

M

KŐSZEGI
FRIGYES

A DUNÁNTÚL
TÖRTÉNETE
A KÉSŐ-
BRONZKORBAN

FRIGYES KŐSZEGI

**THE HISTORY
OF TRANSDANUBIA DURING
THE LATE BRONZE AGE**

BUDAPEST, 1988.

KÖSZEGI FRIGYES

**A DUNÁNTÚL TÖRTÉNETE
A KÉSŐBRONZKORBAN**

BUDAPEST, 1988.

Szerkesztette: **HAVASSY PÉTER**
és
SELMECZI LÁSZLÓ

Lektorálta: **MOZSOLICS AMÁLIA**

Fotók: **KARÁTH JÓZSEF**
és
MOLNÁR ILONA

Grafika: **KUCZOGI ZSUZSANNA**
és
PATAY PÁLNÉ

Fedélterv: **HÉJJAS PÁL**

HU—ISSN 0238—7743
HU—ISBN 963 7096 08 6

Kiadja a Budapesti Történeti Múzeum
Felelős kiadó: dr. Selmeczi László főigazgató
Készült a Statisztikai Kiadó Vállalatnál
500 példányban, 35,5 A/5 ív terjedelemben
Felelős vezető: Kecskés József igazgató

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
Témakörünk forrásai	9
A kutatás jelenlegi állása	10
A dunántúli halomsíros kultúra	16
Későhalomsíros – korai urnamezős korszak	19
I. fázis	19
Balaton vidéki – Csabrendek-Cserszegetomaj – csoport	20
Bakony vidéki – Farkasgyepű-Jánosháza – csoport	21
Dél-dunántúli csoport	23
Északkelet-dunántúli csoport	24
Dél-alföldi leletcsoport	25
Bronzművesség	26
II. fázis – A ferdén árkolt edények kultúrája	27
Északnyugat-dunántúli csoport	28
Balaton vidéki (Keszthely-Apátdomb) csoport	30
Lengyel-Pécsvárad-aranyhegyi csoport	31
Északkelet-dunántúli csoport	33
Dél-alföldi csoport	34
Bronzművesség	34
Az UK III (átmeneti) fázisa	35
Északnyugat-dunántúli csoport	36
Dél-dunántúli (Lengyel-Pécsvárad-Aranyhegy) csoport	38
Északkelet-dunántúli csoport	38
Bronzművesség (Kurdi horizont)	39
Az urnamezős kultúra fiatalabb szakasza – IV. fázis	45
Váli kultúra	46
Sághegy-Velemszentvid csoport	48
Dél-dunántúli urnamezős kultúra (Dálya/Dalj) – Kiskőszeg (Batina) csoport	50
A fiatalabb urnamezős kultúra fémművészete	50
Aranyművesség	53
V. fázis – Preszkíta kor	54
Fémművesség	57
Időrendi és történeti áttekintés (The history of Transdanubia during the late bronze age.) Bilingual-bilingvis.	58
Jegyzetek	81
Irodalom	93

Függelék	99
Katalógus (Tárgy- és lelőhelyjegyzék)	101
Illusztrációk	203

Kézirat lezárva: 1983 decemberében

ELŐSZÓ

A műveltség, a kulturális értékek létrejöttében és elterjesztésében fontos szerepet játszanak az erre a célra szerveződött művelődési intézmények. A kultúra rendszerében mindőkük a történetileg kialakult, csak rá jellemző sajátos szerepet tölti be, önálló funkciókat teljesít. Lényegében véve ezek a funkciók jelölik ki egy-egy intézmény helyét, s szerepét a kultúra egészén belül, s hosszú időn át változatlanul maradván biztosítják az intézmény önmagához való azonosságát.

A kulturális életben a múzeum helyét és szerepét az intézménytípus történetével foglalkozó hazai és külföldi kutatók egybehangzóan határozták meg. A nemzeti és az egyetemes kultúra, a művészet, a technika, a természettörténet stb. tárgyi emlékeit gyűjtő, a jövő számára konzerváló és megőrző, az emlékek tudományos feldolgozását biztosító, s a tudományos eredmények közzétételét a múzeális tárgy és a közönség közvetlen találkozása segítségével megvalósító intézmény, a hozzá kapcsolódó speciális szervezetek és mozgalmak mozgásterét az iskolarendszer és a tömegkommunikáció között jelölték ki.

Kubinyi Ágoston, aki 1843-tól 1869-ig a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója volt, 1848-ban vetette papírra a következő, szellemében ma is korszerű gondolatokat: „... úgy felállítandók az ezen intézetben levő gyűjtemények, hogy azok tükör gyanánt szolgáljanak a nemzet mind szellemi, mind anyagi tekintetbeni haladására vagy hátramaradására; hogy a történetíró, archaeolog, természetvizsgáló, mezei gazda, bányász, iparúzó, művész sat. első tekintettel alapos tudomást szerezhessen szakához tartozó minden tárgyakról, és ezen tekintetből minden gyűjtemény úgy felállítandó, hogy ne csak a szemnek szolgáljon gyönyörül, hanem mindenki ... könnyen mozgathassa annak használatával kitűzött célját s vállalatát elő.”

A kétségtelen tezaurálás mellett a fentebb megfogalmazott, csak a múzeumokra jellemző, az elsősorban az intézményben folyó tudományos munkán alapuló közművelődési tevékenység az, ami ennek az intézménynek önálló létét biztosítja, s ami egyben meg is különbözteti az egyes múzeumokat egymástól.

A Budapesti Történeti Múzeum jogelődjével együtt immár 100 éves múltra tekinthet vissza. A centenáriumi év önmagában is bizonyosága az intézmény társadalmilag szükséges tevékenységének. De légyen még oly társadalmilag szükséges is a Budapesti Történeti Múzeum tevékenysége, az sem mentesíti az intézményben és a múzeumért jelenleg munkálkodókat attól a felelősségtől, amely egy kulturális intézmény életében mindig is alapvető súllyal esett latba, hogy ti. az ott dolgozók, az intézmény munkáját irányítók felismerik-e és meg tudják-e határozni azokat a feladatokat, amelyek megoldása, elvégzése, a körülményekhez képest optimális működési lehetőségeket és hatékonyságot biztosít az adott intézmény számára.

A fővárosi múzeum megalapítását rögzítő polgármesteri határozat azt hangsúlyozta, hogy az új intézmény kutatási területének a főváros múltját tekintse. „Szakszerűen rendezve összegyűjtessenek benne azok a tárgyak, melyek a helyi történetre vonatkoznak, vagy azok emlékeit őrzik, a település fokozatos fejlődését és mindenkor állapotát tükrözik.” A nemes célkitűzés minden provincializmustól mentes – a főváros területére korlátozott fővárosi gyűjtés is egyfajta provincializmus – jogi kereteket kapott. A magyar múzeumoknak a Művelődési Minisztérium által 1978-ban kiadott törzskönyve szerint a Budapesti Történeti Múzeum országos gyűjtőkörű, országos múzeum.

Az alapítók ma is kötelező érvényű nemes szándékai és a fővárosi múzeum feladatainak mind teljesebb megfogalmazása és a megoldásukra irányuló törekvés vezetett arra az immár testet öltött gondolatra, hogy a múzeum tudományos munkájának teljes spektrumát úgy tudjuk a tudományos közélet tudomására hozni, a tudományos vérkeringésbe bekapcsolni, úgy tudjuk eljuttatni minden érdeklődőhöz, ha publikációs fórumot teremtünk az intézmény munkatársai olyan nagyobb lélegzetű munkái (monográfiák, összefoglalások) számára is, amelyek ugyan nem érintik közvetlenül a főváros területét, de az intézmény tudományos műhelyében születtek.

Új sorozatunk megindításában *Pulszky Ferenc* 1838-ban megfogalmazást nyert intelme vezetett bennünket: „Ha a haza eszméjét vizsgáljuk, ha nézzük mi az, mi magyarhoz szorosabban kapcsol mint idegenhez bennünket; ... találni fogjuk, ... A múlt az, ami a jelenben összeköti az ivadékat, a közös emlékezetek, a közös história. Ez a nemzetiség legbelsőbb veleje. ... Nemzetünk, s országunk egymástól el nem választhatók, s mi az ország régisége, az egyszersmind a nemzet emléke.”

Selmeczi László
főigazgató

TÉMAKÖRÜNK FORRÁSAI

A Dunántúl urnamezős korszakának alapvető forrásait természetesen leletkataszterünk lelőhelyei szolgáltatják, jellegük szerint változó jelentőséggel. Egyaránt rendelkezünk szórványcserepekkel képviselt lelőhellyel, és korszerűen feltárt teleppel vagy temetővel, bár ez utóbbiak száma lényegesen alacsonyabb. Ezek a történeti események rekonstrukciójához természetesen különböző értékű információkat szolgáltatnak. Nem szabad elfelejtenünk, milyen jelentősége lehet a hiányosan kutatott területek vagy korszakok szempontjából még egy db szórványos cserépnek is. Tagadhatatlan, hogy a tökéletes adathiány és a legegyszerűbb szórványlelet között összehasonlíthatatlanul nagyobb űr tátong, mint a legkorszerűbben feltárt lelőhely és ugyanazon terület szórványleletei között. Ez utóbbiak felgyűjtése, bármilyen csekély információs értékkel is bírjanak, elkerülhetetlen a megfelelő topográfiai kép kialakításához.

A fenti szempontokat figyelembe véve alakítottam ki munkamódszeremet a dunántúli későbronzkor feldolgozásához, valamint az ennek alapjául szolgáló leletkataszter összeállításához. Elterjedési térképeimen egyaránt szerepelnek teleprészek, sírok, kincsleletek, valamint olyan szórványok, amelyek egyrészt az időrend szempontjából hasznosak, másrészt jellegüknél fogva telephez, sírhoz vagy éppen kincshez tartozhattak. Más szórványok arra voltak alkalmasak, hogy segítségükkel egy-egy zártabb jellegű csoport elterjedési körét lehetett meghatározni. Ez utóbbiak saját környezetükben hasznos információkat nyújtanak. Vegyük pl. a Bakony vidékét: Köztudomású, hogy itt a késői halomsíros kultúra jelentős települési központot vagy központokat épített ki az UK I. és II. fázis időszakában. Miután a bronzkor más korszakaiból, az itt végzett topográfiai munkálatokból ítélve alig van lelet, még a jellegtelen telepszórványokról – cserepekről – is feltételezhető, hogy az említett halomsíros kultúrához tartoztak. Tulajdonképpen ugyanezt mondhatjuk el a térségben fellelhető számtalan halomcsoportról, annak ellenére, hogy ezek döntő többségénél nincs leletünk. E feltevés valószínűségét igazolják az eddigi halomfeltárások is. Legfeljebb egyik-másik nagyobb méretű halomról tételezhető fel, hogy alatta korai vaskori temetkezések rejlenek.

Az egyes korszakok településtörténeti képének felvázolásához vagy a már meglevő kiegészítéséhez nélkülözhetetlen adatokat szolgáltatnak a topográfiai munkák. Lelőhelyeink jelentős hányada ezeknek köszönhető. A Veszprém megyei topográfia tartalmazza a Nyugat-dunántúli lelőhelyek zömét, szinte felkínálva a lehetőséget az ezekből adódó településtörténeti következtetések levonására. A terepjárások, s a párhuzamosan végzett hitelesítő ásatások – többek között – lehetővé tették, hogy a dunántúli későhalomsíros és korai urnamezős korszak eddig meglehetősen homályos kérdéseiben is világosabban lássunk. Hasonló eredmények fűződnek a Komárom megyei topográfia elmúlt években megjelent első kötetéhez. Világossá vált az eddigi sejtés, hogy a későbbi váli kultúra területén nem lebecsülendő késői halomsíros-korai urnamezős alaprétteg rögzíthető telepeikben és sírjaikban egyaránt. Természetesen itt is kiegészítették a felszíni gyűjtést a megbízhatóbb adatokat szolgáltató leletmentések, ásatások sajnos eddig csak részben közzétett eredményei.

A Dunántúl déli és nyugati fertilityában ha nem is az országos topográfiai munkák, hanem a Tudományegyetem Régészeti Tanszéke által kiadott szakdolgozati tématervek keretében végeztek egyetemi hallgatók terepjárásokat. Vas, Zala és Tolna megyékben a lelőhelyek egész sorát eredményezte ez a tevékenység. E terepmunkák kiegészítve néhány kisebb leletmentő feltárással, szintén nélkülözhetetlen adatokat szolgáltatottak még az eddig hiányosan kutató területeken is.

Régészeti forrásaink legértékesebb részét tagadhatatlanul a tervásatások és leletmentések szolgáltatják, s ezekről szakfolyóirataink adnak értékes információkat. Tulajdonképpen ezeket egészítik ki a topográfiai és az egyéb terepjáró munkák adatai, s nem utolsósorban azok az adattári jellegű anyagok, amelyek régebbi keletű terepmunkák írásos feljegyzéseit tartalmazzák. Az egykori megfigyelések az esetek döntő többségében ma már nem is észlelhetők; mindenekelőtt a fokozott mezőgazdasági és egyéb földmunkák következtében, de a természetes pusztulás is pótolhatatlan károkat okozott egy-egy régészeti objektum állagában. Pl. Wosinszky Mór Tolna megyei terepmunkái során számos olyan sáncot és védművet észlelt, amelynek ma már egyáltalán nincs, vagy alig van nyoma. Aligha találkozik manapság a terepet járó tapasztalatával Wosinszky azon megfigyelése, amely az egykori földvár vagy település területéről „kocsiderék számra” kihordott cserepekről és egyéb települési maradványról tanúskodik. A múlt század végén még tömegesen heverték leletek a felszínen. E régi, többé már fel nem lelhető régészeti objektumokra, leletekre utaló adatok igen értékes, figyelmet érdemlő forrásaink. Römer, Hampel, Wosinsky, Lipp, Darnay, Récsy, Kuzsinszky – hogy csak néhányukat említsük – feljegyzései nélkül aligha képzelhető el bármilyen, a Dunántúl őstörténetére vonatkozó összefoglalás.

Forrásaink sorát bővíti a szomszédos vagy távolabbi területek későbronzkori szakirodalma, amely számtalan, a dunántúli későbronzkor fejlődése szempontjából hasznos adatot is felhasznál. Így a dunántúli urnamezős kultúra kialakulása és fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen a kelet-magyarországi későbronzkor ismerete, sőt távolabbra is ki kell terjesztenünk figyelmünket. Az Al-Duna vidéke, Olténia, Dobrudza vagy a Balkán ma még kibogozhatatlan szálak sokaságával kötődik régióink későbronzkori fejlődéséhez.

A középső Duna vidéki urnamezős kultúrának a Dunántúl hasonló korú emlékanyaga szerves tartozéka; a szomszédos nyugat-szlovákiai csekei (Čaka) és hetényi (Chotin) csoportok megfelelőit a Duna túlsó oldalán találjuk meg. Többé-kevésbé ugyanez vonatkoztatható Észak-Ausztria, Burgenland, Észak-Horvátország és Szlovénia urnamezős leletcsoportjaira. Így természetes is, hogy ezeknek a leletcsoportoknak tanulmányozása értékes adalékokkal szolgálhat a hazai urnamezős fejlődés számára.

A bronzkori Görögország írásbeliség kezdetén élő városállamai éppenúgy, mint Itália subappenin–protovillanova kultúrái már eddig is sok hasznos adatot nyújtottak területünk későbronzkori fejlődésének kutatásához, mindenneke előtt kronológiai rendszerünk pontos kidolgozásához. Az égei vándorlások, a tengeri népek hódításainak ideje különleges fontossággal bír a hazai urnamezős korszak kialakulása szempontjából.

Végezetül, de nem utolsó sorban az elmúlt néhány esztendő eredményeként kell megemlítenünk egy fontos monográfia sorozatot, a *Prähistorische Bronzefunde*-t, amely a különféle bronz típusok gyűjteményes közreadásával a pontos, belső időrend kialakításához nyújt segítséget. A különböző típusok rendszerezése ugyanakkor fényt derít a későbronzkori nagy fémműves központok és a kisebb, regionális jelentőségű műhelyek működésére is, éppen a különböző tipológiai jellegzetességek alapján. Ez természetesen a hazai bronzművesség centrumaira is vonatkozik.

A KUTATÁS JELENLEGI ÁLLÁSA

A hazai későbronzkor urnamezős fejlődésére irányuló kutatásaink jelenlegi helyzetét csak a tágabb kör, a középső Duna vidéki urnamezős kultúra kutatásának mai állásából kiindulva lehet értékelni. Valószínűleg ezzel magyarázhatjuk, hogy a Dunántúlra vonatkozó későbronzkori kérdésekben a nemzetközi kutatás leggyakrabban olyan véleményeket idéz, melyeket a szomszédos területek jobban átkutatott, periodizálásra alkalmasabb leletanyagából szűrtek le. Elsősorban csehszlovák és NSZK-beli kutatók részéről történtek a hazai kutatás eredményeit nem mindig figyelembe vevő és elfogadó, a későbronzkorunk lényegét érintő megállapítások. Ezek többsége – általában hiányosan közzétett leleteinkből leszűrűt általánosításokból adódik, amely – természetesen – többnyire helytelen következtetések levonására is vezetett.

A Kárpát-medence későbronzkorára, s ezen belül a Dunántúl urnamezős fejlődésére vonatkozó, korszerű eredményeket is nyújtó kutatások két évtized távlatába nyúlnak vissza. E kutatások menetében két alapvető monografikus feldolgozás jelentett fordulópontot; mindkettő a megelőző évek eredményeit összegezve új irányt szabott a korszak vizsgálatának. Patek E. a hazai emléanyag jelentős részének közreadásával tette lehetővé, hogy kellő áttekintést nyerjünk a Dunántúl urnamezős leleteiről. H. Müller-Karpe óriási, Itáliától Dél-Németországig terjedő területén dolgozta fel az UK leletanyagát, amely a Mediterráneumhoz igazodó kronológiai rendszerével segítette elő a hazai leletek időrendjében való tájékozódást.

Patek E. monográfiájában tulajdonképpen összegezte korábbi tanulmányaiban, publikációiban részben már közzétett, a korszakról alkotott nézeteit, elképzeléseit. Az urnamezős kultúrát dunántúli környezetében teljesen új, a bronzkori előzményektől független egységnek tekinti, amely a Reinecke szerinti BD periódustól a HB végéig terjedő időszakaszt öleli fel. A korszakot két fejlődési szakaszra bontva régibb (BD–HA1) és fiatalabb (HA2–HB) urnamezős kultúráról beszél. Elterjedési térképein 89 koraival szemben 209 lelőhely képviseli a kultúra kései szakaszát. Eredetét a Ny–ÉNy felől beáramló népmozgalmakkal hozza összefüggésbe, melyek – szerinte – egymást követő hullámokban érték el a Dunántúlt. Hangsúlyozza az urnamezős kultúra fejlődésének egységét, történeti folyamatosságát. E nagy egységen belül három területi csoportot határol el, amely egyúttal jelzi a folyókat követő korai és későbbi umasíros hullámok behatolásának irányát.

Nyugat- és Dél-Dunántúl korai urnamezős csoportjainak azonos színezetű fejlődését az UK fiatalabb szakaszában új vonások árnyalják, amelyek – Patek szerint – a középső bronzkori hagyományok újraéledésével magyarázhatók. Bizonyos fokig eltér ettől a képtől a Dunántúl északkeleti részében elhelyezkedő urnamezős kultúra fejlődése. Úgy véli, hogy a korai szakaszt itt csupán szórványos megtelepedés jelzi, amely megtelepedés sokkal erőteljesebb az UK fiatalabb szakaszában. Ekkor bontakozik ki, újabb urnamezős hullámok beáramlásával, a váli kultúra, illetőleg csoport. Ez utóbbit határozottan elkülöníti a Dunántúl általános urnamezős fejlődésétől, s csak az Északkelet-Dunántúl fiatalabb UK leletcsoportjai esetében tartja indokoltnak a váli megnevezés használatát.

Részletesen foglalkozik Patek a korszak településtörténeti helyzetével, sajátosságaival, s következtetései monográfiája eredményei közé tartoznak. A település három alapformáját különbözteti meg, amely egyúttal meghatározza az ott élők gazdasági viszonyait is. Az alig egy-két generációs tartamra becsült, vizenyős területekből kiemelkedő földhátakon létesített telephelyek lakóinak életében a zsákmányolás (halászat–vadászat, gyűjtögetés) és a pásztorkodás

játszhatta a fő szerepet. Ezzel szemben a magaslati helyeken kialakított települések hosszú ideig tartó kontinuitással elsősorban a bronzművesség és a kereskedelem uralkodó szerepét bizonyítják az itt élők gazdasági életében. Ezen túlmenően alapvető feladatuk volt a kereskedelmi útvonalak ellenőrzése. Patek egy harmadik települési formát is megkülönböztet, amely rendszerint folyók teraszain, patakmenti dombháton létesített telephelyet jelent. Úgy tűnik, hogy ez utóbbiak esetében huzamosabb ideig tartó megtelepedésre kell gondolnunk, bár ezek gazdasági jelentőségét nem részletezi a szerző.

Részletes áttekintést nyújt Patek a korszak kerámia típusairól, illetőleg ezek széles körű kapcsolatairól. A Dunától keletre elterjedő urnamezős leletcsoportokat nem tárgyalja, csupán néhány megjegyzéssel utal ezek meglétére. Igen röviden érinti a korszak fémművességét.

Patek E.-nek a dunántúli UK-ról alkotott nézeteit egy rövid tanulmány egészíti ki, amely a bakonyszücsi és borsosgyőri halomsírok anyagának közzétételével a Bakony vidéki korai UK-nak a csekei (Čaka) kultúrához fűződő kapcsolatait taglalja. Megállapítja, hogy a BD és a HA1 környékbeli lelőhelyei a Bakony térségét a Dunántúltól északra fekvő területekhez kapcsolják. A halomsírok gazdag leletei, különösen a fegyverek az i. e. 1200 körüli idők háborús viszonyaira, népmozgalmaira utalnak. A Bakony vidékén élők fő foglalkozása az állattartás volt. Szervezett társadalmi rendszerük fejlődése oda vezetett, hogy a népesség egy része a Bakony magaslati, erődített telepein összpontosult.¹

Patek E. monográfiájában csupán érintette az urnamezős korszak kincsleleteinek kérdését, ezzel szemben H. Müller-Karpe már említett összefoglaló munkájában a Dunántúli UK korabeli fejlődését elsősorban néhány kincslelet bronztípusain keresztül vette figyelembe. A területet a középső Dunavidék részének tekintve az itt lelt kincseket több csoportba osztályozza, a simonfaiót egészen a celldömölki leletig bezáróan. A dunántúli urnamezős kultúrák más összefüggéseit legfeljebb csak említi, amikor Maria-Rast urnatípusainak a „Podol–Kritschen–Stillfried–Kiskőszeg–Vál–Dálj” kör kerámia formáitól való eltérő jellegét hangsúlyozza. Hivatkozik még e területtel kapcsolatban a széles, ferde árkolással díszített kúpos nyakú urnákra, melyeket a „Dubovac–délpannon” (Pécska, Gerjen, Dunaszentandrás, Füzesabony) edények köréhez kapcsol. Eltekintve a magyarországi urnamezős fejlődés tőlünk eltérő megítélésétől keltezése helyesnek látszik, amikor a szóban forgó kerámiát az ún. protovillanova korszakba keltezi.

H. Müller-Karpe munkája, a már idézett és a Kárpát-medencére vonatkozó eltérő álláspontja ellenére is rendkívül fontos kutatásunk számára. A dunántúli urnamezős kultúra közép-európai és mediterrán környezetének felvázolása is hasznosnak bizonyult leleteink vizsgálatánál. H. Müller-Karpe könyvének jelentősége elsősorban a szerinte hat évszázadot felölelő urnamezős kultúra kronológia rendszerében rejlik. A hat évszázad hat periódust is jelent; arányosan elosztva egy-egy évszázad jut minden egyes fejlődési szakaszra. A régibb UK (BD–HA1–HA2) az i. e. 13–11., a fiatalabb UK (HB1–HB2–HB3) a 10–8. századot képviseli.²

Az urnamezős kultúra e ritmikus és feltűnően szabályos rendjét szinte a könyv megjelenésének pillanatától komoly kritikák érték. Még Müller-Karpe feltétlen hívei is úgy értékelték kronológiáját, mint keretet, amely területenként más és más tartalommal töltendő ki, sőt még Dél-Németországban sem alkalmazható eredeti formájában.³ Különösen éles kritikák hangzottak el a kronológia szinte absztrakt rendszerét illetően az angolszász kutatás részéről. Fő hibaforrásként említik, hogy e periodizáció nem enged teret sem a kulturális átfedések, sem a retardációk számára (J. B. Cowen).⁴

Kritikák érték Müller-Karpe kronológiáját a Peschiera túl magas keltezése miatt is, amely alapvetően érinti a hazai későbronzkor időrendi adatait (N. K. Sandars, Mozsolics A.).⁵ Nem alkalmazható, mint már említettük a fiatalabb UK B1–B2–B3-as felosztása Dél-Németországban, s ugyancsak erősen kérdéses a BD–HA1 periódusok elhatárolása Észak-Ausztriában.⁶ Tulajdonképpen ez Dél-Németországban is problematikus, s nem teljesen meggyőző egyes kutatók számára e területen a HA1-től elváló BD önálló kulturális egysége (M. Smith).⁷ Hasonló kifogásokkal élhetünk e kronológiai rendszerrel szemben a Dunántúli viszonylatában is, melyek a további fejezetekben kerülnek részletezésre.

Nem kétséges, hogy a hazai UK fejlődésének egyik legsarkalatosabb pontja a kultúra kialakulásának kérdése. Patek E. álláspontjával szemben, aki teljesen idegen eredetűnek véli a kultúrát, már korábban kialakult a nézet, amely jelentős teret szentel a hazai UK etnogenezisében a helyi későhalomsíros elemeknek (Petres É., Kőszegi F.).⁸ Tulajdonképpen ugyanezt a feltevést erősítette meg – bár nem egészen elfogadható érvek alapján – B. Hänsel.⁹

A Kárpát-medencei halomsíros retardáció és az urnamezős kultúra megszületésének kérdése egy rendkívül fontos délnyugat-szlovákiai lelet részletes közlése nyomán nyert új tartalmat. J. Paulík és A. Točík a csekei (Čaka) halomsírok publikálásával nem csupán Közép-Európa legrégebbi és egyben hitelesen feltárt páncélleletére irányították a későbronzkori kutatás figyelmét, hanem megvetették e térség korai urnamezős kultúrájának, a lelőhely után Čakának nevezett kultúra alapjait.¹⁰ A kezdeményezést e téren a szlovák kutatás vette át, s kidolgozta nem csupán Délnyugat-Szlovákia, hanem Dunántúli térségére is érvényesnek vélt, a korai urnamezős kultúra fejlődését érintő, jellegzetes elméletét. J. Paulík körülhatárolta a kultúra elterjedési körét, s belefoglalta Nyugat- és Dél-Dunántúli sajátos, korai és régibb urnamezős leletgyűjteményeit.¹¹ A Szeged környéki csorvai temető feltárása, valamint a Trogmayer O. által a temetőhöz kapcsolt dél-alföldi leletkataszter megerősítette a Čaka kultúra széles elterjedésének

feltételezését, miután senki nem vonhatta kétségbe a korai UK két területi fáciésének, a csekeinek és a csorvainak szoros összefüggését.¹² A csorvai temető lehetővé tette Trogmayer számára, hogy felvázolja a dél-alföldi későbronzkor néhány lényeges kérdését. A temető anyagának későhalomsíros, korai urnamezős és a helyi bronzkori összetevői közül a két első kétségtelenül a Kárpát-medence nyugati régiójának fejlődéséhez kapcsolta – legalább is egy időre – Kelet-Magyarország egy jelentős részének későbronzkori leletcsoportjait.¹³

A hatvanas évek derekától már egyre nagyobb szerepet tulajdonítottak a csekei kultúrának a középső Duna vidék, mindenekelőtt a Kárpát-medence nyugati régiója urnamezős fejlődésének alakításában. A szlovák kutatás kiegészítette ezt a korszakot egy Cseke előtti „Vor-Čaka” horizonttal, amely a Reinecke szerinti BC-be viszonyulva már magában hordta a korai UK jó néhány jellegzetességét. A hetényi (Chotin) csoport, s ezzel együtt a váli kultúra etnogenezisét a csekeihez kötötték, mely elméletet a két kulturális körben jelentkező szórthamvas temetkezésekkel és a tárgytipusok egyenes vonalúnak vélt fejlődésével próbálták alátámasztani.¹⁴ Az urnamezős népcsoportok vándorlásának gondolatát tagadva a középső bronzkortól nyomon követhető kontinuitás elméletét állították fel szinte az egész Középső Duna vidékre érvényesítve. Ezzel természetesen elvetették a magyar kutatás álláspontját, amely több alkalommal is hangsúlyozta az urnamezős elemek bevándorlásának tényét, s ennek jelentős szerepét a hazai UK kialakításában és további fejlődésében.¹⁵

A csehszlovák kutatás elképzelése szerint az Égeikum keleti medencéjét a mükénéi birodalom pusztulása idején a Kárpát-medencéből, a csekei kultúra térségéből kiinduló, erőteljes etnikai hatások érték. Ennek konkrét megnyilvánulásait a macedóniai Vardaroftsa és Vardino égett rétegeinek anyagában látják, ugyanakkor a csekei korszak temetkezéseinek számos kísérő jelenségét a görögországi proto-geometrikus sírokban vélik felismerni (J. Paulik, J. Bouzek).¹⁶

Több alkalommal is foglalkozott a dunántúli UK leleteivel J. Řihovský, aki elsősorban a dél-morvaországi anyagból kiindulva vizsgálta a középső Duna vidék urnamezős kultúrájának fejlődését. A gazdag dél-morvaországi leletanyag segítségével részletes korbeosztást alakított ki a halomsíros-Velatice átmeneti szakasztól egészen a fiatalabb UK Podoli horizontjáig bezárólag. Korábbi tanulmányaiban még jelentős szerepet tulajdonított az urnamezős etnogenezisben a lausitzi kultúrának. A későbbiekben fokozatosan módosította nézetét, s utóbbi munkáiban már csak a lausitzi határterületeken lát némi lausitzi jelleget a Velatice kultúra formai megnyilvánulásaiban. A dunántúli urnamezős korszak legkorábbi leleteit részben a halomsíros-Velatice átmeneti horizonttal (Blučina), részben a régibb Velatice kultúrával párhuzamosítja. A Velatice elterjedési terület szerinté fedi Dél-Morvaországon kívül Észak-Austriát és Burgenlandot, Délnyugat-Szlovákiát és Északnyugat-Magyarországot. E kört két csoportra tagolva egy nyugati és egy keleti Velatice kultúráról beszél. Hazánk északnyugati térségében szerinté mindkét területi csoport lelőhelyei fellelhetők, mindenesetre a magyarországi helyzetet igen bonyolultnak ítéli meg, ahol a helyi és a morva-osztrák anyag keveredése jellemzi az UK kezdeti szakaszát.

Részletesen foglalkozik Řihovský a középső Duna vidék fiatalabb urnamezős kultúrája kialakulásának kezdeti fázisával. A Velatice–Podoli átmeneti szakaszt a HA2 végével, ill. a HA és HB átmenetének idejével párhuzamosítja. Téziseinek lényege abban rejlik, hogy – szerinté – a fiatalabb urnamezős kultúra kialakulásának folyamata korábban indult meg Dél-Morvaországban, mint nyugaton. A Velatice–Podoli átmenet idején a régibb és a fiatalabb UK típusainak keveredése jellemző. A kerámiában jelentkező új morfológiai jellegzetességek egy részét a kelet Kárpát-medencei Gáva körben keresi. Az átmeneti szakaszhoz szinte válogatás nélkül sorol olyan leletegyütteseket, amelyek egy része már fiatalabb, a Vál II. szakaszt képviseli (Vál, Tököl, Adony, Celldömölk stb.). A felsoroltak között más együttesek (Cseszegtomaj) viszont jóval korábbi időszakot képviselnek.

Igen fontosak a hazai leletanyag szempontjából Řihovský azon megállapításai, amelyek a középső Duna vidéki fiatalabb UK kialakulásának széles területen megfigyelhető közös vonásaira utalnak. A fejlődés közel azonos tényezői kapcsolják leleteinkhez a Dunántúl déli térségének csoportjait, a Dálya–Kiskőszeg és a Maria Rast (Ruše) csoportot.¹⁷

J. Paulik és J. Řihovský megállapításainak egy részét átvéve, kutatási eredményeiket felhasználva foglalkoznak többen is a Kárpát-medence nyugati felének későbronzkori fejlődésével. A *Jockenhövel* terminológiájában a Blučina–„Vor-Čaka” a BC végével, ill. a BD első felével, a Čaka–Baierdorf BD második felével, ill. a HA1 elejével, az Ocskó (Očkov)–Velatice–Kisapáti–Lengyeltóti a HA1 periódussal, a Rohod–Szentés a HB1 periódussal, végül a Hetény (Chotin) I-Klentnice a HB1 második felével párhuzamosítható. E periodizáció helyenkénti tarthatatlansága – különösen a Hetény (Chotin) I-Klentnice keltezését illetően – nyilvánvaló. Másutt javasolja, hogy a közép-európai urnamezős korszak különböző csoportjait területi fációkhatároljuk el. A magyar Kisalföldön a „Vor-Čaka” horizonttal összefüggő Čaka-fáciusról beszél. Ugyanezen a területen határolódik el a Čaka- és a Velatice-fácies. Ezt követően terjedt el a Dunántúlon és a Kisalföldön egyaránt a Vál I., amely szerinté a Kárpát-medencei halomsíros kultúrán alapuló Čaka és a középső Duna vidéki halomsíros alapokon létrejövő Velatice fációsek keveredésének terméke. A már tisztán a fiatalabb UK-hoz tartozó Klentnice II. fázist a Rohod–Szentés kincsleletek körével párhuzamosítja.¹⁸

W. A. Brunn az UK közép-németországi depotleleteinek feldolgozása során részletesen foglalkozik a Kárpát-medencei kincsekkel, ill. ezek bronztipusaival. Čaka és Ocskó (Očkov) bronzleletei lehetőséget biztosítanak véleménye szerint a kincsleletek és kultúrák összekapcsolására, a szomszédos területekkel való párhuzamosításra. Čaka a HA1,

viszont Chotin már a HA2–HB1 korszakot képviseli (a legkorábbi sírokban Hetényben négynél több koronggal rendelkező fibulák vannak).

A Von Brunn által felvetett második kincslelet horizont a Kisapáti–Lengyeltóti típusú kincseket tartalmazza. Ezek bronzai a HA1 periódust, míg a harmadik horizontbeli Jászkarajenő–Uzsavölgy típusú depotok néhány fiatalabb jellegű bronztárgya már a HA2 szakaszt képviselik. Ezzel szemben vonásaikat tekintve már a HB1-re keltezhetők. Von Brunn megállapításai a kincsek és a jól keltezhető síregyüttesek bronzainak összefüggéséről a Dunántúlra is vonatkoztathatók (Mosonszolnok, Hövej). Bár nagy mennyiségű dunántúli bronzanyagot ír le munkájában, ez csak kisebb részét jelenti a rendelkezésünkre álló, e területről származó UK korabeli kincseknek. Figyelmet érdemelnek azok a közép-németországi depotok (Braunsbedra, Elsterwerda, Riese, Weissig), melyek a hazai anyag értékeléséhez nyújtanak hasznos adatokat és viszont.¹⁹

Jelentős helyet foglal el a későbronzkori szakirodalomban a Közép-Európa urnamezős kultúrái és a Mediterrán civilizációk közvetett és közvetlen kapcsolatának kérdése. *G. Merhart* alapvető tanulmányának megjelenése óta, amely az Égeikumban idegen tárgyak eredetét a Duna vidékén kereste, *V. Miličič* több hullámos, a Mediterráneum felé irányuló vándorlás teóriája mellett elsősorban *W. Kimmig* koncepciója érdemel figyelmet. Kimmig Miličič három hullámát kettőre csökkentve a tengeri népek mozgalmában „Urnenfelder” elemeket tételez fel, s szemlélete más kutatók e kérdéssel foglalkozó tanulmányaiban is tükröződik.²⁰

Időtálló eredmények fűződnek Közép-Európa későbronzkori tematikájában az angolszász kutatás néhány képviselőjének munkásságához. *V. G. Childe* Kisázsia–Dunavölgy–Görögország–Balkán, *L. F. C. Hawkes* az Égeikum–Itália, valamint az Alpoktól északra eső területek útvonalán közelítette meg a mérsékelt égövi és a mediterrán régiók egymás közötti kapcsolatának kérdését. Mindketten hangsúlyozták azt a termékeny hatást, amelyet az Égeikum gyakorolt a Duna vidék későbronzkorának fejlődésére.²¹ A főként kronológiai kérdésekben keletkezett, s a Merhart iskolával folytatott vitájuk során lényegesen előrelendült a korszak kutatása. Ennek ellenére, amint ezt N. K. Sandars is hangsúlyozta, sok kérdés még ma is megválaszolatlan.²²

A műkenéi civilizáció pusztulásának okai régóta foglalkoztatják a közép-európai kutatást is. Az ezzel összefüggő, a Duna vidékéről kiinduló hatások elméletének új lendületet adott V. R. Desborough könyve, amely a görög szárazföld i. e. második évezred végi történetének legjobb interpretációja. Desborough bebizonyította, hogy a támadás fő iránya nem a tenger felől, hanem északról érte a görög földet. Persze abban kevesen hisznek fenntartás nélkül, hogy a Balkán hegyvidékénél távolabbról érkeztek volna a sokat emlegetett barbár törzsek.²³ N. K. Sandars sem fogadja el a Duna vidéki invázió gondolatát, bár nem tartja kizártnak, hogy a Čaka–Očkov körből érkező zsoldosok kirabolták a görög fejedelemségeket, s zsákmányukkal visszatérve alakították ki a Duna vidék páratlanul gazdag bronzművességét. Azonban legfeljebb egyszeri rablást, s nem huzamosabb ideig tartó inváziót, megszállást tételez fel.²⁴ Különösen figyelemre méltó Sandars elmúlt években megjelent könyve, amelyben a szerzőnő összefüggéseket keresve a tengeri népek hadjárata és a nagy urnamezős mozgalmak között jelentős teret szentel a délkelet-európai későbronzkor mediterrán kapcsolatainak. Bár az általa idézett leletek nem tükrözik az érintett területek régészeti anyagának beható ismeretét, következtetései meggyőzőek.^{24a} A kérdés természetesen ma még messze van megnyugtató módon való lezárásától, s továbbra is erőteljesek azok az elméletek, amelyek a környezetükben idegen tárgyak, tárgycsoportok eredetét mindkét területen, a Földközi tenger keleti medencéjében és Közép-Európában egyaránt a békés kereskedelmi kapcsolatok, kultúrhatások útján magyarázzák.²⁵

A fent ismertetett elméletek, kérdések többnyire közvetve érintik a dunántúli urnamezős kultúra történetét, annak ellenére, hogy a magyar és külföldi kutatás részéről több alkalommal is történtek utalások a magyar területről kiinduló kulturális, etnikai hatások jelentőségére (*J. Bouzek, Petres É., Z. Marič, Kőszegi F.*).²⁶ Ez utóbbi nézetek bizonyítékai még nem léphettek túl a formai és ornamentális konvergenciák lehetőségeit, s nehéz olyan összefüggéseket találnunk, melyek lényegesen több, településtörténeti, temetkezési rítusbeli, vallástörténeti stb. tényezőn keresztül is bizonyítanak a feltételezett kapcsolatokat.

A közép-európai, s egyben a dunántúli urnamezős kor kibontakozásának kérdésében nyilván igaza van Sandarsnak, aki a Reinecke szerinti BD periódus változásait a LH III B végén, a Mediterráneumban bekövetkezett katasztrófával hozza összefüggésbe. Ez egyben azt is jelenti, hogy ez utóbbi események megelőzték az urnamezős kultúra kialakulását, s fontos kronológiai konzekvenciája, hogy a BD semmi esetre sem lehet korábbi az i. e. 12. sz. kezdeténél.²⁷ Hasonló álláspontot foglal el *Mozsolics A.*, aki több alkalommal is nyilatkozott a magyarországi későbronzkor abszolút időrendjét illetően. A Peschiera bronzok hazai előfordulásait részletezve ezeket az i. e. 12. sz.-ra keltezi, s ugyanezt az időrendi keretet adja meg az itáliai Scoglio del Tonno és Berkesz-Demecser számára. Mozsolics nagy fontosságot tulajdonít az itáliai kapcsolatok kérdésének, s a kurdi horizont késő Peschiera bronzait, valamint néhány, már a Protovillanova kezdetére jellemző típust e kapcsolatok eredményéből származtat. A szerinte rövid ideig tartó horizont már az i. e. 11. sz. dereka körüli időt képviseli, s e kincsleletek tárgyainak többségét az Európa széles területeit átható kereskedelem bizonyítékának véli. Határozottan ellenzi a kurdi bronzipar provinciális jellegének feltételezését, s a Kárpát-medence határain túlnyúló, egységes bronzművességet tételez fel az általa felvett BV/b periódus idején.

Mozsolics leletközlései és tanulmányai a későbronzkori kardokról a tipológiai és kronológiai vonatkozások mellett

a korszak vallástörténetéhez is értékes adalékokat szolgáltatnak. Néhány Somogy megyei kincslelet előzetes közlésével folytatja azt a sorozatot, amelyet a sághegyi, velemszentvidi, valamint Badacsony-köbölküti depotleletek publikálásával kezdett el, s amelynek végső célja a kurdi és hajdúböszörményi horizont leleteinek rendszerezése.²⁸

A Dunántúl urnamezős korszakának leletcsoportjaival tart szoros rokonságot a Drávától délre elterülő észak-horvátországi régió későbronzkori leletanyaga. *K. V. Gasparini* e leletanyagot feldolgozó kötetében öt önálló fázisra bontotta a térség urnamezős fejlődését. E periódusok szinte mindegyikét szoros szálak fűzik az észak felől szomszédos Dél- és Nyugat-Dunántúlhoz; nem egyszer ugyanazon csoport vagy lelethorizont leleteivel állunk szemben mindkét területrészen. *Gasparini* második fázisbeli kincsleletei tulajdonképpen a kurdi horizontra is jellemzőek, természetesen a leletcsoport lokális sajátosságaival.

Gasparini Észak-Horvátország területét egy nagyobb nyugati és egy kisebb keleti (Szirmia) részre tagolva tárgyalja a különböző leletegyüttesek kérdéseit. Amíg a nyugati rész urnamezős története egybeesik a Dunántúl hasonló korának történetével, addig Szirmiaiban a középső bronzkori hagyományokat őrző Belegis–Surčin temetők körének fejlődése követhető nyomon, egészen a HA2 periódus végéig. A HA/B átmeneti szakasztól a váli expanzió nyomán létrejövő Kiskőszeg (Batina), Dálya (Dalj), Vukovár és Sarengrad jól ismert leletei képviselik az ÚJ fiatalabb szakaszt, sőt a korai vaskort is. *K. V. Gasparini* a magyarországi későbronzkor szempontjából is megfelelő képet rajzolt az észak-horvátországi UK fejlődéséről, csupán néhány esetben nem érthetünk egyet a magyar területről analógiaként választott leletek megítélésével. Ma már nem fogadhatók el az abszolút keltezés általa megjelölt túl magas számadatok, elsősorban az UK kezdetét, ill. a második fázist illetően. Az i. e. 1230-tól 1100-ig tartó időszak inkább jelentheti a BC végével és a BD első felével párhuzamosított első, mint a BD fiatalabb szakaszával és a HA1-gyel képviselt második fázist. Éppen ezért jutott helytelen következtetésre, amikor a második fázis legjellegzetesebb bronztípusát az arco-di violinó fibulát a Dráva–Száva közéről származtatja, s korábbinak véli mind a görögországi, mint az itáliai daraboknál.²⁹

Még a dunántúli urnamezős korszak kincsleleteinél maradványok, lényeges adatokat szolgáltatnak a fémművességhez *Bándi G., Patay P., Mészáros Gy., Németh P. és Torma I.* leletközlései.³⁰ *Nováki Gy.* a Kőszeg-óházi sarlóleletet ismertető tanulmánya mellett a korszak földvárainak erősítés rendszerét feltáró kutatásai érdemelnek figyelmet. A földvárak településtörténete, cölöpszervezetes sáncjai az urnamezős kor társadalmi-politikai viszonyaira derítenek fényt.³¹ *Bándi G. és Fekete M.* évek óta folyó velemi kutatásait a hazai szakkörök nagy érdeklődéssel figyelik. Az északnyugati határvidéken elhelyezkedő közép-európai jelentőségű földvár települtségeről, erősítésrendszeréről az eddigieknél részletesebb tájékoztatást ad e szerzők közelmúltban megjelent tanulmánya.^{31/a}

A Dunántúl későbronzkori társadalmának gyökeres átszerveződésére a korai UK idején, Európa széles területeit érintő események közepette került sor. Éppen ezért a dunántúli urnamezős fejlődés szempontjából igen fontosak mindazok a tanulmányok, melyek a különböző leletösszefüggéseken keresztül a dunántúli urnamezős korszak rekonstrukciójához is hasznos adatokat szolgáltatnak. *Bóna I.* a tiszakeszi tömör markolatú bronztőr körének megrajzolásával, a típus keleti, steppevidéki összetevőinek meghatározásával arra a jelentős szerepre utal, melyet a Tisza vidék játszott a nyugati országrész későbronzkori fejlődésében.³² Tulajdonképpen szorosan kapcsolódik e témához *Mozsolics A.* közlése a Gyulaháza-nyírkarászi halomsír leleteiről. Ez a halomsír jellegében feltétlen rokonságot áruul el a nyugati Farkasgyepű–Mosonszolnok körrel, egyszóval a Čaka kultúrával.³³ A Felső-Tisza vidéki temetkezés jelentőségének felismerése tükröződik *F. G. E. Powel* tanulmányában, aki a halomsír leleteiben a nyugati és keleti elemek találkozását véli felismerni.³⁴ *H. Müller-Karpe* a Suciul de Sus (Felsőszőcs) csoporthoz tartozó harcos-halomsírokban a csekeivel rokon társadalmi rétegződést, a köznépitől elváló fejedelmi temetkezések bizonyítékát látja.³⁵

A BIV bronz- és aranyleleteit ismertető könyvében röviden utal *Mozsolics A.* a Dunántúl későbronzkori leletanyagára is. Elsősorban a bakonyszücsi sír mellékleteit veti össze a kelet-magyarországi típusokkal, s megállapítja, hogy a csekei kultúra köre a legfiatalabb halomsíros kultúra bronzleleteivel együtt megelőzi a váli kultúrát. A legfiatalabb halomsíros leletek közé sorolja a jánosházi halomsírok anyagát. Ezeket egykorúnak véli a Berkesz–Felsőszőcs anyagával, melyet az ópályi kincsek földbe kerülése után nyugaton a váli kultúra legkorábbi leletei, keleten a Gáva kultúra követ.³⁶

A dunántúli UK kialakulás kérdésében lényeges adatokat tartalmaznak többek között *Kovács T.*, a Kárpát-medencei halomsíros kultúra fejlődésére utaló leletközlései, tanulmányai. Ezekből kiderül, hogy Kovács a késő-halomsíros korszak leletegyütteseit (Jánosháza, Farkasgyepű, Sárbogárd stb.) újabb, nyugatról beáramló halomsíros etnikumhoz köti. Szerinte ezek természetszerűleg nem lehettek kapcsolatban a már korábban letelepült halomsíros elemekkel. Az idézett leletegyüttesek egységes horizontot formáló jellegét még nem érzi bizonyítottnak, s hangsúlyozza, hogy a keleti irányba húzódó leletek csoportja már összefüggésbe hozható a keletalpi területen kibontakozó urnamezős kultúrával. Az egyeki kultúrával kapcsolatban megállapítja, hogy az nem éri meg a BD idejét, amikor szerinte a Felső-, Középső- és Dél-Tisza vidéken egyaránt a Csorva csoport népe él egészen a HA1 végéig. A Felső-Tisza vidéken a csorvai mellett természetesen elhatárolható a Berkesz-demecseri csoport leletanyaga is. A bronzkor Magyarországon c. könyvének időrendi táblázatából úgy tűnik kissé szűkítette a csorvai csoport jelentőségét, ill. idő- és térbeli kiterjedését. Területileg a Duna–Tisza közére és a Dél-Tisza vidékére lokalizálja, mindössze az i. e. 12. sz.-ot hagyva meg élettartamának. A Dunántúlt tekintve a Csorvával egyidőben halomsíros továbbélést tételez

fel, s a helyi urnamezős kultúra fejlődése számára az i. e. 11. sz.-tól a 9. sz. végéig terjedő három évszázadot hagyja meg.³⁷

A későbronzkori viselettörténethez nyújt adatokat *Bóna I.* és *Trogmayer O.* tanulmánya. A bronz diadémák és övek jelentősége jóval túlmutat funkciójukon, s nem csupán társadalomtörténeti szerepüket tekintve. E lemezek a rajtuk levő ornamentikából ítélve középső bronzkori hagyományokat elevenítenek fel.³⁸

Figyelmet érdemlő, a Dunántúlt is érintő vonatkozásai vannak *Kemenczei T.* Kelet-Magyarország későbronzkorát felölelő munkásságának. A terület későbronzkori fejlődését három periódusra bontva világos képet rajzol az ott élő népcsoportok – elsősorban a pilinyi – anyagi kultúrájáról. Az első halomsíros hullámokat követően a 2/a periódusban (BD) került először egymással szoros kapcsolatba a két országrész népe, helyesebben erre az időre keltezhető az első nyugati elemek térhódítása a Közép-Tisza vidékén és a Duna–Tisza közén. Ezt a hódítást Kemenczei már az UK keretein belül képzei el, s szerinte ez a fejlődés a nyugati országrészben előbb bontakozott ki, mint keleten. Fontos szerepet tulajdonít az első urnamezős elemek – kerámia- és bronz típusok – észak-magyarországi, Felső-Tisza vidéki elterjesztésében a Cseke (Čeka) csoportnak, amely a kereskedelmi kapcsolatokon túlmenő, etnikai behatást is jelentett. A csekei csoporthoz közelállónak határozza meg az elsősorban a Dél-Alföldön, majd a középső Tisza vidéken elterjedő Csorva csoportot. Ez utóbbi kissé eltérő színezetét a korábban itt élt bronzkori elemek beolvadásával magyarázza. Nem fogadja el a Kárpát-medence keleti és déli vidékén élő népcsoportok (korai Gáva) döntő szerepének feltételezését a csekei etnogenezisben. Véleménye szerint inkább ez utóbbi játszott szerepet a Gáva kultúra kialakításában. Ugyancsak a csekei összetevő jelentős szerepére mutat rá a Kyjatice kultúra létrejöttében. Úgy véli, hogy az Észak-Alföldre behatoló csekei eredetű népcsoportok a pilinyi kultúrába olvadva a Kyjatice kultúra egyik összetevőjévé váltak.

Részletesen foglalkozik Kemenczei a Csorva csoport történeti jelentőségével, s környezetére gyakorolt hatással magyarázza a Gáva kultúra kialakulásának gyors ütemét. Közvetítésével terjedtek el a Felső-Tisza vidéken a Baierdorf–Riegsee bronzok. Az általa ismertetett kelet-magyarországi környezetben jelentkező UK elemek jó lehetőséget nyújtanak a dunántúli régibb UK pontosabb keltezésére. Kemenczei elfogadja a csekei és a csorvai csoportok későhalomsíros származtatásának elméletét, valamint a régibb és a fiatalabb UK közötti törés tényét. Ezt a HA periódus közepére helyezve egyúttal a váli kultúra kialakulását is meghatározza. A váli expanzió gondolatát számos, a Kyjatice és a Gáva kultúra körében feltűnő leletével is alátámasztja. Különösen fontos a dunántúli UK fiatalabb szakaszának rekonstruálásában a steppevidéki preszkita leletcsoportok kelet-magyarországi megjelenésének kérdése, s Kemenczei ezzel kapcsolatos időrendi megfigyelései igen jó támpontot adnak a dunántúli preszkita korszak elhatárolásához.³⁹

A preszkita korszak ún. trák–kimmér leletcsoportjának kérdésével foglalkozó szakirodalom különösen az elmúlt két évtizedet tekintve vált jelentős arányúvá. *Gallus S.* és *Horváth T.* által kidolgozott, majd *Harmatta J.* által új alapokra fektetett kérdéscsoport számos új adat napvilágra kerülésével fejlődött tovább megoldása irányába.⁴⁰ Az ország keleti felében előkerült új leletek, főként temetők, illetőleg az ezekhez fűzött tanulmányok és megjegyzések fejlesztették tovább ilyen irányú ismereteinket. *Patek E.* a preszkita korszak történeti fejlődését érintő tanulmánya mellett *M. Gimbutasnak* a mezőcsáti temetőből közölt válogatása érdemel figyelmet.⁴¹ *Gazdapusztai Gy.* széles körű közép-európai és szovjet anyag ismeretében nem látta okát annak, hogy a szkíták előtt jelentősebb etnikus beütést tételezzon fel a steppevidék felől. Mindenesetre az új kultúra önállóságát nem vonja kétségbe, s a Patek által elhatárolt mezőcsáti csoportot a Doboz–doroszloival egészíti ki.⁴²

Foltiny I. számos munkájában foglalkozik a Kárpát-medence régészeti leleteivel, közöttük a preszkita típusokkal is. Tulajdonképpen e leletközlések döbbenetnek rá, milyen óriási mennyiségű leletanyaggal kell számolnunk a preszkita emlékenyanyag közép-európai elterjedésének vizsgálatánál. Természetesen Foltinynek még számos egyéb közlése fűződik Kárpát-medence későbronzkorához; a váli kultúra két fejlődési szakaszát elhatároló velemiszentvidi tanulmányától, a kardokat, protovillanova urnákat stb. tárgyaló cikkein keresztül a már említett preszkita leletismertetésekig.⁴³ A preszkita kutatás érdekéént említhető, hogy a leletcsoport keleti eredetű bronz- és vastárgyai mellett pontosan meghatározta az anyagi kultúrában jelentkező helyi elemeket is. Mindenekelőtt a kerámiában jelentkezik számos olyan jellegzetesség, amelynek gyökerei a Gáva kultúrába nyúlnak vissza.⁴⁴

A hazai preszkita témájú szakirodalom néhány érdekes tanulmánnyal egészíthető ki, elsősorban *Kemenczei T.*, *Mozsolics A.* és *Patek E.* tollából. Kemenczeinek a prűgyi kincsleletet ismertető cikkében a korabeli dunántúli leletekre is történik utalás. Ezeket leginkább kereskedelmi termékeknek gondolja, s a 8. századra keltezi. A korai hallstatti kultúrában előforduló „trák–kimmér” típusú tárgyak már a 7. századot képviselik.^{44a} *Mozsolics A.* a Pusztagegres–pusztahatvani (Kálóz–Hatvanpuszta) aranyleletet közli tanulmányában, s meglehetősen szkeptikus a fenti leletkör eredetét, de általában a „trák–kimmér” megnevezés kérdésében.^{44b}

Patek E. 1974-ben megjelent tanulmánya olyan síregyüttesekre épül, melyek feltétlenül közelebb visznek a preszkita népesség eredetének megoldásához. A közölt lelőhely térképek világosan jelzik Kelet-Magyarország preszkita kori betelepültségét Mezőcsáttól Lebőig. Temetkezési rítusát tekintve a térségben mindenképpen idegen etnikum anyagi kultúrájában széles körű délkelet-európai kapcsolatokról tesz tanúbizonyságot, ugyanakkor hatásában a Dunától nyugatra is nyomon követhető. Patek a kultúra magyarországi jelentkezését a HB és a HC fordulójára keltezi.^{44c}

Alapvetően érintik a nyugat-magyarországi későbronzkori kutatást az elmúlt években előrelendült illyrkutatás új eredményei. Amíg korábban szinte egyeduralkodó volt, hogy az urnamezős kultúra mögött mindenáron az illyreket keresték, addig a *sarajevói konferencia* szétoszlatta ezt a több évtizedes hipotézist. Az előadások csakhamar közzétett nyelvészeti és régészeti eredményeiből világosan kiderül, hogy a Balkántól északnyugatra elhelyezkedő urnamezős kultúra vagy kultúrák hordozói nem lehettek illyrek, mert ezek jóval délebbre helyezkedtek el a Balkánon, s valószínűleg a glasináci és rokon kultúrák környezetében kell keresnünk őket. A kérdéshez magyar részről első sorban az egyetemes nyelvészet és a római kori provinciális régészet oldaláról szóltak hozzá (*Harmatta J., Mócsy A.*).⁴⁵

A Z. Marič által már korábban felvetett hipotézisnek megfelelően alakult ki a vélemény, hogy a Dunántúl déli régiójában, valamint a Dráva és Száva közén sűrűsödő urnamezős népességben kell feltételeznünk a római hódítás korabeli pannon törzsek őseit. Természetesen ma még e kérdés igen messze van végső megoldásától; részint hiányzik a megfelelő mennyiségű és minőségű bizonyító anyag, részint a jelenleg rendelkezésünkre álló régészeti módszerek önmagukban ezen a téren még nem vezethetnek eredményre. A megoldás kulcsa talán Pannonia feliratos emlékeinek, valamint az őslakosság leletanyagának összevetésében rejlik, legalább is ez kell hogy legyen a további kutatások kiindulási pontja.⁴⁶

A DUNÁNTÚLI HALOMSÍROS KULTÚRA

A BETELEPÜLÉS

Az alábbi fejezetből legfeljebb vázlatos áttekintést nyerhetünk, miután tematikánk keretei csak érintik a korai halomsíros kultúra kérdéseit. Néhány, már ismert halomsíros leletegyüttesen keresztül azokat az újabb kutatási eredményeket összegeztem, amelyek ismerete feltétlenül szükséges a Dunántúl későbronzkori fejlődésének rekonstruálásához, s amelyek nélkül nehéz lenne megérteni az i. e. 12. sz.-ban lejátszódott történeti események lenyegét, s természetesen a teljes urnamezős fejlődést.

A magyarországi középső bronzkor végét és a későbronzkor kezdetét kísérő eseményeket, változást, ill. az ezekre utaló leletek értelmezését elsősorban Bándi G., Bóna I., Kemenczei T., Kovács T., Mozsolics A. és Trogmayer O. kutatásai nyomán ismerjük A különböző, egymástól többé-kevésbé eltérő nézetek összevetéséből, de nem utolsósorban az újabban napvilágra került lelőhelyek, főleg temetők anyagából nagyjából kielégítő képet alkothatunk magunknak a Kárpát-medence e „sötét korszakáról”.

A halomsíros hódítás megítélése, amely korábban a viták legsarkalatosabb pontja volt, ma már szinte terminológiai kérdéssé szűkülte. A kutatások jelenlegi állásából úgy tűnik, hogy a kosziideri kincsek földbe kerülését megelőzően a Dunántúl nagyobb részében ott találjuk a helyi bronzkori kultúráktól idegen elemeket. Úgy tűnik, hogy elsőnek az észak-dunántúli mészbetétes edények kultúráját érte a külső behatás, valószínűleg az új jövevények támadása, amelynek következtében megszűnt a kultúra önállósága. Hasonló jelenségnek lehetünk tanúi a vatyai kultúra területén is annak ellenére, hogy ennek népe töretlenül élt tovább a kosziideri korszak végéig. A mészbetétes edények területén elrejtett kincseletek (Tolnanémedi, Lengyeltóti stb.) a középső bronzkor, helyesebben a Kárpát-medencei autochton bronzkor végső etapjának kezdetét jelzik.⁴⁷

A szlovák kutatás (A. Točík, J. Vladár stb.) a korábbiak során részletesen feltárta azt a folyamatot, melynek során a Veteřov–Madarovce (Magyarád) kultúrán belül létrejöttek a halomsíros kultúra kialakulásának előfeltételei. Szerintük a főleg helyi összetevőkből kibontakozó új kultúra korai szakaszát még a kosziideri horizont elé kell kelteznünk, melynek bronzai az új népesség fémművességének termékei.⁴⁸ A magyar kutatók egy része elfogadja a késő-magyarádi (Dolny Peter) expanzió gondolatát a Dunántúl észak, északkeleti térségében, azonban a Kárpát-medence tulajdonképpeni halomsíros megszállását a kosziideri horizont utáni időszakra helyezi.⁴⁹

Kétségtelen, hogy a Kárpát-medencei autochton bronzkori kultúrák körében korábban kereskedelmi hatással magyarázott változás jórészt etnikus közreműködéssel bontakozott ki. E korai foglalás történeti jelentőségét elsőként Bóna I. hangsúlyozta, majd Kemenczei T. és Kovács T. részletes képet rajzoltak ennek folyamatáról. A már említett nyugat-szlovákiai népcsoportok először a mészbetétes edények kultúrájának észak- és kelet-dunántúli telepeit foglalták el, amint ezt e területen fellelhető lelőhelyeik igazolják.⁵⁰ Az anyagi kultúra új tárgytipusai mellett a temetkezési rítus változása kíséri a történeti események folyamatát.⁵¹ Ennek során a Dunántúlról menekülő mészbetétes elemek a szeremlei, a vatyai menekültek pedig a rákócizfalvi csoportot alakítják ki az Alföldön.⁵²

A szlovákiai későmagyarádival rokon dunántúli népcsoportok lényeges változást idéztek elő a környékbeli kultúrák arculatában is. Kultúrák tűntek el, újak keletkeztek, új társadalmi viszonyok jöttek létre az átszerveződött gazdasági bázison.⁵³ Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a meglehetősen heterogén kosziideri emléktanyagban különböző területi fázisok határolódnak el. Így nevezik Dolny-Peter fázisnak a magyarádi kultúra végső szakaszát, a vatyai kultúra északi területein Rákospalota csoportról, míg délkeleten Alpár-típusról esik szó. A Felső-Tisza vidéken a bodrogszerdahelyi csoport, Délnyugat-Alföldön pedig a Szeremle csoport terjedt el.^{53/a}

A koszideri típusú kincsleletek radikális törést jeleznek a korábban fellendülőben levő gazdasági életben. A halomsíros vándorlás következtében megszűnt a Kárpát-medence első, igazán széles bázissal rendelkező, s már bizonyos fokig uniformizált tárgyakat gyártó bronzipara. A halomsíros invázióknak áldozatul esett az addig még töretlenül fejlődő autochton bronzkori kultúrák jelentős része. Ezek az események a Dunántúl mellett az Alföldet és a Tiszántúlt is érintették, s e két utóbbi területen a későbronzkor első szakaszában halomsíros hatásra új kultúrák (Piliny, Egyek stb.) jöttek létre.⁵⁴

A koszideri településeket feldúló halomsíros elemek megítélésének kérdésében bizonytalanság érezhető. Azt biztosra vehetjük, hogy Kelet-Magyarország északi térségében a Kárpát-medencei halomsíros kultúra jellegzetes tárgytipusai terjedtek el, amely leletcsoportot egyeki kultúra néven ismer a szakirodalom. Az említett halomsíros kultúra lelőhelyei a Vág völgyében és ettől keletre csoportosulnak, s a Salka I és II típusú temetők az Ipoly völgyében jelzik az Alföldre való behatolásuk irányát.⁵⁵ Ma még nem látjuk világosan e kultúra kibontakozásának körülményeit, s az újabb szakirodalom megkérdőjelezi a feltételezést, amely szerint a nyugat-szlovákiai magyarádi telepeken és temetőkben már jelentkeznek a halomsíros kultúra elemei.⁵⁶ Azok a halomsíros típusok, amelyek az említett környezetben [Kisvárad (Nitriansky Hradok), Vígvár (Veselé) stb.] tűnnek fel nem a Kárpát-medencei, hanem a középső Duna vidéki halomsíros kultúrához köthetők, s ezeket az összefüggéseket az észak-ausztriai, burgenlandi leletegyüttesekben (Mistelbach-Rollerfund stb.) is megfigyelhetjük.⁵⁷ A középső Duna vidéki halomsíros kultúra gyökerei talán még tovább, Dél-Morvaországba nyúlnak vissza, s kialakulása a BB periódusra keltezhető.⁵⁸

Feltételezhető, hogy a Dunántúlt és a Dél-Alföldet elfoglaló halomsíros elemeket nem a Kárpát-medencei, hanem a középső Duna vidéki halomsíros kultúrával azonosíthatjuk, s egyben ezzel magyarázhatjuk a későbronzkorunk első szakaszának halomsíros leletcsoportjai között mutatkozó eltéréseket.⁵⁹

A koszideri korszakot követő halomsíros hullám egyik legfontosabb leletcsoportját képezik a Boiu–Keszthely típusú kardok, melyek Mozsolics A. szerint a korai halomsíros hódítók jellegzetes fegyverei.⁶⁰ Tipológiai eredetük és egyben származásuk is az Alpok keleti előteréből szétáramló Sauerbrunn típushoz kapcsolódik.⁶¹ A nyilván kultikus okokból a folyókba került példányok világosan mutatják a halomsíros invázió irányát a kelet-alpi területtől Itália északkeleti peremvidékéig. Mozsolics szerint e kardok a BIVa kezdetére keltezhetőek, de a forrói típusú kincsekkel képviselt java BIVa-ban már nem fordulnak elő. A java halomsíros korszak (BC1–BC2) jellemző fegyverei már a Sprockhoff I/a és I/b típusú nyelnyújtványos kardok.⁶²

A korai halomsíros korszak (BIVa, későbronzkor I eleje) lelőhelyeit elsősorban Bóna I., Kovács T. és Mozsolics A. kutatásaiból ismerjük. A Dunántúlon ezek száma nem túl magas, s e korai leletek elterjedése nem fedi egyöntetűen az egész térséget. Bándi G. és Kovács T. korai halomsíros leletkatasztere olyan lelőhelyeket is idesorol, amelyek valójában már a kultúra fejlett szakaszát képviselik.⁶³ Ennek egyik oka kétségtelenül az, hogy a keszthelyi kardok korában még aligha találkozhatunk nagyobb sírszámú temetőkkel, de telepeket sem igen ismerünk. A korai halomsíros típusok, elsősorban a kerámia, igen nehezen választhatók el a fejlett szakasz anyagától.

J. D. Cowen meggyőző képet rajzol az I/a és az I/b típusú nyelnyújtványos kardok technológiai fejlődéséről. Szerinte Sauerbrunn alaptípusból alakultak ki, s e fejlődés állomásait a Sombor (Zombor) és a Smolenice (Szomolány) típusú, ugyancsak nyelnyújtványos kardok jelentik. E két utóbbi kard a névadó lelőhelyen jellegzetes BC1 korú halomsíros síregyüttesből származik, amely keltezés megfelel Cowen periodizációjának is.⁶⁴ Bár nem zárhatjuk ki teljesen az égei kardok szerepét az I/a és az I/b kardok kialakulásában, Cowen hipotetikus fejlődési sora elfogadhatónak látszik, s a Kárpát-medence területén csak a keszthelyi kardok használatát követő, az I/a és az I/b típusok korában számolhatunk már egész területre szétterjedő átfogó halomsíros megletelepedéssel. Valószínűleg erre az időre (BIVa, későbronzkor I második fele) kelteződik a kelet-magyarországi halomsíros vagy ilyen közreműködéssel létrejött kultúrák korábbi szakasza. Ekkor bontakozik ki a pilinyi kultúra gazdag fémművessége, amely Közép-Európa keleti halomsíros körének legfontosabb ipari bázisát jelentette.⁶⁵

A kelet-magyarországi bronziparhoz hasonló jellegű fémművességnek ettől nyugatabbra, a Dunántúl területén nyomát sem leljük. Kincsleletet nem ismerünk a térségből, csupán néhány gazdagabb, bronzmellékletes sír anyagából és szórványokból lehet elképzelésünk a nem túlságosan jelentős fémipar létezéséről. Ez utóbbi leletek mellett csupán egy-két telepmaradvány jelzi a korszakon belül meginduló halomsíros konszolidáció folyamatát.

HALOMSÍROS LELETCSOPORTOK

A koszideri típusú kincsek föld alá kerülésének időpontjára vonatkozólag leginkább az i. e. 14. sz. végét, az 1300 körüli keltezést fogadják el.⁶⁶ Ha figyelembe vesszük, hogy az urnamezős fejlődés már az i. e. 12. sz. folyamán, valószínűleg ennek még korai szakaszában megindult, a konszolidált halomsíros fejlődésre alig jut több idő, mint egy évszázad. A Kárpát-medence keleti felénck lényegesen jobban kutattott későbronzkori fejlődéséből világosan kitűnik, hogy sem északon, sem délen nem tapasztaljuk annak jelét, hogy akár a Kárpát-medencei halomsíros kultúra keleti fáciése az egyeki kultúra, akár a középső Duna vidéki halomsíros kultúrához tartozó tápéi temető és köre megérte volna az UK fejlődés e korai szakaszát.⁶⁷ Egyedül a pilinyi kultúra képvisel bizonyos folyamatossá-

got, a későbronzkori fejlődés folyamatosságát, annak ellenére, hogy fémművészete a későbronzkor második szakaszában vagy ha tetszik az UK első fázisában már jelzi a Közép-Európa-szerte bekövetkező változásokat.⁶⁸ Most nem érintve e változások történeti hátterét, lényegét, a Dunántúlra kell utalnunk, ahol a fejlődésnek e furcsa kettőssége, ha kevesebb leletanyagot keresztül is, de érezhető.

Amíg Kelet-Magyarországon ezernél több, hitelesen megfigyelt, a halomsíros kultúrához köthető és szinte megszámlálhatatlan mennyiségű pilinyi kultúrák sírból vonhatók le a korszak gazdasági–társadalmi–politikai történetére vonatkoztatható következtetések, addig a Dunántúlon az ilyen sírok száma aránytalanul kisebb. A korszak legjelentősebb dunántúli temetőjét korszerűtlen módszerekkel, régen tárták fel s a különböző rítust tükröző sírok között La Tène koriak is voltak. A csabrendeki temető leletei legfeljebb sejtetik, hogy igen hosszú, a későbronzkor első szakaszától az UK „második fázisáig” terjedő korszakot ölelnek fel. A ma már zömmel elpusztult leletanyagról fennmaradt közlések bronzokban gazdag sírokról vallanak. Bár a keszthelyi sír korai kardja hiányzik ezek közül, a díszített diadém, mellkorongok, övlemezek, a hullámos, a díszített szárú, szögfejú tű a tápéi, tiszafüredi stb. párhuzamok alapján még a későbronzkor első szakaszára utalnak.⁶⁹ A töredékekből nem állapítható meg pontosan a csabrendeki kardok típusa, talán egyszerű Sprockhoff II/a variánsok voltak. Az egyik kard esetében feltételezhető, hogy szomolányi típusal állunk szemben.⁷⁰

A csabrendeki temető leleteinek sírösszefüggéseit sajnos nem ismerjük, így bizonyosság nélkül, legfeljebb feltételezhetjük, hogy az ide temetkező Balaton vidéki csoport népessége a halomsíros hódítás résztvevője volt, s egyben megérte az UK fejlődés első fázisát is. Valószínűleg messzemenő következtetéseket vonhatunk le a bronzművészégre egyes, a középső bronzkorba visszanyúló hagyományából, melyek talán a bronzkori őslakosság egyes itt maradó csoportjaira vagy velük rokon elemekre utalnak.⁷¹

A Balaton vidéki csoportnak napjainkban már több lelőhelyét is ismerjük. A csabrendeki mellett, még a községen belül a Hunyadi u.-ban lelt, a Balatongyörök-becehegyi, a Keszthely-Csóré gödörben, a Lesencetomaj-Billegei erdőn, a Zalaszegvár-Kohári dombon feltárt, a Keszthely-lehenréti, a karakószörcsöki sírok, a Keszthely-fenekpusztai, a Balatonfüred-arácsi és a balatonvilágosi telep sorolható még ide.⁷² A Balatontól délre, Somogy megyében is elterjedtek a csoport leletei, amint ezt a Balatonszabadi-gamászei és a Kéthely-téglagyári sírok tanúsítják.⁷³

A Dunántúlon fellelhető, a későbronzkor első szakaszát képviselő halomsíros leletegyüttesek szórványos jellegéből ítélve elég nehéz a lokális sajátosságokat tükröző leletcsoportok egymástól való elhatárolása. Úgy látszik a megtelepülés időszakában sokkal több az egyes csoportokat összefűző jellegzetesség, mint az elhatárolásra alkalmas tényező. Tulajdonképpen ezt mondhatjuk el a Győr térségében fellelhető leletegyüttesekről, melyek sok szállal fűződnek a Balaton vidékiekhez. Győr-Likócspusztá és Homokgödör, a Koroncó környéki leletek, Aszár, Dör-Kápolna-halom, Gyirmót-Sebestag, Ménfőcsanak-Bezerédi föld, Ménfőcsanak, Mosonszentmiklós–Lébény, Mosonszolnok, Szilsárkány, Veszény-Sírhely stb. sorolhatók a megyéből ide.⁷⁴ A két területrészt kapcsolja össze Mezőlak-Szélmező, Rigács-Kavicsbánya, Nemesszalók, Kemenesmihályfa-Pátag, Pápa-Kishegy, Királyszentistván-Csatári halom, Nagydém-Középrépuszta, Olaszfalu-Gepli tábla, Pápa-Téglagyár, Szentgyörgyvár, Tihany-Rév, Veszprémvarsány-Téglagyár, Vönöck, Zánka, Kemeneskápolna-Bodonkút, Kádárta-Gelemér forrás, Kádárta-Kenderföld, Bakony-péterd, s talán Sárvár; telep- és sírleletek, szórványok egyaránt. E lelőhelyek anyaga is inkább a szétszóródó halomsíros kultúra egységét, mint különállását látszanak alátámasztani.⁷⁵

A korai halomsíros hullámok létrehozta új kultúra elemei a Dunántúl más területein is jelentkeznek. Zalában Magyarszentmiklós, Túrje-Szenttamási dűlő, Pókaszeptek-Avar u., Zalakoppány-Italtolt, Tolnában Nagyvejke-Kovácsi dűlő, Tamási-Sarok-Katonahíd, Tamási-Henye, Sárszentmiklós-Rácegres, Baranyában Siklós-Téglagyár, Martonfa, Somogyban a már említettek kivül Karád-Gatter-ház, Zamárdi, Somogydöröcske-Tsz. Istálló, Siófok-Széplak-Vadkacsás, s talán Andocs-Bajcsy Zs. u. és Kaposújlak-Várhegy dűlő tartoznak ide.⁷⁶

Valószínűleg a Dunántúl északkeleti térségében is megtelepült a későbronzkor első szakaszában a halomsíros kultúrának egy másik csoportja. Legfontosabb lelőhelyeit Esztergom és Budapest térségében rögzíthetjük: Bajót–Pélföldszentkereszt, Esztergom-MIM szerelőcsarnok, Esztergom-Sintértelep, Kesztlőc-Tsz. major, Nyergesújfalu-Duna dűlő, Tokod, s talán Vértesszőlős-Likó és Szák Komárom megyéből, valamint Budapest II. Aszu u., Budapest XIV. Vízakna u., Budapest III. Békásmegyer-Vízművek, Rákoskeresztúr stb.⁷⁷ A csoport lelőhelyei a Duna túlsó partján, ill. ettől távolabb is fellelhetők, amint ezt a már említett zuglói és rákoskeresztúri, Bag és Aszód vidéki, szőlőligeti, váci stb. leletek igazolják (39.t.1–11).⁷⁸ Csatlakozik még e lelőhelyek csoportjához Fejér megyéből Lovasberény-Szűzvár, Martonvásár-Vörösmarty u.⁷⁹

A Dunántúlon megtelepült népesség kultúrája hasonló lehetett a kelet-magyarországihoz, bár a kerámia és bronzművészéget tekintve lokális sajátosságok figyelhetők meg. Ugyanezt mondhatjuk el a Duna–Tisza közén elterjedő, korábban Kiskőrös-Pusztaszer néven elhatárolt leletcsoportról, amely már nem tartozik a legkorábbi halomsíros lelethorizonthoz.⁸⁰ A csoporthoz tartozó soltvadkerti telepen, ahol az igen fontos öntőminta együttes is előkerült, olyan kerámiákat is lelték, amelyek magukon viselik az UK fejlődés legkorábbi jeleit (39.t.12–19, 40–41.t.).⁸¹ Ezt követően a térségben már a Csorva csoport jelenlétével kell számolnunk. Egyébként hasonló fejlődési folyamat figyelhető meg a Maros vidéki lelőhelyek esetében is.⁸²

A bronzkor C1 és C2 szakaszát felölelő halomsíros fejlődés a Dunántúlon egyelőre nem bontható további időbeli

szakaszokra, csupán néhány korainak minősülő bronz alapján következtethetünk a foglalás első etapjára, majd az ezt követő fejlődés első, komolyabb változásait már az UK típusok feltűnése jelenti. A korábban felsorolt lelőhelyek egy részének leletei között e jellegzetességek már megfigyelhetők.

KÉSŐHALOMSIROS – KORAI URNAMEZŐS KORSZAK – I. FÁZIS

Közép-Európában szinte mindenütt, így természetesen a középső Duna vidéken is megfigyelhető már a Reinecke szerinti BC periódus végső fázisában az urnamezős fejlődés számos előjele. J. Řihovský a dél-morvaországi későhalomsíros leletgyűtésekből vázolta fel e fejlődés folyamatát, határozottan tagadva a lausitzi kultúra feltételezett jelentős szerepét az urnamezős fejlődés kibontakoztatásában. Szerinte az új elemek jelentkezése fokozatosan figyelhető meg, és általában nincs éles törés, ill. határ a BC és a BD periódusok között. A korszak településeinek mesterséges védművekkel való erősítése nem egy új népesség jelentkezésével, a lausitzi expanzióval áll kapcsolatban, hanem belső politikai bizonytalanságot tükröz. Éppen ezért az e korszakban földbe kerülő kincsleletek mögött sem tételez fel háborús eseményeket.⁸³

Teljesen új elem volt Dél-Morvaország későhalomsíros korszakában a hamvasztás rítusa, amelyet a kerámia és fém-művesség új típusai kísértek. Döntő jelentőséggel bír, hogy az új elemek már akkor jelentkeztek, amikor az urnamezős kultúra még nem is létezett. Az anyagi kultúra változását kísérő új formák Řihovský szerint még a halomsíros kultúra klasszikus szakaszában kialakultak, majd a BD periódustól általánossá váltak, de ekkor már az urnamezős kultúra keretei között. Ez Dél-Morvaországban a Blučina horizontot jelenti. Blučina valószínűleg egykorú az észak-ausztriai Herzogenburggal, amely ugyancsak a legkorábbi urnamezős fázist jelenti.⁸⁴

Észak-Horvátország területén két jelentősebb halomsíros temető, Virovitica és Sirova Katalena, mindkettő a Drávától közvetlenül délre helyezkedik el, képviseli az urnamezős fejlődés legkorábbi szakaszát. A szomszédos Szerémségben a Surčin-Belegis-Ilandza temetők köre már alapvetően eltér, elsősorban erőteljes középső bronzkori hagyományai miatt az előbb felsorolt területek korai UK anyagaitól, annak ellenére, hogy ugyanazt az időszakot képviseli.⁸⁵

Kelet-Magyarországról a pilinyi kultúra fiatalabb szakasza, valamint a Berkesz-Demecser csoport említhető ebből a korszakból.⁸⁶

Az észak felől szomszédos Délnyugat-Szlovákiában az ún. proto-Cseke (Čaka), a korai Cseke kultúra határolódik el, amelynek genetikai gyökerei a szlovák kutatók véleménye szerint a Salka típusú temetők körébe nyúlnak vissza.⁸⁷

A fent idézett leletcsoportokból világosan kitűnik, hogy a Kárpát-medence nyugati térsége körüli övezetben, szinte mindenütt fellelhető az urnamezős fejlődés legkorábbi horizontja, amelynek egyidejűségét számos bronztípus vagy ennek hiányában a kerámia formai és ornamentális jellegzetességei bizonyítják. Az esetek többségében új temetkezési rítus – a hamvasztás – kíséri a formai azonosság számos megnyilvánulását.

E korszak vezérleletei kétségtelenül az itáliai körbe visszakövethető Peschiera, ill. a dél-németországi Riegsee bronzok. Mindkét tárgycsoport megelőzi a régibb urnamezős korszak bronzait, ugyanakkor elvéve már találkozunk velük a megelőző fejlett halomsíros kultúra leletanyagában is. E tárgyak között elsősorban a R. Peroni által elhatárolt B és C, valamint Rixheim típusú török, korai nyélnyújtványos és nyéllapos kések, bordázott tömör karperecek, nyomott, gerezdelt gömbfejű (mákfejű), duzzadt, rendszerint díszített nyakú tűk, nyélnyújtványos kardok (I/a és II/a típusok), rombikus lándzsacsúcsok, valamint más, területenként változó típusú, de hasonló korú bronztárgyak e sajátos korszak félreismerhetetlen kísérői.

Természetesen a kerámiaművesség is tükrözi a fém-művességben tapasztalt változásokat. A pilinyi kultúrában pl. a második fejlődési szakaszban egyre gyakoribbá válnak a sűrű árkolással díszített tálak, korsók, csészék stb., sőt a kultúra végső etapjában már határozott urnamezős jellegzetességek figyelhetők meg, pl. a tálperem, urnaperem síkizása, bögrék magasra húzott füllel stb.⁸⁸ Új elemekkel találkozunk Berkesz-Demecser fazekasságában, s tulajdonképpen ugyanezt mondhatjuk el a szerémségi Surčin-Belegis-Ilandza kerámiájáról, mindenekelőtt ennek korai szakaszáról.⁸⁹ Az észak-horvátországi Virovitica kör edényei kétségtelenül a halomsíros hagyományokat őrzik, s a Bakony vidékéig kísérhető párhuzamos típusok minden kétséget kizáróan a legkorábbi urnamezős fázisba kelteznek, mint ezt a leletet közlő K. Gasparini már korábban megállapította.⁹⁰

A dél-morvaországi Blučina bronzai a Peschiera–Riegsee leletek körét idézik, a kerámia viszont a hengeres nyakú, öblös, kihajló szájperemű urnák, árkolt vállú korsók, s nem utolsósorban a kettős csonkakúpos urnák már urnamezős típusok. Különösen ez utóbbi edények alapján gyaníthatjuk, hogy nem lehet teljes egészében kiiktatni a lausitzi kultúra szerepét sem e fejlődés folyamatából.⁹¹

Ugyanezt erősíti meg az észak-ausztriai Leobersdorf, amelynek leletanyaga eléggé eltér a Baierdorf típusú, ferdén árkolt kerámiák körétől.⁹² Leobersdorf valószínűleg Herzogenburggal egykorú, s ez utóbbi lelet vízszintesen síkzott edényei az urnamezős fejlődés legkorábbi szakaszát képviselik.⁹³

A Kárpát-medence nyugati felének későbronzkori fejlődése természetesen nem volt elszigetelve környezetétől. Erre korábban már utaltunk, amikor a továbbélő vagy későhalomsíros leletcsoportokat elhatároltuk az említett tér-

ségben.⁹⁴ Az azóta eltelt két évtized kutatási eredményei világosan igazolták a halomsíros kontinuitás létjogosultságát. Amint ezt a húsz esztendővel ezelőtt már rendelkezésünkre álló, s az azóta felgyűjtött leletek tanúsítják, a középső Duna vidéki halomsíros kultúra töretlen – de külső behatásoktól nem mentes – fejlődése még jó ideig nyomom követhető a későbronzkor urnamezős időszakában. Az UK első fázisában ez a fejlődés még meglehetősen simán zajlott le, nem kísérték különösebb megrázkódtatások. Nagyjából ugyanebben az időben, az északkelet-magyarországihoz hasonló folyamat játszódott le a Dunántúl területén, azzal a különbséggel, hogy az előbbi térség bronzipara lényegesen magasabb színvonalon termelt. Talán éppen az Észak-Magyarország és a Felső-Tisza vidék fejlett bronzipara volt az a közvetlen kiváltó ok, amely a pilinyi és a rokon kultúrák erőszakos végéhez vezetett, már jóval azután, hogy az urnamezős fejlődés első jelei itt is érezhetők voltak. Ezzel szemben a nyugat-magyarországi későhalomsíros kultúra nem rekedt meg az I. fázis alábbiakban körvonalazandó fejlődésénél, hanem eljutott az urnamezős kultúra teljes kibontakozásáig.

Már 1960-ban a dunántúli későhalomsíros–korai UK egyik vezérleletének tekintettük a csabrendeki temetőt. Csabrendek továbbra is felbecsülhetetlen jelentőségét az határozza meg, hogy a mintegy háromszáz síros (valójában ennél jóval több sírral számolhatunk) temető szinte teljes egészében felölelte a halomsíros kultúra élettartamát, amint ezt már fentebb hangsúlyoztuk, erőteljes középbronzkori hagyományokkal, s amely tény számunkra is alapvetően fontos, a korai bronzok mellett ott leljük az UK fejlődés első kísérő jelenségeit, a Peschiera típusú bronztárgyakat, II/a nyelnyújtványos kardot, rombikus lándzsahegyet, lándzsacsúcs alakú csüngőt stb. A kerámiában nem tapasztalunk döntő jelentőségű változást, mindenestre néhány olyan db mint a profilált vonalú, éles törésű füles csésze, amely igen általános típus a temető mellékletei között, a korai UK-ban is használatban marad.

Amint erről fentebb szó esett, a halomsíros fejlődés korábbi szakaszában, a Balaton északnyugati térségében erőteljes leletcsoport határolódott el a csabrendeki temető körül. Az ekkor még csak körvonalaiban jelentkező csoport az I. fázis idejére sokkal határozottabban rajzolódik ki, s főként kerámiaja jellegzetességeit tekintve választható el a szomszédos, hasonló korú leletcsoportoktól.

BALATON VIDÉKI – CSABRENDEK–CSERSZEGTOMAJ-CSOPORT

A vezérlelet továbbra is a névadó temető, Csabrendek. A Peschiera tör (C típus, Canegrate variáns) és más bronzok alapján a temető fiatalabb sírjai már a BD-vel párhuzamos idősakra keltezhetők.⁹⁵ A másik névadó lelőhely, ugyancsak temető, Cserszegtomaj. Lényegesen kevesebb sírját ismerjük, de feltárása hiteles körülmények között történt. Feltűnő a temető bronzban szegény jellege, amely talán bizonyos korkülönbséget sejtet a csabrendekivel szemben. Itt ismételtén a pilinyi kultúra példája vezethet a megoldás irányába. A zagyvapálfalvi csoport két fejlődési szakasza (későbronzkor I és II/a) közül a fiatalabb sírjaiban ugyanez a bronzhiány figyelhető meg, amelynek inkább társadalmi (hitvilág), mint gazdasági okai lehettek.⁹⁶ Az UK első fázisa részben egyidős a kelet-magyarországi II/a periódussal, s biztosra vehetjük, hogy ez utóbbit a csabrendeki temető is megérte. A temető bronzban való viszonylagos gazdagságát elsősorban ennek korai szakaszában figyelhetjük meg, s a diadémmal eltemetett halott a Csabrendeken temetkező népcsoport hatalmi jelentőségét húzza alá. Amint már említettük, a cserszegtomaji temető esetében felvetődhet a fázison belüli korkülönbség lehetősége is; bizonyos átfedést is feltételezve fiatalabbnak tűnik mint Csabrendek.⁹⁷

A temetőknél maradv a csoporthoz sorolhatjuk még Sármellék-Repülőtér, Szigliget-Ciframajort, Zalavár-Balatonhídvégpusztát, valószínűleg Alsópáhok-Kátyánhegyet, Dabroncot, Gógánfa-Vasútállomást, Gyulakeszi-Csobáncot, Zalaszentgrót-Huszonyát és Keszthely-Alsódobogót.⁹⁸

A csoport településeit elsősorban ártéri, vízmenti dombhátakon leljük meg, amint ezt Keszthely-Hát, Zalaszentgrót-Tüskeszentpéter, Zalakoppány-Italbolt, Zalaszentmihály, Becsvölgye-Barabásszeg, Esztergály-Remetesziget, Nagyrada-Kossuth L. u., Rezi-Fagyoskereszt, Sármellék-Zalavári dombhát, Zalaszegvár, Zalaszentgrót-Aranyod, Zalaszentgrót-Tüskeszentpéter, Tófej-Téglagyár, Zalacsány-Meleghegy stb. esetében tapasztaljuk.⁹⁹

A felsorolt lelőhelyeken túl feltehetően telepmaradványként értékelhető felszíni szórványok egész sorát említhetjük a csoport elterjedési területéről: Alsópáhok-Gizellamajor, Balatongyörök-Becsehegyi major, Balatonmagyaród-Hídvég, Becsvölgye, Csáford-Ujcsáford, Galambok, Gyulakeszi-Csobánc, Kehida, Kiskomárom-Mocsolyai tábla, Komáromváros-Csöntedomb, Kustánszeg-Alsómező-dűlő, Zalaistvánd-Zaladűlő, Petrikeresztúr, Zalakoppány-Aszaltető, Zalavár-Alsóbáránd.¹⁰⁰ Néhány szórványleletről feltételezhetjük, hogy sírból származik: Csabrendek-Hunyadi u., Keszthely-Karmelita kolostor, Németsfalu (halomsír?), Szigliget-Szölőhegy, Taliándörögd-Szent András templom, Öskü-Aranyoskút.¹⁰¹

A csoport temetkezési rítusáról nem sokat tudunk. Nem világos a csontvázas rítus retardációjának kérdése, mindenestre Cserszegtomajon kivétel nélkül hamvasztásos sírokat találtak. Ugyanez vonatkozik a csoport többi temetőjére, ill. sírjára. A hamvasztásos temetkezések a rendelkezésünkre álló közlések alapján urnasírok voltak, szórthamvas rítusra vonatkozó adatokról nincs tudomásunk.¹⁰² Amint erről már szó volt, úgy tűnik, hogy a kelet-magyarországi helyzetnek megfelelően a későbronzkor első periódusában, ill. az ennek megfelelő idősokban bronzokban

viszonylag gazdagabbak a dunántúli sírok. A csabrendeki temető mellett más lelőhelyek esetében is tapasztaljuk ezt a helyzetet. Az első fázis folyamán bizonyos elszegényedést, helyesebben a rítuson belül bekövetkező változást tapasztalunk. Ennek ellenére e korszak sírjaiból sem tűnt el teljes egészében a bronzmelléklet (Szigliget-Ciframajor, Sármellék-Repülőtér). Kelet-Magyarországot, pontosabban a pilinyi kultúrát idézi egy sajátos, sajnos csak irodalomból ismert urnasír mellékletanyaga. Dabronc miniatűr bronzai (lándzsacsúcs, tokos balta), a korongos fejű tű talán a zagyvapálfalvi csoport halomsíros összetevőjének meghatározásához is fontos adatokat nyújtanak.¹⁰³ Miután a pilinyi kultúra kései szakaszában már ismeretlenek a miniatűr bronzmellékletek, feltehető, hogy a dabronci bronzok és a sír ujjbenyomásos bordás urnája sem tartoznak a fázis legfiatalabb leleteinek sorába.

Cserszegtomajon kövekkel vették körbe az urnasírokat. Szántó I. szerint az eredetileg kúpalakúan felrakott kövek csúsztak le a sírhalom peremére. A csabrendeki temetőből is vannak kőhalmaz borította sírokról adataink, melyek arra utalnak, hogy a csoport temetkezéseit többnyire halommal fedték, s ez aránytalanul kisebb lehetett a Bakony vidékieknél.¹⁰⁴

A csoport elterjedési köre Veszprém megye délnyugati térségére, általában a Balaton vidékére, Zalára, főként a Zala folyó völgyére szorítkozik, de néhány lelőhely Somogy Balaton menti szakaszán is fellelhető.

FAZEKASSÁG (1–2. t.)

Sírkerámia:

A legkedveltebb kerámiatípusok az alábbiak:

Gömbhasú, rövid nyakú, enyhén kihajló szájrperemű urna, esetenként körbeárkolt hegyes vagy széles, lapos fogóbütyök díszíti.

Mély, enyhén kihajló szájrperemű tál, öblét – többnyire – bütyök díszíti; kihajló peremű, profilált idomú tál; talpas tál; behúzott szájrperemű, bütyökdíszes tál; hasonló, peremén körbefutó síkozással.

Nyomott hasú és kúpos bögre; csupor, ívelt széles füllel; profilált idomú csésze stb.

Az edények, főként a bögrék és csészék füle rendszerint háromszög átmetszetű. Az ornamentika szegényes, általában vonalkázott háromszög minta-sor, tovaftató V minta-sor, pontsoros ornamentika, esetenként tűzdeléssel, a már említett árkolt vagy sima bütyök, fogóbütyökök díszítik az edényeket. Bögréken rendszerint gyakori a sűrű, függőleges árkolás.

Telepkerámia:

Túl nyomórészt azonos a sírkerámiával. Legkedveltebb házikerámia az ujjbenyomásos bordával díszített, egyszerű, kihajló szájrperemű fazék, legtöbbször két vagy több fogóbütyökkel, a csonkakúpos tál, ferdén levágott szájrperemmel, az enyhén ívelt peremű, kúpos nyakú korsó stb.

Meglehetősen gyakori ornamentika, rendszerint fazekakon a rovátkolt vagy rovátkolás nélküli vízszintes borda, de előfordul függőleges és ívelten körbefutó formában is.

A kerámia általában jól égetett, színe szürkésbarna, barna, feketés árnyalatokban, rendszerint fényezett. A telepanyag, mindenekelőtt a fazékok durvább kidolgozásúak, rendszerint sárgás, téglaszínűek.

Az urnamezős fejlődés jellegzetességei elsősorban az ornamentális elemekben, néha formai megnyilvánulásokban is felismerhetők. Így pl. tálok behúzott peremén igen gyakori a körbefutó síkozás, amely díszítést esetenként hornyolásszerűen alakítanak ki. Gyakran díszíti vízszintes síkozás az urnák vagy tálok kihajló szájrperemének belső oldalát. Az edényfül háromszög átmetszete, rendszerint bögrék, csuprok, tálok vagy csészék esetében ugyancsak új jelenség az I. fázis kerámiájánál. Ebben az időszakban válik általános használatúvá a kihajló peremű, hengeres vagy kúpos nyakú, élesen profilált hasú urna vagy tál, gyakran fogóbütyökkel.

BAKONY VIDÉKI – FARKASGYEPŰ–JÁNOSHÁZA-CSOPORT

A két névadó lelőhely, mindkettő temető, Veszprém, ill. Vas megyében található, s ez nagy vonalakban jelzi is a csoport dunántúli elhelyezkedését.

A későhalomsíros–korai UK talán leghatározottabban elhatárolódó dunántúli leletcsoportja. Típusai tisztán őrzik a halomsíros kultúra tradícióit. Ennek külsődleges megnyilvánulásai közül elsősorban zárt egységekben elhatárolódó halomcsoportjait említhetjük. Még ma is ezekre becsülik a megfigyelhető halmok számát, annak ellenére, hogy a mezőgazdasági tevékenység következtében ezek rendszeresen pusztulnak.¹⁰⁵ Az eddig feltárt halmok arra utalnak, hogy egy-egy halom alatt több – rendszerint hamvasztásos – temetkezés is volt, bár vannak adataink csontvázakat tartalmazó halomsírokról is. Úgy tűnik, hogy a Balaton vidékén használatos urnás szokással szemben a szórt-hamvas rítus terjedt el. Az általánostól bizonyos fokig eltérő színezetű leletanyag mellett ez a temetkezési rítus eléggé elhatárolja a Bakony vidéki csoportot a Balaton környékétől.

A halmok alatt többnyire egyszerű gödörsírokat leltek kőpakolással, de előfordul, különösen a csontvázak esetében a kövekkel körülvett, sőt kőládás sír is. Ez utóbbiak természetesen a keszthelyi sírokat (Legelői dűlő) idézik, s egyben a Bakony vidéki temetkezések mélyre nyúló gyökereit dokumentálják.¹⁰⁶

A halom vagy halomcsoport közelében rendszerint ott találjuk az elég jelentéktelennek tűnő települést, bár teljes feltárás hiányában alig rendelkezünk ezekre vonatkozó tapasztalatokkal. Néhány teleprészletből ítélve vékony rétegű lakószintet tételezhetünk fel, néhány esetben szegletes alaprajzú, lesározott padlójú ház maradványai, gödrök a megszokott hulladékanyaggal is előkerültek.¹⁰⁷ E lakóhelyek a részben pásztorkodó életformát folytató népcsoportok falunak alig nevezhető, ideiglenes megtelepedésre szolgáló objektumai, melyeket szinte minden esetben kisebb-nagyobb vízjárások mentén létesítették.

Elsősorban a MRT alapján, e csoportnak ma már több száz lelőhelyét – települését és sírját – ismerjük, amelyek közül csak a jelentősebbeket kiragadva foglalkozhatunk a csoportot érintő kérdésekkel. A lelőhelyek döntő többsége felszíni gyűjtésből vált ismertté, s kiegészítve ezeket a hitelesen feltárt együttesekkel pontos képet nyerhetünk e sajátos kultúra elterjedéséről.

Telepek: Bakonybél-Falubítang, Bakonyjákó-Somhát, Bakonyszentkirály-Hajmás, Balatonalmádi-Bauxitkutató, Balatonfüred-Berekrét, Borsosgyőr-Pityerdomb, Borzavár-Bocskorhegy, Csikvánd-Kalmártag, Gógánfa, Hárskút-Lazsnakúti dűlő, Herend-Szt. István alja, Kamond, Kenyeri-Kecskéd, Kenyeri-Várdomb, Külsővat-Derma, Lesencefalu, Lovászpata-Mocsolya, Marcalgergelyi-Bicskadomb, Mezőlak-Szt. Péteri domb, Németbánya-Tuskósdűlő, Ostffyasszonyfa, Pápa-Pálháza puszta, Sárvár-Kertváros, Sümeg-Baglyashegy, Szentkirályszabadja-Kistelek, Tormás-Tsz. tehenészet, Veszprém-Csatárhegy.¹⁰⁸

Temetők: Bakonybél-Erdőlába, Bakonyjákó-Somhát, Bakonyszücs-Százhalom, Borzavár-Alsótündérmajor, Csögle-Kispáskom, Farkasgyepű-Pöröserdő I–II, Hárskút-Ráktanya, Jánosháza, Kislőd, Lókút-Óbánya, Pénzesgyőr, Zirc-Tündérmajor II.¹⁰⁹

A csoport elterjedési területe felöleli a Balatontól északnyugatra Veszprém jelentős részét, valamint Vas megyét a Rába vonaláig. Ennél jóval szélesebb körű a kultúra kisugárzása, amely tulajdonképpen minden irányba nyomon követhető. Szombathely-Herény és Rábafüzes – mindkettő település – a nyugati határ vonaláig engedi nyomon kísérni a kultúra első fázisának leleteit.¹¹⁰ Délkeleti irányba talán még erőteljesebb expanziója. Balatonendréd (42.t. 1–11) a Szeged környéki Csorváig jelzi a későhalomsíros népességből kiszakadó csoportok útvonálát.¹¹¹

Néhány jelentősebb, az I. fázis legelejére, esetleg még korábbra keltezhető leletegyüttes (pl. Bakonycserpuszta) a Veszprémből Zala déli vidékeire hatoló kultúrára derít fényt (Pókaszeptek-Avar u., Petőhenye).¹¹² E csoport sajátos fejlődését a Miklósfá-Mórichelyi halastavak területén feltárt telepmaradvány leletanyaga dokumentálja.¹¹³ Valószínűleg ez utóbbi csoporthoz tartozik a magyarszentmiklósi hamvasztásos síregyüttes.¹¹⁴

Természetesen igen nehéz az esetek többségében cserepekből álló leletanyagok korbelt meghatározásán túlmenően szűkebb, csoportbeli hovatartozást is megállapítani. Ennek ellenére, elsősorban telepmaradványok anyagában elhatárolódni látszik a Bakony vidéki csoport elterjedési területének déli peremvidékén, főként a Balaton északi partmenti sávjában egy kisebb leletcsoport (Aszófő-Vörösmáli szőlők, Balatonalmádi-Bauxitkutató, Balatonfüred-Berekrét, Balatonfűzfő-Szalmássy telep, Balatonszőlős-Öregréti, Kolontár, Lesencefalu, Lovas-Királykút, Nagyvázsony-Szerűskerti dűlő, Óhíd-Malomárok, Sümeg-Baglyashegy, Szentgál-Füzikút, Szentjakabfa-Almakút, Szentkirályszabadja-Uritelek).¹¹⁵ E lelőhelyek sajátos kerámia típusai leginkább néhány Vas megyei lelethez állnak közel: Kenyeri-Kecskéd, Kenyeri-Várdomb, Rábafüzes-Berek, Sárvár-Kassa u., Szombathely-Herény.¹¹⁶ A Bakony vidék I. fázisának leletei között elhatárolt két csoport rejtélyében a megoldás kulcsa talán abban keresendő, hogy az utóbb felsorolt lelőhelyek még a fázison belül fiatalabb időbeli horizontot jelentenek, s nem indokolt ezek mögött, az előzőekétől idegen etnikumot feltételeznünk.

FAZEKASSÁG (3.t.)

Sírkerámia:

A halomsíros kultúra több alaptípusa szinte változatlan formában él tovább. Ilyenek többek között a behúzott szájrperemű, az enyhén profilált, ívelt kihajló szájrperemű tálak, a hordó alakú füles csuprok, a nyomott hasú bögrék, enyhén profilált, gömbhasú bögrék, esetenként öcséresedő nyakkal, a hordó alakú, enyhén profilált vonalú csuprok, a csonkakúpos csészek stb. A kihajló peremű tálak és csuprok némelyikét csonkakúpos talpra állították.

Az ornamentika meglehetősen szegényes. A bögréket és csuprokat néha vállon ülő bütykök, a szájrperemet csücskök tagolják. Előfordul a vállon körbefutó, benyomott pontsor, ill. tűzdelés, valamint a karcolt háromszög ornamentika. Igen gyakori az edényfűl háromszög átmetszetű kialakítása s nem ritka a két, arányosan elhelyezett szalagfüles fazék és csupor. A csoport kerámiájának egyik legjellegzetesebb sajátossága, a rendszerint ívelt peremű, mély tálakon és urna alakú fazekakon a széles, alagútszerűen átfűrt bütyökfűl.

Figyelmet érdemel, hogy a sírkerámia, formai és ornamentális elemeit tekintve egyaránt, eléggé konzervatív, erő-

sen őrzi a halomsíros jellegzetességet s viszonylag kevésbé használták a készítői az UK fejlődésnek a Balaton vidéki csoportból már megismert sajátos ornamentikáját (vízszintes síkozás stb.).

Telepkerámia:

Több a sírkerámiától eltérő típus, mint az előző csoport esetében. Talán leggyakoribb az ívelten kihajló peremű mély tál a már jól ismert, alagútszerűen átfűrt, széles bütyökfüllel. Hasonlóképpen a hordó alakú fazék, egyenesen levágott vagy kissé ívelt szájpereccel. Általánosan használták a hengeres nyakú, öblös fazekat, a félgömb idomú tálat, kihajló, néha csücskösödő szájpereccel, s igen gyakran alagút füllel.

Gyakori még a tölcséres nyakú bögre, a ferdén levágott szájpereccel, csonkakúpos tál stb.

A házikerámia ornamentikájának talán legkedveltebb eleme a rendszerint durvább kidolgozású fazekakon elhelyezett körbefutó, ujjbenyomásos borda, ugyanez a borda függőleges formában is előfordul. A fazék öblét igen gyakran széles fogóbütyök tagolják. Kedvelt díszítő elem volt még a körbeárkolt bütyök.

A sírkerámiától eltérően erőteljesebben érvényesül a házikerámiában az UK néhány ornamentális jellegzetessége. Elsősorban a kihajló szájperec belső oldalának vízszintes síkozása, de nem ritka a síkozott vállú bögre sem. Gyakran megfigyelhető az edényfülek háromszög átmetszetű kialakítása.

A sírkerámia általában igen finom kidolgozású, vékony falú, színe szürkésbarna. A telepkerámia rosszabb kidolgozású, gyengén égetett, színe mély barna. Emellett előfordul egy jól égetett kerámia változat, leginkább sárgás és vöröses színárnyalatokban.

DÉL-DUNÁNTÜLI CSOPORT

A Balatontól délre, délkeletre, elsősorban Somogy, Tolna és Baranya megye térségében határolható el a számos formai jellegzetességét tekintve az előzőekkel szorosan rokon leletcsoport. A Somogy megyei lelőhelyek anyaga tulajdonképpen már átmenetet képez a Balaton, ill. Bakony vidéki körhöz: Bárdudvarnok-Liptófa, Gölle-Alsóhetény-pusztá, Karád-Gatterház, Kéthely-Téglagyár, Látrány-Rádpusztá, Pusztaszemes-Leveles dűlő, Ságvár.¹¹⁷

Tolnában mindenekelőtt a Kapos és Koppány völgyében – természetesen nem utolsósorban az itt végzett intenzív terepmunkák eredményeként – a lelőhelyek egész sora csoportosul. A zömmel felszíni gyűjtésből származó kerámia nem sok különbséget árul el ha összevetjük akár a Somogy, akár a Veszprém megyei anyaggal. Tolna megye területén Belecska-Kapospart, Dalmand, Értény-Eledény, Gyöng-Gerenyás, Kocsola-Ágasi dűlő, Kocsola-Öreghegy, Koppányszántó-Kenderföld, Nagykónyi-Okrád dűlő, Nagykónyi-Öreghegyi tábla, Pári-Sánchehy, Regöly-Borzási hegy, Regöly-Füstösoldal, Regöly-Füzfás, Regöly-Halastavak, Sárszentlőrinc-Uzd, Tamási-Hess dűlő, Tamási-Leokádia, Tamási-Leokádia-Karsák tanya, Tamási-Szemcse, Tolnanémedi-Nebojsza, Váralja-Kertfő lelőhelyekről ismerünk telepmaradványokat.¹¹⁸

A települések sora természetesen nem szakad meg Tolna és Baranya határánál, s árnyalatnyi formai eltéréssel a fentiekéhez hasonló leleteket szolgáltatnak az ugyancsak vízjárások mentén létesített telepek: Bakóca-Okorvölgy, Lánycsók, Nagynyárad-Sátorhegy, Pécs-Pécsbánya-Rendező, Siklós-Téglagyár.¹¹⁹

Áránylag kevesebb temetkezést ismerünk a csoport elterjedési területéről, s kevesebb a sírletnek minősülő szórványok száma. Biztosan halomsírok voltak a felsőnyéki temetkezések, sírokat tártak fel Kéthelyen a téglagyárban, sírokból származik Kocsola-Sziget dűlő kerámiája; a közlés szerint talán csontvázas temetkezések mellékletei voltak.¹²⁰ Hamvasztásos (szórthamvas?) sírból kerültek elő Majs-Merse dűlő edényei, a Pécs-kertvárosi kerámia, Pécs-Keszű edényei, a Pécsvárad-Kossuth L. úti urnasírok anyaga, s talán sírból származnak a Somogy megyei Péterhidán előkerült urna, s a zombai hengeres nyakú edény Tolnából.¹²¹

A dél-dunántúli leletcsoport esetében is erőteljesen érezhető a későbronzkor elejére, s talán még a középső bronzkor végére visszakövethető retardáció. A Siklós-téglagyári település anyagában pl. a korai UK sajátos fejlődési vonalát néhány, a szeremlei kultúrából örökölt kerámiatípus kíséri. Valószínű, hogy a későbbi periódusok során, a Dunántúl déli felében oly gyakori és jellemző urna két füllel ezekre a prototípusokra vezethető vissza.¹²²

FAZEKASSÁG

Sírkerámia:

Az urnák közül az öblös, kúpos, a hengeres nyakú urna füllel vagy fül nélkül, a fazék alakú típus, egy zömök változat, két, peremből kiinduló, szélesen ívelődő füllel említhető elsősorban.

A tálak között a behúzott, bütykös szájpereccel, ugyanez síkozott szájpereccel a legelterjedtebb. Előfordul a kihajló, belső oldalán síkozott, mély tál, ugyanez profilált változatban. Ezen kívül tölcséres nyakú bögre, omfalosz, profilált csésze, alacsony talpon álló, hordó alakú csupor tartozik még a sírok melléklet anyagához.

Telepkerámia:

Miután lényegesen több a településről származó cserépanyag, az egyes kerámia típusok és variánsok számaránya is magasabb. Talán a leggyakoribb edényfajta egy gömbidomú csupor, közvetlenül a perem alól kiinduló, szélesen ívelt szalagfüllel. Ez mellett általánosan használták a tölcséres nyakú, többnyire profilált hasú bögrét.

Természetesen minden telepen megtaláljuk a legjellegzetesebb házikerámiát, a fazék legtöbb alapformáját. Igen kedvelt volt a gömbidomú variáns, a korszakban megszokott széles, alagútszerűen átfúrt bütyökfüllel, az enyhén kihajló szájszeremű, hordó alakú fazék, legtöbbször a már jól ismert körbefutó, ujjbenyomásos vagy egyszerű, sima bordával, igen gyakran széles fogóbütyökkel.

Említhető még a kihajló, csücskösödő szájszeremű mély tál, és egy profilált változat két füllel. Nem ritka a sikozott vállú, ívelt peremű csupor, a bütykös díszítésű bögre, s a profilált vonalú csésze. A bögrék igen gyakran tölcséres nyakúak. Az edényfülek itt is többnyire háromszög átmetszetűek.

A kerámián alkalmazott ornamentika elég egyszerű, tulajdonképpen a halomsíros és korai urnamezős jellegzetességek keverednek benne. Az edényszerem vízszintes síkozása itt is általános jelenség. Előfordul a karcolt háromszög díszítés, a benyomott pontsor, a függőleges csoportban elhelyezett bordák, s a már említett ujjbenyomásos, sima borda, a fogóbütyök, általában a bütyök ornamentika. Igen gyakori a fazekak szájszeremének bevagdósásokkal való tagolása.

A kerámia általában jól égetett, többnyire finoman kidolgozott és fényezett. Legkedveltebb színárnyalatok a szürkésbarna, a vörös és a sárga. A durvább kidolgozás szinte kizárólag fazekak esetében figyelhető meg.

ÉSZAKKELET-DUNÁNTÚLI CSOPORT

Elterjedési köre meglehetősen széles, s tulajdonképpen Győr térségétől a Dunakönyök vidékéig, délen a Sió vonaláig terjedő területen határolódnak el lelőhelyei. Telepei és sírjai meglehetősen elszórtan, kisebb csoportokra tagozódva jelentkeznek. Főként Győr, Esztergom és a főváros környékére szorítkoznak, de ismerünk néhány lelőhelyet Fejér megyéből is.

A települések itt is elsősorban folyók, vízjárások mentén létesültek: Székesfehérvár-Móri u., Székesfehérvár-Nyúldomb, Koroncó-Dózsa György u., Koroncó-Tótvágási u., Koroncó-Újtelep, Nagybarát, Almásfüzitő-Foktorok, Bajna-Halászoői dűlő, Bajna-Vízállás alatti dűlő, Bajót-Pélimődszentkereszt, Dömös-Tófenék, Mogyorósbánya-Óhegy, Nagysáp-Domokospusztá, Nyergesújfalu-Dunapart, Nyergesújfalu-Gunyóalji dűlő, Sárísáp-Éleslét emléthetők.¹²³

A főváros térségéből mindenekelőtt a Bp. III. Békásmegyér-Vízművek területén feltárt település-rendszer, a gelérthegyi, valamint a Budakeszi-Kertészeti Főiskola földjéről származó hely érdemel figyelmet.¹²⁴

A pesti oldalon meggyökeresedő késői halomsíros kultúra egyik telepéről tudunk a Rákospatak körzetéből [Budapest (XIV.)-Egressy u., 19.t.1,25.t.6–19,26–28.].

A sírok, ill. a sírleletnek minősíthető szórványleletek száma viszonylag kisebb. A sárbogárdi temető hitelesen feltárt sírjai szórthamvas rítusú temetkezések voltak, s ezek kísérő kerámiája csekély eltéréssel a Bakony vidéki csoport leletanyagával azonosítható.¹²⁵

Komárom megyéből sírleletnek minősül az Esztergom-Bottyán úti korszó, a már említett ászári lelőhely anyaga, az Esztergom-cserepesvölgyi füles csupor, az Esztergom-szentgyörgymezői urna, a Nyergesújfalu-téglagyári edények, a szőnyi behúzott szájszeremű tálak stb.¹²⁶

Győr-Sopronból említhetjük a már jól ismert Koroncó-bábotai sírok anyagát, s talán sírmelléklet volt a markotabödögei rovátkolt nyakú tű.¹²⁷ Két igen fontos síregyüttest ismerünk Pest megyéből; mindkettőnek erőteljes nyugat-dunántúli párhuzamai vannak. Tárnok és Törökbálint közül különösen az utóbbi érdemel figyelmet, melynek anyaga a Bakony vidékéről már ismert harcos sírokra utal.¹²⁸ Valószínűleg ugyanígy értékelhető a Rába túlsó oldaláról Mosonszentjános, feltehetően sírból származó bronzleleteivel.¹²⁹

Kétségtelen, hogy a csoporthoz sorolt leletegyüttesek döntő többsége igen erős szálakkal kötődik a Bakony vidéki későhalomsíros leletanyaghoz, s ez mind a települések, mind a sírok leleteinél észlelhető. Mindenekelőtt a kerámia szolgáltatja az erre vonatkozó legtöbb bizonyítékot, amint ez az alábbiak során ki is derül. Bizonyos fokig eltérni látszik e képtől a Győr vidéki lelőhelyek anyaga, amelyben erőteljesebbek a helyi halomsíros előzmények, mint pl. a Komárom megyei leletek esetében. Ez utóbbi területen feltétlenül számolnunk kell a későbronzkorban a Bakony vidékéig visszanyúló, újabb keletű beáramlással. Ilyen, a későhalomsíros korszakra keltezhető népmozgás lehetőségét más, a Bakony vidékétől keletre levő leletcsoportok is alátámasztják. Ilyen pl. a sárbogárdi temető anyaga.

FAZEKASSÁG

Sírkerámia:

Több jel mutat arra, hogy a temetkezések kerámia mellékletei leginkább a Bakony vidéki anyaghoz csatlakoznak. A sárbogárdi sírok mellékletei szinte azonosak a Farkasgyepű-Jánosháza csoport kerámiájával. Az ívelt szájrperemű, profilált mély tál, a peremén elhelyezett széles fogónyújtványos, gömbszelet idomú változat, a behúzott, esetenként bütykös peremű tál, ugyanez csonkakúpos talppal, a hengeres nyakú, öblös urna, a rövid nyakú csupor, közvetlenül a perem alól kiinduló, széles szalagfüllel, az öblös, rövid tölcseres nyakú korsó ívelt szalagfüllel, a profilált csésze, a hordó alakú fazék egyaránt használatos edényfajták.

Telepkerámia:

A formák tekintetében rendkívül változatos. Viszontlátjuk a Bakony vidéki települések megszokott típusait, s ezek ornamentikáját, mindenekelőtt a Komárom megyei telepek anyagában. Elsősorban az alagútszerű bütyökfülek-re, öblös táakra és fazekakra, ívelt peremű táakra, néha csücsökkel, csonkakúpos, ferdén levágott szájrperemű táakra, vízszintes bordás fazekakra, sima és ujjbenyomásos bordával egyaránt, hengeres nyakú edényekre, behúzott, néha vízszintesen síkozott szájrperemű táakra, profilált csészékre stb. kell gondolnunk.

Mint díszítésbeli sajátosság említhető a bütyök, a váll tűzdeléses, pontsoros díszítése, a vonalkázott háromszög ornamentika. A bögréknél a fenékrészt bütyök, a hasat sűrű kannelura-szerű bekarcolás borítja. Igen gyakori az edényfülek háromszög átmetszetű kialakítása.

Az edények kidolgozása általában jó, gyakori a vékony falú, fényezett kerámia, sárgás, vöröses, szürkésbarna, néha feketés árnyalatban. A házikerámia nem sokban különbözik a sírkerámiától, csupán a nagyobb tároló edények – hombárok – és fazekak durvább kidolgozásúak; ez utóbbiak erősen átégettek, vöröses színűek.

DÉL-ALFÖLDI LELETCSOPORT

Úgy tűnik, hogy az UK elején, mindenekelőtt ennek első két fázisában a Duna–Tisza köze Nyugat-Magyarország fejlődését követi, egyszóval a két területrészt kulturálisan szervesen kapcsolódott egymáshoz. A Soltvadkerten feltárt település és öntőminta lelet az első fázis sajátos formai megnyilvánulásairól tanúskodik, annak ellenére, hogy a leletek nem keltezhetők későbbre a BD periódus elejénél.¹³⁰ Valószínűleg megközelítően ebben az időszakban vették birtokukba újabb népcsoportok többek között ezt a térséget is.

A csorvai temető analíziséből világosan kiderül, hogy az itt lelt sírmellékletek egyik legkorábbi összetevője a Bakony vidéki eredetű leletanyag, amely zárt síregyüttesekben határolódik el. Mind a kerámia, mind a bronzok, de a temetkezési rítus is egyértelműen a Dunántúlról kiinduló expanzió hipotézisét látszik alátámasztani. Ennek közbeeső állomásait éppen a fentebb már említett balatonendrédai és a sárbogárdi leletek dokumentálják.¹³¹

A csorvai temető minden egyes összetevője eltér a Duna–Tisza között korábban elfoglaló Kiskőrös-Pusztaszer típusú leletek körétől, tehát újabb keletű, feltehetően az I. fázis idejére keltezhető beáramlással kell számolnunk.¹³² A számbajövő leletek eléggé heterogén jellege különböző eredetű népcsoportokra utal, melyek a csorvai csoport kialakításában egyaránt szerepet játszhattak.¹³³ A csoport elterjedésével nem kell foglalkoznunk, mert azt már korábban megnyugtató módon tisztázták.¹³⁴

FAZEKASSÁG

A soltvadkerti település anyagában természetesen még a Kiskőrös-pusztaszeri halomsíros jelleg dominál, de már jelentkezik az I. fázis néhány jellemző sajátossága is (ujjbenyomásos bordás, fogóbütykös fazekak, hengeres nyakú urna és fazék, a vízszintesen bordázott szalagfül, félgömb idomú tál, függőlegesen átfúrt füllel, profilált idomú, tölcseres nyakú bögre stb. 39.t.12–19,40–41.t.).¹³⁵

A csorvai temető anyagában a Bakony vidéki párhuzamok kétségtelenül az I. fázist képviselik (nyomott hasú csupor ívelt füllel, ívelten kihajló szájrperemű tál, talpas csupor, behúzott szájrperemű tál, ugyanez fogónyújtványos peremmel, karcolt háromszög ornamentika, edényfülek háromszög átmetszettel. stb.).¹³⁶

A rendelkezésünkre álló bronzanyagból ma még nem határozhatjuk meg az egyes területi csoportok bronziparát, miután a bronztípusok többsége meglehetősen uniformizált, nem csupán Nyugat-Magyarországon, hanem szinte az egész Kárpát-medencében. A korszak településein előkerült öntőminta vagy öntőminták jelentéktelen, helyiipari tevékenységet sejtetnek, legalábbis a Dunántúl területén. Elképzelhető – elsősorban a Bakony vidéki csoport esetében –, hogy importból, netán zsákmányból fedezték kész bronztermék szükségleteiket.

Akadályozza a korszak önálló bronzművességének megismerését a depotleletek hiánya. Eltekintve néhány Balaton környéki temetőtől és a gazdagabb Bakony vidéki halomsíroktól, hiányoznak a bronzok különböző típusait felsorakoztató leletegyüttesek.

Amíg viszonylag elfogadható áttekintésünk van a korszak fegyver és ékszer tipológiájáról, alig ismerjük a munkaeszközöket, a mindennapi élet használati tárgyait. Zárt síregyüttesek hiányában csak nehezen választhatjuk el a csabrendeki temető legfiatalabb szakaszának bronzanyagát a korábbi periódusokétól, s e kulcsfontosságú temetőnél szinte csak a tipológia módszereire vagyunk utalva az anyagi kultúra különböző irányú összefüggéseinek meghatározásánál.

Fegyverzet:

Az első fázis legjellemzőbb fegyvere, elsősorban a Bakony vidéki halmokban, de másutt is a Sprockhoff II/a típusú markolatnyújtványos bronzkard (Csögle-Kispáskom, Pénzesgyőr-Gulyaberki tábla, Törökbálint).¹³⁷ Előzményei minden bizonnyal a szomolányi és a Sprockhoff I/a típusok. Mindkettő a fejlett halomsíros korszak jól ismert fegyvere, de egyes darabok még az I. fázis idején is használatban maradtak (Csabrendek, Nagykanizsa-Alsóerdő).¹³⁸ Mosonszentjánoson Rixheim-Monza típusú kard volt, amely a névadó lelőhelyeken túl hazai párhuzamokkal is bír.¹³⁹

A török közül elsősorban a korábbi Peschiera variánsok terjedtek el (Peroni B-típus: Bakonyszücs-Százhalom, Kéthely-Téglagyár, C-típus: Csabrendek, Pápa, Hárskút).¹⁴⁰ Külön figyelmet érdemelnek a legyezős vagy az ún. T markolatú típusok (Peroni „Villa-Capella”). A szórványos szentgáli darab mellett hiteles síregyüttesből származik a Bakonyjákó-Somháton feltárt példány.¹⁴¹ Rendkívül fontos tör a zombai, amelynek tömör markolata van, s a Bóna I. által elhatárolt keleti (Tiszakeszi) típusok közé sorolható.¹⁴²

A Rixheim-Monza típusú kardokat idézi a három szeglyukas szigligeti tör. A névadó lelőhelyen (Szigliget-Ciframajor) túl a szigligeti típus több példányát is idézhetjük: Mohács környéke, Palotabozsók-Kirchergrund, Pécs, Regöly stb.¹⁴³

A korszak speciális támadó fegyverei közé tartozik a korai szárnyas balta, ill. ennek közvetlen tipológiai előzménye a keskeny szárnyakkal kialakított talpas balta.¹⁴⁴ Minden bizonnyal fegyverként használták e baltákat, mely bronztípus a harcos sírok egyik leggyakoribb melléklete (Bakonybél-Feketehegy, Bakonyoszlop, Bakonyszücs-Százhalom, Balatonendréd, Csesznek-Imremajor, Nagyvázsöny-Zsófia major, Urkút-Lucernaföldek, Urkút-Zsófiapuszta, Kéthely-Téglagyár, Pincehely-Ráctemető, Törökbálint).¹⁴⁵ Természetesen a fent felsorolt lelőhelyek egy része szórványlelet, időrendjük meghatározásánál egyedül a tipológiára támaszkodhatunk csupán.

Közel sem minősíthető egyértelműen fegyvernek a harcos sírok egy másik melléklete, a tokos véső (Bakonyszücs-Százhalom, Farkasgyepű-Pöröserdő).¹⁴⁶

Úgy tűnik, hogy a halomsíros korszak egyik legkedveltebb fegyvere volt a lándzsa, s ennek rövidebb, feltehetően a dárda szerepét is betöltő változata. A lándzsacsúcsok ún. rombikus alapformái már igen korán használatba kerültek (Csabrendek).¹⁴⁷ Velük egyidőben, s a későbbiek során is egyre nagyobb teret nyert az ívelt élű változat, igen gyakran mint harcos sírok tartozéka (Bakonyszücs-Százhalom, Csögle-Kispáskom, Mosonszentjános stb.).¹⁴⁸

Használati tárgyak:

Ide soroljuk a munkaeszközöket, melyekről igen kevés adatunk van az első fázis idejéből. Meglehetősen ritka a kés. Úgy tűnik, hogy az egyszerű nyéllapos típusok mellett a nyélnyújtványos ún. Pustimer típus már ebben az időszakban használatba került (Felsőnyék, Csorva).¹⁴⁹ Ismeretlen típusú kést említenek Sümeg-Baglyashegyről és töredéket Gyulakeszi-Csobáncról.¹⁵⁰

Égészen bizonyos, hogy a két legfontosabb munkaeszközt, a tokos baltát és sarlót ebben az időszakban is tömeges mennyiségben használták (Soltvadkert). Sajnos zárt leletegyüttesből származó, pontosan keltezhető darabokat alig ismerünk. A szórványos tokos balták közül egészen biztosan ebből az időből származik a Győr környéki és talán a szederkényi erdélyi típusú példány.¹⁵¹

A korszak legkedveltebb ékszere kétségtelenül a karperec. A korábban igen gyakori bordás lemezkarpercec ekkor már nem általános (Pénzesgyőr).¹⁵² Helyét a zeg-zug rovátkolással, karcolással díszített, tömör, nagyjából kerek át-metszetű, nyitott, keskenyedő végű változat vette át; elsősorban a Bakony vidékén viselték (Bakonybél-Erdőlába, Bakonybél-Feketehegy, Bakonybél-Szentkút, Berhida-Tűzoktelek, Borzavár-Alsótündérmajor, Borzavár-Bocskor-hegy, Csopak-Sóstói domb, Farkasgyepű-Pöröserdő II., Kislőd).¹⁵³ Vékonyabb változatában a Csabrendek-Cserszeg-tomaj csoportban gyakori (Csabrendek, Sármellék-Repülőtér, Szigliget-Ciframajor).¹⁵⁴ Már ebben az időszakban találkozunk a kerek át-metszetű, belül üreges, ugyancsak karcolt díszítésű karperecekkel (Kislőd).¹⁵⁵

Továbbra is viselték a széles kartekeercset, amely középpütht hosszanti bordás szalaglemezből készült, részben spirális csavart végekkel (Petőhenye, Szigliget-Szőlőhegy).¹⁵⁶

A tűk közé sorolható viseleti tárgy volt s feltehetően a fibula előzményének kell tartanunk a hullámos vagy kígyós szárú tűt, rendszerint egy, ill. kettős spirálba csavart fejjel. Az első fázis leletcsoportjainak egyik legbiztosabban keltezhető tárgya. Elsősorban a Bakony vidékén hordták (Bakonybél-Erdőlába, Bakonyjókó-Somhát, Farkasgyepű-Pöröserdő II., Jánosháza).¹⁵⁷ Valószínűleg ugyanebből a körből került át a csorvai, valamint a pilinyi kultúra késői horizontját képviselő Jászberény-cserőhalmi temető anyagába.¹⁵⁸ Bár erre vonatkozó bizonyítékunk nincs, valószínű, hogy a különböző sírmellékletek együttes előfordulási sejtetik, hogy női viselet tartozéka volt.

A tűk közül talán a korongos fejű a legjellegzetesebb halomsíros típus. Hosszú ideig tartó használatát, elsősorban duzzadt és díszített nyakú változatában a csabrendeki sírok példányai igazolják, de gyakori más, a csoporthoz tartozó temetők anyagában is (Szigliget-Ciframajor, Csabrendek-Hunyadi u., Alsópáhok-Kátyánhegy).¹⁵⁹ Ugyanebben a körben, már az első fázisban használatba kerültek a gerezdelt gömb (mák)-fejű, a nyomott, kettős csonkakúpos fejű tűk, rendszerint rovátkolt vagy karcolt díszítésű, duzzadt nyakkal, ill. szárral (Csabrendek, Szigliget-Ciframajor).¹⁶⁰ Ilyen és megközelítően hasonló tűk vannak a Bakony vidéki halmokban is. A tűk feje leggyakrabban kúpos vagy kettős csonkakúpos, a szár majdnem kivétel nélkül karcolt díszítésű, a nyak duzzadt, esetenként átfúrt (Bakonybél-Erdőlába, Csögle-Kispáskom, Farkasgyepű-Pöröserdő I., Tárnok).¹⁶¹ A mákfejű tűk legjobb példáit ismerjük Siklós-Téglagyárból és Cserszegtomaj-Dobogóról.¹⁶²

Már ebben az időszakban használták az ún. buzogány fejű tűt. A zeg-zug vonalakkal díszített szárú tűvel Csabrendeken, Kéthely-Téglagyárban, Sárvár-Kassa u.-on találkozunk.¹⁶³ Említhetjük még az ún. pásztorbot fejű tűt (Borzavár-Alsótündérmajor, Csögle-Kispáskom, Zirc-Tündérmajor II).¹⁶⁴

Végezetül a lándzsa alakú csüngőket (Csabrendek, Veszprém-Jutas, Csorva),¹⁶⁵ a tutulusokat, a csavart szárú torkveszeket, a falerákat stb. említhetjük.¹⁶⁶

II. FÁZIS – A FERDÉN ÁRKOLT EDÉNYEK KULTÚRÁJA

Kétségtelen, hogy a középső Duna vidéki urnamezős fejlődés területenként más és más volt, még egymással közvetlen szomszédságban is. Még ugyanazon korszakon belül is kellő óvatosságot igényel az időrendi eltérések, átfedések meghatározása, s ez éppen úgy érvényes a Dunántúlon, mint bárhol másutt a középső Duna-medencében.

Délnyugat-Szlovákiában a Kárpát-medencei halomsíros kultúra fejlett szakaszát („Vor-Čaka” időszak) a Cseke (Čaka) kultúra váltja fel azzal a sajátos, széles, ferdén árktolt kerámiával, amely a telepek és nagyméretű halmok meghatározó jellegű kísérő anyaga. A halmok alatt feltárt gazdag harcos sírok különleges gazdasági–társadalmi viszonyokat jeleznek, s egyben egy nyugtalan, háborúkkal teli történeti korszakra engednek következtetni. A cseh-szlovák kutatás már évekkel ezelőtt körvonalazta a kultúra elterjedési területét, amely eszerint magába foglalja a Dunántúlt és a Dél-Alföldet is. Felsorolják mindazon lelőhelyeket, melyek a Kárpát-medence sajátos korai urnamezős kultúrájához tartoztak.¹⁶⁷ A vezérlelet kétségtelenül a névadó lelőhely II. sírja, páncéljával, fegyvereivel eltemetett harcos vagy fejedelmi személy maradványaival.¹⁶⁸ A nagyobb halmok alatt általában több temetkezés is volt. Ezek között akadnak gazdagabb és viszonylag szegényes mellékletekkel rendelkező temetkezések is. Ugyanakkor általánosan elterjedtek az egyszerűbb sírok, amelyek eredetileg ugyancsak halomsírok voltak; erre utal az igen gyakran felettük levő kőborítás. Az eredetileg nyilván alacsony halmok az idők folyamán lepusztultak. A jól kutatótt délnyugat-szlovákiai halomsírok (Čaka, Kolta, Devinka, Palárikovo stb.) mellett viszonylag kevesebbet tudunk a korszak településeiről (Topolčany, Branč, Ipelsky Sokolec stb.).¹⁶⁹

Szorosan kapcsolódik a szlovákiai Čaka kultúrához természetesen a magyarországiak mellett néhány észak-ausztriai, burgenlandi lelőhely, a közelmúltban feltárt halomsírokkal. Már korábban is tudtunk néhány soproni lelet alapján a margittai (St. Margareten) lelőhelyről.¹⁷⁰ Z. Benkovsky–Pivovarov a feltárása nyomán napvilágra került halomsírok anyaga kétségtelenül a tágabb értelemben vett Čaka kultúrához tartozik. Az előkerült sírok egyedülálló rendszere lényeges adatokat nyújt majd a temető kiértékelése után a korszak társadalmi–politikai történetéhez.¹⁷¹

Mozsolics Amália Clemens Eibnerre hivatkozva egy másik, feltehetően hasonló jellegű halomsírról tudósít az ugyancsak észak-ausztriai Mauerből.¹⁷² A közelmúltban került elő egy újabb harcos sír Siegendorf-ból. Már régóta ismeretes volt a négy halomból álló csoport. Ennek az erdőben levő halomcsoportnak második legnagyobb halmát

tárták fel, s ennek során cölöpszerkezetes, kőlapokból kialakított sírt leltek. A sírban a korszak jellemző kerámiája mellett II/a típ. kardból, korai Peschiera törből, ívelt élű lándzsacsúcsból, mákféjű tűből, kétélű borotvából álló bronzegyüttest találtak, melyek ugyancsak harcos sír mellékletei voltak. A halmok szomszédságában egyszerű lapos sírok is napvilágra kerültek. Az ásató a környéken több helyütt is megfigyelt kisebb halomcsoportokat.¹⁷³

Mindezekből kiderül, hogy a Kárpát-medence északi, északnyugati térségében egy korai urnamezős fejlődési korszak határolódik el sajátos színezetű kultúrával. Ennek vezérelveit, amint láttuk, elsősorban halmok alól, harcos sírokból származnak. A bronzok között bizonyos fegyverek, a kerámiában ferdén árkolt formák bírnak meghatározó jelentőséggel.

Ehhez a fentiekben körvonalazott kultúrához tartozik a Dunántúl hasonló korú leletanyaga, amely az előző fázishoz hasonlóan területi csoportokra tagozódik. Az egykori Bakony vidéki csoport elterjedési körzetében, a szomszédos Győr-Sopron megyében ugyanannak a halmok alá temetkező urnamezős népcsoportnak sajátos kultúrájával találkozunk, melynek délnyugat szlovákiai és észak-ausztriai előfordulásáról fentebb már szóltunk. A temetkezés külsőleg jellegzetességei, a kísérő leletek, ha kisebb eltérésekkel is, azonosak az említett régiókban.

ÉSZAKNYUGAT-DUNÁNTÚLI CSOPORT

A későhalomsíros–korai urnamezős népesség bizonyos kontinuitását mindenekelőtt a temetkezési rítus töretlen továbbélésével bizonyíthatjuk. Ezen mit sem változtat a tény, hogy az anyagi kultúra elemei számos változást mutatnak, elsősorban a kerámiában. Miután a Bakony vidéki halomsírtemetkezések az I. fázis hagyományait viszik tovább, ebből az következik, hogy több halomsír esetében a pontosan keltezhető típusok hiányában nem is tudjuk egymástól elhatárolni az I. és a II. fázisba tartozó sírokat. Példaként említhetjük többek között Bakonybél-Csermák, Bakonytamási-Hathalom, Pénzesgyőr-Gulyabérki tábla lelőhelyeket.¹⁷⁴ Az MRT Veszprém megyei munkálataiból gyaníthatjuk, hogy a térségben feltérképezett mesterséges halomcsoportok későbronzkori eredetűek. Természetesen a kísérő leletek nélküli halmok pontos meghatározására csak feltárájuk után nyílik majd lehetőség. Sajnos ma még elenyészően kevés a második fázisba keltezhető halomsírok száma. Ezek között említhetjük meg Bakonyszücs-Százhalom Patek E. által feltárt halomsíráját, a feltehetően sírból származó rábapüspöki leletet, Zirc-Csengő halomsírsírnak egyikét-másikát.¹⁷⁵ Bizonytalan a Veszprém-Arany J. úti sírlelet helyzete, amelyet töre alapján a II. fázisba sorolhatunk. A lelet kardja talán ennél korábbi keltezést is megenged.¹⁷⁶ Ugyanez vonatkozik az I. fázis ismertetésénél már felsorolt halomcsoportok egyes sírjaira, amint ez Zirc-Tündérmajor és Farkasgyepű-Pöröserdő esetében nyilvánvalónak látszik.¹⁷⁷

Sokkal erőteljesebb e leletcsoport Győr-Sopron megye térségében. Itt régóta közismert és az utóbbi évek során feltárt sírleletek, Mosonszolnok-Haidehospusztán, valamint a tényői halomsír említhető elsősorban.¹⁷⁸ Feltételezhető, hogy a Kemenes vidékén megfigyelt halmok alatti temetkezések egy része már e korszakhoz tartozik.¹⁷⁹

A síroknál lényegesen több telepmaradványt ismerünk a periódusból, mindenekelőtt a Bakony vidékéről. Ezek egy része továbbra is a korábban megszokott környezetben helyezkedik el. Bakonygyepes, Bakonyjákó-Lőrincföldek, Bakonyszentlászló-Vinyemajor, Csepreg, Devecser-Egres-patak, Devecser-Pogánylakások, Dörgicse-Sárkút, Felsőörs-Vakola dűlő, Gőr-Kápolna halom, Káptalanfőti-Nádaskúti dűlő, Lókút-Óbányapuszta, Magyargencs-tsz. gyümölcsös, Marcaltó-Gombóc, Mersevát-Cinca, Padrakút-Cserháttestő, Várpalota-Bántai homokbánya, Fertőszentmiklós, Győr-Pápa vám, Koroncó-Bábota, Páli-Linkó, Szakonyhát-Békástó, Szany említhetők mindenekelőtt a szám-talan telepmaradvány közül.¹⁸⁰

A térségben először figyelhetjük meg, hogy egyes telepek jól védhető, természetes védművekkel ellátott magaslati helyeken létesültek. Ilyen települések többek között Bakonyszentlászló-Keselőhegy, Somlóhegy, Tihany-Óvár, Veszprém-Várhegy.¹⁸¹ Valószínűleg ebben az időszakban létesült az első jelentősebb település a velemi Szentviden.¹⁸²

A temetők és települések mellett a szórványleletek egész sora tartozik a leletcsoporthoz. Ezek közül feltétlenül ki kell emelnünk a valószínűleg sírból származó mosonmagyaróvári ún. pseudo-Villanova urnát, az enesei, talpon álló turbántekercses tálat, a Bakonybél-somhegyi Pustimer típ. kést, a bakonyjákói szárnyas baltát stb.¹⁸³

A telepek között külön figyelmet érdemelnek a Balaton északi partjáról származó maradványok, melyek – nyilván – az I. fázis hagyományait viszik tovább: Balatonfőkajár-Apáti, Balatonfőkajár-Szücsföldek, Balatonkenese-Altelek, Balatonudvari-Kincser, Csajág-Böjtényvölgy stb.¹⁸⁴ Ez utóbbi lelőhelyek tulajdonképpen átmenetet képeznek a II. fázis Balaton környéki csoportjához is.

Sírkéramia:

A Bakony vidéki halmok alatti sírok kerámia anyagában az előző korszakhoz képest alig tapasztalunk változást. Ennek oka részben az, hogy kevés a térségből hitelesen feltárt, a korszakra keltezhető síregyüttes. Szerencsére jó tájékozódási pontot nyújt a közelmúltban feltárt Bakonyszücs-százalmi halomsír mellékletanyaga.

Az ívelten kihajló szájperemű, mélyen ülő hasú tál még az első fázisból jól ismert forma, viszont a tölcséres nyakú, vállán és hasán mély, körbefutó árkolással díszített, füles, nagyméretű korsó már az új korszak, a második fázis kerámiájának ismertető jegyeit viseli magán.¹⁸⁵

Határozottabb képet nyerünk a korszak jellegzetes, széles, ferde árkolású edényeiről a Győr-Sopron megyei halomsírok leletei alapján. A Mosonszolnok-Haidehofpusztán feltárt halomsírokban a korszak már említett jellemző típusát, a széles, ferdén árkolt urna alakú edényt lelték meg. Ugyanitt került elő egy másik alaptípus, az eredetileg tölcséres nyakú, öblös hasú, füles, ma már töredékes korsó.¹⁸⁶ Valószínűleg temetkezés melléklete volt a már említett enesei turbántekercses szájperemű tál, amely típust ugyancsak ebben a korszakban használták először. A legkorábbi darabok, mint az enesei is, leginkább rövid, csonkakúpos talpon állnak.¹⁸⁷

A sírkéramia tipológiájáról a hazai leletegyüttesek segítségével megrajzolható kép egyelőre eléggé szegényes. Sokkal részletesebb információkat nyerhetünk erre vonatkozólag az észak-ausztriai és délnyugat-szlovákiai halomsírok kerámia mellékleteiből. A tölcséres nyakú, mélyen ülő hasú urnaszerű edények, többnyire ferdén árkolt vállal, az ívelt – esetenként csücskösödő – peremű tálak, a hordó alakú fazekak két fülel, bögrék talppal vagy talp nélkül, a behúzott szájperemű tálak, a hordó alakú, mély, körbefutó árkolással díszített csuprok, a magas fülű, profilált csészék a leggyakoribb típusok.¹⁸⁸

Az edényeken már korábban is alkalmazott vízszintes síkozás mellett az árkolás a legkedveltebb díszítés. Ennek klasszikus jelentkezési formája a széles, ferde árkolás, de igen gyakori a díszítésmód vízszintes, körbefutó változata. Továbbra is általános az edényfűl háromszög átmetszete, valamint a széles fogóbütyök. A magasra húzott fül – leginkább bögrék és csészék esetében – új elem a korszak fazekasságában.

Ugyanakkor, amint ezt akár az észak-ausztriai és délnyugat-szlovákiai, akár a dunántúli halomsíros anyagban tapasztaljuk, az új stílusjegyeket magukon viselő típusok mellett továbbra is fellelhető a későhalomsíros formák hagyománya, amelynek egyes elemei leginkább a Bakony vidéki első fázis formáira emlékeztetnek.

Telepkéramia:

Szerencsére sokkal szélesebb az áttekintésünk a korszak hazai telepeinek házikéramiájáról. Ennek szinte leggyakoribb formája – továbbra is – az ujbenyomásos bordával díszített, kihajló peremű, fogóbütykös fazék. Ugyanígy használatban maradt az egyszerű gömbidomú tál vagy fazék a már megszokott, alagútszerűen átfűrt fülel. Igen sok az eredetileg tálakhoz vagy urna jellegű edényekhez tartozó, enyhén kihajló peremű és hengeres nyaktöredék. Egyaránt előfordul az egyenesen és ferdén levágott és a vízszintesen síkozott, kihajló perem. A telepek anyagában is gyakori a Čaka körben oly jellegzetes tölcséres nyak, nagyobb fazekak, kisebb korsók és bögrék esetében egyaránt.

Az egyik legkedveltebb edényfélése a behúzott szájperemű tál; előfordul fülel és fül nélkül. Gyakori a lágy és éles profilal behúzott peremű tál, valamint ugyanez vízszintesen síkozott és turbántekercses változatban is. A cserepek között fellelhető profilált oldaltöredékek részben kihajló szájperemű, rendszerint alacsony talpgyűrűn álló tálak, részben csészék tartozékai. A csészék igen gyakori velejárója a magasra húzott, háromszög átmetszetű fül, amely a telepek anyagában is ekkor vált jellegzetessé.

A házikéramiában kisebb, bögrékhez és csuprokhoz tartozó töredékek is vannak, sokszor háromszög átmetszetű fül maradványával. A kettős fülű bögre továbbra is kedvelt edényforma, amint ezt számos korabeli leletben tapasztaljuk. (Magyargencs-tsz. gyümölcsös).¹⁸⁹ Igen gyakran találkozunk az edények vállán, hasán alkalmazott, széles, ferde árkolással, valamint horizontális síkozással és árkolással. Az edények, főként tálak kihajló szájperemét esetenként még az előző fázisból megszokott sima vagy bordás csücsök díszíti. Az árkolás és síkozás néha erőteljes „barokkos” formát ölt. A mély tálak kihajló szájperemének belső oldalát sűrűn körbefutó homyolás tagolja, a csuprok és tálak vállának, oldalának síkozását és árkolását bütykök tagolják.

A kerámia minősége igen jó, talán még az első fázis anyagánál is jobb. Ekkor már túlsúlyban van a finoman kidolgozott, jól égetett és polírozott áru, s legfeljebb a házikéramia néhány változatára jellemző a durva, rücskös felfelület a hevenyészett, kevés gonddal kialakított forma. Elég gyakori a sárga és a vörös szín, valamint a grafitos hatást keltő sötétszürke, feketés árnyalatú kerámia. Az éles profilok, a széles, mély árkolás meglehetősen fémes hatást kel, úgy tűnik, mintha az edénytípusok egy része fém prototípusok után készült volna.

BALATON VIDÉKI (KESZTHELY–APÁTDOMB) CSOPORT

Tulajdonképpen a Csabrendek-Cserszegtomaj csoport elterjedési területén határolódik el a kissé erőteljesebb formai változásról tanúskodó leletek köre. Előzményei kétségtelenül az említett későhalomsíros–korai UK csoporton belül keresendők.

A halmos, szórtamvas Bakony vidéki temetkezésekkel szemben, a Balaton vidéki csoport területén továbbra is urnás rítusú sírokat találunk. Ilyeneket ismerünk az alábbi lelőhelyekről: Balatonakali-Temető, Balatongyörök-Bódiskereszt, Csabrendek-Petricei major, Kővágóőrs-Ecserpuszta, Szigliget-Arborétum, Tapoca-Avardomb, Vid-Cikataljai dűlő, Vonyarcvashegy-Fiszkut, Vonyarcvashegy-Temető.¹⁹⁰ Jó néhány szórványlelet, elsősorban kerámia, egyértelműen sírra utal: Badacsonytördemic, Cserszegtomaj-Felsődobogó, Keszthely-Gazdasági tanintézet, Lesence-tomaj-Hertelendy földje, Zalavár-Zalavári hát stb.¹⁹¹

A csoport települései valamelyest eltérnek a Bakony vidékiektől. A pásztor életmódból adódó, időszakos szálláshelyekkel szemben a Balaton környéki, elsősorban délnyugat Veszprémre és Zalára kiterjedő csoport települései már hosszabb ideig lakott falvak voltak. Határozottan erre utal a már régen elpusztult, szerencsére dokumentációban fennmaradt Keszthely-apátdombi település. A szabályos utcarendszerhez igazodó, szegletes alaprajzú lakóházak, a gazdasági rendeltetésű vermek, a település közepe táján és egyik szélén elhelyezkedő, nagyobb alapterületű építmények, valamint a házak belső kialakítása mind értékes adalékok a korszak településtörténetéhez.¹⁹²

Valószínűleg az apátdombihoz hasonló telep volt Cserszegtomaj-Alsódobogó, Keszthely-Dobogó, Keszthely-Gáti domb, Nagykanizsa-Bilkei dűlő, Nagykanizsa-Sánc dűlő, Salföld-Ábrahámhegy, Szigliget-Szabadság u., Balaton-magyaród, Becsehely.¹⁹³ Egy-két település arra utal, hogy a Balaton déli partvidékén is megtelepedett a csoport népe (Balatonboglár).¹⁹⁴

A csoport elterjedési területén néhány jól védhető magaslati telepről is tudunk. Ezek némelyikének leletanyaga arra utal, hogy e helyeket már az első fázis idején elfoglalták lakói. A Keszthely-fenékpusztait állítólag sánccal erősítették, annak ellenére, hogy patak és a Balaton ártere is védte. Bár a későbronzkor korábbi szakaszában már lakták a helyet, erősítésére valószínűleg csak ekkor került sor.¹⁹⁵ Ugyancsak korábban, az I. fázisban megtelepült a későhalomsíros népesség egy csoportja Zalakoppány-Aszaltetőn, Esztergály-Remeteszigeten. Az előbbi magaslati telep, míg az utóbbi vízenyős területből kiemelkedő, sánccal védett homoksziget volt.¹⁹⁶ Zalaszentiván-Kisfaludi hegyen a kerámia erős halomsíros tradíciója miatt kell arra gondolnunk, hogy a telep létesítésére még az I. fázisban sor került. Egyes edénytípusok, mint pl. a turbántekeercses szájrermű tálak már a következő, II. fázisra utalnak. A sánccal erősített földvárban többek között gerendavázás ház maradványát is meglelték.¹⁹⁷

FAZEKASSÁG (6.t.)

A második fázis idején már több a hasonlóság a két szomszédos csoport (Bakony és Balaton vidéki) leletanyaga között, mint a megelőző fázisban. Egyaránt vonatkozik ez a sírok és a telepek kerámiaanyagára.

Sírkerámia:

Két alapvető urnatípus és ezek változatai játsszák a sírok melléklet anyagában a fő szerepet. Elsőként a szélesen ívelődő szájrermű, szinte tálszerű forma említhető, a perem belső oldalán vízszintes síkozással, vállán árkolással, esetleg síkozással. A másik, hengeres nyakú, öblös hasú, általában díszítetlen változat két vállon ülő, háromszög átmetszetű füllel.

A behúzott szájrermű tálak általában turbántekeercses díszítésűek, de előfordulnak síkozott változatban is. E formák kiegészítve a profilált idomú, magasra húzott fülű csészével, kúpidomú bögrével tulajdonképpen a középső Duna vidék régibb urnamezős kultúrájának leggyakoribb sírkerámiáját vetítik elénk.

E területi csoport sajátosságait néhány, az általánostól elütő típus képviseli. A Csabrendek-Petricei major területén feltárt temető edénymellékletei közül a hengeres nyakú bögre, a mély, tálszerű, rövid nyakú, ferdén árkolt vállú füles edény, az árkolást tagoló bütyökdíszítéssel sorolható ez utóbbi formák közé.

Telepkerámia:

Bizonyos mértékig a telepek edényanyaga is emlékeztet az északnyugat-dunántúli kerámia formakincsére. A különböző típusokhoz tartozó töredékek legfontosabb jellemzője a széles, ferde árkolás, valamint az ívelt bordás mintázat. Az egyszerű, füles fazekak leggyakrabban körbefutó, ujjbenyomásos bordával e csoportnál is az első helyet foglalják el a tipikus házi edények sorában.

Valószínűleg a későhalomsíros kultúra örökségének tekinthetjük a rövidebb-hosszabb bordával, bordacsoportokkal díszített tálakat és fazekakat. Gyakori a félkörösen ívelt bordával, bordákkal, ill. bütykökkel díszített változat is.

Említhetjük még a hengeres nyakú, öblös, urnaszerű fazekat, vállán ferdén árkolt ornamentikával, ívelten kihajló,

ferdén vagy egyenesen levágott szájszerűséggel. Gyakori a perem belső oldalának vízszintes síkossága. Ugyancsak horizontális síkosság díszíti a behúzott szájszerű találatot, de előfordul ugyanez a változat turbántekecskéssel is.

Jól ismert típusok az ívelten kihajló szájszerű találat, a különböző, profilált idomú csészék, egyszerű vagy magasra húzott fülek (a fül sokszor háromszög átmetszetű), a csonkakúpos és gömbszelet idomú találat, és a tölcéses nyakú bögrék.

Az edényeket fedő ornamentikában az árkolás, a síkosság, a bordás és a bütykös díszítés általános későhalomsíros hagyományként értékelhető a karcolt háromszög ornamentika, a vízszintes hornyolás és a fogóbütyök. Igen gyakori a fazekak kihajló szájszerű találatának a rovátkolás, ill. ujjbenyomás. A már említett, magasra húzott fülek három- vagy többszög átmetszetűek, néha csavartak.

A kerámia minősége meglehetősen változó. Valószínűleg az anyag helyenkénti rossz minőségével magyarázható, hogy a kiégetett cserepek állaga rosszabb a megszokottnál. Ezt tapasztalhatjuk pl. a Zala megyei lelőhelyeken. Ezzel szemben másutt, elsősorban a síranyagban gyakori a jól égetett, fényezett, finom áru, a már megszokott színösszeállításban. Elég gyakori – kelet-magyarországi példákhoz hasonlóan –, hogy a cserép külső oldala sötétszürke, belseje vöröses, de ugyanez a jelenség más színösszeállításban is előfordul. Ezt nyilvánvalóan az edények külső oldalának sajátos színezésével (grafitózás, füstölés stb.) magyarázhatjuk.

LENGYEL – PÉCSVÁRAD-ARANYHEGYI CSOPORT

A csoport elsősorban a Balatontól délkeletre, Tolna, Baranya és részben Somogy megye területén határolódik el, s a Dunántúl egyik legerőteljesebb régibb urnamezős leletcsoportja. A két névadó lelőhely, Lengyel és Pécsvárad-Aranyhegy igen jelentős, védelmi szempontból is szerepet játszó települések. A csoport anyagi kultúrája számos formai jellegzetességével csatlakozik az észak és nyugat felől szomszédos régiókhoz, de ugyanilyen erős szálak kötik az elterjedési területén elhatárolt I. fázis leletanyagához. Nem kétséges, hogy a korábban itt élő népcsoport kultúrájának külső hatásokon és belső fejlődésen alapuló módosulásával állunk szemben.

Viszonylag kevés az adatunk a csoport temetkezési rítusáról. Biztos sírleletet tulajdonképpen három lelőhelyről ismerünk, s az ezekre utaló közlések urnás temetkezésekről számolnak be. Fadd-Győzelem TSZ, Tamási-Vágóhíd és Pécsvárad-Aranyhegy a három lelőhely.¹⁹⁸ Tamási-Vágóhíd urnasírijainak mellékletei kötik talán a leghatározottabb formában a csoportot a Kárpát-medence északi régiójának kultúrájához, a Čaka-Mosonszolnok típusú lelőhelyek köréhez. Pécsvárad-Aranyhegy viszont magaslati település, s az itt lelt két urnasír feltehetően ennek korai periódusába keltezhető.

A csoport elterjedési körzetéből származó számtalan szórványlelet egy része valószínűleg sírmelléklet volt, amint ezt többek között a korábban telepnyagnak közölt aparthanti, a Nagyharsány-Csemege dűlői és a Tamási-miklósvári szórványokból gyaníthatjuk.¹⁹⁹

A korszak települései az előző fázis hagyományait folytatták. Különösen jelentős a Kapos és a Koppány völgyében rögzített települések sora. Ugyanígy általában vízjárások – folyók és patakok – mentén, kiemelkedő földhátakon leljük meg a szomszédos Baranya és Somogy megyei telepeket. A második fázis idejére már kiépült a jól védhető magaslati települések rendszere, amely egyúttal az állandóbb, letelepült életmódot megkövetelő, fejlettebb gazdálkodást jelentette. A földművelés és állattenyésztés természetesen csak részei e rendszernek, s ekkor már egyre nagyobb szerephez jut ebben a bronzipar.

A két névadó lelőhely már önmagában is jelzi, hogy a csoport életében már döntő teret nyert a települések erősített, védhető jellege. A települések általában a következő harmadik fázisban is lakottak maradtak, s ez a jelenség a Dunántúl más területeihez hasonlóan a régibb UK erőteljes retardációját engedi feltételezni.

Az egyszerű, rövidebb időtartamot felölelő települések közül a következőket sorolhatjuk ide: Bakonya-Alsókisbakonya, Beremend-BCM, Boda-Nyárostó dűlő, Bölske-Magyarhalmi dűlő, Csibrák-Vasúti őrház, Dombóvár-Szarvasdi dűlő, Értény-Csonka dűlő, Feked-Vasúti megálló, Felsőnyék-Aladár, Felsőnyék-Szabadság hegy lejtője, Gyulaj-Kiskúti völgy, Kadarkút-Somogyzentimre, Koppányszántó-Magyarós, Kővágószőlős-Betrieb I, Lovászhetyén-Háztáji földek, Majs-Borza major, Majs-Kossuth L. u., Majs-Malomárok, Mohács-Csele-patak, Mozgó-Prága dűlő, Nagykőnyi-Értényi öreghegy, Nagymányok-Á.G., Nagyvejke, Regöly-Kisregöly, Szekszárd-Vörösmarty u., Szemely, Szőkéd, Tamási-Szemcsei Koppányhíd.²⁰⁰ Természetesen e települések jellegének megítélésénél, különösen a lakottság időtartamát illetően a legnagyobb óvatosságra van szükség, miután az ezekről származó legtöbbször szórványos cserépanyag aligha képviselheti a település teljes keresztmetszetét.

Itt kell szót ejtenünk néhány olyan lelőhelyről, amelyek Baranya megye monográfiájában kerültek közlésre. A Petres É. által ismertetett lelőhelyek között több olyan akad, mely már korábban ismert volt, legfeljebb a korábbiakhoz képest szolgál új adalékokkal. Ilyen pl. a Bakonya-Alsókisbakonyából említett sánccal erősített telep a „késő halomsíros kultúrából”, egy másik település Kékesd-Csörge dűlőből, néhány telepmaradvány Szemely-Bregore dombhátról, Zaláta-Sellyei útról stb.^{200/a}

A magaslati, ill. erősített telephelyek a következők: Lengyel, Pécsvárad-Aranyhegy, Kakasd-Belacz-Várhegy, Nagyberki-Szalacska, Pécs-Makárhegy, Regöly-Földvár.²⁰¹ Úgy tűnik, hogy az I. fázis idején már lakták a Gyönk-gerenyási lelőhelyet.²⁰²

FAZEKASSÁG (7.t.)

Sírkerámia:

A temetkezéseknél használatos kerámia típusokra vonatkozóan nyújt jó áttekintést a Tamási-Vágóhíd területén feltárt sírok mellékletanyaga, valamint az ugyanitt lelt szórvány kerámia. Szinte kivétel nélkül megtaláljuk ezek között a Čaka-Mosonszolnok kör jellegzetes formáit; az öblös, tölcséres nyakú urna, vállán csücsökdiszkekkel, hasán fogóbütykökkel, a rövid hengeres nyakú, gömbhasú urna, vállán két füllel, a kihajló peremű, mély tálak, esetenként vízszintesen síkozott szájrperemmel, ferdén árkolt vállal, a hasonló jellegű, öblös, tályszerű edények, vállukon a már megszokott ferde árkolással vagy vízszintes síkozással a leggyakoribb formák.

Ugyanebben a temetőben találkozunk a korszakban igen kedvelt behúzott szájrperemű, bütykös tálakkal, ill. ezek síkozott szájrperemű változatával, az árkolt vállú, profilált bögrékkel és ezek díszítés nélküli változatával, a csonkakupos csészékkel, közöttük egy körbefutó homyolással díszített példánnyal. Az edényeken alkalmazott fülek gyakran háromszög átmetszetűek.

Faddon egy magas, éles hastörésű, tölcséres nyakú csupor későhalomsíros hagyományt őriz. Ugyanitt egy grafitos, fekete, csücskös hasú, besímitott díszítésű urna és egy turbántekercses tál egészíti ki a sírkerámia típusorozatát.

A Lengyelről közölt kerámiában minden bizonnyal sírból származó típusok is vannak, s ezek egy része még a II. fázisra keltezhető. Külön figyelmet érdemelnek a két ívelt füllel ellátott árkolt hasú, zömök testű csuprok, melyek az UK fiatalabb szakaszában a Dél-Dunántúl legfontosabb alaptípusát jelentik.

Telepkerámia:

A Lengyel-Pécsvárad-aranyhegyi csoport házikerámiája nem sokban tér el az északnyugat-dunántúli csoport anyagától. Az alapforma itt is a fazék számos változata. Leginkább a hordó alakú, kihajló szájrperemű típust kedvelték. Előfordul még a hengeres nyakú, gömb vagy félgömb idomú fazék. Díszítése rendkívül változatos: alapmotívum az ujbbenyomások borda, amely vízszintesen körbefutó, függőleges, ferde és köríves alakban egyaránt gyakori. A fazék oldalát rendszerint fogóbütykök tagolják, s ezeket is néha ujbbenyomások díszítik. A fazék oldalát durva ujbenyomás, seprőzés borítja. A későhalomsíros motívumok továbbélését jelzi többek között az egyszerű, sima bordadíszítés.

A következő, ugyancsak általános kerámiaféleség a tál. Előfordul enyhén profilált, mély, kihajló szájrperemű változatban, többnyire rövid nyakkal. Oldalát, vállát körbefutó, csücskökkel tagolt síkozás vagy ferde árkolás díszíti, de előfordul a sima, díszítés nélküli példány is. A sekélyebb tálak általában behúzott szájrpereműek, esetenként vízszintes síkozás vagy turbántekercsezés fedi a szájrperemet. Gyakori a peremből lefelé nyúló bütyökdisz.

A csészék és bögrék soha nem látott mennyiségben fordulnak elő a telepke anyagában. Kedvelt a profilált, magasra húzott fülű változat, de ugyanígy a rövid, hengeres nyakú, kihajló szájrperemű, öblös bögre, amelynek vállát vízszintes síkozás vagy ferde árkolás borítja. Ez utóbbi néha nagyobb méretűre alakított s feltehetően tálként használták. A fül három- vagy ötszög átmetszetű, de előfordul a magasra húzott egyszerű szalagfül is.

A mélyen ülő hasú, tölcséres nyakú, füles csuprok, vállukon a megszokott horizontális síkozással nem kevésbé ismert formák. Az első fázisból maradt használatban a széles szájú, alacsony, öblös hasú csupor vagy bögre, közvelelően a perem alól kiinduló, szélesen ívelő füllel. Vállát néha hegyes kidudorodások díszítik.

A Balaton vidéki csoporthoz hasonlóan itt is jellemző, sír- és házikerámiánál egyaránt, a gazdag, túlbujánzó ornamentika, persze a megszokott mintakincs elemeiből összeállítva. A csücskökkel tagolt többszörös síkozás és hornyolás elsősorban az edények nyakán és vállán jelentkezik. A ferde kannelura mellett egyre gyakrabban alkalmazzák a sűrű, függőleges árkolást. Ennek nem túl gyakori példait a korábbi fázis anyagában már megfigyelhettük. A későhalomsíros fazekasság jól ismert hagyatéka a széles, alagútszerű bütyökfül, egyre gyakrabban átfúrás nélkül, pusztán ornamentális elemként alkalmazva. A magasra húzott füleket sokszor könyökszerűen alakítják ki. A kisebb, nyakon ülő fülek átmetszete továbbra is háromszög idomú. Alkalmazzák még a karcolt háromszög mintát és a körbefutó pontsort is.

Az edények színét és minőségét tekintve igen sok a hasonlóság a Balaton vidéki anyaggal. Zömmel itt is a finoman iszapolt, jól égetett, polírozott, vékony falú kerámia dominál. Alapszín a sötétszürke és a szürkésbarna, továbbá a sárga különböző árnyalatai és a téglavörös. A fazekak és a nagyobb tároló edények fala durvább, amint ez másutt is megszokott sajátosság.

ÉSZAKKELET-DUNÁNTÚLI CSOPORT

A dunántúli régibb UK negyedik területi csoportja már közel sem olyan erőteljes, mint az előző három. Leletgyűjtései talán a szomszédos északnyugat-dunántúli csoporttal árulják el a legszorosabb összefüggést.

A Bakony és Győr-Sopron körzetében már az első fázis végétől megfigyelt harcos sírok Fejér, Komárom és Pest megyék területén sem ismeretlenek. A már említett törökbálinti síregyüttes mellett néhány fővárosi, feltételezhetően harcos sírhoz tartozó leletet említhetünk: Budapest (III.) Óbuda, Budapest (XXII.) Nagytétény.²⁰³ Sajnos szinte semmit sem tudunk e sírok jellegéről, rítusáról. Ugyanezt mondhatjuk el a magyaralmási kerámialeletről, amelyről korábban feltételeztük ugyan, hogy edénydepot, de az is elképzelhető, hogy jelképes sír anyagával állunk szemben.²⁰⁴ Nem sokkal tudunk többet a Pomáz-Zdravlyák dűlőben feltárt hamvasztásos sírról.²⁰⁵

Valamivel szélesebb a síregyüttesekénél a csoport területén fellelhető telepmaradványok köre. Miután az esetek többségénél felszíni gyűjtésből származó cserepekkel állunk szemben, igen nehéz ezekből messzemenő következtetéseket levonni, vagy éppen elválasztani e leleteket a következő harmadik fázis váli kultúrák anyagától.

Viszonylag könnyebb a helyzetünk a Fejér és Pest megyei telepmaradványok megítélésénél: Nadap-Jánoshegy, Gárdony-Móricz Zs. u., Csór, Budapest (III.) Harrer P. u., Budapest (III.) Békásmegyer-Vízművek leletanyagában kétségtelenül a helyi halomsíros hagyományok, a Bakony és Győr-Sopron vidéki kapcsolatok dominálnak, s így aligha vetődhet fel a korai váli kultúrával való azonosítás lehetősége.²⁰⁶ Kevésbé egyértelmű a helyzet a Komárom megyei és néhány Pest megyei leletgyűjtésnél. Bajna-Öreghegy alja I–II., Budakalász-Tangazdaság, Dorog-Hungária hegy, Esztergom-Széchenyi tér, Mogyorósbánya-Fehérkereszt I–II., Nagysáp-Domonkos-pusztá, Pilismarót-Felső-szélesek, Pilismarót-Homoki szőlők, Pomáz-Prekobrodicza dűlő stb. leletanyagában nehéz teljes pontossággal elhatárolni a két kultúra korban igen közel álló kerámiájának típusait.²⁰⁷ Csupán egy-két olyan biztos lelőhelyet említhetünk, ahol kizárhatjuk a váli kultúra jelenlétét: Nagysáp-Urisáp, Nyergesújfalu-Papírgyári földek.²⁰⁸

Tulajdonképpen a Budapest (III.) Harrer P. úti hulladékgödör cserépanyaga tanúsítja leginkább a két szomszédos észak-dunántúli régió szoros összetartozását, a Čaka-Mosonszolnok körrel való összefüggéseket.²⁰⁹

A területi csoportnak a Čaka körrel való összefüggéseire derít fényt néhány újabb lelőhely, mely Tata monográfiájának I. kötetében látott napvilágot. Ilyen helyek pl. Kocs-Csicsó, Tata-Tófarok, Tata-Fényes fürdő, ahol telepmaradványok kerültek elő. Csupán az érdekesség kedvéért említhetjük, hogy a szerzők (Vadász É. és Vékony G.) felvetik kisebb mediterrán eredetű csoport bevándorlását, amely esetleg magyarázza a Čaka körben fellelhető ilyen jelenségeket (pl. a péncélzat).^{209/a}

Természetesen ebben a környezetben is megtaláljuk a védett, magaslati településeket. A fővárosban Gellérthegy lehetett ilyen telephely, annak ellenére, hogy egyelőre csak a későhalomsíros korszakból vannak adataink lakott várára.²¹⁰ Bizonytalan a kajászói földvár kora, viszont Nadap-Jánoshegy a II. fázisban már biztosan lakott volt, amint erre a felszínről gyűjtött cserépanyagból következtethetünk.²¹¹ Mogyorósbánya-Óhegyen még az első fázisra keltezhető anyagot leltek.²¹²

FAZEKASSÁG (5.t.18–25,29–34)

Meglehetősen keveset tudunk a korszakban eléggé ritkán betelepített régió leletanyagáról.

Sírkermia:

A már idézett magyaralmási edénylelet területi elhelyezkedése alapján ebbe a körbe sorolható. A fölgömb idomú, kihajló szájrermű, magasra húzott fülű csészék már a korszak jellegzetes edényei közé tartoznak, még inkább a rövid hengeres nyakú, ferdén árkolt vállú példány. A mélyen ülő hasú, vízszintes síkozással díszített, széles, tölcéses szájú, eredetileg kettős fülű bögre viszont az előző korszak jellegzetes későhalomsíros edényeire utal. Egy láb alakú, valószínűleg kultikus edényke és egy csonkakúpos csésze egészíti ki az együttest.²¹³ A Pomáz-Zdravlyák lelőhelyen feltárt sírban széles árkolású, kihajló, vízszintesen síkozott szájrermű urnát, turbántekercses szájrermű tálat és öblös bögrét leltek.²¹⁴

Telepkerámia:

A gyakoribb edényfajták között említhetjük a magasra húzott fülű, öblös hasú bögréket, a profilált idomú csészéket, a fentiekhez hasonló füllel, mély tálat szélesen kihajló, síkozott szájrerművel, sima, díszítetlen vagy ferdén árkolt vállal, az íveltől kihajló, síkozott szájrerművel, öblös, urnaszerű edényeket, a sekély tálat, behúzott, síkozott és turbántekercses szájrerművel, a hordó alakú fazekakat, körbefutó, ujjbenyomásos bordával, fogóbütykökkel, a hengeres nyakú edényeket ferdén vagy egyenesen levágott szájrerművel, a nagyobb, kúpos nyakú hombárokat, végül a tölcéses nyakú csuprokat.

Az ornamentális elemek közül a már felsoroltakon kívül a csücskös szájperem, a függőleges kannelura, a vízszintes, árkolás jellegű hornyolás, a körbeárokolt bütyök, a bögrék és csuprok vállrészének tűzdelése, a karcolt háromszög ornametika, az ívelt bordacsoport, valamint az ujjbenyomásos fogóbütyök említhetők. Gyakori az edényfüleknel a háromszög átmetszet, de előfordul a széles, alagútszerűen kialakított bütyökfül is.

A cserépanyagban a finoman iszapolt, vékony falú, fényezett árú az általános. Alapszíne többnyire a szürkésbarna, a sötétszürke, a világossárga és a téglavörös.

DÉL-ALFÖLDI CSOPORT

Valójában az I. fázis jellegzetes urnamezős fejlődésével állunk szemben ezen a területen is, mely fejlődés törésmentes folyamata a csorvai temető anyagában figyelhető meg. A temető fiatalabb horizontja már a dunántúli UK II. fázisával egykorú, amelyet világosan igazol az elpusztult sírok szórványanyagából egy lemezes hátú kurdi típusú fibula. Valószínűleg ehhez a horizonthoz sorolhatjuk a már tisztán urnamezős kerámiát és bronzokat tartalmazó síregyütteseket.

A különféle sírmellékletek között behúzott, turbántekercses szájperemű tálakat, árkolt hasú, hengeres nyakú füles csuprokat, hengeres és kúpos nyakú urnákat, füllel vagy fül nélkül, árkolt vállú, tölcseres nyakú urnákat, profilált idomú, magasra húzott fülű csészéket (a fül háromszög átmetszetű), síkozott szájperemű, mély tálakat, fogólapos szájperemű, sekélyebb tálat, edényfejű, dudoros nyakú tűt, lándzsaalakú csüngőt stb. említhetünk.²¹⁵

BRONZMŰVESSÉG (8.t.)

Az I. fázis kedvelt bronztípusai közül néhányat továbbra is használtak, így a II/a típusú nyélnyújtványos kard variánsait, az ívelt élű lándzsahegyet, a közép szárnyállású baltát a fegyverek közül, a különböző, díszített szárú, gömbfejű tűket, lándzsaalakú csüngőket, csavart torkveszeket az ékszerek közül. A legtöbb használati tárgy, mint pl. a kétélű borotva, a nyélnyújtványos sarló, a tokos balta és véső stb. ha kissé változott formában is, továbbra is kedvelt típusa a korszaknak.

Fegyverzet:

Teljesen új bronzféslek a II. fázis leletanyagában a védőfegyverek. Az egyik csekei halomsírban olyan tárgyat is letek, melyekből világosan kiderül, hogy ekkor már viselték a kalapált bronzlemezből készített páncélinget. A Farkasgyepű-Pöröserdő II. lelőhely egyik sírjában lelt páncéltöredék a legkorábbi dunántúli példány, s további darabokat ismerünk a kurdi horizont kincsleleteiből.²¹⁶

A korábban használatos talpas balták és a kisebb és egyben keskenyebb szárnyas változatok mellett a nagyobb méretű, nehéz példányok váltak általánossá (Hövej, Bakonyjákó-Somhát, Pilismarót-Basaharc, Pincehely-Gyánti bevágás, Bakonytamási-Nyíres dűlő, Nyárad-Ólakipuszt, Szentgyörgyvár-Várhegy, Paks-Vörösmalom, Szentgál-Bondocshegy).²¹⁷

A támadófegyverek között teljesen új a Peschiera török D változata, amely egyben sajátos Kárpát-medencei típus is. Hiteles környezetből sajnos alig ismerjük, csupán a bizonytalan típusú Mosonszolnok-haidehofpusztai darab sorolható ide.²¹⁸ Valószínűleg harcos sírból származik a Zirc-Csengő és a Veszprém-Arany J. u. példánya.²¹⁹ Viszonylag sok szórványos D típusról van tudomásunk (Zalasabár-Hosszúréti sziget, Bágyogszóvár, Vindornyaszőlős-Tőzgebánya, Dombóvár-Kaposbozót, Lengyel, Kaposvár-Rokkanttelep, Mór-Táborhegy).²²⁰

A harcos sírok legfontosabb fegyvere továbbra is a II/a típusú kard, az ívelt élű lándzsacsúcs és a közép szárnyállású balta. Ezek mellett a már felsorolt markolatnyújtványos D török és ritkábban az egyszerű tokos vésők tartoznak még az ilyen jellegű sírok mellékletei közé. Érdekes leletet ismerünk a Koroncó-bábotai telepről, egy, a második fázisra keltezhető lakóház közvetlen szomszédságából. A T markolatos törből, II/a típusú kardból, közép szárnyállású baltából és ívelt élű lándzsacsúcsból álló kis bronzlelet eléggé szokatlan a többnyire más összetételű kurdi típusú kincsek sorában, miután ez utóbbiak általában töredékes állapotban levő fegyvereket tartalmaznak. A koroncai lelet talán a telepen vagy éppen az említett házban lakó harcos fegyverzete volt, melyet – kivételesen – nem az elhunyt mellé helyeztek mellékletként. A lelet töre világosan jelzi, hogy a korszakban a D típusok mellett T markolatos változatok is használatban voltak.²²¹ Erre utal egyébként a Bakonyszücs-százhalmi sírlelet is.²²²

Viseleti tárgyak – ékszerek:

Valószínűleg viseletbeli változást is jelent egy másik, korábban teljesen ismeretlen bronztárgy, a fibula. Sír- és telepanyagban egyaránt találkozunk különböző típusú példányaival. Az első darabok szinte előzmény nélkül jelentkeznek a második fázis leletanyagában. Tipológiai szempontból ugyan nem, funkcióját tekintve mégis előzménynek

tekinthetjük a korábban már ismertetett kígyós szárú tűt, amelyről feltételezzük, hogy viseleti tárgy volt, a ruházat összefogását szolgálta.

A mosonszolnoki sír tanúsága alapján először a spiráltekercses végű, ún. „arco di violinók” kerültek használatba (Mosonszolnok-Haidehofpuszta, Esztergom-Dunapart, Hövej).²²³ Kisebb és nagyobb változatában egyaránt előfordul a fibula. Szinte ezzel egyidőben találkozunk az ún. 8-as hurkos arco di violinó fibulával (Bakonyszücs-Százhalom, Hövej, Keszthely-Apátdomb, Regöly).²²⁴

Valószínűleg már a III. fázisba, a kurdi fémművesség virágkorába vezet át a Balaton vidéki csoport területén jelentkező lemezes vagy pajzsos hátú kurdi típusú fibula (Vonyarcvashegy-Fiskút, Szigliget-Arborétum, Rábapüspöki).²²⁵

Úgy tűnik, hogy általában párosával helyezték a sírba a nem feltétlenül azonos méretű vagy típusú fibulákat. Ezek hordására vonatkozólag a II. fázisban szinte kizárólagos hamvasztásos rítus miatt nincs adatunk, legfeljebb analógiákból lehet elképzelésünk a viselet módozataira.²²⁶

Az ékszerek között említhetjük a pásztorbot fejű tűt, a gömbfejű változatok mellett a korongos fejű, duzzadt, s egyben átfűrt nyakú tűt, amelyek a Keszthely-apátdombi telep anyagában a halomsíros formák továbbélését bizonyítják.²²⁷ Ugyanitt voltak kedvelt típusok a díszített, buzogány fejű tűk is. Továbbra is használják a mákfejű tűket (Bakonyszücs-Százhalom, Mosonszolnok-Haidehofpuszta).²²⁸

A karperecek közül elsősorban a vékonyabb huzalból készült változatok és a lemezes bordás típusok említhetők (Mosonszolnok-Haidehofpuszta, Szombathely, Törökbálint).²²⁹ A lándzsa alakú csüngő továbbra sem hiányzik a bronzleletek sorából (Keszthely-Apátdomb).²³⁰

Használati tárgyak:

A használati tárgyak sorából említhetjük a kétélű borotvát (Bakonyszücs-Százhalom, Tamási),²³¹ a Pustimer típusú markolatnyújtványos kést (Bakonybél-Somhegy, Kapuvár, Cserszegtomaj-Kőfejtő, Porva, Pincehely-Gyánti bevágás, Tolnanémedi).²³² Egy nyéllapos Riegsee változatú kést ismerünk Keszthely-Apátdombról,²³³ és egy nyélnyújtványos, karikavégű kést Misláról.²³⁴

A tokos balták és a nyélnyújtványos sarlók többnyire szórványos darabok, s így nehezen választhatók el a kurdi horizont tárgyaitól. Meghatározhatatlan sarlótöredéket ismerünk Pécsvárad-Aranyhegyről.²³⁵ Valószínűleg erre és a megelőző első fázisra jellemzőek az egyszerű, egyetlen bordás markolatnyújtványos változatok.²³⁶ Ugyanez vonatkozik a díszítetlen és a V bordás díszű tokos baltákra, melyeket valószínűleg a kelet-magyarországi prototípusok nyomán kezdtek gyártani. Többek között a következő lelőhelyekről ismerünk szórványos darabokat: Balatonhídvég-Zimány, Csibrák-Viddin, Kajárpéc, Kajdacs, Ozora, Palóznak, Somogyacsa, Várpalota, Zalaszentiván-Kisfaludi hegység.²³⁷

Talán a kurdi típusú kincsek földbe kerülését megelőző időre keltezhető egy kisebb, talpas baltából, töredékes Pustimer típusú késből, huzalkarperecből és néhány tölcséres csüngőből álló bronzlelet Szombathelyről.²³⁸

A II. fázis fémművészete lényegesen erőteljesebbnek tűnik, amint ezt korábban, a megelőző fázis idején tapasztaltuk. Az egyszerű, helyiipar jellegű bronzművesség bázisai a különböző, hosszabb időt felölelő települések voltak. Korábban a soltvadkerti és a Siklós-téglagyári telepen leltük bizonyítékát az ott folyó bronzöntésnek.²³⁹ A II. fázisból Zalaszentiván-Kisfaludi hegyen tokos lándzsa, Lengyelen nyélnyújtványos sarló, Keszthely-Apátdombon véső és tű öntőmintáit találták meg.²⁴⁰ A regölyi földvárban feltárt tokos balta öntőmintája valószínűleg már a III. fázis keretei közé tartozik.²⁴¹

Feltételezzük, hogy az egyes régiókban különböző intenzitással működő helyi bronzipar a második fázis idején már gyártotta a kisebb lokális jellegzetességeik révén egymástól megkülönböztethető bronztárgyakat. Ebben az időszakban már sor kerülhetett a lényegesen fejlettebb gyártási technológiát, s természetesen a korábbinál feltehetően szervezettebb termelési viszonyokat sejtető, magas szintű, kurdi típusú bronzművesség kibontakozására.

AZ UK III. (ÁTMENETI) FÁZISA

Igen nehéz az egész Dunántúlra kiterjedő, önálló harmadik fázis elhatárolása, lelőhelyeinek meghatározása. Létezését ennek ellenére nem vonhatjuk kétségbe, mindenekelőtt a kurdi horizont kincsleleteinek tipológiai-kronológiai helyzete miatt. A II. fázisban fellendülőben levő bronzipar termékei csupán a későbbiek során, a III. fázisban bővültek néhány olyan típussal, mint pl. a II/a típusú nyélnyújtványos kardok dervátumai (Ennsdorf, Allerona változatok), a három bordás tömör markolatú kard, Dasice kés, kettős bordás nyélnyújtványos sarló, spirálkorongos fibula stb. Ez utóbbi tárgyak a második fázis leletcsoportjaiból hiányoznak, a Čaka-Mosonszolnok kör népe csak később ismerkedett meg velük.

A harmadik fázis valószínűleg rövidebb időtartamú volt, mint a megelőző kettő; kezdete eléggé elmosódik, valamikor a HA1 periódus derekán. Végét a kurdi típusú kincsleletek zömének földbe kerülése határozza meg, de majd a HA1 és a HA2 fordulója körül. Dél-Morvaországban a Velatice I-Oblekvice jellegű lelőhelyekkel képviselt fázis,

Észak-Ausztriában a Baierdorf fiatalabb horizontja, Grossmugl, Nyugat-Szlovákiában Ocskó (Ožkov) és köre, valamint a legkorábbi hetényi (Chotin) típusú leletgyűttesek egyidősek fázisunkkal. Kelet-Magyarországon a Mozsolics szerinti BVb, ill. a Kemenczei szerinti 2/b második fele párhuzamos a korszakkal. Északon a Kyjatice, délen a Gáva kultúra idősebb szakaszának leletei töltik ki az időszakot. A Drávától délre K. Vinski-Gasparini a Zagreb-Horváti temető körét, a Duna menti szakaszon és a Szerémségben a Surčin-Belegis végső fázisát, Szlovéniában a már kialakult Dobova csoportot sorolja saját III. fázisába. Miután ezt egyidősnek véli Vál I-gyel, a dunántúli UK harmadik fázisát ennél valamivel korábbra kell helyeznünk.

A második fázis területi csoportjai kisebb módosulással a harmadikban is megfigyelhetők, csupán a lelőhelyek számában mutatkozik jelentős eltérés. Különösen szembetűnő a változás a két közvetlen szomszéd, a Bakony és a Balaton vidéki csoport esetében. Amíg ez utóbbi településeinek száma emelkedő tendenciát árul el, addig a Bakony térségében és a csatlakozó északnyugat-dunántúli területen számottevő csökkenés tapasztalható.

ÉSZAKNYUGAT-DUNÁNTÚLI CSOPORT

A Bakony vidékén alig néhány olyan települést tudunk felsorolni, amelyről teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy már ebbe a korszakba tartozik. Ezek elsősorban magaslati, védett települések, s az egyszerű, vízmenti telepek látszólag kevesebb szerepet játszanak a kor települési rendszerében.

A legtöbb leletanyagot nyújtó települést a Marcal menti dombok egyikéről, a Külsővat-Bánhalmi Á. G. területéről ismerjük. A lelőhelyről származó kerámia határozottan elválik a II. fázis későhalomsíros hagyományokat őrző anyagától, s átmenetinek tekinthető a fiatalabb urnamezős korszak felé irányuló fejlődésben.²⁴²

Egy másik jelentősebb település Vigántpetend-Mosókút hulladékgödreiből hasonló jellegű leletanyag került elő.²⁴³ Talán ebbe a körbe tartozik Bakonybél-SZOT-üdülő, Borsosgyőr-Felsőbozót, Magyargencs-Úrgehegy, valamint néhány Doba környéki lelőhely (Doba-Hajagos I–II., Doba-Somlóhegy stb.).²⁴⁴ Ez utóbbiak kétségtelenül a Somlóhegy körzetében kiépült települési központhoz tartoznak.

Vas és Győr-Sopron megyéből kevesebb ilyen vonatkozású adat áll rendelkezésünkre, mindenesetre feltételezzük, hogy a Veszprém megyeiekhez hasonlóan a II. fázis településeinek egy részét a harmadikban is lakták.

Már a második fázisban megfigyelhettük, hogy a lakosság egy része magaslati, megfelelő áttekintést és védelmet nyújtó települési központokba költözik. Kétségtelen, hogy ennek részben gazdasági, részben politikai okai voltak, s ezek az okok még erőteljesebben érvényesültek a harmadik fázis idején. A II. fázis korábban felsorolt magaslati telephelyei (Bakonyszentlászló-Keselőhegy, Somlóhegy, Tihany-Óvár, Veszprém-Várhegy, Velemszentvid) az ott lelt több-kevesebb leletanyagból ítélve nem szűntek meg a harmadik fázis idejére sem, sőt egyik-másik a fiatalabb UK jelentős települési központjává vált. E lelőhelyek sorát egészíthetjük ki néhány újabbal, így többek között Bakonyszentkirály-Zöröghegygel, valamint Celldömölk-Sághegygel.²⁴⁵

Az erősített vagy védhető települések úgy helyezkednek el a térségben, hogy ezekről teljes szállásterületét ellenőrzés alatt tarthatta a csoport népe. A kisebb időszakos települések általában ezek közvetlen körzetében találhatók, amely elhelyezkedést kétségtelenül védelmi szempontok indokolták. Nem véletlen, hogy a későbbiek során, a fiatalabb UK idején is nagyrészt ezek maradtak a települési bázishelyek.

Lényegesen kevesebbet tudunk a korszak temetkezési szokásáról. Arra vonatkozólag, hogy a korábban megszőkott halomsírok rendszere folytatódik-e tovább, nincs tájékozási pontunk. Legfeljebb a Zirc-Tündérmajor II. halmainak egyikében lelt szemüvegspirál fibula teszi lehetővé a viszonylag későbbi időre való keltezését.²⁴⁶

A Sághegy oldalában feltárt lapos síros urnatemető korban ugyan a régibb urnamezős kultúra közé tartozik, jellegében mégis eltér a halom alatti szórthamvas temetkezések csoportjától. Ma már sajnos nyomát sem leljük a hegy fennsíkján előkerült településnek, s a Lázár Jenő által megmentett leletanyag túlnyomó többsége a fiatalabb és késő urnamezős korszak hagyatéka. Elképzelhető, hogy a bányászat során a régibb urnamezős teleprész anyaga teljesen elpusztult, s csupán néhány szórványos darab jelzi egykori létezését. Mindenesetre az említett temető ez utóbbi korszak sírjait tartalmazza, s nincs okunk annak kétségbe vonására, hogy az ide temetkezők is a hegytetőt lakták (43-47.t.).²⁴⁷

A III. fázis valószínűleg számottevő változásokat hozott a térségben élők számára. A Velemen és a Sághegyen lelt bronzművesség tárgyainak részletes analízise alapján feltételezhetjük, hogy ebben az időszakban a két települési centrum későbbiek során egyedülálló jelentőségű fémművessége már kibontakozóban volt. Ugyancsak ekkor alakult ki a kelet-alpi urnamezős körrel szorosan rokon Sághegy-Velemszentvid csoport, s nem nehéz megtalálni a két csemény közötti összefüggéseket.²⁴⁸

Az északnyugat-dunántúli, szorosabban a Bakony vidéki csoporttal genetikai és kapcsolatokat tartó Sághegy-Velemszentvid típusú lelőhelyekről ma még elég keveset tudunk. A névadó helyeken túl alig egy-két lelőhely, elsősorban a központok térségében említendő (Celldömölk-Sághegyalja I–II., Nagysimonyi).²⁴⁹ A Bakony vidéki alapokon, erőteljes kelet-alpi feltöltéssel kialakult Sághegy-Velemszentvid csoport a Dunántúl nyugati területének nagy részére kiterjesztette hatókörét. Délen a Balaton vonala, keleten a Székesfehérvár-móri törésvonal a határ.

Győr-Sopron megyei elterjedése nem világos, de annyi bizonyos, hogy a megye Duna menti térsége a váli kultúra érdekkörébe tartozott. A teljes kibontakozásra természetesen csak a későbbiek során, az urnamezős kultúra fiatalabb szakaszában került sor.

FAZEKASSÁG (9.t.)

Sírkerámia:

Nehéz lenne a már korábban megszokott edénytípusok mellett újabb, a régítől jelentősen eltérő változatokat felsorolni. Az egyetlen rendelkezésünkre álló temető kerámia mellékletei túlnyomórészt az előző fázis fazekasságának elemeiről árulkodnak. Így a füles vagy fül nélküli, hordó alakú kis fazekak, vállukon körbefutó ujjbenyomásos bordával, az ívelten kihajló szájperelemű, tölcseres nyakú, árkolt vállú mély tál, a behúzott szájperelemű, síkzott és turbántekeercsezett sekély tálak, a profilált idomú csésze, a kihajló szájperelemű, öblös urna, a hasonló felépítésű, rövidebb nyakú, mély tál stb. egyaránt többször idézett formák a régibb UK során. Tulajdonképpen a későhalomsíros típusok észrevehető háttérbe szorulása, s ezzel szemben – a temetkezési rítusnak megfelelően – a jellegzetes egyre kúposodóbb nyakú urnaformák, gyakori előfordulása jelzi a régibb UK fejlődésének vége felé közeledését. A ferde árkolás már nem olyan jellemző tulajdonsága a fazekasságnak, mint egy fázissal korábban, s helyette, amint ezt a sághegyi temető egyik urnája dokumentálja, a függőleges árkolás figyelhető meg.

Telepkerámia:

Éppen a rendelkezésre álló csekély leletanyag miatt nincs sok lehetőség a két kerámiafajta – házi és sírkerámia – elválasztására. Egy-két alapformától eltekintve alig van olyan edényfélése, amely ne fordulna elő mindkettőben. Elsősorban a különböző típusok előfordulási aránya szolgálhat a megkülönböztetés alapjául. Ugyanez vonatkozik a kerámia anyagának minőségére, kidolgozására, színére. A durván kidolgozott tárolóedényektől, fazekaktól eltekintve túlnyomórészt finoman iszapolt, jól égetett, fényezett áruval találkozunk mind a sírok, mind a telepek anyagában. Az edények, ill. cserepek színe egyre egyöntetűbbé válik. Mindinkább háttérbe szorul a világosra égetett anyag, helyette a szürkésbarna, sötétszürke árnyalatai dominálnak. Tulajdonképpen ez is jelzi már a fiatalabb UK új stílusformáló kibontakozását.

A házikerámia legkedveltebb darabja továbbra is az egyszerű, hordó alakú, kihajló szájperelemű fazék, durván kidolgozott, seprőzött fallal, díszítéssel vagy anélkül. Az ornamentika egyszerű; megszokott az ujjbenyomásos borda, a fogóbütyök, a szájperelem szélének benyomkodással, rovátkolással való tagolása. A fazék mellett a tál a leggyakrabban előforduló edényfélése. Egyaránt találkozunk sekély, behúzott szájperelemű, gömbidomú, ívelt peremű változatával. Az árkolás és a vízszintes síkozás vagy homyolás az ornamentika kedvelt elemei. Bakonyszentlászló-Keselőhegy, még a II. fázisban létesített erődített település anyagában természetesen a ferdén árkolt vállú, tölcseres nyakú, Čaka-Mosonszolnok formák, ill. díszítésmód dominál, ugyanakkor már találkozunk egyes edényeken a korábban még idegen, vagy ritka körbetutó, háromszög alakban bemélyített és függőlegesen árkolt ornamentikával. Ez a kerámia egyre inkább a váli kultúra idején megszokott stílusjegyeket viseli magán, formájában díszítésmódjában, kidolgozásában egyaránt.²⁵⁰

A fent elmondottak még fokozottabban érvényesek a fázis idején létesített bakonyszentkirályi Zöröghegyre, ahol már csak elvétve találkozunk későhalomsíros-korai UK jellegzetességekkel.²⁵¹ A Somlóhegyen, Sághegyen és Velem-szentviden igen nehéz a zömében fiatalabb UK típusokból álló leletanyagban elhatárolni a korszakra jellemző formákat. Ehhez útmutatást elsősorban a sághegyi temető sírmellékletei nyújtanak. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy ezeken a helyeken, elsősorban Somlón és Velemen néhány lényegesen korábbi, későhalomsíros-korai UK tárgy típus is előfordul, amely legalábbis a második fázisban már szórványos megtelepedést enged feltételezni.²⁵²

Úgy tűnik, hogy az urnamezős fejlődés keretei között ekkor számolhatunk először a kultuszra utaló tárgyi emlékek csoportos jelentkezésével. Természetesen ezek egyike-másika, mint pl. a lábformájú agyagtárgyak vagy edények korábbi előzményekre nyúlnak vissza. Ugyanakkor a szakirodalomból már jól ismert holdidolok, ill. ezek legegyszerűbb változatai legkorábban a régibb UK keretei között fordulnak elő, nem egyszer több darab együttesen, és amely igen lényeges, általában magaslati, erődített telepeken. Ugyanebben az időszakban, feltehetően csak a régibb UK vége felé találkozunk egy másik érdekes agyagtárggyal, a lapos vagy kerek átmetsetű agyagkarikával. Telepek anyagában, később sírokban fordul elő, nem egyszer több darab is egyhelyütt. Bár elképzelhető, hogy ezek gyakorlati rendeltetésű tárgyak, szívesebben fogadjuk el ezek kultikus használatának feltételezését. Sághegyen, Velem-szentviden, Bakonyszentkirály-Zöröghegyen, Bakonyszentlászló-Keselőhegyen kerültek elő ilyen agyagtárgyak.²⁵³ Szórványos darabokat ismerünk többek között az alábbi lelőhelyekről: Bakonybél-SZOT üdülő, Borsosgyőr-Felsőbozót, Doba-Somlóhegy, Magyargencs-Úrgehegy.²⁵⁴ Talán már ehhez a korszakhoz sorolható a somlyóhegyi település kultikus tárgyainak egy része is.²⁵⁵

BALATON VIDÉKI CSOPORT

A második és a harmadik fázis lelőhelyeinek oly szoros egységével állunk szemben, hogy nem is indokolt e térségben a meglehetősen egységes fejlődési szakasz további időrendi felosztása. Ellentétben a Bakony vidékivel, ahol a települési rendszerben, s ezzel együtt az életmódban is bekövetkező változást az új, védhető települések létesítése jelzi, itt az élet a korábban már kialakított telephelyeken folytatódott tovább. Ezek többségének leletanyagában a második fázis jól ismert formái, ornamentikája mellett megfigyelhetjük a régebbi UK végének, túlbujánzó módon díszített kerámiáját is. Különösen erős ez utóbbi anyag jelenléte a Salföld-ábrahámhegyi, a Szigliget-Szabadság úti, a Zalahaláp-haláphegyi telepen, ill. a Vonyarcvashegy-fiszkúti, a Szigliget-arborétumi temetők urnasírjaiban.²⁵⁶

A kerámia és a bronz típusok mellett a kultuszra utaló tárgyi emlékek is igazolják e fejlődés fent ismertetett folyamatát. Keszthely-Apátombon, Hévíz-Egriyén, Zalahaláp-Haláphegyen, Sármellék-Zalavári hát lelőhelyeken találkozunk ilyen jellegű leletekkel.²⁵⁷

DÉL-DUNÁNTÚLI (LENGYEL–PÉCSVÁRAD-ARANYHEGY) CSOPORT

Tulajdonképpen a fent elmondottak érvényesek az urnamezős kultúra régebbi szakaszának dél-dunántúli leletcsoportjára is. A fejlődés folyamatos, töretlen voltát ennek leletanyagában is tapasztalhatjuk. Pécsvárad-Aranyhegyen annyira erőteljes az UK régebbi szakaszának végét jelző kerámia, hogy az erődített település életének virágkorát már erre az időszakra kell helyeznünk.²⁵⁸ A térség magaslati telephelyei szinte kivétel nélkül megérik, sőt túl is élik a korszakot: Kakasd-Belacz-Schlossberg, Lengyel, Nagyberki-Szalacska, Regöly-Földvár.²⁵⁹ Az egyszerű, vízmenti telephelyek többségének anyagában ugyancsak megeljük a régebbi UK-végi sajátos formákat és díszítést: Beremend-BCM, Értény-Pétertelek, Lovászhetyén-Háztáji földek, Mözs, Regöly-Kisvaskapu stb.²⁶⁰

A korszak telepein, elsősorban az erődített helyeken előkerültek a kultuszra utaló agyagtárgyak egyes darabjai is: Lengyel, Nagyberki-Szalacska, Regöly-Földvár, Regöly-Kisvaskapu stb.²⁶¹

A régebbi UK idejéből három temetőt említettünk a Dél-Dunántúl területéről; Pécsvárad-Aranyhegy és Tamási-Vágóhid urnasírai valószínűleg még a második fázisban keletkeztek. Talán a faddi sírleleteknél merülhet fel a valamivel későbbi keltezés lehetősége (grafitos, bütykös hasú, hengeres nyakú urna).²⁶² Biztosra vehetjük a harmadik fázishoz való tartozást a lengyeli, sírmellékleteknek meghatározott edények esetében.²⁶³

ÉSZAKKELET-DUNÁNTÚLI CSOPORT (VÁLI KULTÚRA)

A Dunántúl legtöbb változást mutató régióját elsősorban Pest, Komárom és Fejér megyék területével azonosíthatjuk. Tulajdonképpen ebben a környezetben bontakozott ki a fiatalabb UK egyik legsajátosabb területi csoportja, a váli kultúra. Legkorábbi leletegyüttesei szinte egyidősek a kurdi típusú kincsek horizontjával; a legidősebb váli sírokban még kurdi típusú bronzokat is elhelyeztek melléklet gyanánt.^{263/a} Valószínűleg már erre a korszakra helyezhetjük a nagy kiterjedésű, váli kultúras temetők használatának kezdetét, közvetlenül a legkorábbi, korábban proto-válinak nevezett leletegyüttesek szórványos jelentkezése után.

Az első, valóban váli kultúras leletek elszórtan ugyan, de mindhárom megye területén feltűntek. Ezekhez csatlakozik néhány Győr-Sopron megyei együttes. Leletei talán a Sághegy-Velemszentvid csoport anyagával mutatják a legszorosabb rokonságot, bár nem kevésbé szoros szálakkal kötődnek a helyi későhalomsíros–korai UK alapréteghez. Észak felől a dél-morvaországi Velatice kultúra és a nyugat-szlovákiai Ocskó (Očkov) leletanyaga áll legközelebb a kibontakozó váli kultúrához. Még ennél is jóval erősebb a kapcsolata a hetényi (Chotin) csoporttal; szinte azonos egymással a nyugat-szlovákiai Chotin és a nyugat-magyarországi Vál.

Területünkön a már régóta ismert érdligeti sírlelet mellett néhány telepmaradvány: Bajót-Hagymásrét, Budapest (III.) Békásmegyer-Vízművek hulladékgyűjtőjének anyaga, Esztergom-Búbánatvölgy, Esztergom-Számárhegy, Egyek-Kálvária-domb, egy szórványos urna Nyúlról sorolható még ide.²⁶⁴

Valószínűleg ehhez a fejlődési szakaszhoz köthető a Nyergesújfalu-téglagyári temető néhány korai sírja, néhány síregyüttes a budakalászi Dunapartól, valamint a Szentendre-Vasútállomáson és a Budapest (XI.) Sztregova u.-ban lelt telepmaradvány (29–31.t., 1.5–6).²⁶⁵

A felsorolt lelőhelyek kivétel nélkül a váli kultúra első szakaszába, a Vál I-be tartoznak, ennek legkorábbi horizontját képviselik. Természetesen nem könnyű feladat ezek elhatárolása, részben a későhalomsíros–korai UK északnyugat-dunántúli, részben a fejlettebb Vál I szakasz leletegyütteseitől. Különösen a Komárom megyei anyagra vonatkoznak a fent elmondottak, ahol már a II. fázis anyagában mutatkoztak a váli kibontakozás csirái.²⁶⁶

A váli kultúra edényművességére a következő, negyedik fázis ismertetésénél térünk ki részletesebben. Itt csupán azokra a formai és ornamentális jellegzetességekre kell utalnunk, melyek az urnamezős kultúra régibb szakaszának végét, ill. a fiatalabb UK felé vezető átmeneti horizontot kísérték: Érdligeten pl. olyan edénytípussal találkoztunk, amelynek hiába is kerestük volna gyökereit a hazai halomsíros kultúrában. A kettős csontkakúpos urna és ennek kicsinyített változata korábbi megítélésünk alapján a lausitzi összetevő alapvető bizonyítékául szolgált. Tulajdonképpen ma sem vetjük el a lausitzi hatások lehetőségét, mindenesetre ennek közvetítőjét az Očkov-Velatice jellegű leletegyüttesekben kell látnunk.²⁶⁷

A korai váli kerámia egyik jellemző tulajdonsága, hogy mind a sír-, mind a házikerámiában teljesen háttérbe szorult a korábban oly jellegzetes, széles, ferde árkolás. Leginkább a behúzott, turbántekercses tálak őrzik a korai és régibb UK eme örökségét. A korai sírok anyagában többnyire a sima, díszítés nélküli Velatice formák dominálnak. Legkedveltebb urna a kihajló szájeremű, hengeres nyakú, öblös hasú változat, amely a Velatice kultúrában is talán a legjellemzőbb típus.²⁶⁸ Az egyenesen levágott szájeremű, ugyancsak hengeres nyakú, gömbhasú változat, a nyakat áthidaló két füllel a váli kultúra mellett a II. fázis leletcsoportjainak is gyakori tartozéka.²⁶⁹

Már ebben a fejlődési szakaszban találkozunk néhány olyan edényformával, amelyek a későbbiek folyamán a váli fazekasság meghatározóivá váltak. Ilyen pl. a félgömb idomú, egyenesen levágott szájeremű tál, rendszerint a perem alatt ülő szalagfüllel. A peremet és gyakran a fület is párhuzamosan körbefutó, ill. függőleges besímitás díszíti. Már ekkor megfigyelhető a fül felett sarkosan felemelkedő peremképzés, amely a hasonló idomú bögrék gyakori kísérője.²⁷⁰

BRONZMŰVESSÉG (KURDI HORIZONT)

A harmadik fázis bronzművességét természetesen a kurdi horizont kincsleletei fémjelzik, melyek egyúttal le is zárják az UK régibb fejlődési szakaszát. A kurdi horizontnak közel száz bronzleletét ismerjük a Dunántúlon, s nem véletlen, hogy ezek éppen azokon a területeken sűrűsödnek, ahol a második és a harmadik fázis leletcsoportjai központosulnak; elsősorban Veszprém, Somogy, Tolna, Baranya és Pest megyék térségében.^{270/a} Ez önmagában természetesen nem döntheti el az UK második és harmadik fázisa leletegyütteseinek, valamint a kurdi típusú kincsleleteknek összetartozását, amely egyébként e korszak egyik sarkalatos kérdése. Sajnos az erre vonatkozó, mindent eldöntő stratigráfiai bizonyítékok hiányában csupán a különböző típusok egymással való társulási adhatnak e kérdésre választ.

Az egyes telepekről és sírokból származó brontípusok és öntőminták, az edényekben elrejtett kincsek, ill. az ezekkel együtt előkerülő edénycserepek külön-külön is meghatározó értékű adatok a fent körvonalazott kérdés megoldásánál. Ha ezeket összevetjük olyan bronzokkal, melyek viszonylag szoros időhatárok között keltezhetők, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a kurdi horizont kincsleleteinek bronztárgyai túlnyomórészt a második és a harmadik fázis anyagával egyidősek. Akadnak – viszonylag kis számban – olyan bronzok is, melyek a fenténél korábbra keltezhetők és elsősorban a későhalomsíros időszakra jellemzőek.

Külön fejezetet érdemelne a kurdi, valamint az alig valamivel későbbi keltezésű gyermelyi kincsek típusainak sír-együttesekkel, települési rétegekkel, maradványokkal, különféle kerámiákkal való szorosabb összefüggése. A fentiekben már idézett kincsek eléggé heterogén összetételűek, mindenekelőtt időrendjüket tekintve. A java korabeli halomsíros eredetű töredékektől eltekintve a legkorábbi réteget azok a bronzok képviselik, melyekkel a II. fázis időszakában találkozhattunk. Mindenekelőtt azokra a harcos sírokra kell utalnunk, melyekben a közép szárnyállású baltával, mint harci csákánnyal, a II/a típusú nyélnyújtványos karddal, az általában D típusú nyélnyújtványos törrel, az ívelt élű lándzsacsúccsal, páncél- és pajzstöredékekkel stb. találkozhattunk. Nem ismeretlen e sírokban néhány igen korai típusú fibula, mint pl. a spiráltekercses hegedűvonó típus, a 8-as hurkos változat, továbbá néhány jellegzetes tűfajta, mint pl. a buzogány és a mákfű tű, s nem utolsósorban a kétélű borotva.

Viszonylag szűkebb a repertoár, ha a telepeken lelt bronzokat tekintjük. Néhány korai kés, tűk, egy-két sarlótöredék, jobb esetben öntőminták (tokos balta, sarló, tű stb.) kapcsolják ilyen jellegű lelőhelyeinket a III. fázis kincseihez.

A fentieknél feltétlenül fiatalabb bronzok képviselik leleteink következő időrendi rétegét. Azonban az olyan kardok, mint pl. az Allerona, a lipitói vagy az Ennsdorf szinte ismeretlenek a dunántúli harcos sírok körében. A Kurd-Röschitz típusú, lemezes hátú fibulák valójában már egy következő korszak, a III. fázis sír-együtteseinek tartozékai, s ezek mellett egy-két öntőminta, mint pl. egy tokos baltáé, vagy telepek hulladékgödreiből származó öntési selejteik jelzik ennek az időrendi szakasznak az előbbtől eltérő formakincsét. Külön is aláhúzza e tény jelentőségét néhány korai váli kultúrák sír-együttes, melyekben részben kurdi, részben már gyermelyi bronzok találhatók. Ugyanezt az összefüggést sejtetik azok az edények, melyek esetenként kincsekkel együtt bukkantak napvilágra.

A kurdi horizont egyes, jelentősebb bronztípusainak ismertetésétől eltekintve nincs terünk és lehetőségünk a kérdés minden részletét felölelő analízisre. Erre a közeljövőben a jelenleginél lényegesen szélesebb körű anyag közzétételével egyidőben kerül majd sor. Ettől eltekintve nem is lehet célunk a teljes tipológiára és kronológiára épülő vizsgálat sem a kurdi, sem az ennél fiatalabb depot-horizontok esetében. Elsősorban azokkal a bronzokkal kívánok foglalkozni, melyek a dunántúli régibb UK viseletéhez, kronológiájához, gazdaságtörténetéhez nyújtanak lényeges adalékot. Olyan tárgyakra gondolunk, mint pl. a fegyverzet egyes darabjai, különös tekintettel a védő fegyverekre, a fibulákra, sajátos ékszerekre stb.

Fegyverzet:

A régibb urnamezős kultúra legfontosabb támadó fegyvere kétségtelenül a kard. A második fázis kedvelt változata volt a nyélnyújtványos, II/a típ. kard, más szóval Sprockhoff közönséges kardtípusa. Ennek leggyakoribb előfordulása a BD periódussal párhuzamos időszakban, illetőleg a HA1 szakaszban kísérhető nyomon.²⁷¹ A Dunántúlon szinte egyedüli variáns a II. fázis harcos sírjaiban, s tulajdonképpen ez meg is felel a fenti keltezésnek. Ennél valamivel korábban használták a Kárpát-medence másik kedvelt típusát a Riegsee kardot és ennek ragályinak nevezett változatát. Két szórványos Riegsee példánytól eltekintve (Budapest-Margitsziget-Dunameder, Zalacsány) a Dunántúlon egyik típus sem terjedt el.²⁷²

A harmadik fázishoz sorolt kurdi típusú kincseletekben továbbra is gyakori a II/a kard: Keszőhidegkút, Lovasberény, Pamuk, Balatonkiliti, Ebergőc, Kisapáti, Orci, Sióagárd-Leányvár, Szentgálókér.²⁷³ A II/a típusnak három jelentősebb variánsa, ill. derivátuma jelentkezik a kurdi horizont anyagában. A Sutz néven elhatárolt szlavóniai típus mellett az Ennsdorf és az Allerona változat említhető. A két utóbbi feltétlenül valamivel később került használatba. A Tab-csabapusztai példányon kívül egy pamuki darab tartozik a szlavóniai változatok közé.²⁷⁴ A liliumlevél alakú pengével ellátott Ennsdorf típusok nehezen határolhatók el a kardokból kizárólag töredékeket tartalmazó dunántúli kincseletekben. A Tab-csabapusztai és az öreglaki mellett talán egy nagyvejkei kardtöredék sorolható ide.²⁷⁵ A többnyire folyókból származó szórványok között több ép példányról is van tudomásunk (Ercsi, Nyergesújfalu, Komárom).²⁷⁶ Valószínűleg az Ennsdorf típushoz sorolható változatot különített el Mozsolics A. a dunaújvárosinak nevezett rövid kardban. A névadó lelőhelyről származó példány mellett többek között Rajkáról, Szabadbattyánból, Gencsapátiból, az orci kincsből ismerjük a típust.²⁷⁷

A kurdi kincsek egyik jellemző kardtípusa az Allerona. A nyélnyújtványt kiegészítő nyúlvány segítségével töredékei is jól felismerhetők. Lovasberény, Nadap, Pölöske, Szentgálókér említhető az e típusokat tartalmazó kincseletek közül.²⁷⁸ Ép példányt ismerünk Sárbogárd-Rétszilásról.²⁷⁹ A Duna medréből származik a nyergesújfalui és a budapesti kard; ez utóbbi a Margitszigetnél került elő.²⁸⁰

A kurdi horizont, s egyben a régibb UK legfiatalabb kardjai közé tartozik a tömör, három bordás markolatú típus. Köztudomású, hogy ennek több változata különböztethető meg. Nem véletlen, hogy idézett kincseleteinkben a régibb és fiatalabb liptói kardok töredékeit egyaránt megtaláljuk (Nadap-Jánoshegy, Nagydém-Gerha, Rinyaszentkirály, Szentgálókér).²⁸¹ Viszonylag több, elsősorban folyómederből származó példányt említhetünk, többek között Nyergesújfaluról, Koroncó-Bábotáról, Vindornyaszőlős-Tőzegbányából, Visegrádról, Dunaföldváról, Baracskáról, Esztergomból stb.²⁸²

A kard mellett a két legfontosabb támadófegyver a harci csákányként használatos szárnyas balta és a lándzsacsúcs. A II. fázis harcos sírjainak megszokott ún. nehéz, középső szárnyállású típusát, leginkább újraöntésre szánt töredékekben, a kurdi horizont kincseiben is viziontlátjuk. Ugyanez vonatkozik a szárnyas-talpas változatokra (Balatonkiliti, Bonyhád vidéke, Ebergőc, Nadap-Jánoshegy, Nagykajdacs, Rinyaszentkirály, Simonfa, Sopron-Spitalacker stb.).²⁸³ A szárnyas balták között viszonylag több az épségben levő példány, mint bármely más kurdi típusú fegyver esetében. Különösen érvényes ezen megállapítás azokra a baltákra, ahol a szárnyak kissé magasabban, a fokhoz közelebb vannak elhelyezve, mintegy átmenetet képezve a felső szárnyállású típusok felé. Ilyen baltákat csak a régibb UK végi kincsek anyagából ismerünk, korábban nem fordulnak elő (Bonyhád vidéke, Keszőhidegkút, Kisapáti, Kurd-Úrbéri erdő, Nagyvejke-Urasági földek, Pölöske, Rezi-Kovácsipuszt, Rinyaszentkirály, Sióagárd-Leányvár, Szentgálókér, Tab-Csabapuszta stb.).²⁸⁴ Előfordul a Kárpát-medencében néhány észak-itáliai terramare típus is, melyeknél a szárnyak alatt és felett kis kiugrás van. A Dunántúlon Rinyaszentkirályról ismerünk ilyen töredéket.²⁸⁵

A második fázis harcos sírjainak elmaradhatatlan fegyver mellélete az ívelt élű lándzsacsúcs. Ez a jellegzetes, hüvely segítségével rúdra erősíthető fegyver nem hiányzik a kurdi kincsek leltárából sem. Ezek ép és töredékes állapotban egyaránt előfordulnak, s a fiatalabb darabokat az erőteljes hosszanti bordázás jellemzi (Badacsonytördemic, Balatonkiliti, Bonyhád vidéke, Esztergom-Kistói dűlő, Győr-Pápai út, Keszőhidegkút, Máriakéménd, Murga, Nagyvejke-Urasági földek, Pamuk, Pécs-Jakabhegy, Pécs-Makárhegy, Pölöske, Rinyaszentkirály, Sárszentlőrinc-Uzd határa, Sióagárd-Leányvár, Százard, Szentgálókér, Tab-Csabapuszta, Zalavár-Repülőtér stb.).²⁸⁶ Igen sok szórványos példányról is tudomásunk van a területről. Csupán néhányat említve: Almásfüzitő, Baracs, Győr-Sövényháza, Kamond-Károlyháza, Kávás, Kisharsány-Nagyfalu között, Kiskamond, Kóny-Tökösdomb, Sokorópátka-Körakás, Soponya-

Nagyláng stb.).²⁸⁷ Természetesen nem egyedüli lándzsaforma ez; több változatát ismerjük, a későhalomsíros kor sajátos rombusz idomú típusától az egyszerű babérlevél alakúig. Valószínűleg ez utóbbi még a halomsíros korszak hagyatéka a régibb UK-végi kincsekben (Nagyvejke).²⁸⁸

Tulajdonképpen a támadó fegyverek sorába tartozik a tör, amely a harcos sírok anyagának tanúsága szerint alig ritkább, mint a kard, a lándzsa vagy a szárnyas balta. A második fázis jól ismert D típusa szinte változatlan formában fordul elő kincseinkben. Elsősorban a Tenja variánsokkal találkozunk (Balatonkiliti, Bonyhád vidéke, Nagykajdacs, Nagyvejke, Palotabozsók), a tulajdonképpen a Peroni által elhatárolt „oroszi” (Orci) variáns sem különbözik ettől (Orci, Palotabozsók).²⁸⁹ A II. fázis fémművességénél felsorolt szörványtörök többsége is ehhez a variánshoz tartozik. A keskeny pengéjű zirci tört a Peterd-peterdpusztai kincsen látjuk viszont.²⁹⁰ Az ép és töredékes D típusok mellett néhány korábban használatos tör is előfordul kincseinkben. A négy szeglyukas, nyéllapos rövid tör még a halomsíros kultúra öröksége (Keszőhidegkút, Kisapáti).²⁹¹ A murgai kincs törét, melynél a nyélnyújtványt egyetlen szeglyukas nyújtvány helyettesíti a peccenyédi (Pötsching) sír anyagából ismerjük.²⁹² Töredékeiben még a korábbi Peschiera típusok sem ismeretlenek a kurdi kincsek anyagában (Palotabozsók, Keszőhidegkút).²⁹³

Talán a fegyvereknél kell szót ejtenünk a harcos sírokban is előforduló tokos vésőkről, melyek jóval szélesebb kort ölelnek fel, mint az eddig ismertetett tárgytípusok. A kurdi kincsek anyagából említhetjük a balatonkiliti, a Bonyhád vidéki, a második lengyeltóti, a Sióagárd-leányvári, a szárazdi, a Várvölgy-felsőzsidi stb. példányokat.²⁹⁴

A védőfegyverek jól ismert rendszere valójában a második fázis idején alakult ki, s legjellegzetesebb darabjait éppen a Cseke típusú harcos sírokból, illetőleg a kurdi horizont kincseiből ismertük meg. Ez utóbbiak anyagából származó páncéling töredékek egyelőre csak sejtetik a régibb UK idejében használatos típusok széles választékát. A J. Paulik által a Kárpát-medencéből felsorolt négy páncéltöredéket [Čaka, Cierna nad Tisou (Ágcsemyő), Dučové, Szentgálósér] a Farkasgyepű-pöröserdei mellett a Bonyhád vidéki, a keszőhidegkúti darabokkal egészíthetjük ki.²⁹⁵ A bronzlemezről kialakított páncélingek mellett ugyanebben az időszakban használták a pont-bütyök-soros díszítésű lemezcikkokkal erősített bőrpáncélt. Ilyen lemeztöredékeket ismerünk a nadapi kincsből.²⁹⁶ Talán páncéling darabjait őrzi a nagyvejkei kincs anyagában az SzBM.²⁹⁷

A páncélat lényeges tartozéka a lábvért. Régóta ismerjük a szimbolikus értelmű motívumokkal díszített rinyaszentkirályi, viszonylag jó állapotban levő példányt.²⁹⁸ Az említett értesülés nyomán idézhető, az ugyancsak díszített nadapi lábvérték mellett a töredékes nagyvejkei darab, valamint egy miniatűr lábvért Esztergom-Kistói dűlőből érdemel még figyelmet.²⁹⁹ A szentgálóséri kincsből ismerünk egy négyrétre összehajtogatott, díszítetlen darabot.³⁰⁰ Különös jelentőséggel bírnak a nadapi példányok.^{300/a}

Viseleti tárgy, s egyben védőfegyver is volt a bronzlemezről kialakított sisak. Valószínű, hogy a legkorábbi darabok az ún. kalapsisakok voltak, nagyjából a Hampel által ismeretlen rendeltetésűnek közölt sisakhoz hasonló formai kivitelben. A peremrészén átluggatott, körbefutó hornyolásokkal díszített típus töredékeit több kincsleletben is nyomon követhetjük: Bonyhád vidéke, Esztergom-Kistói dűlő, Keszőhidegkút, Palotabozsók, Szentgálósér.³⁰¹

Talán valamivel később kerültek használatba a Kárpát-medence nyugati felében a kúpos sisakok, melyeknél esetenként a sisak csúcsán, valószínűleg tollforgó feltűzésére kialakítva, kis orsó, vagy gomb figyelhető meg. A nadapi kincsen meglehetősen jó állapotban levő példány is van a hornyolt szélű sisaktöredékek mellett.³⁰²

A sisakoknál maradványok, elsősorban dél- és közép-európai analógiákból ismerjük az arcvédővel is ellátott sisakokat (Knossos, Pass-Lueg, Weissig, Wöllersdorf, Uioara de Sus stb.).³⁰³ Egyelőre csak az újszőnyi kincsből ismerünk egy arcvédőből származó töredéket.³⁰⁴

Speciális védőfegyver volt a pajzs, melynek UK korabeli használatát elsősorban égei párhuzamokkal lehetett bizonyítani.³⁰⁵ Patay P. a nyírturái pajzstöredék Kárpát-medencei párhuzamait ismertetve foglalkozott ezek eredetével.³⁰⁶ Dunántúlról a keszőhidegkúti bütyök-sor díszítéses példányt említi, amelyet egy esztergomi és egy nadapi töredékkel egészíthetünk ki.³⁰⁷ A fenti példák alapján világosan kiderül, hogy Közép-Európában kerek formájú pajzsok voltak használatban. Bár Patay kétségbe vonja a kerek tuskés díszkorongok pajzsdudorként való alkalmazását, éppen a csekei harcos sír hasonló melléklete alapján a kurdi típusú kincsleletek ilyen jellegű tárgyainak egy részét bőrpajzs tartozékának kell tekintenünk: Biatorbágy-Herceghalom, Kurd-Úrbéri erdő, Zalavár-Repülőtér stb.³⁰⁸

Még a védőfegyvereknél maradványok újabb közlésre kell felhívunk a figyelmet, melyek részben pontosítják eddigi, az ilyen fegyverekre vonatkozó ismereteinket (Petress 1982), részben a közép-európai urnamezős kultúra védőfegyverzetének rendszeres áttekintésével újabb interpretációját adják a korszak mediterrán összefüggéseinek (Bouzek 1982).

Használati tárgyak:

Az ide sorolható tárgyak a viselethez tartozó fibuláktól, a toalett cikkekhez tartozó csipeszek, borotvák, személyes használatú késeken, munkaeszközökön keresztül egészen a lovaglás, közlekedés tartozékaiig, a zabláig vagy kocsirúd végére erősíthető bronztárgyig terjedő, igen széles tipológiai skálát ölelnek fel. E tárgyak legnépesebb sorozatát kétségtelenül a munkaeszközök, elsősorban tokos balták és nyélnyújtványos sarlók alkotják. Ellentétben a fegyverekkel, a tokos balták és sarlók jelentős százaléka épségben maradt meg, sőt többségük még használatba sem

került. Mind a balták, mind a sarlók a rajtuk levő ornamentikát figyelembe véve több alapformára osztályozhatók. A baltáknál maradv a leggyakoribb talán a V bordás változat, amely füllel és fül nélkül egyaránt előfordul. Az utóbbiak archaikusabb jellegűek. Ezek a balták feltehetően a HA periódusban vagy még korábban kerültek gyártásra, s elterjedésük elsősorban a Kárpát-medence nyugati felére lokalizálható.³⁰⁹ Többek között a babópusztai, balatonkiliti, berzencei, ebergőci, keszöhidegkúti, kisapáti, murgai, nadapi, nagydémi, nagyvejkei, Nemesgulács-köbölkúti, orci, palotabozsoki, a második és negyedik lengyeltóti, pamuki, Pécs-jakabhegyi, Pécs-makárhegyi, pölöskei, rinyaszentkirályi, simonfai, Sióagárd-leányvári, Sopron-spitalackeri, szárazdi, szentgálaskéri, Tab-csabapusztai, török-koppányi, újszőnyi kincsekből idézhetjük.³¹⁰

Lényegesen kevesebb példát említhetünk az Y bordás változatból: Aparhant-Hegyi szőlők, Biatorbágy-Herceghalom, Lovasberény, Mohács, Sümeg-Papföld, Székesfehérvár, Torvaj.³¹¹ Feltehetően az ívelt bordás, valamint a bütykökkel tagolt, bordákkal díszített változatokkal együtt (Bonyhád vidéke, Keszöhidegkút, Kisapáti, Lesenceistvánd-Uzsavölgy, Nagydém-Gerha, Sárszentmiklós, Somogyszob, Székesfehérvár, Tab-Csabapuszta, Udvari-Alsópél, Vár-völgy-Felsőzsid) már a fiatalabb, a Mozsolics által gyermelyinek nevezett variánsok közé sorolható.³¹² A szélesebb vágóélű balták, valamint az ívelt bordás, pseudo-szárnyas utánzatok is már a régebbi UK végét jelzik.³¹³

Sokkal nehezebb a helyzetünk a nyélnyújtványos sarlók osztályozásánál. Szinte minden egyes példány önálló jellegzetességekkel bír, mintha külön-külön öntőmintában készültek volna. A nyélnyújtványt általában bordázat, esetenként rovátkolás díszíti, vége egyenesen levágott vagy fecskefarkszerűen kialakított. Időrendi beosztásuk szempontjából a pengén futó bordázat meghatározó jelentőségű. A korábbi példányok fok felőli részét egyetlen, míg a fiatalabb típusoknál kettős borda kíséri.³¹⁴ Vannak kincseletek, melyekben igen nagy számban találunk ép példányokat, néha kevés kísérő lelettel. Külön figyelmet érdemelnek az itáliai Terramare típusú sarlók, melyeknél a penge törésvonallal csatlakozik a nyélnyújtványhoz, szemben a hazai típus egyenesen ívelődő vonalvezetésével. Különösen a dél-dunántúli kincseletekben találkozunk ezzel az általában egy-két példánnyal képviselt itáliai típussal: Birján, Öreglak, Nagyvejke, Sárszentlőrinc-Uzd határa.³¹⁵ Peterd-Peterdpusztán meglehetősen sok itáliai példány van a kincseletben.³¹⁶

Amint ezt a régies, ívelt kávájú tokos balták esetében is tapasztaltuk, gombos végű sarlók is előfordulnak a kurdi típusú kincsekben.³¹⁷ Ugyanígy, bár ritkán, a horgas végű változatok sem hiányoznak e leletekből.³¹⁸

Tulajdonképpen munkaeszköz volt a kurdi típusú kincsek nem túl gyakori bronztárgya, a kés is. Meglehetősen kevés az épségben megmaradt példány, leginkább nehezen meghatározható töredékekkel találkozunk leleteinkben. A második fázis bronzművességénél felsorolt típusok szinte változatlan formában maradtak továbbra is használatban. A késeknel két alapformát különböztethetünk meg a horizont kincseleteiben: az egyik az archaikus jellegű, a Riegees típust idéző nyállapos változat. A nyállap tulajdonképpen a penge síkjától eltér, általában felfelé emelkedik, egy vagy két szeglyukkal. Közel áll a Řihovský által elhatárolt Marefy típushoz (Lovasberény, Nemesgulács-Köbölkút, Orci, Rinyaszentkirály).³¹⁹

A másik változat a nyélnyújtványos kések csoportjához sorolható. Ezek közül is általában három szeglyuk számára áttört nyelű darabokkal találkozunk. Ezek a Řihovský által elkülönített ún. Pustimer típusokhoz állnak legközelebb (Esztergom-Kistói dűlő, Nemesgulács-Köbölkút, Rezi-Kovácsipuszta, Tatabánya, Somogyszob).³²⁰ Előfordul ez utóbbinál a nyél karika végződése is (Nemesgulács-Köbölkút).³²¹ Két kincseletben (Keszöhidegkút, Nagyvejke) olyan nyélnyújtvány töredékekkel találkozunk, amelyek a T fogós törökre emlékeztetnek, csupán a nyújtvány végén levő kettős lyukkal térnek el ezektől.³²² Nem ismeretlen kincseinkben a régebbi UK fejlettebb szakaszának néhány késtípusa sem, így pl. a Dasice változat (Kurd, Rinyaszentkirály), a Velemszentvid típus (Kisapáti), egy Pfatten változat (Sárszentmiklós).³²³ Valószínűleg az itáliai eredetű bronzok csoportjába tartozik Peterd-Peterdpusztáról egy madárfej végződésű tömör késmarkolat, amely a Fucino típus (B. Peroni) egyik hazai reprezentánsa.³²⁴

A kincseletek szórványosabb használatú tárgyai, mint pl. a toalett cikkek, zablák, kocsirúd vég stb. jelentőségét nem szabad alábecsülnünk, miután ezek elsősorban a korszak eléggé homályos életmódjára utalnak. Valójában ilyen szempontból is értékelnünk kell egy, a kincsekben viszonylag gyakrabban előforduló viseleti tárgyat, a fibulát. Jelentőségét még inkább aláhúzza az időrend meghatározásánál játszott elsődleges szerepe. Amint ez a fentiekből kiderült, a funkciójában és formájában egyaránt fibulának minősíthető tárgyak a második fázis sírjaiban és telepein jelentkeztek először. Használatuk kétségtelenül viseleti változást is jelentett a későbronzkor korábbi szakaszaival szemben.

Meglehetősen nehéz az Itáliában és Görögországban egyébként jól osztályozható fibulatípusok hazai kronológiai rendszerét meghatározni. Szinte egyidőben kerültek használatba a különböző Peschiera derivátumok, az Unterradl és a Čaka típusok (Betzler).³²⁵ Bár erre közvetlen bizonyítékunk nincs, úgy tűnik, elsősorban a Vonyarcvashegy-fiszkúti és a Szigliget-arborétumi sírkerámia alapján, hogy a díszített lemez hátú Kurd-Röschitz típus valamivel későbbi eredetű.³²⁶ Annyi bizonyos, hogy a kurdi horizont kincseiben lényeges időkülönbség nélkül találjuk meg egymás mellett a különböző változatokat. Az arco di violino egyszerű alaptípusa meglehetősen ritka, főként a nagyobb méretű változat fordul elő, esetenként tordírozott szárral. A töredékből sokszor nehéz meghatározni, hogy egyszerű vagy spirállábú fibulával állunk-e szemben: Esztergom-Kistói dűlő, Nagyvejke-Urasági földek, Nemesgulács-Köbölkút.³²⁷ Pécs-Jakabhegyről Unterradl változatot ismerünk.³²⁸

Nagyjából hasonló mennyiségű lemezes hátú típusról van tudomásunk, s elsősorban a névadó kincslet darabját idézhetjük Kurdról. További fibulák: Nemesgulács-Köbölkút, Lengyeltóti III, Nagyvejke, Pécs-Jakabhegy.³²⁹ Egyelőre hiányzik leleteinkből a biztosan meghatározható két darabból álló Spindlersfeld típus, ill. ennek Gemeinlebern változata. Úgy tűnik ez a fibula a legkorábbi darabok közé sorolható, s feltehetően ennek származéka a lemezes hátú Kurd-Röschitz változat. Esztergom-Kistói dűlőn és Regöly-Keszi álláson két olyan, nagyjából fűzfalevél idomú töredék van, amely esetleg kétrészes Gemeinlebern fibula darabja lehet.³³⁰

Szinte biztos, hogy a kurdi kincsek horizontja előtt még ismeretlen volt a spirálkorongos, sajátosan Kárpát-medencei fibula. J. Paulik meggyőző módon osztályozta ezeket, mindenekelőtt a fibulához tartozó spirálkorongpárok száma alapján.³³¹ Tipológiai, s természetesen időrendi szempontból is a legkorábbiak a két spirálkorongpárból álló fibulák: Kisapáti, Kurd, Lengyeltóti II, Lengyeltóti III, Lesenceistvánd-Uzsa I, Nemesgulács-Köbölkút, Simonfa.³³² Kétségtelenül fiatalabbak a három, ill. a négy korongpárból álló példányok: Balatonkiliti, Gyermely.³³³ Néhány leletben meghatározhatatlan típusú töredékek vannak: Kurd, Orci.³³⁴

A már említett gyermelyi kincsben a négy párkorongos fibula mellett egy ún. szemüvegfibula is kétségtelenné teszi, hogy a lelet valamivel fiatalabb a kurdi horizont kincseinél.³³⁵ A pötrétei, ékszereket és viseleti tárgyakat tartalmazó raktárleletben két olyan fibula van, melyek típusa meglehetősen ismeretlen a Kárpát-medencében. A két spirálkorongos, a szemüveg típustól eltérő fibula leginkább a bronzkorban általános szemüveg csüngőhöz hasonlít, s ez utóbbi egyúttal tipológiai előzménye lehetett.³³⁶

A használati tárgyak egy másik csoportját a bronzlemezéből kalapált kisebb-nagyobb edények alkotják, melyekből néhány ép és töredékes darabot a kurdi horizont kincsei is tartalmaznak. Ezek közül elsősorban a kurdi vödört, ill. szitulát említhetjük, amely típust teljes épségében csak a névadó kincsletben találjuk meg. A kihajló szájrperemű, szegecselt lemezekből kialakított, két füllel ellátott vödör töredékes állapotban más kincsekben is előfordul, így az ép példány mellett Kurdon is volt egy töredékes darab.³³⁷ Ugyancsak töredéket ismerünk Kisapátiból, Lengyeltóti IV-ből, Pölöskéről, Rinyaszentkirályról.³³⁸ A nadapi kincslet tízegynéhány bronzedénye – különböző típusok – hitelt érdemlően bizonyítják, hogy a bronzlemezéből kalapált, gyakran pont és bütyöksoros ornamentikával díszített csészék, tálak, bögrék stb. használata ebben az időben már meglehetősen általános, s nyilván nem egy közülük a hasonló formájú agyagedények prototípusa volt.³³⁹ Egy másik, ugyancsak közöletlen kincs Tamási-Miklósvárról Blatnica és Friedrichsruhe típusú, valamint éles profilú, magasított fülű csészéket tartalmaz. Az egyik bütyöksoros mintával díszített, vízszintes füllel ellátott edény korai előformája az Egyek-kendertagi és a Budapest XIII. angyalföldi kincs hasonló bronz-, ill. aranycsészéinek.³⁴⁰ E vízszintes fülű edény töredékét az újszónyi kincsben látjuk viszont, s ugyanebből a kincsből egy magasított fülű csészedarabot is ismerünk.³⁴¹ Természetesen számos olyan lemeztöredék van kincseinkben, melyek bronzedényhez tartozhattak (pl. Nagyvejke).³⁴² 2 db nagy ürméletű, kúposodó fenekű, kihajló szájrperemű, ugyancsak bronzlemezéből szegecselt üst került elő Sümeg-Fehérkövek lelőhelyen. A szabadon mozgatható U füles edények közelebbi kormeghatározása eléggé kétséges, úgy tűnik a kurdi szintnél fiatalabb leletek.³⁴³

Rendkívül gazdag a kurdi kincslet horizont ékszeranyaga. Tűk, csüngők, nyak- és karperecek, karikák, karkercsek, lemezes korongdíszek, ptykék, továbbá borostyángöngyök és tutulusok nagy mennyiségben idézhetők. A karperecek közül a második fázisból már jól ismert, tömör, rovátkolt típus (Kurd, Lengyeltóti IV, Sióagárd-Leányvár, Tevel) mellett elsősorban a belül üreges, ugyancsak díszített változatot említhetjük (Balatonkiliti, Bonyhád vidéke, Kurd, Nagyvejke, Pölöske, Rinyaszentkirály, Simonfa, Újszöny).³⁴⁴

A különféle nyitott vagy zárt huzalkarperecek, karikák számos példányban fordulnak elő kincseinkben. Valószínűleg a későhalomsíros korszakból maradt vissza a bordás lemezes változat (Aparhant-Hegyi szőlők, Ebergőc, Székesfehérvár).³⁴⁵

Néhány karperec már a fiatalabb UK típusait vetíti elének: a fenyőág ornamentikás, lapos huzalból készült, nyitott végű változat a következő, negyedik fázis idején már tömegesen fordul elő leleteinkben. A kurdi kincsek közül a palotabozsókiban és a Sióagárd-Leányváriban van ilyen típus.³⁴⁶ A simonfai depotból egy hasonló, de girland motívumos példányt említhetünk.³⁴⁷ A kurdi és gyermelyi típusú kincsek horizontjában van néhány, karikákat nagyobb mennyiségben tartalmazó lelet (Fonyód-Várhegy, Lesenceistvánd-Újtemető, Máriakéménd).³⁴⁸

A korszak kedvelt ékszerfélése a visszapödrött végű nyakpereg, amely gyakran csavart huzalból, ill. bronzrúdból készült. Említhetjük Biatorbágy-Herceghalomról, Bonyhád vidékéről, Esztergom-Kistói dűlőből, Keszőhidegkútról, a második és a harmadik lengyeltóti leletből, Kurdról, Nemesgulács-Köbölkútról, Palotabozsokról, Sióagárdról és Tab-Csabapusztáról.³³⁹ Előfordul leleteinkben a széles lemezből kialakított karkercs, rendszerint spirálvégződéssel. Több ép példányt is ismerünk a második lengyeltóti leletből, valamint a Zalaszentistván-Kisfaludi hegyn lelt kincsből.³⁵⁰

Tágabb teret kellene szentelnünk egy másik gyakori ékszernek, a csüngőnek, illetőleg a fajta számtalan változatának. Ki kell emelnünk azokat a darabokat, amelyek feltehetően a korszak kultuszvilágában játszottak szerepet. A különféle méretű, lándzsa alakú csüngőkről van szó, melyek eredete kétségtelenül a halomsíros korba nyúlik vissza.³⁵¹ Két alaptípusát különböztethetjük meg: az egyiknél a karika közvetlenül folytatódik a lándzsavégben, míg a másiknál a karika és a lándzsavég közé kereszttagot iktattak. Előfordulnak vonalcsoporttal és pontsorrallal díszített példányok

is. Valójában nem sok kincsleletből ismerünk ilyeneket, általában egy-egy darabbal képviselve. A kereszttag nélküli variáns az Esztergom-Kistóai dűlő, a Keszőhidegkúti (?) kincsből, míg a kereszttagosat Pécs-Jakabhegyről, Szárazd-ról és Szentgálóskérről ismerjük. Ez utóbbi kincsből széles, díszített példány van.³⁵²

Külön figyelmet érdemel a pótrétei kincs, amely zömmel női viselethez tartozó tárgyakat, ékszereket tartalmaz. A leletben több példány is van e csüngők közül, ezek mindkét változatából. A kincs egyben választ ad ezek viseletének módjára is. A leletben levő, kígyós szárú tűből kialakított mellbogláról láncok lógnak le, s ezek végére erősítettek egy-egy ilyen csüngődísz. A viselet fenti módozatára számos hasonló példát idézhetünk.³⁵³

A régibb urnasíros korszaknak számos egyéb, kedvelt csüngőtípusa volt, s ezek közül érdemelnek említést az áttört változatok. Ovális lemezből kialakított, áttört csüngő töredékét említhetjük a Bonyhád vidéki leletből.³⁵⁴ A harmadik lengyeltóti kincsből jellegzetes, karikából kialakított csüngők vannak, melyekhez hasonló darabokat a Sághegy-Velemszentvid fémművesség anyagából ismerünk.³⁵⁵ Valószínűleg csüngőként viselték a kicsiny, tölcseres, gyakran kettős madárfejben végződő bronztárgyakat (Kurd, Lengyeltóti III, Simonfa, Újszőny).³⁵⁶ Természetesen a felsoroltaknál jóval több változatot ismerünk a különféle csüngők közül.

Valamivel részletesebben kell szólnunk a kincsleletekben található különféle tűkről. Ezekből tulajdonképpen nincs túlságosan sok, legfeljebb egy-két ép vagy töredékes darabot idézhetünk leleteinkből. Leggyakoribb talán a nyomott, keresztben gerezdelt gömbfejű típus, az ún. mákfűjű tű, (Hőgyész, Nagyvejke, Nemesgulács-Köbölkút, Pécs-Jakabhegy, Pölöske, Villány). Néhány sima gömbfejű, szeg- és kúposfejű típus a korábbi fázisokból fennmaradt darabok (Biatorbágy-Herceghalom, Birján, Bonyhád vidéke, Esztergom-Kistóai dűlő, Pécs-Jakabhegy, Sióagárd).³⁵⁷ Ugyanez vonatkozik egy szegfejű, díszített, átfűrt szárú, csabrendeki típusú tűre Zalavár-Repülőtérrel.³⁵⁸

Egy erősen profilált fejű és nyakú típus már fejlettebb változat (Keszőhidegkút, Kurd, Nemesgulács-Köbölkút, Regöly).³⁵⁹ Egyedülálló példány a pamuki kincs nagyméretű, gerezdelt, vázafejű tűje, mely a kelet-alpi körben megszokott típus, valamint néhány díszített, büttyös szárú, edényfejű tű Sióagárdról.³⁶⁰

Valószínűleg női viselethez tartoztak a viszonylag nagyobb méretű, néha díszített lemezkorongok. Több korongról feltételezik, hogy pajzsdudor volt, főleg a hegyesedő vagy tüskés példányok. A viselethez tartozó darabok előzményei a Csabrendek-Cserszegtomaj csoport díszített korongjai. A már idézett pótrétei kincs korongjai világosan meghatározzák, hogy milyen típusok sorolhatók ebbe a kategóriába.³⁶¹ Ilyeneket ismerünk pl. Regöly-Keszi állásról, Szentgálóskérről, Nagyvejkéről.³⁶² A kisebb, hátul füles példányok a preszkita korszak lószerszámzatához tartozó gombokra emlékeztetnek.

Előfordul kincseinkben néhány jellegzetes pillangószárny alakú korongdísz, egyes elképzelések szerint kettős bárd alakú falera: Nagyvejke, Palotabozsok, Kisapáti, Keszőhidegkút.³⁶³ Az idézett példányok részben ép darabok, részben fél töredékek. A lándzsacsüngőkhöz hasonlóan talán ezek is a hitvilágra utaló emlékek.

Nem szoltunk még néhány, leleteinkben nem túl gyakori bronzról, a kétélű borotváról, a spirálgűrűről, szemüveg csüngőről stb. Nem térünk ki a viselethez tartozó pontbüttyöksorral díszített övlemezekre, ill. ezek töredékeire, a jellegzetes, nyugati, kerek övkapcsoktól eltérő, szegletes hazai típusokra. Szólnunk kellett volna a különféle formába öntött bronz nyersanyagokról, amely vagy durván, elnagyolt balta utánzatokban (Lengyeltóti III, Beremend BCM) vagy öntörög formákban (cipő, lepény) jelentkezik. Külön figyelmet érdemel az ún. „Keftiu ingot”, más szóval ökörbőr utánzat, amely szintén nem ismeretlen nyersanyagforma kincseinkben (Beremend-BCM, Birján).³⁶⁴

Nem tartoznak a bronzművesség keretei közé, mégis szólnunk illik – ha röviden is – a borostyán gyöngyökről, melyek mintegy kiegészítik a felsorolt ékszerek sorozatát. A különböző nagyságúra csiszolt, átfűrt, hengeres vagy kettős kúpos gyöngyök a kurdi, pótrétei és a Regöly-Keszi álláson lelt kincsekben meglehetősen nagy számban fordulnak elő.³⁶⁵

A dunántúli urnamezős kultúra első szakaszának, a régibb UK végére keltezhető bronzművessége a bronzöntés és ötvösség technikájának minden eddig felülmúló színvonalát engedi feltételezni. Tulajdonképpen szólnunk kell magáról a bronzöntés és megmunkálás technológiájáról is, erre azonban lényegesen több lehetőséget nyújt a következő, fiatalabb UK Sághegy-velemszentvidi bronzipara. A kurdi horizont esetében néhány öntőminta nyújt áttekintést az egyes települési központokban, sőt egyszerű településeken végzett, tehát eléggé decentralizált iparról. A második fázis ismertetése során már szó esett a korszak telepein lelt öntőminta leletekről, melyek már a kurdi fémművesség kibontakozásának dokumentumai. Ezeket csupán egy Regöly-földvári, V bordás tokos balta öntésére szolgáló mintával egészíthetjük ki.³⁶⁶ Persze ennél jóval több a szórványos, pontosan nem keltezhető, s talán ide sorolható öntőminták száma.

A telepeken üzött, háziipar jellegű bronzművességről már a halomsíros soltvadkertéri telep- és öntőminta leletből is lehetett bizonyos elképzelésünk. Ennél nyilván szervezettebb bronziparral kell számolnunk a második és a harmadik fázis idején. A beremendi telep hulladékgödreiből öntőműhely nyersanyag készletét lelték meg sok öntvénnel, néhány hibás öntésű tokos baltával, töredékekkel, s ez a lelet is világosan bizonyítja a bronzművesség fentebb már hangoztatott háziipari jellegét.³⁶⁷

Az urnamezős kultúra második periódusa területünkön a ferdén árktolt edények népének terjeszkedő törekvéseivel kapcsolódott össze. Feltehetően a Nyugat-Dunántúl és a szomszédos Nyugat-Szlovákia területéről kiinduló expanzió néhány állomását a korábbi fejezetekben már érintettük, amikor a burgenlandi halomsírok anyagairól szoltunk. Valószínű, hogy az Észak-Ausztria korai urnamezős kibontakozását meghatározó, Leobersdorf típusú leletcsoportok fejlődését erőteljesen befolyásolták a ferde kannelurás kerámia, ill. az ezeket használó népelemek. Baierdorf, Gemeinlebarn sírjai, ezek mellékletanyaga világosan jelzi a két kerámia, sőt bronzművesség ötvöződésének folyamatát.³⁶⁸

A Bécsi medencétől nyugatra és északra egyaránt elterjedő, új vonásokat magán viselő kultúra természetesen Dél-Morvaország területén is erőteljesen éreztette hatását.³⁶⁹ Az önálló fejlődési fázist (régibb Velatice) képviselő Lednice típusú leletek szoros szálakkal fűződnek egyrészt az észak-ausztriai, burgenlandi Baierdorf-St. Margarethen, másrészt a délnyugat-szlovákiai, nyugat-magyarországi Čaka-Mosonszolnok jellegű lelőhelyek anyagához.³⁷⁰ Miután a leletcsoportok legjellemzőbb kerámia típusa a ferdén árktolt edény eredete kétségtelenül a Kárpát-medencére utal, nem nehéz rekonstruálnunk azt az útvonalat, melyen keresztül e jellegzetes kerámia eljutott a fenti régiókba.

Elsősorban a dél-alföldi Csorva csoport anyagának vizsgálatánál tapasztalhattuk, hogy a második fázis későbbi központjából, a belső Dunántúlról az első fázis idején valószínűleg a BD periódusnak már fejlettebb szakaszában erőteljes kirajzás indult meg délkelet felé. Ezt figyelembe véve a Közép-Európa nyugati periferiájában jelentkező, a fentiekkel kétségtelenül rokon elemeket sem keltezhetjük sokkal későbbre. A Baierdorf, és a Lednice csoport időrendi helyzetét tekintve is a BD végére való keltezés látszik leginkább elfogadhatónak.³⁷¹ A HA1 periódus, amely mint a legtöbb helyen a Dunántúlon is a régibb UK virágkora erőteljes konszolidációról tesz tanúbizonyságot a középső Duna-medencében. Ez a konszolidáció tulajdonképpen a ferdén árktolt kerámiát készítő elemek háttérbe szorulását jelentette a leginkább sima, alig díszített kerámiát használó Velatice kultúrában.³⁷² A HA1 periódus a Velatice kultúrának már fejlett szakasza, amelyet Észak-Ausztriában Grossmugl fázis néven ismernek, kerámiája ugyan még az előző korszak hagyományait őrzi, bronzai viszont már kétségtelenül az új, a fiatalabb UK fejlődési irányát jelzik.³⁷³

A grossmugli és a velaticei sírmellékletek, a korszak bronztárgyai félreérthetetlenül a kurdi horizont kincsleleteinek hasonló darabjai idézik, s egyben ezek részbeni egykorúságát is bizonyítják. Az kétségtelen, hogy a dunántúli második fázis vége egybeesik a Grossmugl-Velatice kezdetével, s némi átfedés tapasztalható a túlnyomórészt a harmadik fázisra keltezhető kurdi horizont és a dél-morvaországi átmeneti ún. Klentnice I. fázis között. Ez utóbbi kezdete, még a HA2 periódusra esik s ez a dunántúli régibb és fiatalabb urnamezős kultúra átmeneti szakaszával, valójában a harmadik fázissal párhuzamosítható.³⁷⁴ Feltétlenül szót kell ejtenünk arról is, hogy a középső Duna-medence urnasíros fejlődése legkérdésesebb szakaszának, a régibb és fiatalabb korszak átmeneti fázisának eseményeire korábban került sor a Kárpát-medencében, mint bárhol másutt Közép-Európában.

Bizonyos ellentmondások mutatkoznak e fejlődés megítélésében: Pl. a Dél-Morvaország területén a Velatice I. sír, a mindenki által jól ismert kerámiával, három bordás markolatú karddal, Friedrichsruhe típusú bronzcsészével még a régibb UK hagyatéka. Ugyanakkor a Velatice kultúrával genetikailag rokon váli kultúra dunántúli, valamint a szomszédos szlovákiai régióban való jelentkezése már a fiatalabb UK fejlődését vezeti be.

Már ezen a helyen utalnunk kell arra a kérdésre, amely részben a kurdi kincsleletek elrejtését, részben a fiatalabb urnamezős korszak kialakulását érintve a korszak történeti eseményeivel áll kapcsolatban.³⁷⁵ Amint ezt korábban több ízben is felvetettük, a kurdi típusú kincsek újabb urnamezős beáramlás nyomán kerülhettek föld alá, s e feltételezés nem áll ellentétben azzal a ténnyel, hogy a legkorábbi váli kultúrák, ill. a vele azonos délnyugat-szlovákiai he-tényi (Chotin) csoport korai sírjaiban kurdi, pontosabban gyermelyi típusú bronzok voltak.³⁷⁶ Ez természetesnek mondható, különösen annak ismeretében, hogy a következő, fiatalabb urnamezős bronzművesség Sághegyen és Velemesztviden feltárt központjai a kurdi prototípusok nyomán kezdték gyártani termékeiket.

A kurdi kincslelet horizont nem áll egyedül a Duna középső medencéjében, miután legalább ilyen erőteljes az észak-horvátországi hasonló korú kincsek csoportja, az észak-ausztriai Drassburg-Wöllersdorf típusú leletek köre, a nyugat-szlovákiai Martincek és a rokon kincsek horizontja stb. Ennek ellenére nem kell feltétlenül mindenütt a dunántúlihoz hasonló történeti eseményeket keresnünk e kincsek mögött. Annyit mindenesetre biztosan tudunk, hogy a Közép-Európában mindenütt bekövetkező történeti korszakváltást a fiatalabb UK-nak a régítől való erőteljesen eltérő jellege kíséri. Ennek területenként különböző okai lehettek, amelynek taglalására itt nem téphetünk ki. Úgy tűnik a Kárpát-medence nyugati térségében valamivel előbb jelentkeznek az átféjlődés kezdeti jelei, mint ennek akár nyugati, akár északi szomszédságában. Ezen mit sem változtat a tény, hogy a Dunántúlon a korszakváltást éppen az utóbbi régiókból érkező népelemek idézték elő.

A harmadik fázis ismertetésénél már ejtettünk szót a váli kultúra legkorábbi leletcsoportjairól. Amint ezt Patek Erzsébet kimutatta, a korai váli kultúra lelőhelyei a Dunakönyök térségében sűrűsödnek.³⁷⁷ A kultúra teljes elterjedési területe egyelőre még nem világos, mindenesetre a Dunakönyökhöz csatlakozik Komárom és Győr-Sopron megye Duna menti szakasza is. A negyedik fázisban, amikor a leletek a váli kultúra teljes kibontakozását dokumentálják, elterjedése ennél jóval szélesebb körű. A már említett Duna menti sávjában már a legtöbb helyen megtalálhatók

leletei. Amint ez a későbbiek során kiderül, jelentős szerepet játszott a kultúra a Dél-Dunántúl fiatalabb urnamezős korszakának kibontakoztatásában, s határainkon túl, a Szerémségben véget vetett a helyi elemek uralmának. De ez már összefügg a váli kultúrának a Duna mentén déli irányba és a folyótól keletre való expanziójával.

A váli kultúra szomszédságában a Dunántúl területén, elsősorban annak északnyugati részében a kelet-alpi vonzású Sághegy-Velemszentvid csoport, egyelőre meglehetősen kis számú lelőhelyeivel kell számolnunk. E csoport jelentőségét kétségtelenül a gazdasági életben elfoglalt különleges helyzete szabta meg, kezében tartva a hatalom legfontosabb eszközét, a fémipart. Amint a váli kultúra esetében megfigyelhettük, ennél a leletcsoportnál is számolnunk kell a régibb UK-ba visszanyúló előzményekkel, melyek ha nem is döntő, lényeges szerepet játszottak további fejlődésében.

Meglehetősen szórványos leletanyag áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy pontosan körvonalazható képet adjunk a belső Dunántúl, elsősorban a Veszprém, Zala és Somogy megyék területén kibontakozó fiatalabb urnamezős kultúráról. Itt a leletek részben a szomszédos váli kultúra és a dél-dunántúli fiatalabb UK hatását mutatják, részben a helyi elemek erőteljes retardációját sejtetik.

VÁLI KULTÚRA

Amint erről fentebb már szó volt, fő elterjedési területe a Kelet-Dunántúl, amelyet még a kultúra első szakaszában (III. fázis vége, IV. fázis eleje) a Dunakönyök területéről kirajzó csoportok fokozatosan foglaltak el. A kultúrát ugyan két fejlődési szakaszra bontjuk, ezek mégsem választhatók el élesen egymástól, szinte észrevétlen a köztük lévő átmenet folyamata. Nagyjából hasonló a helyzet Dél-Morvaországban, ahol a HA2 folyamán a keltnicei temetőben hasonló fejlődési sajátosságra került sor. Éppen ezért párhuzamosíthatjuk a Klentnice I. fázist a Vál I. végével, de már a negyedik fázis keretein belül.

A váli kultúrának két alapvető összetevőjét határozhatjuk el; az egyik kétségtelenül a Velatice kultúrából kirajzó csoport volt, amely egyúttal a hetényi csoport kialakításában is szerepet játszott, valamivel korábban, mint a váli kultúra esetében. A kultúra szlovákiai és dunántúli fázisének közvetlen előzményét az ocskói (Očkov) halomsír leletanyagában fedezhetjük fel, amely korban átmenetet jelent egyrészt a Cseke kultúra, másrészt a Velatice kultúra fent említett két, keletinek nevezhető csoportja között.³⁷⁸ Ez utóbbi összetevőit világosan nyomon követhetjük mind a hetényi csoport, mind a váli kultúra kerámiájának Velatice típusaiban. Ez utóbbi formák azonban soha nem jelentkeznek később a Vál I. szakasznál, azaz a HA periódusnál.

A kultúra etnogenezisének másik jelentős összetevőjét a dunántúli UK második fázisának leletanyaga, a Čaka-Mosonszolnok kör sajátos típusai képezik. J. Paulik a két kultúra (Vál és Čaka-Mosonszolnok) kerámiájában fellelhető egyezésekből arra a következtetésre jutott, hogy Chotin és Vál a helyi fejlődés közvetlen termékei, s kialakulásuk a Kárpát-medence nyugati felében élő régibb UK népességhez fűződik.³⁷⁹ E feltételezésnek, ha vannak is reális alapjai, kétségtelenül ellentmond maga a Velatice kultúra, amely aligha hozható a Čaka-Mosonszolnok körrel genetikai kapcsolatba.

A váli kultúra fiatalabb szakaszának leletanyagában már legfeljebb hagyományaiban fedezhetjük fel a korai váli síregyüttesekben és telepleletekben oly gyakori Velatice kerámia típusokat. Erre az időszakra már teljesen kibontakozott a kultúra sajátos fazekassága, s amennyire ez a meglehetősen kevés bronzanyagból kitűnik, bronzművészete is.

A váli kultúra temetkezési rítusára általában a hamvasztásos, közelebbről a lapos, urnás sírok a jellemzőek. Területünkről két olyan lelőhelyet említhetünk, melyeknél felmerül a halmok alá temetés rítusának gyakorlása. Szentendre-sziget-Szigetmonostor területén kövekkel körülrakott urnafészkeket tártak fel, s a kőkörök talán a sírok fölé emelt halmokra utalnak. Ezeknek ma már a kövektől eltekintve természetesen nem maradt nyoma.³⁸⁰ A Somogy megyei Kánya-Derkúti dűlőben szokatlan temetkezéseket tártak fel, az adatok szerint halmok alól. Ezek egyikében lelték a közismert, küllős kerekre helyezett urnát, s e síregyüttesnek komoly jelentősége van az urnamezős kultúra hitvilágának rekonstruálásánál.³⁸¹

Amint ezt leleteik igazolják, a váli temetők már a kultúra első szakaszában léteztek s az esetek többségében szinte a teljes urnamezős fejlődést felölelik. Csupán a jelentősebbeket felsorolva említhetjük Adony, Budapest (III. Vöröshadsereg u.), Dorog, Érd, Kesztlőc-Cseresznyésháti dűlő, Neszmély-Téglagyár, Piliscsaba-Kálváriadomb, Szentendre-sziget-Szigetmonostor, Tököl és Vál lelőhelyeket).³⁸² Hasonló jellegű temetők néhány sírját, ill. szórványait ismerjük többek között Alsószentiván-Újtelepről, Bakonyecsmeye-Lenin u.-ról, Baracs-Kisszentmiklósról, Budakalász-Dunajpartról (51.t.1–6), Budapest (III.) Pusztatemplomtól, a Kossuth L. üdülőpartról, Budapest (XXI.) Hárosról, Csákvárról, Dunaföldvárról, Esztergom-Ispitahegyről, Lábatlan-Rákóczi F. u.-ból, Lovasberény-Vasútállomásról, Mór-Vajalpusztáról, Nyergesújfalú-Viscosa gyárból, Regőlyről, Somodor-Pusztasomodorról, Süttő-Rákóczi F. u.-ból, Tát-Újtelepről stb.³⁸³

A meglehetősen hosszú időszakot felölelő temetőkkel szemben aligha idézhetünk a váli kultúra területéről olyan vastag rétegsorokat, amilyenekkel a szomszédos, kelet-magyarországi Gáva kultúra telepein találkozunk.³⁸⁴ A váli települések egyszerű gödörrendszerekből állnak, s bár erre igen kevés bizonyítékkal rendelkezünk, a környező te-

rületek fiatalabb UK településeinek analógiáiból ítélve nagyobb alapterületű, szegletes, téglalap alaprajzú házakkal is számolhatunk. Miután hosszabb megtelepedésre utaló rétegződésre nincs adatunk, arra kell gondolnunk, hogy a váli telephelyek többnyire a földművelő–állattenyésztő gazdálkodásnak megfelelő időszakos lakóhelyek voltak. Pl. a főváros környéki telepek, főként a kultúra korai fejlődési időszakában, szinte kivétel nélkül időszakos jellegűek; elsősorban a Duna árteréből kiemelkedő homokdombokon, teraszokon létesültek. Meglehetősen sűrű települési hálózattal kell számolnunk a Duna békásmegyeri-óbudai és lágymányosi szakaszán. Többnyire hasonló telepeket létesítettek másutt is, majdnem minden esetben folyók, nagyobb vízjárások mentén.^{384/a}

A kultúra fejlettebb szakaszában sem tapasztalunk a fent ismertetett települési rendszerhez képest lényegesebb változást. Talán a földművelés előtérbe kerülését dokumentálja a Budapest (XIV.) Bazsarózsa úton feltárt, gabonarakttárral is rendelkező telepmaradvány.³⁸⁵

Figyelmet érdemlő tény, hogy a váli kultúra fokozatos terjeszkedése során néhány közeli magaslati telephelyet is megszállt, ahonnan ellenőrzése alatt tarthatta még a távoli környéket is.

Az egyszerű vízmenti telepek, ill. ezek maradványai közé sorolhatjuk az alábbiakat: Budaörs-Kamaraerdei Hosszúrét, Budapest (II.) Dózsa Gy. u., Budapest (III.) Békásmegyer-Vízművek (20–24.t., 25.t. 1–5, 50.t. 1–6, 8, 54.t. 4–5), Budapest (XI.) Sztregova u. (29–31 t.), Dömös-Kövespatak, Esztergom-Helemba-sziget, Etyek-Kálváriadomb, Kesztlőc térsége, Kisoroszi, Környe, Neszmély-Felsősziget, Sárísáp-Kőszikla alatt, Százhalombatta-Táglagyár, Szentendre-Vasútállomás, Tát-Nyergesújfalu közötti Dunapart, Velence stb.³⁸⁶

A magaslati helyek közül említhetjük az ebben a korszakban továbbra is lakott Dorog-Hungáriahegyet, a Gellért-hegyet és a hozzá csatlakozó Tabánt, Regölyt, Tihany-Óvárt, Bakonyszentkirály-Zöröghegyet, s feltehetően a távolabb fekvő Lengyeltóti-Tatárvárt is stb.³⁸⁷

A kultúra erőteljes expanzióját igazolják a Duna vonalától keletre elhelyezkedő lelőhelyek, telepmaradványok és sírok egyaránt. A már említett zuglói gabonarakttár mellett idézhetjük a Budapest (IV.)-Káposztásmegyeren feltárt teleprészt (34–38.t.), valamint a Szadáról származó sírok anyagát (48–49.t.), természetesen az eddig már ismerten kívül.

FAZEKASSÁG (11.t.)

A kultúra edényművességének alapvető elemei megegyeznek a régibb UK típusaival. Különösen érvényesül ez az egyezés a kultúra kezdeti szakaszába keltezhető leleteknél, melyeknél még erőteljes hagyományként élnek a második fázis egyes típusai, s elegyednek a Velatice kultúrából érkező különféle hatásokkal. E fejlődési szakasz kerámiájáról a harmadik fázis ismertetése során már szoltunk, de eddig még nem tértünk ki részletesen a váli kultúra e sajátos, egyéni színezetű fazekasságának egészére.

Sírkéremia:

A kultúra népe által felvett temetkezési rítus alapvetően meghatározta edényművészete jellegét is. A sírok, s tulajdonképpen a telepek anyagában elsősorban az urnák különféle változatai dominálnak. Legtöbbször két alapforma változataival állunk szemben: az egyik urnaforma esetében az általában élesen kihajló, síkzott szájrőmhez hengeres vagy felfelő kúposodó nyak csatlakozik, amely éles törősvonallal megy át a többnyire gömbidomú hasba. Az edények hasrőse a későbbiek során egyre nyomottabbá válik. Az ornamentikában a leggyakoribb a vállon és a hason elhelyezett függőleges árrolás, amely általában sűrűbben alkalmazott, mint a régibb UK edényeinek kannelurázása esetében. Gyakran találkozzunk a nyakon körbefutó bekarcolással, ill. hornyolással, s előfordul a körbefutó, besímított háromszög ornamentika is. Az urna rendszerint alacsony talpon áll. Általában közepes méretűek az edények, igen ritka a nagyobb, hombárszerű változat. A másik urnatípus sem ismeretlen az urnamezős kultúrában, előzményei a halomsíros időszakba nyúlnak vissza. Valószínű, hogy a hengeres nyakú, egyenesen levágott szájrőmő, öblös urna, nyakán, ill. vállán elhelyezett fülel, volt előképe a hasonló váli példányoknak, azzal a csekély eltéréssel, hogy ez utóbbit minden esetben két, a nyakat és a vállat áthidaló, fülel látták el. Az egyetlen füles változatok tulajdonképpen már a korszok csoportjába tartoznak. Előg gyakran díszíti az ilyen edények vállát és hasát függőleges kannelurázás, nyakat körbefutó hornyolás, girlandmotívum.

A kultúra fiatalabb szakaszában az urna formája változik; egyre gyakoribb a kúpos nyakú változat, melynél a szájrőm egyenesen levágott vagy ferdén kifelé ívelő. Az edény nyakát és vállát rendszerint csak egy fül hidalja át, s ez a fül a fiatalabb urnamezős kultúra kerámiájának legjellemzőbb sajátossága. A csücsökszerű nyúlvánnyal rendelkező fül nem csupán a Kárpát-medencében, hanem északabbra, a morvaországi Podoli vagy az ausztriai Stillfried körben is általános.

Tulajdonképpen igen gyakran az urna szerepét töltik be a váli kultúra ívelten kihajló, belső oldalukon vízszintesen síkzott szájrőmő, mély, esetenként kúpos talpon álló táljai. Vállukat az elmaradhatatlan kannelura díszíti, vízszintes, vagy függőleges és a kettő kombinációjából kialakított változatban. Nyakát, amely igen gyakran rövid, hen-

geres vagy enyhén tölcseresedő, és vállát fülek hidalják át, de előfordul a fület pótló egyszerű büttyökdíszítés is. Hasonló célokra és meglehetősen általánosan használták e tálak gömb idomú változatát.

A tálféleségek elmaradhatatlan változata a sekély, behúzott peremű típus, amely egyaránt előfordul vízszintesen síkzott és turbántekercsezt peremmel. A perem alatt rendszerint egyszerű fül vagy átfűrt fogóbütyök van.

J. Paulik meggyőző módon bizonyította a Chotin-Vál kerámia egyik jellegzetes típusának, az ún. „Wasserkrug”-nak a hasonló későhalomsíros csuprokból való eredetét, s tipológiai fejtegetéseihez nem is lehet hozzáfűzni valónk. Kétségtelenül fontos edénytípussal állunk szemben, amely kúposodó nyakával, mélyen ülő hasával, korábban vízszintes síkzással díszített vállával – az ornamentikát a későbbiek során függőleges árkolás váltja fel – a mindennapos használatban és a különböző rítusoknál egyaránt szerepet játszhatott.^{387a}

A kultúra korábbi szakaszában még gyakori magasra húzott fülű, profilált idomú csészek és bögrék a későbbiek során háttérbe szorultak. Szerepüket félgömb idomú, ívelt, alacsonyan ülő fülű csészek vették át. A bögrék és csészek vállrészét esetenként körbefutó síkozás vagy hornyolás díszíti. Igen gyakori a fenékrészen a bemélyedő omfalosz. Gyakran találkozunk, elsősorban bögréknél, de a félgömb idomú tálak esetében is, a perem fül fölötti részének szegletesen magasított kialakításával. Bár ez utóbbi technológiai sajátosságnak is vannak halomsíros előzményei, ilyen edényeket leginkább a váli kultúra s természetesen a hetényi csoport fazekasipara gyártott.

A sírkerámia, s tulajdonképpen a telepek edényeinek is legkedveltebb ornamentikája a függőleges árkolás. Mellette továbbra is használták a vízszintes síkozást, valamint a sekély tálaknál a turbántekercses peremképzést. Ez utóbbi módszer kétségtelenül a ferdén árkolt kerámiák öröksége. Már esett szó az edények nyakrészét díszítő, körbefutó besímításról, girlandomentikáról. Nem ritkán fedi díszítés a sekély tálak belső oldalát, néha a csészek belsejét is. A turbántekercses tálak oldalát igen gyakran bekarcolt (fenyőág) ornamentika díszíti.

Telepkerámia:

A sírkerámiától való eltérést legfeljebb a durván kidolgozott edények magasabb számaránya jelenti. A már sokszor idézett fazék és hombár továbbra is a telepek leggyakoribb edénye, akár főzés, akár tárolás céljára használták. Többnyire a hordó alakú, kihajló szájeremű típus töredékeit találtuk meg a váli telepek anyagában. A díszítés sem változott a korábbiakhoz képest; az ujjbenyomásos, vízszintesen körbefutó borda és a fogóbütyök e fazekak és hombárok megszokott ornamentális tartozékai.

A többi edényfajta felsorolásával tulajdonképpen a sírkerámiánál elmondottakat ismételnénk, legfeljebb az urna alakú edények kisebb száma jelent észrevehető eltérést a temetkezések mellékleteihez képest.

A váli kerámia megkülönböztetésre talán legalkalmasabb sajátossága a jellegzetes szürkésbarna szín, ill. ennek világosabb és sötétebb árnyalata. A durva házikerámiától eltekintve ez a szín dominál a rendszerint fényezett felületű edényeken. A fazekak és hombárok színe a kidolgozásnak és az égetés hőfokának megfelelően általában vöröses és sárga.

Szólnunk kell még az agyagipar termékei közül néhány, nem a mindennapi használat vagy a temetkezési rítus körébe tartozó tárgyi emlékről. A harmadik fázis leletanyagának tárgyalásánál már szót ejtettünk a hitvilágban szerepet játszó ún. holdidolokról, agyagkarikákról, lábas edényekről stb. A váli kultúra előrehaladott szakaszában tovább bővül a hasonló jellegű tárgyak választéka. A holdidolok és agyagkarikák, az átfűrt, korongszerű tárgyak mellett az ún. csizmaedények széles típusorozata és a madár alakú aszkoszok említhetők elsősorban. Különleges jelentőséggel bírtak a vallási életben a rendszerint sírokból származó, de telepek anyagában sem ismeretlen különböző formájú, kisebb agyagtárgyak, melyek varázseszközként ismeretesek a szakirodalomban.^{387b} Változást jelent a régibb UK-val szemben az is, hogy a fent felsorolt tárgyak nem csupán a kultusz gyakorlását is szolgáló települési központok tárgyi anyagából ismertek, hanem zárt síregyüttesek tartozékaiként is számontartják őket.

SÁGHEGY-VELEMSZENTVID CSOPORT

A leletcsoport jelentőségét és sajátosságát elsősorban két tényező határozza meg: a nagy települési központokban ekkor már a csúcstól elérő fiatalabb urnamezős bronzipar, valamint a kelet-alpi urnamezős körhöz való tartozás. Tulajdonképpen ezek választják el csoportunkat egyrészt a váli kultúrától, másrészt más dunántúli vid egyúttal a csoport érdekkörébe tartozó területet is jelzi.

A leletcsoport jelentőségét és sajátosságát elsősorban két tényező határozza meg: a nagy települési központokban ekkor már a csúcstól elérő fiatalabb urnamezős bronzipar, valamint a kelet-alpi urnamezős körhöz való tartozás. Tulajdonképpen ezek választják el csoportunkat egyrészt a váli kultúrától, másrészt más dunántúli leletcsoportoktól. Ezen mitsem változtat az anyagi és szellemi kultúrában egyaránt megfigyelhető bizonyos fokú egyezés. Ugy tűnik, hogy a váli kultúrának egyáltalán nem volt jelentősebb bronzművészete, de a többi dunántúli csoport sem rendelkezett még megközelítően sem Sághegy-velemszentvidi típusú iparral. A kelet-alpi hatások ez utóbbi leletcsoportok esetében közel sem olyan erőteljesek, s ezeknél elsősorban a Velatice-Očkov fáciés felé irányuló szálakkal kell számolnunk. Nem nehéz kitalálnunk, hogy a Sághegy-Velemszentvid csoport felé irányuló kelet-alpi

érdeklődés az Északnyugat-Dunántúl gazdasági adottságainak, ill. az itt kibontakozó, európai jelentőségű bronziparnak számlájára írható.

Miután meglehetősen kevés a térségből rendelkezésünkre álló településtörténeti adat, nem is igen bővíthetjük a fent felsorolt települések körét. Annyit feltétlenül meg kell említenünk, hogy a Somlóhegy és Sághegy térségéből, felszíni gyűjtésből származó cserépanyagok alapján a kisebb jelentőségű telephelyek egész rendszerével kell számolnunk.³⁸⁸

Komoly hiányossága kutatásunknak, hogy a legújabb velemi feltárásoktól eltekintve nincs hitelesen kiásott és dokumentált települési objektum e csoport köréből s így legfeljebb csak sejtethetjük, hogy mind Sághegy, mind Velemszentvid esetében a földsáncok mögött a mediterrán polis mintájára, szabályos rendszerben kiépített település házai és egyéb épületei emelkedtek.^{388/a}

A csoport életének korai szakaszában gyakorolt temetkezési szokásról a Sághegy oldalában feltárt urnasírok alapján lehetett elképzelésünk. Az UK fiatalabb periódusának egyik temetőjét viszont Csöngén tárták fel. A tizenhét urnasír mellékletei, valamint a temető területén lelt szórványanyag a korszak kerámiaművességének jó keresztmetszetét adják, s egyúttal a kelet-alpi kapcsolatokat is dokumentálják.³⁸⁹

A leletcsoport kiterjedésének északi határa még nem tisztázott. A Győr-Sopron megyei UK leletei elég szórványosak ahhoz, hogy ezekből messzemenő következtetéseket tudjunk levonni. Néhány, a régibb urnamezős kultúrából származó szórvány a baierdorfi körhöz köti ezt a területrészt is.³⁹⁰ Nem világos, mennyire kapcsolódik a kelet-alpi leletek köréhez a fiatalabb UK néhány lelőhelye (Kapuvár-Kistölgyfapuszta, Darnozselyi-Parázsszegdülő stb.).³⁹¹

FAZEKASSÁG (12 t.)

Sírkerámia:

Amint említettük a csöngői temető kerámiája jó keresztmetszetét adja a csoport kelet-alpi színezetű fazekasságának. A lágy profilú, ferdén ívelő peremű, kúpos nyakú, öblös urnatípus a Sághegy-velemszentvidi fazekasság egyik legtipikusabb példája. Egy ilyen, sajnos, szórványos példány körbeábrakolt bütyökdiszítése közvetlenül idézi az észak-ázsiai párhuzamokat. Tulajdonképpen ez az egyedüli urnatípus a temetőben, melyet néhány, a fiatalabb UK-ra jellemző edény kísér. Így többek között egy, a már megszokott félgömb idomú tál, az urna formáját idéző, kúpos nyakú korsók, az enyhén profilált füles bögrék és csészék, a függőleges bordákkal díszített csupor, a behúzott, turbántekercsezett szájpereemű tál, s egy másik, kihajló peremű változat, vállán árkolással. Ez utóbbi díszítés egy bögrén is előfordul, s valószínűleg a megelőző korszak örökségeként egyes edényeken a szájpereem belső oldalának síkosságával is találkozunk.

Telepkerámia:

A sírkerámiánál lényegesen szélesebb választék áll rendelkezésünkre, elsősorban a nagy telepek anyagából. Sághegyen szinte kivétel nélkül csak a fiatalabb UK típusaival találoztunk, de ebből aligha vonhatunk le messzemenő következtetéseket, miután tudomásunk szerint a hegy teljes fennsíkja kiterjedő telepnek csak egy bizonyos részén, ill. szakaszán sikerült leletanyagot gyűjteni. Ezzel szemben a velemi földvár területéről, a jóval kiterjedtebb és rendszerezettebb munkálatoknak köszönhetően már ennél korábbi típusokról is tudunk. Nagyjából hasonló kép rajzolódik ki – lényegesen kevesebb leletanyag alapján – a somlóhegyi településről, ill. a település rendszeréről.

A sághegyi házikerámia leggyakrabban visszatérő típusa az egyszerű, kúpos nyakú, nyomott gömbhasú, urnát utánzó csupor, amelynek számos változatával ismerkedhetünk meg. Általában a kihajló peremű változatot kedvelték, amely edénynek hasát nem ritkán díszítették függőleges árkolással. A tálak között a behúzott szájpereemű típus az általános; a perem vízszintesen síkzott, ill. turbántekercsezett, de gyakori a simán behúzott tál is. Kedvelt forma volt a félgömb idomú mély tál, esetenként a peremet tagoló csücsökdiszítéssel.

Az ívelt füllel ellátott csészék és bögrék, a kisebb talpas csészék, a függőlegesen árkolt vállú bögrék kiegészítik e sorozatot. Említhető még néhány hordó alakú edényke és kiöntő csöves bögre. A meglehetősen durván kidolgozott, elnagyoltan megformált házikerámia csak ritkán emlékeztet a sírok melléklet anyagára.

Feltűnő, hogy hiányoznak e telepeken a másutt oly gyakori fazekak, s általában a nagyobb méretű tároló edények; ennek oka talán abban rejlik, hogy a bazalt kitermelése során csak az ép kerámiát gyűjtötték össze. Velemszentviden viszont, ahol tervszerűbb volt a kutatás, ez utóbbi típusok sem hiányoznak.

Valószínűleg a kultusszal hozható összefüggésbe számos, többnyire szokatlan formájú agyagtárgy. Egy sághegyi fogós henger, egy további, talán kezecskét utánzó tárgy sem ismeretlen előttünk; többek között a Budapest (III.) Vöröshadsereg úti temető „varázsló” sírjaiban találoztunk hasonlókkal. Agyakarikák és átfúrt, ovális korong alakú csüngők, csizmaedény töredékei, holdidol töredékek, agyakerek, agyakbanál említhetők még s talán ugyanezt a korszakot képviseli egy kis agyaglabacska is. Sághegy és Velem mellett nagyjából hasonló, kultikus jellegű agyagtárgyakat említhetünk még a Somlóhegyről is.

DÉL-DUNÁNTÚLI URNAMEZŐS KULTÚRA

DÁLYA (DALJ) – KISKŐSZEG (BATINA) CSOPORT

Már a harmadik fázisban megfigyelhettük a fiatalabb UK e jellegzetes leletcsoportjának kibontakozását, amelynek alapjait nem kétséges, hogy a Lengyel-Pécsvárad csoportban kell keresnünk. A leginkább kantharosz típusú edényekkel jellemezhető leletcsoport másik lényeges összetevője a váli kultúra volt, s e kettő kohéziójának terméke lett végül is a dél-dunántúli urnamezős kultúra. Ez utóbbi elterjedési területe valamivel kisebb volt a negyedik fázisban annál, melyet az UK régibb szakaszának leletei alapján megfigyelhettünk. Lelőhelyei elsősorban a Mecsek térségében összpontosulnak. Tolna megyét, közelebbről a Kapos és a Koppány folyók völgyét ebben az időszakban már a váli kultúra uralta, ahonnan az őslakók a Pécs környéki földvárakba húzódtak vissza a kurdi kincsek elrejtése utáni időkből. A Makár- és a Jakabhegy térségéből származó egykorú leletek egyben arra is utalnak, hogy e két népcsoport vagy kultúra keveredéséből származik a fiatalabb UK dél-dunántúli leletcsoportja.

A kultúra telepéről szinte semmit sem tudunk, legfeljebb az előbb említett két magaslati telephelyről és környékéről származó szórványkerámia utal létezésükre.³⁹² Temetőből származó szórványkerámiát ismerünk többek között Cserkútról, Csértő-Szőlőhegyről, egy viszonylag korai síregyüttest Kétújfalu-Szentmihályfáról, Mozsgóról, a már említett Pécs-Makárhegyről, Pécs-Meszestelepekről, Pécsről, Szentlőrincről.³⁹³ A temetkezési rítus minden bizonnyal urnás volt, amint ezt a csoport a közelmúltban feltárt jelentős urnatemetője, Kölked-Feketekapu is bizonyítja.³⁹⁴

Kétségtelenül idesorolhatjuk a délkeleti határvidékünk térségében elhelyezkedő dályai-kiskőszegi típusú lelőhelyek körét. Az említett lelőhelyekről elnevezett csoport legfeljebb lokális sajátosságában mutat némi eltérést a dél-dunántúli urnamezős környezetben. Tárgytípusait ugyancsak temetőkből ismerjük elsősorban, s ezek, amint említettük, a szomszédos jugoszláv határvidéken csoportosulnak (Kiskőszeg: 56–57.t., 58.t., 1–2, 59–62.t., Vörösmart: 58.t. 3–4).³⁹⁵

A Dálya-Kiskőszeg csoport kialakulásának folyamata nem tér el jelentősen attól a képtől, melyet a szomszédos magyar területek anyagában megfigyelhettünk. A Duna mentén dél felé hatoló váli csoportok betelepítése a helyi lakosság soraiba idézte elő végső soron az új kultúra kialakulását.

FAZEKASSÁG (13.t.)

A csoport hiteles telepét nem ismerjük, így kerámiáját csak sírokból származó mellékletanyag segítségével tudjuk bemutatni.

A Pécs-makárhegyi temető szórvány leletanyagának típusai jól dokumentálják a leletcsoport leggyakoribb edényféléseit. Mindenekelőtt a már említett, alacsony építésű, nyomott, kúposodó hasú, két füllel ellátott, kantharoszt említhetjük, mint a csoport vezértípusát. Díszített és díszítetlen változatában egyaránt előfordul. A díszítés többnyire félköríves besímitásokból, esetleg árkolásból áll. Nem véletlen, hogy e típus közvetlen előzményét a Lengyel-Pécsvárad csoport anyagában látjuk viszont. Valószínű, hogy a negyedik fázis idején már ez volt a legkedveltebb urnaforma, amelyet néhány más, részben a korábbiak során már használatos edénytípus kísért. Mindenekelőtt a behúzott szájrakású és félgömb idomú tálak gyakoriak. Széles szájú bögrék, enyhén a perem fölé emelkedő füllel, árkolt hasú csuprok stb. tartoznak még ide az említett lelőhely anyagából. Igen kedvelt, inkább már a periódus vége felé a mélyen ülő hasú, ívelt behúzott peremű tál, amely edényfélések elsősorban a Dunántúl déli felében követhető nyomon.

Fő típusait tekintve gyakorlatilag alig különbözik a fentiekől a Dálya-Kiskőszeg csoport edényanyaga. A három leggyakoribb alapforma a már említett kantharos-urna, a behúzott peremű tál vízszintesen síkzott és turbántekercses változata, valamint a széles szájú, öblös, füles csupor, rendszerint függőlegesen árkolt hassal. Elterjedt típus volt még az erősen kúposodó nyakú, nyomott gömbhasú, árkolt díszű urna, rendszerint egyetlen, vállon ülő füllel.

Miután a csoport erőteljes retardációjával kell számolnunk, mind a dályai, mind a kiskőszegi sírokban lelt edények jelentős része már a korai vaskorra emlékeztető jellegzetességeket is elárul, de mindezek a következő, ötödik fázis anyagához vezetnek.

A FIATALABB URNAMEZŐS KULTÚRA FÉMMŰVESSÉGE

A korszak fémművességére mindenekelőtt a kurditól idegen, új típusok gyártása jellemző. A sághegyi és a veleimi szórványbronzok segítségével szinte a korszak teljes bronztipológiáját meghatározhatjuk, s az ebből adódó kronológiai következtetéseket teljes mértékben igazolják a korszak kincsleletei. Bár ezt utóbbiak száma lényegesen kisebb, mint a kurdiaké, határozott csoportot formálnak, s fontos történeti korszakot zárnak le, ill. egy újat vezetnek be. Korábban arról esett szó, hogy a W. von Brunn által Rohod-Szentes néven jelölt kincsleletek dunántúli reprezentánsai elsősorban a nagy bronzipari központok körzetében, Sághegy és Velem területén helyezkednek el.³⁹⁶ Mozsolics A.

hajdúböszörményi típusú kincsleletekről ejtett szót, amikor az említett dunántúli depotokat csoportosította.³⁹⁷ Annak ellenére, hogy a románci kincslelet valamivel fiatalabb jellegűnek látszik a fent említett kincseknél, nem lehet okunk arra, hogy a Dunántúl vonatkozásában külön horizontot tételezzünk fel az említett hajdúböszörményi és a következő preszkita korszak raktárleletei közötti időszakban.³⁹⁸ Újabbán Mozsolics A. úgy véli, hogy a Dunántúlon nincs hajdúböszörményi típ. kincslelet. A korábban ilyenek meghatározott leletek már a románci szintbe sorolhatók.^{398a}

Amint erre fentebb már utaltunk is, a fiatalabb urnamezős korszak bronzipara szinte észrevétlenül bontakozott ki a kurdiból és gyermelyiből; pontosabban fogalmazva, mind Sághegy, mind Velem bronzanyagában ott találjuk a korábbi időszak alaptípusait, de már együtt az új korszak leleteivel. Ugyanez a jelenség figyelhető meg a váli kultúra legkorábbi leletanyagában, ill. síregyütteseiben. Hetényben pl. a HA2-re keltezhető sírok mellékletei között kurdi és gyermelyi jellegű bronzok (spirálkorongos fibulák, Pustimer típ. kések stb.) fordulnak elő.³⁹⁹ Nyilván arról lehet szó, hogy az urnamezős fejlődés átmeneti szakaszában (harmadik fázis) már termeltek a fiatalabb UK ipari centrumai is, majd a kisebb-nagyobb lokális központok felszámolása után csak a legnagyobbak működtek tovább, s egyre inkább az új korszak ízlésének megfelelően állítva elő termékeiket. A legfeltűnőbb változást tulajdonképpen nem is az új bronzok jelentették, hanem a korábban oly gazdag típusválaszték megszűnése. Az egyes tárgyfélésegekből többnyire egy, legfeljebb két-három változat készült, s a korábban kedvelt egyedi darabokat uniformizált típusok váltották fel. Ezt figyelhetjük meg többek között a Románci szint sarlóinál, a késeknél, a baltáknál stb.

Fegyverzet:

A korszak védőfegyvereiről nincs sok adatunk. Ezek tulajdonképpen teljesen hiányoznak a zárt leletegyüttesekből, a kincsekből. A kurdi horizont kedvelt formái közül úgy látszik a gombos csúcsú (általában lyukkal a tollforgó számára), kúpos sisakokat használták tovább, illetőleg ezek tipológiai tovább módosított változatait, az ún. harangsíakokat, melyeket hajdúböszörményi típusként ismer a szakirodalom.⁴⁰⁰ Ez utóbbiak eddig a Felső-Tisza vidéken kerültek elő – valószínűleg itt volt a gyártási központ –, míg a Dunántúlon inkább a kúpos, ún. kalapsíakok terjedtek el. Valószínűleg már a váli kultúra, ill. a dél-dunántúli UK körébe tartoztak a nagytétényi és a kőszegi sisakok.⁴⁰¹

További védőfegyverekről, így a páncélzatról, lábvértről, pajzsról stb. nem tudunk a korszak fémművességének anyagából. Legfeljebb az egykorú vagy valamivel későbbi közép-italiai és az észak-balkáni leletek sejtetik, hogy a dunántúli adatok hiánya nem jelenti egyúttal a védőfegyverzet háttérbe szorulását a fiatalabb urnamezős kultúra különböző népcsoportjainál.⁴⁰²

A támadó fegyverek legfontosabb darabja továbbra is a bronzkard. A fiatalabb urnamezős korszak kardjai valójában a kurdi-germelyi horizont típusainak módosított változatai. A tipológiai fejlődés folyamata teljesen világos; a fiatalabb urnamezős kultúra jellegzetes csészés markolatú típusa a tömör, három bordás markolatú kardok derivátuma. A nyelnyújtványos kardok sorának végső állomása a mainzi típusú antennás változat, amelyből egyetlen, a Duna Budapest és Vác közötti szakaszából előkerült töredékes példány említhető területünkről.⁴⁰³ A románci kincslelet Zürich típusú kardja már a tömör, három bordás markolatú változatok családjába sorolható, s minden bizonnyal valamivel későbbi a mainzi típusoknál.⁴⁰⁴

A hajdúböszörményi szint kardjai a megelőző korszak típusaihoz hasonlóan általában rövidek, s bár a dunántúli leletek között kevés a hitelesen keltezhető, zárt leletegyüttesből származó kard, ugyanezt állapíthatjuk meg általában az országész fiatalabb urnamezős kardjairól.⁴⁰⁵ Külön figyelmet érdemelnek a sághegyi kardok, melyek a 2. sz. kincsleletből származnak. Az egyik példány markolata csészés, míg a másik egyszerű nyelnyújtványos kard elég késői II/a derivátum. Szinte egyedülálló jelentőségű az, hogy a kardokkal együtt hüvely is volt a leletben. A lemezből formált hüvelyt öntött szájrész erősíti.⁴⁰⁶ A dunántúli kincsleletek kardjait folyóból származó és egyéb szórványos darabok egészítik ki.⁴⁰⁷

A régebbi urnamezős kultúra ívelt élű lándzsacsúcsa már hiányzik a korszak fegyvereinek sorából. Helyette a párhuzamos élű, valamint a széles, rövid pengéjű darabok kerültek használatba, amint ezt a kurdi típusokat bőven tartalmazó velemi bronzleletek is tanúsítják. A gyermelyi kincsben, amely már nem tartozik a kurdi horizont leletei közé, erősen bordázott példányok vannak.⁴⁰⁸

A régebbi urnamezős kultúra harci csákánya, a közép szárnyállású balta a velemi szórványbronzok között ugyan még előfordul, de valószínűleg a fiatalabb UK embere már alig használta. Helyette a felső szárnyállású típust gyártották, amely a szárnyas balták tipológiai fejlődés sorának végső állomása. Ez a Phalbau típusúnak is nevezett balta kétségtelenül a fiatalabb UK egyik jellemző, meghatározó jelentőségű bronz, s nem ritka az ilyen korú leletegyüttesek anyagában. Velemin és Sághegyen, a település szórványai között egész sorozat található ezekből.⁴⁰⁹ Ilyen példányt említhetünk többek között a második sághegyi, a második velemi kincsleletből és a románci depotból.⁴¹⁰ Ezek mellett igen sok, szórványos darabot is felsorolhatunk (Jobaháza, Sopronkőhida. stb.).⁴¹¹ Hogy e balták továbbra is a fegyver szerepét töltötték-e be, vagy szerszámok voltak, arra vonatkozóan sajnos nincs közvetlen bizonyítékunk.

A régibb UK bronzainak ismertetésénél feltételese soroltuk a fegyverek közé a keskeny pengéjű tokos vésőket, amely típus a fiatalabb UK leleteiből sem hiányzik. Többek között Sághegyről, a telepről és az egyik kincsből, Romándról, Velemről említhetjük.⁴¹² Fegyverként való használata egyáltalán nem biztos, egyes darabok vágóélének ívelt kialakítása inkább fagegmunkáló szerszámmra utal.

Használati, viseleti tárgyak, ékszerek

A korszak kincsleleteinek talán leggyakoribb tartozékai a különféle munkaeszközök, mindenekelőtt a tokos balták és nyélnyújtványos sarlók. Szép számmal találunk ilyeneket a települési központok szórványai között is. A balták típusait tekintve a velemi és a sághegyi példák arra utalnak, hogy a fiatalabb urnamezős bronzművesség egy ideig a módosított kurdi változatokat gyártotta. Ezek – részben – már a fiatalabb jellegű kurdi-gyermelyi kincsekben, mint pl. Keszőhidegkúton is megtalálhatók.⁴¹³ A bordázat mellett egy vagy több bütyökkel díszített baltákra a velemi település bronzai közül is említhetünk példákat.⁴¹⁴ A kurdi időszakból fennmaradt típusok mellett természetesen egyre nagyobb számban jelentkezik a fiatalabb UK bronzművességének sajátos termékei, a széles vágóélű, a tokrésztől éles tagolással elváló pengéjű balták. A korábban megszokott V, Y és T bordázat helyett ívelt vagy félkörös bordák díszítik baltáink tokrészt.⁴¹⁵ A korszaknak legjellemzőbb típusa az ún. Passau változat, amelynél pseudo szárnyak, azaz két kettős, félköríves bordázat figyelhető meg a baltán.⁴¹⁶

A sarlók esetében jóval egyszerűbb helyzetünk, miután a kurdi időszakot követően egyetlen alapvető típust használtak. A pengéjén és nyelén kettős bordával díszített sarlót a nyélrészén lyuk tagolja (Sághegy, Velem, Balatonfenyves stb.).⁴¹⁷ Természetesen nem hiányoznak az idézett leletekből a korábbi időszak típusai sem, akár az egy vagy két bordás, egyszerűbb nyélnyújtványos, akár a több bordás változatokra gondoljunk.⁴¹⁸

A mezőgazdasági munkák két fent említett nélkülözhetetlen eszköze után a mindennapi élet egy másik megszokott használati tárgyát, a kést kell megemlítenünk. Az átmeneti korszak jellegzetes késeit, a Keltnice és a Velem-szentvid típusokat (II. sz. sághegyi, a romándi kincs, Velem stb.) csakhamar kiszorítják a Hadesdorf, a Wien-Leopoldsberg és a Stillfried változatok (a III. sághegyi kincs, a sághegyi telep, Velem stb.).⁴¹⁹ Külön figyelmet érdemel a romándi kincslelet tömör, tagolt markolatú kése, amely a Vadena típusok közé sorolható, s az eddiginél viszonylag későbbi keltezését enged meg.⁴²⁰ Valószínűleg hasonló módon keltezhető az egyelőre csak szórványos darabokkal képviselt, ugyancsak tömör, antennás markolatú változat.⁴²¹ Elsősorban néhány fiatalabb váli kultúrák sírból ismerjük a korszak egy másik késtípusát, melynek tömör markolata karikában végződik [Budapest (III.) Vöröshadsereg u.].⁴²² Nagyjából hasonló kést említhetünk az első velemi kincsből.⁴²³

A személyes használati tárgyak egy további darabja a borotva már változott formában jelentkezik új, későbronzkori környezetében. Kincsleletből és szórványokból egyaránt ismerjük a félholdas borotvákat. Nyugat-Magyarországon mindenekelőtt a Hemburggarten típus vált általánossá [a III. sághegyi, a romándi kincs, Budapest (III.) Békásmegyér, Csákberény stb.].⁴²⁴

A fiatalabb UK dunántúli leletegyütteseiben újabb típusú fibula vált általánossá: a szemüveg fibulák az előző fázisokban csak igen szórványosan lehettek használatban, s ezek is elsősorban a kurdi horizont végét, ill. a következő korszak elejét képviselő leletekben (Gyermely).⁴²⁵ A velemi kincsleletekből, valamint a velemi és a sághegyi telep anyagából említhetünk ilyen darabokat, amelyek felsorolást szórványok (Monostorapáti) egészítenek ki.⁴²⁶ A több, rendszerint négy pár korongból álló sújtásos fibulák a régibb UK típusainak továbbfejlesztett változatai (Velem).⁴²⁷

Ugyancsak a viselet, ill. ruházat közvetlen tartozékai az övkapcsok. Feltétlenül figyelmet érdemlő jelenség, hogy a kurdi horizont egyedi darabjai után ebben a korszakban jelentkeznek a Dunántúlon először a nyugati urnamezős kultúra oly sajátos, kerek lemezből kialakított övkapcsai (Sághegy, Románd, Velem).⁴²⁸

A korszak különféle ékszerei közül igen jó korhatározó darabok a lapos rúdból kialakított, nyitott végű karperecek, rendszerint karcolt, fenyőágmintás ornamentikával (Balatonfenyves, Sághegy, Velem, Somlóhegy stb.).⁴²⁹ Természetesen az egyszerű díszített vagy díszítetlen huzalkarperec továbbra is kedvelt ékszerfélése volt.

A velemi és a sághegyi telepek bronzanyagában tekintélyes helyet foglalnak el a különböző csüngődíszek. A korábbi időszakokban oly gyakori lándzsaalakú csüngők mellett egyszerű trapéz formájú lemezekkel, áttört, rendszerint korongalakú csüngőkkel találkozunk a leginkább. Egy kettős balta formáját utánzó típusból ítélve világos e csüngők kultikus jelentősége.⁴³⁰ Bizonyos, hogy a rendszerint poncolással és trébeléssel díszített lemezcsüngők igen gyakran, lánc segítségével, fibulához erősítve ékesítették viselőjét.⁴³¹

Kedvelt ékszere az urnamezős korszaknak az igen gyakran díszített lemezkorong. Ennek halomsíros előzményeiről fentebb már szoltunk, s ilyen előzményei lehetnek a negyedik fázis darabjainak is. A koncentrikus körökkel díszített korongoknak (Velem) viseletbéli jelentőségét az aranyból készített példányok sejtetik.⁴³² A korongdíszek egyik-másik darabja pajzsdudor lehetett. (Ilyen pl. a harmadik sághegyi és a második velemi kincs korongja.)⁴³³

Az ékszerek között még szót kell ejtenünk a viselet egy további tartozékáról, a bronztűről. Korszakunkban néhány korábbi használatban maradt típus mellett újabb változatok kerültek gyártásra. A románci kincslelet teljes sorozatot tartalmaz a kúpos végű, ún. tojásfejű tűkből, melyek a szlovéniai Maria-Bast (Ruše) típusú temető belső időrendjéből ítélve a korszakon belül viszonylag korai típusok.⁴³⁴ Sághegyen és Velemen talált példányok dunántúli gyártásukat is igazolják.⁴³⁵ Valószínűleg már a fiatalabb UK későbbi horizontjához kapcsolódnak a kisméretű vázafejű tűk.⁴³⁶

Röviden ugyan, de foglalkoznunk kell a korszak legjellegzetesebb bronzedényeivel. Az első sághegyi kincsben három darab Haslau-Regelsbrunn típ. magasra húzott fülű bronzedény volt, meglehetősen rossz állapotban.⁴³⁷ A második velemi kincslelet trébelt, pont-bütyöksoros díszítő, Jensovice-Kindendrup típusú, füles bronzcsészéje közvetlen folytatása a kurdi horizont gazdag fémedény művességének.⁴³⁸ Hasonló csésze volt az egyik Budapest (III.) Vöröshadsereg úti későváli sírban is.⁴³⁹ A szórványleletnek számító nagytétényi bronz bogrács viszont arra utal, hogy területünkön számos, zárt leletekből eddig még nem ismert típussal is számolhatunk.⁴⁴⁰

A fentiekben néhány, a korszakra jellemző, s egyben korhatározó jelentőségű tárgytípussal foglalkoztunk, s ezzel közel sem merítettük ki a hajdúböszörményi-románci szint, helyesebben a negyedik fázis bronzművességének gazdag tárgyválasztékát. Annak ellenére, hogy ebben az időszakban egy-egy tárgytípusból lényegesen kevesebb változat készült, mint a kurdi fémművesség időszakában, a különböző tárgyfelelések száma semmivel sem volt alacsonyabb, mint korábban.

A velemi és a sághegyi telepen egyaránt feltárták magát a bronzöntő műhelyt is, bár ez utóbbi helyen csak a Lázár által összegyűjtött feldolgozó szerszámok utalnak közvetve ilyen ipartelep létezésére. A számtalan bronztárgy mellett öntőminták és különféle öntőalkalmatosságok – agyagkanalak, fújtatócsövek, öntőtégelyek stb. – is előkerültek. A két lelőhelyen lelt több tucat ép és töredékes öntőminta negatívjai között tokos balták és vésők, nyelnyújtványos sarlók, különféle karikák, áttört csüngők, borotva, lándzsacsúcs, nyílhegy, vázafejű tű, szárnyas balta stb. mintái ismerhetők fel. A tárgytípusok egy része kétségtelenné teszi ama már többször is hangoztatott feltevésünket, amely szerint mindkét öntőipari központ a kurdi-gyermelyi időszakban már üzemben volt.⁴⁴¹

A leletek között szép számmal fellelhető fújtatócsövek, bronzsalak és egyéb jelenségek arra utalnak, hogy e műhelyek tevékenysége nem csupán tárgyak öntésére és finom kidolgozására szorítkozott. A megvizsgált öntőleplenyek, ill. nyersanyagok tiszta rézből vannak, s e tény arra utal, hogy a kohászat mellett az ötvöztetést is ugyanezekben a műhelyekben végezték.⁴⁴²

Figyelmet érdemlő jelenség, hogy amíg a velemi műhelyek közismerten antimon ötvöztetű bronztárgyakkal látták el a későbronzkori Európa jelentős részét, addig a viszonylag közel fekvő Sághegyen, az analizált bronzokból ítélve ön ötvözteteket állítottak elő. Ez azt jelenti, hogy mindkét lelőhely rendelkezett – legalábbis részben – önálló nyersanyagbázissal.⁴⁴³

ARANYMŰVESSÉG

Bár a későbronzkori aranyművességnek igen komoly hagyományai voltak a Kárpát-medencében, nagyobb számú aranyleletet az urnamezős korszaknak csak a fiatalabb szakaszából tudunk felsorolni. A legjelentősebb aranylelet – nem véletlenül – éppen Velemen került elő; Miske Kálmán találta még 1929-ben. Nem kétséges, hogy a jól ismert aranykincs tárgyaiban egyik velemi uralkodó – király (?) – tulajdonát kell látnunk. Az eredetileg ovális bronzlapra erősített, díszített aranylemez diadém, valószínűleg korona (felségjelvény) volt. Feltehetően öltözkédt ékesítette a négy koncentrikus körökkel díszített aranykorong is. A leletet végül aranyhuzal gombolyagok egészítik ki.

A velemi aranylelet történeti jelentőségét Mozsolics A. már évtizedekkel ezelőtt pontosan körvonalazta. Igen értékesek az aranytárgyak készítésére vonatkozó, technikai megfigyelései; Mozsolics szerint nem túl művészi kiviteli tárgyakkal állunk szemben. Éppen ezért valószínű, hogy e kincslelet fent ismertetett darabjai nem ékei importok, hanem helyben készült, meglehetősen provinciális művészi ízlést tükröző tárgyak.⁴⁴⁴

A velemi kincslelet természetesen nem áll egyedül, a későbronzkorban számos, a lelet tárgyaira utaló antológia idézhető, még a szűkebb, dunántúli területről is. Így pl. a Várvölgy-felsőzsidi leletben is találkozunk a velemi típusú lemezes aranykoronggal, spirálba hajtogatott aranyhuzal gombolyaggal; Óbudán a koncentrikus körökkel díszített aranykorongok másait lelték meg, sajnos ismeretlen körülmények között.⁴⁴⁵ A különböző tárgyak kulturális összefüggéseit világosan igazolják többek között a wormsai aranykorongok, az ocskói halomsírban lelt aranyhuzal gombolyagok stb.⁴⁴⁶ Mindezek alapján kétségtelenül az urnamezős fémművesség termékei közé kell sorolnunk idézett aranytárgyainkat is.

A II. sz. sághegyi kincsleletben ugyancsak voltak aranyak, ill. ezek egészítik ki a bronzokból álló leletet. A három aranykorong kétségtelenül a velemiek analógiái, mindenekelőtt díszítésüket tekintve. A két félovális korongot Lázár J. karddísznak, Mozsolics A. diadém tartozékainak véli. Elképzelhető, hogy ez utóbbiak talán bőrsisak fülvédői voltak, természetesen bronzalátétre erősítve. Említést érdemel még ugyanebből a leletből egy állítólagos aranyhuzal gombolyag.⁴⁴⁷

Bár kifejezetten aranyműves műhelyeket sem Velemen, sem Sághegyen nem találtak, a két lelőhelyen lelt, ötvösségre utaló bronzszerszámok egy része alkalmas lehetett aranytárgyak megmunkálására is. Egyébként az eddig ismert aranyak technikai kiviteléből arra is következtethetünk, hogy ezen a téren közel sem rendelkeztek a kor ötvösei olyan gyártási tapasztalattal, mint amilyenről a bronztárgyak vallanak.

V. FÁZIS – PRESZKÍTA KOR

A Duna vonalától keletre, Kemenczei T. véleménye szerint közvetlenül a hajdúböszörményi jellegű kincsleletek elrejtését követően, gyökeres történeti változás következett be. A Kemenczei által a HB2 szakaszra keltezett preszkíta foglalás Kelet-Magyarországon az urnamezős kultúra végét jelentette. Az új népesség elfoglalta a Gáva kultúra területének jelentős részét, de erőteljes hatást gyakorolt az Észak-Magyarországon elhelyezkedő Kyjatice kultúrára is, s ez alapvetően meghatározta a kultúra további életét. Füzesabony, Mezőcsát, Szeged-Öthalom és a hasonló jellegű lelőhelyek leletanyagából világosan kiderül, hogy ezek többé már nem sorolhatók a későbronzkor keretei közé. Kemenczei szerint Kelet-Magyarországon ekkor kezdődik el az új történeti korszak, a korai vaskor, amely hosszú időre meghatározta a térség fejlődésének további irányát.⁴⁴⁸

A preszkíta kérdés természetesen nem új a Kárpát-medence későbronz-kori vaskori kutatásában. Elsősorban Reinecke, Holste, Hančar és Potratz kutatásai tették lehetővé, hogy az igen gazdag dél-országi anyagból kiindulva megfoghatóvá váljon a Közép-, Kelet- és Délkelet-Európára kiterjedő ún. trák-kimmér művelődési kör. A Kárpát-medence szempontjából külön jelentőséget kell tulajdonítanunk Gallus S. és Horváth T. anyaggyűjtésének, ill. kutatásának, amelynek során csakhamar kibontakozott a már említett dél-országi anyaggal szorosan összefüggő leletcsoport történeti problematikája. A második világháború idején holtpontra jutó kutatásokat végül is Harmatta J. vezette ki a zsákutcából, s világosan felvázolta a preszkíta-kimmér műveltség történeti képét, s ennek közép-európai jelentőségét. Nem sokkal később, a szovjet kutatás újabb eredményeinek megismerése ismét felszínre hozta a kérdést.⁴⁴⁹

E korszak történeti összefüggéseit a Kárpát-medence keleti felében teljesen új leletek világítják meg. Az elmúlt néhány esztendőben feltárt lelőhelyek – elsősorban temetők – bizonyos csoportosításra is lehetőséget nyújtottak. Patek E. mezőcsáti temetője és köre, valamint a Gazdapusztai Gy. által Doboz-doroszlóinak nevezett csoport közös jellemvonása a környezetükben merőben új temetkezési rítus. Kétségtelen, hogy a csontvázas rítus idegen a Kárpát-medencében, s valószínűleg új etnikumra utal, melynek származását ha nem is Dél-Oroszországban, mindenesetre az Alföldtől keletre, délkeletre kell keresnünk.⁴⁵⁰

Törést jeleznek Nyugat-Magyarország fiatalabb urnamezős fejlődésében is a fentebb már ismertetett fiatalabb urnamezős kincsleletek. Ezek döntő többsége a térség nyugati felében került napvilágra, ugyanakkor a váli kultúra és a dél-dunántúli csoport területéről eddig még nem ismerünk ilyen kincseket. A Dunántúl területén lényegesen kevesebb a jele a Kelet-Magyarországon megfigyelt történeti korszakváltásnak. A negyedik fázis lelőhelyeinek többsége töretlenül él tovább, s a fiatalabb urnamezős korszak leletanyagában csupán a preszkíta jellegű leletek jeleznek bizonyos választóvonalat.

Egyelőre alig látjuk jelét annak, hogy a preszkítának nevezett tárgyak jelentkezésével egyidőben döntő változás következett volna be a fiatalabb UK topográfiájában. Annyi bizonyos, hogy az ilyen leletek időszaka a Dunántúlon az urnamezős kultúra, s egyben a későbronzkor végső etapját képviseli. Ez egyben azt jelenti, hogy a Dunántúlon a Sághegy-Velemszentvid, a dél-dunántúli csoport, valamint a váli kultúra népe élt tovább, anélkül, hogy konfliktusba keveredett volna új, keleti szomszédaival; tovább lakta településeit, továbbra is a megszokott temetőibe temette halottait, egyszóval a Dunántúlon még egy ideig a későbronzkor folytatódott tovább.

A továbbiakban néhány olyan lelőhelyet sorolunk fel, amelyek leletanyaga elsősorban az ún. preszkíta korszakra, ill. az ötödik fázisra jellemző. Ezek között természetesen vannak olyanok is, melyeknek kezdete még a korábbiakra nyúlik vissza.

A Wosinszky által említett földvár, Bata-Öreghegy kora ugyan bizonytalan, de a környékről származó kerámia anyag kétségtelenül a korszakba keltezhető temetőhöz tartozott.⁴⁵¹ Ugyancsak sírokból származnak a Birjánról közölt urnák, a cserkúti szórvány kerámia, valamint a Kétújfalu-Szentmihályfapusztáról egy kerámiaegyüttes.⁴⁵² E lelőhelyek kétségtelenül a dél-dunántúli urnamezős leletcsoporthoz csatlakoznak. Ugyanez vonatkozik a Mozsgról ismert edényekre a Pécs-makárhegyi erődített telephez tartozó temető mellékleteire, Pécs-Meszestelek síranyagára, a szentlőrinci szórványkerámiára, s nem utolsósorban a Pécs-jakabhegyi földvár leletanyagára.⁴⁵³

Természetesen ide kell sorolnunk a korábban már részletesen ismertetett Dálya-Kiskőszeg csoport eddig ismert lelőhelyeit – elsősorban temetőket – de ezek nem csupán az ún. preszkíta korszakot, hanem ennél későbbi korokat is megérték (Kiskőszeg: 56–57.t., 58.t. 1–2, 59–62.t., Vörösmart: 58.t. 3–4).⁴⁵⁴ A Kölked-Feketekapu lelőhelyen feltárt temető, bár pontos időrendi helyzetéről csak anyagának közzététele után tudunk majd tájékozódni, feltehetően az UK végéig használatban volt.⁴⁵⁵

A Dunántúl belsejében, mindenekelőtt Somogy és Veszprém megyék területén erőteljes leletcsoport körvonalai rajzolhatók meg, sajnos többnyire szórványleletek segítségével. Balatonföldváron lakógödör anyagában lelték meg a korszak jellegzetes házikerámiáját, s hasonló összefüggést sejtet a Veszprém-Elektromos Művek területéről közölt két fazék.⁴⁵⁶ Cserszegtomajon, a Gyöngyösi csárdánál ugyancsak lakógödörket tártak fel, a HB periódusra jellemző leletekkel, s a balatonszepezdí szórványkerámia talán temetőből származik.⁴⁵⁷ Valószínűleg ugyanebbe a fázisba keltezhető a Dabrony-Gányás-pataknál feltárt hamvasztásos sír anyaga.⁴⁵⁸ Igálról szórványkerámia, Keszthely-Usztatóról telepszórvány említhető.⁴⁵⁹ A fiatalabb UK-be helyezhetjük a Kéthely-Baglyashegyről közölt eléggé szórványos leletanyagot, s egy kisebb bronzgyűttest – talán kincsleletet – már az UK végére.⁴⁶⁰ Sáncsal erősített telepről van tudomásunk Lengyeltóti-Tatárváról, s feltehetően e telephez tartozó temetőből származik a KBM gyűjteményében levő nagyobb számú kerámia. Az anyagban fellelhető különféle edénytípusok kivétel nélkül már az ötödik fázisba tartoznak.⁴⁶¹

A közelmúltban került elő Magyarszerdahely-Homoki dűlőben egy telepmaradvány. Szemétködör anyagából olyan cserepek bukkantak napvilágra, melyek már az UK végét képviselik.⁴⁶² A Dunántúl belső területéről felsorolt lelőhelyek anyagát néhány, főként telepről származó szórvánnyal egészíthetjük ki: Takácsi-Édenkert (sírlelet), Taliándörögd-Klastromdűlő, Ukk-Nyíresalja dűlő, Veszprém-Vorosilov u., Zalameggyes stb.⁴⁶³ Külön figyelmet érdemel néhány, ugyancsak telepről származó, UK végi kerámia Zalaszentmihályról.⁴⁶⁴

Erőteljes a késő urnamezős horizont leletanyaga a váli kultúra elterjedési területén, mindenekelőtt a Dunakönyök vidékén: Dömös-Árpádvár, Epöl-Nagyhegyi dűlő, Pomáz-Kőhegy, Pilismarót-Basaharci oldal, Süttő-Bikolpuszta, Süttő-Feketehidi árok, Süttő-Nagysánc tető, Visegrád-Fellegvár, Visegrád-Kőtörés említhető elsősorban.⁴⁶⁵ Feltétlenül figyelmet érdemel az is, hogy e lelőhelyek egy része erősített település, melyek – a rendelkezésre álló, meghatározható cserépanyag alapján – csak az UK végső szakaszában alakultak ki.⁴⁶⁶

A váli kultúra eddig ismert legnagyobb temetője, a Budapest (III.) Vöröshadsereg úti, ebben az időszakban is használatban volt. Erre utal néhány jellegzetesen későváli típusú edénymelléklet, s nem utolsósorban egy vaskés.⁴⁶⁷ A váli kultúra ilyen hosszú élettartama itt sem meglepő, s ugyanezt igazolja a hetényi temető néhány késői sírgyüttese is.⁴⁶⁸

Amint ezt Kemenczei T. is megállapította, Észak-Magyarországon, a Kyjatice kultúra területén, annak fiatalabb, már a preszkíta korszakkal párhuzamos szakaszában jelentős barlangi lelőhelyekről származó leletcsoport határolható el. Nagyjából hasonló a helyzet a Dunántúlon, ahol eléggé elszórtan ugyan, de találkozzunk barlangokból származó késő urnamezős leletekkel is. Ilyeneket ismerünk Bajna-Öreglyukból, Csesznek-Kőmosóból, Dudar-Öreglikből, Kesztlőc-Sármán barlangból, Pilisszentlélek-Legénybarlangból, Rezi-Sikalikja barlangból, Budapest (II.) Remete-barlangból stb.⁴⁶⁹ Feltűnő, hogy a felsorolt lelőhelyek részben a Dunakönyök területére, részben Veszprém megyére szorítkoznak, olyan területekre, ahol erőteljesen érződik a kelet-magyarországi preszkíta hatás. Sajnos a harmadik ilyen régióból, a Dél-Dunántúlról eddig nincs tudomásunk a késő urnamezős korszakba sorolható barlangi leletről. Mindenesetre nem nehéz felismernünk az összefüggést a Kelet-Magyarországon erőteljessé váló preszkíta lelethorizont és közvetlen szomszédságában sűrűsödő korabeli barlangi lelőhelyek között.

Egyelőre meglehetősen kevés az olyan lelőhelyek száma, melyek a fentieknél lényegesen szorosabban kapcsolódnak a preszkíta lelethorizonthoz. Sajnos az ismert leletek többségénél hiányoznak a hiteles ásatási megfigyelések; általában szórványokkal állunk szemben. Tulajdonképpen ez vonatkozik egyik legérdekesebb lelőhelyünkre, Budapest (XXI.) Csepel-Szabadkikötőre, amelynek sajátos kerámiája, vaslándzsája stb. minden bizonnyal sírmelléklet volt, bár e sírok jellegéről alig van adatunk (38.t., 52–53.t., 54.t. 1–3).⁴⁷⁰

Ennél lényegesen többet tudunk egy másik temetőről, melynek sírjai valahol a váli kultúra és a dél-dunántúli UK határterületén, a Tolna megyei Kakasd és Szekszárd között bukkantak napvilágra. A Mészáros Gy. által közzétett leletanyag – a korszak már ismert kerámiája, vaslándzsa, lándzsavédő hüvely stb. – részben csontvázak sírokból származik. Talán alföldi eredetű, preszkíta népség temetőjére utalnak ebben az esetben Mészáros közlései.⁴⁷¹ Talán ehhez a temetőhöz tartozott az a teleprész, amelyet Mozsolics A. tárt fel a környéken, ugyancsak Kakasdon. Mindenesetre a lelőhelyről közzétett edényanyag erre az időszakra keltezhető.⁴⁷² A kakasdi temető szorosan kapcsolódik a Pécs-jakabhegyi tumulusokhoz. Török Gy. ez utóbbi lelőhelyen végzett feltárásai hasonló, ill. a fentieknél fiatalabb jellegű leleteket hoztak napvilágra, melyek között természetesen vastárgyak és preszkíta bronzok is előfordulnak. Tulajdonképpen ugyanezt a halomcsoportot kutatta az elmúlt évek során Maráz B. is.⁴⁷³ Ez utóbbi lelőhelyekből ítélve felvetődik annak lehetősége, hogy a Dél-Dunántúl egy részét is bizonyos időre ellenőrzésük alá vonták az alföldi eredetű népcsoportok.

Jelentős települési központ volt Tamási és környéke is. A Tamási-Várhegy térségéből az urnamezős korszakba keltezhető temetőanyag valószínűleg már a preszkíta korból származik. Bár az urnás rítusú sírok kerámia mellékletei hasonlítanak a preszkíta típusokhoz, e temetőt, mindenekelőtt rítusából ítélve, nem sorolhatjuk a preszkíta népség hagyatékához (55.t.).⁴⁷⁴

A Somlóhegy és környéke is a preszkíta jellegű leletek elterjedési köréhez tartozhatott. Ennek legfontosabb bizonyítékát a hegy nyugati oldalán, Somlószlós körzetében feltárt sírleletek szolgáltatják. Az erről szóló beszámolók többek között csontvázak, sőt lovas sírokról tesznek említést. A sírok mellékletei (bronzbogrács, Vadena típusú

kés, preszkíta bronzok stb.) ennek a korszaknak sajátos termékei,⁴⁷⁵ ugyanúgy, mint Somlóvásárhelyen több helyütt is megfigyelt telepmaradványok.⁴⁷⁶ Talán hasonló jellegű sírok mellékletei a Fekete-tagnál lelt edények, annak ellenére, hogy urnasírok feldúlásáról vannak adataink.⁴⁷⁷ Takácsi-Középnylason egy halomcsoport egyik halmának bolygatásánál letek csontvázas temetkezést, amelynek edénymelléklete ugyancsak preszkíta jellegzetességekről tanúskodik.⁴⁷⁸ A korszak leletei közé sorolható néhány északnyugat-magyarországi lelőhely anyaga. Sopron-Várhely településének legkorábbi rétege valószínűleg még ebbe a korba, az 5. fázisba nyúlik vissza, s ugyanezt a korszakot képviselheti a Kapuvár-kistölgyfapusztai temető is.⁴⁷⁹ Ezek ugyan nem tartoznak közvetlenül a preszkíta népesség hagyatékához, mindenesetre egyes adatok arra utalnak, hogy ez etnikum szórványos elemei eljuthattak e vidékre is.⁴⁸⁰

Egy meglehetősen bizonytalan, korábban kincsnek közölt leletegyüttes említhető még a preszkíta korú s talán a preszkítának vélt etnikumú lelőhelyek sorában. A Badacsonytomaj-Bazaltbánya lelőhelyen előkerült bronztárgyak egy része (zabla oldaltag, szemüveg fibula, vázaféjű tű, Stillfried típusú bronzcsésze stb.) kétségtelenné teszi az együttes UK végi keltezését, sőt preszkíta jellegét is. A bronzokkal együtt napvilágra került emberi koponyatöredék és lófog (?) talán éppen sírleletre utal.⁴⁸¹

A fentiek alapján világos, hogy az urnamezős korszak végső szakaszában, az ötödik fázis idején a Dunántúlon lélekszámát tekintve továbbra is a legjelentősebb az autochton urnamezős népesség, mely ha nem is teljesen zavartalanul, de ugyanott élt tovább; lakta a korábban létesített telephelyeit és használta temetőit. Helyenként e lelőhelyek közé ékelődhettek be kisebb létszámú, preszkíta jellegű csoportok.

Feltételezzük, hogy lényeges volt az eltérés a két népesség anyagi és szellemi kultúrája között. Ezt bizonyítja többek között az egymástól különböző temetkezési szokás is. A meglehetősen hiányos feltárási adatok legfeljebb sejtetik, hogy az eltérés településeik rendszerére is kiterjedt. Ennek egyik megnyilvánulása az őslakosság egy részének barlangokba való költözése, de jellemző volt az autochton népességre az erődített vagy védhető telepek számának és jelentőségének további növekedése is.

Természetesen érződik a két népesség egymástól való eltérése a tárgyi emlékanyagban is. Egyaránt érvényes ez a kerámiára, és a fémművesség termékeire. Elég itt utalnunk a jellegzetes ún. trák-kimmér bronzokra, valamint az ekkor először jelentkező vastárgyakra (lándzsára, késre stb.). Közismert tény, hogy a korábbiakhoz képest módosított fegyverek (pl. a hosszú pengéjű kardok), valamint a lovaglás előtérbe kerülése (lőszerszámok) a haditechnika lényeges változását tükrözik. A lovasság szerepének növekedése a gyalogsággal szemben végülis a preszkíta fölény kibontakozásához vezetett, mindenekelőtt az Alföldön, s nem sokkal később a Dunántúl egyes területein. Fontos megjegyeznünk, hogy a Dunántúlon nehéz időrendi különbséget tenni az alföldiek mintájára a preszkíta leletek között.^{481/a}

FAZEKASSÁG

Az autochton urnamezős kultúra fazekassága az ötödik fázisban sem mutat lényegesebb változást a korábbiakhoz képest. A negyedik fázisban kialakított új formák jelentős része tovább él, s ez vonatkozik mind a házi-, mind a sírkerámiára. Néhány, korábban már megfigyelt sajátos formai és ornamentális elem még határozottabbá válik, így többek között az erőteljesen kúposodó nyakrész, a nyomott has, az edényfűl csücskös kialakítása, az erőteljes grafitozás, a besimított ornamentika, a kettős szarv mintájára kialakított fogóbütyök stb. Teljesen új forma az ún. Kallenderberg típusú fazék vagy tál, amelynek hasát félköríves rovátkolt bordák díszítik. A behúzott peremű tálakon a turbántekercsezést egyre gyakrabban ferdén vésett vonalak imitálják. Igen kedvelt változat a kettős csonkakúpos idomú, rövid nyakú, kihajló szájrperemű urna – kisebb és nagyobb méretben egyaránt –, ugyanez enyhén profilált formában is. A fazekak és az urnák vállát néha rövid függőleges bordák díszítik. Ettől az időszakból találkozunk egyre gyakrabban az urnák vállát díszítő, felfelé nyúló, hegyes bütykökkel. Jellemző még, hogy az edények minősége – sír- és telepkerámiánál egyaránt – egyre inkább romlik. A kerámia kidolgozása gyengébb, s növekszik a hevenyészve kialakított, deformált edények számaránya.

A preszkíta fazekasság előzményeit kétségtelenül a keletről, délkeletről szomszédos területek – az Alföld, Erdély, Alduna vidéke stb. – későbronzkorában kell keresnünk. Legerősebb az összefüggés a Gáva, a Kyjatice és a váli kultúrával, ill. ezek fazekasságával. Kelet-Magyarország preszkíta anyagában természetesen az előző két kultúra típusai dominálnak, melyeket a dunántúli lelőhelyeken váli formák egészítenek ki.

A több-kevesebb pontossággal meghatározható preszkíta lelőhelyek, többnyire temetők, anyagában olyan kerámiatípusokkal találkozunk, amelyek többsége – a fentieknek megfelelően – nem ismeretlen sem a negyedik, sem az ötödik fázis leletei között. A már említett, trák-kimmérnek meghatározott bronzok és vasak mellett csupán néhány edényforma utal közelebből is erre a Dunántúlon idegen etnikumra. Egy Csepel-szabadkikötői urna, szokatlanul magas, kúpos nyakával, gerezdesen kialakított vállával a füzesabonyi csontvázas temető anyagának egyik darabjára emlékeztet.⁴⁸² Tulajdonképpen a preszkítának meghatározható leletek sorába tartoznak ugyanerről a Duna menti

lelőhelyről az ívelt nyakú, profilált vállú, csücsökkel díszített urnák is. Jól keltezi a leletegyüttest egy csücsökdíszes szájeremű tál.⁴⁸³ Miután Dunántúlon igen kevés a hitelesen feltárt preszkíta lelőhelyek száma, a korszak sajátos fazekasságára is legfeljebb az alföldi párhuzamok alapján lehetnek elképzeléseink.

FÉMMŰVESSÉG

Tekintettel az ún. trák-kimmér bronzipar gazdag szakirodalmára nem térünk ki ennek részleteire, csupán néhány megjegyzést fűzünk e kérdéscsoporthoz. Az kétségtelen, hogy néhány, a korábbiaktól elütő, merőben új típus (különféle zabla oldaltagok, áttört lándzsahüvely, lőszerszármazatok stb.) nem arra utal, hogy a Dunántúlra behatoló népesség egyszerűen átvette – a legtöbb kerámiatípushoz hasonlóan – az itt élők bronzművességének termékeit vagy éppen magát a bronzipart. Sokkal valószínűbb, hogy érkezése idején már saját, kiforrott bronzművessége, sőt vasművessége volt.

Két számottevő kincslelet – Dinnyés és Dunakömlőd – e népesség huzamosabb itt tartózkodását bizonyítja, de tárgyaik segítségével kellő áttekintést nyerhetünk a korszak bronz tipológiájáról, valamint a korszakban már kiemelkedő szerepet játszó vaskorpuszokról (lándzsákról) is.⁴⁸⁴ E leletekhez csatlakozik a pusztahatvani és angyalföldi kincs, mindkettő aranytárgyakkal. A kevésbé ismert – nagyméretű aranygyöngyökből álló – pusztahatvani lelet Fejér megyében került elő, s minden valószínűség szerint a legfiatalabb preszkíta leletek közé tartozik.⁴⁸⁵ A másik az angyalföldi aranykincs tulajdonképpen két leteből áll, s valószínűleg preszkíta korúnak határozható meg. A főként ivóedényeket tartalmazó, fejedelmi jellegű, kiváltságos személyhez tartozó depot tárgyai érdekes összefüggésekről vallanak. Bár az aranyedények formájukat tekintve kissé eltérnek az urnamezős korszak ismert típusaitól, a rajtuk levő díszítés stílusai bronzkori előzményekről vallanak. Az egyik tál fülképzése, valamint a lelethez tartozó, madáralakú fültörredék pontosan meghatározzák a kincs körét és időrendi helyzetét. A lelőhelyen végzett hitelesítő ásatás során napvilágra bukkant profilált (váza) fejű bronztű megerősíti a lelet keltezését.⁴⁸⁶

Két kisebb, talán depotnak minősíthető bronzlelet egészíti ki a korszak kincslelet horizontját. Kéthely-Baglyas-hegyen Kuzsinszky adatai alapján erődített település volt, s talán ehhez tartozott a meglehetősen késői jellegű felső szárnyállású és tokos baltából álló kis lelet.⁴⁸⁷ A másik kincs Vállus-Büdöskútpusztáról ismert, nagyméretű, lausitzi típusú tokos és felső szárnyállású baltával, valamint néhány karikával és öntöröggel. Időrendi helyzete hasonló az előbbi lelethez, bár azt nem állíthatjuk pontosan, hogy e kincsek a szorosan vett preszkíta tárgyak köréhez tartoznak.⁴⁸⁸

Valószínűleg kelet-magyarországi, esetleg még ennél is keletebből származó bronz- és aranyművességgel állunk szemben a Dunántúlon ebben a korszakban idegen preszkíta népesség anyagi kultúrájának vizsgálatánál, s ez a fém-művesség erőteljes hatást gyakorolt más dunántúli területi csoportok iparára is. Így pl. a dél-dunántúli urnamezős környezetben egyre erőteljesebb Dálya-Kisköszeg csoport fémanyagában ettől a korszaktól szinte meghatározó jellegűek a preszkíta típusok. Úgy tűnik hasonló volt a fejlődés a Dunántúl más vidékein is – amint ezt másutt, pl. az ausztriai Stillfried körben világosan megfigyelhetjük –, ennek azonban véget vetett az időközben a térségbe behatoló korai vaskori halomsíros kultúra.⁴⁸⁹

A preszkíta fémipar önállóságát már az Alföldre való behatolásuk idejében dokumentálják a Kárpát-medencében teljesen új vastermékek, melyek a bronzipar mellett rohamosan kibontakozó vaskohászat első bizonyítékai a térségben. Jelentős szakirodalom foglalkozik ma már a vas feldolgozásának első megnyilvánulásaival a Balkán északi térségében, az Alduna vidékén, Erdélyben stb. Sikerült bizonyítani, hogy Erdélyben és Moldvában már az urnamezős korszak fiatalabb szakaszában, a HB periódusban használtak vaseszközöket és vaskorpuszokat.⁴⁹⁰ Éppen ezért nem kelthetnek meglepetést a preszkíta leletek sorában egyre gyakoribbá váló vasak, melyeknek származása aligha vezet távolabbra, mint a preszkíta etnikum kirajzásának területe.

A preszkíta befolyás kora s egyben a dunántúli urnamezős korszak ötödik fázisa elég jól keltezhető. Kezdetét egyértelműen a kelet-magyarországi hajdúböszörményi típusú kincsek földbe kerülésének idejével párhuzamosíthatjuk, amely a HB periódus második felét, azaz az i. e. 9. századot jelenti. A Dunántúlon, főleg ennek nyugati térségében fellelhető korabeli kincsleletek inkább a románi kör típusaihoz kapcsolódnak. Ennek bronztárgyai feltehetően még a preszkíta fém-művesség kibontakozását megelőzően keletkeztek, s földbe kerülésük kiváltó okai bizonytalanok. Azonban tudnunk kell, hogy néhány lelet nem indokolhatja a preszkíta foglalásnak a HB végére, esetleg a HC elejére való helyezését. Tekintettel arra, hogy Észak-Itáliában, Dél-Morvaországban és Észak-Ausztriában a hasonló jellegű bronzok Müller-Karpe terminusát használva a HB3-at jelentik, a Kárpát-medencében ezeket feltétlenül valamivel korábbra kell helyezni. Ugyanis a jellegzetes tárgyakat elterjesztő preszkíta törzsek már a 9. sz.-ban megjelennek ebben a térségben. Ezzel szemben Este II., Podoli, Stillfried a 8. századot képviselik saját területükön, s ez a több évtizedes időeltolódás a preszkíta terjeszkedés fokozatosságával magyarázható. A Dunántúlon a 8. század egyben az elég rövid preszkíta befolyás végét is jelenti. Valószínűleg ugyanebben az időszakban bomlik fel végérvényesen a dunántúli urnamezős kultúra, s a Dél-Dunántúltól eltekintve a Nyugat-Magyarországon új fejlődés vette kezdetét. Az Alföld után, mintegy évszázados késéssel itt is kibontakozott az új korszak, a korai vaskor.⁴⁹¹

THE HISTORY OF TRANSDANUBIA DURING THE LATE BRONZE AGE

CHRONOLOGICAL AND HISTORICAL SURVEY

The ethnic and cultural background of the early Urnfield Culture was the developed Tumulus culture in Western Hungary. This area was populated by the groups of the developed or rather the late Tumulus culture during the first phase of the Urnfield Culture. The culture is well defined in the areas of Vas and Veszprém counties, however, similar groups can be defined in southern Transdanubia, Baranya, northeastern Transdanubia and in the areas of Komárom and Pest counties. Their settlements can be found in inundation area isles, on the hillocks of riverside mounds; their basic economy and lifestyle being at the beginning shepherding. This is especially true for the group in the Bakony area which seems to have established its settlements here. Skeletal burial dominates the funeral rites only to be taken over by cremation later. Mound type burials are very frequent in the Bakony area, although the same can be said for the Kemenes area in the neighbouring Vas county, with some examples in the counties of Zala and Tolna as well. It was the lack of agricultural cultivation in the mountain areas which preserved hundreds of contemporary barrows for us having little or no possibility for it elsewhere.

Warriors and their families evidenced by several female graves were buried under barrows in this period. The usual armory of the warriors included the type II/a flange hilted sword, winged axes as battle axes, spearheads with curved edge, occasionally a dagger, furthermore naturally the vessels containing the remains of the funeral feast were also part of the grave furnishings. Jewelry is frequent in the female graves. Solid, open ended bracelets with scratched line decoration, ball-headed ornamented pins, different pendants, and pottery are the usual furnishings of such graves. The graves were usually covered with stones, occasionally "sarcophagi" were constructed of stone sheets to be covered by the not too high earthen mound. Under the mounds there are irregularly placed multiple burials as well which might prove the idea of these being family burials.

The group defined in the area of Keszthely slightly differs from the culture of the shepherds with their mound burials. Several find types of its most important site, the cemetery of Csabrendek, seems to prove that the culture is more established in Transdanubia than the Bakony group. The difference between them may come from their different economic system and lifestyles as well. Presumably their cultures were not built on quite identical ethnicities.

The four early UK find groups defined in Transdanubia (two inner Transdanubians, a northeastern and a south Transdanubian) are supplemented by a few units from the area between the Danube and the Tisza. The main find in this loose group comes undoubtedly from the Soltvadkert settlement. The early phase of the Csorva group supposedly overlaps the same periode.

Relatively little is known about the northeastern Transdanubian group since their finds are known mostly from surface collecting, and only a little more of the southern Transdanubian group. The most important site of the latter one can be defined to the Siklós Brickyard settlement of two levels with significant autochthon Bronze Age traditions beside the Tumulus Culture.⁴⁹² The same traditions can be detected in the find group of the Csorva group in spite of the fact that a Tumulus Culture find horizon of a full phase preceded its formation. All this reminds us of the fact that beside the territory east of the Tisza must also be considered as the survival of autochthon Bronze Age elements further west during the Late Bronze Age.⁴⁹³

The time limits of the phase can be relatively easily determined with the help of the several bronze and pottery types. The upper limit is more questionable since there are such finds in the period which are still characteristic of the BC period as well. The majority of our finds however were used already in the next BD period. Parallels can be drawn with the material of our first phase, correlated with the neighbouring areas, the circle of western Slovakian "Vor-Čaka", the southern Moravian Blučina, and the northern Austrian Herzogenburg, the younger horizons of the northeastern Hungarian Piliny, and the Egyek Culture of the Great Plains, the latest phase of the Felsőszöcs Culture, the beginnings of the Csorva group and the north Croatian Virovitica type cemeteries.⁴⁹⁴

Our flowering second phase is contemporary with the older period of the Middle Danubian Urnfield Culture. In fact the find groups of the first phase developed continually into the new period without any serious breaks. Its most important finds can be found in the Bakony area and in the joining Győr-Sopron county stretch, notwithstanding the importance of the find group of southern Transdanubia and in the northeastern part of this region. The transition seems continuous in the Keszthely area group as well. This is the flourishing of the related Csorva type finds of the southern Plains, contemporary with the early find groups of the Transdanubian UK.

IDŐRENDI ÉS TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A korai urnamezős kultúra etnikai–kulturális alapjait a fejlett halomsíros népesség és kultúra jelentette Nyugat-Magyarország területén. Az urnamezős kultúra első szakaszában vidékünkön a fejlett vagy ha tetszik a késői halomsíros kultúra csoportjai éltek. Vas és Veszprém megyék területén markánsan rajzolódik ki a késői halomsíros kultúra, de hasonló jellegű csoportok körvonalazhatók a Dél-Dunántúlon, Baranyában, ÉK-Dunántúlon, Komárom és Pest megyék területén. Telepeik ártéri szigetek, vízmenti dombháton találhatók, alapvető gazdálkodásuk, életmódjuk kezdetben a pásztorkodás. Különösen vonatkozik ez a Bakony vidéki csoportra, amely – úgy tűnik – csak ebben az időszakban létesítette településeit ezen a vidéken. Temetkezéseiknél a csontvázas az uralkodó rítus, melyet a későbbiek során kiszorít a hamvasztás szokása. A Bakony vidékén rendkívül gyakori a halmos temetkezés, ugyanezt tapasztaljuk a szomszédos Vas megye Kemenes vidékén, és van rá példa Zala és Tolna megyékben is. A hegyvidéken nyilván a mezőgazdasági művelés hiánya őrizte meg számunkra majdnem érintetlenül a feltehetően korabeli halmok százait, amelyre másutt kevesebb lehetőség nyílt.

A halmok alá temették a periódusban a harcosokat, valamint hozzátartozóikat is, amint ezt jónéhány női sír igazolja. A harcosok megszokott fegyverzete a II/a típusú nyélnyújtványos kard, a szárnyas balta, mint harci csákány, az ívelt élű lándzsacsúcs, esetenként tör és természetesen az áldozati lakoma maradványait tartalmazó edények is tartozékai a síroknak. A női temetkezésekben az ékszermelléklet gyakori. Karcolt vonalkázással díszített, tömör, nyitott végű karperecek, gömbfejű, díszített nyakú tűk, különböző csüngők, s természetesen a kerámia az ilyen sírok megszokott mellékletei. A sírokat rendszerint kövekkel borították be, esetenként kőlapokból sírládákat alakítottak ki, s erre húzták fel a nem túl magas földhalmot. A halom alatt rendszertelenül elhelyezve több temetkezés is előfordul, amely valószínűsíti ama elképzelést, hogy ezek családi sírhelyek voltak.

A halmok alá temetkező, feltehetően pásztorok kultúrájától kissé eltér a Keszthely környékén kirajzolódó csoport. Legfontosabb lelőhelyének, a csabrendeki temetőnek számos lelettípusa arra utal, hogy feltétlenül mélyebb gyökerekkel bír a Dunántúl területén, mint a Bakony vidéki csoport. A különbség gazdasági rendszerük, s ezzel együtt életmódjuk bizonyos fokú eltéréséből is adódhat. Feltételezzük, hogy kultúrájuk egymással nem teljesen egyező etnikumhoz tartozott.

A Dunántúlon elhatárolódó négy korai UK jellegű leletcsoportot (két belső dunántúli, egy északkelet- és egy dél-dunántúli), néhány, a Duna–Tisza közén elhelyezkedő leletegyüttes egészíti ki. A csorvai csoport kezdeti szakasza feltehetően ugyanezt a korszakot képviseli.

Viszonylag keveset tudunk az északkelet-dunántúli csoportról, miután leleteik zömét felszíni gyűjtésből ismerjük, és alig valamivel többet a dél-dunántúlról. Ez utóbbi legfontosabb lelőhelye a két szintre határolható Siklós-téglagyári település, a halomsíros mellett jelentős, még korábbi keltezésű autochton bronzkori hagyományokkal.⁴⁹² Ugyanezek a hagyományok érezhetők a csorvai csoport leletanyagában is, annak ellenére, hogy a területen egy teljes periódust jelentő java halomsíros lelethorizont előzte meg kialakulását. Mindez arra figyelmeztet, hogy a tiszántúliak mellett nyugatabbra is számolnunk kell a későbronzkor folyamán továbbélő autochton bronzkori elemekkel.⁴⁹³

A fázis időhatárait számos bronz- és kerámiatípus segítségével viszonylag pontosan tudjuk meghatározni. A felső határ a kérdésesebb, miután e korszakban olyan leletek is fellelhetők, melyek még a BC periódus hagyományait őrzik. Leleteink zöme viszont már a következő BD periódusban volt használatban. Első fázisunk anyagát a környező területekkel összevetve a nyugat-szlovákiai „Vor-Čaka”, a dél-morvaországi Blučina, az észak-ausztriai Herzogenburg körrel, az északkelet-magyarországi pilinyi, az alföldi egyeki kultúra fiatalabb horizontjával, a felsőszőcsi kultúra késői szakaszával, a csorvai csoport kezdetével, az észak-horvátországi Virovitica típusú temetők körével párhuzamosíthatjuk.⁴⁹⁴

A következő II. fázis, amely egyben a dunántúli UK virágkora, nagyjából a középső Duna vidéki urnamezős kultúra régibb szakaszával egyidős. Tulajdonképpen az első fázis leletcsoportjai fejlődtek át folyamatosan, különösebb zökkenők nélkül az új időszakba. Legfontosabb leletei a Bakony térségében, valamint a hozzá csatlakozó Győr-Sopron megyei sávban találhatók, de nem kevésbé jelentős a dél-dunántúli és a régió északkeleti részében feltárt leletcsoport. Folyamatosnak látszik az átfejlődés a Keszthely környéki csoport esetében is. A Dél-Alföldön ekkor éli virágkorát a dunántúli UK korai leletcsoportjaival is szoros rokonságban álló csorvai típusú leletek köre.

Délnyugat-Szlovákiában a korábbi „Vor-Čaka” horizontot ekkor váltja fel a fejlett Čaka kultúra. Vezérleletét a névadó lelőhelyen halom alatti sírokból tárták fel s itt a BD periódus végét, ill. már a HA1 elejét képviseli.⁴⁹⁵

A megfigyelt halomsírok túlnyomó többségére már a hamvasztásos rítus jellemző, általában szórthamvas formában. A halmok alatt továbbra is csoportos temetkezési formával találkozunk, s az ugyanazon halom alatti sírok nem feltétlenül ugyanabban az időben kerültek föld alá. Ez egyébként tökéletesen megfelel a családi temetkezőhelyek másutt is megfigyelt rendszerének. A halomsírok egy részében továbbra is harcosok nyugszanak, s ez a réteg ebben az időszakban talán még erőteljesebb, mint az első fázis idején. Mellékleteik között legfontosabb továbbra is a fegyver – II/a típusú kardok, ívelt élű lándzsák, közép szárnyállású balták. Ekkor jelenik meg először a török között a D típus, amely a Duna vidék sajátos formája a Peschiera török sorozatában. Valószínűleg ez az az időszak, amikor az

The earlier „Vor-Čaka” horizon in southwestern Slovakia is replaced by the developed Čaka (Cseke) Culture at this time. Its chief find had been brought to light from the graves of the tumuli of Čaka where it represented the end of the BD period and the beginning of HA1.⁴⁹⁵

Cremation rite is characteristic of the majority of the observed tumulus graves, generally in the scattered ash form. We still encounter group funeral modes under the tumuli, but the graves under the same tumulus did not necessarily get placed there at the same time. This, however, corresponds perfectly with the system of family burials observed elsewhere. Part of the tumulus graves are still occupied by warriors, this stratum being possibly even stronger at this period than during the first phase. Weapons still represent the most important grave furnishings, the II/a type swords, curved edged spearheads, midwinged axes. Type D of the daggers appears here first, this is the unique Danube area shape in the series of Peschiera daggers. It is very likely that this is the period when the first defense weapons like shields, helmets, cuirasses, greaves spread in the Carpathian Basin. The finds of the Čaka tumulus graves yielded only the remaining armour and shields, but a fragment of panoply is known from the material of a Transdanubian tumulus grave as well.⁴⁹⁶ The pins with wavy or snake stems in the graves primarily are replaced by the fibulae at this time.

The tumulus grave burial form is strongest in the Bakony area, however remains of it can be discovered elsewhere in Transdanubia. The combined occurrence of the characteristic weapon finds points to warrior graves in several places in Transdanubia.⁴⁹⁷ It can be presumed that the common people used simple graves or built low barrows above their burials, sites which can be hardly or not at all detected today. Several examples of such are known from the different regions of Transdanubia.

The settlements of the second horizon of UK show barely any difference from the first phase. The settlement stratum mostly cannot be detected, and the dwelling places with their simple rectangular planned houses and pits of a variety of usage presume the existence of a fundamentally shepherding economy.⁴⁹⁸ The extreme density of settlements observed in the Bakony region points to this also, explicable by the frequent change of localities. This period can even show such settlements which presume dwelling for a prolonged period in the same place. The area of Balaton, Keszthely, Győr and southern Transdanubia have such settlements as well.

The high, well defensible settlements regularly on hilltops mean a new form in the early Urnfield Culture. These even provided control for certain areas for the population. Although the number of high settlements with artificial fortress is considerable in Transdanubia there are only a few earthworks dated by the finds of authenticated excavations. It is no accident though that these are to be found in areas where the finds of this period are anyway dense. It is to be presumed that the artificial fortifications of earthworks have developed later, although no creditable evidence is available.

It is likely that the earthworks of Velem is more intensively populated from this period on and it is closely related to the developing of the Late Bronze Age metal industry in Transdanubia. The previous late Tumulus – early UK phase had no significant bronze industry in Transdanubia. The warriors of the shepherding tribes living here obtained their utilitarian objects, weapons, and jewelry by exchange trade or other way. The variegated style marks, to be observed on these, are evidence to an econo-political correspondence of a widespread area. It seems that this picture during the second phase. This is the time of the formation of the Kurd type bronze metallurgy surpassing all preceding ones, with one of its not even so important workshops at Velem at that point. Some of the objects of the treasure finds getting underground somewhat later were made at this time. Several treasure finds got underground at such settlements or earthworks in the area where the typical pottery types of the second phase can also be found although we meet the typical Kurd bronzes among the grave finds and settlement remains of the period also.

The majority of the graves of the Csorva cemetery can be dated to the second phase of the UK; the appearance of certain unique Urnfield types within the cemetery can be dated to this period. It is likely that Csorva was one of the common public cemeteries of the period, the finds of the graves reflect the colourful ethnic representations of the Carpathian Basin. Presumably the Csorva cemetery and the circle of related finds played a role in the ethnogenesis of the east European Urnfield, namely the Gáva Culture.⁴⁹⁹

The find groups of the second phase of the Urnfield Culture are contemporary with the southwestern Slovakian Čaka Culture, the circle of the warrior graves of Burgenland, the groups of north Austrian Baierdorf and the south Moravian Lednice and the Zagreb–Vrapče type finds of the north Croatian second phase. In eastern Hungary the events, following the destruction of the Piliny settlements directly, the development of the Kyjatice and Gáva Culture, partially the 2/a and 2/b periods (Kemenczei) correspond with our finds. This means roughly the end of the BD and the HA1 period, expressed in absolute chronology, the 12th century B. C.⁵⁰⁰

The third phase of the Urnfield Culture can be defined in a single area with certainty, in the northeastern corner of Transdanubia and in the joining Danube bank region, roughly in the area, where later the people of the Vál Culture lived as well. This means at the same time that elsewhere in Transdanubia the material of this period can scarcely be separated so clearly from the previous one which mainly means pottery. Generally there is a closer correspondence between the finds of the second and third phase than there is between the first and the second. This is more evidenced in the case of the south Transdanubian find groups, since the material of the two latter phases seems to be like and almost inseparable wholesome unit.

első védőfegyverek – páncélingek, pajzsok, sisakok, lábvérték elterjedtek a Kárpát-medencében. A csekei halomsírok leletei között eddig csak a páncélzat és pajzsok maradványait lelték meg, s páncéltöredéket ismerünk az egyik dunántúli halomsír anyagából.⁴⁹⁶ A hullámos vagy kígyós szárú tűket ekkor váltják fel, elsősorban sírokban a fibulák.

A halomsíros temetkezési forma sehol másutt nem észlelhető olyan határozottan, mint a Bakony térségében, bár a Dunántúlon másutt is fellelhetők maradványai; a jellegzetes fegyverek együttes előfordulása a Dunántúlon több helyütt is a harcos sírokra utal.⁴⁹⁷ Feltételezhető, hogy a köznép többnyire egyszerű, lapos sírokba vagy olyan alacsony halmok alá temetkezett, amelyek ma már alig, vagy egyáltalán nem észlelhetők. Ilyenekre említettünk korábbi fejezeteinkben számos példát a Dunántúl különböző vidékeiről.

Az UK második horizontjának települései alig mutatnak változást az előző fázishoz képest. A települési réteg többnyire nem észlelhető, s a lakóhelyek az egyszerű, szegletes alapú házak, a gazdasági rendeltetésű, netán lakógödrök maradványaival az alapvetően pásztorkodó gazdálkodás meglétét tételezik fel.⁴⁹⁸ Erre utal egyébként a Bakony vidékén megfigyelt települések rendkívüli sűrűsége, amely a gyakori helyváltoztatással magyarázható. Ebben az időszakban akadnak már olyan települések is, amelyek feltételezik a huzamosabb ideig való egyhelyben lakást. Ilyenekkel találkozhattunk a Balaton vidékén, Keszthely térségében, de Győr környékén és a Dél-Dunántúlon is.

Amint láttuk, teljesen új településformát jelentenek a korai urnamezős kultúra területén a magaslati, jól védhető telephelyek, melyekről egy-egy területrészt ellenőrzését is elláthatták az ott lakók. Bár a mesterséges védművekkel is erősített magaslati telephelyek száma a Dunántúlon tekintélyesnek mondható, viszonylag kevés a hiteles ásatások leleteivel keltezhető földvár. Nem véletlen, hogy ezek olyan vidékeken találhatók, ahol egyébként is sűrűsödnek ugyanennek a korszaknak a leletei. Feltételezhető, hogy a földvárak mesterséges erősítései, többnyire később alakultak ki, bár erre vonatkozó, hiteles érdemlő adatokkal még alig rendelkezünk.

Valószínűleg ettől az időszaktól lakják intenzívebben a velemi földvárat, s ez minden bizonnyal összefügg a Dunántúl területén már kibontakozóban levő fémművességgel. A megelőző későhalomsíros–korai UK fejlődési szakasznak nem volt jelentős bronzipara a Dunántúlon. Az ott élő pásztor törzsek harcos rétege kereskedelemről vagy más módon szerezte használati tárgyait, fegyvereit, ékszereit. Az ezeken fellelhető különböző stílusjegyek széles területre kiterjedő gazdasági–politikai összefüggésekről vallanak. Úgy tűnik, a második fázisban változik ez a kép. Ekkor bontakozik ki a minden korábbit felülmúló kurdi típusú bronzművesség, amelynek egyik, ekkor még nem túl jelentős műhelye Velemen volt. Az egy fázissal később föld alá kerülő kincsleletek tárgyainak egy része már ebben az időszakban készült. Több kincslelet került föld alá olyan telepeken, földvárakban vagy ezek környékén, ahol a második szakasz jellegzetes kerámiatípusai is megtalálhatók, de találkozunk a kurdi ipar tipikus bronzával a korszak sírmellékletei, valamint telepek maradványai között is.

A csorvai temető sírjainak nagy többsége már az UK második szakaszába keltezhető; erre az időre tehetjük a temetőn belül néhány sajátos urnamezős típus jelentkezését. Valószínű, hogy Csorva a korszak egyik köznapi temetője volt, sírjainak leletei a Kárpát-medence sokszínű etnikai arculatát tükrözik. Feltételezzük, hogy a csorvai temető és a rokonleletek köre szerepet játszott a kelet-európai urnasíros, nevezetesen a gávai kultúra etnogenezisében is.⁴⁹⁹

Az urnamezős kultúra második fázisának leletcsoportjai egykorúak délnyugat-szlovákiai Čaka kultúrával, a burgenlandi harcos sírok körével, az észak-ausztriai Baierdorf és a dél-morvaországi Lednice csoportokkal, az észak-horvátországi második fázis Zagreb-Vrapče típusú leleteivel. Kelet-Magyarországon a pilinyi telepek pusztulását közvetlenül követő események, a Kyjatice és a gávai kultúra kialakulása, részben a 2/a és a 2/b periódusok (Kemenczei) párhuzamosak leleteinkkel. Ez nagyjából a BD végét, valamint a HA1 periódust, abszolút számokban az i. e. 12. századot jelenti.⁵⁰⁰

Az urnamezős kultúra harmadik fázisa egyetlen területen határolható el a korábbtól teljes határozottsággal, a Dunántúl északkeleti sarkában, s a hozzá kapcsolódó Duna menti sávban, nagyjából ott, ahol a későbbiek során a váli kultúra népe is élt. Ez egyben azt is jelenti, hogy a Dunántúlon másutt már közel sem választható el ilyen tisztán a korszak anyaga a megelőzőtől, s ez elsősorban a kerámiára vonatkozik. Általában a második és a harmadik fázis leletei között még erősebb az összefüggés, mint amilyen az első és a második között volt. Ez elsősorban a dél-dunántúli leletcsoportok esetében szembetűnő, miután itt a két utóbbi fázis anyaga egymástól alig elválasztható egységes egészet alkot.

Amíg a Bakony térségében erőteljes mértékben csökkent a II. fázis lelőhelyeinek száma, addig Keszthely körzetében, de általában a Balaton északi partvidékén ekkor a legerőteljesebb a korai urnamezős kultúra. A fazekasság terén a korábbi kerámia formákat használják tovább, csupán a már megszokott díszítésmód válik túlbujánzóvá, egyre „barokkosabbá”.

A többé-kevésbé jól keltezhető, magaslati vagy védhető települések száma némileg emelkedik s ez talán a kurdi típusú kincsleletek föld alá kerülésével is összefüggésbe hozható. A két esemény időbeli egybeesése nyilvánvalóan ugyanazon történeti háttért sejteti.

A korszak vezérletei kétségtelenül a kurdi horizont kincsei. A horizont lelőhelyei ott sűrűsödnek, ahol a második és a harmadik fázis leletei, elsősorban a Balatontól északra, Tolna, Somogy és Baranya megyékben. Valamivel szórványosabb jelentkezésük a Dunántúl északkeleti részében, éppen ott, ahol legélesebb a változás a második és a harmadik fázis leletei között.⁵⁰¹

Whereas the number of finding sites of the second phase decreased considerably in the Bakony region, the early Urnfield Culture is strongest in the area of Keszthely and generally on the north shore of the Balaton. In pottery the earlier shapes are used on, however, the ornamentation becomes more flourishing than the usual, it gets el more and more „baroque”.

The number of higher or better defendable settlements which are more or less datable, increases which may be brought into connection with the Kurd type hoards' getting underground. The chronological correspondence of the two events presumes identical historical background.

The leading finds of the period are undoubtedly the hoards of the Kurd horizon. The sites of the horizon are denser, where the finds of the second and third phase are denser too, primarily north of the Balaton, in Tolna, Somogy, and Baranya counties. Their occurrence is more scattered in the northeastern part of Transdanubia, especially where the changes between the finds of the second and third phase are most prominent.⁵⁰¹

The most characteristic significance of the Kurd type hoards comes from their composition. Beside the perfect objects there are masses of fragmentary pieces among the finds, waiting for new working up, thus in the majority of these cases we must think of the stores of a metallurgical workshop. The majority of the complete pieces are put together of utilitarian objects, sickles, axes, and semi finished wares. Some treasures show series of ringlets of different sizes. The ring – money – measure of value – meaning of these is unanimous, however the sickles with the handle extensions could also have fulfilled the role of the function of a measure of value.⁵⁰²

These latter ones naturally document the growing prominence of agriculture, at least in certain areas.

It is definitely of special interest that the different weapons in these hoards are always fragmentary. Fragments of swords, but mainly fragmentary spearheads, shields, helmets, larger or smaller pieces of body armour can be found in them. The fragmentary weapons possibly point to wartype events, thus no useable weapon was left in the stores of bronze workshops. This is even more of an unusual phenomenon if we compare our finds with the hoards of the somewhat earlier east Hungarian Aranyos horizon, where especially a great arsenal of undamaged weapons can be found.

The Kurd type hoards are joined by many threads to the settlements and cemetery of the early Urnfield period of Transdanubia. Several of those bronzes can be found among these beside the already mentioned types which were not known by the people of the second phase. From the weapons the Ennsdorf, the Allerona and the three ribbed solid hilted swords, from the apparel the Kurd-Röschitz type fibulae with flattened leaf-shape bow, the versions with spiral catch plates, furthermore the majority of the socketed axes and the sickles with stem extensions are most likely the products of the third phase. Some of the Kurd type bronzes however, can be found among the earlier UK grave furnishings whereas the moulds of the same types are evidenced in the settlements as well. The pits of one of the south Transdanubian settlements for example, the typical pottery of the Urnfield Culture, dates the depot also found here, or better yet, the remains of a casting shop here.⁵⁰³

The scarcity of the third phase settlements does not necessarily mean a decrease in the number of the population, but it may rather reflect the gradual changes in the economic life. Life went on in the earlier established hilltop settlements and in the more recently populated earthworks, however, the same can be experienced in the case of some smaller riverside, brookside, and other waterside settlements. The settlement unearthed at Pécsvárad saved us the characteristics of the system of the early UK settlement, its dwelling houses and other agricultural buildings. The houses of angular ground plan of medium size and the joining agricultural buildings developed of a pit system reflect the typical models of peasant villages. It is of significance that traces of this could be already observed in the remains of the upper layer of the Siklós settlement of the first phase.⁵⁰⁴

The third phase could be considered transitional on the border of the earlier and later Urnfield Culture. This is the time of development of the Carpathian Basin version of the Velatice Culture in the area of northeastern Transdanubia and the neighbouring southwestern Slovakia called the Vál Culture, and the Hetény group. It is very likely that bronze industry develops more significantly at Velem and Sághegy from this period which still belongs to the Kurd and Gyermely horizon. This hypotheses is supported by the hoards from the finding site, furthermore the majority of the sporadic finds.

Although a decrease of sites can be observed during the period in Transdanubia, the same time and later, the number of finds of the Vál Culture show an increasing tendency. The early scattered find groups are followed by the period of the establishment of the large Vál cemeteries, still within the third phase. North of the Danube for example quite early HA2 type grave groups can be detected, especially in the sphere of the Hetény type cemeteries. The same can be experienced in the Vál cemeteries along the Danube. Especially in the area of Budapest did the people of the culture develop their settlements during the early development stages. According to the co-existence of the late Tumulus and early UK finds, at some of these sites we must consider a genetic link between the two cultures. The settlement excavated at Békásmegyer-Vízművek is such reflecting the system of the earlier UK settlement at Pécsvárad.⁵⁰⁵

The metal industry of the Vál Culture at first was most likely identical to the late Kurd and Gyermely industry, or at least concerning the basic bronze types as evidenced by the bronze furnishings of the Hetény cemetery. Likewise the pottery products also correspond with the UK types familiar in Transdanubia. Angular Formed rims over the handles, conical necked and mostly one handled urns, dense vertical fluting and the characteristic greyish brown

A kurdi típusú kincsek legjellemzőbb sajátossága összetételükből adódik. Az ép tárgyak mellett tömegesen találjuk e leletekben az újbóli feldolgozásra váró töredékes darabokat, így e kincsek többségénél öntőműhely készletére kell gondolnunk. Az ép tárgyak döntő hányadát használati darabok, így sarlók, tokos balták, valamint félkész áruk alkotják. Egyes kincsekben sorozatban jelentkeznek a különböző méretű karikák. Ezek karika-pénz – értékmérő – jellege teljesen egyértelmű, de ugyanígy betölthették az értékmérő funkcióját pl. a nagy tömegben előforduló nyélnyújtványos sarlók is.⁵⁰² Ez utóbbiak természetesen inkább a mezőgazdaság jelentőségének fokozatos előtérbe kerülését is dokumentálják, legalábbis bizonyos vidékeken.

Feltétlenül figyelmet érdemlő jelenség, hogy e kincsleletekben többnyire töredékesek a különféle fegyverek. Néhány kardtöredék, leginkább töredékes lándzsahegyek, pajzsok, sisakok, pécélzat kisebb-nagyobb darabjai találhatók ezekben. A töredékes fegyverek valószínűleg háborús eseményekre utalnak, melyek miatt aligha maradhatott használható fegyver a bronzműhelyek raktáraiban. Különösen feltűnő e jelenség, ha összevetjük leleteinket pl. a valamivel korábbi kelet-magyarországi aranyosi horizont kincseivel, melyekben az ép fegyverek teljes arzenálja sorakoztatható fel.

A kurdi típusú kincsek igen sok szállal kötődnek a Dunántúl korai urnamezős korszakának telepeihez, temetőihez. A már említett típusokon kívül azonban számos olyan bronz is található ezekben, melyet még nem ismert a második fázis népessége. A fegyverek között az Ennsdorf, az Allerna és a három bordás, tömör markolatú kardok, a viseleti tárgyak között a lemezes hátú Kurd-Röschitz típusú fibulák, a korongtekercses változatok, továbbá a tokos balták és nyélnyújtványos sarlók egy része valószínűleg már a harmadik fázis terméke. A kurdi típusú bronzok némelyikét viszont a régibb UK sírmellékletei között már megtaláljuk, míg a telepeken öntőmintáik árulkodnak ugyanezek jelenlétéről. Az egyik dél-dunántúli telep gödreiben pl. a régibb urnamezős kultúra jellegzetes kerámiaja keltezi az ugyanitt lelt kincsleletet, vagy ha tetszik, egy öntőműhely maradványát.⁵⁰³

A harmadik fázis településeinek ritkulása nem jelenti feltétlenül a népesség számának csökkenését is, inkább az életmódban jelentkező bizonyos változásokat tükrözhet. A már korábban létesített magaslati telephelyeken, s az újabban betelepített földvárakban tovább folyt az élet, és ugyanezt tapasztaljuk néhány kisebb, folyóparti, patakok és egyéb vízjárások mentén létesített telep esetében. A Pécsváradon feltárt település megőrizte számunkra a korai UK település rendszerének sajátosságait, lakóházait és egyéb mezőgazdasági jellegű építményeit. A szegletes alaprajzú, közepes alapterületű lakóházak, az ezekhez csatlakozó gödörrendszerekből kialakított gazdasági épületek már a tipikus paraszti falvak modelljét vetítik eléink. Feltétlenül figyelmet érdemel, hogy ennek előzményeit az első periódushoz tartozó siklósi telep felső szintjének maradványaiban már felfedezhetjük.⁵⁰⁴

A harmadik fázis tulajdonképpen átmenetinek tekinthető a régibb és a fiatalabb urnamezős kultúra határán. Ekkor alakult ki Északkelet-Dunántúl és a szomszédos Délnyugat-Szlovákia területén a Velatice kultúra Kárpát-medencei fáciése, a váli kultúra, ill. a hetényi csoport. Igen valószínű, hogy a Velemen és Sághegyen ettől az időszaktól bontakozik ki erőteljesebben a bronzművesség, amely ekkor még a kurdi és a gyermelyi horizont keretei közé tartozik. Ezt a feltevést igazolják a lelőhelyekről származó kincsek, valamint a szórványleletek döntő többsége.

Míg a korszakban több helyütt is tapasztalható a dunántúli lelőhelyek számának csökkenése, ugyanebben az időben és később a váli kultúras leletek száma növekvő tendenciát mutat. A kezdetben szórványosan jelentkező leletegyütteseket a nagy váli temetők létesítésének kora követi, még a harmadik fázison belül. A Dunától északra, pl. még egészen korai HA2 jellegű síregyüttesek is fellelhetők, különösen a hetényi jellegű temetők körében. Ugyanezt tapasztalhatjuk a Duna menti váli temetőkben is. Különösen a főváros térségében építette ki a kultúra népe már korai fejlődési szakaszában településeit. E lelőhelyek némelyikén a későhalomsíros–korai UK leleteinek jelenléte alapján a két kultúra genetikus kapcsolatára kell gondolnunk. Ilyen pl. a Békásmegyer-Vízművek területén feltárt település, amely a pécsváradai régibb UK telep rendszerét idézi.⁵⁰⁵

A váli kultúra fémművessége kezdetben nyilván azonos volt a kurdi iparral, ill. ennek legkésőbbi, a gyermelyi típusokkal fémjelzett reprezentánsaival, legalábbis az alapvető bronztípusokat tekintve. Ezt a hetényi temető bronzmellékletei is tanúsítják. Ugyanígy a fazekasság termékei is nagyrészt megegyeznek a Dunántúlon már megszokott régibb UK típusokkal. A fül felett sarkosan felmagasított peremek, a kúposodó nyakú, leginkább egyfülű urnák, a sűrű, függőleges árkolás, az edények jellegzetes szürkésbarna színe, valamint bizonyos típusok együttes előfordulása említhetők elsősorban, mint a váli kultúra fazekasságának alapvető meghatározói.

A váli kultúra etnogenezisének két fontos tényezőben kereshetjük: egyrészt az országrészt már korábban megszálló Cseke-mosonyszolnokival rokon alapnépességben, másrészt a dél-morvaországi és az észak-ausztriai korai urnamezős népesség expanziójában. Valószínűleg ez utóbbiak felelősek a dunántúli korai UK életében bekövetkezett törésért, valamint a fiatalabb urnamezős fejlődés kibontakoztatásáért is.

A harmadik fázis viszonylag rövid időszak lehetett, s helyenként alig választható el a megelőző korszaktól. Jórészt egyidős a virágzó Velatice kultúrával, a már kialakult Gáva és Kyjatice kultúrák fejlett szakaszával, a kelet-magyarországi későbronzkor 3/a periódusa (Kemenczei) eseményeivel. Ekkorra keltezhető a szlovéniai Dobova-Ruše csoport kialakulása, amely megfelel a HA1 és a HA2 fordulója körüli időnek, az i. e. 11. sz. első évtizedeinek. Valószínűleg ezekben az évtizedekben kerültek folyamatosan föld alá a kurdi típusú kincsleletek korábbi (Kisapáti-Lengyeltóti) és valamivel később ennek kissé fiatalabb, gyermelyinek nevezett (Jászkarajenő-Uzsavölgy) reprezentánsai.⁵⁰⁶

colour of the vessels, furthermore their combined occurrence can be primarily mentioned as the basic determining factors of the Vál Culture.

The ethnogenesis of the Vál Culture can be sought in two important factors: on the one hand in the basic population related to the earlier occupying Cseke–Mosonyszolnok people, on the other hand in the early Urnfield people's expansion in southern Moravia and northern Austria. These latter ones are presumably the ones responsible for the break in the life of the early UK in Transdanubia, furthermore for the promotion of the younger Urnfield development.

The third phase presumably was a short period, and can hardly be separated in some places from previous periods. Mostly it is contemporary with the flourishing Velatice Culture, and with the advanced phase of the already developed Gáva and Kyjatice Cultures, and with the events of the 3/a period (Kemenczei) of the Hungarian Late Bronze Age. The Slovenian Dobova-Ruše group is supposedly dated to this time which corresponds with the turn of the HA1 and the HA2 period, roughly the first decades of the 11th century B. C. It is very likely that it was during these decades when the earlier and later representations (Kisapát–Lengyeltóti and Jászkarajenő–Uzsavölgy, respectively) of Kurd (and Gyermely) type hoards continually found their way underground.⁵⁰⁶

No such unity of development as during the early and older phases of UK had ever been demonstrated in the western part of the Carpathian Basin. Mainly the identical elements of pottery, the scarce but mainly territorial differences indicate that the military type leading stratum of the late Tumulus period extended its power beyond Transdanubia to southwestern Slovakia, the northern area of Lake Fertő (Neusiedlersee), furthermore the expansion of the culture reached the Great Plains also and the area south of the Drave. The seemingly similar pottery of this wide area is accompanied by similar bronze industry, known by the name of Kurd in Transdanubia. The numerous mutual form elements of the material culture indicate that the ethnic groups of the period had close political links, even if they were diverse ethnically.

General aspects of the development of the western Hungary early Urnfield Culture had been examined. The connections of the previously established late Tumulus population explain the numerous foreign types in the material remains of the Urnfield Culture. Among the weapons the T and solid hilted daggers are from the Pontus area or from Anatolia transmitted by direct connections via the lower Danube or Tisza area. The curved edged daggers and short swords are witness of the same connection. The defense weaponry, greaves, helmets and cuirasses, etc., or at least their prototypes are of Mediterranean–Anatolian background. The material of the Csorva cemetery also indicate the eastern Hungarian connections of the Late Tumulus Culture population. Two of the three main components of the cemetery are of Transdanubian origin. In the graves dated to the first phase there are pottery and bronzes almost identical with the late Tumulus types of the Bakony area. The Kurd-Röschitz type fibulae of the area of the cemetery indicate that some of the graves date to the second phase or possibly to the beginning of the third. These are the graves which contain very characteristic pieces of the early Urnfield Culture of Transdanubia.⁵⁰⁷

The material culture of the Csorva group clearly proves the expansion of the Transdanubian Urnfield Culture to be traced in several waves. Some waves reached rather east also, as some finds of the Great Plains and Transylvania unanimously prove it.⁵⁰⁸ This connection was naturally mutual since the eastern Hungarian, lower Danube area cultural elements played an important role in the developments of the Transdanubian Urnfield Culture. The surprising similarity of the elements of the Cseke–Mosonyszolnok character pottery with the early Gáva may be the result of the intensive links between the proto-Gáva featured population of the southern area.

The culture of the wide and slanted fluted pottery is familiar in the Carpathian Basin, its development is connected with the beginning of the second phase of UK. The culture was formed by a rather mixed Late Bronze Age population who were under the rule of the warriors using tumulus graves with the participation of contemporary cultures of eastern Hungary. It must be taken into consideration that the most important vessel types of this period indicate metal antecedents and accordingly along with other bronze objects bring up the possibility of Mediterranean origins.

The classical Greek traditions mention that Thracian troops from the European side of the Hellespontus fought along the enemy in the Trojan war.⁵⁰⁹ This must have been the period when the Thracians as allies or mercenaries acquainted themselves with the most modern war techniques. The Lower Danube pottery of the VII/b1–2 layers, following the destruction of the city clearly proves that Thracian elements could have reached Troy and the data of Homer, as in many other cases, are credible. The same traditions saved for us the adventurous return of the Greek heroes from the Trojan war, the journey, full of robbery, looting, smaller or larger fights, wars.⁵¹⁰ Even if no traditions survived, the situation must have been the same with the Trojan allies and perhaps the historical events happening at this time in southeastern Europe may even indicate this.

N. K. Sandars may have a point in relating the development of the middle European Urnfield Culture with the unrestful, full of war events of the 12th century B. C.⁵¹¹ Presumably the return of war veterans might have opened a new era in the Late Bronze Age history of the northern shores of the Black Sea and the lower Danube area. Perhaps these events could have been brought into connection with the fluted pottery appearing here around the middle of the 12th century B. C. The material of the Oltenian sites (Virtop, Plopsor) undoubtedly point to finds of

A Kárpát-medence nyugati felében korábban soha sem nyilvánult meg a fejlődés olyan egysége, mint az UK korai és régebbi szakaszában. Főleg a kerámia azonos elemei, az igen csekély, jórészt területi különbözőség arra utal, hogy a későhalomsíros korszak erőteljes, katonai színezetű vezetőrétege az UK első virágzása időszakára hatalmát nem csupán a Dunántúlra, hanem Délnyugat-Szlovákiára, a Fertő tó északi térségére is kiterjesztette, de a kultúra expanziója elérte az Alföldet, sőt a Drávától délre eső vidéket is. A széles területen szinte azonosnak tűnő kerámiát nagyjából ugyanaz a bronzipar kíséri, amelyet a Dunántúlon kurdi néven ismerünk. Az anyagi kultúrák számtalan közös formai eleme arra utal, hogy a korszak népcsoportjai, ha etnikailag nem is, mindenesetre politikailag szoros szálakkal kötődtek egymáshoz.

A korai urnamezős kultúra nyugat-magyarországi kibontakozásának több, különböző irányú tényezőjét vizsgálhattuk meg. A területen már korábban gyökeret eresztő későhalomsíros lakosság széles körű kapcsolatai magyarázzák anyagi kultúrája számos, idegen eredetű tárgytypusát. Fegyverei között a T és tömör markolatú török Pontus vidéki vagy anatóliai eredetűek, közvetlen aldunai, Tisza vidéki közvetítéssel. Az ívelt élű török vagy rövid kardok ugyanezekről az összefüggésekről tanúskodnak. Mediterrán-anatóliai eredetűek a védőfegyverek – páncélok, sisakok, lábvértek stb. – vagy legalábbis ezek prototípusai. A későhalomsíros népesség kelet-magyarországi kapcsolataira a csorvai temető anyagából is következtethetünk. A temető három alapvető összetevőjéből kettő dunántúli eredetű. Az első fázis idejére keltezhető sírokban a Bakony vidékiekkel szinte azonos későhalomsíros kerámia és bronzok dominálnak. A temető területén lelt Kurd-Röschitz típusú lemezes fibula arra utal, hogy a sírok egy része már a II. fázisból, esetleg a III. elejéről származik. Ez utóbbi sírok tartalmazzák egyben a dunántúli régebbi urnamezős kultúra néhány igen jellemző darabját.⁵⁰⁷

A csorvai csoport anyagi kultúrája világosan igazolja a dunántúli urnamezős kultúra több hullámban nyomon követhető expanzióját. Egy-egy hullám jóval keletebbre is eljutott, amint ezt néhány alföldi vagy éppen erdélyi leletegyüttes egyértelműen bizonyítja.⁵⁰⁸ Természetesen ez a kapcsolat nem volt egyoldalú, miután a kelet-magyarországi, sőt Alduna vidéki kulturális elemek bizonyíthatóan részt vállaltak a dunántúli urnamezős kultúra kialakításában. A Cseke-Mosonyszolnok jellegű fazekasság néhány elemének a korai gávaival való meglepő azonossága talán a Délvidék „proto-Gáva” színezetű népességével fenntartott intenzív kapcsolatok eredménye volt.

A széles, ferde árkolású edények kultúrája a Kárpát-medencében otthonos, kialakulása még az UK második fázisa elejéhez fűződik. A kultúrát a medence nyugati felében a halomsírokba temetkező harcosok uralma alatt álló, eléggé vegyes összetételű későbronzkori népesség alakította ki, kelet-magyarországi hasonló korú kultúrák közreműködésével. Feltétlenül szem előtt kell tartanunk, hogy e korszak legfontosabb edénytípusai fémelőzményekre utalnak, s ezek néhány más bronztárggyal együtt a Mediterráneumból való származtatás lehetőségét is felvetik.

Az antik görög hagyományok megemlékeznek arról, hogy a trójai háborúban az ellenfél oldalán a Hellepontos európai oldalán élő trák seregek is harcoltak.⁵⁰⁹ Valószínűleg ez lehetett az az időszak, amikor a trákok akár mint szövetségesek, akár mint zsoldosok megismerkedhettek a legkorszerűbb haditechnikával. A város pusztulását követő VII/b1–2 rétegekben napvilágra bukkant Alduna vidéki kerámia világosan igazolja, hogy trák elemek eljuthattak Trójába, s Homérosz adatai, mint számtalan esetben, most is hitelt érdemelnek. Ugyanezek a hagyományok őrizték meg számunkra a görög hősök trójai háborúból való visszatérésének viszontagságokkal teli történetét, a rablásokkal, fosztogatásokkal, kisebb-nagyobb csetepatékkal, háborúskodással teli utazást.⁵¹⁰ Ha erről nem is maradtak fenn hagyományok, nem történt ez másként a trójai szövetségesek hazatérése esetében sem, s talán éppen erre utalnak az Európa délkeleti részében ekkor lejátszódó történeti események.

Egyet kell értenünk N. K. Sandarssal, aki az i. e. 12. sz. háborúkkal teli, nyugtalan eseményeivel hozza kapcsolatba a közép-európai urnamezős kultúra kibontakozását.⁵¹¹ Feltételezhető, hogy a háborús veteránok hazatérése új korszakot nyitott a Fekete-tenger északi partvidékének, az Alduna térségének későbronzkori történetében is. Talán ezek az események összefüggésbe hozhatók az ugyanitt, az i. e. 12. sz. dereka körüli időszakban, váratlanul megjelenő kannelurás kerámiával is. Az olténiai lelőhelyek (Virtop, Plopsor) anyaga kétségtelenül a Kárpát-medence hasonló korú leletei felé mutatnak, hasonlóképpen a dobudzsai Techirghiol típusú kincseletek is.⁵¹² E kapcsolatok fő irányát a pontosabb kronológiai tényezők hiányában ma még lehetetlen meghatározni, így az Alduna vidéke szerepének kérdését a Kárpát-medencei kannelurás kerámia létrehozásában egyelőre nyitva kell hagynunk.^{512/a}

A Kelet-Mediterráneum felé irányuló szálak mellett nem kevésbé jelentősek a dunántúli későbronzkor itáliai kapcsolatai. Bár korábban felmerült már ezek etnikus jellegének lehetősége, erre vonatkozólag nem áll még rendelkezésünkre a megfelelő bizonyító anyag.⁵¹³ Sokkal megbízhatóbbak azok az adatok, amelyek az itáliai késő Peschiera-korai Protovillanovának a Kárpát-medencei kurdi típusú fémművességére gyakorolt hatást tanúsítják. Különösen az időrend pontosítása szempontjából fontosak számunkra ez utóbbi összefüggések.⁵¹⁴

A dél-németországi Riegsee típusú bronzok majdnem teljesen hiányoznak a kurdi horizont kincseiből, s ez arra utal, hogy a dunántúli kora UK nyugati, északnyugati irányú orientációja közel sem volt olyan erőteljes, mint azt korábban gondoltuk. Nem lehetett intenzív kapcsolata a korábban virágzó kelet-magyarországi aranyosi típusú bronzkincsek körével sem, csupán valamivel később, de már a kurdi leletek korában, jelentkezik dunántúli környezetben néhány olyan bronz, mint pl. a három bordás markolatú kard, melyet a felvidéki bronzipar ösztönzése nyomán kezdtek itt is gyártani.

the same age in the Carpathian Basin and similarly the Techirghiol type treasure finds of Dobruja.⁵¹² Due to the lack of more precise chronological factors the main direction of these connections unfortunately cannot be determined, thus the question of the role of the southern Danube area in the creation of the fluted pottery must be left open.^{512a}

The Italian connections of the Transdanubian Late Bronze Age are no less important than the links towards the eastern Mediterranean. Although the possibility of their ethnic character had come up earlier, no proof is available.⁵¹³ The data which prove the influence of the Italian late Peschiera-early Protovillanova on the Kurd type metallurgy of the Carpathian Basin are much more reliable. These latter connections are especially important for us to establish the chronology.⁵¹⁴

The southern German Riegsee type bronzes are almost completely lacking from the depots of the Kurd horizon, pointing to the fact that the west, north-west orientation of the Transdanubian early UK was not as strong as we thought earlier. It could not have had intensive connection with the circle of the earlier flourishing eastern Hungarian Aranyos type bronze hoards, only somewhat later, in the period slightly prior to the time of the Kurd type depots do such bronzes appear in the Transdanubian environment like the triple ribbed flange hilted sword which was begun to be made here after the initiative of the bronze industry of the Hungarian highlands.

The slanted fluted pottery developing during the second phase became characteristic to the warrior society burying under tumuli. The recently excavated tumulus burials in Burgenland, in the Lake Fertő (Neusiedlersee) marks the route along which this characteristic pottery became indigenous to the early UK of northern Austria in the Baierdorf find group. The similar vessels of the Lednice group were communicated by the southwestern Slovakian Čaka circle to southern Moravia. The pottery type is strange to both areas and is distinctively separated from the plain, mainly undecorated vessels of the Velatice period.

It seems that the getting underground of the Kurd type hoards happened due to historical events and this process was not an isolated event in Transdanubia. The eastern Hungarian Tálya type hoards, the storage finds collected in the area between the Drave and Save, and in the nearby Szerémség, the western Slovakian Martincek circle treasures represent the same horizon and simultaneously point to the fact that a historical disaster, valid for the whole of the Carpathian Basin, might stand behind the hiding of all these storage finds.⁵¹⁵

The character and the time of the disaster cannot be determined satisfactorily yet, we might only suspect that the development of the younger Urnfield Culture might have been related to its events. Relative to Transdanubia presently the development and migration of the Vál Culture is considered as such a cause which acceptably explains the decline of the earlier Urnfield Culture. Although the sites of the Vál Culture concentrate in the eastern part of the region, their radiating circle might have been much larger. The expansion of the people of the culture can primarily be traced toward south, and the development of the Dályá-Kiskőszeg group may also be related to its name. This expansion put an end to the life of the Belegis type sites in the Szerémség and the Vál type pottery appearing at the settlements most likely is related to the development of the Dályá-Kiskőszeg group. These events, however, go beyond the frame of the early UK and for a larger expansion of the culture happens only later, in the younger phase of UK.

The history of the final phase of the earlier UK is not clear yet in the area between the Danube and the Tisza, in the region of the Csorva group. We presume that occasionally the finds of the Gáva Culture replace the Csorva material, but the circumstances are not cleared yet.

The early Urnfield period was the first real great period of prehistory of Central Europe. It was the time when the people of this region participated in "making world history". The beginning of this period coincides with the decline of the Mediterranean civilizations and with the sceptically accepted first wave of the Aegean migration.⁵¹⁶ To state that elements of Transdanubian origin might have taken part in this migration would be rather difficult. A whole series of arguments for and against could be listed here. Among the "arguments for" the Danubian origin material to be detected among the finds of the northern Greece settlements are quoted most frequently the best parallels, of which according to some scholars, can be found among the finds of the Čaka Culture.⁵¹⁷ This theory suggests that Danube region elements had reached the periphery of the Mycaean empire. This presumption though stands on rather unstable ground, on the one hand the quality of the pottery of the mentioned settlements of Vardaroftsa, Vardino, Saratse leave a lot to be desired, compared to the finely worked thin walled polished wares of the early UK in the Danube region, on the other hand the majority of bronzes considered of middle European origin in the Mediterranean, chronologically cannot prove anything.⁵¹⁸ Although no doubt surrounds the existence of the aggressors invading through the Vardar valley, their ethnic origin is far from being determined. It is reasonable to look for their origin in Epirus or elsewhere in the Balkan peninsula.⁵¹⁹ Nevertheless the possibility of the maintained indirect connections should not be discarded, since it can be proven that the radiating influence of the early Urnfield Culture of Transdanubia can be noticed at several places in the Balkan, especially in the northern part of Bosnia.⁵²⁰

The appearance of the so called hand made knobbed ware in Troy most likely does not effect the Late Bronze Age history of western Hungary.⁵²¹ The VII/b1-2 layers following the devastation of the Homeric city yield this along with the stamped-cord ornamented pottery which undoubtedly is closely related to the Coslogeni-Babadag-Psenicevo Culture of the lower Danube area, thus it could barely have any link to the Late Bronze Age of our region.⁵²²

A második fázisban kibontakozó ferdén árkolt kerámia a halmok alá temetkező harcos társadalom fazekasiparának jellemző sajátjává vált. A Burgenlandban, a Fertő tó körzetében nemrégiben feltárt tumulusos temetkezések egyben azt az útvonalat is jelzik, amelyet követve e jellegzetes kerámia otthonossá vált Észak-Ausztria korai UK kultúrájában, a baierdorfi leletcsoportban. A Lednice csoport hasonló jellegű edényeit a délnyugat-szlovákiai Čaka kör közvetítette Dél-Morvaországba. Mindkét területen idegen e kerámiatípus, és élesen elválik a Velatice korszak síma, leginkább vízszintes síkózással díszített edényeitől.

Úgy tűnik, hogy a kurdi típusú kincselek föld alá kerülése sajátos történeti események hatására következett be, s ez a folyamat nem állt elszigetelten a Dunántúlon. A kelet-magyarországi tályai típusú kincsek, a Dráva és Száva közén és a szomszédos Szerémségben összegyűjtött raktárleletek, az észak-ausztriai Drassburg-Wöllesdorf típusú, a nyugat-szlovákiai Martincek kör kincsei ugyanezt a horizontot képviselik, s egyben arra is utalnak, hogy a teljes Kárpát-medencére kiterjedő háborús eseménysorozat állhat a raktárleletek elrejtésének hátterében.⁵¹⁵ Ezen események jellegét, időtartamát ma még aligha határozhatjuk meg kielégítő módon, legfeljebb gyaníthatjuk, hogy a fiatalabb urnamezős korszak kialakulása lehetett összefüggésben ezekkel. A Dunántúl viszonylatában egyelőre a váli kultúra kialakulását és vándorlását tekintjük olyan kiváltó oknak, amely elfogadhatóan magyarázhatja a régebbi urnamezős korszak hanyatlását. Bár a váli kultúra lelőhelyei a térség keleti felében csoportosulnak, kisugárzási körük ennél jóval szélesebb lehetett. A kultúra népének expanziója elsősorban déli irányba követhető nyomon, s valószínűleg nevéhez fűződik a Dálya-Kiskőszeg csoport kialakítása is. A Szerémségben az expanzió véget vetett a Belegis típusú lelőhelyek életének, s a telepeken jelentkező váli típusú kerámia nyilván összefügg a Dálya-Kiskőszeg csoport kibontakozásával. Ezek az események azonban már túlhaladják a korai UK kereteit, s a kultúra jelentősebb térfoglalására csak a későbbiekben, az UK fiatalabb szakaszában került sor.

Ma még nem világos a régebbi UK végső fázisának története a Duna–Tisza közén, a csorvai csoport elterjedési területén. Feltételezzük, hogy a csorvai anyagot helyenként a gávai kultúra leletei váltják fel, de ennek körülményei még tisztázásra várnak.

A korai urnamezős kor Közép-Európa őstörténetének első igazán nagy korszaka volt. Ekkor vettek először tevékenyen részt a „történelem” alakításában e régió népei is. A korszak kezdete egybeesik a mediterrán civilizációk hanyatlásával, a meglehetősen szkeptikusan fogadott égei vándorlás első hullámával.⁵¹⁶ Arra vonatkozóan, hogy e vándorlásban dunántúli eredetű elemek is részt vettek volna, nehéz egyértelműen nyilatkozni. Érvek és ellenérvek egész sora említhető a kérdéssel kapcsolatban. Az előbbieik között elsősorban az észak-görögországi telepek anyagában fellelhető Duna vidéki eredetűnek vélt kerámiát idézik leggyakrabban, amelynek legjobb párhuzamait egyes kutatók a Čaka kultúra leleteiben látják.⁵¹⁷ Ez az elmélet azt sugallja, hogy a Duna vidéki elemek eljutottak a műkénei birodalom periferiájába. Sajnos e feltételezés eléggé bizonytalan talajon áll; egyrészt a vardaroftsai, vardinoi, saratsei stb. települések szóban forgó kerámiája minőségben elmarad a finoman kidolgozott, vékony falú, fényezett Duna vidéki korai UK árutól, másrészt a mediterrán területeken közép-európai eredetűnek vélt bronzok többsége kronológiai helyzete miatt nem bír bizonyító értékkel.⁵¹⁸ Bár a Vardar völgyén keresztül behatoló hódítók létezéséhez ma már nem férhet kétség, ezek eredete ma még közel sem meghatározott. Valószínű, hogy valahol az Epirusban vagy másutt a Balkánon kell keresnünk ezek kiinduló helyét.⁵¹⁹ Mindenesetre a Duna vidékkel fenntartott közvetett kapcsolatok lehetőségét nem szabad elvetnünk, miután bizonyítható, hogy a Dunántúl korai urnamezős kultúrájának kisugárzása a Balkánon több helyütt is érezhető, mindenekelőtt Bosznia északi részében.⁵²⁰

Aligha érinti Nyugat-Magyarország későbronzkori történetét az ún. kézzel formált, durva bütykös árú Trójában való jelentkezése.⁵²¹ A homéroszi város pusztulását követő VII/b1–2 rétegekben ez együtt fordul elő a pecsételt-zsinórdíszítéses kerámiával, amely kétségtelenül az Alduna vidék Coslogeni-Babadag-Psenicevo kultúrával tart szoros rokonságot, s így alig lehet köze vidékünk későbronzkorához.⁵²²

A régebbi urnamezős kultúra végső etapja már egybeesik Görögországban a dór vándorlás mozgalmas eseményekkel teli időszakával, a subműkénei temetkezések új korszakával, Itáliában a protovillanova kibontakozásával; olyan korszak ez, mely teljesen új irányt szabott Európa gazdasági–társadalmi fejlődésének. Az i. e. második évezred utolsó két századában történt meg először, hogy a fejlődés színvonala többé-kevésbé kiegyenlítődött a Mediterráneum és Európa mérsékelt zónái között, s hogy ez nem csupán pusztán feltevés, azt többek között Nyugat-Magyarország e korszakból származó régészeti leletei világosan igazolják.

A ferdén árkolt edények kultúrája népének expanziója tulajdonképpen a II. fázis idején már elérte tetőpontját, nagyjából a HA1 periódus kezdeti stádiumában. Elterjedése Közép-Európa nyugati régiójában ekkor a legszélesebb, de a kultúra kisugárzása ennél jóval távolabbra is nyomon követhető. Észak-Ausztria jóval túl a Bécsei-medencén, Dél-Morvaország jelentős része, természetesen a Dunántúl, a szorosan kapcsolódó Délnyugat-Szlovákia, valamint a Duna–Tisza közének déli szakasza a Baierdorf-Lednice-Čaka-Mosonyszolnok-Csorva néven ismert kerámiaművesség és a Riegee hagyományokat folytató Wöllesdorf-Drslavice, valamint a kurdi fémművesség érékszférájába tartozott, nem beszélve a Drávától délre eső területekről.

A HA1 folyamán ez az érdektérlet egyre szűkebb határok közé szorult. Dél-Morvaországból a kultúra népét az erőteljes halomsíros hagyományokkal bíró Velatice műveltség teljesen kiszorította, illetőleg magába olvasztotta, s tulajdonképpen ugyanez a sors várt Észak-Ausztria és Burgenland lakóira is. Valamivel később új kultúra jelent meg

The last stage of the Urnfield Culture coincides in Greece with the agile, eventful period of the Doric invasion, with the new period of the sub-Mycenaean burials, the development of the Protovillanova in Italy. It is a period to outline brand-new trends for Europe in its economic and social developments. It happened during the last two centuries of the second millennium B. C. that the level of development, more or less, balanced between the Mediterranean and the continental zones of Europe. The archaeological finds of western Hungary from this period clearly prove that this is not only a presumption, but a fact.

The expansion of the culture of the people with the slanted fluted vessels had reached its peak during this time of the second phase, roughly at the beginning of the HA1 period. Its expansion is widest in the western region of Central Europe, however, its influence can be traced further on. Northern Austria, far beyond the Viennese Basin, the closely joined southwestern Slovakia, as well as the southern section of the area between the Danube and the Tisza, the pottery called Baierdorf–Lednice–Čaka–Mosonyszolnok–Csorva, the Wöllersdorf–Drslavice continuing Riegsee traditions, furthermore the Kurd metallurgy including the areas south of the Drave, all belonged to its sphere of interest.

This sphere of interest got considerably more limited during HA1. The people of the culture were completely expelled from southern Moravia by the Velatice Culture with strong Tumulus traditions or quite overwhelmed and smelted into their own. The same fate was to come to the population of northern Austria and Burgenland. Somewhat later a new culture the Vál Culture appeared in southwestern Slovakia and Transdanubia. In the area between the Danube and the Tisza the Gáva Culture put an end to the rule of the Csorva group. Although these events took place within the frame of the early UK, the third phase in Transdanubia can be considered a transitional phase between the early and the late UK. The question is very complicated, since in our Kurd hoards belonging to the early UK, there are many such objects which come up in the material of the new culture, e.g. in the Velatice I grave (three rib hilted swords, Friedrich's ruhè cup, etc.) furthermore the products of the same Kurd and Gyermely metallurgy are used in the early phases of the Vál Culture.⁵²³ In any case, this is the period of the third phase as far as Transdanubia is concerned marking the end of the early UK and at the same time the transition into the new period as well, most likely at the beginning of the HA2 period already.

The appearance of the Urnfield elements responsible for the Carpathian Basin facies of the Velatice Culture falls to the third phase already and the ethnogenesis of the Vál Culture links on the one hand to these, on the other to the Čaka–Mosonyszolnok basic stratum. The developed Vál Culture, noticeable in the large cemeteries already is the product of two cultures and perhaps the cohesion of the two populations. The historical development of this period is exceptionally variegated and complex, since the two cultures with similar exterior characteristics, but of different ethnic features lived side by side in Transdanubia during the same period, thus the process of their unique amalgamation continued. The earlier phase of the Vál Culture, Vál I can be paralleled with this historically important period, in spite of the fact that its basic pottery characteristics link it to the early UK. In spite of several formal similarities we face a new culture of new economic conditions, consequently of new social formations as well.

During the third phase of the UK the certain decrease of sites could already been sensed in Transdanubia. This somewhat changes for the time of the fourth phase when some increase can be experienced in the Danube Bend, elsewhere although the UK finding sites continues to decrease. Perhaps only the region along the Danube in south Transdanubia is exceptional, where Urnfield settlements are still strong. In the Balaton region and the joining Zala area the decrease however, is considerable.⁵²⁴

The fourth phase is the flowering of the late UK at the same time and in the northwestern region it was indeed the time of the development of the most important bronze industrial center of the Late Bronze Age in Central Europe, primarily at Velemszentvid, but workshops in well defendable areas like at Sághegy came also to light. Some objects of the treasure finds coming to light in these latter sites, furthermore part of the scattered bronzes are still identical to the youngest types of the Kurd level, the majority, however, represent the younger Románd horizon within the late Urnfield period. Whereas the products of the Kurd bronze industry show regional characteristics in each case (e.g. treasures of Somogy and Baranya counties), the objects of the later, the younger Urnfield hoards, the Románd type find circle are proof of a uniformization much wider than the Carpathian Basin.

The number of the individual type variations in the bronze material of the later UK decreases considerably; e.g. the sickles with handle, the socketed axes, or in the case of knives could this be experienced. This phenomenon makes us conclude to the new structure of the flourishing bronze workshops of the last phase of the Late Bronze Age which differs from the earlier metallurgies. Although in the case of the Kurd and Gyermely bronze industry we could not have thought of each settlement being a workshop as well, the number of the late UK bronze industrial centers were especially limited within the Carpathian Basin, moreover, in the whole of Central Europe. As far as Transdanubia is concerned we only know about Velemszentvid and Sághegy for certain, and it is quite possible that these were the only two providing the people of this region with products, or perhaps provided export for a much larger area as well.

These bronze industrial centers, especially from an archaeological data providing aspect, the Velem settlement, is very significant; with its mass production it became the base of commerce as well. The fortified, terraced Velem

Délnyugat-Szlovákiában és a Dunántúl területén, a váli kultúra. Úgy tűnik, hogy a Duna–Tisza közén a Gáva kultúra vetett véget a Csorva csoport uralmának. Bár ezek az események túlnyomórészt a régibb UK keretein belül játszódtak le, a Dunántúlon a harmadik fázist bizonyos értelemben átmeneti szakasznak tekinthetjük a régibb és a fiatalabb UK közötti időben. A kérdés rendkívül bonyolult, miután nálunk a régibb UK-hoz sorolt kurdi kincsekben sok olyan tárgy van, amely már az új kultúra anyagában, pl. a Velatice I sírban lelhető meg (három bordás markolatú kard, Friedrichsruhe csésze stb.), s ugyancsak a kurdi és gyermelyi fémművesség termékeit használja a váli kultúra fejlődésének korai szakaszában.⁵²³ Mindenesetre a Dunántúl vonatkozásában ez már a harmadik fázis időszaka, amely a régibb UK végét, de egyúttal az új korszakba való átmenetet is jelzi, valószínűleg már a HA2 periódus kezdeti szakaszában.

A Velatice kultúra Kárpát-medencei fázisát létrehozó urnamezős elemek megjelenése a Dunántúlon már a III. fázisra esik, s a váli kultúra etnogenezeise részben ezekhez, részben a Čaka-Mosonyszolnok jellegű alapréteghez fűződik. A két kultúra, s talán népesség kohéziójának terméke a már kialakult, nagy temetőekben is megfigyelhető váli kultúra. E korszak történeti fejlődése rendkívül sokszínű, összetett, hiszen ugyanabban az időben élt egymás mellett a Dunántúlon az egymáshoz külső jellegzetességeiben hasonlító, etnikumában mégis elütő két kultúra, s folytatódott ötvözdésük sajátos folyamata. A váli kultúra korábbi szakasza a Vál I ezzel a történetileg rendkívül fontos időszakkal párhuzamosítható, annak ellenére, hogy bronzainak és kerámiájának alapvető ismertető jegyei még a régibb UK-hoz kötik. A számos formai hasonlatosság ellenére új gazdasági viszonyok között élő, s ennek megfelelően nyilvánvalóan új társadalmi formációkról tanúskodó kultúrával állunk szemben.

Az UK harmadik fázisában a Dunántúlon már érezhető volt a lelőhelyek számának bizonyos fokú csökkenése. A negyedik fázis idejére ez némiképp módosult, miután a Dunakönyök területén ugyan tapasztalható bizonyos emelkedés, másutt azonban tovább csökken az UK lelőhelyek száma. Talán a Dél-Dunántúl Duna menti térsége kivétel ez alól, ahol továbbra is erőteljes az urnamezős települtség. Ezzel szemben erős a csökkenés aránya a Balaton térségében és a hozzá csatlakozó Zalaiban.⁵²⁴

A negyedik fázis egyúttal a fiatalabb UK virágkora s a Dunántúl egy másik területén, az északnyugati régióban valójában csak ekkor bontakozott ki Közép-Európa későbronzkorának egyik legjelentősebb bronzipari központja, elsősorban Velemsszentviden; műhelyei más, jól védhető telephelyen, így pl. Sághegyen is előkerültek. E két utóbbi lelőhelyen napvilágra került kincsleletek egyes tárgyai, valamint a szórványbronzok egy része még azonos a kurdi szint legfiatalabb típusaival, nagy többségük viszont a fiatalabb Románd horizontot képviseli a fiatalabb urnamezős korszakon belül. Amíg a kurdi bronzipar termékei esetenként regionális sajátosságokról tanúskodnak (pl. a Somogy és Baranya megyei kincsek), addig a következő, fiatalabb UK korabeli kincsleletek, így a HB2 periódusra keltezett romándi leletkör tárgyai a Kárpát-medencénél jóval szélesebb körre kiterjedő uniformizálódás bizonyítékai.

A fiatalabb UK bronzanyagában az egyes típus variációinak száma lényegesen csökken; pl. a nyélnyújtványos sarlók, tokos balták vagy kések esetében tapasztaljuk ezt, amely jelenség a későbronzkor végső etapjában virágzó bronzműhelyeknek a korábbiaktól eltérő struktúrájára enged következtetni. Bár a kurdi és a gyermelyi ipar esetében sem gondolhatunk arra, hogy minden egyes település egyben bronzműhely is volt, a fiatalabb UK bronzműves központjainak a száma különösen korlátozott volt a Kárpát-medencében, sőt egész Közép-Európában. A Dunántúlon teljes bizonyossággal csak a velemsszentvidiről és a sághegyiről tudunk, s könnyen lehet, hogy egyedül ezek látták el kész termékekkel a térség lakóit, sőt ennél jóval szélesebb területre kiterjedő exportra termeltek.

E bronzipari központok, különösen a régészeti adatszolgáltatás szempontjából igen jelentős velemi település, tömegtermelésükkel egyúttal a kereskedelem bázisaivá váltak. Az erősített, több terasszal kiépített, fellegrárral is rendelkező velemi földvár az újabb feltárások tanúsága alapján sűrűn volt telepítve, s számos olyan jellegzetessége van, mely arra utal, hogy a mediterrán kereskedelmi útvonalak mentén kialakított polis nem áll példa nélkül Európa mérsékelt égövi területein sem. Elég itt utalnunk az antimon bronzok jelentőségére. Sajnos Sághegy bazaltbányái végérvényesen megsemmisítették az ipari centrum minden maradványát, legfeljebb a gondosan összegyűjtött szórványokból következtethetünk egykori, velemihez hasonló jelentőségére. A számtalan bronztárgy mellett az öntőműhelyek felszereléseinek néhány darabja közvetlenül is e konvergenciákra utal.

Fentebb már utaltunk arra, miként alakultak ki az igen termelékeny, s feltehetően jól szervezett bronzművesség bázisai. A régibb UK végén, az átmenetinek meghatározott harmadik fázisban már érezhetőek bizonyos változás jelei az UK fejlődés folyamatában, mely változás a fentebb már ismertett történeti események sorozatához vezetett. Bár a kutatók egy része tagadja az etnikai változás lehetőségét, s belső, gazdasági természetű okokra vezeti vissza az újabb UK kibontakozását, a Dunántúl esetében számos jel mégis az előbbi feltételezést látszik alátámasztani. A váli kultúra kialakulásának kérdésében aligha fogadhatjuk el az UK teljes idejére kiterjedő belső, egyenletes fejlődés elméletét, hiszen a váli kultúra eléggé eltér elterjedési területének korábbi leletcsoportjaitól. Bár az anyagi kultúra, mindenekelőtt a kerámia számos eleme szoros összefüggést mutat a régibb UK leletanyagával, ez azonban nem több annál, amit az alapnépesség átörökíthetett az új kultúrába. A fejlődés új irányát tulajdonképpen a Velatice kultúrából kiszakadt népcsoportok határozták meg, melyek a superstratum szerepét játszották az etnogenezis folyamatában. A bizonyos mértékű belső mozgások lehetőségét egyébként a széles körre kiterjedő „Urnfelder vándorlás” elméletét tagadó H. Müller-Karpe is elismeri.⁵²⁵ A kérdés természetesen nem lezárt, mindenesetre alapos okunk lehet

earthwork with an acropolis was densely populated, according to the latest excavations and has several such characteristics which indicate that the polis, developing along the Mediterranean commercial routes was not without parallel in the continental climates of Europe, referring to the great significance of the antimone bronze. Unfortunately the basalt mines of Sághegy irrevocably demolished the remains of the industrial center, only the carefully collected sporadic finds make us conclude to its significance similar to that of Velem. The few pieces of the equipment of the smelting shops beside the numerous bronze objects indicate the same fact.

We already referred to how the very productive and possibly well organized bronze industrial bases were formed. At the end of the earlier UK, in the transitional third phase, some changes can be seen in the course of the UK development; these changes lead to the already surveyed series of historical events. Although some of the experts deny the possibility of an ethnic change and refer to the development of the late UK to economic reasons, in the case of Transdanubia several signs still seem to support the previous presumptions. In the question of the development of the Vál Culture we could hardly accept the gradual internal progress theory, valid for the whole period of UK, since the find groups of the Vál Culture considerably differ from the earlier ones of its expansion area. Although the material culture, primarily the elements of pottery show a close link with the find material of the early UK, this, however, is not necessarily more than what the basic population could have taken along into the new culture. The new direction of development was in fact determined by the people broken off the Velatice Culture, which played the role of the superstratum in the process of ethnogenesis. The possibility of certain internal migrations is acknowledged even by H. Müller-Karpe⁵²⁵ who otherwise denies the theory of the "Urnfield migration" expanding to a large area. The question is obviously not closed, nevertheless we have good enough reason to presume that the people burying in the Ocskó tumulus grave might have started such a process in the Carpathian Basin which put an end to the rule of the people of the slanted fluted pottery.

The life span of the fourth phase lasted considerably long; it includes the second half of the 11th century, the 10th century, and most likely part of the 9th as well. It represents a significant section of the late UK, roughly the end of the HA2 period and the larger part of HB.⁵²⁶ As mentioned before, the Vál I phase which reaches back into the third phase does not differ sharply from Vál II; the transition was almost unnoticeable, in which case no ethnic change could have taken place. Similar process can be noted in southern Moravia, where the Klentnice I phase corresponds with the transitional phase of the Vál Culture, whereas the Klentnice II and the Brno-Obrany phases are contemporary with Vál II.⁵²⁷ Whereas the Velatice components have a strong influence on the pottery of the Vál I phase, in the second period the special pottery of the Vál Culture, the vertically fluted, narrowing necked urns, jugs push the earlier types almost completely out.⁵²⁸

It seems the Vál Culture had no independent metallurgy, in the early phases they simply took over the products of the Kurd bronze industry (posamenterie type fibulae with multi-catch, plates, Pustimer type knives, etc.) as witnessed by the early Hetény graves. It is very likely that some eastern Transdanubian treasure finds of younger types (Bokod, Gyermely, etc.) belonged to the Vál circle already. Since the Vál II phase yields very few find groups with bronzes, only scattered ones of the expansion area of the culture, and the bronze material of related find groups allow us to conclude that the bronze types had been used in the period, those which bear only slight differences from the narrow type choices of the late UK.

The people of the Vál Culture lived at temporally settlements at first, and lived an agricultural-animal husbandry type of life, characteristic for transitional periods. In the find material of its riverside settlements objects, indicating a fishing-hunting-gathering economy are not rare at all. Although great number of these settlements can be found along the Danube or not too far of the riverside region in the areas of Komárom, Pest, Fejér and Tolna counties, we presume that the defendable, high settlement centers of Transdanubia were already occupied by the end of the early period (Vál I). The find material of the Vál Culture or that of the even highly related UK can be found among the finds of Regöly, Lengyeltóti, Tihany, Bakonyszentkirály, etc. The sites of the Sághegy-Velemszentvid group invading the northwest Transdanubias highlands and the joining cultivatable plains, also belong to the above mentioned ones.

Although there are many finds within the Sághegy-Velemszentvid group available, several unanswered questions still exist. For example we do not know the circumstances of its origin and the relationship to the late Tumulus early UK people who previously ruled the region. Its early finds, dated to the third phase, are only known from urn graves excavated on the side of Sághegy. Its pottery reminds us of the flourishing facies of the north Austrian Baierdorf-Velatice Culture, whereas its bronzes belong to the latest products of the Kurd-Gyermely metallurgy. Although the scattered finds and some of the finds of the latest excavations indicate, that the Velemszentvid settlement was already populated during the late Tumulus – early UK period, it only became a Bronze Age center after the end of the Kurd horizon, or even after its ceasure. The scattered pottery of the settlements remind us on the one hand to the material of the north Austrian Stillfried, on the other hand to the material of the south Moravian Urnfield Culture (St. André, Klentnice, Brno-Obrany, etc.).^{528/a}

The seemingly peaceful and undisturbed development of the groups of the fourth phase indicate consolidated economic and producing conditions. In the settlements of the Vál Culture, excavated in the Budapest area, the land

annak feltételezésére, hogy az ocskói halomsírba temetkezők olyan folyamatot indítottak el a Kárpát-medence térségében, amely véget vetett a ferdén árkolt kerámia népe egyeduralmának.

A negyedik fázis élettartama meglehetősen hosszú volt; felöleli az i. e. 11. sz. második felét, a 10. századot, s valószínűleg a 9. sz. egy részét is. Nagyjából a HA2 periódus végét és a HB első nagyobbik felét, tehát a fiatalabb UK-nak jelentős szakaszát képviseli.⁵²⁶ Amint említettük, a III. fázisba visszanyúló Vál I szakasz nem válik el élesen a Vál II-től; szinte észrevétlenül került sor az átfejlődésre, amely ebben az esetben aligha tükrözhet etnikai cserét. Tulajdonképpen hasonló folyamat figyelhető meg Dél-Morvaországban, ahol a Klentnice I fázis felel meg a váli kultúra átmeneti szakaszának, míg a Klentnice II. és a Brno-Obrany fázisok már a Vál II-vel egyidősek.⁵²⁷ Amíg a Vál I szakasz kerámiájában még erőteljesen érvényesülnek a Velatice összetevők, addig a II. periódusban már a váli kultúra sajátos, függőlegesen árkolt, hasú, szűkülő nyakú urnái, korsói szinte kiszorítják a korábbi típusokat.⁵²⁸

Úgy tűnik, a váli kultúrának nem volt önálló fémművészete. A korai szakaszban egyszerűen átvették a kurdi bronzipar termékeit (több korongos fibulák, Pustimer típ. kések stb.), amint ezt a korai hetényi sírok tanúsítják. Valószínűleg néhány, fiatalabb típust is tartalmazó kelet-dunántúli kincslelet (Bokod, Gyermely stb.) már a váli kultúra köréhez tartozik. Miután a Vál II. szakaszban már rendkívül ritka a bronzokat is tartalmazó leletegyüttes, csak a kultúra elterjedési területén lelt szórványokból, valamint a válival szoros rokonságban levő leletcsoportok bronzanyagából következtethetünk a korszakban használt bronztípusokra, melyek alig térnek el a fiatalabb UK rendkívül szűk típusválasztékától.

A váli kultúra népe kezdetben időszakos telepeken élt, s az átmeneti korszakok megszokott földművelő–állattenyésztő életmódját folytatta. Folyómenti telepeinek anyagában nem ritka a halász–vadász–gyűjtögető gazdálkodásra utaló leletanyag sem. Bár a települések jó része a Duna mentén vagy nem túl távol a folyómenti sávtól, Komárom, Pest, Fejér és Tolna megyék területén található, feltételezzük, hogy a korai periódus (Vál I) végén már elfoglalta a Dunántúl védhető, magaslati települési központjait. Regöly, Lengyeltóti, Tihany, Bakonyszentkirály stb. leletanyagában már ott találjuk a váli kultúra vagy a vele erősen rokon fiatalabb UK csoportok leletanyagát. Ez utóbbiak közé tartoznak a Dunántúl északnyugati hegyvidékét és a hozzá csatlakozó művelhető síkságokat megszálló Sághegy-Velemszentvid csoport lelőhelyei.

Annak ellenére, hogy a Sághegy-Velemszentvid csoporton belül elég sok lelet áll rendelkezésünkre, több megoldatlan kérdésre kell még választ találnunk. Nem ismerjük pl. kialakulásának körülményeit, a térséget korábban megszállva tartó későhalomsíros–korai UK lakossághoz való viszonyát. Korai, még a III. fázisba keltezhető leleteit csupán a Sághegy oldalán feltárt urnasírok anyagából ismerjük. Kerámiája a virágzó Baierdorf-Velatice kultúra észak-ausztriai fáciését idézi, míg bronzai a kurdi fémpar legkésőbbi, gyermelyi jellegű termékei közé tartoznak. Bár a szórványok, valamint a legújabb ásatások néhány lelete arra utalnak, hogy a velemszentvidi telepet már a későhalomsíros–korai UK időszakban lakták, bronzipari központtá csak a kurdi horizont vége felé, ill. annak megszűnése után vált. A telepek szórványkerámiája részben az észak-ausztriai Stillfried, részben a dél-morvaországi fiatalabb urnamezős kultúra anyagára emlékeztet (St. André, Klentnice, Brno-Obrany stb.).^{528/a}

A negyedik fázis csoportjainak békés, látszólag zavartalan fejlődése konszolidált gazdasági–termelési viszonyokat sejtet. A váli kultúra Budapest térségében feltárt telepein a helyhez kötött paraszti életmód feltételei biztosítva voltak, s aligha tértek el ezektől a távolabb létesített települések sem. Bár a közel méter vastagságú kultúrretegek a Dunántúlon még nem kerültek elő, ezek a falvak mégis emlékeztetnek a gávai kultúra telephelyeire. A békásmegyeri Vízművek területén feltárt település több évszázadot felölelő lakottságot igazol, bár a teljes urnamezős korszakot felölelő élettartamot a különböző gödöranyagok segítségével bizonyítani nem lehet. E népesség temetője a csillaghegyi Duna menti domsoron húzódik, s a mellékletek tanúsága szerint a váli kultúra teljes tartama alatt használatban volt. A Vöröshadsereg úti mintegy 330 sír a Vál I-től a Vál II végéig tartó időszakot képviseli, s ugyanezt mondhatjuk el a kultúra több más temetőjéről is. Tulajdonképpen, ha közvetett módon is, a fentebb már idézett letelepült életmódra utalnak a hosszú ideig használt temetők. Valószínű, hogy a gazdálkodáson belül a földművelés már döntő jelentőségű volt s ezt igazolja egy Zuglóban feltárt gabonaraktár.⁵²⁹

Egyfelől a paraszti földművelő–állattenyésztő gazdálkodás, másfelől az intenzív termelésre berendezkedett bronzipar és a feltehetően távoli vidékeket felölelő kereskedelem a fiatalabb UK gazdasági bázisai. A kultúra népe társadalmi szerkezetét illetően nyilván a korai és régibb UK-tól eltérő formációkra kell gondolnunk. A főként pásztorkodó későhalomsíros törzsek patriarchális, nemzetségi–törzsi sejtekre épülő társadalmá gyökeres változáson mehetett át az i. e. második évezred két utolsó századában. A korai urnamezős korszak többé-kevésbé egységes kerámiája és bronzművészete az elszigetelt törzsi szállásterületek határainak elmosódását, s az egyre nagyobb területre kiterjedő központi hatalmi rendszer kibontakozását sejteti. Az uralkodó réteg halmok alatt fekvő harcos sírjai katonailag erőteljesen szervezett politikai komplexumra utalnak. Ez a társadalmi formáció a korszak vége felé inkább valamilyen, a vezetők kezében összpontosuló despotikus hatalomra, mint „katonai demokráciára” enged következtetni. A föld alá kerülő kurdi típusú kincsleletekben már nem egy nemzetség közös tulajdonát, hanem a település vezető rétegének vagy valamelyik kiváltságos tagjának vagyonát kell látnunk, amely egyúttal a helyi bronzműhely nyersanyagkészletét, esetleg termékeit jelentette. Ugyanezt az erőteljes társadalmi differenciálódást tükrözik a bronzmellékletekben igen gazdag, de viszonylag szegényebb sírok is, s nem utolsósorban bizonyos, a korszakra jellemző települési sajátosságok.⁵³⁰

bound peasant type conditions had been ensured, nor did the farther established settlements differ much. Although the close to a one metre thick cultural layer has not come to light in Transdanubia, these villages still remind us of the settlements of the Gáva Culture. The settlement excavated in the area of Békásmegyer-Vízművek proves a population encompassing several centuries, although the continuity engulfing the full Urnfield period cannot be proven by the only help of the different pit materials. The cemetery of this population lies on the hillside along the Danube at Csillaghegy and according to the find material it was in use during the full period of the Vál Culture. Some 330 graves of the Vöröshadsereg Road represent a period from Vál I to the end of Vál II and the same can be said about the other cemeteries of the culture. In fact, even in only indirectly, the cemeteries, in use for a long time, indicate the above described settled way of life. It is likely that within their economy agriculture was of major importance as proven by a corn storage excavated in Zugló.⁵²⁹

On the one hand the peasant type agricultural and animal husbandry economy, on the other hand the mass producing bronze industry and trade, enclosing a wide area, were the economic bases of the late UK. Concerning the social structure of the people of the culture we must think of a different formation from that of the earlier phases of the UK. The shepherding late Tumulus patriarchal tribes, based on clan-tribe-cells must have undergone a revolutionary change during the last two centuries of the second millennium B. C. The more or less unified pottery and bronzes of the early Urnfield period indicate the development of an ever increasing central power system. The warrior graves of the ruling class under the tumuli indicate a strongly organized political and military unit, which was mentioned earlier as a military democracy. This social formation towards the end of the period rather marks a somewhat despotic rule, centered in the hand of the leaders, than a democracy. The Kurd type hoards getting underground no longer represents the mutual wealth of a whole tribe but the individual property of one of the privileged which may at once have represented the raw material stock of a local bronze workshop or its products. The same strong social differentiation is reflected in the graves, rich with bronze furnishings, and the relatively poorer ones as well, and last but not least the special settlement phenomena, characteristic for the period.⁵³⁰

The slow transformation of the clannish society, even if not so showily, continued to go on during the younger Urnfield period as well. Bronze furnishings in the earliest graves of the Vál Culture, but even in the Sághegy cemetery are still frequent, later though they disappear almost completely. In the graves of Vál II, apart from some exceptions, we find no difference among the furnishings of the different graves. Only the Vöröshadsereg Road site in Budapest produced such graves, where the furnishings indicated the earlier special social status of the people in the community buried there. Especially graves containing clay materials with astral symbols, the so called magic tools, foot shaped vessels, bronze inlaid urns are of significance. All these finds, for their special role played in the contemporary cultic life, ensure a special position for this cemetery within the Vál Culture.⁵³¹

There are only a few bronze furnishings in the graves of the younger UK in Transdanubia and concerning the whole of the Middle Danubian Urnfield Culture, and this seems quite unusual. The contemporary of lower Austria, south Moravia, Slovenia (Wien-Leopoldsberg, Klentnice, Oblekovice, Brno-Obrany, Ruše, etc.) are much richer in bronze furnishings than the Transdanubians and this phenomenon may indicate that the Urnfield Culture of this period did no longer build its economic and power centers in Transdanubia any more. These must be sought in such places like Stillfried or Brno-Obrany. We do not know yet whether this economic power coupled with a political power in the case of Velemszentvid and Sághegy.

Fortified settlements held their districts under control in the inner regions of Transdanubia. Although the find material of these settlements reveals local specialities within the younger Urnfield Culture as well (Lengyeltóti, Bakonyszentkirály, etc.), their alliance to the Middle Danubian Urnfield Culture cannot be doubted. The specific Urnfield Culture of southern Transdanubia have already developed during the early UK only to get its final features with the contribution of the Vál Culture. Its sites are denser in the Mecsek area and its two main centers are Pécs-Jakabhegy and Makárhegy. It is very likely that the Pécsvárad-Aranyhegy population moved from its badly defendable settlement to this area after the hiding of the Kurd type hoards. The most characteristic own type of pottery of this culture is the so called "Kantharos" type vessel with two curved handles. This has some Balkanic connections, its background, nevertheless should be sought in the southern area of the Carpathian Basin and its roots reach back into the Middle Bronze Age. The territorial facies of the southern Transdanubian Urnfield Culture is the Dálya-Kiskőszeg group, developing in the younger phase of the culture, relating to the Slovenian Dobova-Ruše type cemetery circle.⁵³² The local late Tumulus – early UK background must have played a significant role in the development. It must be remembered that there was a very strong bronze metallurgy in the area between the Drave and the Save which was related to the Kurd bronze metallurgy. Their further development, however, was highly influenced by the emerging Vál elements of the areas of the Danube and its tributaries. The fact of the Vál expansion could hardly be doubted considering the Vál type find material showing at north Yugoslavian Late Bronze Age settlements.⁵³³

The different late Urnfield groups of Transdanubia separate from each other by their settlement structure. The inhabitants of northwestern Transdanubia went on with their occupations engulfing the different branches of bronze metallurgy in the protected highland area, whereas the people of the Vál Culture basically clung to agriculture and

A nemzeti társadalom fokozatos átalakulása, ha nem is ilyen látványos módon, a fiatalabb urnamezős korszakban is tovább folytatódott. A váli kultúra temetőinek legkorábbi sírjaiban, de a sághegyi temetkezésekben is, gyakori még a bronzmelléklet; a későbbiek során viszont majdnem teljesen eltűnik. Vál II sírjaiban – egy-két kivételtől eltekintve – már alig találunk különbséget a különböző sírok mellékletei között. Egyedül a Vöröshadsereg úti temetőben tártak fel olyan sírokat, melyek mellékletei az ezekben eltemetett halottaknak a közösségen belül korábban elfoglalt különleges helyzetére utalnak. Különösen az asztrális szimbolika körébe tartozó agyagtárgyakat, az ún. varázseszközöket, a láb alakú edényeket, a bronzbetétes urnákat is tartalmazó sírok érdemelnek figyelmet. Mindezek a leletek a korabeli kultuszvilágban betöltött szerepük miatt különleges helyet biztosítanak ennek a temetőnek a váli kultúra körében.⁵³¹

A fiatalabb UK dunántúli temetőinek sírjaiban kevés a bronzmelléklet, és ez a középső Duna vidéki urnamezős kultúra egészét tekintve meglehetősen feltűnő. Alsó-Ausztria, Dél-Morvaország, Szlovénia hasonló korú temetői (Wien-Leopoldsdorf, Klentnice, Oblekovec, Brno-Obrany, Ruše stb.) a dunántúliaknál lényegesen gazdagabbak bronzmellékletekben s ez a jelenség talán arra utalhat, hogy a középső Duna vidéki urnamezős kultúra gazdasági bázisai s ezzel együtt talán hatalmi központjai is már nem a Dunántúlon lelhetők fel. Ez utóbbiak olyan helyeken keresendők, mint Stillfried vagy Brno-Obrany. Egyelőre nem tudjuk, hogy Velemsszentvid és Sághegy esetében a gazdasági hatalom egyúttal politikai hatalommal párosul-e vagy sem.

A Dunántúl belsejében egy-egy erősített település tartotta ellenőrzése alatt a hozzá tartozó körzetet. Bár e települések leletanyaga még a fiatalabb urnamezős kultúrán belül is lokális sajátosságokat árul el (Lengyeltóti, Bakonysszentkirály stb.), a középső Duna vidéki urnamezős körhöz való tartozásuk nem vonható kétségbe. Valószínűleg már a régebbi UK idején kialakult, majd a váli kultúra közreműködésével nyerte el végleges arculatát a Dél-Dunántúl sajátos urnamezős kultúrája. Lelőhelyei a Mecsek vidékén sűrűsödnek, s a két legfontosabb központja Pécs-Jakab-hegy és a Makárhegy. Valószínűleg erre a vidékre települt át kevésbé védhető telepéről a Pécsvárad-aranyhegyi népesség a kurdi típ. kincsek elrejtése után. A kultúra kerámiaművességének legjellemzőbb sajátja a két ívelt füllel ellátott „kantharos” típ. edény, amelynek ugyan vannak balkáni összefüggései, előzményei, mégis a Kárpát-medence déli területein keresendők s gyökerei a középső bronzkorba nyúlnak vissza. A dél-dunántúli urnamezős kultúra területi fázisa a valamivel később, már a kultúra fiatalabb szakaszában kibontakozó Dálya-Kiskőszeg csoport, s rokon véle Szlovénia Dobova-Ruše jellegű temetőinek köre.⁵³² Ezek kialakulásában nyilvánvalóan jelentős szerepet játszottak a helyi későhalomsíros–korai UK előzmények. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a Dráva és a Száva közén, valamint a csatlakozó Szerémségben igen erőteljes, a kurdival szoros rokonságban álló bronzművesség létezett. További fejlődésüket azonban jelentős mértékben befolyásolták a Duna és a mellékfolyók mentén előrehatoló váli jellegű elemek. A váli expanzió tényét ma már nehéz lenne tagadni, tekintettel az észak-jugoszláviai későbronzkori telepeken jelentkező, a helyi lakosságra rátelepedő, váli színezetű csoportok leletanyagára.⁵³³

A Dunántúl különböző fiatalabb urnamezős csoportjai települési rendszereik alapján is elhatárolódnak egymástól. Északnyugat-Dunántúl lakói a védett hegyvidéken folytatták a bronzművesség különböző ágazatait felölelő mesterségüket; ezzel szemben a folyómenti síkságokhoz ragaszkodó váli kultúra népének alapvető megélhetési forrása a földművelés és az ezt kiegészítő állattenyésztés volt. A Balatontól északra levő dombvidéken, a nagyobb települési központokban élő népcsoportok továbbra is elsősorban pásztorkodtak. A gazdasági rendszer eme sokrétűsége az egymással szoros szimbiózisban élő népcsoportok számára megfelelő gazdasági egyensúlyt teremtett, amelynek folyamatos fenntartása elképzelhetetlen lett volna megfelelő központi hatalom létezése nélkül. E gazdasági sokrétűséget nem mindenütt kíséri az anyagi kultúrák egymástól lényegesen különböző jellegzetessége. A legfeljebb lokális eltérést mutató kerámiával szemben a bronzipar a korszakban közép-európai viszonylatban már meglehetősen uniformizált bronztárgyakat termelt, s ezekből regionális eltérés alig olvasható ki. A stílusbeli sajátosságok nehezen árulják el, hogy melyik műhely termékével állunk szemben. Eddigi ismereteink alapján valószínűnek látszik, hogy a bronz nyersanyaggal dolgozó ipar már eljutott csúcsára, kialakította az anyag adta legcélszerűbb formákat, az egyes munkafolyamatok végzésére legalkalmasabb eszköztípusokat és technológiát, valamint a maga korában legkorszerűbb hadviselés különböző támadó és védő fegyvereit. Úgy tűnik, hogy a viseletet a célszerű puritán egyszerűség jellemzi, a korábban használt számtalan ékszerfélésegből alig néhány maradt meg. A korábbi típusokat kiszorító, egyszerű szemüveg fibula, néhány tű (tojás és váza fejű), kerek övkapcsok, huzalkarikák, lapított rúdból készült, fenyőág mintával díszített karperecek említethetők elsősorban a viselethez tartozó bronztárgyak sorában. Bizonyos, hogy a karikák, karperecek többsége is inkább a kereskedelmi ügyletek bonyolítását megkönnyítő csereeszköz – pénz – funkcióját látták el.

Az anyagi kultúrának megfelelően közel azonos vagy hasonló jellegzetességek kísérik a korszak temetkezési, művészeti, s nem utolsósorban vallási megnyilvánulásait. A hitvilág emlékei rendkívül bonyolult, összetett szellemi tartalomról tanúskodnak. Az urnamezős kultúra emberének kultuszvilágát a termékenység szorosan összefüggő asztrális és madárszimbolika határozza meg, ugyanakkor az emberi, főleg arcábrázolásokról való tartózkodás szinte azonos jelenség a kultúrán belül Brnotól Donja Dolináig, Münchentől Estéig. A vallási ideológia bonyolult, összetett voltát a kultúrát kialakító heterogén népelemek indokolják. A madárkultusz talán a pásztorkodó törzsek totemisztikus képzeteinek hagyománya, míg az asztrális szimbolika termékenységi varázslásra utaló emlékei a földművelő

supplementary animal husbandry along the riverside plains. The groups of people north of the Balaton and in the larger settlement centers continued mainly with shepherding. The highly variegated nature of these economic systems of the groups of people living in a closely linked symbiosis created an adequate economic balance. The continuous maintenance of this balance could not have been possible without an adequate central power. This economic variety is not accompanied everywhere by sharp differences in the material cultures. In spite of the pottery showing some local differences, the bronze industry is rather uniformed within a Central European relation during this period. It produced such bronze objects which had barely shown any regional differences. The styles reveal only slightly the differences of the products of the different workshops. According to the present state of our knowledge it seems likely that the industry working with bronze as raw material has reached its peak, it has developed the most practical forms and shapes allowed by the material, the best tool types to perform the different work phases, the technique and last but not least the relatively most modern attacking and defense arms. It seems that only very few of the earlier widely used jewelry types have survived. The simple spectacle type fibula, some pins (egg – and vase headed), round belt joints, wire ringlets, bracelets bent of flat bars with pine ornamentation which pushed the earlier types out can be above all mentioned along the bronzes of apparel. It is quite certain that the of ringlets, bracelets even represented an exchange item to facilitate trade, provided the function of money, in fact.

The burial, artistic, and religious manifestations of the period are accompanied by very similar or almost identical characteristics of the material culture. The monuments of the religious aspects are witness to a very complex spiritual context. The cult life of the Urnfield Culture people is determined by an astral and bird symbolism closely related to fertility and at the same time by the lack of human representations, mainly of facial features is an identical phenomenon within the culture from Brno to Donja Dolina and from Munich to Este. The religious ideology is very complex, its variegated nature is indicated by the heterogeneous elements composing the culture. The bird cult might be the tradition of totemistic ideas of the shepherding tribes, whereas fertility magic referring to astral symbolism is the accompanying feature of an agricultural way of life. The interpretation of these is not an easy task and the limited methods of archaeology in themselves are not sufficient to solve the question.⁵³⁴

The burial rite of the Urnfield period shows a highly variegated picture, especially in its earlier phase. The basic method is cremation, not considering some very early skeletal graves of very uncertain dating. Some experts mention the scattered ashes rite which is general in the southwest Slovakian Čaka horizon and develops only gradually into urn burial in the Hetény cemeteries as one of the proofs of the Urnfield continuity. These experts believe their thesis to be valid for Transdanubia as well. In any case it is certain that during Vál II the urn rite is used solely. The graves are generally flat, although in some cemeteries (Szentendre) they coach vessel urn containing grave of the Kánya cemetery of the Vál I phase might have also been covered by a tumulus according to the report of the excavating archaeologist. Thus the variegated burial rite of the younger phase of the Urnfield period has become more uniform, the other phenomena experienced during this period support this also.

Concluding from the archaeologically also determined uniformity of the material and spiritual culture it can be said that the different groups of people of the Middle Danubian Urnfield Culture during the fourth phase were linked very closely to each other which might indicate the existence of a more or less unified political power. The base for an economic-political power is no longer the agricultural production but a mass producing bronze industry at its peak and the closely connected trade, to a degree, based on monetary accounting. Only a few could learn the master level of bronze producing which in itself indicates a basic change in the social structure during the Late Bronze Age. The clan-tribe society based on birthright hierarchy passed and the formations named as military democracies were the social frames of the people of the Bronze Age. The first revolutionary change of the social development of the primitive communities happened during the early phase of the UK and consequently reorganized economic-producing conditions determined for a long time the direction of the development of a highly stratum-conscious society.

The most difficult aspect of the examination of Bronze Age society by archaeological methods is the ethnic determination of the different cultures. The mutual material and spritual characteristics experienced in the progress of the Urnfield Culture do not indicate yet the existence of a unified ethnic picture, nevertheless we are witness to a process which eventually lead to such a formation in the mid Danube Basin. Primarily, according to linguistics and the correlation of data used by classical sources, it seems likely that the population of the area in question was not Illyrian at the end of the Bronze Age as presumed earlier. The Illyrians can be related more closely to the much more southern Glasinnac and circle and not with the Middle European Urnfield cultural circle. After excluding the identification with the Illyrians, the only remaining possibility for us is to look for the descendants of the Urnfield people in the Pannonian natives, the people who lived in the area prior to the Roman conquest. The representatives of this hypothesis call the bearers of this culture ancient Pannonian. We believe that the Urnfield Culture provided only a framework for the formation of the Pannonian ethnogenesis and in the final formation several ethnic groups must have played a role, even later also.⁵³⁵

Even if some doubt surrounds the hypothesis concerning the ancient Pannonian ethnogenesis we can be sure that the first historically known groups of people in the Danube area made the first step for a unified nation within the

életmód kísérő jelenségei. Ezek helyes értelmezése nem könnyű feladat, s a régészet korlátozott módszerei önma-
gukban nem is elegendők a kérdés megoldásához.⁵³⁴

Az urnamezős korszak temetkezési rítusa, különösen annak korai szakaszában elég változatos képet mutat. Az uralkodó rítus kétségtelenül a hamvasztás, eltekintve néhány, igen korainak minősülő csontvázas sírtól, melyek kel-
tezhetősége egyébként is bizonytalan. A kutatók egy része a halomsíros-urnamezős kontinuitás egyik bizonyítéka-
ként éppen a szórthamvas rítust említi, amely a délnyugat-szlovákiai Čaka körben általános, s a hetényi temetőben
csak fokozatosan alakul át urnás temetkezéssé. E kutatók elméletüket természetesen a Dunántúlra vonatkozóan is
érvényesnek tekintik. Annyi mindenesetre biztos, hogy a Vál II folyamán a temetkezéseknél az urnás rítus szinte
egyeduralkodó. A sírok általában „laposak”, bár néhány temetőben (Szentendre) kövekkel öveztek az egyes temet-
kezéseket, s e kökörok talán kisebb halmokra engednek következtetni. A Vál I. szakasz kányai temetőjének kocsi-
urnát tartalmazó sírját az ásató közléséből ítélve ugyancsak halom boríthatta. Tehát az urnamezős korszak fiatalabb
szakaszában korábban igen változatos temetkezési rítus egyöntetűbbé vált; ezt támasztják alá a korszakban tapasztalható egyéb jelenségek is.

Az anyagi és a szellemi kultúra régészeti módszerekkel is meghatározható jellegzetességeinek egyöntetűségéből
azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a negyedik fázis idején a középső Duna vidék urnamezős kultúrája külön-
böző népcsoportjait már meglehetősen szoros kötelékek fűzték egymáshoz, amely talán többé-kevésbé egységes
politikai hatalom létezésére utal. A gazdasági–politikai hatalom alapja nem csupán a mezőgazdasági termelés, hanem
az igen fejlett, szériákat előállító bronzipar, s a vele szorosan összefüggő, bizonyos fokig már értékmérőkön is alapuló
kereskedelem. Az intenzív bronzgyártás megkövetelte magas szintű mesterségbeli tudást csak kevesek sajátíthatták el
s ez önmagában is indokolja a társadalmi szerkezet alapvető változását a későbronzkorban. A születési hierarchián
alapuló nemzetségi–törzsi társadalom már a múlté, a katonai demokráciának meghatározott formációk a bronzkori
népek társadalomszerkezeti keretei voltak. A társadalmi fejlődés ösközösségi fokozatának első gyökeres változására
az UK korai szakaszában került sor, s az ennek kölcsönhatására átszerveződött gazdasági–termelési viszonyok hosszú
időre meghatározták az erőteljesen rétegződő társadalom fejlődésének irányát.

A későbronzkori társadalom régészeti módszerekkel történő kutatásának legnehezebb pontja a kultúrák etnikai
meghatározása. Az urnamezős kultúra fejlődésben tapasztalt közös anyagi és szellemi jellegzetességek aligha indokol-
ják valamilyen egységes ethnos meglétét, egyébként ilyenről szó sem lehetett, annyi bizonyos, hogy olyan folyamat-
nak lehetünk tanúi, amely végül is ilyen formáció kialakulásához vezetett a Duna középső medencéjében. Elsősorban
a nyelvtudomány és az antik források által felhasznált adatok összevetéséből látszik valószínűnek, hogy a kérdéses
területen élő bronzkor végi népesség nem volt illyr, amint ezt korábban feltételezték. Az illýrség a Kárpát-medencé-
től jóval délebbre elhelyezkedő Glasinnacal és körével hozható közelebbi összefüggésbe, s nem a közép-európai
urnamezős kultúrkörrel. Az illýrséggel való azonosítás kizárása után, mint egyedüli lehetőség marad számunkra az,
hogy a római hódítást közvetlenül megelőző dunántúli pannon őslakosságban keressük az urnamezős kultúra leszármazottait. E hipotézis képviselői a kultúra hordozóit őspannon névvel illetik. Valószínűbbnek véljük, hogy az urna-
mezős kultúra csupán keretet biztosított a pannon etnogenezis kibontakozása számára, s e nép végleges kifomálód-
ásában még a későbbiek során is számos etnikum játszhatott szerepet.⁵³⁵

Ha az őspannon etnogenezis hipotézisével kapcsolatban fel is merül némi kétség, annyit biztosra vehetünk, hogy a
Duna vidék első, történetileg is ismert népcsoportjai az általunk negyedik fázisnak meghatározott időszakban tették
meg első lépéseiket az egységes ethnos-szá formálódásuk útján.

Az urnamezős kultúra negyedik fázisának váli expanzióját aligha azonosíthatjuk a szakirodalomban oly sokszor
idézett „Urnenfelder vándorlással”. Elképzelhetetlen, hogy ezek az elemek vándorlásuk során eljutottak volna a Me-
deterráneumba is, hiszen a váli expanzió csupán a Duna-medence középső szakaszában érzékelhető, s legfeljebb a
Balkán északi peremvidékének későbronzkori fejlődésére lehetett hatással. Bár nem tagadjuk a váli kultúra szerepét
Szlovénia, Észak-Bosznia urnamezős fejlődésében, de ez nem jelenthet egyúttal a műkenéi birodalom központját is
érintő vándorlást. Ugyanakkor azzal az elmélettel sem érthetünk egyet, amely teljes mértékben elveti az etnikus
mozgások szerepét Közép-Európa későbronzkori fejlődésében, s valamilyen békés kontinuitáson, legfeljebb kulturális
hatásokon alapuló társadalmi fejlődést enged meg. Miért éppen háborús időszakban rejtenék el a fegyvereket? Kérde-
zi ez utóbbi elmélet egyik képviselője.⁵³⁶ A kérdés felvetése csak részben jogos, miután téves szemléletű általánosí-
tásból fakad. Ha a dunántúli kurdi horizontot tekintjük, csak kevés ép fegyvert találunk; ép kardot pedig egyáltalán
nem. Ilyen érvek alapján nehéz tagadni a kincsletek földbe kerülésével összefüggő történeti mozgalmak létezését.
Mindkét elmélet – a nagy „Urnenfelder vándorlást” hangoztató és a vándorlásokat teljesen tagadó egyaránt – szél-
sőséges szemléleten alapul, egyik sem alkalmas arra, hogy a Dunántúl urnamezős fejlődésének felvázolásához meg-
felelő alapkoncepcióként szolgáljon.

A Duna–Tisza közén, a csorvai csoport egykori elterjedési területén ebben az időszokban már aligha számolha-
tunk nyugati eredetű urnamezős elemekkel. Itt ekkor a Gáva kultúra helyezkedik el, mely kisebb jelentőségű behato-
lásoktól eltekintve határt szabott a váli terjeszkedésének. Egyetlen területen, a főváros közvetlen környékén tapasztaljuk a váli kultúra erőteljesebb jelenlétét, amely kezdetben, a Kyjatice és a Gáva kultúrák közötti, talán üres tér-
séget töltötte ki. E lelőhelyek többsége még a főváros határán belülré esik, s alig terjednek túl a gödöllői domb-
vidéken.⁵³⁷

phase determined as fourth. The Vál expansion of the fourth phase of the Urnfield Culture can hardly be identified with the frequently quoted "Urnfield migration". It is unimaginable that these elements could have reached the Mediterranean too, peripheral valid, s valid, since it comes: Vál Culture can only be noticed in the central area of the Danube Basin, and at most could have some influence upon the Bronze Age development of the peripheral area of the northern Balkan region. The role of the Vál Culture in the Urnfield development of Slovenia and northern Bosnia cannot be denied, however, this could not have meant a migration which effected the center of the Mycenaean empire as well. Nor can we agree with another theory which completely refuses the role of ethnic migration in the Central European Late Bronze Age and allows for a social development based at most solely on cultural impressions. One of the representatives of this latter theory poses a question, wondering why the hiding of arms happened especially during wartime.⁵³⁶ The question is only partially valid, since it comes from a wrong generalization. Considering the Transdanubian Kurd horizon, we can only find very few intact arms, and no perfect swords at all. According to such evidence is hard to deny the existence of historic movements related to the getting underground of the treasures. Both theories, one emphasizing the "Urnfield migration" the other totally dismissing migrations are based on extremist viewpoints, neither is suitable to provide proper background for the reconstruction of the development of the Transdanubian Urnfield Culture.

At this time there are hardly any western type Urnfield elements in the area between the Danube and the Tisza, the former expanse of the Csorva group. The Gáva Culture ruled here which limited the Vál expansion but for some insignificant invasions. The only region, where the strongest presence of the Vál Culture can be experienced is the area of Budapest which at first filled the gap between the Kyjatice and Gáva Cultures. The majority of these sites are within the boundaries of the capital and go barely beyond the Gödöllő hills.⁵³⁷

The three period division used for the late Urnfield Culture by H. Müller-Karpe is not even fully valid for the find groups of southern Germany. This division was based on grouping the finds of the Slovenian urnfields; the two decades since have proven this division invalid for several areas.⁵³⁸ A different chronology can be primarily be noticed in southern Moravia and in Transdanubia. The transition between the early and late phase of the Urnfield Culture must be sought in the HA2 period, both in southern Moravia and in Transdanubia; in the Klentnice I phase and perhaps even earlier in Transdanubia, during the third phase. The Transdanubian fourth phase which is simultaneously the flowering of the late UK cannot be divided further without considering the settlements and cemeteries. The treasure finds of the period, using H. Müller-Karpe's terminology, can be dated to the HB2 period, as can be experienced in the case of some hoards of Sághegy, Velemszentvid, Románd etc. The Zürich type sword of this latter find is a direct derivative of the Klentnice sword (Lipovka type) and according to these few treasure finds we cannot distinctly speak about HB1 and HB2 periods in Transdanubia. It seems that in the case of the fourth phase, including the larger part of the HB period, we face a development documented by unified pottery and bronze types. This development was only broken by even newer historical events causing the hiding of the mentioned hoards.

According to the research of T. Kemenczei following, the getting underground of the Hajdúböszörmény type hoards, the independent, history forming activity of the Gáva Culture ceased, thus these treasures mean the end of the Late Bronze Age in this region. The new one replacing the Gáva Culture has an entirely different contents. The Prescythian type find material grouping around the Mezőcsát—Füzesabony type cemeteries means already the overture to the early Iron Age and the changed cultural picture had two basic impressions on the development of the neighbouring areas, basically on the development of Transdanubia. As a first result of the Prescythian power change the peaceful balance between the two regions of the Carpathian Basin which had developed earlier, completely collapsed.

Not much later, treasure finds similar to the east Hungarians found their way underground in Transdanubia also, however, not in such quantity as during the previous Kurd horizon. In spite of the fact that the events causing the hidings are closely related to the power change in eastern Hungary we cannot speak about the ceasure of the Transdanubian Urnfield Culture. Most of the cemeteries are used longer, as proven by Hetény (Chotin) and Budapest (III. Vöröshadsereg Road). The life of the Dálya-Kiskőszeg group is also unbroken although new types in the find material indicate the historical changes happening in the Carpathian Basin.

Considering the new find group appearing towards the end of the Late Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age the expansion of the Cimmerian equestrians of the Steppe to the Carpathian Basin can be observed. The new object types related to the expansion are called Thraco-Cimmerian find groups. The Yugoslav, Austrian, and similar Italian find material clearly proves that the new culture, at least in its influence, reached beyond the area of the Basin.

The Prescythian age in eastern Hungary is accompanied by two basic phenomena, noticeable in the material culture as well; horse-furniture, absolutely necessary for riding, in large quantities, furthermore and iron industry gradually replacing the bronze one. The basic changes in burial customs are supplementary to all these. Skeletal rite replaces cremation. This in itself would clearly indicate that a new ethnic group is to be sought behind this change of historical ages.

H. Müller-Karpenak a fiatalabb urnamezős kultúrára alkalmazott három periódusos tagolása még a dél-németországi leletcsoportok esetében sem érvényes maradéktalanul. Beosztását a szlovéniai sírmezők leleteit csoportosítva alakította ki, s az azóta eltelt közel két évtized kutatása több területre vonatkozóan is bizonyította ennek labilitását.⁵³⁸ Elsősorban Dél-Morvaországban, valamint a Dunántúlon tapasztalunk a fenti korbeosztástól eltérő időrendi képet. Az urnamezős kultúra régebbi szakaszából a fiatalabba való átmenetet mind Dél-Morvaországban, mind a Dunántúlon még a HA2 periódusban kell keresnünk. Dél-Morvaországban a Klentnice I. fázisban, s a Dunántúlon valamivel korábban, a III. fázis idején. A dunántúli negyedik fázis, amely egyúttal a fiatalabb UK virágzó szakaszát is jelenti, nem tagolható tovább csupán a telepek és temetők anyagának figyelembe vételével. A korszak kincsleletei H. Müller-Karpe terminológiájával élve a HB2 periódusba keltezhetők, amint ezt néhány sághegyi, velemi vagy éppen a románi lelet esetében tapasztaljuk. Ez utóbbi lelet Zürich típusú kardja a klentnicei kard (Lipovka típ.) közvetlen derivátuma, s e kincsek tárgyai alapján aligha beszélhetünk a Dunántúlon elhatárolható külön HB1 és HB2 szakaszról. Úgy tűnik, hogy a negyedik fázis esetében a HB periódus nagyobbik felét felölelő, egységes kerámia- és bronz-típusokkal dokumentálható fejlődéssel állunk szemben, amely fejlődést csak újabb történeti események szakítottak meg, s ezek vezettek az említett kincsek elrejtéséhez.

Kelet-Magyarország területén a hajdúböszörményi típusú kincsleletek föld alá kerülése után megszűnt a Gáva kultúra önálló, történelem formáló tevékenysége s e kincsek egyúttal a későbronzkor végét is jelentik a régióban. A gávai helyébe lépő új kultúra a régihez képest gyökeresen megváltozott tartalmat takar. A Mezőcsát-Füzesabony típusú temetők köré csoportosuló lelőhelyek preszkíta jellegű leletanyaga már a korai vaskor nyitányát jelenti, s a megváltozott kulturális kép alapvető hatást gyakorolt a környező területek, mindenekelőtt a Dunántúl fejlődésére is. A preszkíta hatalomváltás első következményeként a Kárpát-medence két régiója között korábban kialakult, nyugodt egyensúlyi helyzet alapvetően felborult.

Alig valamivel később a Dunántúlon is föld alá kerültek Kelet-Magyarországhoz hasonlóan kincsleletek, bár közel sem olyan tömegben, mint a megelőző kurdi horizont idején. Annak ellenére, hogy az ezt kiváltó események szorosan összefüggnek a kelet-magyarországi hatalomváltással, itt mégsem beszélhetünk a dunántúli urnamezős kultúra megszűnéséről. A temetők nagy részét továbbra is használják, amint ezt Hetény (Chotin) Bp. (III.) Vöröshadsereg u. stb. igazolják. Töretlen a Dálya-Kiskőszeg csoport élete is, bár leletanyagában újabb típusok jelzik a Kárpát-medencében lezajlott történeti változásokat.

A későbronzkor végén, ill. a korai vaskor elején jelentkező új leletcsoport megítélésénél már korábban felvetődött a steppevidéki kimmér lovasok Kárpát-medencére is kiható expanziójának lehetősége. Az expanzióval kapcsolatba hozott új tárgytípusok trák-kimmér leletcsoport néven gyökeresedtek meg a szakirodalomban. A jugoszláviai, ausztriai, itáliai hasonló jellegű leletanyag világosan igazolja, hogy az új kultúra, legalább is hatásában lényegesen meghaladta a medence térségét.

Kelet-Magyarországon a preszkíta korszakot két alapvető, az anyagi kultúrában megfigyelhető jellegzetesség kíséri: a lovaglás tömegesen jelentkező tartozékai a lószerszámok, valamint a bronzipart fokozatosan felváltó vasművesség. Ezeket egészíti ki a halotti rítusban megnyilvánuló gyökeres változás, a hamvasztás helyébe lépő csontvázas temetkezés. Ez utóbbi önmagában is kétségtelenné teszi ama feltételezést, hogy e történeti változás mögött új etnikumot kell keresnünk.

A Dunántúlon az új leletcsoportot jó néhány, kelet-magyarországiakhoz hasonló jellegzetesség kíséri, bár népességcserére, mint azt Kelet-Magyarországon tapasztaltuk, nem került sor. Egy-egy lelőhely esetében (Kakasd, Csepel-Szabadkikötő, Pécs-Jakabhegy stb.) talán a preszkíta népesség kezdeti térfoglalására kell gondolnunk. Mindenesetre nehéz pontosan meghatározni, hogy a Dunántúlon milyen mértékben számíthatunk a preszkíta kultúra etnikai jelenlétével. Annyi bizonyos, hogy az urnamezős kultúra egysége a Dunántúlon is törést szenvedett annak ellenére, hogy a dunántúli preszkíta színezetű leletcsoport közel sem olyan erőteljes, mint ezt az Alföldön tapasztaljuk. Talán valamilyen, a két terület lakói között fennálló függőségi viszonyra kell gondolnunk a fenti jelek alapján, amely viszonyban a hatalmi pozíciót időlegesen a preszkíta népesség foglalta el.

A Dél-Dunántúlon, különösen a Mecsek térségében, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó Duna–Dráva–Száva közben ebben az időszakban a legerőteljesebb az urnamezős kultúra. Bizonyos, hogy a HB periódus második felében, a románi jellegű kincsek elrejtését követő időben a váli kultúra népének jelentős tömegei a déli határvidék térségébe, valamint Szlovéniába húzódtak vissza, ahol a Dálya-Kiskőszeg és a Maria Rast (Ruše) típusú urnamezős csoportok jelentős összetevőivé váltak.

Néhány, a Balatontól északra lelt preszkíta jellegű lelet arra utal, hogy e népesség figyelmét a gazdasági élet fő központjai aligha kerülték el, s meglehet, hogy a Somlyó mellett Sághegyet és Velemszentvidet is ellenőrzésük alá vonták. Természetesen ebben az esetben sem gondolhatunk tömeges etnikus jelenlétre, valószínűleg ekkor is, mint a történelem folyamán nem egyszer, elegendő volt, hogy az ellenőrzést kisebb csoportjaik lássák el.

A hajdúböszörményi szint kincsleletei s velük együtt a kelet-magyarországi későbronzkor végét az i. e. 9. sz.-ra keltezik, s alig valamivel későbbre a románi kincsek földbe kerülését. Ugyanez a század egyben a preszkíta hódítás és az új kultúra kibontakozásának kora is. Valószínű, hogy nem sokkal később került sor a preszkíta hatás dunántúli térhódítására, amely része volt a DNy–Ny-i irányt követő terjeszkedésnek. A terjeszkedés fokozatos volt, s ebből

Similar phenomena accompany the new find group in Transdanubia (Csepel-Szabadkikötő, Kakasd, Pécs-Jakab-hegy, etc.). No such proof exists yet whereby we could think of an ethnic presence of the Prescythian culture in the region. It is for certain that the unity of the Urnfield Culture in Transdanubia suffered a break in spite of the fact that the Prescythian coloured Transdanubian find group is far less so strong as experienced in the Great Plains.

The Urnfield Culture is strongest during this period in southern Transdanubia, especially in the Mecsek region and to the directly joining region of the Danube, Drave, Save areas. It is certain that during the second half of the HB period, in the time following the hiding of the Románd type hoards, significant masses of the Vál Cultures people withdrew to the southern border of the region, furthermore to Slovenia, where they formed important components of the Dálya-Kiskőszeg and Maria Rast (Ruše) Urnfield groups.

Some Prescythian type finds north of the Balaton indicate that the major economic centers did not escape the attention of these people and their interest had been extended to Sághegy near Somlyó and to Velemszentvid as well.

The treasure finds of the Hajdúböszörmény level and along with the end of the east Hungarian Bronze Age can be dated to the ninth century B. C. The same century produces the Prescythian occupation and the development of the new culture. It is likely that the appearance of the elements of the Prescythian Culture happened not much later in Transdanubia and this was part of its southwestern, western expansion. This expansion was gradual, this consequently west of here in Austria for example these finds (Stillfried) are already contemporary, with the HB3 phase, whereas in the north they show up even under younger circumstances (Podoli). The Este II/a and the late phase of Villanovan in Italy date the also typical objects of the Prescythian horizon to the eighth century B.C.⁵³⁹

Some Transdanubian treasure finds represent the Prescythian period completely and it is very likely that Dinnyés, Dunakömlőd, Budapest-Angyalföld and Kálóz-Hatvanpuszta mean its end in Transdanubia. The bronze and gold objects of the finds indicate that though the hegemony of the earlier metallurgy ceased, the expertise of the masters was still necessary. This relates mainly to the gold cups of Angyalföld with their slightly changed forms, although they were made after the examples of the old bronze vessels saving the decorative traditions of the Urnfield period. Iron metallurgy, however, is a brand new profession in Transdanubia and the first iron objects (knives, spearheads, axes, horse bits) undoubtedly were imported. These early workings with iron are not surprising, since it much earlier replaced the bronze industry in Macedonia, and the early specimens of iron metallurgy could be noticed in the lower Danube area, Transylvania, etc.⁵⁴⁰ Thus iron as raw material in itself cannot be a good enough reason to date the Dunakömlőd find and generally the full Thraco-Cimmerian type material to the HC period. It is likely that the iron knife from one of the graves of the Vöröshadsereg Road cemetery can be dated to the HB period and the same chronological conditions are reflected by the Dálya-Kiskőszeg graves too.

Iron as new raw material must have played an important role in the transformation of the economic life, consequently in the sociopolitical development. The changes in ancient Greece, with the Doric tribes coming to power, the consolidating process of the Protogeometric period happened during the mass appearance of iron, and the influence of these historic events, even if belatedly, could be more and more felt in Italy than later north and east of the Alps as well. These phenomena could be noticed somewhat earlier in the lower Danube area and in the eastern Carpathian Basin area than in Italy or in the area of northern Austria which sufficiently explains the different datings of the Prescythian material.

Starting with the last phase of the Urnfield period the historical development in Transdanubia and the Great Plains significantly separate for a long time. Whereas the first continues the line of development of the western regions as part of Central Europe, east Hungary joining the circle of the Steppe region becomes the stage of the ever – changing migrating peoples.

Undoubtedly the above events and the expansion of the Prescythian rule lead to the basic changes in the mode of war. Instead of the arms of the tactics based on the foot soldiers activity, and previously used, the long iron spearheads and the lengthened bladed sword came in general use. The ever increasing horse furniture also indicates that the more agile equestrians stepped forward in the tactics and this mode was taken over by the western neighbours of the Prescythians.⁵⁴¹

The Prescythian influence was most likely only a short lived episode in the history of Transdanubia because a new culture and a new people emerged, the Statzendorf–Gemeinlebern–Kalendenberg Culture of the eastern Alps with its strong Balkanic elements put an end to the Prescythian expansion. The earliest elements of the Early Iron Age Tumulus Culture appeared in the northwestern corner of Transdanubia, according to our latest sources starting of the period HB continuously.⁵⁴²

During the period HC the major part of Transdanubia gets under their control and several significant settlement centers had been established. Their expansion leads to the end of the Prescythian era in the eastern part of Transdanubia, and it is very likely that some east Transdanubian Prescythian type hoards can be dated to this period.⁵⁴³

The up to now only scattered sites of the end of the Bronze Age Urnfield Culture in Transdanubia makes us presume the staying on of part of the native population, not as much as in the southern region of Transdanubia and in the area between the Drave and the Save. Some of the earthworks settled earlier have been lived on and it seems that

következik, hogy tőlünk nyugatra, pl. Ausztriában, már a HB3 szakasszal egykorúak ezek a leletek (Stillfried), és a kon pedig még ennél is fiatalabb környezetben fordulnak elő (Podoli). Itáliában az Este II/a, illetve a Villanova késői szakasza keltezi ugyancsak az i. e. 8. sz.-ra e sajátos preszkíta horizont tárgytypusait.⁵³⁹

Néhány sajátos dunántúli kincslelet már teljes egészében a preszkíta korszakot képviseli, s igen valószínű, hogy Dinnyés, Dunakömlőd, valamint Budapest-Angyalföld és Kálóz-Pusztahatvan egyúttal ennek végét is jelzi a Dunántúlon. A kincsek bronz- és aranytárgyai sejtetik, ha a korábbi fémművesség hegemoniája meg is szűnt, a mesterek szakértelmére továbbra is szükség volt. Különösen vonatkozik ez az angyalföldi aranycsészékre, melyek kissé változott formában ugyan, de a régi bronzcsészék mintájára készültek, megőrizve az urnamezős korszak díszítésbeli hagyományait. A vaskohászat viszont már teljesen új mesterség a Dunántúlon s az első vastárgyak (kések, lándzsahegyek, balták, zablák stb.) kétségtelenül importként kerültek ide. A vassfeldolgozás e korai megnyilvánulása nem meglepő, hiszen Macedóniában már jóval korábban kiszorította a bronzipart, s az Alduna vidékén, Erdélyben stb. ugyancsak korán mutatkoznak különböző, vasból készült tárgyak.⁵⁴⁰ Éppen ezért a vas, mint nyersanyag, önmagában még nem lehet elegendő indító ok a dunakömlödi lelet, de általában a teljes „trák-kimmér” típ. tárgyi anyag HC periódusra való keltezésének. Valószínűleg még a HB periódusból származik a Vöröshadsereg úti temető egyik sírjának vaséke, s hasonló időrendi viszonyokat tükröznek egyes dályai és kiskőszegi sírok is.

A vas, mint új nyersanyag nyilván óriási szerepet játszott a gazdasági élet átforgatásában, s ezzel együtt a társadalmi–politikai fejlődésben is. A görögországi őrsváltásra, a dór törzsek hatalomra kerülésére, a protogeometrikus korszak konszolidálás folyamatára a vas tömeges térfoglalása idejében került sor, s e történelmi események hatása, ha késéssel is, egyre érezhetőbbé vált Itáliában, majd az Alpoktól északra és keletre egyaránt. Úgy látszik, hogy az Alduna vidékén, valamint a Kárpát-medence keleti felében e jelenségek valamivel korábban jelentkeznek, mint akár Itáliában vagy Észak-Ausztria területén, s ez kielégítően magyarázza a preszkíta emléktárgy eltérő keltezését.

Az urnamezős korszak utolsó fázisától kezdve hosszú időre elválik egymástól a Dunántúl és az Alföld történeti fejlődése. Amíg az előbbi Közép-Európa részeként követi a nyugati régiók fejlődési irányvonalát, addig Kelet-Magyarország a steppevidék vonzási körébe kerülve hosszú időre az egymást követő etnikus mozgások színterévé vált.

Nyilván a fenti események, a preszkíta uralom kiterjedése vezetett a korszak harcmódorának alapvető változásához is. A gyalogság tevékenységén alapuló harcászat korábban megszokott fegyverei helyett a hosszú vaslándzsa és az ugyancsak meghosszabbított pengéjű kard vált általánossá. A leletek között egyre gyakoribbá váló lószerszámzatból is arra következtethetünk, hogy a harcászatban a lényegesen mozgékonyabb lovasság lépett előtérbe, s ezt a harcmódot a preszkíták nyugati szomszédai is fokozatosan átvették.⁵⁴¹

Dunántúl történetében a preszkíta behatás valószínűleg csak rövid epizód volt, mert csakhamar új kultúra és ezzel együtt új népesség lépett színre: az erőteljes, balkáni elemekkel is átszőtt kelet-alpi Statzendorf-Gemeinlebam-Kalendenberg kultúra végérvényesen véget vetett a preszkíta uralomnak. A korai vaskori halomsíros kultúra legkorábbi elemei a Dunántúl északnyugati régiójában tűntek fel, legújabb forrásaink alapján már a HB periódus végétől folyamatosan.⁵⁴²

A HC periódusban a Dunántúl legnagyobb része már fennhatóságuk alá került, s több helyütt jelentős települési centrumokat alakítottak ki. Fokozatos terjeszkedésük a Dunántúl keleti felében is megszűntette a preszkíta uralmat; valószínűleg ebből az időszakból származik néhány, kelet-dunántúli preszkíta kincslelet.⁵⁴³

A Dunántúlon eddig csak elszórtan fellelhető bronzkor végi urnamezős lelőhelyek az őslakosság egy részének helyben maradását engedik feltételezni, persze közel sem olyan arányban, mint a Dunántúl déli térségében és a Dráva–Száva közén. A korábban betelepített földvárak közül jó néhányat tovább laktak, s úgy tűnik, hogy ezek erősítései zömmel csak az urnamezős kor fiatalabb szakaszában készültek. A cölöpszervezetes földsáncok, a helyenkénti kőépítmények az urnamezős társadalom szervezetségét igazolják. Egy-egy ilyen védmű elkészítése már jóval meghaladta a nemzetiségi-törzsi társadalom lehetőségeit. Elég itt a velemeszentvidi magaslati telep hosszan kiépített, hatalmas védműire, mesterségesen létesített teraszaira hivatkoznunk, melyeknek megépítésére már az osztálytagozódás küszöbén álló, erőteljes gazdasági–politikai hatalommal rendelkező népesség lehetett csak képes.

Az ötödik fázis időhatárait tulajdonképpen ma még nem tudjuk teljes pontossággal meghatározni. Kezdetét valahol a kelet-magyarországi preszkíta hódítás idején; a HB periódus második felében, az i. e. 9. sz.-ban kereshetjük. A Dunántúlon ez a fázis egyúttal átmenetinek is tekinthető a későbronz- és korai vaskor fejlődése között. Ez utóbbi fejlődés Kelet-Magyarországon Kemenczei kutatásai alapján a hajdúböszörményei szintet követően, a HB fiatalabb szakaszában elkezdődik. A Dunántúlon fordulópontnak, a korai vaskori halomsíros kultúra behatolását tekinthetjük, amely egyben az V. fázis végét is jelenti. A váltás folyamatos volt; amíg északnyugaton már a HB periódus végén megkezdődött, addig az országrész egészét tekintve csak a HC periódus kezdetével párhuzamosíthatjuk ezt, valószínűleg már az i. e. 8. sz. folyamán.

Bizonyos területeken, elsősorban a Dunántúl déli határvidékein és a szomszédos dálya-kiskőszegi csoport elterjedési körzetben erőteljes urnamezős retardációval számolhatunk. A kerámia hosszú időn keresztül változatlan alaptípusaival szemben a csoport fémanyaga hűen tükrözi a korszakban beállott változásokat, a fiatalabb urnamezős korszak kezdetétől egészen a La Tène kor elejéig. Hogy a változások mögött etnikus elemek is rejlenek, azt néhány vukovári csontvázas sír alapján gyaníthatjuk.⁵⁴⁴

their fortifications were only made in the younger phase of the Urnfield age. Pile structured earthworks, occasional stone structures prove a well organized Urnfield society. The construction of these defense systems surpassed the possibilities of a clan-tribe type society. It should be sufficient to refer here only to the huge defense works constructed along the plateau of the Velemszentvid settlement, to the artificially established terraces which could only be product of a people at the brink of class society with a strong economic power.

The time limits of the fifth phase cannot be determined precisely yet. The beginnings must be sought during the Prescythian occupation in eastern Hungary, during the second half of the HB period, in the ninth century B.C. This phase can be at once considered as a transition between the Late Bronze Age and Early Iron Age in Transdanubia. This development must have undoubtedly started in Eastern Hungary following the Hajdúböszörmény level during the younger HB phase. We consider the invasions of the Early Iron Age Tumulus Culture as turning point in Transdanubia which simultaneously means the end of the fifth phase as well. The change was gradual, whereas it started at the end of the period HB in the northwest, considering the whole of the region it can only be paralleled with the beginning of the period HC, most likely during the eight century B. C.

A very strong Urnfield retardation can be observed in certain places, especially in the southern border area of Transdanubia and in the neighbouring expansion circle of the Dálya-Kiskőszeg group. Although the basic pottery finds show an unchanging character for a long time, the metallurgy of this group truthfully reflects the changes in their lives, starting with the beginning of the Urnfield period as far as the beginning of the La Tène. We can assume that ethnic elements are behind these changes as proven by several Vukovar skeletal graves.⁵⁴⁴

JEGYZETEK

1. *Patek* 1963, 2–; 1968, 15–; 1970, 41.
2. *Müller-Karpe* 1959, 103–; 64. kép.
3. *Jockenhövel* 1974, 57.
4. *Cowen* 1961, 40–.
5. *Sandars* 1971, 9; *Mozsolics* 1973, 12–.
6. *Jockenhövel* 1974, 57.
7. *Smüth* 1957, 226–.
8. *Petres* 1958, 299–; 1960, 40–; *Kőszegi* 1960, 137–; 1963, 25–, 1971, 60.
9. *Hänsel* 1970, 166–.
10. *Točik–Paulik* 1960, 59–.
11. *Paulik* 1962, 5–; 1963, 269–; 1971, 75–.
12. *Trogmayer* 1963, 85.
13. *Trogmayer* 1965, 69–.
14. *Paulik* 1963, 321–; 1971, 89–; 1972, 26–.
15. *Petres* 1960, 41–; *Patek* 1968, 71–; *Kőszegi* 1971, 62–; *Kemenczei* 1975, 64–, 1975/a, 334.
16. *Paulik* 1962, 57–; *Bouzek* 1965, 3–; 1969, 3–; 1969, 41–; 1969/a 66–.
17. *Řihovský* 1956, 886–; 1958, 117–; 1958/a, 231–; 1961, 153–; 1963, 92–; 1965, 3–; 1966, 530–; 1968, 1–; 1972, 1–;
18. *Jockenhövel* 1971, 19–; 1974, 57–.
19. *Brunn* 1968, 28–.
20. *Merhart* 1942, 1–; 1956–1957, 91–; *Milojčič* 1948–1949, 13–; *Kimmig* 1964, 267–.
21. *Childe* 1948, 177–; *Hawkes* 1948, 196–.
22. *Cowen* 1961, 41–; *Sandars* 1971, 3–.
23. *Desborough* 1964, 217–.
24. *Sandars* 1964, 258–; 1971, 14.
- 24/a. *Sandars* 1978.
25. *Müller-Karpe* 1962, 255–; 1975, 7–.
26. *Bouzek* 1965, 7–; 1969, 41–; 1969/a, 66–; *Petres* 1965, 434–; *Marič* 1964, 75–; *Kőszegi* 1960, 153–; 1975, 319–.
27. *Sandars* 1971, 14–.
28. *Mozsolics* 1971, 59–; 1972, 188–; 1973, 9–; 1973/a, 9–; 1975, 3–; 1975/a, 5–.
29. *Vinski–Gasparini* 1973, 193–.
30. *Bándi* 1962, 77–; *Patay* 1968, 241–; *Mészáros* 1971–1972, 19–; *Németh–Torma* 1965, 59–.
31. *Nováki* 1965–1966, 67–; 1969, 135–; 1975, 329–; 1979, 75–.
32. *Bóna* 1963, 19–.
33. *Mozsolics* 1960, 113–.
34. *Powel* 1963, 219–.
35. *Müller-Karpe* 1975, 10–.
36. *Mozsolics* 1973/a, 111–.
37. *Kovács* 1963–1964, 201–; 1965, 81–; 1977, 80–.
38. *Bóna* 1959, 49–; *Trogmayer* 1965/a, 51–.
39. *Kemenczei* 1970, 41–; 1975, 45–; 1975/a, 331–; 1975/b.
40. *Gallus–Horváth* 1939; *Harmatta* 1946–1948, 79–.
41. *Patek* 1966–1967, 101–; *Gimbutas* 1965, 76. t.
42. *Gazdapusztai* 1963, 5–; 1967, 307–.
43. *Foltiny* 1958; 1961, 284–; 1961/a, 175–; 1968, 333–; 1969, 97–.
44. *Kemenczei* 1975/a, 335–; *Patek* 1966–1967, 101–.

- 44/a. *Kemenczei* 1981.
- 44/b. *Mozsolics* 1977.
- 44/c. *Patek* 1974.
45. Szimpózium 1964; *Harmatta* 1967, 231—; *Mócsy* 1966, 113—.
46. *Kőszegi* 1975, 319—; 1976, 483—.
47. *Bóna* 1958, 241—; 1961, 14—; 1975; *Kemenczei* 1968, 159—; *Kovács* 1975, 304—; *Vladár* 1973, 297—.
48. *Točík* 1956, 25—; 1964, 54—; 1964/a, 52—; *Točík–Vladár* 1971, 304—.
49. *Mozsolics* 1957, 119—; 1967; *Kemenczei* 1968, 159—; 1975/a, 331—; 1975/b; *Kovács* 1966, 197—; 1975, 304—; 1975/a; *Kőszegi* 1964, 13—; 1968, 136—; *Trogmayer* 1975, 175—.
50. *Bóna* 1961, 14—; *Kemenczei* 1968, 159—; *Kovács* 1966, 197—; 1975, 304—.
51. *Chropovsky* 1958, 488—; *Kemenczei* 1963, 177—; *Bóna* 1958, 231—; *Polla* 1960, 355—; *Kőszegi* 1968, 101—.
52. *Bóna* 1961, 14—; *Kemenczei* 1963, 185—; *Kovács* 1965, 80—; 1975, 304—; *Bándi–Kovács* 1970, 25—.
53. *Kovács* 1965, 81—.
- 53/a. *Dušek* 1969, 50—; *Kovács* 1975, 310—; *Bóna–Nováki* 1982, 72—; *Kemenczei* 1963, 172—; *Bándi–Kovács* 1970, 25—.
54. *Kemenczei* 1965, 3—; 1967, 229—; 1975/a, 331—; 1975/b; *Kovács* 1965, 75—; 1966, 159—; 1970, 27—; *Mozsolics* 1960, 113—; *Kalicz* 1960, 3—; *Trogmayer* 1975, 155—.
55. *Točík* 1964/a, 3—; *Nagy* 1970, 110—.
56. *Benkovsky–Pivovarová* 1972, 290—; 1976, 356—.
57. *Willvonseder* 1937, 242—; *Neugebauer* 1974–1975, 80—; *Benkovsky–Pivovarová* 1976, 341—; *Kőszegi* 1968, 134—.
58. *Benkovsky–Pivovarová* 1976, 350—.
59. Különbséget tesz az észak- és dél-alföldi halomsíros kultúra leletegyüttesei között: *Kemenczei* 1969, 185—.
60. *Cowen* 1966, 262—; *Foltiny* 1961/b, 76—; 1963–1964, 269—; 1964, 247—; *Mozsolics* 1972, 188—; 1973/a, 24—; 1975, 21—; 1976, 15—; *Bianco–Peroni* 1970, 9—.
61. *Cowen* 1966, 289—.
62. *Mozsolics* 1972, 188—; 1973/a, 26—.
63. *Bándi–Kovács* 1970, 31 (pl Nagymányok, Felsőpusztaszer, Sárszentlőrinc–Rácegres).
64. *Cowen* 1966, 295—; *Mozsolics* 1973/a, 28; *Bianco–Peroni* 1970, 50—.
65. *Kemenczei* 1974, 49—; 1975/b.
66. *Mozsolics* 1967, 126; *Bóna* 1975, 27; *Kemenczei* 1975/a, 331; *Kovács* 1973, 12—.
67. *Kovács* 1966, 198—; 1975, 49—; *Trogmayer* 1975, 166—.
68. *Kemenczei* 1974, 49—; 1975/b.
69. *Darnay* 1899, 25—; X. XII–XV, XVII. t.: *Kőszegi* 1960, 63—; *Patek* 1968, 28—; LV.t.1, LVI–LIX.t.: MRT 3, 8. kép 1–8, 9. kép 1–4, 6, 7, 3.t. 1–12.; *Hänsel* 1970, 166—.
70. *Darnay* 1899, XII.t.8.
71. Elsősorban a diadémra és az övlemezekre gondolok: MRT 3, 8. kép, 1,2,9. kép 1. Részletesen foglalkozik a kérdéssel: *Trogmayer* 1958–1959, 53—; *Bóna* 1959, 54—; *Mozsolics* 1973/a, 48—.
72. Ld. a leletkataszterben az 559, 120, 554, 659, 1313, 524, 556, 116, 141, 561. sz. lelőhelyek.
73. 134, 573. sz. lelőhelyek.
74. 430, 431, 611, 615, 19, 323, 427, 728, 729, 749, 751, 1131, 1252. sz. lelőhelyek.
75. 726, 989, 811, 542, 869, 577, 765, 841, 875, 1114, 1195, 1271, 1249, 1343, 539, 527, 528, 74, 1013. sz. lelőhelyek.
76. 693, 1216, 949, 1308, 798, 1166, 1157, 1108, 1019, 713, 525, 1339, 1043, 1027, 13, 513. sz. lelőhelyek.
77. 40, 41, 367, 368, 569, 826, 1200, 1273, 1088, 213. sz. lelőhelyek. Bp. (XIV.)-Vízakna u.: *Kőszegi* 1973, 9—.
78. Rákoskeresztúr: *Schreiber* 1971, 297—; Bp. (II.)-Aszu u.: közöletlen a BTM gyűjteményében.
78. *Kőszegi* 1971, 60; *Kovács* 1965/a, 65—; Sződliget, Vác–Dunapart közöletlenek, a váci Vak Bottyán Múzeum gyűjteményében.
79. 667, 714. sz. lelőhelyek.
80. *Kőszegi* 1964, 3—; *Foltiny* 1944–1945, 43—.
81. *Gazdapusztai* 1959, 265—; *Horváth* 1963, 17—.
82. *Trogmayer* 1963, 85—; 1965, 69—; *Sorocanu* 1977, 73—.
83. *Řihovský* 1961, 153—; 1963, 92—.
84. Uő. 1956, 85—; 1959, 644—; 1961, 153—; 1972, 6—.
85. *Vinski–Gasparini* 1973, 195—.
86. *Kemenczei* 1963, 183; 1975/b; *Kovács* 1965, 79.
87. *Paulik* 1963, 321—; *Točík* 1964, 50—; *Hänsel* 1970, 166—; *Točík–Vladár* 1971, 421—.
88. *Kemenczei* 1975/a, 50—; 1975/b.

89. *Kemenczei* 1963, 183; *Vinski–Gasparini* 1973, 193.
90. *Vinski–Gasparini* 1973, 195.
91. *Řihovský* 1961, 153–; 1962, 21.
92. *Berg* 1957, 22–.
93. *Willvonseder* 1937, 338; *Pittioni* 1954, 382; *Holste* 1936, 318–; *Řihovský* 1956/a, 119–; *Müller-Karpe* 1959, 101.
94. *Kőszegi* 1960, 137–.
95. *Kőszegi* 1960, 138–; *Mozsolics* 1971, 65.
96. *Kőszegi* 1960, 158; *Kemenczei* 1967, 284–; 1975/b.
97. *Kőszegi* 1960, 158.
98. 1004, 1127, 1331, 10, 278, 414, 450, 1316, 552. sz. lelőhelyek.
99. 564, 1322, 1306, 1328, 159, 350, 786, 984, 1005, 1314, 1318, 1208, 1303. sz. lelőhelyek.
100. 11, 121, 131, 158, 239, 407, 449, 535, 584, 601, 633, 1306, 891, 1307, 1330. sz. lelőhelyek.
101. 234, 560, 822, 1130, 1150, 856. sz. lelőhelyek.
102. A magyarországi halomsíros leletsoportok temetkezési rítusára ld. *Kovács* 1966, 188–.
103. *Darnay* 1899, 352–; *Kemenczei* 1967, 284–.
104. *Szántó* 1953, 53–.
105. *Torma* 1969, 75–.
106. A Keszthely-Legelői dűlőn feltárt sírokra vonatkozóan ld. *MRT* 1, 95.
107. Ilyenek többek között Bakonyjákó-Somhát (66. sz. lelőhely), Németbánya-Tuskós dűlő (821. sz. lelőhely).
108. 46, 66, 78, 103, 117, 179, 185, 259, 415, 460, 467, 511, 548, 549, 636, 654, 672, 705, 724, 821, 844, 872, 1013, 1059, 1118, 1206, 1256. sz. lelőhelyek.
109. 45, 66, 89, 184, 217, 388, 462, 491, 585, 677, 915, 1349. sz. lelőhelyek.
110. 1133, 959. sz. lelőhelyek.
111. 108, 997. sz. lelőhelyek; *Trogmayer* 1963, 85–; *Kovács* 1965, 201–.
112. 983, 949, 890. sz. lelőhelyek.
113. 735. sz. lelőhely.
114. 693. sz. lelőhely.
115. 17, 103, 117, 118, 138, 415, 467, 509, 588, 654, 666, 786, 847, 1059, 1105, 1116, 1118, 598. sz. lelőhelyek.
116. 548, 549, 959, 1133. sz. lelőhelyek.
117. 151, 419, 525, 573, 647, 956, 996. sz. lelőhelyek.
118. 160, 284, 383, 428, 592, 594, 606, 778, 883, 963, 965, 966, 967, 1009, 1158, 1161, 1167, 1203, 1241, 779. sz. lelőhelyek.
119. 99, 646, 783, 901, 1019. sz. lelőhelyek.
120. 398, 573, 597. sz. lelőhelyek.
121. 700, 895, 896, 916, 1350. sz. lelőhelyek.
122. Részletesen foglalkozik a későbronzkori kantharos formájú kerámiával: *Trogmayer* 1963, 107; *Patek* 1968, 98–.
123. 1122, 1123, 610, 614, 615, 761, 8, 25, 37, 41, 321, 740, 788, 827, 828, 999. sz. lelőhelyek.
124. 213, 198. sz. lelőhelyek; Budakalász-Kertészeti Főiskola anyaga közöletlen a MNM gyűjteményében.
125. 997. sz. lelőhely; *Kovács* 1965, 201–.
126. 354, 19, 356, 371, 831, 1143. sz. lelőhelyek.
127. 609, 712. sz. lelőhelyek.
128. 1184, 1213. sz. lelőhelyek.
129. 748. sz. lelőhely.
130. *Gazdapusztai* 1959, 265; *Kőszegi* 1964, 12; *Mozsolics* 1972, 82.
131. 108, 997. sz. lelőhelyek; *Trogmayer* 1963, 100–.
132. *Kőszegi* 1964, 12–.
133. *Trogmayer* 1963, 100–; *Kemenczei* 1975, 54–.
134. *Trogmayer* 1963, 114–.
135. *Gazdapusztai*, 1959, 265–.
136. *Trogmayer* 1963, 100–.
137. 271, 910, 1213. sz. lelőhelyek.
138. 233, 771. sz. lelőhelyek; *Cowen* 1966, 295–; *Mozsolics* 1973/a, 24–.
139. 748. sz. lelőhely.
140. 89, 573, 233, 460. sz. lelőhelyek.
141. Szentgál: *Mozsolics* 1971, 4. kép 1; Bakonyjákó-Somhát: ld. a 66. sz. lelőhely; *Peroni* 1956, 73–.

142. *Bóna* 1963, 19—.
143. 1127, 743, 860, 902, 982. sz. lelőhelyek.
144. *Childe* 1954, 294; *Hood* 1967, 120—; A. Vulpe inkább munkaeszköznek véli őket: *Vulpe* 1975, 70—.
145. 47, 71, 89, 108, 251, 797, 1233, 1234, 573, 935, 1213. sz. lelőhelyek.
146. 89, 388. sz. lelőhelyek.
147. 233. sz. lelőhely.
148. 89, 271, 748. sz. lelőhelyek.
149. Csorva: *Trogmayer* 1963, XXX.t.17 (törmek vagy kardnak véli), Felsőnyék: ld. a 399. sz. lelőhely.
150. 1059, 450. sz. lelőhelyek.
151. 437, 1093. sz. lelőhelyek.
152. 915. sz. lelőhely.
153. 45, 54, 165, 184, 263, 388, 585. sz. lelőhelyek.
154. 233, 1004, 1127. sz. lelőhelyek.
155. 585. sz. lelőhely.
156. 890, 1130. sz. lelőhelyek.
157. 45, 66, 388, 491. sz. lelőhelyek; *Betzler* 1974, 151.
158. Csorva: *Trogmayer* 1963, 113—; Jászberény-Cserőhalom; *Csalog-Kemenczei* 1966, 92.
159. 1127, 234, 10. sz. lelőhelyek.
160. 233, 1127. sz. lelőhelyek.
161. 45, 271, 388, 795, 915, 1348, 1184. sz. lelőhelyek.
162. 1019, 246. sz. lelőhelyek.
163. 233, 573, 1013. sz. lelőhelyek.
164. 184, 271, 1349. sz. lelőhelyek.
165. 233, 1261. sz. lelőhelyek; Csorva: *Trogmayer* 1963, 111.
166. Ld. a mellékelt formatóábrát.
167. *Řihovský* 1963, 92—; *Paulik* 1962, 28—; 1963, 332—.
168. *Knor* 1952, 476—; *Točík-Paulik* 1960, 107—.
169. *Knor* 1952, 476—; *Točík-Paulik* 1960, 107—; *Paulik* 1962, 99—; 1963, 336—; 1966, 357—; 1975, 57—; 1976, 373.
170. *Kőszegi* 1963, 26—.
171. Az ásató szíves közlése.
172. *Mozsolics* 1973/a, 111; Cseke jellegű kerámiát tartalmazó síregyüttest közöl Heiligenkreuzból: *Ribner* 1971, 124—.
173. *Kaus* 1975, 42—.
174. 44, 93, 910. sz. lelőhelyek.
175. 89, 960, 1345. sz. lelőhelyek.
176. 1253. sz. lelőhely.
177. 1348, 1349, 388. sz. lelőhelyek.
178. 750, 1190. sz. lelőhelyek.
179. *Károlyi*: A celldömölki járás.
180. 61, 65, 85, 242, 287, 288, 322, 402, 416, 532, 677, 687, 709, 720, 857, 1246, 405, 434, 609, 868, 1086, 1087. sz. lelőhelyek.
181. 82, 1036, 1194, 1266. sz. lelőhelyek.
182. 1250. sz. lelőhely.
183. 745, 347, 53, 66. sz. lelőhelyek.
184. 110, 113, 126, 140, 238. sz. lelőhelyek.
185. *Patek* 1970, 46—.
186. 750. sz. lelőhely.
187. 347. sz. lelőhely; pl. Marcelová: *Paulik* 1962, 1. kép 1.
188. A Cseke típ. kerámiára ld.: *Paulik* 1963, 321, 334—.
189. 687. sz. lelőhely: a típusra vonatkozóan ld.: *Kőszegi* 1960, 153; *Trogmayer* 1963, 102—.
190. 102, 122, 235, 627, 1126, 1175, 1274, 1290, 1293. sz. lelőhelyek.
191. 23, 246, 557, 660, 1336. sz. lelőhelyek.
192. *Sági* 1909, 342—; *MRT* 1, 253, 29.t.
193. 345, 555, 772, 774, 995, 1129, 130, 157. sz. lelőhelyek.
194. 106. sz. lelőhely.
195. 556. sz. lelőhely; Az erődítés későbronzkori eredete nem bizonyítható (Nováki Gyula szóbeli közlése).
196. 1307, 350. sz. lelőhelyek.

197. 1324. sz. lelőhely.
198. 387, 1172, 905. sz. lelőhelyek; Fadd-Győzelem Tsz anyaga valamivel fiatalabb jellegű.
199. 15, 769, 1163. sz. lelőhelyek.
200. 43, 163, 173, 187, 256, 303, 382, 391, 393, 396, 444, 496, 497, 607, 628, 670, 697, 698, 699, 741, 752, 777, 782, 800, 973, 1095, 1098, 1141, 1170. sz. lelőhelyek.
- 200/a. *Bándi G.*: Baranya megye története az őskortól a honfoglalásig. Pécs 1979, 114—.
201. 649, 905, 501, 762, 898, 964. sz. lelőhelyek.
202. 428. sz. lelőhely.
203. 215, 226. sz. lelőhelyek.
204. 679. sz. lelőhely.
205. 939. sz. lelőhely.
206. 759, 410, 267, 208, 213. sz. lelőhelyek.
207. 30, 31, 194, 307, 373, 738, 739, 788, 922, 924, 938. sz. lelőhelyek.
208. 789, 830. sz. lelőhelyek; mindkét lelőhely anyagában erőteljes a halomsíros tradíció.
209. 208. sz. lelőhely: *Kőszegi F.*: Későbronzkori leletek a Bp. III. ker. Harrer Pál utcából. Bud. Rég. (25) 1984, 121—134.
- 209/a. *Kovács E.*—*Bíró E.*: Tata története I (Az őskortól 1727-ig).
210. 198. sz. lelőhely.
211. 499, 759. sz. lelőhelyek.
212. 740. sz. lelőhely.
213. 679. sz. lelőhely.
214. 939. sz. lelőhely.
215. *Trogmayer* 1963, 100—.
216. 388. sz. lelőhely; részletes ismertetését ld. a kurdi horizont tárgyalásánál.
217. 477, 66, 921, 931, 96, 1113, 859, 1104. sz. lelőhelyek.
218. 750. sz. lelőhely; Mozsolics nem fogadja el Peroni meghatározását: *Mozsolics* 1971, 64—.
219. 1345, 1253. sz. lelőhelyek.
220. 1310, 150, 1282, 302, 649, 516, 754. sz. lelőhelyek.
221. 609. sz. lelőhely.
222. 89. sz. lelőhely.
223. 750, 358, 477. sz. lelőhelyek; Betzler Unter-Radl típusa: *Betzler* 1974, 16—.
224. 89, 477, 553, 982. sz. lelőhelyek; Betzler Čaka típusa: *Betzler* 1974, 23—.
225. 1290, 1126, 960. sz. lelőhelyek; Betzler Röschtz típusa: *Betzler* 1974, 46.
226. *Betzler* 1974, 2—.
227. 553. sz. lelőhely.
228. 89, 750. sz. lelőhelyek.
229. 750, 1137, 1213. sz. lelőhely.
230. 553. sz. lelőhely.
231. 89, 1174. sz. lelőhely.
232. 53, 522, 248, 947, 931, 1205. sz. lelőhelyek.
233. 553. sz. lelőhely.
234. 737. sz. lelőhely.
235. 905. sz. lelőhely.
236. *Brunn* 1968, 43.
237. 132, 257, 498, 500, 846, 862, 1042, 1248, 1324. sz. lelőhelyek.
238. 1137. sz. lelőhely.
239. 1019. sz. lelőhely; Soltvadkert: *Gazdapusztai* 1958, 265—; *Mozsolics* 1973/a, 108—109.t.
240. 1324, 649, 553. sz. lelőhelyek.
241. 964. sz. lelőhely.
242. 634. sz. lelőhely.
243. 1275. sz. lelőhely.
244. 56, 178, 688, 296, 297, 301. sz. lelőhelyek.
245. 80, 230. sz. lelőhely.
246. 1349. sz. lelőhely.
247. 230. sz. lelőhely; *Lázár* 1943, 280.
248. Mozsolics Amália korábbi tanulmányaiban kifejtett véleményét alapvetően módosítva tagadja a hajdúböszörményi kincsleletek horizontjának dunántúli meglétét, s a két települési centrum, Velem és Sághegy esetében elsősorban a gyermelyi és a romándi kör kincseiről beszél: *Mozsolics A.*: Bronzefunde aus Ungarn III. 82—.

249. 230, 791. sz. lelőhelyek.
250. 82. sz. lelőhely.
251. 80. sz. lelőhely.
252. Erre utalnak az elmúlt években végzett velelmi ásatások (Bándi G. szíves közlése).
253. 230, 1250, 80, 82. sz. lelőhelyek.
254. 56, 178, 300, 688. sz. lelőhelyek.
255. 1036. sz. lelőhely.
256. 995, 1129, 1290, 1126. sz. lelőhelyek.
257. 553, 470, 1304, 1007. sz. lelőhelyek.
258. 905. sz. lelőhely.
259. 501, 649, 762, 964. sz. lelőhelyek.
260. 163, 385, 670, 757, 975. sz. lelőhelyek.
261. 649, 762, 964, 975. sz. lelőhelyek.
262. 387. sz. lelőhely.
263. 649. sz. lelőhely.
- 263/a. Valójában a Mozsolics által újabban elhatárolt gyermelyi horizont kincseinek tárgyairól van szó, mely kincsek nagyjából a Jászkarajenő-Uzsavölgy (Von Brunn) leletkört jelentik. A korai váli kultúra hordozói e kincsek bronztárgyait (aranytárgyait) használták, netán gyártották is. Úgy tűnik, hogy ezek már a HA2 periódusba keltezhetők: *Mozsolics A.: Bronzefunde aus Ungarn III.*
264. 381, 39, 213, 355, 370, 378, 839. sz. lelőhelyek.
265. 831, 192, 1102, 219. sz. lelőhelyek.
266. Ilyenek pl. Esztergom-Széchenyi tér (373), Mogyorósbánya-Fehérkereszt (738), Pilismarót-Homoki szőlők (924) stb.
267. A lausitzi összefüggésekre utal: *Řihovský* 1958, 117–; 1959, 649; 1961, 153–; 1963, 92–.
268. A Velatice kerámiára vonatkozóan ld. *Řihovský* 1958, 117–; 1963, 87–.
269. A váli kultúra fazekasságát elsősorban *Patek E.* (1955, 164–), *Foltiny I.* (1958, 43–) és *Petres É.* (1960, 23–) foglalták össze.
270. *Trogmayer* 1963, 109–; *Kőszegi* 1964, 9.
- 270/a. Hangsúlyoznunk kell, hogy ezen a helyen még nem kerülhetett sor a kurdi és a gyermelyi horizontok olyan pontos szétválasztására, ahogyan ezt Mozsolics elvégezte: *Mozsolics A.: Bronzefunde aus Ungarn III.* 82–.
271. *Cowen* 1955, 63; *Mozsolics* 1975/a, 26–; 1975, 10; *Kemenczei* 1974, 60.
272. 227, 302. sz. lelőhelyek; *Mozsolics* 1973/a, 26; *Kemenczei* 1975/b.
273. 551, 667, 863, 129, 342, 578, 843, 1023, 1109. sz. lelőhelyek.
274. *Cowen* 1962, 3; *Mozsolics* 1972, 198–; 1144, 863. sz. lelőhelyek.
275. 863, 852, 799. sz. lelőhelyek.
276. 349, 833, 599. sz. lelőhelyek.
277. 958, 1077, 412, 843. sz. lelőhelyek; *Mozsolics* 1975, 10–.
278. 669, 759, 951, 1109. sz. lelőhelyek.
279. 998. sz. lelőhely.
280. 833, 227. sz. lelőhely.
281. 759, 764, 990, 1109. sz. lelőhelyek.
282. 833, 609, 1282, 332, 144. 365. sz. lelőhelyek.
283. 129, 177, 342, 759, 770, 990, 1021, 1050. sz. lelőhelyek.
284. 177, 551, 578, 632, 799, 951, 985, 990, 1022, 1109, 1144. sz. lelőhelyek.
285. 990. sz. lelőhely.
286. 23, 129, 177, 366, 433, 551, 716, 758, 788, 863, 894, 898, 951, 990, 1009, 1022, 1090, 1109, 1144, 1334. sz. lelőhelyek.
287. 9, 143, 436, 507, 533, 582, 583, 618, 1029, 1047. sz. lelőhelyek.
288. 799. sz. lelőhely.
289. 129, 177, 770, 799, 860, 843. sz. lelőhelyek; *Peroni* 1956, 75.
290. 1345, 889. sz. lelőhelyek.
291. 551, 578. sz. lelőhelyek.
292. 758. sz. lelőhely; *Kőszegi* 1963, 25, XIX. t.10.
293. 860, 551. sz. lelőhelyek.
294. 129, 177, 653, 1022, 1090, 1249. sz. lelőhelyek.
295. 1109, 388, 177, 551. sz. lelőhelyek; *Paulik* 1968, 41–.

296. 759. sz. lelőhely: *Petres* 1982, 61—. *Petres Éva* több lemeztöredéket is közöl Nadapról, melyekről feltételezi, hogy páncélzathoz tartoztak (Abb. 10. a–h.). Ugyanezt gondolja néhány díszített, széles, övszerű lemeztöredékről (Abb. 12. a–d); *Snodgrass* 1971/a, 39—.
297. 799. sz. lelőhely.
298. 990. sz. lelőhely; *Merhart* 1956–1957, 91—; *Persy* 1962, 41—.
299. 759, 799. 366. sz. lelőhelyek.
300. 1109. sz. lelőhely.
- 300/a. *Petres* 1982, 58—, Abb. 3–5.
301. 177, 366, 551, 860, 1109. sz. lelőhelyek. A Hampel által közölt sisakokhoz igen közelálló példányt tett közzé Kemenczei T. a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből. A félgömb formájú sisakot is a kurdi kincsek körébe (HA1) sorolja, s úgy véli, hogy a típus a közép-európai urnamezős kultúrából került át a hazai leletek körébe. A sisakokat a rajtuk levő csillagornamentikából ítélve a lausitzi kultúrához sorolja: *Kemenczei* 1979, 79—.
302. 759. sz. lelőhely: *Petres* 1982, 57—; Abb. 1., 10. c, d, f, g.
303. *Hencken* 1971, 7—.
304. 1227. sz. lelőhely.
305. *Müller-Karpe* 1962, 276—.
306. *Patay* 1968, 241—.
307. 551, 366. sz. lelőhely; *Patay* 1968, 243—; *Petres E.* 1982, 60, Abb. 8.
308. 169, 632, 1334. sz. lelőhelyek; *Mozsolics* 1954–1955, 53; 1973/a, 70; *Patay* 1968, 246—.
309. *Brunn* 1968, 39—.
310. 20, 129, 166, 342, 551, 578, 759, 764, 799, 805, 843, 860, 653, 652, 863, 808, 951, 990, 1021, 1023, 1050, 1090, 1109, 1144, 1214, 1227. sz. lelőhelyek.
311. 16, 169, 669, 742, 1063, 1124, 1207. sz. lelőhelyek.
312. 177, 551, 578, 658, 764, 1011, 1045, 1124, 1144, 1218, 1249. sz. lelőhelyek.
313. *Brunn* 1968, 46—.
314. Uő. 48.
315. 172, 852, 799, 1009. sz. lelőhelyek.
316. 889. sz. lelőhely; *Mozsolics* 1971, 67—.
317. Pl. Keszőhidegkút (551), Kisapáti (578), Murga (758), Nemesgulács-Köbölkút (805).
318. Pl. Szentgálóskér (1109).
319. 669, 805, 843, 990. sz. lelőhelyek; *Řihovský* 1972, 6—.
320. 366, 805, 985, 1183, 1045. sz. lelőhelyek; *Řihovský* 1972, 6—.
321. 805. sz. lelőhely.
322. 554, 799. sz. lelőhelyek.
323. 632, 990, 578, 1011. sz. lelőhelyek; *Řihovský* 1972, 35, 52; *Bianco–Peroni* 1976, 2—.
324. 889. sz. lelőhely; *Bianco–Peroni* 1976, 1—; *Řihovský* 1972, 24.
325. *Betzler* 1974, 1—.
326. 1290, 1126. sz. lelőhelyek; a típusra vonatkozóan ld.: *Bader* 1970, 223—; *Betzler* 1974, 46—.
327. 366, 799, 805. sz. lelőhelyek.
328. 894. sz. lelőhely.
329. 632, 805, 650, 799, 894. sz. lelőhelyek.
330. 366, 971. sz. lelőhelyek; *Paulik–Chronovsky* 1971, 25—; *Betzler* 1974, 49.
331. *Paulik* 1959, 328—.
332. 578, 632, 653, 650, 657, 805, 1021. sz. lelőhelyek.
333. 129, 426. sz. lelőhelyek.
334. 632, 843. sz. lelőhelyek.
335. 426. sz. lelőhely.
336. 952. sz. lelőhely; *Müller* 1972, 59—.
337. 632. sz. lelőhely.
338. 578, 652, 951, 990. sz. lelőhelyek.
339. 759. sz. lelőhely; *Makkay J. és Petres E.* szíves közlése.
340. 1164. sz. lelőhely; *Torma I.* szíves közlése.
341. 1227. sz. lelőhely.
342. 799. sz. lelőhely.
343. 1060. sz. lelőhely.
344. 129, 177, 632, 799, 951, 990, 1021, 1227. sz. lelőhelyek.
345. 16, 342, 1124. sz. lelőhelyek.
346. 860, 1023. sz. lelőhelyek.

347. 1021. sz. lelőhely.
348. 406, 655, 716. sz. lelőhelyek.
349. 169, 177, 366, 551, 653, 650, 632, 805, 860, 1026, 1144. sz. lelőhelyek.
350. 650, 1324. sz. lelőhelyek.
351. Pl. a tiszafüredi temető anyagában (327, 342. sír): Kovács 1975, 34—, (327/4, 342/10).
352. 366, 551, 894, 1090, 1109. sz. lelőhelyek.
353. 952. sz. lelőhely; Müller 1972, 59—; 4. kép 3; Hampel 1887, CL.t. (Medvedze).
354. 177. sz. lelőhely.
355. 653, 230. sz. lelőhelyek; Patek 1968, XXVIII.t. 32–36.
356. 632, 653, 1021, 1227. sz. lelőhelyek.
357. 476, 799, 805, 894, 951, 1277, 169, 172, 177, 366, 1026. sz. lelőhelyek.
358. 1354. sz. lelőhely.
359. 551, 632, 805, 982. sz. lelőhelyek.
360. 863, 1026. sz. lelőhelyek.
361. 952. sz. lelőhely; Müller 1972, 4. kép 2, 5. kép 2.
362. 971, 1109, 799. sz. lelőhelyek.
363. 799, 860, 578, 551. sz. lelőhelyek.
364. 163, 172, 651. sz. lelőhelyek.
365. 632, 952, 971. sz. lelőhelyek.
366. 963. sz. lelőhely; Patek 1968, LXXXI.t.12.
367. 163. sz. lelőhely.
368. Leobersdorf: Berg 1957, 14—; Baierdorf: Bayer 1931, 209—; Pittioni 1954, 421; Müller–Karna 1959, 100—; Gemeinlebarn: Szombathy 1929.
369. Lednice: Řihovský 1963, 74 (9B, 10AB); 1972, 46.t. Scheibenreiter–Willvonseder–Berg 1958.
370. Řihovský 1963, 92—.
371. A középső Duna vidéki UK időrendjének újraértékelésére vonatkozóan ld. Řihovský 1972, 6—; 46.t.; Jockenhövel 1974, 57—.
372. A Velatice kerámiaművességre vonatkozó ld. a 268. jegyzet.
373. Angeli 1959, 127—; Müller–Karpe 1959, 103—; Řihovský 1963, 95.
374. Řihovský 1965, 50; 1966, 530—; 1972, 7—; 46.t.
375. Kőszegi 1960, 160—.
376. Paulik 1959, 328—; Řihovský 1966, 9. kép B, 11. kép G.
377. Patek 1955, 172; 1968, 13.
378. Ocskó (Očkov): Paulik 1962, 5—; Jockenhövel 1974, 59—.
379. Paulik 1963, 337—; 40. kép.
380. 1101. sz. lelőhely; Patek 1968, 81—; részleges kőpakolásra a váli kultúrának más temetőiből is vannak adataink [pl. Piliscsaba (918), Neszmély (815) stb.].
381. 531. sz. lelőhely.
382. 1, 214, 312, 379, 567, 815, 918, 1101, 1212, 1239. sz. lelőhelyek.
383. 12, 60, 192, 210, 209, 222, 225, 241, 332, 362, 644, 668, 755, 832, 982, 1041, 1075, 1188. sz. lelőhelyek.
384. Patay 1976, 196; Mozsolics 1973, 4; Kemenczei 1975/b.
- 384/a. Amint ezt a későbronzkor korábbi periódusaiban is tapasztaljuk, a váli k. állattartásában a szarvasmarha volt a legjelentősebb (Bp. (XI.)-Sztregova u., Esztergom–Helemba-sziget, Bp. (IV.)-Káposztásmegyer stb.): Bökönyi 1974, 352, 367; a délmorva Lovcickyben késő Velatice kultúras telepet tártak fel. A lausitzi és a halomsíros k.-ban megszokott, kétosztású, megaron típusú házak kerültek elő. Egy 144 m²-es egyedülálló nagyságú épület társadalomtörténeti jelentőségű: Řihovský 1966/a, 61—.
385. Tompa 1935, 19—; Kőszegi 1971, 67.
386. 197, 201, 213, 219, 320, 361, 378, 570, 587, 623, 816, 1000, 1091, 1102, 1189, 1251. sz. lelőhelyek.
387. 307, 198, 199, 964, 1194, 80, 651. sz. lelőhelyek.
- 387/a. Paulik 1963, 321, 40. kép.
- 387/b. Nagy 1979.
388. 230, 296–301, 1032–1040. sz. lelőhelyek.
- 388/a. Erre utalnak Bándi G. ásatásai. Bándi–Fekete 1973–1974.
389. 274. sz. lelőhely.
390. Foltiny 1969, 97—.
391. 521, 285. sz. lelőhelyek.
392. 894, 898. sz. lelőhelyek.

393. 243, 249, 575, 753, 898, 900, 902, 1119. sz. lelőhelyek.
394. 522. sz. lelőhely.
395. Dalj-Batina: *Darnay* 1903, 30—; *Hoffiller* 1937; *Gallus–Horváth* 1939, 7–8, 34–36. t.; *Foltiny* 1961, 175—; *Vinski–Gasparini* 1973, 207—. Ld. az 58–64. táblát.
396. *Brunn* 1968, 50—.
397. *Mozsolics* 1972, 198; 1975, 19.
398. Mozsolics elhatárolt egy Romád-Podhering szintet: *Mozsolics* 1975, 16.
- 398/a. *Mozsolics A.*: Bronzefunde aus Ungarn III. 82—.
399. *Paulik* 1959, 357—; *Řihovský* 1972, 32—.
400. *Mozsolics* 1954–1955, 35—; *Patay* 1969, 190; *Hencken* 1971, 43—.
401. *Mozsolics* 1954–1955, 35—; *Patay* 1969, 192, 205; *Hencken* 1971, 149.
402. *Merhart* 1934, 33—; *Müller-Karpe* 1962, 278; *Gabrovec*, 1960, 59—.
403. *Mozsolics* 1975, 16—.
404. 993. sz. lelőhely; *Németh–Torma* 1965, 61, 81—, I–II.t.; *Jockenhövel* 1971, 208.
405. *Mozsolics* 1975, 19; *Alexandrescu* 1966, 129.
406. 230. sz. lelőhely.
407. *Mozsolics* 1975, 22.
408. 426. sz. lelőhely.
409. 1250, 230. sz. lelőhelyek; *Holste* 1935, 58—.
410. 230, 1250, 993. sz. lelőhelyek.
411. 495, 1049. sz. lelőhelyek.
412. 230, 993, 1250. sz. lelőhelyek.
413. 551. sz. lelőhely.
414. 1250. sz. lelőhely; *Miske* 1907, XIV. t.38, XV. t.4.
415. Jó példákat említhetünk a sághegyi szórványok közül: *Patek* 1968, XXI. t.1–4, XXXII. t.4–11.
416. *Holste* 1935, 58.
417. 230, 1250, 109. sz. lelőhelyek; *Brunn* 1968, 51 (3. típus).
418. Uo.
419. 230, 993, 1250. sz. lelőhelyek; *Řihovský* 1972, 50—.
420. 1250. sz. lelőhely; *Németh–Torma* 1965, 62—, 80, V.t. *Bianco–Peroni* 1976, 3.
421. Pl. a 227. sz. lelőhely anyagában: *Bianco–Peroni* 1976, 3.
422. 214. sz. lelőhely.
423. 1250. sz. lelőhely; *Bianco–Peroni* 1976, 3— (83–87. típus).
424. 230, 993, 214, 240. sz. lelőhelyek; *Jockenhövel* 1971, 208—.
425. 426. sz. lelőhely; *Alexander* 1965, 6—; *Betzler* 1974, 91—, 124.
426. 1250, 230, 744. sz. lelőhelyek.
427. 1250. sz. lelőhely; *Paulik* 1959, 357—.
428. 230, 993, 1250. sz. lelőhelyek.
429. 109, 230, 1250, 1036. sz. lelőhelyek; *Brunn* 1968, 52.
430. *Patek* 1968, XXVIII. t.26–36; *Miske* 1907, XXXIII. t. 20–25, 37, XXXVII. t. 54–59.
431. *Miske* 1907, XXXIX.t. 5, 6, 8, XLI. t. 10,14.
432. 1250. sz. lelőhely; *Mozsolics* 1949, 8—.
433. 240, 1250. sz. lelőhely.
434. 993. sz. lelőhely; *Németh–Torma* 1965, 85—; *Müller-Karpe* 1959, 123—; *Řihovský* 1954, 265—, VIII. t. 37–38.
435. 230, 1250. sz. lelőhelyek; *Miske* 1907, IX.t. 34–35, 58; *Patek* 1968, XXIX.t. 49–54.
436. *Müller-Karpe* 1959, 124.
437. 230. sz. lelőhely.
438. 1250. sz. lelőhely.
439. 214. sz. lelőhely.
440. 226. sz. lelőhely.
441. *Miske* 1907, XXI–XXVII, XXIX.t.; *Lázár* 1943, 280—; *Patek* 1968, XVII.t. 8, 9, XXXVI.t.
442. *Lázár* 1943, 284—.
443. *Mozsolics* 1950, 11.
444. Uo. 7—.
445. 1249. sz. lelőhely; Óbuda: *Mozsolics* 1950, 14—; *Nagy* 1962, 30—.
446. *Paulik* 1962, 64—.
447. 230. sz. lelőhely; *Mozsolics* 1950, 11—.

448. Kemenczei 1975/a, 335–; 1975/b, Kemenczei 1984.
449. Reinecke 1925, 50–; Holste 1940, 7–; Hančar 1932, 113–; 1966, 113–; Gallus–Horváth 1939, Harmatta 1946–1948, 79–; Garašanin 1954–1955, 335–; Gimbutas 1965, 76.t.; Patek 1966–1967, 101–; 1974, 337–; Szabó 1969, 72–; Kemenczei 1975/b.
451. 153. sz. lelőhely.
452. 171, 243, 575. sz. lelőhelyek.
453. 753, 898, 900, 1119, 894. sz. lelőhelyek.
454. Vinski–Gasparini 1973, 208–.
455. 622. sz. lelőhely.
456. 114, 1257. sz. lelőhelyek.
457. 247. sz. lelőhelyek.
458. 279. sz. lelőhely.
459. 478, 562. sz. lelőhelyek.
460. 572. sz. lelőhely.
461. 651. sz. lelőhely.
462. 694. sz. lelőhely.
463. 1147, 1149, 1228, 1267, 1309. sz. lelőhelyek.
464. 1328. sz. lelőhely.
465. 318, 348, 937, 921, 1070, 1071, 1073, 1284, 1285. sz. lelőhelyek.
466. Természetesen hasonló jelenség a Dunántúl más vidékein is megfigyelhető.
467. 214. sz. lelőhely.
468. Pl. a 9, 33. és a 103. sír anyagában: Dušek 1957, 129–.
469. 32, 252, 326, 568, 927, 986, 203. sz. lelőhelyek.
470. 221. sz. lelőhely.
471. 502. sz. lelőhely.
472. 506. sz. lelőhely.
473. 894. sz. lelőhely; Maráz B.: IPMÉ (1978), 145–.
474. 1175. sz. lelőhely.
475. 1034. sz. lelőhely.
476. 1037–1040. sz. lelőhelyek.
477. 1035. sz. lelőhely.
478. 1148. sz. lelőhely.
479. 1052, 521. sz. lelőhelyek.
480. Jerem B. Sopronból említ egyik előadásában preszkíta síregyütttest (lószerszámok stb.).
481. 21. sz. lelőhely.
- 481/a. Kemenczei az Alföldön két egymást követő periódusra tagolja a preszkíta leletek korát. A korábbi csoport tárgyainak első jelentkezése a HB2-re, azaz a 9. századra tehető, közvetlenül a hajdúböszörményi kincsleletek földbe kerülése után. E leletek leginkább a Haslau-Regelsbrunn, Románd jellegű kincsekkel egykorúak. A 8. században már nyugatabbra is elterjedő leletek következő időrendi csoportja a 7. században uralomra jutó hallstatti kultúrában követhető nyomon, így pl. a Pécs-jakabhegyi lelőhelyen, de idesorolja Kemenczei a Kálóz-hatvanpusztai, sőt az angyalföldi aranykincset is: Kemenczei 1981, 19–; 1983, 39–.
482. 221. sz. lelőhely; Tompa 1934–1935, 40. t.5.
483. Nagy 1943, 363, 4. kép.
484. 291, 335. sz. lelőhelyek.
485. Kálóz-Hatvanpuszta (Fejér m.) publikációját Mozsolics A. készítette el: Mozsolics A.: Acta Ant. (25) 1977, 289–.
486. Kőszegi 1971, 67–.
487. 572. sz. lelőhely.
488. 1240. sz. lelőhely.
489. Much 1889, 39. t.; Pittioni 1954, 347–356. kép.
490. Snodgrass 1971, 213–; Hänsel 1976, 157; László 1977, 53–.
491. Pontosán meghatározza a preszkíta foglalat idejét: Kemenczei 1975/a, 335–; 1975/b; 1983; a Dunántúlon a korai vaskori halomsíros kultúrát a kelet-alpi Statzendorf-Gemeinlebarn-Kalendenberg jellegű, ill. eredetű leletcsoportok képviselik.
492. 1019. sz. lelőhely.
493. Trogmayer 1963, 103–.

494. Vor-Čaka: *Paulik* 1963, 321; *Hänsel* 1970, 166; *Točik–Vladár* 1971, 429–; *Blučina: Řihovský* 1961, 107; 1963, 93–; *Herzogenburg: Willvonseder* 1937, 338–; *Holste* 1936, 318; *Pittoni* 1954, 382; *Řihovský* 1956, 119–; *Müller-Karpe* 1959, 101; *Piliny: Kemenczei* 1975/b; *Egyek: Kovács* 1966, 159–; 1975; *Felsőszőcs: Kalicz* 1960, 3–; *Mozsolics* 1960, 113–; *Kemenczei* 1975/b, *Csorva: Trogmayer* 1963, 85–; *Virovitica: Vinski–Gasparini* 1973, 195–.
495. *Knor* 1952, 476–; *Točik–Paulik* 1960, 107–.
496. Farkasgyepű-Pöröserdő: ld. a 388. sz. lelőhely: Čaka: ld. a 495. j.
497. Többek között Bp. (III.)-Óbuda (215), Bp. (XXI.)-Nagytétény (226), Nemeshany-Nyáros (807), Veszprém-Arany J. u. (1253), Nemeshetés (808), Úrkút-Lucernaföldek (1233), Törökbálint (1213) stb.
498. Eddig meglehetősen kevés vizsgálati anyag utal a későbronzkori pásztorkodásra: *Bökönyi* 1974, 34–; a Marcalgergelyi-Bicskadomb (705) állatcsont anyagában Bökönyi vizsgálatai alapján erőteljesen dominál a szarvasmarha. Az adat átengedéséért ezúton mondok köszönetet.
499. Hasonló következtetésre jut *Kemenczei T.*: 1975, 47; 1975/b.
500. Čaka: *Točik–Paulik* 1960, 59–; *Paulik* 1962, 5–; 1963, 269–; 1971, 75–; *Točik–Vladár* 1971, 427–; *Burgenland: Kaus* 1975, 42–; *Baierdorf: Bayer* 1931, 209; *Pittoni* 1954, 421–; *Müller-Karpe* 1959, 101–; *Lednice: Řihovský* 1963, 74; *Zagreb-Vrapce: Vinski–Gasparini* 1973, 198–; *Kyjatice-Gáva: Kemenczei* 1970, 17–; 1975/b.
501. V.ö. a mellékelt elterjedési térképekkel.
502. Részletesen foglalkozik a karikapénzek kérdésével: *Mozsolics* 1973, 86–; az őskori értékmérők részletes taglalása: *Kőszegi F.*: *Őskori értékmérők–pénzek* (kézirat).
503. *Beremend-BCM* (163).
504. *Kőszegi F.*: A későbronzkor településtörténeti sajátosságai.
505. 213, 905. sz. lelőhelyek.
506. *Kyjatice-Gáva: Kemenczei* 1970, 17–; 1975/b; *Dobova: Staré* 1951, 61–; 1953, 111–; *Pahič* 1962–1963, 362; *Ruše: Staré* 1950, 31–; *Pahič* 1954, 239–; 1957, 68–; *Müller-Karpe* 1959, 115–; *Vinski–Gasparini* 1973, 127.
507. *Trogmayer* 1963, 108–; 113.
508. *Trogmayer* 1963, 104–; 121–; *Horedt* 1967, 46–; *Kemenczei* 1975/b.
509. *Ilias*, II/844–847. sor.
510. *Hammond* 1972, 300–.
511. *Sandars* 1971, 14–.
512. *Virtop-Plopsor: Berciu* 1939, 155–; 1967, 78–; *Hänsel* 1976, 88–, 101–; *Techirghiol: Ariescu* 1965, 23; *Petrescu–Dimbovita* 1977, 121.
- 512/a. *Kőszegi* 1982.
513. *Petres* 1965, 434–; *Kőszegi* 1960, 184–.
514. *Mozsolics* 1971, 59–; 1973/a 8–.
515. *Tállya: Kemenczei* 1969, 28–; *Horvátország: Vinski–Gasparini* 1956; *Vinski–Gasparini* 1973, 200–; *Drassburg-Wöllersdorf: Hautmann* 1924, 61–; *Pittoni* 1954, 141; 1967, 66; *Müller-Karpe* 1959, 115–; 135. t. B. 136.t., *Martincek: Novotná* 1970, 15–.
516. *Milojčič* 1948–1949, 13–; *Kimmig* 1964, 220–.
517. *Paulik* 1962, 57; 1963, 334; *Bouzek* 1965, 7–; 1969, 41–; 1969/a, 66–.
518. *Butter* 1975, 17–; *Walberg* 1976, 186; *Hood* 1967, 120–; *Müller-Karpe* 1962, 255; *Desborough* 1964.
519. *Hammond* 1971, 229–; 1972, 307–; *Styrenius* 1967, 161; *Sandars* 1971, 25; *Snodgrass* 1971, 304.
520. *Marič* 1964, 5–.
521. *Blegen* 1936–1937, 8–; 1958, 144, 158–, 259–; *Bittel* 1967, 116–; 1976, 36–.
522. *Hood* 1967, 122–; *Dimitrov* 1968, 1–; *Stafanovič* 1972; 1973, 138–; *Hänsel* 1976, 229–; *Coslogeni: Morintz* 1970, 373–; *Babadag: Berciu* 1967, *Morintz* 1964, 101–; *Morintz–Roman* 1969, 393–; *Psenicevo: Cicikova* 1972, 79–.
523. *Velatice I.: Řihovský* 1958, 117–; ld. pl. a hetényi temető Pustimer típusú késeit, párkorongos fibuláit, a gyermelyi kincset stb.
524. A zalai lelőhelyekre ld.: *Horváth J.*: *Az Alsó-Zalavölgy*.
525. *Müller-Karpe* 1975, 17–.
526. Ld. a mellékelt kronológia-táblázatot.
527. *Řihovský* 1972, 6–, 46.t.
528. Ld. a mellékelt formatáblákat.
- 528/a. *Stillfried: Much* 1889, 39. t.; *Pittoni* 1954, 484–; *Felgenhauer* 1974, 73–; *Brno-Obrany: Řihovský* 1966, 3–5. kép; *St. André: Eibner* 1974.

529. *Tompa* 1935, 19—; *Kőszegi* 1971, 67.
530. Tulajdonképpen megközelítően hasonló gazdasági-társadalmi robbanás játszódott le valamivel korábban Görögországban, a mükénéi jellegű királyságok kialakulása, ill. konszolidációja idején. Ezt a folyamatot tükrözik direkt módon a Lin. B jelű feliratos táblák: *Ventris–Chadwick*, 1956; *Palmer* 1963; *Dow–Chadwick* 1973, 582—; *Vermeule* 1964, 232—; *Blegen–Rawson* 1966, 419—; *Mylonas* 1966, 203—; *Marinatos–Hirmer* 1960; *Andronicos* 1954, 221—; *Müller-Karpe* 1975, 7—; *Tőkei* 1977, 212—.
531. 214. sz. lelőhely; *Nagy* 1979.
532. A Dobova-Ruše csoportra ld. a 506. j.
533. *Tasič* 1965, 227—; *Vinski–Gasparini* 1973, 205—; a Dálya-Kiskőszeg csoportra vonatkozóan ld. a 395. j.
534. A későbronzkori hitvilág több megnyilvánulását *Nagy L.* dolgozta fel: *Nagy* 1979.
535. *Kőszegi* 1975, 319—; 1976, 483—.
536. *Řihovský* 1963, 92—.
537. *Kőszegi* 1971, 67—.
538. *Müller-Karpe* 1959, 115—, 204—; *Jockenhövel* 1974, 57—.
539. *Kemenczei* 1975/a, 336.
540. Ld. a 490. j.
541. *Snodgrass* 1971/a, 45—.
542. *Patek* 1976, 3—.
543. Dinnyés (291), Dunakömlőd (334), Bp. (XIII.)-Angyalföld, Kálóz-Hatvanpuszta: *Mozsolics A.*: *Acta Ant.* (25) 1977, 289—.
544. *Vinski–Gasparini* 1973, 208—.

IRODALOM

Alexander 1965	– <i>Alexander, J.</i> : AJA 69 (1965), 6–.
Alexandrescu 1966	– <i>Alexandrescu, A.</i> : Dacia 10 (1966), 117–.
Andronicos 1954	– <i>Andronicos, M.</i> : Hellenika 13 (1954), 221–.
Angeli 1959	– <i>Angeli, W.</i> : MAGW 88–89 (1959), 127–.
Ariescu 1965	– <i>Ariescu, A.</i> : ACIV 16 (1965), 23–.
Bader 1970	– <i>Bader, T.</i> : SCIV 21 (1970), 209–.
Bayer 1931	– <i>Bayer, J.</i> : MAGW 61 (1931), 209–.
Bándi 1962	– <i>Bándi G.</i> : Arch.Ért. 89 (1962), 77–.
Bándi–Fekete 1973–1974	– <i>Bándi G. – Fekete M.</i> : VMMÉ 7–8 (1973–1974), 113–.
Bándi–Kovács 1970	– <i>Bándi G. – Kovács T.</i> : Acta Arch. Hung. 22 (1970), 25–.
Benkovsky–Pivovarov 1972	– <i>Benkovsky–Pivovarov, Z.</i> : SA 20 (1972), 290–.
Benkovsky–Pivovarov 1976	– <i>Benkovsky–Pivovarov, Z.</i> : Germania 54 (1976), 341–.
Berciu 1939	– <i>Berciu, D.</i> : Oltenia, 1939.
Berciu 1967	– <i>Berciu, D.</i> : Romania before Burébista, 1967.
Berg 1957	– <i>Berg, F.</i> : Arch. Au. 22 (1957), 14–.
Bianco–Peroni 1970	– <i>Bianco–Peroni, V.</i> : Le spade nell'Italia Continentale, PBF IV/1. (1970).
Bianco–Peroni 1976	– <i>Bianco–Peroni, V.</i> : Die Messer in Italien, PBF VII/2 (1976).
Betzler 1974	– <i>Betzler, P.</i> : Die Fibeln in Süddeutschland, Österreich und der Schweiz, I, PBF XIV/3 (1974).
Bittel 1967	– <i>Bittel, K.</i> : Kleinasiatische Studien, 1967.
Bittel 1976	– <i>Bittel, K.</i> : Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Univ. Frankfurt A. M., 1976, 36–.
Blegen 1936–1937	– <i>Blegen, C. W.</i> : BSA 37 (1936–1937), 8–.
Blegen 1958	– <i>Blegen, C. W.</i> : Troy VI, 1–2, 1958.
Blegen–Rawson 1966	– <i>Blegen, C. W. – Rawson, M.</i> : The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia V. I., 1966.
Bouzek 1965	– <i>Bouzek, J.</i> : Sbornik Filozofickej Fakulty Univerzity Komenskeho, Bratislava 16 (1965), 3–.
Bouzek 1969	– <i>Bouzek, J.</i> : Opuscula Atheniensia 9 (1969), 41–.
Bouzek 1969/a	– <i>Bouzek, J.</i> : Homerisches Griechenland, 1969.
Bouzek 1982	– <i>Bouzek, J.</i> : Studien zur Bronzezeit, Festschrift für Wilhelm Albert v. Brunn, Mainz/Rhein 1982.
Bóna 1958	– <i>Bóna I.</i> : Acta Arch. Hung. 9 (1958), 221–.
Bóna 1959	– <i>Bóna I.</i> : Arch. Ért. 86 (1959), 49–.
Bóna 1961	– <i>Bóna I.</i> : Ann. Univ. Scientiarum Budapestensis de L. Eötvös Nominantae 3 (1961), 13–.
Bóna 1963	– <i>Bóna I.</i> : HOMÉ 3 (1963), 15–.
Bóna 1975	– <i>Bóna I.</i> : Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen, 1975.
Bóna–Nováki 1982	– <i>Bóna I. – Nováki Gy.</i> : Cumania 7 (1982), 17–.
Bökönyi 1974	– <i>Bökönyi S.</i> : History of Domestic Mammals in Central and Eastern Europe, 1974.
Brunn 1968	– <i>Brunn, W. A. v.</i> : Mitteldeutsche Hortfunde der Jüngerer Bronzezeit, RGF, 1968.
Childe 1948	– <i>Childe, V. G.</i> : PPS 7 (1948), 177–.
Childe 1954	– <i>Childe, V. G.</i> : BSA 49 (1954), 294–.

- Chropowsky 1958 — *Chropowsky, B.*: AR 10 (1958), 488—.
- Cicikova 1972 — *Cicikova, M.*: Thracia 1 (1972), 79—.
- Cowen 1955 — *Cowen, J. D.*: 36 BRGK (1955), 52—.
- Cowen 1961 — *Cowen, J. D.*: Antiquity 35 (1961), 40—.
- Cowen 1962 — *Cowen, J. D.*: A Correlation of some Late Bronze Age Hoards within the Carpathian Ring, VI. Int. Congr. of Prehistory and Protohistory Sciences, Rome, 1962.
- Cowen 1966 — *Cowen, J. D.*: PPS 32 (1966), 262—.
- Csalog—Kemenczei 1966 — *Csalog Zs. — Kemenczei T.*: Arch. Ért. 93 (1966), 65—.
- Darnay 1899 — *Darnay K.*: AK 22 (1899), 25—.
- Darnay 1903 — *Darnay K.*: Arch. Ért. 23 (1903), 30—.
- Desborough 1964 — *Desborough, V. R. d'A.*: The Last Mycenaeans and their Successors, 1964.
- Dimitrov 1968 — *Dimitrov P.*: Arch. Sofia 10 (1968), 1—.
- Dow—Chadwick 1973 — *Dow, S. — Chadwick, J.*: The Cambridge Ancient History II, 1973, 582—.
- Dušek 1957 — *Dušek, M.*: SA 5 (1957), 73—.
- Dušek 1969 — *Dušek, M.*: Archaeologica Slovaca — Catalogi IV, Bratislava 1969, 50—.
- Eibner 1971 — *Eibner, C.*: Arch. Au. 50 (1971), 124—.
- Eibner 1974 — *Eibner, C.*: Das Späturnenfelderzeitliche Gräberfeld von St. André v. d. HGT.P.B. Tull, NÖ, Arch. Au. Beiheft 12 (1974).
- Felgenhauer 1974 — *Felgenhauer, F.*: Unsere Heimat 2 (1974), 73—.
- Foltiny 1944—1945 — *Foltiny I.*: Arch. Ért. 1944—1945, 43—.
- Foltiny 1958 — *Foltiny I.*: Velemszentvid, ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa, 1958.
- Foltiny 1961 — *Foltiny I.*: AJA 65 (1961), 283—.
- Foltiny 1961/a — *Foltiny I.*: Jahrbuch d. RGZM 7 (1961), 175—.
- Foltiny 1961/b — *Foltiny I.*: Arch. Au. 29 (1961), 76—.
- Foltiny 1963—1964 — *Foltiny I.*: Sbornik (Brno) 3 (1963—1964), 269—.
- Foltiny 1964 — *Foltiny I.*: AJA 68 (1964), 247—.
- Foltiny 1969 — *Foltiny I.*: Burgenländische Heimatblätter 31 (1969), 97—.
- Gabrovec 1960 — *Gabrovec, S.*: Situla 1 (1960), 27—.
- Gallus—Horváth 1939 — *Gallus S. — Horváth T.*: Diss. Pann. II/9 (1939).
- Garasanin 1954—1955 — *Garasanin, D.*: Starinar 5—6 (1954—1955), 335—.
- Gazdapusztai 1958 — *Gazdapusztai Gy.*: Acta Arch. Hung. 9 (1955), 335—.
- Gazdapusztai 1963 — *Gazdapusztai Gy.*: Acta Anthr. et. Arch. 5 (1963), 5—.
- Gazdapusztai 1967 — *Gazdapusztai Gy.*: Acta Arch. Hung. 19 (1967), 307—.
- Gimbutas 1965 — *Gimbutas, M.*: Bronze Age Cultures in Central and Eastern Europe, 1965.
- Hammond 1971 — *Hammond, N. G. L.*: BSA 66 (1971), 229—.
- Hammond 1972 — *Hammond, N. G. L.*: History of Macedonia, 1972.
- Hampel 1887 — *Hampel J.*: Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn, 1887.
- Hančar 1932 — *Hančar, F.*: ESA 7 (1932), 113—.
- Hančar 1966 — *Hančar, F.*: Arch. Au. 40 (1966), 113—.
- Harmatta 1946—1948 — *Harmatta J.*: Arch. Ért. 1946—1948, 79—.
- Harmatta 1967 — *Harmatta J.*: Acta Ant. 15 (1967), 231—.
- Hautmann 1924 — *Hautmann, F.*: WPZ 11 (1924), 117—.
- Hawkes 1948 — *Hawkes, C. F. C.*: PPS 7 (1948), 196—.
- Hänsel 1970 — *Hänsel, D.*: Germania 48 (1970), 165—.
- Hänsel 1976 — *Hänsel, D.*: Beiträge zur Regionalen und Chronologischen Gliederung der älteren Halstattzeit an der Unteren Donau, 1976.
- Hencken 1971 — *Hencken, H.*: The earliest European Helmets, 1971.
- Hoffiller 1937 — *Hoffiller, V.*: Corpus Vasorum Antiquorum, Yougoslavie, 1937.
- Holste 1936 — *Holste, F.*: PZ 26 (1935), 60—.
- Holste 1936 — *Holste, F.*: PZ 38 (1936), 318—.
- Holste 1940 — *Holste, F.*: WPZ 27 (1940), 7—.
- Hood 1967 — *Hood, S.*: Buckelkeramik at Mycenae ? Europa, Festschrift für Ernst Grumach, 1967, 120—.
- Horedt 1967 — *Horedt, K.*: Germania 45 (1967), 42—.
- Horváth 1963 — *Horváth A.*: Rég. Füz. 16 (1963), 17.
- Horváth J.*: Az Alsó Zalavölgy és környéke őskori településtörténete (kézirat).

- Ilias**
Jessen 1953
Jockenhövel 1971
Jockenhövel 1976
Kalicz 1960
Kaus 1975
Károlyi M.: A celldömölki járás őskori településtörténete (kézirat).
Kemenczei 1963
Kemenczei 1965
Kemenczei 1967
Kemenczei 1968
Kemenczei 1969
Kemenczei 1970
Kemenczei 1974
Kemenczei 1975
Kemenczei 1975/a
Kemenczei 1975/b
Kemenczei 1979
Kemenczei 1981
Kemenczei 1984
Kimmig 1964
Knor 1952
Kovács 1963–1964
Kovács 1965
Kovács 1965/a
Kovács 1966
Kovács 1973
Kovács 1975
Kovács 1975/a
Kovács 1977
Kőszegi 1960
Kőszegi 1963
Kőszegi 1964
Kőszegi 1968
Kőszegi 1971
Kőszegi 1973
Kőszegi 1975
Kőszegi 1976
Kőszegi 1982
László 1977
Lázár 1943
Marič 1964
Marinatos–Hirmer 1960
Merhart 1942
Merhart 1956–1957
Mészáros 1971–1972
Milojčič 1948–1949
Miske 1907
Morintz 1964
Morintz 1970
Morintz–Roman 1969
Mozsolics 1950
Mozsolics 1954–1955
Mozsolics 1957
Mozsolics 1960
- *Homeros: Ilias.*
– *Jessen, A. A.: Sov, Arch. 18 (1953), 49–.*
– *Jockenhövel, A.: Die Rasiermesser in Mitteleuropa, PBF VIII/a 1971.*
– *Jockenhövel, A.: Jahresbericht des Institut für Vorgeschichte der Univ. Frankfurt A. M., 1976, 57–.*
– *Kalicz N.: Arch. Ért. 87 (1960), 3–.*
– *Kaus, K.: Das Kriegergrab von Siegendorf, Festschrift „Siegendorf in Burgenland“ 1975, 42–.*
– *Kemenczei T.: Arch. Ért. 90 (1963), 169–.*
– *Kemenczei T.: Arch. Ért. 92 (1965), 3–.*
– *Kemenczei T.: Acta Arch. Hung. 19 (1967), 229–.*
– *Kemenczei T.: Arch. Ért. 95 (1968), 159–.*
– *Kemenczei T.: Arch. Ért. 96 (1969), 159–.*
– *Kemenczei T.: HOMÉ 9 (1970), 17–.*
– *Kemenczei T.: FA 25 (1974), 49–.*
– *Kemenczei T.: FA 26 (1975), 45–.*
– *Kemenczei T.: Acta Arch. Hung. 27 (1975), 331–.*
– *Kemenczei T.: Északkelet-Magyarország története az i. e. 13–9. században, 1975. (Kézirat)*
– *Kemenczei T.: FA 30 (1979), 79–.*
– *Kemenczei T.: ComArchHung (1981), 29–.*
– *Kemenczei T.: Die Spätbronzezeit Nordostungarns. 1984*
– *Kimmig, W.: Studien aus Alteuropa, 1964, 220–.*
– *Knor, A.: AR 4 (1952), 388–, 476–.*
– *Kovács T.: Alba Regia 4–5 (1963–1964), 201–.*
– *Kovács T.: DMÉ 1962–1964 (1965), 75–.*
– *Kovács T.: FA 17 (1965), 65–.*
– *Kovács T.: Arch. Ért. 93 (1966), 159–.*
– *Kovács T.: FA 24 (1973), 7–.*
– *Kovács T.: Acta Arch. Hung. 27 (1975), 297–.*
– *Kovács T.: Tumulus Culture Cemetery of Tiszafüred, Rég. Fü. II/17 (1975).*
– *Kovács T.: A bronzkor Magyarországon, 1977.*
– *Kőszegi F.: Acta Arch. Hung. 12 (1960), 137–.*
– *Kőszegi F.: Alba Regia 2–3 (1963), 25–.*
– *Kőszegi F.: Arch. Ért. 91 (1964), 3–.*
– *Kőszegi F.: Acta Arch. Hung. 20 (1968), 101–.*
– *Kőszegi F.: Bud. Rég. 22 (1971), 51–.*
– *Kőszegi F.: Bud. Rég. 23 (1973), 9–.*
– *Kőszegi F.: Acta Arch. Hung. 27 (1975), 319–.*
– *Kőszegi F.: Union Int. des Sciences Préhist. et Protohist. IX. Congr., Résumé, 1976, 483–.*
– *Kőszegi F.: VMME 16 (1982), 25–.*
– *László A.: Acta Arch. Hung. 29 (1977), 53–.*
– *Lázár J.: Dunántúli Szemle 10 (1943), 280–.*
– *Marič, Z.: GZM 1964, 5–.*
– *Marinatos, S. – Hirmer, M.: Crete and Mycenae, 1960.*
– *Merhart, G. v.: Bonner Jahrbücher 147 (1942), 1–.*
– *Merhart, G. v.: 37–38 BRGK (1956–1957), 91–.*
– *Mészáros Gy.: SzBMÉ 1971–1972, 19–.*
– *Milojčič, V.: Arch. Ant. 64–65 (1948–1949), 12–.*
– *Miske K.: A Velem Szt. vidi őstelep I, 1907.*
– *Morintz, S.: Dacia 8 (1964), 101–.*
– *Morintz, S.: SCIV 21 (1970), 373–.*
– *Morintz, S. – Roman, P.: SCIV 20 (1969), 393–.*
– *Mozsolics A.: Prehistorica I (1950), 7–.*
– *Mozsolics A.: Acta Arch. Hung. 5 (1954–1955), 35–.*
– *Mozsolics A.: Acta Arch. Hung. 8 (1957), 119–.*
– *Mozsolics A.: Acta Arch. Hung. 13 (1960) 113–.*

- Mozsolics 1967 — *Mozsolics A.*: Bronzefunde des Karpatenbeckens, Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás, 1967.
- Mozsolics 1971 — *Mozsolics A.*: The European Community in Later Prehistory, Studies in honour of C.F.C. Hawkes, 1971, 59—.
- Mozsolics 1972 — *Mozsolics A.*: Arch. Ért. 99 (1972), 188—.
- Mozsolics 1973 — *Mozsolics A.*: Acta Ant. 21 (1973), 3—.
- Mozsolics 1973/a — *Mozsolics A.*: Bronze und Goldfunde des Karpatenbeckens, Hortfundhorizonte von Forró und Ópályi, 1973.
- Mozsolics 1975 — *Mozsolics A.*: Arch. Ért. 102 (1975), 3—.
- Mozsolics 1975/a — *Mozsolics A.*: SMK 29 (1975), 5—.
- Mozsolics 1976 — *Mozsolics A.*: Cumania 4 (1976), 15—.
- Mozsolics 1985 — *Mozsolics A.*: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely. 1985.
- Mócsy 1966 — *Mócsy A.*: Arch. Ért. 93 (1966), 113—.
- Much 1889 — *Much, M.*: Kunsthistorisches Atlas 1, 1889.
- Müller 1972 — *Müller R.*: VMK 11 (1972), 59—.
- Müller-Karpe 1959 — *Müller-Karpe, H.*: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen, RGF 22 (1959).
- Müller-Karpe 1962 — *Müller-Karpe, H.*: Germania 40 (1962), 255—.
- Müller-Karpe 1975 — *Müller-Karpe, H.*: Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Univ. Frankfurt A. M., 1975, 7—.
- Mylonas 1966 — *Mylonas, G.*: Mycenae and the Mycenaean Age, 1966.
- MRT — Magyarország Régészeti Topográfiája 1—5.
- Nagy 1970 — *Nagy L.*: Mitt. Arch. Inst. 1 (1970), 118—.
- Nagy 1979 — *Nagy L.*: VMK 14 (1979), 19—.
- Nagy 1943 — *Nagy T.*: Bud. Rég. 13 (1943), 363.
- Nagy 1962 — *Nagy T.*: Budapest Műemlékei II (1962), 13—.
- Neugebauer 1974–1975 — *Neugebauer, J. W.*: Mitt. Österr. Arbeitsgem. Ur- und Frühg. 25 (1974–1975), 74—.
- Németh–Torma 1965 — *Németh P. – Torma I.*: VMK 4 (1965), 59—.
- Nováki 1965 — *Nováki Gy.*: MMK 1965–1966, 67—.
- Nováki 1969 — *Nováki Gy.*: VMK 7 (1969), 135—.
- Nováki 1975 — *Nováki Gy.*: Építés és Építészettudomány 7 (1975), 323—.
- Nováki 1979 — *Nováki Gy.*: VMK 14 (1979), 75—.
- Novotná 1970 — *Novotná, M.*: Die Bronzefunde in der Slowakei, Spätebronzezeit, Fontes IX (1970).
- Pahič 1954 — *Pahič, S.*: Arch. Vestnik 5 (1954), 320—.
- Pahič 1957 — *Pahič, S.*: Razprave Diss. 4 (1957), 68—.
- Pahič 1962–1963 — *Pahič, S.*: Arh. Vestnik 13–14 (1962–1963), 362—.
- Palmer 1963 — *Palmer, L. R.*: The Interpretation of Mycenaean Greek Texts, 1963.
- Patay 1968 — *Patay P.*: Germania 46 (1968), 241—.
- Patay 1976 — *Patay P.*: FA 27 (1976), 193—.
- Patek 1955 — *Patek E.*: Arch. Ért. 82 (1955), 162—.
- Patek 1963 — *Patek E.*: Az urnasiros kultúra a Dunántúlon (kandidátusi disszertáció tézisei), 1963.
- Patek 1966–1967 — *Patek E.*: MFMÉ 1966–1967, 101—.
- Patek 1968 — *Patek E.*: Die Urnenfelderkultur in Transdanubien, 1968.
- Patek 1970 — *Patek E.*: Acta Arch. Hung. 22 (1970), 41—.
- Patek 1974 — *Patek E.*: Symposium zu Problemen der Jüngerer Hallstattzeit in Mitteleuropa, Bratislava 1974, 327—.
- Patek 1976 — *Patek E.*: Arch. Ért. 103 (1976), 3—.
- Paulik 1959 — *Paulik, J.*: SA 7 (1959), 328—.
- Paulik 1962 — *Paulik, J.*: SA 10 (1962), 5—.
- Paulik 1963 — *Paulik J.*: SA 11 (1963), 269—.
- Paulik 1966 — *Paulik, J.*: SA 14 (1966), 357—.
- Paulik 1971 — *Paulik, J.*: Zpravy Cs. SA 13 (1971), 75—.
- Paulik 1972 — *Paulik, J.*: Zpravy Cs. SA 14 (1972), 26—.
- Paulik 1975 — *Paulik, J.*: Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Univ. Frankfurt A. M., 1975, 57—.

- Paulik 1976
Paulik–Chropowsky 1971
Peroni 1956
Persy 1962
Petres 1958
Petres 1960
Petres 1965
Petres 1982
Petrescu-Dimbovita 1977
Pittioni 1954
Pittioni 1967
Polla 1960
Powel 1963
Reinecke 1925
Řihovský 1956
Řihovský 1956/a
Řihovský 1958
Řihovský 1958/a
Řihovský 1959
Řihovský 1961
Řihovský 1961/a
Řihovský 1962
Řihovský 1963
Řihovský 1965
Řihovský 1966
Řihovský 1966/a
Řihovský 1968
Řihovský 1972
Rutter 1975
Sandars 1964
Sandars 1971
Sandars 1978
Scheibenreiter–Willvonseder–Berg 1958
Schreiber 1971
Simpozijum 1964
Smith 1957
Snodgrass 1971
Snodgrass 1971/a
Soroceanu 1977
Staré 1950
Staré 1951
Staré 1953
Stefanovic 1972
Stefanovic 1973
Styrenius 1967
Szabó 1969
Szántó 1953
Szombathy 1929
- Paulik, J.: AR 28 (1976), 369–, 475–.
– Paulik, J. – Chropowsky, B.: Zbornik Slov. Nar. Muz. Hist. 65 (1971), 25–.
– Peroni, R.: Badische Fundberichte 20 (1956), 69–.
– Persy, A.: Arch. Au. 31 (1962), 37–.
– Petres, É.: Acta Arch. Hung. 9 (1958), 299–.
– Petres, É.: Alba Regia 1 (1960), 17–.
– Petres, É.: Atti de VI. Congresso Int. delle Scienze Preistoriche e Proto-storiche III, 1965, 434–.
– Petres, É.: VMME 16 (1982), 57–.
– Petrescu-Dimbovita, M.: Depozitele de bronzuri din Romania, 1977.
– Pittioni, R.: Urgeschichte des österreichischen Raumes, 1954.
– Pittioni, R.: Arch. Au. 41 (1967), 66–.
– Polla, B.: Gräberfelder aus der älteren Bronzezeit in der Slowakei I, 1960.
– Powel, T. G. E.: PPS 29 (1963), 214–.
– Reinecke, P.: Germania 9 (1925), 50–.
– Řihovský, J.: AR 8 (1956), 829–.
– Řihovský, J.: Chronologie de la Tchécoslovaquie, 1956, 119–.
– Řihovský, J.: PA 49 (1958), 67–.
– Řihovský, J.: AR 10 (1958), 203–.
– Řihovský, J.: AR 11 (1959), 644–.
– Řihovský, J.: SA 9 (1961), 107–.
– Řihovský, J.: Casopis Moravského Musea 46 (1961), 19–.
– Řihovský, J.: AR 14 (1962), 15–.
– Řihovský, J.: Sbornik (Brno) 3 (1963), 92–.
– Řihovský, J.: Das Urnengräberfeld von Klentnice, Fontes, 1965.
– Řihovský, J.: PA 57 (1966), 459–.
– Řihovský, J.: Casopis Moravského Musea 51 (1966), 61–.
– Řihovský, J.: Das Urnengräberfeld in Oblekovice, Fontes, 1968.
– Řihovský, J.: Die Messer in Mähren und dem Ostalpengebiet, PBF VII/1 1972.
– Rutter, J. B.: AJA 79 (1975), 17–.
– Sandars, N. K.: Antiquity 38 (1964), 259–.
– Sandars, N. K.: The European Community in Later Prehistory, Studies in honour of C.F.C. Hawkes, 1971, 3–.
– Sandars, N. K.: The Sea Peoples, Warriors of the Ancient Mediterranean, London 1978.
– Scheibenreiter, F. – Willvonseder, K. – Berg, F.: Atlas von Niederösterreich, 1958.
– Schreiber R.: Bud. Rég. 22 (1971), 293–.
– Simpozijum o teritorijalnom i hronoloskom razgranicenju ilira u praistorijsko doba, Sarajevo 1964.
– Smith, M. A.: Zephyrus 7 (1957), 195–.
– Snodgrass, A. M.: Dark Age of Greece, 1971.
– Snodgrass, A. M.: The European Community in Later Prehistory, Studies in honour of C. F. C. Hawkes, 1971, 33–.
– Soroceanu, T.: Dacia 21 (1977), 55–.
– Staré, F.: Arh. Vestnik 1 (1950), 31–.
– Staré, F.: Arh. Vestnik 2 (1951), 61–.
– Staré, F.: Razprave Diss. 3 (1953), 111–.
– Stefanovic, M. R.: I. Int. Kongr. für Thrakologie, 1972.
– Stefanovic, M. R.: Actes du VIII-e Congr. Int. des Sciences Prehist. et Proto-hist, 3 (1973), 148–.
– Styrenius, C. G.: Submycenaean Studies, Examination of Finds from Main-land Greece with a Chapter on Attic, Protogeometric Graves, 1967.
– Szabó J. Gy.: EMÉ 1969, 55–.
– Szántó I.: Arch. Ért. 80 (1953), 53–.
– Szombathy, J.: Prähistorische Flachgräber bei Gemeinlebarn in Niederösterreich, RGF 3 (1929).

- Tasič 1965 — *Tasič, N.*: RAD 14 (1965), 226—.
- Točik 1956 — *Točik, A.*: Starsia a sredna doba bronzová na juhozápadnom Slovensku, Liblice 1956.
- Točik 1964 — *Točik, A.*: Die Gräberfeld der Karpatenländischen Hügelgräberkultur, Fontes, 1964.
- Točik 1964/a — *Točik, A.*: Opevnená osada z doby bronzovej vo Veselom, 1964.
- Točik–Paulik 1960 — *Točik, A. – Paulik, J.*: SA 8 (1960), 59—.
- Točik–Vladár 1971 — *Točik, A. – Vladár, J.*: SA 19 (1971), 365—.
- Tompa 1934–1935 — *Tompa F.*: 24–25 BRGK (1934–1935), 27—.
- Tompa 1945 — *Tompa F.*: Bud. Rég. 14 (1945), 19—.
- Torma 1969 — *Torma I.*: VMK 8 (1969), 75—.
- Trogmayer 1958–1959 — *Trogmayer O.*: MFMÉ 1958–1959, 53—.
- Trogmayer 1963 — *Trogmayer O.*: Acta Arch. Hung. 15 (1963), 85—.
- Trogmayer 1965 — *Trogmayer O.*: Acta Anth. et Arch. 8 (1965), 69—.
- Trogmayer 1975 — *Trogmayer O.*: Das Bronzezeitliche Gräberfeld bei Tápe, Fontes Arch. Hung. 1975.
- Tőkei 1977 — *Tőkei F.*: A társadalmi formák marxista elméletének néhány kérdése, 1977.
- Ventris–Chadwick 1956 — *Ventris, M. – Chadwick, J.*: Documents in Mycenaean Greek, 1956.
- Vermeule 1965 — *Vermeule, E.*: Greece in the Bronze Age, 1964.
- Vinski–Vinski–Gasparini 1956 — *Vinski, Z. – Vinski-Gasparini, K.*: Opuscula Arch 1 (1956).
- Vinski–Gasparini 1973 — *Vinski-Gasparini, K.*: Kultura polja sa zarama u sjevernoj Hrvatskoj, 1973.
- Vladár 1973 — *Vladár, J.*: SA 21 (1973), 253—.
- Vulpe 1975 — *Vulpe, A.*: Die Äxte und Beile in Rumänien II, PBF IX/5 1975.
- Walberg 1976 — *Walberg, G.*: ÅJA 80 (1976), 186—.
- Willvonseder 1937 — *Willvonseder, K.*: Die Mittlere Bronzezeit in Österreich, 1937.

FÜGGELÉK

KATALÓGUS

(Tárgy- és lelőhelyjegyzék)

Budapest (III.)-Harrer P. u.

1975-ben leletmentő ásatás során, a 8–10. sz. ház előtti területen, egy római kemence alatti részen őskori cserepek bukkantak napvilágra. A sötétbarna, kevert altalajban közel két méter átmérőjű elszíneződés kontúrjai bontakoztak ki, melyről kiderült, hogy kerek alaprajzú lakó- vagy személgödör volt. Már a római kemencefenék alatt gazdag kerámiaanyagot, paticsokat és egyéb hulladékokat sikerült megfigyelnünk, egészen a 95 cm-es mélységig, amely tulajdonképpen a gödör legnagyobb mélysége volt a kemencefenék alatt.

1. Urna kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájeremtöredéke. Lt.sz.77.1.34,14.t.1.
2. Edény kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájeremtöredéke. Lt.sz.77.1.35,14.t.2.
3. Kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájeremtöredék. Lt.sz.77.1.37,14.t.3.
4. Edény kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.36,14.t.5.
5. Vékonyabb falú edény belső oldalán vízszintesen síkozott szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.40,14.t.6.
6. Tölcséresedő nyakú, öblös bögre töredéke. Lt.sz.77.1.39,14.t.4.
7. Ívelődő, vékony falú edénytöredék. Lt.sz.77.1.41,14.t.7.
8. Kúpos nyaktöredék kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott peremrésszel. Lt.sz.77.1.38,14.t.8.
9. Kisebb méretű, vékony falú edény kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.42,14.t.9.
10. Kihajló, enyhén duzzadt szájeremtöredék. Lt.sz.77.1.48,4.t.10.
11. Vékony falú csésze peremtöredéke. Lt.sz.77.1.50,14.t.11.
12. Enyhén kihajló szájeremű, öblös bögre töredéke, a perem alatt háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.77.1.47,14.t.12.
13. Tölcséresedő, rövid nyakú, öblös tál töredéke. Lt.sz.77.1.30,14.t.13.
14. Kihajló szájeremű, öblös tál töredéke. Lt.sz.77.1.31,14.t.14.
15. Gömbidomú tál oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.31,14.t.15.
16. Öblös bögre vagy tál kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.31,14.t.16.
17. Öblös edény hastöredéke. Lt.sz.77.1.28,14.t.17.
18. Vékony falú edény enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.43,14.t.18.
19. Edény profilált hastöredéke. Lt.sz.77.1.61,14.t.19.
20. Gömbidomú bögre oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.20,14.t.20.
21. Öblös, kihajló szájeremű bögre töredéke. Lt.sz.77.1.31,14.t.21.
22. Gömbhasú edény töredéke, fenékrészén bütyökkel. Lt.sz.77.1.51,14.t.22.
23. Edény válltöredéke. Lt.sz.77.1.67,14.t.23.
24. Vékony falú edény profilált oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.28,14.t.24.
25. Vékony falú edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.44,14.t.25.
26. Kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott peremtöredék. Lt.sz.77.1.11,15.t.1.
27. Enyhén kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott peremtöredék. Lt.sz.77.1.11,15.t.2.
28. Behúzott szájeremű táltöredék. Lt.sz.77.1.121,15.t.3.
29. Kihajló szájeremű fazék töredéke. Lt.sz.77.1.14,15.t.4.
30. Fazék válltöredéke fül csonkjával. Lt.sz.77.1.15,15.t.5.
31. Fazék oldaltöredéke ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.77.1.13,15.t.6.
32. Behúzott szájeremű táltöredék. Lt.sz.77.1.121,15.t.7.
33. Hengeres nyaktöredék egyenesen levágott peremrésszel. Lt.sz.77.1.80,15.t.8.
34. Csésze vagy bögre ívelt szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.81,15.t.9.
35. Durva kidolgozású, ívelt szájeremű, nagy fazék töredéke. Lt.sz.77.1.120,15.t.10.
36. Háromszög átmetszetű fültöredék. Lt.sz.77.1.84,15.t.11.
37. Háromszög átmetszetű fültöredék. Lt.sz.77.1.83,15.t.12.
38. Szalagfűl töredéke. Lt.sz.77.1.86,15.t.13.

39. Edény kihajló peremtöredéke. Lt.sz.77.1.87,15.t.14.
40. Hengeres nyaktöredék egyenesen levágott peremrésszel. Lt.sz.77.1.82,15.t.15.
41. Vékonyabb falú edény ívelt szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.81,15.t.16.
42. Edény enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.49,15.t.17.
43. Edény kihajló peremtöredéke. Lt.sz.77.1.88,15.t.18.
44. Edény oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.28,15.t.19.
45. Ujjbenyomásos bordával díszített fazék oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.60,15.t.20.
46. Kúposodó nyakú, urnaszerű edény oldaltöredéke, függőleges árkolással a vállán. Lt.sz.77.1.21,15.t.21.
47. Ívelt nyakú, öblös tál töredéke füllel, vállrészén vízszintes síkozással. Lt.sz.77.1.22,15.t.42.
48. Fazék kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.77.1.105,16.t.1.
49. Fazék egyenesen levágott szájeremű töredéke, peremrésze ujjbenyomásokkal tagolt. Lt.sz.77.1.101,16.t.2.
50. Vékony, ívelt falú edény töredéke, profilált hasrússzal. Lt.sz.77.1.115,16.t.3.
51. Kihajló szájeremű töredék. Lt.sz.77.1.107,16.t.4.
52. Kihajló szájeremű töredék. Lt.sz.77.1.106,16.t.5.
53. Gömbidomú csupor töredéke. Lt.sz.77.1.115,16.t.6.
54. Edény válltöredéke bütyökkel. Lt.sz.77.1.102,16.t.7.
55. Seprős díszítésű fazék oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.117,16.t.8–9.
56. Egyenesen levágott szájeremű rész. Lt.sz.77.1.108,16.t.10.
57. Behúzott szájeremű táltöredék. Lt.sz.77.1.113,16.t.11.
58. Edény ívelődő nyakrésze egyenesen levágott peremmel. Lt.sz.77.1.104,16.t.12.
59. Agyagtalp töredéke. Lt.sz.77.1.129,16.t.13.
60. Vékony falú edényke kihajló peremtöredéke. Lt.sz.77.1.106,16.t.14.
61. Csupor válltöredéke fül maradványával. Lt.sz.77.1.104,16.t.15.
62. Ívelt peremű bögre töredék fül maradványával. Lt.sz.77.1.108,16.t.16.
63. Ívelt peremű bögre töredéke. Lt.sz.77.1.103,16.t.17.
64. Szalagfűl töredéke. Lt.sz.77.1.85,16.t.18.
65. Ívelt szájeremű töredék. Lt.sz.77.1.10,16.t.19.
66. Rövid nyakú, ívelt peremű fazék töredéke fül maradványával. Lt.sz.77.1.100,16.t.20.
67. Edény vállrésze füllel. Lt.sz.77.1.12,16.t.21.
68. Profilált csésze töredéke. Lt.sz.77.1.52,17.t.1.
69. Egyenesen levágott szájeremű rész. Lt.sz.77.1.46,17.t.2.
70. Behúzott szájeremű táltöredék. Lt.sz.77.1.45,17.t.3.
71. Hengeres nyakú, vízszintesen hornyolt hasú bögre töredéke. Lt.sz.77.1.33,17.t.4.
72. Háromszög átmetszetű fültöredék. Lt.sz.77.1.64,17.t.5.
73. Kihajló szájeremű töredék. Lt.sz.77.1.55,17.t.6.
74. Öblös edény, széles, függőleges árkolással díszített hastöredéke. Lt.sz.77.1.27,17.t.7.
75. Félgömb idomú tál töredéke, enyhén behúzott szájeremű széles, vízszintes síkozással. Lt.sz.77.1.24,17.t.8.
76. Tölcséresedő nyakú, kúposodó hasú csupor töredéke, széles, vízszintes árkolású vállrússzal. Lt.sz.77.1.26,17.t.9.
77. Széles, vízszintes síkozással díszített hastöredék. Lt.sz.77.1.25,17.t.10.
78. Edény enyhén profilált oldaltöredéke. Lt.sz.77.1.6,17.t.11.
79. Edény duzzadt peremtöredéke. Lt.sz.77.1.5,17.t.12.
80. Ívelődő nyaktöredék. Lt.sz.77.1.61,17.t.13.
81. Belül üreges, alacsony talptöredék. Lt.sz.77.1.77,17.t.14.
82. Fogóbütyök edényről. Lt.sz.77.1.8,17.t.15.
83. Öblös fazék oldaltöredéke körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.77.1.3,17.t.16.
84. Öblös fazék oldaltöredéke ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.77.1.3,17.t.17.
85. Csésze peremtöredéke enyhén felhúzott füllel. Lt.sz.77.1.110,17.t.18.
86. Fazék ívelődő nyakú töredéke, pereme ujjbenyomkodással tagolt. Lt.sz.77.1.111,17.t.19.
87. Öblös edény oldaltöredéke ívelődő nyakrússzal. Lt.sz.77.1.5, 17.t.20.
88. Ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredékek. Lt.sz.77.1.112,17.t.21,22.
89. Bögre öblös hastöredéke füllel. Lt.sz.77.1.110,17.t.23.
90. Enyhén kihajló szájeremű fazék töredéke, vállán vízszintesen körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.77.1.3, 17.t.24.
91. Kúpos nyakú, öblös, urnaszerű edény töredéke vállrússzal függőleges árkolással. Lt.sz.77.1.81,18.t.3.
92. Tölcséres nyakú, öblös, mély tál, oldalán ferde, széles árkolással. Lt.sz.77.1.23,18.t.2.
93. Alacsony fazék, közvetlenül a perem alatt két füllel. Lt.sz.77.1.3,18.t.4,42.t.13.
94. Rövid, tölcséres nyakú, öblös bögre, magasan a perem fölé emelkedő szalagfüllel. Lt.sz.77.1.2,19.t.3,42.t.12.
95. Tölcséres nyakú, alacsony, kúpos talpon álló tál, pereme fölé emelkedő fül maradványával. Oldalát széles, vízszintes síkozás fedi. Lt.sz.77.1.1,19.t.2,42.t.14.

A lelőhely régóta ismert, Szilágyi János ásta még a második világháború előtt, a település egyes részleteit Tompa Ferenc publikálta. A ma már nehezen szétválasztható leletegyüttes érdekesebb darabjait adjuk közre az alábbiakban:

1. Behúzott, turbántekercszett szájperemű tál töredéke. Lt.sz.B.54.2.3,20.t.1.
2. Tölcséresedő nyakú csupor töredéke, vállán széles, ferde árkolással. Lt.sz.B.54.6.77,20.t.2.
3. Edény élesen kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott peremtöredéke. Lt.sz.B.54.6.43,20.t.3.
4. Bögre ívelten kihajló szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.6.52,20.t.4.
5. Ívelt peremű, öblös bögre töredéke. Lt.sz.B.54.7.120,20.t.7.
6. Bögre enyhén ívelődő peremű töredéke. Lt.sz.B.54.6.32,20.t.5.
7. Edény élesen kihajló szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.6.34,20.t.6.
8. Kerek átmetszetű agyagkarika. Lt.sz.B.54.8.152,20.t.8.
9. Edény szélesen kihajló peremtöredéke, belső oldalán vízszintes, hornyolás-szerű síkozással. Lt.sz.B.54.3.364,20.t.9.
10. Profilált, rövid nyakú bögre töredéke a perem fölé húzott szalagfüllel. Lt.sz.B.54.3.36,20.t.10.
11. Edény egyenes oldalfalú töredéke, sűrű, vízszintes síkozással. Lt.sz.B.54.3.57,20.t.11.
12. Agyag orsógomb, kettős csonkakúpos. Lt.sz.B.54.3.35,20.t.12.
13. Csonkakúpos tál töredéke. Lt.sz.B.54.3.44,20.t.13.
14. Tál enyhén behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.3.13,20.t.14.
15. Öblös tál enyhén behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.3.18,20.t.15.
16. Tál behúzott, turbántekercszett szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.3.49,20.t.16.
17. Élesen behúzott szájperemű táltöredék. Lt.sz.B.54.3.14,20.t.17.
18. Enyhén ívelt szájperemű bögre töredéke. Lt.sz.B.54.3.19,20.t.18.
19. Edény egyenesen levágott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.3.8,20.t.19.
20. Tál enyhén behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.3.17,20.t.20.
21. Tál behúzott, turbántekercses szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.3.16,20.t.21.
22. Ferdén árkolt vállú edény töredéke körbefutó, vízszintes árkolással díszített nyakrésszel. Lt.sz.B.54.3.56,20.t.22.
23. Edény függőlegesen árkolt díszű válltöredéke vízszintesen besímitott nyakrésszel. Lt.sz.B.54.3.55,21.t.1.
24. Függőlegesen árkolt hasú bögre töredéke fül maradványával. Lt.sz.B.54.3.37,21.t.2.
25. Tölcséres nyakú, profilált bögre vagy csésze töredéke. Lt.sz.B.54.4.241,21.t.3.
26. Profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.4.244,21.t.4.
27. Nagyobb méretű csupor enyhe, függőlegesen árkolt hastöredéke vállra támaszkodó „könyökfüllel”. Lt.sz.B.54.3.22,21.t.5.
28. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.219,21.t.6.
29. Tál turbántekercses szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.228,21.t.7.
30. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.220,21.t.8.
31. Tál turbántekercszett peremtöredéke. Lt.sz.B.54.4.225,21.t.9.
32. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.215,21.t.10.
33. Tál behúzott, turbántekercses szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.227,21.t.11.
34. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.222,21.t.12.
35. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.214,21.t.13.
36. Gömbidomú edényke töredéke. Lt.sz.B.54.4.239,21.t.14.
37. Gömbidomú edény függőlegesen árkolt oldaltöredéke bütyökkel. Lt.sz.B.54.4.199,21.t.15.
38. Fazék oldaltöredéke széles fogóbütyökkel. Lt.sz.B.54.4.22,21.t.16.
39. Tál élesen behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.223,22.t.1.
40. Edény kúposodó nyaktöredéke ferdén kihajló peremrésszel. Lt.sz.B.54.4.45,22.t.2.
41. Kihajló szájperemű fazék-szerű edény oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.4.44,22.t.3.
42. Tál behúzott szájperemű töredéke turbántekercszéssel. Lt.sz.B.54.4.226,22.t.4.
43. Tál ívelten kihajló csücsökdiszes töredéke. Lt.sz.B.54.4.230,22.t.5.
44. Bögre kihajló szájperemű töredéke. Lt.sz.B.54.4.234,22.t.6.
45. Tölcséres nyakú csésze vagy bögre oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.4.231,22.t.7.
46. Fazék oldaltöredéke körbefutó, rovátkolásokkal tagolt bordával, fogóbütyökkel. Lt.sz.B.54.4.18,22.t.8.
47. Enyhén profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.4.233,22.t.9.
48. Edényke erősen profilált szájperemtöredéke. Lt.sz.B.54.5.25,22.t.10.
49. Bordázott szalagfül töredéke. Lt.sz.B.54.5.37,22.t.11.
50. Nagyjából négyszög átmetszetű agyagkarikák töredékei. Lt.sz.B.54.5.53,22.t.12,13.

51. Fazék ívelten kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.17.155,22.t.15.
52. Bögre töredéke enyhén a perem fölé magasodó szalagfüllel. Lt.sz.B.54.17.133,22.t.14.
53. Rövid, hengeres nyakú, gömbhasú tál töredéke. Lt.sz.B.54.5.5,22.t.16.
54. Behúzott, turbántekercsezett szájeremű tál töredéke. Lt.sz.B.54.17.198,22.t.17.
55. Behúzott, turbántekercsezett szájeremű táltöredék. Lt.sz.B.54.17.29,22.t.18.
56. Profilált, nyomott hasú tál vagy csupor töredéke, vállán függőleges árkolással. Lt.sz.B.54.17.75,22.t.19.
57. Tál behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.17.157,23.t.1.
58. Mély, gömbidomú tál töredéke, rövid, enyhén kihajló peremrésszel. Lt.sz.B.54.19.31,23.t.2.
59. Élesen behúzott szájeremű tál töredéke. Lt.sz.B.54.19.33,23.t.3.
60. Öblös, mély tál ívelten kihajló, csücskösen felmagasodó szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.19.43,23.t.4.
61. Kúposodó nyakú, nyomott gömbhasú csupor töredéke. Lt.sz.B.54.19.14,23.t.5.
62. Rövid nyakú, egyenesen levágott szájeremű fazék töredéke, vállán bütyökkel. Lt.sz.B.54.19.18,23.t.6.
63. Tál ívelten behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.19.29,23.t.7.
64. Behúzott szájeremű táltöredékek. Lt.sz.B.54.19.17,56,26,23.t.8–10.
65. Öblös tál enyhén behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.19.22,23.t.11.
66. Tál behúzott szájeremű töredéke bütyökkel. Lt.sz.B.54.19.35,23.t.12.
67. Tál behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.19.38,23.t.13.
68. Kisebb tál behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.29.53,23.t.14.
69. Kúpos hasú, rövid, enyhén ívelődő nyakú bögre töredéke, hasán bütyökkel. Lt.sz.B.54.29.55,23.t.15.
70. Ívelten kihajló szájeremű, nyomott hasú tál töredéke, vállán körbefutó, ujjbenyomásokkal tagolt bordával. Grafitozott. Lt.sz.B.54.46.24,23.t.16.
71. Tál élesen behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.46.4,23.t.17.
72. Bögre töredéke a vállat áthidaló, háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.B.54.33.68,24.t.1.
73. Bögre töredéke a vállat áthidaló, háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.B.54.33.68,24.t.2.
74. Bögre töredéke, közvetlenül a perem alól kiinduló füllel. Lt.sz.B.54.33.117,24.t.3.
75. Tál ferdén levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.33.160,24.t.4.
76. Tál ferdén levágott, finoman profilált peremtöredéke. Lt.sz.B.54.33.18,24.t.5.
77. Tál behúzott, turbántekercses szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.33.185,24.t.6.
78. Félgömb idomú tál töredéke. Lt.sz.B.54.33.167,24.t.7.
79. Tölcséresedő nyakú fazék oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.33.16,24.t.8.
80. Fazék oldaltöredéke széles fogóbütyökkel. Lt.sz.B.54.33.40,24.t.9.
81. Mély tál kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.33.13,24.t.10.
82. Kihajló peremű kis bögre oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.33.14,24.t.11.
83. Öblös edény oldaltöredéke füllel. Lt.sz.B.54.33.33,24.t.12.
84. Profilált, enyhén kihajló szájeremű csésze töredéke fül maradványával. Lt.sz.B.54.51.32,24.t.13.
85. Tál behúzott, turbántekercsezett szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.33.12,24.t.14.
86. Edény töredéke bordás füllel. Lt.sz.B.54.33.27,24.t.15.
87. Tál behúzott, külső oldalán vízszintesen síkozott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.35.60,24.t.16.
88. Tál behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.35.33,24.t.17.
89. Enyhén ívelődő peremű bögre oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.35.43,24.t.18.
90. Tál behúzott, turbántekercsezett szájeremű töredéke. Lt.sz.B.54.35.36,24.t.19.
91. Öblös edény oldaltöredéke sűrű, függőleges árkolással. Lt.sz.B.54.35.37,25.t.1.
92. Ívelődő peremű bögre oldaltöredéke. Lt.sz.B.54.35.44,25.t.2.
93. Fazék oldaltöredéke U alakban futó, ujjbenyomásokkal tagolt bordával, fogóbütyökkel. Lt.sz.B.55.43,25.t.3.
94. Gömbidomú, röviden kihajló szájeremű tál, füle felett a pereme sarkosan felmagasodik. Vállát párhuzamosan körbefutó vízszintes karcolások díszítik. Lt.sz.B.55.47.1,25.t.5.
95. Öblös, mély tál oldaltöredéke sarkosan felmagasodó peremrésszel. Vállát sűrűn körbefutó bekarcolások díszítik. Lt.sz.B.55.47.1,25.t.5 (jobb szélén).
96. Enyhén profilált, félgömb idomú, füles bögre, vöröses színű. Lt.sz.B.55.51.105,50.t.1.
97. Félgömb idomú, mély tál. Füle felett pereme sarkosan felmagasodik. Szürkésbarna színű. 50.t.2.
98. Fordított csonkakúpos kis bögre aránytalanul nagy füllel. Szürkésbarna színű. Lt.sz.B.54.8.146,50.t.3.
99. Félgömb idomú csésze pereme fölé emelkedő füllel. Szürkésbarna színű. Lt.sz.B.54.9.2,50.t.4.
100. Rövid nyakú, gömbidomú fazék. Szürkésbarna színű. B.54.5.130,50.t.5.
101. Félgömb idomú csésze, kissé a perem fölé emelkedő füllel. Szürkésbarna színű. Lt.sz.B.51/2,50.t.6.
102. Behúzott, turbántekercses szájeremű tál, pereme alatt kis füllel. Feketés színű. Lt.sz.B.55.47.130,50.t.8.
103. Felfelé kúposodó nyakú, öblös hasú urna töredéke, vállrészén bütyökdíszítéssel. Feketés színű. Lt.sz.B.54.8.251,54.t.4.
104. Ívelt peremű, enyhén profilált öblös csésze, magasan a pereme fölé emelkedő füllel. Szürkésfekete színű. Lt.sz.B.54.4.143,54.t.5.

A lelőhelyről származó leletanyag a Budapesti Történeti Múzeum gyűjteményében van, azonban a leltárkönyvből hiányoznak az ásatásra utaló részletesebb adatok. Csupán annyit tudunk Tompa Ferenc publikációiból, hogy a Rákos-patak rendezésénél elhordott homokdombok egyikén helyezkedett el a lelőhely, a leletekből ítélve minden bizonnyal telepmaradvány. A közölt cserepek a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszára, illetőleg annak végére jellemzőek:

1. Rövid nyakú edény enyhén kihajló szájperemű töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.6.
2. Edény egyenesen levágott szájperemrésze. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.7.
3. Kisebb fazék oldaltöredéke, pereme alatt körbefutó bordával. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.8.
4. Tál élesen behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.9.
5. Háromszög átmetszetű, keskeny fültöredék. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.10.
6. Tölcséresedő nyaktöredék. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.11.
7. Félgömb idomú tálka töredéke, közvetlenül a perem alól felfelé nyúló bütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.12.
8. Edény váltötöredéke bütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.13.
9. Edény egyenesen levágott peremtöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.14.
10. Bögre hastöredéke oldalán körbefutó és ferde bekarcolással. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.15.
11. Öblös fazék hastöredéke tölcéséresedő nyakrésszel. Vállán függőlegesen elhelyezett fogóbütyökkel. Grafitos. Lt.sz.31.52.4,25.t.16.
12. Edény oldaltöredéke bütyökkel. Lt.sz.31.52.4,25.t.17.
13. Behúzott szájperemű tál töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.4,25.t.18.
14. Enyhén ívelődő peremű fazék töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.6/1,25.t.19.
15. Nagyobb fazék oldaltöredéke enyhén kihajló peremmel. Peremének szélét benyomkodások tagolják, vállát körbefutó, ujjbenyomásos borda díszíti. Lt.sz.ZE.31.52.6,26.t.1.
16. Behúzott szájperemű tál töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.6,26.t.2.
17. Fazék oldaltöredéke körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.ZE.31.52.10,26.t.3.
18. Edény enyhén kihajló, duzzadt szájperemtöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,26.t.4.
19. Edény egyenesen levágott szájperemű töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,26.t.5.
20. Íveltén kihajló szájperemű, rövid nyakú, öblös fazék töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.7,26.t.6.
21. Behúzott szájperemű tál töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,26.t.7.
22. Tölcséresedő nyakú, nyomott hasú bögre töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.4,26.t.8.
23. Tölcséresedő nyakú, enyhén profilált bögre vagy tál oldaltöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,26.t.9.
24. Íveltén kihajló szájperemű edény töredéke, vállrészén bütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.10,26.t.10.
25. Behúzott szájperemű tál peremtöredéke, a peremből kiinduló, háromszög átmetszetű csücsökkel, pereme alatt füllel. Lt.sz.ZE.31.52.4,26.t.11.
26. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.1.
27. Csupor vagy bögre oldaltöredéke tölcéses nyakrésszel. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.2.
28. Egyenesen levágott szájperemtöredék. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.3.
29. Fazékszerű edény csücskösödő peremtöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.4,27.t.4.
30. Tölcséresedő nyakú, öblös csupor töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.5.
31. Tál oldaltöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.6.
32. Bögre hastöredéke fül maradványával. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.7.
33. Fazék peremtöredéke lefelé nyúló csücsökkel. Lt.sz.Ze.31.52.10,27.t.8.
34. Behúzott szájperemű tál töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.9.
35. Tölcséres nyakú csupor töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.10.
36. Behúzott szájperemű tál töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.11.
37. Kifelé ívelődő peremtöredék. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.12.
38. Öblös edény oldaltöredéke tölcéséresedő nyakrésszel. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.13.
39. Fazék duzzadt szájperemű töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.14.
40. Tölcséres nyaktöredék. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.15.
41. Bögre töredéke vállra támaszkodó, háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.ZE.31.52.10,27.t.16.
42. Kihajló peremtöredék. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.17.
43. Profilált peremtöredék. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.18.
44. Edény bütykös oldaltöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.19.
45. Edény öblös hastöredéke bütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.20.
46. Edény oldaltöredéke átfúrt fogóbütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.21.
47. Profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.22.

48. Félgömb idomú edény töredéke bütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.23.
49. Ívelődő nyaktöredék körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.24.
50. Öblös edény váltötöredéke, körbefutó, párhuzamos bekarcolással. Lt.sz.ZE.31.52.11,27.t.25.
51. Bögre vagy csupor töredéke a peremből kiinduló fül maradványával, vállán tűzdelt pontsoros ornamentikával. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.1.
52. Bögre töredéke pereméből kiinduló szalagfüllel, vállán körbefutó, tűzdelt pontsoros ornamentikával. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.2.
53. Ívelődő peremű fazék oldaltöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.3.
54. Edény egyenesen levágott peremtöredéke. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.4.
55. Edény hengeres nyaktöredéke vízszintesen kihajló peremmel. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.5.
56. Oldaltöredék ujjbenyomásos bordadíszítéssel. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.6.
57. Edény oldaltöredéke széles, függőleges árkolás maradványával. Lt.sz.ZE.31.52.10,28.t.7.
58. Félgömb idomú tál töredéke, pereme alatt bütyökkel. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.8.
59. Behúzott szájpereemű tál töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.9.
60. Edény oldaltöredéke fül maradványával, alatta vízszintes hornyolással. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.10.
61. Háromszög átmetszetű fültöredék. Lt.sz.ZE.31.52.11,28.t.11.
62. Csücskös szájpereemű, öblös fazék töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.6,28.t.12.
63. Tölcséresedő nyakú, öblösödő edény töredéke. Lt.sz.ZE.31.52.10,28.t.13.
64. Tölcséres nyakú, mélyen ülő hasú urna töredéke karcolt ornamentikával. Lt.sz.ZE.31.52.10,19.t.1.

Budapest (XI.)-Sztregova u.

1964 folyamán végeztünk leletmentő ásatást a Duna szomszédságában levő lelőhelyen, amely a légymányosi dombosor folytatásában fekszik, egy az egykori ártérből kiemelkedő dombháton. A feltárás során a váli kultúra korai szakaszából származó települési maradványokra bukkantunk, közöttük egy nagyobb kiterjedésű lakóteknőre, amelynek kitöltéséből szép számmal gyűjtöttünk cserép és állatcsont anyagot. Többek között járósíntet és tűzhelyet is megfigyeltünk, ez utóbbi fölött tűzikutya töredékeivel. A lakógödör szomszédságában, annak keleti oldalán húzott árokban már az ártéri iszapréteget találtuk meg az altalaj fölött, amely meghatározta a település Duna felőli kiterjedését.

1. Mély tál ívelten kihajló szájpereemű töredéke. Lt.sz.64.47.127,29.t.1.
2. Enyhén kihajló peremtöredék. Lt.sz.64.47.131,29.t.2.
3. Edény öblös hastöredéke. Lt.sz.64.47.224,29.t.2/a.
4. Kisebb edény váltötöredéke függőleges árkolással. Lt.sz.64.47.107,29.t.3.
5. Kisebb tál behúzott szájpereemű töredéke. Lt.sz.64.47.208,29.t.4.
6. Behúzott, turbántekercsezett szájpereemű tál töredéke. Lt.sz.64.47.137,29.t.5.
7. Félgömb idomú tál töredéke. Lt.sz.64.47.134,29.t.6.
8. Profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.64.47.135,29.t.7.
9. Oldaltöredék széles fogóbütyökkel. Lt.sz.64.47.145,29.t.8.
10. Kihajló szájpereemű fazék oldaltöredéke, peremét körbefutó benyomkodások tagolják. Lt.sz.64.47.128,29.t.9.
11. Ujjbenyomásos bordával díszített fazék oldaltöredékei. Lt.sz.64.47.148—9,29.t.10.
12. Gömbhasú, enyhén szűkülő, hengeres nyakú fazék oldaltöredéke. Lt.sz.64.47.139,29.t.11.
13. Enyhén kihajló szájpereemű bögre vagy csupor töredéke, pereme alatt háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.64.47.142,29.t.13.
14. Behúzott, turbántekercsezett szájpereemű tál töredéke. Lt.sz.64.47.195,29.t.12.
15. Bögre vagy csupor oldaltöredéke háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.64.47.143,29.t.14.
16. Behúzott, turbántekercsezett szájpereemű tál töredéke. Lt.sz.64.47.175,29.t.15.
17. Enyhén befelé ívelő szájpereemű és falú edény töredéke. Lt.sz.64.47.130,29.t.16.
18. Profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.64.47.184,29.t.17.
19. Felfelé szűkülő nyakú, gömbhasú csupor töredéke vállát áthidaló füllel. Lt.sz.64.47.210,29.t.18.
20. Kihajló szájpereemű, hengeres nyakú, urna jellegű edény, vállán bütyökkel. Szájpereemének belső oldala vízszintesen síkozott. Lt.sz.64.47.88,30.t.1.
21. Edény hengeres nyaktöredéke egyenesen levágott szájpereemmel. Lt.sz.64.47.101,30.t.2.
22. Edény felfelé szűkülő nyaktöredéke kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott peremrésszel. Lt.sz.64.47.122,30.t.3.
23. Kihajló szájpereemű, rövid, hengeres nyakú, félgömb hasú tál töredéke. Lt.sz.64.47.232,30.t.4.
24. Öblös edény oldaltöredéke fül maradványával. Lt.sz.64.47.144,30.t.5.

25. Edény oldaltörödéke széles fogóbütyökkel. Lt.sz.64.47.99,30.t.6.
26. Kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, csonkakúpos hasú mély tál oldaltörödéke. Kihajló szájeremének belső oldala vízszintesen síkzott. Lt.sz.64.47.233,30.t.7.
27. Hengeres nyakú, egyenesen levágott szájeremű, gömbhasú edény törödéke, a vállat áthidaló háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.64.47.234,30.t.8.
28. Félgömb idomú tálka törödéke. Lt.sz.64.47.235,30.t.9.
29. Háromszög átmetszetű fültörödéke. Lt.sz.64.47.100,30.t.10.
30. Profilált csésze vagy bögre oldaltörödéke a perem fölé emelkedő fül maradványával. Lt.sz.64.47.93,30.t.11.
31. Enyhén befelé ívelődő falú, egyenesen levágott szájeremű fazék oldaltörödéke. Lt.sz.64.47.136,30.t.12.
32. Bögre vagy csésze peremtörödéke háromszög átmetszetű fül maradványával. Lt.sz.64.47.92,30.t.12/a.
33. Egyenesen levágott szájeremű, hengeres nyakú, gömbhasú fazék törödéke, pereme alatt kettős bütyökkel. Lt.sz.64.47.115,30.t.13.
34. Fazék oldaltörödéke széles fogóbütyökkel. Lt.sz.64.47.98,30.t.14.
35. Egyenesen levágott peremtörödéke. Lt.sz.64.47.132,30.t.15.
36. Enyhén kihajló szájeremű, gömbidomú fazék oldaltörödéke füllel. Lt.sz.64.47.182,31.t.1.
37. Behúzott, turbántekercszett szájeremű tál törödéke. Lt.sz.64.47.195,31.t.2.
38. Behúzott, turbántekercszett szájeremű tál törödéke. Lt.sz.64.47.198,31.t.3.
39. Behúzott, turbántekercszett szájeremű tál törödéke. Lt.sz.64.47.196,31.t.4.
40. Behúzott, turbántekercszett szájeremű tál törödéke. Lt.sz.64.47.196,31.t.5.
41. Kihajló szájeremű, öblös csésze oldaltörödéke. Lt.sz.64.47.203,31.t.6.
42. Enyhén kifelé ívelődő, hengeres nyaktörödéke. Lt.sz.64.47.204,31.t.7.
43. Behúzott, turbántekercszett szájeremű táltörödéke. Lt.sz.64.47.198,31.t.8.
44. Behúzott, turbántekercszett szájeremű táltörödéke. Lt.sz.64.47.195,31.t.9.
45. Kihajló szájeremű, öblös, mély tál oldaltörödéke. A perem belső oldala vízszintesen síkzott. Lt.sz.64.47.233,31.t.10.
46. Vízszintesen kihajló szájereműtörödéke. Lt.sz.64.47.244,31.t.11.
47. Háromszög átmetszetű fül edény darabjával. Lt.sz.64.47.174,31.t.12.
48. Edény hengeres nyaktörödéke háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.64.47.234,31.t.13.
49. Fazék oldaltörödéke füllel és az alsó fültől kiinduló, körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.64.47.97,31.t.14.
50. Fazék oldaltörödéke körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.64.47.211,31.t.15.
51. Ívelten kihajló, belső oldalán vízszintesen síkzott peremtörödéke. Lt.sz.64.47.124,31.t.16.
52. Csésze vagy bögre profilált oldaltörödéke. Lt.sz.64.47.75,31.t.17.
53. Enyhén kihajló szájeremű edénytörödéke. Lt.sz.64.47.158,31.t.18.
54. Vékony falú edény nyaktörödéke függőleges árktolt vállrésszel. Lt.sz.64.47.171,31.t.19.
55. Függőlegesen árktolt edénytörödéke. Lt.sz.64.47.266,31.t.20.
56. Hengeres nyaktörödéke egyenesen levágott peremrésszel. Lt.sz.64.47.225,31.t.21.

Budapest (IV.)-Káposztásmegyer

1969-ben leletmentő ásás során telepmaradványokat leltünk Káposztásmegyeren, a Pavilon nevű határrészen. A lelőhely a Mogyoródi- és a Szilas-patakok árterében helyezkedik el, az itt húzódó homokdombok egyikén. A területen húzott kutatóárkok adatai nyilvánvalóvá tették, hogy a váli kultúra korai szakaszának egyik időszakos településére bukkantunk. Két nagyobb kiterjedésű lakóteknő maradványát rögzítettük, s a kitöltésből nagy mennyiségű cserép és állatcsont anyagot gyűjtöttünk. Többek között tűzhely nyomait is megfigyeltük. Hiányoznak a területről az állandó lakottságra utaló házmaradványok, ill. paticstörmelék, de települési rétegsort sem tudtunk rögzíteni.

1. Behúzott szájeremű tál törödéke. Lt.sz.69.4.31,32.t.1.
2. Vékonyabb falú tál behúzott szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.32,32.t.2.
3. Öblös, mély tál kihajló szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.17,32.t.3.
4. Tál behúzott, külső oldalán vízszintesen síkzott szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.48,32.t.4.
5. Fazék enyhén kihajló, kissé duzzadt szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.18,32.t.5.
6. Kissé nyomott hasú, profilált bögre törödéke, fenekén bütyöklábakkal. Lt.sz.69.4.33,32.t.6.
7. Egyenesen levágott szájeremű, félgömb idomú edényke törödéke. Lt.sz.69.4.13,32.t.7.
8. Fazék vagy mély tál ívelten kihajló szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.29,32.t.8.
9. Félgömb idomú tál duzzadt szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.67,32.t.9.
10. Tál behúzott, külső oldalán vízszintesen síkzott szájeremű törödéke. Lt.sz.69.4.80,32.t.10.

11. Behúzott, külső oldalán turbántekercsezett szájeremű tál töredéke. Lt.sz.69.4.71,32.t.11.
12. Edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.66,32.t.12.
13. Fazék kihajló szájeremű töredéke, a perem alatt széles fogóbütyökkel. Lt.sz.69.4.28,32.t.13.
14. Profilált csésze vagy bögre oldaltöredéke. Lt.sz.69.4.73,32.t.14.
15. Behúzott, enyhén turbántekercsezett szájeremű tál töredéke. Lt.sz.69.4.72,32.t.15.
16. Edény igen enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.65,32.t.16.
17. Fazék vízszintesen kihajló, csücskösödő szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.71,32.t.17.
18. Hengeres, alján kissé kifelé ívelődő, magas csőtálp töredéke. Lt.sz.69.4.59,32.t.18.
19. Tál élesen behúzott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.87,33.t.1.
20. Behúzott, külső oldalán turbántekercsezett szájeremű tál töredéke. Lt.sz.69.4.102,33.t.2.
21. Félgömb idomú tál enyhén befelé hajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.131,33.t.3.
22. Edény enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.88,33.t.4.
23. Edény hengeres nyaktöredéke vízszintesen kihajló szájereművel. Lt.sz.69.4.92,33.t.5.
24. Behúzott, külső oldalán turbántekercsezett szájeremű tál töredéke. Lt.sz.69.4.132,33.t.6.
25. Egyenesen levágott szájeremű, félgömb idomú tál töredéke. Lt.sz.69.4.95,33.t.9.
26. Tál behúzott, külső oldalán vízszintesen síkozott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.134,33.t.10.
27. Fazék enyhén kihajló, csücskösödő szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.180,33.t.11.
28. Öblös, csuporszerű edény kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott peremű töredéke. Lt.sz.69.4.145, 33.t.12.
29. Enyhén ívelt szájeremű fazék oldaltöredéke széles fogóbütyökkel. Lt.sz.69.4.144,33.t.13.
30. Gömbidomú edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.138,33.t.14.
31. Kisebb méretű fazék enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.120,33.t.15.
32. Egyenesen levágott szájeremű, profilált, mély tál töredéke. Lt.sz.69.4.188,33.t.16.
33. Hengeres nyaktöredék vállrésszel, kihajló peremrésszel, melynek belső oldala vízszintesen síkozott. Lt.sz.69.4.140,34.t.1.
34. Fazék válltöredéke tölcseres nyakrésszel, füllel. Lt.sz.69.4.151,34.t.2.
35. Gömbhasú bögre vagy csupor töredéke hengeres nyakrésszel. Lt.sz.69.4.121,34.t.3.
36. Öblös, mély tál kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.165,34.t.4.
37. Félgömb idomú edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.166,34.t.5.
38. Gömbhasú, hengeres nyakú edény töredéke. Lt.sz.69.4.210,34.t.6.
39. Ívelt peremű, profilált mély tál töredéke. Lt.sz.69.4.103,34.t.7.
40. Gömbidomú mély tál töredéke enyhén kihajló, belső oldalán síkozott szájereművel. Lt.sz.69.4.185,34.t.8.
41. Mély, öblös tál töredéke enyhén kihajló peremmel. Lt.sz.69.4.186,34.t.9.
42. Öblös edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.211,34.t.10.
43. Tölcseres nyakú csupor töredéke a szájerem fölé emelkedő, négyszög átmetszetű füllel. Lt.sz.69.4.224,34.t.11.
44. Csésze vagy bögre kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.225,34.t.12.
45. Csésze enyhén kihajló szájeremű töredéke, pereme alatt fültővel. Lt.sz.69.4.179,34.t.13.
46. Öblös fazék vállrésze hengeres nyakkal. Lt.sz.69.4.212,34.t.14.
47. Edény enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.242,34.t.15.
48. Öblös edény enyhén kihajló szájeremű, hengeres nyakú töredéke. Lt.sz.69.4.223,35.t.1.
49. Gömbhasú, rövid, hengeres nyakú csupor töredéke háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.69.4.248,35.t.2.
50. Öblös fazék enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.236,35.t.3.
51. Enyhén kihajló szájeremű fazék oldaltöredéke, vállán körbefutó bordával. Lt.sz.69.4.229,35.t.4.
52. Fazék enyhén kihajló szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.237,35.t.5.
53. Edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.243,35.t.6.
54. Ívelt kihajló szájeremű edény oldaltöredéke. Lt.sz.69.4.251,35.t.7.
55. Edény egyenesen levágott szájeremű töredéke. Lt.sz.69.4.254,35.t.8.
56. Fazék öblös hastöredéke körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.69.4.213,35.t.9.
57. Profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.69.4.259,35.t.10.
58. Félgömb idomú tál egyenesen levágott peremtöredéke. Lt.sz.69.4.260,35.t.11.
59. Tölcseres nyakú, gömbhasú bögre vagy csésze töredéke. Lt.sz.69.4.272,35.t.12.
60. Bögre vagy csupor tölcseresedő nyaktöredéke. Lt.sz.69.4.282,35.t.13.
61. Hengeres nyaktöredék kihajló peremrésszel. Lt.sz.69.4.296,35.t.14.
62. Vastagabb falú fazék vállrésze tölcseresedő nyakkal, körbefutó, ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.69.4.245,35.t.15.
63. Öblös fazék ívelődő peremtöredéke. Lt.sz.69.4.256,36.t.1.
64. Csupor vagy bögre ferdén vágott peremtöredéke. Lt.sz.70.1.2,36.t.2.
65. Fazék vastag, egyenesen levágott szájeremű töredéke. Oldalát függőleges, párhuzamos ujjbesímitások díszítik. Lt.sz.69.4.271,36.t.3.

66. Félgömb idomú tál csücskösödő szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.1,36.t.4.
67. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.4,36.t.5.
68. Edény ívelten kihajló szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.30,36.t.6.
69. Enyhén ferde árkolással díszített edény oldaltöredéke. Lt.sz.70.1.48,36.t.7.
70. Fazék enyhén kihajló szájperemű töredéke, a peremből lefelé nyúló csücsökkel. Lt.sz.70.1.31,36.t.8.
71. Vékonyabb falú edény egyenesen levágott szájperemű töredéke bütyök maradványával. Lt.sz.70.1.15,36.t.9.
72. Profilált, kihajló szájperemű csésze töredéke háromszög átmetszetű füllel. Lt.sz.70.1.57,36.t.10.
73. Gömbhasú kis bögre oldaltöredéke. Lt.sz.70.1.59,36.t.11.
74. Vékonyabb falú, félgömb idomú tálka egyenesen levágott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.56,36.t.12.
75. Fazék egyenesen levágott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.55,36.t.13.
76. Behúzott, külső oldalán turbántekercses szájperemű tál töredéke. Lt.sz.70.1.67,36.t.14.
77. Mély tál öblös hastöredéke. Lt.sz.70.1.68,36.t.15.
78. Nagyobb fazék oldaltöredéke körbefutó, ujjbenyomásos bordával és bütyökkel. Lt.sz.70.1.69,37.t.1.
79. Bögre vagy csupor enyhén tölcésesedő nyaktöredéke. Lt.sz.70.1.74,37.t.2.
80. Tál élesen behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.74,37.t.3.
81. Öblös tál vagy fazék kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.81,37.t.4.
82. Vastagabb falú edény rövid nyaktöredéke enyhén kihajló peremrésszel. Lt.sz.70.1.85,37.t.5.
83. Profilált csésze oldaltöredéke. Lt.sz.70.1.116,37.t.6.
84. Tál behúzott, külső oldalán turbántekercsezett szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.103,37.t.7.
85. Öblös, tölcésesedő nyakú fazék vagy mély tál oldaltöredéke. Lt.sz.70.1.104,37.t.8.
86. Nyomott hasú csésze profilált oldaltöredéke tölcésesedő nyakrésszel. Lt.sz.70.1.193,37.t.8/a.
87. Egyenesen levágott, gömbidomú fazék oldaltöredéke fogóbütyök maradványával. Lt.sz.70.1.177,37.t.10.
88. Tál behúzott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.178,37.t.9.
89. Edény hengeres nyaktöredéke enyhén kihajló peremrésszel. Lt.sz.70.1.145,37.t.11.
90. Tál behúzott, külső oldalán vízszintesen síkozott szájperemű töredéke. Lt.sz.70.1.233,37.t.12.
91. Ívelten kihajló, belső oldalán vízszintesen síkozott szájperemű edény töredéke vállrésszel. Lt.sz.70.1.234, 37.t.13.
92. Gömbhasú, hengeres nyakú, enyhén ívelődő szájperemű, mély tál töredéke. Lt.sz.70.1.219,37.t.14.

Budapest (XXI.-Csepel)-Szabadkikötő

Régi anyag a Budapesti Történeti Múzeum gyűjteményében, lelőköri körülményeiről alig tudunk valamit. Néhány érdekesebb darabja már publikált.

1. Csonkakúpos tálka, ferdén kialakított peremét négy csücsök díszíti. Feneke omfaloszpos. Lt.sz.56.14.6,38.t.1.
- 2–4. Orsógombok, díszítettek, 3 db. Lt.sz.56.14.19,38.t.2–4.
5. Nagy, öblös edény oldaltöredéke hengeres nyakrésszel, hegyesedő fogóbütyökkel. Lt.sz.56.14.25,38.t.5.
6. Öblös fazék oldaltöredéke rövid nyakrésszel, a vállat áthidaló fül maradványával. Lt.sz.56.14.25,38.t.6.
7. Edény válltöredéke füllel. Lt.sz.56.14.25,38.t.7.
8. Behúzott szájperemű tál töredéke. Lt.sz.56.14.36,38.t.8.
9. Tál behúzott, külső oldalán turbántekercsezett szájperemű töredéke. Lt.sz.56.14.38,38.t.9.
10. Enyhén ívelődő szájperemű fazék töredéke, oldalán fogóbütyökkel. Lt.sz.56.14.32,38.t.10.
11. Edény válltöredéke füllel. Lt.sz.56.14.25,38.t.11.
12. Bögre vagy csupor oldaltöredéke fül maradványával. Lt.sz.56.14.17,38.t.12.
13. Edény válltöredéke felfelé hegyesedő bütyökkel. Lt.sz.56.14.42,38.t.13.
14. Edény oldaltöredéke hegyes bütyökkel. Lt.sz.56.14.42,38.t.14.
15. Edénytöredék felfelé hegyesedő bütyökkel. Lt.sz.56.14.23,38.t.15.
16. Edény felfelé vékonyodó, egyenesen levágott peremtöredéke. Lt.sz.56.14.38,38.t.16.
17. Tál behúzott, külső oldalán turbántekercsezett szájperemű töredéke. Lt.sz.56.14.26,38.t.17.
18. Felfelé szűkülő, magas nyakú, öblös urna, vállát gerezdelt ornamentika borítja, melyet függőlegesen bekarcolt vonalcsoportok tagolnak. Nyakát, közvetlenül a perem alatt párhuzamosan körbefutó besímitások díszítik. Lt.sz.56.14.4,52.t.1.
19. Enyhén kihajló szájperemű, felfelé szűkülő nyakú, fordított csonkakúpos hasú urna, vállán négy db. enyhén felfelé nyúló csücsökkel. Lt.sz.56.14.2,52.t.2.
20. Hosszú, keskeny pengéjű vaslándza tokrésszel. Deformált. Lt.sz.56.14.8,52.t.3.
21. Nyomott gömbhasú urna, nyakrésze törött, vállát bütyök díszíti. Lt.sz.56.14.1,52.t.4.
22. Félgömb idomú csésze a perem fölé emelkedő füllel. Lt.sz.56.14.12,53.t.1.

23. Félgömb idomú, fenékrésze felé kissé kúposodó csésze, a perem fölé emelkedő füllel. Lt.sz.56.14.10,53.t.2.
24. Behúzott szájrperemű tál. Lt.sz.56.14.11,53.t.3.
25. Alacsony talpon álló, nyomott hasú, enyhén kihajló szájrperemű edényke, vállára támaszkodó két füllel. Lt.sz.56.14.5,53.t.4.
26. Kihajló szájrperemű, profilált, mély tál, szájrperemét négy, felfelé nyúló csücsök díszíti. A csücskök belső oldalán benyomott körornamentika, a perem belső oldalán függőleges vonalcsoporthoz vannak. A fenékrész belül enyhén felmagasodik, körülötte benyomott lencseornamentika helyezkedik el. A tál belsejét függőleges besímtásokból álló vonalcsoporthoz díszítik. Lt.sz.56.14.3,53.t.5.
27. Kihajló peremű, durva anyagú és kivitelű öblös fazék, a perem alatt négy fogóbütyökkel. Világosbarna színű. Lt.sz.56.14.13,53.t.1.
28. Öblös, gömbidomú fazék röviden kihajló peremmel. Szürkésbarna színű. Lt.sz.56.14.44,54.t.2.
29. Csonkakúpos hasú, tölcseresedő nyakú urna, vállán felfelé nyúló csücsökdíszekkel. Feketés színű. Lt.sz.56.14.42,54.t.3.

Aszód-Domonyvölgy

Terepjárás során nagy kiterjedésű területen figyeltünk meg telepnyomokat és gyűjtöttünk leleteket. Az edénytöredékek egy része a halomsíros kultúra fejlett szakaszából származik. Az anyag az MNM gyűjteményében van.

1. Ferdén kialakított szájrperemtöredék felül bordás csücsökdíszszel. Lt.sz.58.2.8,39.t.1.
2. Edénytöredék füllel és peremrészszel, melyből a fül felett bordás csücsökdísz nyúlik ki. Lt.sz.58.2.9,39.t.2.
3. Fazék töredéke szájrperemből kiinduló széles füllel. Lt.sz.48.2.5,39.t.3.
4. Fazéktöredék a peremből kiinduló széles füllel. Lt.sz.58.2.5,39.t.4.
5. Hengeres nyakú kis bögre töredéke, benyomott pontok és lencseornamentika díszíti. Lt.sz.58.2.4,39.t.5.
6. Fazéktöredék ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.58.2.6,39.t.6.
7. Fazéktöredék ujjbenyomásos bordával. Lt.sz.58.2.6,39.t.7.
8. Pontsoros és bekarcolt díszítésű, vékony falú edénytöredék. Lt.sz.58.2.7,39.t.8.
9. Kihajló szájrperemű töredék. Lt.sz.58.2.3,39.t.9.
10. Edénytöredék nagyméretű, körbeárgolt bütyökdíszszel. Lt.sz.58.2.10,39.t.10.
11. Kihajló szájrperemű fazék töredéke, vállán ujjbenyomásos bütyökkel. Lt.sz.58.2.2,39.t.11.

Soltvadkert

A hazai halomsíros kultúra Duna–Tisza közti csoportjának lelőhelyén Gazdapusztai Gyula végzett feltárásokat, s az előkerült leletek a fiatalabb szakasz egyik településére utaltak. Igen jelentős az itt előkerült öntőminta együttes. A település felső szintjéből előkerült cserepek egy részét az öntőmintákkal együtt az ásató közölte (Acta Arch. Hung. 9, 1959, 265–). Az alábbiakban közreadott anyagban több olyan darab is van, amely az eredeti közlésből kimaradt. A lelet az MNM gyűjteményében van. 39.t.12–19,40–41.t.

Balatonendréd

Az alább közölt edénytöredékek az MNM gyűjteményében vannak, 13/1941 lt. sz. alatt.

1. Profilált, kihajló szájrperemű táltöredék. 42.t.1.
2. Kihajló szájrperemű, profilált edénytöredék nyakat áthidaló vastag füllel. 42.t.2.
3. Fazéktöredék ujjbenyomásos bordával. 42.t.3.
4. Bordás bütyökdísz. 42.t.4.
5. Enyhén tölcseresedő nyakú bögre töredéke. Szájrpereméből kiinduló füle háromszög átmetszetű. 42.t.5.
6. Kihajló szájrperemű edény töredéke, vállán alagútszerűen átfűrt füllel. 42.t.6.
7. Edény profilált oldaltöredéke kihajló peremrészszel. 42.t.7.
8. Ívelt kihajló peremtöredék. 42.t.8.
9. Függőleges, párhuzamos besímtásokkal díszített edénytöredék. 42.t.9.
10. Nagyobb méretű, profilált edény oldaltöredéke. Hasát széles fogóbütyök, alatta függőleges karcolások díszítik. 42.t.10.
11. Edény profilált oldaltöredéke kihajló peremmel. 42.t.11.

A bazalthegy oldalában levő urnatemető kerámiaanyagát Patek Erzsébet már közölte. Az alábbiakban a bronzmellékletekkel együtt adjuk közre a sírok leleteit. Az anyag az MNM gyűjteményében van. 43–47.t.

Szada

A község területéről több lelőhelyről is vannak váli kultúrához tartozó leletek az MNM gyűjteményében. Nagy Sándor földjén három urnasír anyagát sikerült megmenteni:

1. sír:

1. Öblös, kihajló szájrperemű, fazékszerű urna, pereme alatt két füllel. A perem belső oldalát vízszintes síkozás fedi. Lt.sz.57.37.1,48.t.3.
2. Egyenesen levágott szájrperemű, felfelé kissé szűkülő nyakú, gömbhasú urna, vállát két fül hidalja át. Lt.sz. 57.37.3,48.t.4.

2. sír:

1. Behúzott szájrperemű, sekély tál. Peremének külső oldalát turbántekeercsezés díszíti. Pereme alatt kettős átfúrású fogóbütyök van. Lt.sz.57.34.4,48.t.5.
2. Kihajló szájrperemű, tojásidomú edényke, alacsony talpon áll. Peremének belső oldala vízszintesen síkozott, vállán két kis bütyökfüllel. Hasát vízszintesen körbefutó és V alakú besímitások díszítik. Lt.sz.57.37.5,48.t.6.

3. sír:

1. Enyhén kihajló szájrperemű, félgömb idomú, omfaloszós csésze, kissé a perem fölé emelkedő füllel. Lt.sz.57.37.6, 48.t.2.

Ugyanerről a lelőhelyről származó szórványok:

1. Felfelé szűkülő nyakú, gömbhasú urna, két vállára támaszkodó füllel. Vállát párhuzamosan körbefutó árkolás díszíti, pereme törött. Lt.sz.57.37.2,48.t.7.
2. Profilált, kihajló szájrperemű csésze töredéke a perem fölé magasodó fül töredékével. Lt.sz.57.37.7,48.t.1.

Az alábbi darabok Bali földjéről származnak:

1. Egyenesen levágott szájrperemű, csonkakúpos, omfaloszós csésze. Lt.sz.52.76.1,49.t.3.
2. Urnaszerű kis csupor, csonkakúpos talpon áll. Gömbhasú, felfelé szűkülő nyakú, egyenesen levágott szájrperemű, két vállára támaszkodó füllel. Nyakát párhuzamosan körbefutó bekarcolás, hasát sűrű, függőleges árkolás díszíti. Lt.sz.52.76.2,49.t.2.
3. Gömbhasú urna, vállán két töredékes füllel. A has felső részét párhuzamosan körbefutó hornyolás díszíti, nyaka töredékes. Lt.sz.52.76.3,49.t.7.
4. Egyenesen levágott szájrperemű, hengeres nyakú, gömbhasú urna, alacsony csőtalpon áll. Vállát egymással átellenben két fül hidalja át, s párhuzamosan körbefutó sekély árkolás díszíti. Lt.sz.52.76.4,49.t.8.

Az alábbi edények a község határában kerültek elő:

1. Fordított csonkakúpos csésze. Lt.sz.52.76.6,49.t.5.
2. Kihajló szájrperemű, félgömb idomú, omfaloszós csésze. Lt.sz.52.76.7,49.t.6.
3. Fordított csonkakúpos csésze töredéke. Lt.sz.52.76.8,49.t.4.

A következő edény lelőhelye Szada-Diósor:

1. Vízszintesen kihajló szájrperemű, hengeres nyakú, gömbhasú urna. Peremének belső oldala vízszintesen síkozott. Lt.sz.52.76.10,49.t.1.

Az Április 4 Gépgyár területén végzett leletmentés során, telepnyomokból származik az alábbi edény:

1. Alacsony talpon álló, félgömb idomú tál, pereme alatt fül maradványával, töredékes. A BTM gyűjteményében, 50.t.7.

Budakalász-Dunapart-Kőfaragó

Földmunkák során elpusztított urnasírokból származnak az alábbi, a BTM gyűjteményében levő edények:

1. Behúzott szájeremű, sekély tál, peremének külső oldala vízszintesen síkzott. Lt.sz.67.55.2,51.t.1.
2. Vízszintesen kihajló szájeremű, enyhén szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú urna, pereme vízszintesen síkzott. Lt.sz.67.55.1,51.t.5.
3. Tölcséresedő nyakú, fordított csonkakúpos hasú csupor, a perem alól kiinduló, vállra támaszkodó fül maradványával. Vállát függőleges árkolás fedi. Lt.sz.67.55.3,51.t.6.

Békásmegyer (?)

Talán a dunaparti szakaszon kerültek elő az alábbi edények:

1. Kihajló szájeremű, kettős csonkakúpos urna, hasán négy fogóbütyökkel. Barna színű. Lt.sz.67.57.1,51.t.4.
2. Enyhén szűkülő nyakú, gömbhasú urna a nyakhajlatot áthidaló fülekkel. Vállát vízszintesen körbefutó, füle alatt függőleges hornyolások díszítik. Szürkésbarna színű. Lt.sz.67.57.2,51.t.3.
3. Gömbös hasú, enyhén kihajló szájeremű omfaloszos csésze, pereme fölő magasodó fülel. Szürkésbarna színű. Lt.sz.67.57.3,51.t.2.

Az alábbi szórványkerámia *Tamási (Tolna m.)* térségéből származik, nagyrészt az MNM gyűjteményében:

1. Széles, hengeres nyakú, enyhén kihajló szájeremű, nyomott gömbhasú urna. Lt.sz.122/1894.1,55.t.1.
2. Tölcséresedő nyakú, nyomott gömbhasú kis bögre nagy fülel. Peremrésze töredékes. Vállát párhuzamosan körbefutó síkozás díszíti. Lt.sz.122/1894.4,55.t.3.
3. Félgömb idomú, nagyméretű bögre, perem fölő emelkedő, felül szarvszerűen kialakított fülel. Lt.sz.122/1894.2,55.t.4.
4. Rövid, hengeres nyakú, nyomott, profilált hasú tál, a perem fölő emelkedő szalagfülel. A has törésvonalán három csücsök díszíti. Lt.sz.122/1894.3,55.t.5.
5. Tölcséresedő nyakú, nyomott hasú kis bögre vállra támaszkodó fülel. Lt.sz.122/1894.5,55.t.6.
6. Behúzott szájeremű tál. A SzBM gyűjteményében. 55.t.2.

Kiskőszegről (Batina) származó kerámia az MNM gyűjteményében:

1. Kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, gömbhasú csupor, vállra támaszkodó csücskös fülel. Lt.sz.10/1910.7,56.t.1.
2. Kihajló szájeremű, felfelé erősen szűkülő nyakú, fordított csonkakúpos hasú csupor vállra támaszkodó fülel. Lt.sz.10/1910.5,56.t.2.
3. Félgömb idomú tál egyenesen levágott peremrésszel. Lt.sz.10/1910.8,56.t.3.
4. Behúzott szájeremű tál, élesen turbántekercsezett szájereme alatt bütyökkel. Lt.sz.10/1910.3,56.t.4.
5. Nyomott gömbhasú, rövid, tölcséresedő nyakú urna, vállán sűrű, függőleges árkolással. Lt.sz.10/1910.4,56.t.5.
6. Nyomott gömbhasú, rövid, tölcséres nyakú, kiöntőcsöves csupor, vállán ülő, felmagasodó fülel. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. Lt.sz.10/1910.5,56.t.6.
7. Fordított csonkakúpos, mély tál fül maradványával. Lt.sz.65/1908.1,56.t.7.
8. Kicsiny csésze, nyomott gömbidomú, pereméből kiinduló, ívelt fülel. Lt.sz.65/1908.2,56.t.8.
9. Félgömb idomú csésze, kissé a perem fölő emelkedő, ívelt fülel. Lt.sz.91/1891.6,57.t.1.
10. Vízszintesen kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, gömbhasú urna, hasán függőleges, besímitott vonalcsoportok díszítik. Lt.sz.91/1891.1,57.t.2.

11. Rövid, tölcésresedő nyakú, nyomott gömbhasú csupor, vállon ülő füllel. Hasát sűrű, függőleges árkolás borítja. Lt.sz.91/1891.4,57.t.3.
12. Kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú csupor. Lt.sz.91/1891.2,57.t.4.
13. Felfelé szűkülő nyakú, nyomott hasú urna, vállon ülő füllel. Pereme hiányzik. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. Lt.sz.91/1891.5,57.t.5.
14. Kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú urna, vállán csücskös füllel. Lt.sz.5/1907.1,57.t.6.
15. Kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, fordított csonkakúpos urna, vállon ülő füllel. Lt.sz.5/1907.2,57.t.7.
16. Felfelé szűkülő nyakú, fordított csonkakúpos hasú urna, pereme hiányzik. Hasát függőleges árkolás díszíti. Lt.sz.67/1904.4,57.t.8.
17. Félgömb idomú csésze, kissé a perem fölé emelkedő, ívelt füllel. Lt.sz.24/1908.1,58.t.1.
18. Behúzott szájeremű, sekély tál. Peremének külső oldalát sűrűn elhelyezett, vízszintes síkozás fedi. Lt.sz. 89/1885.5,58.t.2.

Az alábbi edények *Vörösmartról* (Zmajevac) kerültek az MNM gyűjteményébe:

1. Rövid, szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú bögre, pereme fölé emelkedő füle töredékes. Hasát V alakban futó, besímített vonalak díszítik. Lt.sz.23/1912.11,58.t.3.
2. Kihajló szájeremű, felfelé szűkülő nyakú, fordított csonkakúpos hasú, öblös urna, vállon ülő füllel. Lt.sz. 23/1912.2,58.t.4.

A Komárom megyei *Lábatlanról* származnak a következő leletek az MNM gyűjteményében:

1. Kis, fordított csonkakúpos tálka, ferdén kialakított pereméből három csücsök emelkedik ki. Lt.sz.41/1937.3, 58.t.5.
2. Kihajló szájeremű, rövid, felfelé szűkülő nyakú, fordított bordák, függőleges és kerek besímítés díszíti. Lt.sz. 41/1937.1,58.t.6.
3. Egyenesen levágott szájeremű, gömbszelet idomú tálka. Lt.sz.41/1937.2,58.t.7.

A berlini Staatlichen Museum für Vor- und Frühgeschichte egykori gyűjteményéből származó *kisköszegi* leletek közlési jogának átengedéseért Foltiny Istvánnak mondok köszönetet:

1. Gömbhasú, enyhén csonkakúpos nyakú bögre, pereméből kiinduló, vállára támaszkodó füle. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M(agasság): 6,5 cm, szá(játmérő) 5 cm Lt.sz.IV.d.2570,59.t.1.
2. Enyhén kihajló szájeremű, tojásidomú edényke. M: 6 cm, szá: 3,5 cm. Lt.sz.IV.d.2571,59.t.2.
3. Enyhén kihajló szájeremű, csonkakúpos nyakú, nyomott gömbhasú bögre, vállából kiinduló aránytalanul nagy füle hasára támaszkodik. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 8 cm, szá: 7 cm. Lt.sz.IV.d.2673,59.t.3.
4. Behúzott szájeremű, fordított csonkakúpos tál. M: 7,5 cm, szá: 17 cm. Lt.sz. IV.d.2000,59.t.4.
5. Tölcésresedő nyakú, gömbhasú bögre, pereméből kiinduló, vállára támaszkodó füllel. Hasa enyhén árkolt. M: 7 cm, szá: 8 cm. Lt.sz.IV.d.2549,59.t.5.
6. Hengeres nyakú, kettős csonkakúpos hasú edényke. M: 4 cm, szá: 3 cm. Lt.sz.IV.d.2572,59.t.6.
7. Fordított csonkakúpos nyakú, nyomott gömbhasú edény, vállára támaszkodó fül csonkjával. M: 8 cm, szá: 6 cm. Lt.sz.IV.d.2003,59.t.7.
8. Tölcésresedő nyakú, nyomott gömbhasú bögre, vállára támaszkodó fül töredékével. M: 7 cm, szá: 7 cm. Lt.sz. IV.d.2493,59.t.8.
9. Kettős csonkakúpos idomú edény, a perem fölé emelkedő fülek csonkjával. M: 9 cm, szá: 7 cm. Lt.sz.IV.d.2611, 59.t.9.
10. Kettős csonkakúpos idomú urna. Két perem fölé emelkedő füle töredékes. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 15 cm, szá: 12 cm. Lt.sz.IV.d.2550,59.t.10.
11. Kettős csonkakúpos edény, a perem fölé emelkedő füllel. M: 9,5 cm, szá: 8 cm. Lt.sz.IV.d.2585,59.t.11.
12. Tölcésresedő nyakú, nyomott gömbhasú, fordított csonkakúpos aljú urna két, enyhén a perem fölé emelkedő füllel. Vállát ferdén árkolt vonalcsoportok díszítik. M: 9 cm, szá: 9 cm. Lt.sz.IV.d.2548,59.t.12.
13. Kihajló szájeremű, rövid nyakú, nyomott gömbhasú urna kiöntő csővel. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 8,5 cm, szá: 7 cm, 59.t.13.
14. Ívelt kihajló szájeremű, csonkakúpos nyakú, nyomott gömbhasú urna. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 17 cm, szá: 10 cm. Lt.sz.IV.d.25.19,59.t.14.

15. Íveltlen kihajló szájeremű, enyhén szűkülő, hengeres nyakú, gömbhasú urna, nyakán bütyökfüllel. Lt.sz.IV.d.2553,59.t.15.
16. Kihajló szájeremű, erősen szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú urna, vállán felfelé ívelő füllel. Nyakát körbefutó félkörös bemélyítések díszítik, hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 14 cm, szá: 12 cm. Lt.sz.IV.d.2646,59.t.16.
17. Enyhén kihajló szájeremű, rövid, felfelé szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú edény, füle a perem fölé emelkedik. Hasát sűrű, függőleges árkolás díszíti. M: 12 cm, szá: 16 cm. Lt.sz.IV.d.2551,59.t.17.
18. Fordított csonkakúpos hasú, profilált tálka, magasan a perem fölé emelkedő, ívelt fülekkel. M: 5 cm, szá: 9 cm. Lt.sz.IV.d.2676,59.t.18.
19. Kissé homorodó, hengeres nyakú, gömbhasú edény vállára támaszkodó fül maradványával. M: 14 cm, szá: 12 cm. Lt.sz.IV.d.2534,59.t.19.
20. Enyhén kifelé ívelődő peremű, fordított csonkakúpos kis fazék. M: 8 cm, szá: 13 cm. Lt.sz.IV.d.2068,60.t.1.
21. Rövid, felfelé szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú edény két fül csonkjával. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 9 cm, szá: 8 cm. Lt.sz.IV.d.2495,60.t.2.
22. Tölcséresedő nyakú, gömbhasú edény, enyhén pereme fölé magasodó szalagfüle a vállára támaszkodik. Vállát körbefutó, lapos bütyöksor díszíti. M: 17 cm, szá: 16 cm. Lt.sz.IV.d.2599,60.t.3.
23. Félgömb idomú, behúzott, élesen turbántekercsezett szájeremű tál. M: 7 cm, szá: 18 cm. Lt.sz.IV.d.2650,60.t.3.
24. Félgömb idomú tál, behúzott, élesen turbántekercsezett szájereművel. M: 8 cm, szá: 22 cm. Lt.sz.IV.d.2649,60.t.5.
25. Félgömb idomú, behúzott szájeremű tál. M: 7,5 cm, szá: 16 cm. Lt.sz.IV.d.2492,60.t.6.
26. Behúzott, vízszintesen síkozott szájeremű tál, oldalán kis füllel. M: 7 cm, szá: 17 cm. Lt.sz.IV.d.2537,60.t.7.
27. Behúzott szájeremű tál. M: 6 cm, szá: 16 cm. Lt.sz.IV.d.2647,60.t.8.
28. Kúposodó, magas talpon álló behúzott szájeremű tál, pereme alatt négy bütyökkel. M: 12 cm, szá: 23 cm. Lt.sz.IV.d.2647,60.t.9.
29. Tölcséres nyakú, gömbhasú, alacsony talpon álló urna, vállán füllel. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 22 cm, szá: 10 cm. Lt.sz.IV.d.2612,60.t.10.
30. Vízszintesen kihajló szájeremű, felfelé kúposodó nyakú, öblös urna, vállán füllel. Hasát függőleges árkolás fedi. M: 22 cm, szá: 10 cm. Lt.sz.IV.d.2670,60.t.11.
31. Fordított csonkakúpos, behúzott, turbántekercsezett szájeremű tál. M: 9 cm, szá: 20 cm. Lt.sz.IV.d.2651/b,60.t.12.
32. Ferdén kihajló szájeremű, gömbidomú tál, oldalán bütyökfüllel. M: 12 cm, szá: 24 cm. Lt.sz.IV.d.2651/a,60.t.13.
33. Rövid, tölcséres nyakú, gömbhasú, alacsony talpon álló urna, vállán füllel. Hasát függőleges árkolás fedi. M: 27 cm, szá: 17 cm. Lt.sz.IV.d.2520,60.t.14.
34. Rövid, enyhén kúposodó nyakú, nyomott gömbhasú edényke, oldalán kiöntőcsővel. Hasát függőleges árkolás fedi. M: 7 cm, szá: 6 cm. Lt.sz.IV.d.2568,61.t.1.
35. Rövid nyakú, kihajló szájeremű, gömbhasú bögre. M: 6 cm, szá: 6 cm. Lt.sz.IV.d.2269,61.t.2.
36. Mélyen ülő, fordított csonkakúpos hasú, felfelé szűkülő urna, két ívelt füllel, melyek a perem fölé magasodnak. Hasát párhuzamos, bemélyített vonalak díszítik. M: 13 cm, szá: 11 cm. Lt.sz.IV.d.2490,61.t.3.
37. Ferdén kihajló szájeremű, erősen kúposodó nyakú, gömbhasú, alacsony talpon álló urna, vállára támaszkodó füllel. Hasát függőleges árkolás fedi. Pereme hiányos. M: 18 cm. Lt.sz.IV.d.2489,61.t.4.
38. Tölcséresedő nyakú, nyomott gömbhasú bögre, vállára támaszkodó füllel. M: 7 cm, szá: 7 cm. Lt.sz.IV.d.2494,61.t.5.
39. Behúzott szájeremű, alacsony talpon álló tál. M: 11 cm, szá: 25 cm. Lt.sz.IV.d.2061,61.t.6.
40. Kettős csonkakúp idomú urna, öblös hasrésszel, fül töredékével. Vállát két függőleges borda díszíti. M: 19 cm, szá: 11 cm. Lt.sz.IV.d.2491,61.t.7.
41. Enyhén kihajló, csavart szájeremű, öblös tál, hasán bütyökfüllel. M: 7 cm, szá: 14 cm. Lt.sz.IV.d.2062,61.t.8.
42. Tölcséresedő nyakú, öblös, mély tál, vállán füllel. Hasát sűrű, függőleges árkolás díszíti. M: 15 cm, szá: 22 cm. Lt.sz.IV.d.2077,61.t.9.
43. Kihajló szájeremű, kúposodó nyakú, gömbhasú urna. Vállát bütykök tagolják. M: 17 cm, szá: 12 cm. Lt.sz.IV.d.2065,61.t.10.
44. Tölcséres nyakú, nyomott gömbhasú edény, vállán felfelé nyúló csücskösödő füllel. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 14 cm, szá: 13 cm. Lt.sz.IV.d.2066,61.t.11.
45. Enyhén kihajló szájeremű, hengeres nyakú, öblös edény. Vállát és hasát körbefutó bemélyített vonalak díszítik. M: 8,5 cm, szá: 11 cm. Lt.sz.IV.d.2070,61.t.12.
46. Behúzott, turbántekercses szájeremű tál. Félgömb idomú. M: 8 cm, szá: 20 cm. Lt.sz.IV.d.2064,61.t.13.
47. Fordított csonkakúpos, turbántekercses szájeremű tál. M: 8 cm, szá: 23 cm. Lt.sz.IV.d.2063,61.t.14.

48. Gömbhasú, enyhén tölcésesedő nyakú bögre, a vállára támaszkodó, enyhén a perem fölé emelkedő füllel. Hasát sűrű, függőleges árkolás díszíti. M: 9 cm, szá: 9,2 cm. Lt.sz.IV.d.2699,61.t.15.
49. Kihajló szájperemű, erősen szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú, alacsony talpon álló urna, vállára támaszkodó kis füllel. Hasát függőleges árkolás díszíti. M: 23 cm, szá: 10 cm. Lt.sz.IV.d.2701,62.t.1.
50. Enyhén kihajló szájperemű, rövid, erősen szűkülő nyakú, nyomott gömbhasú urna, vállára támaszkodó töredékes füllel. Hasát függőleges árkolás fedi. M: 15 cm, szá: 13 cm. Lt.sz.IV.d.2051,62.t.2.
51. Rövid, tölcésesedő nyakú, öblös bögre, ívelt, vállára támaszkodó füllel. Hasát függőleges árkolás fedi. M: 9 cm, szá: 8 cm. Lt.sz.IV.d.2080,62.t.3.
52. Kihajló szájperemű, erősen szűkülő nyakú, gömbhasú, alacsony talpon álló urna, vállán ülő fül csonkjával. M: 18 cm, szá: 11 cm. Lt.sz.IV.d.2040,62.t.4.
53. Enyhén kihajló szájperemű, erősen szűkülő nyakú, gömbhasú urna, vállán ülő fül csonkjával. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 16 cm, szá: 6 cm. Lt.sz.IV.d.2700,62.t.5.
54. Fordított csonkakúp alakú kis bögre, a perem fölé emelkedő, kettős szarvszerű nyúlványban végződő füllel. M: 5 cm, szá: 7 cm. Lt.sz.IV.d.2568,62.t.6.
55. Tölcésesedő nyakú, gömbhasú urna, vállára támaszkodó csonka füllel. M: 18 cm, szá: 12 cm. Lt.sz.IV.d.2039,62.t.7.
56. Rövid, tölcésesedő nyakú, nyomott gömbhasú, alacsony talpon álló urna, vállára támaszkodó, felfelé ívelődő füllel. Hasát sűrű, függőleges árkolás fedi. M: 15 cm, szá: 12 cm. Lt.sz.IV.d.2650,62.t.8.
57. Behúzott szájperemű, félgömb idomú kis csésze, magasan a perem fölé ívelődő füle töredékes. M: 3 cm, szá: 7 cm. Lt.sz.IV.d.2071,62.t.9.
58. Rövid, hengeres nyakú, fordított csonkakúpos alsórészű edény. M: 18 cm, szá: 21 cm. Lt.sz.IV.d.2675,62.t.10.
59. Fordított csonkakúpos nyakú, öblös urna, két, pereméből kiinduló, vállra támaszkodó füllel. Az egyik törött. Hasát függőleges bordázat díszíti. M: 26 cm, szá: 14 cm. Lt.sz.IV.d.2678,62.t.11.

1. ADONY (Fejér m.): Hamvasztásos rítusú temető, anyaga az MNM őskori gyűjteményében. Párducz M. és Barkóczy L. ásatása. Patek E. összesen 26 sír kerámiamellékleteit közli. Az UK fiatalabb szakaszába keltezhető. Patek 1968, 71–, 118–, CXXXI–CXXXIII. t.
2. ADORJÁNHÁZA-KENDERTAGI DÜLŐ (Veszprém m.): Ártéri fennsíkron gyűjtött cserepek (jellegtelen anyag) talán későbronzkori települést jeleznek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 15.
3. AJKA–FEL-AJKA (Veszprém m.): Telepnyomok a lelőhelyről. A kertai általános iskola gyűjteményében későbronzkori cserepek (bordás fazék). MRT 3, 28.
4. AJKA-TORNA-PATAK VÖLGYE I. (Veszprém m.): Telepnyomokból gyűjtött cserepek (behúzott tálperem, ívelt peremek stb.) a VBM gyűjteményében az UK elejéről. MRT 3, 23 (4. sz. lelőhely).
5. AJKA-TORNA-PATAK VÖLGYE II. (Veszprém m.): A patak menti dombháton gyűjtött eléggé jellegtelen cserepek, talán későbronzkori eredetűek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 27. (13. sz. lelőhely).
6. AJKA-TÖRÖKTETŐ (Veszprém m.): A meglehetősen kis alapterületű, sáncokkal erősített földvárban későbronzkori cserepeket (jellegtelen) és paticsokat gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 25.
7. AJKA (Veszprém m.): Feltehetően „D” típusú bronztör töredékes markolattal a VBM gyűjteményében. Uo. „Passau” típusú tokosbalta, valamint bronzkés. Talán kincslelet tartozékai (fiatalabb UK). Patek 1968, 121, LXVI. t.3, MRT 3, 28.
8. ALMÁSFÜZITŐ-FOKTOROK (Komárom m.): Vadász É. a Fekete-ér mentén halomsíros („BD”) telepmaradványokat tárt fel (négyzetes alaprajzot mutató, cölöpszerkezetes házak, tűzhelyek, hulladékgyödrök). Uo. korai vaskori gödör is. Vadász É.: Arch. Ért. 99 (1972), 250–. Patek E. késő UK lelőhelyet említ a Dunapatról. Patek 1968, 39.
9. ALMÁSFÜZITŐ-TIMFÖLDGYÁR (Komárom m.): Lándzsacsúcs az MNM gyűjteményében. Ltsz. 18/1954. Patek E. az UK fiatalabb szakaszába sorol Almásfüzitőről származó szórványokat. Patek 1968, 78.
10. ALSÓPÁHOK-KÁTYÁNHEGY (Veszprém m.): Szántó I. a hegy lejtőjéről UK urnatemetőt említ. Szántó 1960. 24. A hegy É-i lejtőjén erősítés nyomai. I. m. 25.
11. ALSÓPÁHOK-GIZELLAMAJOR (Veszprém m.): A zalavári dombhát K-i peremén telepnyomokból talán az UK korábbi szakaszára jellemző cserépanyag (ívelt és behúzott peremek, csücskös fültöredék) a KBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 1, 24.
12. ALSÓSZENTIVÁN-ÚJTELEP (Fejér m.): Urnás rítusú temető nyolc sírjának mellékletei a SzIM gyűjteményében, az UK középső szakaszából. Petres 1958, 306, I. t. 10–17. Fitz J.: Arch. Ért. 85 (1958), 197.
13. ANDOCS-BAJCSY ZS. U. (Somogy m.): Kevés felszíni lelet alapján Draveczky B. kisebb halomsíros telepről ad számot. Draveczky B.: Rég.Füz. 18 (1965), 3.
14. ANDOCS-NAGYTOLDIPUSZTA VÍZREDÜLŐ (Somogy m.): Draveczky B. későbronzkori cserepeket gyűjtött. Draveczky B.: Rég.Füz. 16 (1964), 3.
15. APARHANT-BITTER FÖLDJE (Tolna m.): Telepmaradványok. Szórványkerámia az SZBM gyűjteményében behúzott, síkzott peremű, bütykös tál, magas fülű csésze, ferdén árkolt vállú edény. Lt. sz. B 132.933.152. 166. Wosinszky 1896, 376, LXXXVI. t.5.
16. APARHANT-HEGYI SZŐLŐK (Tolna m.): Telepmaradványok között, edényben 10 kg súlyú kincslelet. Y bordás tokosbalta, nyélnyújtványos sarló, tokosbalta és karperec töredékek, bronzlepeny, öntörögök stb. Az UK régibb szakasza, III. fázis. Wosinszky 1896, 439–, LVI.t.
17. ASZÓFŐ-VÖRÖSMÁLI SZŐLŐK (Veszprém m.): Néhány, felszíni gyűjtésből származó szórványcserép (ujjbenyomásos bordával díszített, bütykös töredékek, egyenesen levágott perem stb.) az UK korai szakaszának telepére utal. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 27.

18. ÁCS (Komárom m.): A Duna partjából II/a típ. markolatnyújtványos kardot, valamint szórványként ívfibulát említenek. Börzsönyi A.: Arch. Ért. 31 (1911), 354, Márton A.: Arch. Ért. (1913), 159, Mithay 1941, 31, XIX. t.2.
19. ÁSZÁR (Komárom m.): Csontvázas sírból származó, jellegzetes későhalomsíros kerámia (nyomott hasú kancsó) a helyi általános iskola gyűjteményében. Kőszegi F.: Rég.Füz. 15 (1962), 1—.
20. BABÓT-PUSZTA (Győr-Sopron m.): Kisebb kincslelet az MNM gyűjteményében. V mintás tokosbalta, közép szárnyállású balta, nyéllyújtványos sarlók és töredékek. Az UK régibb szakasza, kurdi szint. Holste 1951, 18, 34. t.9—13.
21. BADACSONYTOMAJ-BAZALTBÁNYA (Veszprém m.): Hús tárgyból álló bronzlelet Stillfried típ. bronzcsészével, egy nagyobb és egy kisebb szemüveg fibulával, zabla oldaltaggal, ferdén rovátkolt karperecekkal, késői váza fejű tűvel, csüngővel. Uo. emberi koponyatető, lófog. UK vége (preszkíta síregyüttes?). Darnay—Dornyai B.: Arch. Ért. 85 (1958), 50, XX.t. A lelőhelyről fiatalabb UK típusú tokosbalta az MNM-ben. Patek 1968, 121, XLIV. t.7.
22. BADACSONYTOMAJ (Veszprém m.): A hegytetőről felszíni gyűjtésként talán a későbronzkorból származó cserepek a KBM-ben. MRT 1, 29. Darnay nyomán két szárnyasbaltát is említ az MRT 1, 30.
23. BADACSONYTÖRDEMIC (Veszprém m.): Az MNM gyűjteményébe került bronzok talán régibb UK kincs tartozékai (tokos véső és lándzsa, balta). MRT 1, 31. Uo. az UK fiatalabb szakaszába keltezhető urna. Kuzsinszky 1920, 125, 165. kép.
24. BAJNA-FÁCÁNOSKERT (Komárom m.): Telepnyomokból UK kerámiát gyűjtöttek. A vízszintesen síkozott perem, a ferdén árkolt vállú edénytöredék, valamint egy ujjbenyomásos bordás fazékoldal talán a korszak első felét jelzi. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 38.
25. BAJNA-HALÁSZÓI DÜLŐ (Komárom m.): 8—10 m átm. sötét foltokból a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszára jellemző cserepeket (ívelt tálperem, széles „alagút” fül, csücskös peremrész, karcolt vonalakkal díszített oldaltöredék stb.) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 39, 16.t. 15—16, 21.
26. BAJNA-KERTALJA (Komárom m.): Felszínen gyűjtött cserepek között egy ívelt peremrész talán későbronzkori. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 36.
27. BAJNA-KISCSAPÁS I. (Komárom m.): Felszínen gyűjtött cserepek között egy bütykös töredék talán a halomsíros kultúrára, egy barnás fültöredék az UK-ra jellemző. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 36.
28. BAJNA-KISCSAPÁS II. (Komárom m.): Domboldalon gyűjtött cserepek között néhány ívelt peremtöredék, fogóbütykös és vízszintes bordás oldaltöredékek. UK telepről származhatnak. Az EBM-ben. MRT 5, 36.
29. BAJNA-NAGYSÁRÁS (Komárom m.): Felszíni gyűjtésből síkozott szájperem az EBM gyűjteményében. MRT 5, 39.
30. BAJNA-ŐRHEGY ALJA I. (Komárom m.): Hegy teraszán megfigyelt telepnyomokból néhány halomsíros cserepet (rovátkolt vállú bögrétöredék, ívelt perem stb.) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 36.
31. BAJNA-ŐRHEGY ALJA II. (Komárom m.): Lejtős teraszon UK települést rögzítettek. Az EBM gyűjteményében levő cserepek (síkozott peremek, ferdén árkolt vállrész, ujjbenyomásos bordás fazéktöredékek, behúzott tálperemek stb.) talán a korábbi szakaszra utalnak. MRT 5, 37.
32. BAJNA-ÖREGLYUK (Komárom m.): A barlang kitöltéséből ásatás során UK anyag is előkerült. A sűrű, függőleges árkolású hastöredékek, a ferdén árkolt, behúzott tálperem, a vízszintes besímitásokkal díszített nyaktöredékek az UK fiatalabb, talán végső szakaszát képviselik az EBM-ben. MRT 5, 36—.
33. BAJNA-ŐRHEGY ALJA V. (Komárom m.): Síkozott szájperem felszíni gyűjtésből az EBM-ben. MRT 5, 42.

34. BAJNA-PAPFÖLDI DŰLŐ (Komárom m.): Felszínen gyűjtött edénytöredékek között egy lapos, háromszög átm. fültöredék az UK-t képviseli az EBM-ben. MRT 5, 38.
35. BAJNA-PROLETÁROK (Komárom m.): Nagy kiterjedésű területen megfigyelt telepnyomokból többek között UK cserepek (síkozott szájperem, rovátkolt, egyenes fazékperem) is előkerültek. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 38.
36. BAJNA-SZABADSÁG U. (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő csücskös füles bögretöredék és egy agyagkarika töredéke az UK fiatalabb szakaszát képviseli. MRT 5, 32.
37. BAJNA-VÍZÁLLÁS ALATTI DŰLŐ (Komárom m.): Patak völgyben megfigyelt telepnyomokból jellegzetes későhalomsíros–korai UK kerámiát (ívelt tálperemek, „alagút” füles oldaltöredékek, vízszintes bordás fazék-töredékek, háromszög átm. füles bögretöredék stb.) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 40.
38. BAJNA-VÍZÁLLÁS FELETTI DŰLŐ (Komárom m.): Patak menti telepnyomokból gyűjtött néhány cserép között talán későbronzkori darabok is vannak az EBM-ben. MRT 5, 39.
39. BAJÓT-HAGYMÁSRÉT (Komárom m.): Hulladékgödrökből származó cserépanyag az EBM gyűjteményében, az UK idejéből [turbántekercses tálperemek, vékony falú, szalagfüles csésze, ívelt bordás (ujjbenyomásos) fazéktöredék stb.]. MRT 5, 47.
40. BAJÓT-PÉLIFÖLDSZENTKERESZT-KOMLÓS (Komárom m.): Domboldalon, talán telepről gyűjtött cserepek (ívelt tálperem, egyenesen levágott peremű fazék, bütykös táltöredék és kőbuzogány talán a halomsíros kultúrához tartozik. Az EBM-ben. MRT 5, 49.
41. BAJÓT-PÉLIFÖLDSZENTKERESZT-ZABÚT (Komárom m.): A mélyszántásból gyűjtött, valószínűleg telepkerámia (bütykös bögretöredékek, csücskös fazékperemek, füles, bütykös fazék, egyenes csuporperemek stb.) a kései halomsíros kultúrát képviseli az EBM-ben. Valószínűleg a területről származik egy korongfejű, hosszú, díszített szárú bronztű. MRT 5, 47, 16.t.8.
42. BAJÓT (Komárom m.): Két tokosbalta az UK fiatalabb szakaszából az EBM gyűjteményében. MRT 5, 51. Erdélyi I. későbronzkori gödröket, valamint rekonstruálható házalapot említ. Arch. Ért. 103 (1976), 287.
43. BAKONYA-ALSÓKISBAKONYA (Baranya m.): Szórványként a régibb UK-ra jellemző kerámia a PJM gyűjteményében (belső oldalán síkozott szájperemű mély tál, behúzott, külső oldalán síkozott, valamint turbántekercsezett peremű tál stb.). Lt. sz. 69. 47. 1–3.
44. BAKONYBÉL-CSERMÁK (Veszprém m.): A felszíni gyűjtésből származó, durva, bütykös cserepek talán későhalomsíros telepre utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 22.
45. BAKONYBÉL-ERDŐLÁBA (Veszprém m.): Halmok feltárása nyomán kőlapokkal keretezett hamvasztásos temetkezések mellékletei, jellegzetes későhalomsíros kerámia és bronzok (kígyós tű) kerültek be a Pannonhalmi Apátság gyűjteményébe. Récsey V.: Arch. Ért. 20 (1900), 84, I–II. t, MRT 4, 22. Ld. a 4. tábla C.
46. BAKONYBÉL-FALUBITANG (Veszprém m.): Telepnyomokból származó későhalomsíros cserepek a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 22, 6.t. 14–17.
47. BAKONYBÉL-FEKETEHEGY (Veszprém m.): Közép szárnyállású balta és két nyitott végű, tömör karperec (az egyik díszített) a VBM gyűjteményében, valószínűleg későhalomsíros–korai UK sírhalomból. Patek 1968, 121, LXI. t. 2,3,6, MRT 4, 24.
48. BAKONYBÉL-GÁTHEGY-TUSKÓS (Veszprém m.): Csontvázas és hamvasztásos temetkezések halmokból. Friedrich B. és Mihály I. kőborítást is megfigyeltek. Kerámia és bronztűk az MNM és a Mihály gyűjteményében. Rómer 1878, 123, 47. kép 11, MRT 4, 23.
49. BAKONYBÉL-HALOMÁNY (Veszprém m.): Telepnyomokból feltehetően későhalomsíros cserepek a VBM gyűjteményében. Uo. halmok, leletek nélkül. MRT 4, 22.

50. BAKONYBÉL-ÓVÁR (Veszprém m.): Szórvány bronz borotva, Récsey V. ajándéka a VBM-nek. MRT 4, 20.
51. BAKONYBÉL-ÖREGKERÜLŐ (Veszprém m.): Az erdőben néhány halom, leletek nélkül. MRT 4, 24.
52. BAKONYBÉL-PODMANICZKYAK ÚTJA (Veszprém m.): A Somhegy és a Barát u. között kettős sánc leletek nélkül. Talán későbronzkori. MRT 4, 21.
53. BAKONYBÉL-SOMHEGY (Veszprém m.): Magas hegy fennsíkján részben kőből rakott sáncok, leletek nélkül. MRT 4, 21. Uo. a faiskola területéről szórványos, nyélnyújtványos bronzkés (Pustimer típus) az MNM gyűjteményében. MRT 4, 24.
54. BAKONYBÉL-SZENTKÚT (Veszprém m.): Szórványként két db tömör bronzkarperec és bronztű az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 121, LX. t. 1,2,4.
55. BAKONYBÉL-SZENTKÚTI DŰLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsíros cserepeket gyűjtöttek (ívelt és belső oldalukon síkozott, valamint egyenes levágott peremek, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, háromszög átm. fül stb.). A VBM gyűjteményében. MRT 4, 23.
56. BAKONYBÉL-SZOT ÜDÜLŐ (Veszprém m.): A durva, esetenként ujjbenyomásokkal tagolt peremű fazéktöredékek, a behúzott, sima és turbántekercses tálperemek, valamint a lapos agyagkarika az UK fejlettebb szakaszából származó telepre utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 20.
57. BAKONYBÉL-SZŐLŐGYEP (Veszprém m.): Telepnyomok és bolygatott halmok, leletek nélkül. MRT 4, 22.
58. BAKONYBÉL-ÚJTELEP (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsíros kerámia a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. Uo. felszántott halmok. MRT 4, 21.
59. BAKONYBÉL-VALL (Veszprém m.): A Séd menti domboldalon két halomcsoport. A múlt században feltárt halmokból, kőborításos sírok, hamvak, összetört kerámia, lándzsahegyek, kard stb. kerültek elő, valószínűleg későhalomsíros–korai UK környezetből. A környéken felszíni leletek (ívelt peremek, széles alagútszerű bütyökfűl stb.) alapján hasonló korú telepnyomokat rögzítettek. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 21.
60. BAKONYCSERNYE-LENIN U. (Fejér m.): Urnasír kerámiamellékletei a SzIM gyűjteményében. Az UK fiatalabb szakasza. Bánki Zs.: Rég.Füz. 21 (1968), 3.
61. BAKONYGYEPES (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból a későhalomsíros kultúrára jellemző cserépanyagot (ívelt és egyenesen levágott peremek, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredék, ívelt peremű, vékony falú bögrétöredék, behúzott tálperem stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 33.
62. BAKONYGYIRÓT-FELSŐGYŐRI-FÖLD (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből jellegzetes későhalomsíros cserepek (ívelt perem, ujjbenyomásos fogóbütyök stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 26.
63. BAKONYGYIRÓT-HALOMFÖLD (Veszprém m.): Felszíni szórványcserepek között néhány későhalomsíros jellegű töredék (ívelt peremű, profilált bögre töredéke, oldaltöredék függőleges bütyökfűlrel stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 26.
64. BAKONYJÁKÓ-JÁRIFÖLD (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegtelen, talán későbronzkori cserepek. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 28.
65. BAKONYJÁKÓ-LŐRINCZFÖLDEK (Veszprém m.): Domboldali telepről a korai UK-ra jellemző cserépanyag (turbántekercses tálperem, többszög átm. fültöredék, ívelt peremek stb.) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 28.

66. BAKONYJÁKÓ-SOMHÁT (Veszprém m.): Mithay S. 1968-ban patak völgyben elhelyezkedő halomcsoport egyik halmából öt szórthamvas (későhalomsíros) sírt tárt fel jellegzetes kerámiával és bronzokkal (kígyós tű). Uo. lakóház maradványát is megfigyelte a sírokéval egyező kerámiával. 1977-ben a 2. sz. halomból három síregyüttes, későhalomsíros kerámiával, bronzokkal (tör. „T” markolatának töredéke) került elő. A PHM gyűjteményében szórványos szárnyas balta. Patek 1968, 121, LXI. t. 9, Mithay S.: Arch. Ért. 96 (1969), 251, MRT 4, 29.
67. BAKONYNÁNA-IRTÁSFÖLD (Veszprém m.): Telepnyomokból gyűjtött későbronzkori cserepek között egy ferdén vágott fazékperem a későhalomsíros kultúrát jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 33.
68. BAKONYNÁNA-VEIMI DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból gyűjtött cserepek (vékony falú edény ívelt peremtöredéke, ujbbenyomásos bordás fazéktöredék) az UK-ra utal. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 34.
69. BAKONYOSZLOP-HOSSZÚFÖLDEK (Veszprém m.): Telepnyomokból a későhalomsíros kultúrára jellemző cserepeket (ívelt perem, fogóbütyök, behúzott peremű tál bütykös töredéke, tűzdelt háromszög ornamentikával díszített edény válltöredéke stb.) gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 4, 36.
70. BAKONYOSZLOP-LIBAHEGY (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsíros kerámia a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 36, 6.t. 35,36.
71. BAKONYOSZLOP (Veszprém m.): Közép szárnyállású balta az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 121. XLIV. t. 2.
72. BAKONYPÉTERD-ACKER (Veszprém m.): Telepnyomokból gyűjtött cserepek között sok az UK kezdetére jellemző töredék (ívelt perem, széles, vízszintesen átfúrt bütyökfülek, turbántekecszett tálperem stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 38.
73. BAKONYPÉTERD-KAVICSBÁNYA (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből eléggé jellegtelen későbronzkorinak tűnő cserepek, valamint egy hengeres nyakú, kihajló peremű urna az UK első felére utal. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 38, 7. t.34.
74. BAKONYPÉTERD (Veszprém m.): Szórványként a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszát jelző, gömbhasú, bütyökdiszes füles kancsó a VBM gyűjteményében. MRT 4, 39.
75. BAKONYSZENTIVÁN-HOMOKFÖLD (Veszprém m.): Telepnyomokból széles, átfúrt bütyökfül a későhalomsíros korszakból. Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 42.
76. BAKONYSZENTIVÁN-TÓRA DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegzetes, későhalomsíros ferdén levágott perem a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 43.
77. BAKONYSZENTKIRÁLY-ELSŐ TÁBLA (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegtelen cserepek között néhány, talán későbronzkori darab. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 46.
78. BAKONYSZENTKIRÁLY-HAJMÁS PUSZTAHÁRMAS (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsíros edénytöredékek a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 46, 6. t.8–13.
79. BAKONYSZENTKIRÁLY-KENDERFÖLD (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből karcolt, talán későbronzkori cserép a VBM gyűjteményében. MRT 4, 46.
80. BAKONYSZENTKIRÁLY-ZÖRÖGHEGY (Veszprém m.): Sáncokkal, árkokkal erősített, magaslati település, a hegyoldalon teraszokkal. A Nováki Gy. által 1965–66, illetve az 1968-ban végzett feltárások során 80–90 cm vastag rétegből az UK fejlettebb szakaszát képviselő kerámia, holdidolok, s egyéb telepnyomok kerültek napvilágra. A VBM gyűjteményében. Uo. a hegyoldalon levő dombon kisebb, részben bonygatott halmokból álló csoport. MRT 4, 46.
81. BAKONYSZENTKIRÁLY-ZÖRÖGTETŐ ALJA (Veszprém m.): Talán a zöröghegyi földvárrel összefüggő két halom a hegyoldalon. MRT 4, 47.

82. BAKONYSZENTLÁSZLÓ-KESELŐHEGY (Veszprém m.): A földvárát mintegy 5 km hosszban sánc veszi körül. A Nováki Gy. által, az 1962–63-ban végzett kutatások, sáncátvágások során fontos telepmaradványok (sáncszerkezet, kőből rakott kapu stb.), valamint a későhalomsíros–korai UK-ra jellemző kerámia kerültek napvilágra. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 51.
83. BAKONYSZENTLÁSZLÓ-MALOMERDŐ (Veszprém m.): A hegytetőn halomcsoport, leletek nélkül. MRT 4, 52.
84. BAKONYSZENTLÁSZLÓ-PÓHEGY (Veszprém m.): Telepnyomokból későbronzkori cserepek a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 50.
85. BAKONYSZENTLÁSZLÓ-VINYE-MAJOR (Veszprém m.): Telepnyomokból árkolt, síkozott cserepek a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. Uo. a Csikóvár területén talán a településhez tartozó, magányos halom. MRT 4, 51, 7. t. 23–30.
86. BAKONYSZENTLÁSZLÓ (Veszprém m.): Töredékes bronz sarló és közép szárnyállású balta Kálóczy L. gyűjteményében. MRT 4, 52.
87. BAKONYSZÜCS-KÁPOLNA DÜLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből ívelt és egyenesen levágott perem-töredék a PHM gyűjteményében. A későhalomsíros–korai UK típusai. MRT 4, 59.
88. BAKONYSZÜCS-SZAJHAHEGY (Veszprém m.): Egy nagyobb és több kisebb halomból álló csoport, leletek nélkül. MRT 4, 56.
89. BAKONYSZÜCS-SZÁZHALOM (Veszprém m.): Több mint kétszáz halomból álló csoport a Parajoshegy lábánál. Mihály I. a múlt század folyamán feltárt néhány halmot. A szórthamvas sírokból az összetört kerámia mellett kard, szárnyas balta, lándzsa, tör, fibula, tű stb. mellékleteket említ Römer, aki néhány halom anyagát az MNM-be vitte. Itt Bakony-Somhegy névvel került leltárba. Holste 1951, 14, 23. t. 12–18, MRT 4, 58, Patek E. feltárta az egyik halom háromnegyed részét. Kövekkel fedett sírban árkolt kerámiát, tört, lándzsát, tűt és borotvát talált. A VBM gyűjteményében. Patek 1970, 41–, I–IV. t. Ld. az 5. tábla D, 8. tábla B, D–E.
90. BAKONYSZÜCS-VÁRHEGY (Veszprém m.): Magas hegy tetején sánccal erősített földvár, leletek nélkül. MRT 4, 56.
91. BAKONYTAMÁSI-ASSZONYRÉT DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegzetes későhalomsíros kerámia a PHM gyűjteményében (ívelt, csücskös perem, széles „alagút” fül, ujjbenyomásos borda stb.). MRT 4, 63.
92. BAKONYTAMÁSI-BORNÁT (Veszprém m.): Telepnyomokból felszíni gyűjtésként a korai UK-ra jellemző, ferdén árkolt cserép a PHM gyűjteményében. MRT 4, 62.
93. BAKONYTAMÁSI-HATHALOM (Veszprém m.): Szárnyas balta és nyélnyújtványos kard markolattöredéke az MNM gyűjteményében. Hampel 1892, 7, MRT 4, 64. A régi falu helyéről tokos balta az MNM-ben. Hampel 1892, 58. Alacsony dombháton nagyméretű halmok egyikében négy, kővekből kialakított sírládát leltek csontvázakkal, rosszul égetett edényekkel. MRT 4, 61.
94. BAKONYTAMÁSI-KISHÍD DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból későbronzkori kerámia a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 63.
95. BAKONYTAMÁSI-NÉGYLÁPÚ DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból későbronzkori kerámia, köztük egy függőlegesen árkolt vállú edénytöredék. Felszíni gyűjtés. A PHM gyűjteményében. Uo. tokos balta a Mihály gyűjteményben. MRT 4, 62.
96. BAKONYTAMÁSI-NYÍRES DÜLŐ (Veszprém m.): Szárnyas balta Kárpáti L. helyi gyűjteményében. MRT 4, 63.

97. BAKONYTAMÁSI-PAPERDŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből talán a korábbi UK-ra jellemző ívelt tálperem és néhány grafitos cserép a PHM gyűjteményében. MRT 4, 63.
98. BAKONYTAMÁSI-SAROKRÉT (Veszprém m.): Patak árterében kisebb halomcsoport, leletek nélkül. MRT 4, 63.
99. BAKÓCA-OKORVÖLGY (Baranya m.): A későhalomsíros—korai UK településéről származó kerámia a PJM gyűjteményében (behúzott, vízszintesen síkozott peremű tál, ferdén vágott peremtöredék, nagyméretű fogóbütyök, ívelt peremű csupor nagy füllel stb.). Lt.sz. 69.52. 2—5.
100. BAKÓCA-SZÉLESPART (Baranya m.): A PJM gyűjteményében levő kincslelet tokosbaltákkal, vésőkkel, tör töredékekkel, talpas baltával, nyújtványos sarlókkal (sok), és kevés töredékkel. Az UK régibb szakasza, kurdi szint. Lt.sz. 69.22. 1—130.
101. BALATONAKALI-SÁGPUSZTA (Veszprém m.): Sági K. szőlőforgatásnál előkerült későbronzkori cserepekről számol be. Bronz karperec a VBM gyűjteményében. MRT 2, 29.
102. BALATONAKALI-TEMETŐ (Veszprém m.): Urnasír turbántekercses peremű tállal. Elpusztult. MRT 2, 29.
103. BALATONALMÁDI-BAUXITKUTATÓ (Veszprém m.): Patak menti teraszon korai UK jellegű cserepeket (fogóbütykös oldaltöredék, síkozott szájsperem, hengeres nyaktöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 33.
104. BALATONALMÁDI-KÁPTALANFÜRED (Veszprém m.): Szórványként bütyökfogós oldaltöredék a VBM gyűjteményében. MRT 2, 31.
105. BALATONBERÉNY-NAGYERDŐ (Somogy m.): A Darnay leltárból füles, tokosbalta a KBM gyűjteményében. Lt.sz. 96.128.1.
106. BALATONBOGLÁR (Somogy m.): Szórványként telepkerámia a KBM gyűjteményében (turbántekercses peremű, árktolt vállú tálak stb.) Kuzsinszky 1920, 22, 27. kép, Patek 1968, 53. LXXXIX. t. 11—15.
107. BALATONEDERICS (Veszprém m.): A Balatonra lejtő domboldalon megfigyelt telepnyomokból UK jellegű cserepeket (behúzott tálperemek, ívelt peremű csoporttöredék) gyűjtöttek. Nem messze a szomszédos dombháton nagyobb kiterjedésű telepre utaló elszíneződésekből hasonló jellegű kerámiaanyag a KBM gyűjteményében. MRT 1, 36.
108. BALATONENDRÉD (Somogy m.): Későhalomsíros szórványkerámia és közép szárnyállású balta az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 1/1932, 37/1938. Ld. a 42. tábla 1—11.
109. BALATONFENYVES (Somogy m.): Kis bronzkincs a KBM gyűjteményében kettős bordás, nyélnyújtványos sarlókkal, tokosbaltával, nyitott karperecekkel stb. Az UK fiatalabb szakasza, IV. fázis. Mozsolics 1975, 19—, VIII. t.
110. BALATONFŐKAJÁR-APÁTI (Veszprém m.): Patak menti magaslaton gyűjtött cserepek (turbántekercses szájsperemek, ferdén vágott perem, fogóbütykös oldaltöredék stb.) korai UK telepre utalnak. U. itt késő-bronzkori urnasír is napvilágra került. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 36.
111. BALATONFŐKAJÁR-BALATONALIGA (Veszprém m.): A két község határából Patek „BD—HA1” telepet említ. Patek 1968, 76.
112. BALATONFŐKAJÁR-RÓKALIKAK (Veszprém m.): Az MRT telepnyomokból származó, behúzott és kihajló, síkozott peremű edénytöredékeket említ. MRT 2, 37.
113. BALATONFŐKAJÁR-SZŰCSFÖLDEK (Veszprém m.): Domboldalon, hosszan húzódó területen gyűjtött cserepek (ferdén árktolt oldaltöredék, enyhén ívelt peremek stb.) korai UK településre utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 36.

114. BALATONFÖLDVÁR (Somogy m.): Lakógödörből származó, az UK végére keltezhető, zömmel fogóbütykös, ujjbenyomásos bordával díszített fazekak a KBM gyűjteményében. Patek 1968, 53, LXXXIX. t. 1–5, 9–10.
115. BALATONFÜRED-ARÁCS-BENE U. (Veszprém m.): Patak menti dombon feltárt szemétgödörből származó későbronzkori cserepek (köztük háromszög atm. fültöredék) korai UK telepre engednek következtetni. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 43.
116. BALATONFÜRED-ARÁCS-HARASZTI DŰLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból feltehetően későhalomsíros cserepek a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 2, 43, 11 t. 1–4.
117. BALATONFÜRED-BEREKRÉT (Veszprém m.): Telepnyomokból talán a korai UK-ból származó település cserepeit (ujjbenyomásos bordával díszített, valamint egyenesen levágott és enyhén ívelt peremek stb.) gyűjtötték össze. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 41.
118. BALATONFŰZFŐ-SZALMÁSSY TELEP (Veszprém m.): Terepjárás során az UK-ra jellemző cserepek (egyenes és ívelt perem, behúzott tálperemek, kettős átfúrású bütyökfűl, durva edény ujjbenyomkodással díszített töredékei stb.) kerültek be a VBM gyűjteményébe. Lt.sz. 73.11. 1–9. Palágyi Sz.: Rég.Füz. 27 (1974), 3.
119. BALATONFŰZFŐ (Veszprém m.): Az MNM gyűjteményében az UK fiatalabb szakaszából származó, széles végélű, füles tokosbaltá található. Patek 1968, XLIV. t. 10.
120. BALATONGYÖRÖK-BECEHEGY (Veszprém m.): Valószínűleg férfisírból származó két díszített, tüskés korongdísz és bronztű a KBM gyűjteményében. A tű elveszett. Kuzsinszky 1920, 117, 158. kép, MRT 1, 37, 10. t. 3.
121. BALATONGYÖRÖK-BECEHEGYI MAJOR (Veszprém m.): Nagyobb kiterjedésű telepre utaló cserépanyagot gyűjtöttek a felszínről. A KBM gyűjteményében levő cserepek (ívelt peremű urnatöredék) az UK-ra keltezhetők. MRT 1, 38.
122. BALATONGYÖRÖK-BÓDISKERESZT (Veszprém m.): Két, árok által félbevágott urnasírból az UK jellegzetes leletei. A síkozott peremű tálban levő hamvakat másik tál borította. A KBM gyűjteményében. Horváth L.: Arch. Ért. 100 (1973), 257.
123. BALATONGYÖRÖK-SZÉPKILÁTÓ (Veszprém m.): Felszíni szórványként az UK-ra jellemző cserepek (függőleges bordás fazéktöredék, turbántekercsezett tálperem) a KBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.74.1.
124. BALATONHENYE-DOBOGÓ-PATAK (Veszprém m.): A környéken mutatkozó telepnyomokból talán az UK-ra jellemző cserép (ívelt nyaktöredék) a KBM gyűjteményében. MRT 1, 41.
125. BALATONKENESE-AKARATTYA (Veszprém m.): A Magasparton gyűjtött cserepek között a síkozott szájpere az UK jelenlétére enged következtetni. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 53.
126. BALATONKENESE-ALTELEK (Veszprém m.): Balaton menti magaslaton, nagyobb kiterjedésű területén, települési nyomokból a későhalomsíros–korai UK-ra jellemző cserepeket (ívelt peremek, turbántekercses és síkozott szájpere, széles, alagútszerűen átfűrt bütyökfűl, csücskös tálperem stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 52.
127. BALATONKENESE-BAJCSY-ZS. U. (Veszprém m.): A Magaspart lejtőjén beásásból patics és cserépanyag (enyhén ívelt és behúzott tálperem stb.) került elő a későbronzkor közelebről meg nem határozható szakaszából. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 53.
128. BALATONKERESZTÚR (Somogy m.): A késői UK-ra jellemző, kúpos nyakú kis urna. Szórvány a KBM gyűjteményében. Patek 1968, 53, LXXXIX. t. 8.
129. BALATONKILITI (Somogy m.): Több ép és töredékes darabot, öntörögöt tartalmazó kincslelet, többek között nyélnyújtványos sarlókkal, főként V bordás tokosbaltákkal, „D” típusú tör, II/a típusú kard töredékével stb. Az UK régibb szakasza, kurdi szint. Kuzsinszky 1920, 4, 6–9. kép.

130. BALATONMAGYARÓD (Zala m.): Függőlegesen árkolt vállú edénytöredék és néhány más UK cserép telepnyomokból (2. sz. lelőhely). Kihajló, közöttük turbántekercses peremtöredékek telepről (4. sz. lelőhely). Horváth J.: Alsó Zalavölgy. Tokosbalta az NTM gyűjteményében. Lt.sz. 61.56.1.
131. BALATONMAGYARÓD-HÍDVÉG (Zala m.): Behúzott, ferde, valamint kihajló, síkzott peremtöredék telepnyomokból (12. sz. lelőhely). Horváth J.: Alsó Zalavölgy. „Pustimer” kés töredéke a KBM gyűjteményében. Lt.sz. 58.738.612.
132. BALATONMAGYARÓD-ZIMÁNY (Zala m.): V mintás, fül nélküli tokosbalta, ívelt élű tokos lándzsahegy Lantos H. zalavári gyűjteményében. Patek 1968, 121, LI.t. 11, 13.
133. BALATONRENDES (Veszprém m.): Felszíni telepnyomokból származó, UK jellegű cserepek (behúzott tálperem), valamint hasonló korú temetőre utaló kerámia és bronzlándzsa a KBM gyűjteményében. MRT 1, 43.
134. BALATONSZABADI-GAMÁSZ (Somogy m.): A gamászi csárda alatt sorban elhelyezkedő hat urnasírt tártak fel jellegzetes halomsíros kerámiával. Egyetlen, profilált idomú, a KBM gyűjteményében levő csésze kivételével az anyag elpusztult. Kuzsinszky 1920, 206, 235. kép, Patek 1968, 122, LXXXIX. t.7.
135. BALATONSZEMES (Somogy m.): Néhány ép és töredékes nyélnyújtványos sarlóból, V bordás tokosbaltából és töredékeiből álló bronzkincs a PJM gyűjteményében. Az UK régibb szakasza, kurdi szint. Lt.sz. 1938/832.
136. BALATONSZŐLŐS-SZÁKA (Veszprém m.): Az MRT telepnyomokból származó, jellegtelen, talán későbronzkori cserepekről tudósít. MRT 2, 56.
137. BALATONSZEPEZD (Veszprém m.): Jellegtelen, barnás színű cserepek az UK telepét jelzik a KBM gyűjteményében. Nem messze a lelőhelytől kőpakolásos hamvasztásos sírok cserepeit gyűjtötték össze. A KBM-ben levő kerámia az UK legvégét, a HC periódus elejét jelzi (hengeres nyakú urna oldaltöredéke, egy másik hasonló, vállán körbefutó besímitással, behúzott peremű tál). MRT 1, 46.
138. BALATONSZŐLŐS-ÖREGRÉT (Veszprém m.): Patak menti dombon, telepmaradványokból későhalomsíros jellegű cserepeket (kettős, vízszintes bordával díszített fazékperem, egyenesen levágott perem stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 57.
139. BALATONSZENTGYÖRGY (Somogy m.): Az UK fiatalabb szakaszára keltezhető hamvasztásos umasír mellékletei a KBM gyűjteményében. Bordadíszes urna, ívelt peremű csésze és turbántekercses peremű tál. Lt.sz. 65.254.
140. BALATONUDVARI-KISCSE (Veszprém m.): Vizenyős rétből kiemelkedő területen kisebb, a korai UK-ba tartozó cserepeket (enyhén ívelt és turbántekercsezett szájrperem, háromszög átm. fültöredék, ujjbenyomásos bordával díszített oldaltöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 58.
141. BALATONVILÁGOS-MARHALEJÁRÓ (Veszprém m.): A parti löszfal oldalából előkerült cserepek (ívelt peremű csuprok, félgömb idomú tálak, bordadíszes fazék töredékei, karcolt vonalakkal és árkolt bütyökkel díszített bögrétöredék stb.) a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszára utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 60–, 10. t. 11.
142. BALATON VIDÉKE. Több nyélnyújtványos sarlóból, nyélnyújtványos kardtöredékekből, V bordás tokosbaltából, közép szárnyállású baltákból stb. álló nagy kincslelet az UK régibb szakaszából. Kurdi szint. W. Angeli: MAGW XCIII–XCIV (1964), 77–.
143. BARACS (Fejér m.): Hosszú, ívelt élű tokoslándzsa az UK korai szakaszából az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 120.1869.1.
144. BARACSKA (Fejér m.): Három bordás markolatú bronzkard a SZIM, bronztőr az MNM gyűjteményében. Marosi A. 1913, 190, 1937, 13. Lt.sz. 76.1906.4.
145. BARBACS (Győr-Sopron m.): Patek E. keskeny lándzsacsúcsot említ. Patek 1968, 28.

146. BARNAG-DISZNÓHÍZLALDA (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból származó síkozott peremtöredékek a későbronzkort képviselik. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 63.
147. BARNAG-HOSSZÚFÖLDEK (Veszprém m.): Patak menti domboldalon, telepnyomokból az UK-ra jellemző cserepeket (behúzott tálperem, egyenesen levágott peremek stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 63.
148. BARNAG-KÁPOLNAI DŰLŐ (Veszprém m.): Egykori patak menti telepen az UK korai szakaszára keltezhető cserepek (síkozott és turbántekercses perem, háromszög átm. fül) és bronztű kerültek elő. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 63.
149. BARNAG-VADALMI DŰLŐ (Veszprém m.): Patak menti telepen későbronzkori cserepeket és bronz nyílhegyet gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 63.
150. BÁGYOGSZOVÁT (Győr-Sopron m.): „D” típ. markolatnyújtványos tűr a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941, 32.
151. BÁRDUDVARNOK-LIPTÓFA (Somogy m.): Draveczy B. „HA-B” telepet, Patek E. az UK-ba tartozó agyagtárgyat említ. A KRM gyűjteményében. Draveczy B.: Rég.Füz. 10 (1962), 2, Patek 1968, 53.
152. BÁTA-CENEDEVÖLGY (Tolna m.): Wosinszky feltehetően UK települést említ a helyről. Wosinszky 1896, 377, LXXXIV. t. 3, Patek 1968, 54.
153. BÁTA-ÖREGHEGY (Tolna m.): Teraszos, Wosinszky szerint erődített földvár. Fennsíkján és lejtőjén UK telepnyomok. Valószínűleg az Öreghegy környéki telepekhez tartozó temetkezésekből származik a dél-dunántúli urnasíros kultúra kései szakaszának az SzBM gyűjteményében levő szórványanyaga. Wosinszky 1896, 233-53-122. LXXXVII. t. 1–11. Ld. a 13. tábla C.
154. BÁTASZÉK-FŐ U. (Tolna m.): Az Öreghegy alatti lelőhelyről Wosinszky őskori tűzhelyről, valamint tokosbaltáról tudósít. Wosinszky 1896, 377, Patek 1868, 54.
155. BÁTASZÉK-HORGASI DŰLŐ (Tolna m.): Wosinszky feltehetően UK kori urnát említ kalcinált csontokkal. Wosinszky 1896, 377, Patek 1968, 54.
156. BÁTASZÉK (Tolna m.): Nyélnyújtványos sarlók, valamint ezek töredékei, tokos balták és töredékeik, áttört késnyél stb. valószínűleg kincsleletből az SzBM gyűjteményében. Az UK régibb szakasza, kurdi szint.
157. BECSEHELY (Zala m.): Zárt gödöranyagban a korai UK jellegzetes kerámiatípusai kerültek elő. Turbántekercses tálperemek, ferdén árkolt válltöredékek, síkozott peremek, háromszög átmetszetű, magas csészefülek mellett a későhalomsíros korszak jellegzetes ornamentikájával találkozunk. Kalicz N. és Horváth L. ásatása, a ZGM gyűjteményében.
158. BECSVÖLGYE (Zala m.): A Kislengyel-patak völgyében, telepnyomokból származó durva fekete kerámiát, síkozott peremtöredéket keltez Müller R. az UK idejére. A ZGM gyűjteményében, felszíni gyűjtés. Müller 1971, 21. V. t. 5.
159. BECSVÖLGYE-BARABÁSSZEG (Zala m.): Szentmihályi I. gyűjtéséből ívelt peremű fazéktöredékek, fogóbütykös oldaltöredék a ZGM gyűjteményében, a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszából. Korek 1960, 69.
160. BELECSKA-KAPOSPART (Tolna m.): Torma I. felszíni gyűjtéséből kihajló síkozott peremek, bütykös oldaltöredékek, egyenesen levágott peremrész UK telepről származnak. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.4.
161. BELECSKA-TSZ KERTÉSZET (Tolna m.): Felszíni gyűjtésből turbántekercses és árkolt edénytöredékek az SzBM gyűjteményében. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
162. BELECSKA (Tolna m.): Felszíni gyűjtésből síkozott és turbántekercsezett peremtöredékek az SzBM gyűjteményében. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.

163. BEREMEND-BCM (Baranya m.): A korai UK telepmaradványai gödörlakásokkal, kerámiával (behúzott, külső oldalán vízszintesen síkozott, illetve turbántekercsezett peremű tál, ferdén levágott perem, háromszög átm. fül stb. Az egyik gödörben 20,8 kg-os öntőlepenyéből, töredékekből, selejtekből álló bronzkincs. A PJM gyűjteményében. Lt.sz. 69.29. 1–30. Kiss A.: Rég.Füz. 23 (1970), 4.
164. BERHIDA-SZÉNAHORDÓ DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból a későhalomsíros–korai UK-ra jellemző kerámiát (ívelt és ferdén levágott peremek, karcolt és függőlegesen árkolt, valamint bütyökdiszes oldaltöredékek stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 71.
165. BERHIDA-TÚZOKTELEK (Veszprém m.): Szórványként karcolt díszű későhalomsíros bronz karperec a VBM gyűjteményében. MRT 2, 72.
166. BERZENCE (Baranya m.): Kisebb kincslet az MNM gyűjteményében, néhány töredékes nyélnyújtványos sarlóval, tokos baltával (egyik V bordás), öntöröggel. Az UK régebbi szakaszából, kurdi szint. Lt.sz. 16/1938. 1–6.
167. BÉB-KERTEKALJA (Veszprém m.): Telepnyomokból származó cserepek között a széles, függőleges árkolású oldaltöredék, valamint a turbántekercses perem a korai UK-ra utal. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 66.
168. BÉB-PÁSZTORHÁZI DÜLŐ (Veszprém m.): Későhalomsíros talpas tálból és turbántekercses táltöredékből álló szórványlet a VBM gyűjteményében. Patek 1968, 122, LX.t.7, LII. t.1, MRT 4, 66.
169. BIATORBÁGY-HERCEGHALOM (Pest m.): Körkörös bordákkal díszített pajzsdudort, nyélnyújtványos sarlót, töredékes T bordás tokos baltákat, kardpenge töredékeit, nyitott és zárt karikákat, visszapödrött végű nyakpereceket, öntörököket tartalmazó kincslet az UK régebbi szakaszából. Kurdi horizont. Hampel III, CCIX.t.
170. BIATORBÁGY (Pest m.): Szórványbronzok a MNM gyűjteményében, egy csoportban: talpas balta, füles, kávas típusú tokosbalta, rövid tokosvéső, illetve rövid pengéjű, bordázott lándzsacsúcs. Valószínűleg a későhalomsíros időszakból. Patek 1968, 122, XLIV. t.4, 11, LXI.t.4, XLIII.t.6.
171. BIRJÁN I. (Baranya m.): Szórványos, valószínűleg temetőből származó umák a PJM gyűjteményében. A déldunántúli UK fiatalabb szakaszából. U. itt szárnyas balta. Patek 1968, 54 C. t. 10–11.
172. BIRJÁN II. (Baranya m.): Sok nyélnyújtványos sarlóból (terramare típus is), V bordás tokos, közép szárnyálású baltákból, töredékekből, öntőlepenyéből (Keftiu ingot) álló bronzkincs a régebbi UK-ból. Kurdi szint, a PJM gyűjteményében. Arch. Ért. 16 (1896), 443.
173. BODA-NYÁROSTÓ DÜLŐ (Baranya m.): Valószínűleg telepről származó kerámia (behúzott, vízszintesen síkozott és turbántekercses peremű tál, ívelt, belső oldalán síkozott perem stb.) a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 72.15.
174. BOKOD-ERŐMŰ (Komárom m.): Az MNM gyűjteményében levő, nyolc spirál-korongos fibulából, vékony karikából, cipő alakú öntörögökből stb. álló kincslet. Az UK első fele, kurdi szint (?). Lt.sz. 62.17.1–6.
175. BOKOD (Komárom m.): Hengeres nyaktöredék. függőlegesen árkolt válltöredékek, profilált csészetöredék az MNM gyűjteményében. Az UK korábbi szakasza. Lt.sz. 14/888.35.
176. BONYHÁD-KERESZTHEGY (Tolna m.): Patek E. UK korabeli temetőt említ, amelynek leletanyaga az MNM gyűjteményében található (Füles bögre, kis edény stb.). Lt.sz. 6.1950. 18, 19. Patek 1968, 54.
177. BONYHÁD VIDÉKE (Tolna m.): Ép és töredékes bronztárgyakból álló nagy kincslet az MNM gyűjteményében. Pontos lelőhelye ismeretlen. Nyélnyújtványos sarlók, keskeny tokos balták, szárnyas baltatöredékek, ívelt élű lándzsahegyek, karperec töredékek, edénytöredékek, bordadíszes kalapszak, páncéling (?) töredékei, övkapocs stb., az UK korábbi szakaszából. Kurdi szint. Hampel II, CLI–CLIII.t.
178. BORSOSGYŐR-FELSŐBOZÓT (Veszprém m.): Telepnyomokból kihajló síkozott és behúzott peremek, valamint korongalakú agyagtárgy a PHM gyűjteményében. MRT 4, 68, 22. t.10.

179. BORSOSGYÖR-PITYERDOMB (Veszprém m.): Patek E. a Pityerdomb nevű halomnak egy negyedét kutatta meg. Szórthamvas temetkezést talált, későhalomsíros leletanyaggal. Patek 1970, 48. V.t.
180. BORSOSGYÖR-TÉGLAGYÁR (Veszprém m.): Az agyagbányából jelentős település maradványai és hamvasztásos sírok mellékletei a VBM és a PHM gyűjteményében. Lesározott gödörlakások, szemétgödörök, valamint a Patek E. által feltárt cölöplyukas lakógödör a későhalomsíros–korai UK emlékei. A közölt edények egy része valószínűleg sírból származik. Patek 1970, 48, MRT 4, 69, 22. t.1–9. Ld. a 3. tábla D.
181. BORSZÖRCSÖK-CSIGERE-PATAKTÓL. É-ra (Veszprém m.): Vizenyős területen kiemelkedő, nagyobb kiterjedésű településen a korai UK-ra jellemző cserepeket (ívelt peremek, ujjbenyomásos bordával, bütyökkel díszített házikerámia, széles árkolású oldaltöredék, vízszintesen síkozott, behúzott tálperem stb.) gyűjtöttek. a VBM-ben. MRT 3, 41..
182. BORSZÖRCSÖK-CSIGERE-PATAKTÓL Ny-ra (Veszprém m.): Dombtetőn, nagyobb kiterjedésű területen telepre utaló cserépanyag került elő (jellegtelen, durva cserepek), talán a későbronzkorból. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 41.
183. BORSZÖRCSÖK-IKLAND (Veszprém m.): Nagyobb területen jelentkező telepnyomokból UK jellegű cserepek (behúzott peremek, fordított csonkakúpos tálka, ujjbenyomásos bordás oldaltöredék stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 3, 42.
184. BORZAVÁR-ALSÓTÜNDÉRMÁJOR (Veszprém m.): Teraszos domboldalon telepre utaló, későhalomsíros cserepeket (ívelt peremű, vállán pontsorral díszített bögretöredék, rovátkolt bordás fazékperem, háromszög átm. fül stb.) gyűjtöttek. A szomszédságban hatvannégy halomból álló csoport. A század elején néhányat feltártak. Kőpakolásos sírokból többek között szemüveg fibula, kígyós tű, karcolt díszű tű, karperec, cserepek a VBM gyűjteményében. Patek 1968, 28, LXIII. t. 11–15, MRT 4, 72.
185. BORZAVÁR-BOCSKORHEGY (Veszprém m.): A hegyen halomcsoport. Valószínűleg ezekből származik két tömör, karcolt díszítésű bronz karperec és egy huzaldarab. A VBM gyűjteményében. Patek 1968, LXIII. t.9–10. MRT 4, 72, 5.t. 8–14.
186. BORZAVÁR-PÁLIHÁLÁS (Veszprém m.): Domb tetején és oldalán néhány halom, és 1–2 m átm. elszíneződések későbronzkori cserepekkel. MRT 4, 73.
187. BŐLCSKE-MAGYARHALMI DÜLŐ (Tolna m.): Felszíni gyűjtésből későhalomsíros–korai UK telepre utaló cserepek (karcolt vonal és pontsor díszítéses oldaltöredékek, egyenesen levágott, vízszintesen árkolt peremtöredék, enyhe, széles turbántekercszéssel díszített, behúzott tálperem stb.) az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 66.39.
188. BŐLCSKE-SZENTANDRÁS (Tolna m.): Patek E. „BD–HA1” korú szórványt említ. Patek 1968, 76.
189. BŐLCSKE-VÖRÖSKERESZT (Tolna m.): Wosinszky M. ferdén árkolt oldalú füles, valamint hengeres nyakú, kétfülű „lausitzi” edényt említ. U. erről a lelőhelyről sarló az MNM-ben. Wosinszky 1896, 395.
190. BŐNYRÉTALAP-ÖRKÉNYPUSZTA (Győr-Sopron m.): Szórványként nyélnyújtványos, II/a típ. kard a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941. 31, XIX. t.3.
191. BUDAKALÁSZ-ÁRAMÁTALAKITÓ (Pest m.): Patek E. az UK végére keltezhető urnasírt említ az SzFM gyűjteményéből. Patek 1968, 73.
192. BUDAKALÁSZ-DUNAPART (Pest m.): Banner J. az UK közepe tájára keltezhető urnasírokat tárt fel. Valószínűleg a temető további sírját mentette meg Soproni S.: Arch. Ért. 83 (1956) 94, Patek 1968, CVI.t.1–5.
193. BUDAKALÁSZ-KŐFARAGÓ (Pest m.): Bp. határában, a Dunaparton két síregyüttes került napvilágra az UK középső szakaszából. A BTM gyűjteményében. Lt.sz. 67.55. 1–4, 57. 1–3. Uo. szórványként egy csücsökfüles, UK-végi csupor is előkerült. Ld. az 51. táblát.

194. BUDAKALÁSZ-TANGAZDASÁG (Pest m.): A Felszabadulás útja mentén elhelyezkedő magaslati település maradványait (az UK régebbi szakaszába keltezhető cserépanyag, paticskok stb.) őrzí az MNM, Schreiber R. és Kőszegi F. leletmentése. Patek 1968, 73.
195. BUDAKALÁSZ-POMÁZ (Pest m.): Rövid tölcseres nyakú, ívelt vállú, körbefutó pont-bütyöksoros trébeléssel díszített, nagyméretű bronzedény töredéke az UK fiatalabb szakaszából az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 13.1906.
196. BUDAŐRS (Pest m.): Későbronz–kora hallstattkori urnatemetőről van tudomásunk Budakeszi határából. Kalicz–Gazdapusztai: Arch.Ért. 83 (1956), 94.
197. BUDAŐRS-HOSSZÚRÉT (Pest m.): A római kori település területén gyűjtött cserépanyag nagyobb kiterjedésű UK települést jelez, a BTM gyűjteményében. Kaba M.: Arch.Ért. 91 (1964), 254.
198. BUDAPEST (I.) GELLÉRTHEGY: Magaslati település lakóház és hulladékgyödrök maradványaival. Az erősen lekopott rétegekből kevés leletanyag. A sziklatemplom feletti részen döngölt padló és tűzhelyek környékéről a későhalomsíros korszakra jellemző cserépanyag. A telepjelenségek zömét már a fiatalabb UK kerámiaja keltezi, amely átnyúlik a HC periódusba. A BTM gyűjteményében. B. Kutzián 1948, 11. I–II.t, Patek 1968, 73, Bónis 1969, 202–.
199. BUDAPEST (I.)-TABÁN: A gellérthegyivel összetartozó telep, kerek alapú lakógyödrökkel, vermekkel. A kerámiaanyag zöme megegyezik a gellérthegyivel, az UK fiatalabb szakaszát képviseli. A BTM gyűjteményében. Patek 1968, 73, Bónis 1969, 84.
200. BUDAPEST (I.) VÁRHEGY: Magaslati település erősen lekopott telepjelenségeiből, elsősorban a XXXVI. zárt veremanyagból származó, az UK második felére jellemző cserépanyag a BTM gyűjteményében. Az MNM gyűjteményében levő, vékony karperecekből, nyílhegyből és karcolt, kúpos fejű tűkből álló bronzegyűttes ennél jóval korábbi. Nagy 1952, 190–, Patek 1968, 74, LXVIII. t. 7–12.
201. BUDAPEST (II.)-PESTHIDEGKÚT (Dózsa Gy. u.): A patak menti több korszakot felölelő településről az UK kerámiaja is előkerült. A BTM gyűjteményében. Kőszegi F.: Rég.Füz. 25 (1972), 5.
202. BUDAPEST (II.)-PESTHIDEGKÚT: Tompa bronz öntőleplenyt említ az MNM gyűjteményéből. Tompa 1942, 107.
203. BUDAPEST (NAGYKOVÁCSI)-REMETE-BARLANG: A barlang őskori rétegsorából UK cserepek is előkerültek. A BTM gyűjteményében.
204. BUDAPEST (III.)-BÉCSI U.: Garády S. ásatása során tűzhelyek, putrik, kemencék, valamint az UK kései szakaszából származó kerámia. A BTM gyűjteményében. Garády S.: Bud.Rég. 13 (1943), 408.
205. BUDAPEST (III.)-CSÚCSHEGY: Az UK-ra utaló telepnyomok szórványos cserépanyaggal a BTM gyűjteményében. (Németh M. és Szirmai K. ásatása.)
206. BUDAPEST (III.)-GÁZGYÁR: Nagy T. a „váli kultúrához” tartozó urnasírt említ. Nagy 1962, 31.
207. BUDAPEST (III.)-HAJÓGYÁR-SZIGET: Nagy T. telepnyomokat említ. Nagy 1962. 31.
208. BUDAPEST (III.)-HARRER P. U.: Hulladékgyödör a korai UK kerámiaanyagával a BTM gyűjteményében. Ld. a 14–18, 19. tábla 2–3, 42. tábla 12–14.
209. BUDAPEST (III.)-KOSSUTH L. ÜDÜLŐPART: Hamvasztásos temető néhány urnasírja került elő az UK fejlettebb szakaszához tartozó kerámiával. A BTM gyűjteményében. Nagy L.: Bud.Rég. 19 (1959), 248, 8. kép. 1–4. Valószínűleg idetartozik a G. Csánk V. által leletmentett urnasír a Bányászati üdülő területéről. Lt.sz. 60.13. 1–5.
210. BUDAPEST (III.)-PUSZTATEMPLOM: A Bűdösárok mentén elhelyezkedő temető három urnasírjának edénymellékletei az UK fejlettebb szakaszára utalnak. A BTM gyűjteményében (részben közölt). Tompa 1942, 102, 19.t. 14.

211. BUDAPEST (III.)-PÜNKÖSDFÜRDŐ: Patek E. valószínűleg temetőhöz tartozó szórványkerámiát közöl a váli kultúra köréből. Patek E.: Arch.Ért. 82 (1955), 173—.
212. BUDAPEST (III.)-KÜLSŐ SZENTENDREI U.: A Tompa által közölt leletanyag valószínűleg a fiatalabb UK-hoz tartozó telepről származik. Tompa 1936, 15.
213. BUDAPEST (III.)-BÉKÁSMEGYER-VÍZMŰVEK: Nagy kiterjedésű település maradványai: szegletes putrik, hulladékgyödrök gazdag leletanyaggal a BTM gyűjteményében. A vizesárokkaal körülvevtt telepet igen hosszú ideig, a későhalomsíros kortól a koravaskor kezdetéig lakták. Tompa 1942, 101—, 18. t. 1—2, 19. t. 4—13, 20. t. 15—17. Valószínűleg idetartozik a Tompa által leletmentett pünkösdfürdői telepmaradvány is. Ld. az 5. tábla G, 20—24, 25. tábla 1—5, 50. tábla 1—6, 8, 54. t. 4—5.
214. BUDAPEST (III.)-BÉKÁSMEGYER-VÖRÖSHADSEREG U.: A váli kultúra teljes tartamát felölelő urnás és szórthamvas rítusú temető mintegy háromszázharminc sírjából igen gazdag kerámiaanyag, bronzmellékek [kirkendrapi csésze, kétpár korongos sújtásos fibula, fiatalabb UK kések(egy vaskés is), kultikus agyagtárgyak, csizmaedények, bronzszeggel kivert urnák stb.] a BTM gyűjteményében. A közvetlen szomszédságban, a Vízművek üdülője területén telepmaradványok, holdidollal, agyaggulákkal stb. Nagy L.: Rég.Füz. 14 (1960), 1—, 15 (1962), 2, Nagy L. — Schreiber R.: Arch.Ért 90 (1963), 287, 91 (1964), 254, Schreiber R.: Rég.Füz. 23 (1970), 5, 25 (1972), 5, Arch.Ért. 100 (1973), 257, Rég.Füz. 28 (1975), 7. P; Nagy 1979.
215. BUDAPEST (III.)-ÓBUDA: Számos szórványos bronzlelet, közélebbi helymeghatározás nélkül. Tokos balták, kések, nyak- és karperec, öntőminták stb. Az egykori berlini múzeumban őrzött II/a típusú kard, ívelt élű lándzsacsúcs, karcolt díszű karperecek talán korai UK típusú harcos sír tartozékai. Nagy G.: Bud.Rég. 8 (1904), 154—, Tompa 1942, 104—, XXI. t. 1—2, 4—5, XX. t. 2, 9, 12—13, 15—17.
216. BUDAPEST (XI.) BUDAFOKI ÚT: Nagy T. közlése alapján váli kultúrász település maradványai az Április 4. Gépgyár területén. A BTM-ben levő kerámia a fiatalabb UK-ból származik. Nagy 1962, 31. Ld. az 50. tábla 7.
217. BUDAPEST (XI.)-FEHÉRVÁRI ÚT: Nagy T. közlése alapján „HA—B” határára keltezhető telep maradványairól tudunk az SzTK rendelő területén. Nagy 1962, 30.
218. BUDAPEST (XI.)-GALVANI U.: Nagy T. az Április 4. Gépgyár közvetlen szomszédságából az itt előkerült telephez tartozó, valószínűleg a fiatalabb UK-ba keltezhető temetőt említ. Nagy 1962, 31.
219. BUDAPEST (XI.)-SZTREGOVA U.: A lágymányosi dombsorhoz kapcsolódó Duna menti település a jelenlegi Patyolat üzemegeység helyén, az UK korai szakaszába tartozó lakóveremmel, kerámiával, tűzikutyával stb. A BTM gyűjteményében. Kőszegi F. — Nagy T.: Rég.Füz. 18 (1966), 7. Ld. a 29—31. táblát.
220. BUDAPEST-BUDA KÖRNYÉKE: A korai UK-hoz tartozó árckolt bögre az MNM gyűjteményében. Kőszegi 1964, 9, 2. kép 7.
221. BUDAPEST (XXI.)-CSEPEL-SZABADKIKÖTŐ: Szórványként feltehetően temetőből származó szórványkerámia, vaslándzsa a BTM gyűjteményében. A leletek az UK végét, ill. a preszkíta kor kezdetét jelzik. Tompa 1942, 105. Ld. a 38, 52—53, 54. tábla 1—3.
222. BUDAPEST (XXI.)-HÁROS-DENCSEV TANYA: Szigetszentmiklós határában nagyobb kiterjedésű, a régiebb és a fiatalabb UK-ba keltezhető urnatemető néhány sírja pusztult el. Kőszegi 1963, 13.
223. BUDAPEST (XXI.)-CSEPEL: Tompa vázaféjú tűt és csészés markolatú kardot közöl a fiatalabb UK-ból, a szigeten közélebbiről meg nem határozható helyről. Az MNM gyűjteményében. Tompa 1942, 110.
224. BUDAPEST (XXII.)-ALBERTFALVA: Patek E. telepmaradványokat említ az UK-ba sorolható cserépanyaggal. Patek E.: Arch.Ért. 81 (1954), 70—.
225. BUDAPEST (XXII.)-HÁROS-SZIGET: Patek E. a kései UK-ba keltezhető urnatemetőt említ. Patek 1968, 73..

226. BUDAPEST (XXII.)-NAGYTÉTÉNY: A múlt században előkerült nyélnyújtványos kard és ívelt élő lándzsacsúcs talán a korai UK harcászati sírjából származik. Tompa 1942, 105. Az MNM gyűjteményében levő bronz bogrács az UK fejlettebb szakaszát képviseli. Nagy 1971, 22. kép.
227. BUDAPEST-DUNAMEDER: Több bronzleletről is tudunk, elsősorban kardokról. A Margitszigetnél Riegsee és Alleron, Nagytéténynél Manoccora, Nagytétény-Baross-telepénél I/a, budapesti lelőhellyel podheringi típus került elő. A nagytétényi „kalapsisak”, az óbudai antennás markolatú kés, a csepeli szárnyas balta, egy ívelt élő lándzsacsúcs a Margitszigetnél említendő többek között. Tompa 1942, 108–, XX. t. 12–13, Mozsolics 1954–55, 35–, 1. kép, Mozsolics 1975, 3–, 1. kép 1–2, 5. kép 1.
228. BÜSSÜ-MELEGDOMB (Somogy m.): Sikozott oldaltörődék a KRM gyűjteményében talán az UK korábbi fázisára utal. Draveczy B.: Rég.Füz. 16 (1964), 5.
229. CELLDÖMÖLK-ALSÓSÁG (Vas m.): Patek E. szórványként tokoslándzsát említ az SzSM gyűjteményéből. Patek 1968, XLII. t. 1. Vadana típusú kés az SzSM gyűjteményében. Lt.sz. 54.541.1.
230. CELLDÖMÖLK-SÁGHEGY (Vas m.): A bazalthegy fennsíkján erősített UK település. Az MNM gyűjteményében levő, nagy mennyiségű szórványanyag felöleli az urnasíros korszak jelentős részét. Bronzművességre utaló tárgyak is előkerültek. A hegy DK-i lejtőjén urnatemető húsz sírja került elő, az UK első felére jellemző kerámia és bronzmellékletekkel. Patek 1968, 36–, XI–XXXVI. t. Ld. a 43–47.t. A lelőhelyről öt kincsleletet ismerünk: Az elsőben velemi típusú aranylemez korongok, ovális végződésű, aranylemez borításos sisak fülvédők, aranyhuzal tekercs, nyélnyújtványos és kora csészés markolatú kard hüvellyel, tokos és szárnyas balták, kettős bordás sarlók, Phalbau kések, fenyőág mintás karperecek, karikák, ép és törödékes darabok egyaránt, bronz öntörögök vannak. A második leletben három db Stillfried típusú bronzedény, két mákfejű, két áttört korongfejű tű, a harmadik kincsben csöngői típusú urna, Phalbau kés, Herrnbaumgarten típusú borotva, kettős bordás sarló, mákfejű tű, vonalkázott mintájú karperec és sok bronzkarika található. Mindhárom lelet az UK fiatalabb szakaszából, a IV. fázisból. A negyedik és az ötödik kincs hasonló jellegű, még közöletlen. Mozsolics A.: Korahallattai kincslelet Celldömölkről (Vas megye). FA 1–2 (1939), 33–, I. t., Lázár J.: A Sághegyi I. és II. számú bronzleletek ismertetése. Dunántúli Szemle 1941, 371–, 1–11. kép. Ld. a 9. tábla B, 45–49. t. A hegy alján, Alsómesteri határában sáncsal erősített földvárőről tudósít Lipp Vilmos. A hegy DK-i és DNY-i lejtőjén UK telepmaradványokról, valamint Kiskőrös-Salka típusú halomsíros korszokról tesz említést Károly M.: A Celldömölki járás.
231. CIKÓ (Tolna m.): Wosinszky a múlt század nyolcvanas éveiben lelt, bronztárgyakkal teli edényről számol be, amely elveszett. A lelőhelyről származó öntörög, tokos balta, sarló és lándzsacsúcs töredék, valamint bronzpityke talán UK jellegű bronzkincsre utal. Wosinszky 1896, 396.
232. CSABDI (Fejér m.): Keskeny, ívelt bordás, valamint kávas típusú tokos baltát, nyújtványos sarlótörödékeket, karpereceket és öntörögöket tartalmazó kis raktárlelet a SzLM gyűjteményében. Az UK régebbi szakasza, kurdi szint.
233. CSABRENDEK I. (Veszprém m.): A múlt század végén Darnay K. háromszáznál több, zömmel kőpakolásos temetkezést tárt fel. La téne koriak is vannak közöttük. A későbronzkoriak közül úgy tűnik a csontvázasak a korábbiak. A mellékletek között korai Peschiera tör, ívelt élő lándzsacsúcs, korai nyélnyújtványos kard, díszített korongok, bronzöv, diadém, hullámos szárú, korongos fejű tű stb. kelteznek a temetőt a fejlett és késői halomsíros fázisba. A leletek a KBM-ben, jórészt elpusztult. Darnay 1899, X, XI–XV, XVIII. t. Patek 1968, 28–, MRT 3, 53, 3. t. 3–11, 8. kép 9, 12. kép 1–4. Ld. az 1. tábla A, 4. tábla D.
234. CSABRENDEK-HUNYADI U. (Veszprém m.): A múlt században lelt korongos fejű, hosszú bronztű és két díszített karperec halomsíros síregyüttes lehetett. A KBM gyűjteményében levő edényalj és egy karperec töredéke hasonló korra keltezhető. MRT 5, 50–.
235. CSABRENDEK-PETRICI MAJOR (Veszprém m.): Darnay K. harmincnégy urnasírt figyelt meg, kerámia és fémmellékletekkel. A leletek nagy része elpusztult, néhány db a VBM-ben. Felszíni gyűjtésből későhalomsíros–korai UK cserepek. MRT 3, 53, 12. kép 5–8, 22. kép 15–19.
236. CSABRENDEK-RENDEK (Veszprém m.): Szórványként széles árkolású edénytörök Porpáczy Gy. magángyűjteményében. MRT 3, 52.

237. CSABRENDEK II. (Veszprém m.): Az MRT szárnyas baltákat, sarlót, valamint kisebb depot részeként vésőtöredéket, sarlót, bronzrögöt említ a KBM gyűjteményéből. MRT 3, 55.
238. CSAJÁG-BÖJTÉNYVÖLGY (Veszprém m.): Nagy kiterjedésű telephelyről ívelt, síkozott peremtöredékek, turbántekercsezett táltöredék stb. alapján a korai UK anyaga a VBM gyűjteményében. MRT 2, 76, 11. t. 10, 13, 10. kép.
239. CSÁFORD-ÚJCSÁFORD (Zala m.): Telepnyomokból felszíni gyűjtésként egyenesen levágott, enyhén behúzott peremrészek, ujjbenyomásos bordával díszített oldaltöredék a későbronzkorból. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
240. CSÁKBERÉNY (Fejér m.): Ívelt élű lándzsacsúcs, nyílhegy, sarlótöredék, valamint hengeres nyakú, függőlegesen árkolt vállú edénytöredék szórványként az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 123, LXVIII. t. 1,2,4,6, CVII. t.4. Félholdas borotva a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 9232.
241. CSÁKVÁR-RÉTFÖLD (Fejér m.): Vál I szakaszba tartozó szórványkerámia a SzIM gyűjteményében. Petres 1958, 313, II. t. 3,5,7.
242. CSEPREG (Vas m.): Telepre utaló cserepek (urna vízszintesén síkozott oldaltöredéke, egyenesen levágott perem fogóbütyök stb.) az UK korai szakaszából. Károly M. gyűjtése az SzSM gyűjteményében. Lt.sz. 71.7.12., 71.48, 1–41.7.
243. CSERKÚT (Baranya m.): Valószínűleg urnatemetőből származó szórványkerámia a PJM gyűjteményében. A dél-dunántúli UK fiatalabb szakaszából. Patek 1968, 55, C.t. 9, CI. t. 9–10.
244. CSERKÚT-DULIMÁN DÜLŐ (Baranya m.): Patek E. tokos baltát említ. Patek 1968, 55.
245. CSERSZEGTOMAJ-ALSÓDOBOGÓ (Veszprém m.): A későbronzkori temető szomszédságában település gödöranyaggal. Ferdén árkolt válltöredék, jellegzetes házikérámia stb. a KBM gyűjteményében. Patek 1968, 30, LII t. 3,4,7,9,10.
246. CSERSZEGTOMAJ-DOBOGÓ (Veszprém m.): Részint kőpakolások urnatemető 24 sírjából tizenkettő mellékleteit közli Szántó I. 1954-ben további három sír. A KBM gyűjteményében. Szántó 1953, 53–, MRT 1, 48, 11 t. 2,3,6,11,12,17, 12. t. 1,3,6,14. t. 12. Ld. a 2. tábla B. A Dobogó temető felőli részén előkerült egy bronzlelet is, amelyből csupán néhány bronzlemez töredék maradt meg. Szántó 1953, 56, XVII. t.
247. CSERSZEGTOMAJ-GYÖNGYÖSI CSÁRDA (Veszprém m.): A murvabányában több gödör elszíneződésből is gyűjtöttek cserépanyagot. A hengeres nyakú urnatöredékek, a hegyes bütykös válltöredékek, a behúzott tálperemek és a grafitos cserepek az UK-nak már előrehaladottabb szakaszát jelzik. A KBM gyűjteményében.
248. CSERSZEGTOMAJ-KŐFEJTŐ (Veszprém m.): Pustimer típusú nyélgyűrűs kés a KBM gyűjteményében. Lt.sz. BM 5426.
249. CSERTŐ-SZŐLŐHEGY (Baranya m.): Valószínűleg hamvasztásos temetőből származó kerámiaanyag a PJM gyűjteményében. A dunántúli UK fiatalabb szakasza. Patek 1958, 55, XCVII. t. 1–4.
250. CSESZNEK-ARANYOS-PATAK VÖLGYE (Veszprém m.): Feltehetően későhalomsíros halomcsoport a patak menti legelőn. MRT 4, 77.
251. CSESZNEK-IMREMAJOR (Veszprém m.): Középső szárnyállású balta a VBM gyűjteményében. MRT 4, 71. (képe: Patek 1968, LXV. t. 1).
252. CSESZNEK-KÓMOSÓ (Veszprém m.): A patak menti Kecse barlangból több tűzhelyréteget, valamint – többek között – hallstattkori leleteket említenek. MRT 4, 76.
253. CSESZNEK-TÜCSÖKVÁR (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből cserepek (ferdén vágott perem, kettős átfúrású bütyökfűl, ferdén árkolt válltöredék) a korai UK-ból a VBM gyűjteményében. MRT 4, 77.

254. CSETÉNY-ITATÓ DŰLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány vízszintesen levágott fazékperem a későbronzkort jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 79.
255. CSETÉNY-SZÉLFENÉK (Veszprém m.): Telepnyomokból felszíni gyűjtésként korai UK jellegű cserepek (ívelt, síkzott perem, széles, vízszintes átfűrésű bütyökfűl, behúzott, turbántekercsezett tálperem) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 80.
255. CSIBRÁK-VASÚTI ŐRHÁZ (Tolna m.): Telepnyomokból turbántekercses és síkzott peremtörödékek az SzBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
257. CSIBRÁK-VIDDINPUSZTA (Tolna m.): Nagyméretű tokosbaltát említ Wosinszky: 1896, 396, LXVI.t.4.
258. CSIKVÁND-HAJLÁS (Veszprém m.): Valószínűleg a kalmártagi telephez csatlakozó két halom a Bakony-patak árterében. MRT 4, 83.
259. CSIKVÁND-KALMÁRTAG (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegzetes későhalomsíros kerámia (sima csücskösödő perem, széles bütyökfűl stb.). Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 83, 5. t. 1–7.
260. CSOLNOK-SZEDRES (Komárom m.): Telepnyomokból a halomsírok k. fiatalabb szakaszára jellemző cserepeket (zsinórdíszes bögre-törödékek, csücskös fazékperem, bütykös oldaltörődék, keskeny, háromszög átm. fűltörődék stb.) gyűjtöttek. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 53–.
261. CSOPAK-KÖVESD (Veszprém m.): A falu közepéről későbronzkori kerámiát említenek. MRT 2, 80.
262. CSOPAK-ÖREGHEGY (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből az UK-ra jellemző cserepek (ívelt peremek, ujjbenyomásos bordával díszített oldaltörödékek, seprőzött házikerámia stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 83,
263. CSOPAK-SÓSTÓI DOMB (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből a korai UK-ra jellemző ferdén levágott és enyhén ívelt peremtörődék, valamint árkolt díszű oldaltörödékek a VBM gyűjteményében. U. itt korábban későhalomsíros bögre és vastag, karcolt díszű karperec került elő. MRT 2, 82, 10. t. 18.
264. CSOPAK-ÜDÜLŐTELEP (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből a későbronzkorra utaló behúzott tálperem a VBM gyűjteményében. MRT 2, 82.
265. CSORNA-FÖLDSZIGET MAJOR (Győr-Sopron m.): Sarkított bronzbalta a GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 56.12.1.
266. CSORNA (Győr-Sopron m.): Nyéltüskés tör az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 32/1952.84.
267. CSÓR (Fejér m.): Jellegzetes idősebb UK kerámia (ferde árkolás, vízszintes síkozás, háromszög átmetszetű, magas csésze-fűl stb.) telepről, a SzIM gyűjteményében. Petres 1958, 302–, III. t. 1–9. Lt. az 5. tábla E.
268. CSÓT-MAGYALOS (Veszprém m.): Domboldalon két, feltehetően későbronzkori halom. MRT 4, 85.
269. CSÓT-VASÚTI DŰLŐ (Veszprém m.): Két magányos, feltehetően későbronzkori halom. MRT 4, 85.
270. CSÖGLE-DOBÓ MAJOR (Veszprém m.): Ártéri dombháton levő telepnyomokból a későhalomsíros–korai UK-ra jellemző cserepek (nyaktörődék háromszög átm. fűl, ferdén árkolt válltörődék, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktörödékek stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 3, 64.
271. CSÖGLE-KISPÁSKOM (Veszprém m.): Patak mentén telepnyomokból síkzott, ívelt peremek, háromszög átm. fűl stb. Felszíni gyűjtés, a VBM-ben. A patak mindkét partján halmok. Nagy L. egyik halomban két sírt tárt fel. Korábban szórványleletek is. Az anyag egy része a VBM gyűjteményében. A karcolt díszű bronz karperec, ívelt élű lándzsacsúcs és a II/a típusú kard a későhalomsíros–korai UK-időszakra jellemző. MRT 3, 62, 17. kép 13–23, 19, 4. t. 1–3, 5, 7, Patek 1968, 30, LXII. t. 12–16, LXIII. t. 3–6, Ld. a 8. tábla I.

272. CSÖGLE-PUSZTASZŐLŐ I. (Veszprém m.): Ártérből kiemelkedő településen néhány szórványos későbronzkori cserép (egyeses fazékperem) a VBM gyűjteményében. MRT 3, 62.
273. CSÖGLE-PUSZTASZŐLŐ II. (Veszprém m.): Ártéri telepnyomokból ívelt peremtöredékeket, ujjbenyomásos bordás fazék töredékét gyűjtötték be a VBM-ben. MRT 3, 62.
274. CSÖNGE (Vas m.): Mintegy húsz urnasír mellékletanyaga az MNM gyűjteményében. A zárt síregyüttesekből származó kerámiaanyag a nyugat-magyarországi UK fiatalabb szakaszát képviseli. Patek 1968, 30–, XL–XLI. t. Ld. a 12. tábla A.
275. CSÖNGE-RÁBAPART (Vas m.): A falutól É-ra fekvő területen telepnyomokat figyelt meg Károlyi M. korai UK kerámiával („magyaralmási párhuzamok”): A celldömölki járás.
276. CSÖNGE-LÁNKA-PATAK (Vas m.): A Rába menti lelőhelyen „BD–HA1” jellegű kerámiát gyűjtött Károlyi M.: A celldömölki járás.
277. DABRONC-CSOMBOR (Veszprém m.): Lekopott, kőpakolós halomsír környékén grafitos cserepeket gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 3, 72.
278. DABRONC (Veszprém m.): Marcal menti dombháton, hosszan elnyúló területről gyűjtöttek cserepeket (behúzott szájkperemek, fekete-vörös színű cserepek). A KBM gyűjteményében. MRT 3, 70. Darnay urnasírt említ ujjbenyomásos bordás urnával, s a hamvak között miniatűr lándzsacsúccsal, tokos baltával, díszített, korongos fejű tűvel, karikával. Darnay 1889, 352–.
279. DABRONY-GÁNYÁS-PATAK (Veszprém m.): A patak menti kavicsbányából hamvasztásos sír mellékletei kerültek elő az UK végső szakaszából. MRT 3, 75, 5. t. 1–6.
280. DABRONY-HAJAGOS I. (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból későbronzkori cserepeket, közöttük egy későhalomsíros jellegű, ferdén levágott peremtöredéket gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 75–.
281. DABRONY-HAJAGOS II. (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból származó felszíni gyűjtésből néhány későbronzkori cserép a VBM gyűjteményében. MRT 8, 74. (3)
282. DABRONY-NAGYALÁSONYI KISERDŐ (Veszprém m.): Vízmenti telepnyomokból talán későbronzkorra jellemző töredékek felszíni gyűjtésként a VBM-ben. MRT 3, 77.
283. DALMAND-ALSÓLEPERD (Tolna m.): Torma I. terepjárásából, patak menti telepnyomokból ívelt, síkozott, valamint behúzott, turbántekercsezett peremtöredék, profilált bögre oldaltöredéke az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.11. 1–3.
284. DALMAND (Tolna m.): Két patak közti telepnyomból későhalomsíros cserepeket (ívelt tálperem, profilált csésze oldaltöredéke, „alagút” füles oldaltöredék, bordás fazékperem stb.) gyűjtöttek. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.8. 2–5.
285. DARNOSZELI-PARÁZSSZEG DŰLŐ (Győr-Sopron m.): Ártérből kiemelkedő szigeten koravaskori telepnyomok grafitos, kannelurás cserepekkel. Pusztay R.: Rég.Füz. 26 (1973), 59–.
286. DÁKA-MACSKADOMB (Veszprém m.): Magányos, talán későbronzkori halom. MRT 4, 88.
287. DEVECSER-EGRES-PATAK (Veszprém m.): A patak két ága által határolt nagyobb kiterjedésű dombon gyűjtött cserepek (vastag, ferdén levágott peremek, behúzott, turbántekercsezett és vízszintesen síkozott tálperemek, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék stb.) alapján az UK első felére keltezhető telep. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 80.
288. DEVECSER-POGÁNY LAKÁSOK (Veszprém m.): A Torna-patak mentén nagyobb területen megfigyelt telepnyomokból jellegzetes korai UK cserépanyagot (ívelt, ferdén levágott, egyenes fazékperemek, turbántekercsezett tálperemek, háromszög átm. fültöredék, magasfülű bögretöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 79.

289. DEVECSER-SZÉKPUSZTAI MAJOR (Veszprém m.). Az MRT a múlt században előkerült, 12 db csákányból és töredékekből álló, talán UK korabeli kincsleletet említ. MRT 3, 79.
290. DEVECSER-TORNA-CSIGERE-PATAK (Veszprém m.): Nagyobb kiterjedésű területen későhalomsíros cserepeket (durva, bordás cserép, profilált bögrétöredék stb.) gyűjtöttek. Hasonló jellegű bögre a VBM gyűjteményében. MRT 3, 81, 2. t. 7.
291. DINNYÉS (Fejér m.): Preszkíta jellegű bronzlelet zablával, oldaltagokkal, kúpos bronzgombokkal és falerákkal az MNM gyűjteményében. Tompa 1934/35, 108. 50, t. 1–13.
292. DIÓSD (Pest m.): Szórványkerámia az MNM gyűjteményében az UK fejlettebb szakaszából. Kőszegi 1960, 1. kép 6–10.
293. DISZEL-HALYAGOS (Veszprém m.): A múlt században két tekercses fibula került elő, talán kincslelet tartozékai. MRT 1, 51.
294. DISZEL-KOSHÁLÁS-PUSZTA (Veszprém m.): A múlt században, fekete edényben előkerült, „rézkarikából, ruganyos dróttekercsekből” álló kincsleletről vannak adataink. MRT 1, 51.
295. DISZEL-SÍPOS DOMB (Veszprém m.): Bronzkor végi cserepeket említene Dobrovits L. gyűjteményéből. MRT 1, 51.
296. DOBA-HAJAGOS I. (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból az UK-ra jellemző cserepeket (ívelt, síkzott perem, ujjbenyomásos bordával díszített fazékperem, ferdén besímitott vonalakkal díszített, grafitos jellegű töredék) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 86.
297. DOBA-HAJAGOS II. (Veszprém m.): Nagyobb kiterjedésű területen gyűjtött cserepek között néhány UK jellegű töredék a VBM gyűjteményében. MRT 3, 86.
298. DOBA-KUNHALMOK (Veszprém m.): A Hajagos-patak mentén elhelyezkedő halmokból HC korú sírmelléletek. Uo. szórványként, a halmok földjéből és a közvetlen környékről származó felszíni gyűjtés anyagában, a ferdén vágott peremtöredékek, a vékony falú csészeperem, a fogóbütykös, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredékek az UK első felére utalnak. MRT 3, 86.
299. DOBA-KEREKDOMB (Veszprém m.): A forrás melletti domb tetején levő telepen későbronzkori cserepeket gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 88.
300. DOBA-SOMLÓHEGY (Veszprém m.): Nagy kiterjedésű magaslati település. A felszínen gyűjtött cserepek (ívelt peremek, ujjbenyomásos bordás fazéktöredékek, turbános tálperem, agyagkarika töredéke, grafitos jellegű töredékek stb.) az UK fejlettebb szakaszát képviselik a VBM gyűjteményében. MRT 3, 89.
301. DOBA-SOMLÓHEGY KÖRNYÉKE (Veszprém m.): A felszínen gyűjtött eléggé jellegtelen cserepek talán a későbronzkort jelzik. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 85.
302. DOMBÓVÁR-KAPOSBOZÓT (Tolna m.): Ennsdorf típusú kard, „D” típusú markolatnyújtványos tör, valamint Passau típusú tokosbalta említhető a lelőhelyről. Wosinszky 1896, 397, LXIV. t. 2,4, Patek 1968, 55, XLIV. t. 8.
303. DOMBÓVÁR-SZARVASDI DŰLŐ (Tolna m.): Torma I. gyűjtéséből késő halomsíros–korai UK telepkerámia (ívelt és síkzott peremek, fogóbütykös fazéktöredék, vízszintesen síkzott hasú korsótöredék stb.) az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.13. 4–9.
304. DOMBÓVÁR-TÉGLAGYÁR (Tolna m.): Pusztai R. gyűjtéséből behúzott peremű tál és grafitos, kannelurás bögre a KRM gyűjteményében. Patek 1968, 55.
305. DOROG-DÓZSA GY. ISKOLA (Komárom m.): Síkzott szájsperem, bögre oldaltöredéke és függőlegesen árkolt hastöredék az EBM gyűjteményében. Az UK fiatalabb szakaszából. MRT 5, 61.

306. DOROG-HOMOKI SZŐLŐK (Komárom m.): Felszíni gyűjtésből vízszintesen síkozott vállú csuportöredék és egyenesen levágott peremrész az UK korai szakaszából. Az EBM-ben. MRT 5, 61.
307. DOROG-HUNGÁRIAHEGY (Komárom m.): Kőbányászás során magaslati település több maradványa került elő. Az EBM gyűjteményében az UK végére, esetleg már a korai vaskor elejére keltezhető edényanyag és cserепek (vízszintesen árkolt, kúpos nyaktöredék, félgömb idomú, bordás tálak, fogóbütykös hombárok, ujjbenyomásos bordás fazekak stb.) találhatók. Horváth I. Rég.Füz. 22 (1969), 8, MRT 5, 59.
308. DOROG-KÁLVÁRIAHEGY (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében található leletek (hengeres nyakú urna töredéke, síkozott peremek, átfúrt agyagkorong stb.) az UK fiatalabb szakaszának telepére utalnak. MRT 5, 61.
309. DOROG-SÁTORKŐI HOMOKBÁNYA (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő szórványkerámia (csücskösödő peremű bögre-töredék, behúzott, turbántekercses tálperem, vízszintesen árkolt bögreoldal) az UK korai fázisából származik. MRT 5, 62.
310. DOROG-SZÉNBÁNYA (Komárom m.): Tokosbalta az MNM gyűjteményében. MRT 5, 64.
311. DOROG-SZŐLŐSKERTEK (Komárom m.): Szórványként turbántekercses peremű tál az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 125, CVII. t. 10.
312. DOROG (Komárom m.): Valószínűleg umatemetőből származó szórványkerámia az EBM és a HNM gyűjteményében. Vál II. fázis. Patek 1968, 74, CV, CIV. t. 15, Kőszegi 1960, LXXXV. t. 11. LXXXVII. t. 5.
313. DÖBRÖKÖZ (Tolna m.): Ártérből kiemelkedő területen, település nyomokból UK jellegű kerámiát gyűjtöttek. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
314. DÖBRÖKÖZ-GÖRCSMÉNY (Tolna m.): Domboldalon hosszan elnyúló telepnyomokból Torma I. UK-kori cserepeket (turbántekercses tál, ferdén árkolt vállrész, ívelt perem, bütykös és ujjbenyomásos bordás fazék stb.) gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.17. 5–11.
315. DÖBRÖKÖZ-HALASTAVAK (Tolna m.): Néhány szórványcserép (ívelt és síkozott perem, fogóbütykös oldaltöredék) UK-telepre utal. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.22. 1–4.
316. DÖBRÖKÖZ-KÉTVÍZKÖZE (Tolna m.): Patak két ága által határolt dombon telepnyomokból az UK fiatalabb szakaszára jellemző kerámiát gyűjtött Torma I. (ívelt és turbántekercses perem, rovátkolt bordákkal díszített fazéktöredék stb.). Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.18. 1–5.
317. DÖBRÖNTE-ÓDÖBRÖNTE (Veszprém m.): A halomsíros k. fiatalabb szakaszára utaló, textilnyomatos oldaltöredékek, valamint ferdén levágott perem a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 91.
318. DÖMÖS-ÁRPÁDVÁR (Komárom m.): Nagy kiterjedésű, sánccal erősített földvár. Az EBM gyűjteményében levő kerámia (fényes, fekete, függőlegesen árkolt hastöredékek, turbántekercses tálperem, szarvszerűen kialakított fogóbütykös oldaltöredék, agyagkarika töredéke stb.) az UK fiatalabb szakaszát képviseli. MRT 5, 71.
319. DÖMÖS-KÖRTVÉLYESPUSZTA (Komárom m.): Szántóföldről, felszíni gyűjtésből származó UK cserép-anyag (turbántekercses tálperem stb.) az EBM gyűjteményében. MRT 5, 58–.
320. DÖMÖS-KÖVES-PATAK (Komárom m.): A római őrtorony alatt UK hulladékgödrök is előkerültek. Az EBM gyűjteményében. Kőszegi F.: Rég.Füz. 13 (1960), 14.
321. DÖMÖS-TÓFENÉK (Komárom m.): Sellye I. a Duna partján tárt fel hulladékgödröket. Az EBM gyűjteményében levő leletanyag két települést, egy későhalomsírost („alagút” füles oldaltöredékek, csücskös tálperemek, profilált bögre háromszög átm. füllel stb.), valamint egy fiatalabb UK korabelit (turbántekercses tálperem, vízszintesen besímitott bögreoldal, függőlegesen árkolt hastöredék, agyagkarika töredéke stb.) képvisel. MRT 5, 70.

322. DÖRGICSE-SÁRKÚT (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésként, telepnyomokból a korai UK cserépanyaga (vízszintesen síkozott és turbántekercses tálperemek, ívelt és ferde peremrészek, háromszög atm. fül, fogóbütykös és ujbbenyomásos bordás fazéktöredékek stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 86, 11, t. 5, 12, 14.
323. DÖR-KÁPOLNAHALOM (Győr-Sopron m.): Felszíni gyűjtésből a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszára jellemző, behúzott tálperemek, bütyökdiszes bögrétöredék, ívelt peremű töredékes csupor stb. a GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 56.153. 1–6.
324. DUDAR-KOPASZHEGY (Veszprém m.): Behúzott peremű táltöredék a VBM gyűjteményében. MRT 4, 93.
325. DUDAR-KŐALJA (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből széles, vízszintesen átfűrt bütyökfülek, fazék ívelt peremtöredéke a korai UK-ra utal. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 93.
326. DUDAR-ÖRDÖGLIK (Veszprém m.): Kisebb barlangi ásatásból többek között későbronzkori cserepeket említenek. MRT 4, 93.
327. DUDAR-SÁRD (Veszprém m.): Telepnyomokból gyűjtött cserepek között az ívelt, csücskösödő perem a későhalomsíros kultúrára utal. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 94.
328. DUNAALMÁS-HOMOKBÁNYA (Komárom m.): Sánccal és árokkal erősített földvából 10. sz.-i és későbronzkori kerámia került elő sáncátvágások során. Kralovánszky A.: Arch.Ért. 92 (1965), 240.
329. DUNAFÖLDVÁR-KÁLVÁRIAHEGY (Tolna m.): Patek E. szórvány „HA–B” cserepeket, Wosinszky törpengét és bronzvést említ e lelőhelyről. Wosinszky 1896, 400, Patek 1968, 55.
330. DUNAFÖLDVÁR-MÉSZÁROS U. (Tolna m.): A korai UK-ra keltezhető cserepek (turbántekercses tálperemek, ívelt peremtöredék bütyökkel stb.) Mészáros Gy. gyűjtéséből az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 66.17. 1–8.
331. DUNAFÖLDVÁR-ÖREGHEGY (Tolna m.): Wosinszky talán későbronzkori eredetű sánccsoportot említ. Wosinszky 1896, 238—.
332. DUNAFÖLDVÁR I. (Tolna m.): A Szentandrás és Bölcske felé vezető utak között előkerült temetőből származó szórványkerámia az MNM és az SzBM gyűjteményében. Vál II fázis. Kőszegi 1960, LXXXVI. t. 1–8, LXXXVII. t. 7–8, Patek 1968, LXXXVI. t. 12–13. A Duna medréből 3 bordás kard. Mozsolics 1975, 22. Az Egger gyűjteményből sodronytekercses fibula.
333. DUNAFÖLDVÁR II. (Tolna m.): Rómer nyomán Hampel 80 kilónál súlyosabb bronzleletet említ, a tárgyak között sok nyers bronzröggel. Csupán néhány hosszúkás öntőlepeny maradt meg. Hampel I, II. t. 3, II. 28—.
334. DUNAKÖMLŐD-BOTTYÁN VÁRHEGY (Tolna m.): Wosinszky talán későbronzkori sánccal erősített telepet említ. Wosinszky 1896, 254—.
335. DUNAKÖMLŐD (Tolna m.): Preszkíta jellegű kincslelet zablákkal, oldaltagokkal, vaslándzsákkal, lándzsavédőkkel, falerákkal, korongdíszekkel. Gallus–Horváth 1939, 28—, XX–XXI.t.
336. DUNASZEKCSŐ (Baranya m.): Különböző szórványleletek az UK-ból az MNM és a PJM gyűjteményében: Patek 1968, 56, XCVI.t. 7. Nyéllapos tör: PJM lt. sz. 1938/320.
337. DUNASZEKCSŐ-VÁRHEGY (Baranya m.): A dunaparti római tábor alól koravaskori telep maradványait említik szegletes alapú cölöpszerkezetű házzal. Kováts V. – Maráz B.: Arch.Ért. 102 (1975), 299.
338. DUNASZENTGYÖRGY (Tolna m.): Az UK régibb szakaszából származó magasfülű csésze az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 51.1.1.
339. DUNAÚJVÁROS-ÓPENTELE (Fejér m.): Váli típusú csésze a SzIM gyűjteményében. Petres 1958, 304, II. t. 8. Mozsolics A. I/a, I/b és dunaújvárosi típ. kardokat közöl. Mozsolics 1975, 2. kép 1, 3. kép.

340. DUZS-RACZENKIPPEL (Tolna m.): Wosinszky telepet említ a hegy tövéből fényes, fekete, „csavarmenetes” edénytöredékekkel. Wosinszky 1896, 402.
341. EBERGÉNY (Zala m.): Horváth J. későbronzkori lelőhelyként idézi. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
342. EBERGŐC (Győr-Sopron m.): Kurdi típusú raktárlelet az UK korábbi feléből, az SLM gyűjteményében. Néhány ép és töredékes nyélnyújtványos sarló, szárnyas balta töredékek, V mintás tokos balta töredéke, töredékes II/a típ. kard, öntörög darabok, lemezes, bordázott karperec töredéke stb. Bándi 1962, 78—, 2—3. kép.
343. EGYHÁZASHETYE (Vas m.): Vizenyős területen, kiemelkedő dombháton Károlyi M. telepnyomokat figyelt meg. A durva, vastag, bordázott edénytöredékek alapján a halomsíros k. telepére gondol. Károlyi M.: A celldömölki járás.
344. EGYHÁZASKESZŐ-KURCANT (Veszprém m.): Későhalomsíros településről származó kerámiaanyag (ferdén árkolt válltöredék, háromszög átm. fül, ferde perem stb.). Felszíni leletek, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 95.
346. EGYHÁZASKESZŐ-MOLNÁRSZIGET (Veszprém m.): Későbronzkori bögrétöredék a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 96.
347. ENESE (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében levő, talpas, turbántekercses peremű tál a korai UK-ba sorolható. Lt.sz. 53.105.1.
348. EPÖL-NAGYHEGYI DÜLLŐ (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő, domboldalon gyűjtött cserepek (Egyenesen levágott peremrész, behúzott peremű táltöredék, hegyes bütykös fazékoldal stb.) az UK legvégét, talán a korai vaskor kezdetét jelzik. MRT 5, 77.
349. ERCSI (Fejér m.): Behúzott peremű tál a SzIM gyűjteményében (váli kultúra). Petres 1958, II. t. 6. Szórványként néhány öntőminta (sarkított baltái is). Hampel II, 27—. A Duna medréből Ennsdorf típ. kard. Mozsolics 1975, 11. 2. kép 2.
350. ESZTERGÁLY-REMETESZIGET (Zala m.): Sánccal körülvett homokszigetről későhalomsíros edénytöredékek (íveltlen kihajló tálperemek stb.). Felszíni gyűjtés. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
351. ESZTERGOM-BARÁTKÚT (Komárom m.): Az UK fiatalabb szakaszából származó csupor oldaltöredéke az EBM gyűjteményében. MRT 5, 222.
352. ESZTERGOM-BARÁTKÚT ALJA (Komárom m.): Jellegtelen, talán UK cserepek az EBM gyűjteményében. MRT 5, 219.
353. ESZTERGOM-BORZHEGY (Komárom m.): A tömör, láb alakú agyagtárgy az UK votív jellegű anyagából való. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 198.
354. ESZTERGOM-BOTTYÁN J. U. (Komárom m.): Szórványként jellegzetes későhalomsíros—korai UK korsó az EBM gyűjteményében. MRT 5, 128.
355. ESZTERGOM-BÚBÁNATVÖLGY (Komárom m.): Patak két oldalán elhelyezkedő településről az UK fiatalabb korából származó cserepeket (sima és turbántekercsezett tálperemek, ujjbenyomásos bordás, fogóbütykös fazéktöredékek, fül felett felemelkedő peremű, karcolt díszű bögrék töredékei, grafitos, ferdén besímitott vonalakkal díszített oldaltöredékek stb.) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 216.
356. ESZTERGOM-CSEREPESVÖLGY (Komárom m.): A homokbánya falából kiszedett, bütykös, füles, nyújtott testű csupor, a későhalomsíros kultúrának egyik sírjából származhat. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 195.
357. ESZTERGOM-CSEREPESVÖLGY-MACSKÁS (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő két szórványos peremtöredék talán az UK-t képviseli. MRT 5, 195.

358. ESZTERGOM-DUNAPART (Komárom m.): Tordírozott, spirállábú „hegedűvonó” fibula. Patek 1968, LXIV. t. 7.
359. ESZTERGOM-GOMBÜZEM (Komárom m.): Szórványként a váli kultúra cserepei (síkozott perem és függőlegesen árkolt hastöredék) az EBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.3. 1–2.
360. ESZTERGOM-HÁRMASKÚT (Komárom m.): Forrás menti településen gyűjtött cserepek között egy símított, grafitos, behúzott peremű tál töredéke az UK végét képviseli. MRT 5, 222.
361. ESZTERGOM-HELEMBÁ-SZIGET (Komárom m.): Trogmayer O. ásatásából jelentős UK település földbe-vájt lakóházakkal, több gödörben emberi csontokkal „Vál II” leletanyaggal az EBM gyűjteményében. Trogmayer O.: Rég.Füz. 13 (1960), 14–, MRT 5, 223–.
362. ESZTERGOM-ISPITAHEGY (Komárom m.): Valószínűleg temetőből származó szórványkerámia az EBM és a DTM gyűjteményében (váli kultúra). Patek 1968, 74, CIII. t. 6,8,9,11,12, MRT 5, 197.
363. ESZTERGOM-KENYÉRMEZŐI TEMETŐ (Komárom m.): A szántásból gyűjtött perem- és fültöredékek a halomsíros kultúrából származnak. Az EBM-ben. MRT 5, 195.
364. ESZTERGOM-KISANNA (Komárom m.): Patek E. UK cserépanyagot és tokosbaltát említ a lelőhelyről. Patek 1968, 74.
365. ESZTERGOM-KIS-DUNA (Komárom m.): V bordás és bütyökdiszes tokosbalta az EBM gyűjteményében. A múlt században három bordás markolatú kard is előkerült. MRT 5, 223.
366. ESZTERGOM-KISTÓI DŰLŐ (Komárom m.): Apró töredékekből álló kurdi típusú bronzkincs az UK első feléből. A V bordás tokosbalták, ívelt élű lándzsacsúcsok, nyélnyújtványos sarlók; fűrészlemezek, bordadiszes kalapsisak, lemezes hátú és hegedűvonó hátú fibulák töredékeiből, áttört késnyélből, kardmarkolat nyújtványából, különböző, díszített bronzlemezekből (diadém, öv), öntörögökből, miniatűr lábvértből, bordás pajzs-töredékekből stb. álló lelet jellegzetes lapos hasú, hengeres nyakú (a nyakrésznek csak az indítása van meg) korai UK urnában volt. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 212.
367. ESZTERGOM-MIM SZERELŐCSARNOK (Komárom m.): Horváth I. urnasírt mentett meg. A nagyméretű ujjbenyomásos bordás urna és benne levő talpas, kettős kúpos bögre és bronztű a későhalomsíros–korai UK leletei az EBM gyűjteményében. Horváth I.: Rég.Füz. 22 (1969), 9, MRT 5, 200.
368. ESZTERGOM-SINTÉRTELEP (Komárom m.): Patek E. korai UK síregyütttest közl kerámiával, törrel, huzalkarika töredékekkel az EBM gyűjteményéből. Patek 1968, CVI.t. 6–12. XIV. t. 1,2.
369. ESZTERGOM-SZAMÁRHEGY (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő cserépanyag részben telepről, részben temetőből származik. A feketés, grafitozott, árkolt hastöredékek, szűkülő nyakú urna, árkolt peremű tálak töredékei stb. Az UK fiatalabb szakaszára keltezhetők. MRT 5, 218.
370. ESZTERGOM-SZAMÁRHEGY-HOMOKBÁNYA (Komárom m.): Omfaloszos fenekű edényke az UK fiatalabb szakaszából. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 213.
371. ESZTERGOM-SZENTGYÖRGYMEZŐ (Komárom m.): Nagy hombár az EBM gyűjteményében. MRT 5, 207. Patek E. hengeres nyakú, gömbhasú urnát közl. Patek 1968, CIII. t. 7.
372. ESZTERGOM-SZIGET (Komárom m.): Egy, a Dunaparton gyűjtött hengeres nyaktöredék az UK idejéből származik. Az EBM-ben. MRT 5, 171.
373. ESZTERGOM-SZÉCHENYI TÉR (Komárom m.): Fehér G. középkori épület alatt UK lakógödört tárt fel. Az EBM gyűjteményében található cserépanyag (ferdén árkolt válltöredék, síkozott peremek, bordadiszes tálperem, háromszög átm. fültöredék stb.) a korábbi szakaszra keltezhető. MRT 5, 187–.

374. ESZTERGOM-ÚJFÖLDEK (Komárom m.): A patak menti telepnyomokból gyűjtött cserepek (behúzott szájerem, fogóbütykös oldaltöredék, tölcséres nyaktöredék, szarvszerűen kialakított bütyökfogó stb.) az UK fiatalabb szakaszára keltezhetők. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 212.
375. ESZTERGOM-VÁRHEGY (Komárom m.): A lelőhelyről az UK több leletét őrzik az EBM-ben. MRT 5, 78.
376. ESZTERGOM-VÍZIVÁROS (Komárom m.): A Kossuth-híd tájáról töredékes nyelnyűjtványos (II/a?) kardtöredék az EBM gyűjteményében. MRT 5, 112, Mozsolics 1975, 10.
377. ESZTERGOM (Komárom m.): Több szórványlelet az EBM és az MNM gyűjteményéből. Többek között két db korai tokosbalta, szárnyas balta, lándzsacsúcs stb. MRT 5, 226.
378. ETEK-KÁLVÁRIADOMB (Fejér m.): Felszíni gyűjtésből, feltehetően korai UK telepről származó kerámia-töredékek a SZIM gyűjteményében. Bánki Zs.: Alba Regia VIII–IX. (1967).
379. ÉRD (Pest m.): Valószínűleg urnatemetőből származó, gazdag szórványkerámia az MNM gyűjteményében (Vál II.) Kőszegi 1958, 292–, I.t. 1,2, II.t. 1–13. A Duna medréből I/a típusú kard. Mozsolics 1973, 131, 14.t. 2.
380. ÉRD KÖRNYÉKE (Pest m.): Szórvány cserépanyag az MNM gyűjteményében (váli kultúra). Patek 1968, CVII t. 1–3.
381. ÉRD LIGET (Pest m.): Valószínűleg síregyüttesként kezelhető kerámia-töredékek az MNM gyűjteményében. Korai UK. Kőszegi 1958, 289–, I.t. 3–11.
382. ÉRTÉNY-CSONKADŰLŐ (Tolna m.): Patak mentén megfigyelt telepnyomokból a korai UK jellemző cserepeit (ívelt, egyenesen levágott peremek, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredékek, fogóbütyök, háromszög átm. fül stb.) gyűjtötte össze Torma I. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.38. 1–15.
383. ÉRTÉNY-ELEDÉNY (Tolna m.): Folyó és patak közötti domb peremén UK kerámiát (síkozott és ívelt peremek, ujjbenyomásos bordás oldaltöredék stb.) gyűjtött be az SzBM-ben Torma I. Lt.sz. 73.48.2–6.
384. ÉRTÉNY-KÁPOLNA DŰLŐ (Tolna m.): Domboldalon UK cserepeket gyűjtött össze Torma I. (ívelt és egyenes perem, vízszintesen árkolt nyaktöredék stb.). Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.43. 7–11.
385. ÉRTÉNY-PÉTERTELEK (Tolna m.): Patak völgyében nagyobb területre kiterjedő telepnyomokat figyelt meg Torma I. Az SzBM gyűjteményében levő cserepek (behúzott tálperemek, körbefutó bekarcolásokkal díszített táltöredék) az UK fiatalabb szakaszát képviselik. Lt.sz. 73.49. 1–2.
386. ÉRTÉNY (Tolna m.): Középső bronzkori lelőhelyről vízszintesen árkolt cserepet említ Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
387. FADD-GYŐZELEM TSZ (Tolna m.): Mészáros Gy. későbronzkori, bronzmellékletes urnasírokról számolt be. Az SzBM gyűjteményében a korai UK-ba keltezhető kerámia (ívelten kihajló, síkozott peremek, behúzott, turbántekercses tálperemek, profilált csupor és bögre töredékei, grafitos urna besímitott és bütyökdiszes oldaltöredéke, hengeres nyakú urna két háromszög átm. füllel stb.), gömbfejű bronztű, karperec és csüngők tartoznak a temetőhöz. Mészáros Gy.: Rég.Füz. 13 (1960), 3, Mészáros–Rózner–Gaál: Rég.Füz. 28 (1975), 10.
388. FARKASGYEPŰ-PÖRÖSERDŐ (Veszprém m.): Erdős dombháton elhelyezkedő halomcsoportból a század elején többet feltártak, s a hamvasztásos sírokból gazdag mellékletanyagot adtak számon. Ezek részben a VBM gyűjteményében találhatók. Az ismert bronztípusok (pl. kígyós tű) a későhalomsíros–korai UK leletkörhöz tartoznak. MRT 4, 98–, 19. t. 4, 7–9, 11–14, 26. Egy páncéling töredéke már a következő fázist jelzi. V.t. 15. kép. A lelőhelytől 1 km-re másik halomcsoport. 1949-ben egyik halom feltárára került, benne tizenöt hamvasztásos sírral. A későhalomsíros kultúra jellegzetes edényei, s néhány tipikus bronz alapján a sírok a legkorábbi UK leletcsoportjába sorolhatók. MRT 4, 97–, 19. t. 1–13, 29. t. 3, 4. Ld. a 3. tábla B, 4. tábla A.

389. **FARKASGYEPŰ-SÍRHALMOS TÁBLA** (Veszprém m.): Dombon elhelyezkedő halomcsoportból többet megbolygattak. Mészáros Gy. kövekkel körülrakott lapos sírt tárt fel későhalomsíros jellegű kerámiával. Szétszántott halomból ujjbenyomásos bordás oldaltörödékek, csoporttörök háromszög átm. fülel stb. a VBM gyűjteményében. MRT 4, 99, 29, t. 2.
390. **FEKED-DISZNÓHÍZLALDA** (Baranya m.): Szórványként a PJM gyűjteményében kihajló, síkozott szájpere-mű umatörödéket őriznek. Lt.sz. 72.61.
391. **FEKED-VASÚTI MEGÁLLÓ** (Baranya m.): A PJM gyűjteményében található szórványkerámia (behúzott, vízszintesen síkozott és turbántekercsezett szájpere-mű tálak, ívelt peremű edények nagy fülel stb.) valószí-nűleg a dunántúli UK korai szakaszába keltezhető telepre utal. Lt.sz. 62.152. 1–2.
392. **FELCSÚT** (Fejér m.): Sarkított balta a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 4240.
393. **FELSŐNYÉK-ALADÁR** (Tolna m.): A Sió holtág közelében Torma I. korai UK cserepeket (ívelt fazékpe-rem, behúzott, vízszintesen síkozott táltörök, ferdén árkt oldaltörök, fogóbütykös és ujjbenyomásos bordás oldaltörök stb.) gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.57. 1–8.
394. **FELSŐNYÉK-HORHI** (Tolna m.): Wosinszky tokos baltát említ. Wosinszky 1896, 441.
395. **FELSŐNYÉK-KENDERFÖLD** (Tolna m.): A Sió és a Tita völgy találkozásánál Torma I. sok UK cserepet szedett össze (ívelt és síkozott peremek, profilált oldaltörök, turbántekercses tálperem, fogóbütykös ol-daltörök, széles, alagútszerű füles táltörök stb.) az UK korai szakaszából. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.50. 1, 51. 1, 52. 1, 54. 2–4.
396. **FELSŐNYÉK-SZABADSÁGHEGY LEJTŐJE** (Tolna m.): A Sió völgyében levő teraszon megfigyelt telep-nyomokból Torma I. UK cserepeket (hengeres nyakú, árkt vállú vázátörök, ívelt peremek, egyenes fazékperem stb.) gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 75.56. 1–7.
397. **FELSŐNYÉK-VÁRHEGY** (Tolna m.): Wosinszky sánccal erődített földvárát említ, valamint egy, a hegy lá-bánál előkerült umát. Wosinszky 1896, 246, 408.
398. **FELSŐNYÉK** (Tolna m.): Wosinszky öt alacsony halmot tárt fel, s az ezekből származó sírok mellékletei zömmel későbronzkoriak. Későszeremlei típusok keverednek a legkorábbi UK formákkal. Wosinszky 1896, 403–, CIII. t. 1–7.
399. **FELSŐNYÉK** (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő szórványbronzok (tokos balta és sarlótörök, késnyél, karikák, lemezes fibula, bronzrögök stb.) feltehetően a korai UK kurdi horizontjához tartozó kincs-lelet darabjai lehetnek. Lt. sz. 20/1933. 1–56.
400. **FELSŐŐRS-FŐSZÖLŐK** (Veszprém m.): Patak menti dombon gyűjtött síkozott, ívelten kihajló peremek, behúzott tálperem az UK telepére enged következtetni. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 93.
401. **FELSŐŐRS-TSZ-MAJOR** (Veszprém m.): Szántásban előkerült telepnyomokból ferdén levágott és ívelt pe-remtörök gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 92.
402. **FELSŐŐRS-VAKOLA DŰLŐ** (Veszprém m.): Telepnyomokból származó kerámia (széles, alagútszerű fül, ferdén árkt oldaltörök, ívelt peremek, bütykös oldaltörök) a későhalomsíros–korai UK telepét jelzi. Felszíni gyűjtés a VBM-ben. MRT 2, 90.
403. **FENYŐFŐ-KÉKHEGY** (Veszprém m.): A hegyen két, talán későbronzkori halom. MRT 4, 102.
404. **FENYŐFŐ-KISSZÉPALMA** (Veszprém m.): Egy kisebb (2 halom) és egy nagyobb (64 halom) későbronzko-rinak vélt halomcsoport. MRT 4, 102.
405. **FERTŐSZENTMIKLÓS** (Győr-Sopron m.): Nováki Gy. leletmentéséből hamvasztásos síregyüttes kerámia mellékletei (tölcséres és hengeres nyakú csuprok függőlegesen árkt vállú török, behúzott peremű táltörök) a régibb UK-ból az SLM gyűjteményében. Lt.sz. 62.4. 1–7.

406. FONYÓD-VÁRHEGY (Somogy m.): A Várhegy oldalában negyvenkét karikából álló kincslelet került Darnay sümegi gyűjteményébe; azóta elpusztult. Talán a régebbi UK kurdi horizontjának lelete volt. Draveczky–Sági–Takács: A Somogy megyei múzeumok régészeti adattára. Kaposvár 1964, 21–. Sági K. adata alapján Bacskák Gy. a Várhegy ásatásánál jellegzetes korai vaskori kerámiát talált.
407. GALAMBOK (Zala m.): Felszíni gyűjtésből néhány későbronzkori cserép. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
408. GANNA-KISGANNA (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány bütyökfogantyús későbronzkori cserép a PHM gyűjteményében. MRT 4, 103.
409. GANNA-NYÍRES-FÖLDEK (Veszprém m.): Domboldalon kevés, talán későbronzkori cserép. MRT 4, 104.
410. GÁRDONY-MÓRICZ ZS. U. (Fejér m.): Lakógödör anyagában a korai UK jellegzetes cserépanyaga (széles árkolású, vízszintesen síkzott töredékek) kerültek elő. A SzIM gyűjteményében. Petres 1961–1962, 140.
411. GÁRDONY-VELENCEI TÓ (Fejér m.): Néhány későbronzkori cseréptöredék (síkozott perem) az MNM gyűjteményében. Kőszegi 1960, LXXVI.t. 2,3.
412. GENCSAPÁTI (Vas m.): Az SzSM gyűjteményéből dunaújvárosi típusú nyelnyújtványos kardot ismerünk. Mozsolics 1975, 11.
413. GIC-ISTVÁNMAJOR (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből UK-ra utaló cserepek (egyenesen levágott peremű, bütyökdiszes fazéktöredék, ívelt peremek, bevagdostott bordával díszített fazéktöredék stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 107.
414. GÓGÁNFA-VASÚTÁLLOMÁS (Veszprém m.): Darnay alapján csabrendeki típusú, umasírból származó karperecet említ az MRT: 3, 96.
415. GÓGÁNFA (Veszprém m.): A Marcal mentén húzódó telepnyomokból későhalomsíros cserepek (széles bütyökfűl, ferdén levágott és ívelt peremek) a KBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 3, 91–, 28. kép. 14–16, 29. kép 10–12, 29. (Három önálló település.)
416. GÓR-KÁPOLNAHALOM (Vas m.): A Répce gátjának építése során a korai UK-ra jellemző, valószínűleg telepről származó kerámia került be az SzSM gyűjteményébe (turbántekercses tál, fogóbütykös, ujjbenyomásos bordával díszített házikerámia, ferdén ívelt perem, síkozott, árkolt kerámia stb.). Károlyi M. és Horváth E. gyűjtése. Lt.sz. 71.8. 1–88.
417. GÓR (Vas m.): Patek E. szórványos UK leletet említ. Patek 1968, 31.
418. GÖDREKERESZTŰR HATÁRA (Baranya m.): Néhány, az UK-ra jellemző kerámiaszórvány (turbántekercses perem, kihajló, síkozott perem, fogóbütyök stb.) a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 69.36. 1–3.
419. GÖLLE-ALSÓHETÉNYPUSZTA (Somogy m.): Draveczky B. gyűjtéséből síkozott tálperem a KRM gyűjteményében. Lt.sz. 63.48. 1.
420. GÖNYÜ-KÁLVÁRIADOMB (Győr-Sopron m.): Szórványként ferdén árkolt vállú táltöredék, orsógombok és agyagkarikák az UK régebbi szakaszából. A GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 53.96. 2.
421. GÖRZSÖNY (Baranya m.): Szórványként a fiatalabb UK jellegzetes késtípusa a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 1938. 375.
422. GYARMAT-HALOM DŰLŐ (Veszprém m.): Három halom lehordása során régészeti leletek kerültek elő. A halmok feltájából gyűjtött felszíni cserepek között egy grafitos töredék alapján talán későbronzkori temetkezéssel is számolhatunk. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 112.
423. GYARMAT-REMÉNYTELEK (Veszprém m.): Telepről származó későhalomsíros jellegű, vastagfalú cserepek a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 112.

424. GYENESDIÁS (Veszprém m.): A KBM gyűjteményéből közölt fordított csonkakúpos tál az UK-t képviseli. Patek 1968, LX. t. 11. Az MRT-ben szereplő nagyméretű urna, valamint a vele együtt a KBM gyűjteményében levő kísérő kerámia már korai vaskori. MRT 1, 56, 12.t. 5.
425. GYEPÜKAJÁN-MELEGFORRÁS DÜLŐ (Veszprém m.): Forrás közelében megfigyelt telepnyomokból UK jellegű kerámiát (ívelt perem, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék stb.) gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 3, 99.
426. GYERMELY (Komárom m.): Négy pár korongos (2 db), valamint szemüvegfibulát, babérlevél alakú lándzsahegyeket, két nyélnyújtványos sarlót, kávas peremű tokos baltát, széles övlemez töredékét és övkapcsot, kardmarkolat és pengetőredéket, áttört korong és karika csüngőket, tokos balta töredékeket, karikákat, huzalokat, továbbá egy kihajló peremű, hengeres nyakú, függőlegesen árkolt vállú csupor töredékeit tartalmazó kincslelet az MNM gyűjteményében. Valószínűleg a váli kultúra korábbi szakaszába tartozik. Hampel II, CLIX. t.
427. GYIRMÓT-SEBESTAG (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében levő szórványkerámia a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszára utal (ívelt peremű, csücsökdíszes tál, bütökdíszes bögre). Lt.sz. 53.71. 1.4.
428. GYÖNK-GERENYÁS (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményéből a bordadíszes, hengeres nyakú edény, és a sikozott, csücskös peremtöredék a későhalomsíros–korai UK-hoz köthető. Az ívelt hátú, díszített bronzkés a fiatalabb UK-t jelzi. Torma I. a földváról sikozott peremeket említ. Lt.sz. 70.69. 1–2. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
429. GYÖNK (Tolna m.): Az MNM gyűjteményében levő antennás végű késmarkolat, és egy ívelt hátú, díszített, tömör nyelű, karikás végű kés a fiatalabb UK-ból származik. Lt.sz. 8/1887. 10, 11.
430. GYŐR-LIKÓCSPUSZTA-DUNAPART (Győr-Sopron m.): Feltehetően temetőből származó későhalomsíros jellegű szórványkerámia a GyXM gyűjteményében. Patek 1968, 32, 126, XLVIII. t. 1–4.
431. GYŐR-LIKÓCSPUSZTA-HOMOKGÖDÖR (Győr-Sopron m.): A Duna menti homokdombokon csontvázas sírok kerültek elő. Későhalomsíros kerámiamelegedések a GyXM gyűjteményében. Patek 1968, 32, 126, XLVIII. t. 5,6.
432. GYŐR-PÁNDZSA DÜLŐ (Győr-Sopron m.): Kihajló, vízszintesen sikozott urnaperem a GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 53, 79. 21.
433. GYŐR-PÁPAI U.–TÉGLAGYÁR (Győr-Sopron m.): Állítólag kihajló peremű, durva edénycserepekkel együtt lelték a négy ívelt élű lándzsahegyből és egy közép szárnyállású baltából álló kincsleletet. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. A GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 73.2. 1–6.
434. GYŐR-PÁPAI VÁM (Győr-Sopron m.): Későhalomsíros telepkerámia a GyXM gyűjteményében. Patek 1968, 32, XLV. t. 30. Lt.sz. 55.1. 717, 730, 732–33, 53. 109.2, 4, 6, 13, 14.
435. GYŐR-PÜSPÖKERDŐ (Győr-Sopron m.): Az UK fiatalabb szakaszába tartozó tokosbalta a GyXM gyűjteményében. Patek 1968, 32.
436. GYŐR-SÖVÉNYHÁZA (Győr-Sopron m.): Rövid, enyhén ívelt élű, a korai UK-ra jellemző lándzsacsúcs a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941, 32–, XIX. t. 12.
437. GYŐR KÖRNYÉKE (Győr-Sopron m.): Az MNM és a GyXM gyűjteményében több szórványos bronztárgy található. Még a halomsíros korszakra jellemző sarkított bronzbalta mellett egy korai, keleti típusú tokosbalta, valamint az UK korai szakaszára jellemző „Čaka” típusú („8”-as hurkos) fibula (Hampel 1887, XLI.t. 2, Patek 1968, XLIX. t. 3, 12) az MNM-ből, egy enyhén ívelt élű lándzsahegy a GyXM-ből. (Lt.sz. 53.74. 10) származik.
438. GYŐRSZEMERE (Győr-Sopron m.): Kettős kúpos fejű, duzzadt nyakú, karcolt díszű bronztű a GyXM gyűjteményében. Patek 1968, 32.
439. GYŐRSZENTMÁRTON (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében levő kettős bordás nyélnyújtványos sarló az UK fiatalabb szakaszát jelzi. Mithay 1941, XVIII. t. 2.

440. GYULAFIRÁTÓT-BÜDÖSKÚT MAJOR (Veszprém m.): Tűzhelynyomok, őskori cserepek, valamint u. erről a helyről két bronz karperec a VBM-ben. MRT 2, 97.
441. GYULAFIRÁTÓT-POGÁNYTELEK (Veszprém m.): Római telephelyen szórványként későbronzkori cserepek (ujjbenyomásos peremtöredék, bordadíszes oldaltöredék füllel stb.) a VBM gyűjteményében. Uo. forrás közelében letek egy díszített karperecekből, karikákból álló bronzleletet, a leírás alapján edényben. Feltehetően korai UK kincs volt. MRT 2, 96.
442. GYULAJ-JOVÁNCZA (Tolna m.): Wosinszky szárnyas baltát említ az SzBM gyűjteményéből. Wosinszky 1896, 436.
443. GYULAJ-GARASHÁTI ERDÉSZLAK (Tolna m.): Wosinszky nagyobb kiterjedésű telepet figyelt meg putrilakásokkal. A síkozott és turbántekercsezett tálperemek, a magasfülű csészék korai vagy régibb UK-ra utalnak. Wosinszky 1896, 181—.
444. GYULAJ-KISKÚTI VÖLGY (Tolna m.): Torma I. telepnyomokból korai UK jellegű cserepeket (ujjbenyomásos bordás fazekak, vízszintes bordás peremek, síkozott tálperemek, ferdén árkolt válltöredék stb.) gyűjtött. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.70. 1—15.
445. GYULAJ-RÁCLAKÁSI DÜLŐ (Tolna m.): Patak menti domboldalon fekvő UK településről behúzott peremeket, csavart fület, besímitott cserepeket gyűjtött. Hasonló anyagról számol be Wosinszky is. Az SzBM gyűjteményében. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
446. GYULAJ-RÁCLAKÁSI KÚT (Tolna m.): Patak menti telepnyomokból származó UK cserepek (többek között egy füles bögretöredék) az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.82. 8.
447. GYULAJ-VÖRÖSEGYHÁZI DÜLŐ (Tolna m.): Szórványként kihajló, síkozott peremek Torma I. gyűjtéséből. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
448. GYULAKESZI-CSOBÁNC I. (Veszprém m.): A hegytetőn gyűjtött cserepek (egyenesen levágott perem) UK települést jeleznek. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 58.
449. GYULAKESZI-CSOBÁNC II. (Veszprém m.): UK települési nyomokat letek a hegyoldalon is (egyenesen levágott tálperem, ívelt perem stb.). A KBM gyűjteményében. MRT 1, 58.
450. GYULAKESZI-CSOBÁNC III. (Veszprém m.): A Darnay által közölt urnasír valószínűleg a későhalomsíros fejlődési fázist jelzi. Talán ebből a temetőből származik a Rómer által említett tör és késtöredék. Rómer 1861, 15, Darnay 1899, 83. Ld. az 1. tábla G.
451. GYULAKESZI-CSOBÁNC IV. (Veszprém m.): Kuzsinszky Rómer adatait felhasználva a templomromnál előkerült lándzsahegyről és bronzspirálokról tesz említést, talán egy korai UK kincslelet darabjairól. Kuzsinszky 1920, 128.
452. GYŰRŰFŰ (Baranya m.): Patakparti, magaslati, sánccal erősített telep, talán későbronzkori. Kovács V.: Rég.Füz. 16 (1964), 7.
453. HAHÓT (Zala m.): Kurdi szinthez tartozó, nyélnyújtványos sarlótöredék az NTM gyűjteményében. Patek 1968, 56, XCIII. t. 9.
454. HAJMÁSKÉR (Veszprém m.): Széles végőélű, füles tokosbalta a VBM gyűjteményében. MRT 2, 99.
455. HALIMBA (Veszprém m.): A községtől DNy-ra eléggé jellegtelen, talán későbronzkorból származó cserepeket gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 102.
456. HÁROMFA-KAPUVÁR (Somogy m.): Draveczy B. erősített földvárát említ, amelyből sáncátvágásnál későbronzkori cserepek kerültek elő. Draveczy B.: Rég.Füz. 18 (1965), 68.

457. HÁRSKÚT-ESZTERGÁLI KÚT (Veszprém m.): Forrás környékéről telepmaradványokról, ill. halomcsopotról számol be a MRT. Többek között szárnyas balták, turbántekercses tálperem, ívelt és síkozott tálperem a korai UK jelenlétére utal. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 101, 11 t. 9.
458. HÁRSKÚT-GYENES TANYA (Veszprém m.): Telepnyomokból felszíni gyűjtésként háromszög átm. fültöredék, fogóbütykös és ujjbenyomásos bordával díszített oldaltöredék az UK korai szakaszára keltezhető. MRT 2, 101.
459. HÁRSKÚT-HARSÁGYI RÉT (Veszprém m.): Az MNM gyűjteményében tokos lándzsacsúcs, az SzSM gyűjteményében tokosvéső. MRT 2, 102.
460. HÁRSKÚT-LAZSNAKÚTI DŰLŐ (Veszprém m.): Telepnyomok és szórványleletek a lelőhelyen. Az alagútszerű, széles bütyökfűl, az ujjbenyomásos bordával díszített oldaltöredékek és a „B” típusú nyelnyújtványos tör a VBM gyűjteményében a korai UK-t jelzi. MRT 2, 101.
461. HÁRSKÚT-ÖREGFOLYÁS (Veszprém m.): A vízfolyástól K-re levő dombon telepnyomokból, felszíni gyűjtésként későhalomsíros cserepek (széles bütyökfülek, ívelt peremek, bütykös oldaltöredék stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 101, 10. t. 16.
462. HÁRSKÚT-RÁK-TANYA (Veszprém m.): A környéken telepnyomokról és kisebb halomcsopotrokról tudunk. Az egyik halomból bronzlándzsa. Felszíni gyűjtésből ívelt peremek, nyomott fenékű halomsíros bögrék háromszög átm. füllel stb. az UK legkorábbi fázisára utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 101–, 10. t. 21–23. Ld. a 3. tábla E.
463. HEGYESD-PÉTERHEGY (Veszprém m.): A hegy lejtőjén gyűjtött eléggé jellegtelen cserepek talán az UK-t képviselik a KBM-ban. MRT 1, 62.
464. HEGYKŐ-KISÉR (Győr-Sopron m.): Tomka P. leletmentése nyomán halomsíros síregyüttes kerámialeletei (vízszintes fülű, bordadíszes mély tál, hasonló fogóbütyökkel, nyomott hasú, tölcseres nyakú kancsók lábakkal, árkolt bütyökkel, tűzdelt vonalkázással, füles, bütykös fazék, profilált bögre töredéke stb.) az SLM gyűjteményében. Lt.sz. 74.10. 1–10. Tomka P.: Rég.Füz. 22 (1969), 11.
465. HEGYMAGAS-SZENTGYÖRGYHEGY I. (Veszprém m.): A hegyoldalon gyűjtött cserepek (behúzott peremű táltöredék, rovátkolt peremű, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredékek stb.) nagyobb kiterjedésű telepet sejtetnek. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 63.
466. HEGYMAGAS-SZENTGYÖRGYHEGY II. (Veszprém m.): A hegy D-i lejtőjén gyűjtött cserépanyag (ívelt perem, széles szalagfűl és hasonló, de enyhén háromszög átmetszettel) az UK-nak talán már előrehaladottabb szakaszát képviselik a KBM-ban. MRT 1, 63.
467. HEREND-SZT. ISTVÁN ALJA (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból a korai UK-ra jellemző cserepek (ívelt peremek, ujjbenyomásos bordás, fogóbütykös oldaltöredékek, vékony falú csészetöredékek stb.) felszíni gyűjtésként a VBM gyűjteményében. MRT 2, 104.
468. HEREND-SZŐLŐMÁL (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből származó ívelt peremtöredék a későbronzkort jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 106.
469. HEREND (Veszprém m.): halomsíros bögre a VBM gyűjteményében. MRT 2, 106, 11.t. 17, Patek 1968, XLII. t. 3.
470. HÉVÍZ-EGREGY (Veszprém m.): A római villa ásatásánál előkerült egy csizmaedény is. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 66.
471. HIRD-HOMOKBÁNYA (Baranya m.): Avar temető feltárásánál bronzkori telepnyomok. Néhány későbronzkori cserép a PJM gyűjteményében.

472. HOMOKBÖDÖGE-PUSZTABÖDÖGE (Veszprém m.): Telepről bütökdíszes és függőlegesen árkolt oldaltöredék a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 114.
473. HOMOKBÖDÖGE-PUSZTABÖDÖGE-TÉGLAGYÁR (Veszprém m.): Az agyagbányából szórványos bronzkést említene. MRT 4, 114.
474. HOMOKSZENTGYÖRGY-FŐ U. (Somogy m.): Draveczky hat bronztárgyból álló „HA–B” jellegű kincslelet (kurdi horizont?) említ. Draveczky B.: Rég.Füz. 19 (1966), 9.
475. HÖGYÉSZ-KAPOSPART (Tolna m.): A folyó menti domboldalon megfigyelt telepnyomokból turbántekercses peremek is előkerültek. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
476. HÖGYÉSZ (Tolna m.): Az MNM gyűjteményében levő, nyélnyújtványos sarlókból, ép és töredékes huzal karperecből, kúpos fejű, díszített nyakú, valamint rovátkolt, nyomott gömb fejű tűből álló bronzlelet talán a későhalomsíros korszakhoz tartozó kincs volt. Lt.sz. 11/1947. 1–5.
477. HÖVEJ-NYÁROSERDŐ (Győr-Sopron m.): Több halom a lelőhelyen, egyikben csontváz maradványai mellett összetapadt bronzegyüttes: deformált, nehéz szárnyasbalta, egy kisebb példány, tokosvéső és bronzkard töredékei. Kőszegi 1963, 25–, XIX.t. 3–7. Uo. 1958-ban az egyik halom bolygatásánál edénycserepek és 8-as sújtásos fibulatöredék is előkerült. Az UK korai szakasza. A leletek az SLM gyűjteményében. Nováki Gy.: Rég.Füz. 11 (1959), 8.
478. IGAL (Somogy m.): Kettős csonkakúpos edény a KBM gyűjteményében az UK végső szakaszából. Patek 1968, 56, XC.t. 7.
479. IHARKÚT-GYERTYÁNHAJLÁSI ÚT (Veszprém m.): Százötvenhat halomból álló csoport, esetenként a sírok kőborításának maradványaival. Feltehetően későbronzkori. MRT 4, 118.
480. IHARKÚT-HAJSZABARNA (Veszprém m.): Füles bronzvéső és tű a győri Bencés Gimnázium gyűjteményében. MRT 4, 118.
481. IHARKÚT-LAPOSOK (Veszprém m.): Kisebb halomcsoport egyikének bolygatásánál bronzcsákány, huzal és edénytöredékek kerültek elő. MRT 4, 118.
482. IHARKÚT-PÁPAVÁR (Veszprém m.): Kisebb, feltehetően későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 116. Tőle nem messze két kisebb halom. Egyikben kőborítás nyomai. MRT 4, 118.
483. IHARKÚT-PÁPAVÁRI NYILADÉK (Veszprém m.): Kisebb halomcsoport, feltehetően későbronzkori. MRT 4, 116.
484. IREGSZEMCSE I. (Tolna m.): Torma I. ívelt kihajló, sima, valamint síkozott szájperemeket, enyhén háromszög átm. szalagfüles bögrétöredéket gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.96. 7–9.
485. IREGSZEMCSE II. (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő kerámiaanyag (kihajló, síkozott perem, turbántekercses tálperem stb.) Torma I. felszíni gyűjtéséből származik. Lt.sz. 73.90. 8–9.
486. ISZKÁZ-RÉTDOMB (Veszprém m.): A térségben három helyen is észleltek telepnyomokat, melyekből az UK-ra jellemző cserepeket (turbántekercses tálperem, rovátkolt bordás fazéktöredék stb.) gyűjtöttek. MRT 3, 110, 35. kép 17–18.
487. ISZKÁZ-RÉTDOMBI DÜLŐ (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból felszíni gyűjtésként az UK-ra jellemző cserépanyag (fekete színű ívelt peremek, egyenesen levágott peremtöredék stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 3, 109.
488. JÁNOSHÁZA-ALSÓERDŐ (Vas m.): A községtől DNy-ra megfigyelt telepnyomokból gyűjtött egyenesen levágott peremtöredék, a széles árkolású oldaltöredék Károlyi M. szerint a „HA”-ra utal. Károlyi M.: A cell-dömölki járás.

489. JÁNOSHÁZA-FÜRDŐDOMB (Vas m.): Patak menti magas dombháton megfigyelt telepnyomokból Károlyi M. széles árkolású oldaltöredékeket, háromszög átm. fület, egyenesen levágott és enyhén ívelt peremeket gyűjtött, amelyek alapján „BD-HA1” településre következtet. Károlyi M.: A celldömölki járás. Uo. földmunkáknál, későbronz–korai vaskori temető előkerüléséről van adatunk. Károlyi M.: Arch.Ért. 96 (1969), 251.
490. JÁNOSHÁZA-MAGASPART (Vas m.): A falu É-i szélén megfigyelt telepnyomokból későbronzkori cserepeket gyűjtött Károlyi M.: A celldömölki járás.
491. JÁNOSHÁZA (Vas m.): A falu környékéről halom alatti hat kőborításos sírról ad számot Lázár J. A jellegzetes későhalomsíros kerámia, díszített, tömör bronz karperec, kígyós tű a későhalomsíros leletcsoporthoz köthető. A leletek az SzSM gyűjteményében. Lázár J.: Arch.Ért. 82 (1955), 203–, XXIX. t. 9, 25, XXX. t. 1, 2, 13, 14, 21, 22, 28, XXXI. t. 2, 3, 5, 17, 1, 2. kép. Ugyancsak a falu környékéről lándzsát, szárnyas és tokos baltát ismerünk. Károlyi M.: A celldömölki járás. Ld. a 3. tábla A, 4. tábla B.
492. JÁSD-RUBÁNYI DŰLŐ (Veszprém m.): Szórványként fogóbütykös fenéktöredék a VBM gyűjteményében. MRT 4, 122.
493. JÁSD-SZILVÁS-HALOM (Veszprém m.): Széles kiterjedésű telepnyomokból az UK első felére jellemző cserepeket gyűjtöttek (kihajló, síkozott perem, bütykös oldaltöredék, ujjbenyomásokkal tagolt fazékperem, kettős átfúrású bütyökfül stb.). A VBM gyűjteményében. MRT 4, 121.
494. JÁSD-TÉSI-HALOM DŰLŐ (Veszprém m.): Szórványként jellegtelen, talán a későbronzkorra utaló cserép a VBM gyűjteményében. MRT 4, 122.
495. JOBAHÁZA (Győr-Sopron m.): Az SLM gyűjteményében levő talpas, közép és felső szárnyállású balta az UK három különböző fázisát (I, II, V.) képviselik. Lt.sz. 54.185, 1,8,9. Arch.Ért. 24 (1904), 190, 210. kép.
496. KADARKÚT-SOMOGYSZENTIMRE (Somogy m.): A korai UK települése turbánózott, síkozott tálperemmel, kétfülű edény, fogóbütyök stb. töredékekkel. A KRM gyűjteményében. Draveczky 1970, 73, XXII.t. 225, 226, XXIII.t. 231–233.
497. KADARKÚT-SZENTIMREPUSZTA FÖLDVÁR UTÁNI HOMOKDOMBOK (Somogy m.): A későhalomsíros–korai UK települése síkozott, turbánózott tálperemmel, ferdén árkolt váltötöredékekkel, ívelt, csücskös tálperemmel, háromszög átm. fülel, fogóbütyökkel stb. A KRM gyűjteményében. Lt.sz. 74.218. Patek 1968, 56, Draveczky 1970, 44.
498. KAJÁRPÉC (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében levő V mintás, füles tokosbalta az UK korai szakaszára (kurdi horizont), egy töredékes kisebb példány későbbi fázisára utal. Lt.sz. 53.112.1. Mithay 1941, 33, XIX.t.8.
499. KAJÁSZÓ (Fejér m.): Bándi–Kovács–Petres ásatása a földvár területén a sáncátvágásból halomsíros kerámiát is eredményezett.
500. KAJDACS (Tolna m.): A község területéről származó szórványbronzok (talpas balta, Y mintás tokosbalta) a korai UK-ból az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 8/1887. 27, 31.
501. KAKASD-BELACZ-SCHLOSSBERG (Tolna m.): Erődített település sok hulladékgödörrel. Lengyeli típusú tűzikutyák, polírozott cserepek, közöttük turbántekercses peremű tálak, sok ujjbenyomásos bordás fazék stb. a régibb UK-ból. Wosinszky 1896, 378–. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 60.85. 1–9, 86, 1–12.
502. KAKASD és Szekszárd között (Tolna m.): Útépítésnél urnás és csontvázas sírok a dunántúli UK fiatalabb szakaszának jellegzetes kerámiaanyagával. A sírokban preszkíta lándzsahüvely, vaslándzsa volt. A leletek az SzBM gyűjteményében. Mészáros Gy.: Arch.Ért. 88 (1961), 210–.
503. KAKASD-TRENTHALI HEGY (Tolna m.): Wosinszky a hegycsúcsról kettős sáncot említ. Talán későbronzkori. Wosinszky 1896, 272.

504. KAKASD-ÚJ ISKOLA (Tolna m.): Felszíni gyűjtésből ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredék, turbántekercses tálperem, árktolt válltöredék az UK korábbi felére utal. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 66.11. 1–4.
505. KAKASD-VÁRHEGY (Tolna m.): Wosinszky feltehetően urnasíros leleteket említ. Wosinszky 1896, 184.
506. KAKASD (Tolna m.): A dunántúli UK fiatalabb szakaszának jellegzetes anyaga gödrökből az SzBM gyűjteményében. Patek 1968, 56, LXXIX.t. 1–12.
507. KAMOND-KÁROLYHÁZAPUSZTA (Veszprém m.): Hosszú, ívelt élű lándzsacsúcs a VBM gyűjteményében. Patek 1968, LXVI.t. 1.
508. KAMOND-TÖLÖSI DÜLŐ (Veszprém m.): A Marcal mentén néhány későbronzkori jellegű cserepet gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 144. Uo. állítólag koponya mellett turbános peremű tálat leltek. Patek 1968, 34.
509. KAMOND-ÜRGEDOMB (Veszprém m.): A Marcal mentén észlelt telepen vízszintes bordadíszes, bütykös cserepeket, egyenesen vágott peremet gyűjtöttek a későhalomsíros–korai UK-ból. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 115–.
510. KAMOND-VÁRHELY (Veszprém m.): A Marcal árterében levő domboldalon talán későbronzkori sánctól tudósít Patek E.: 1968, 34.
511. KAMOND (Veszprém m.): A Marcal árterében levő telepnyomokból a későhalomsíros–korai UK-ra jellemző kerámiát (ívelt és behúzott peremek, fogóbütykös, ujjbenyomásos bordás fazéktöredékek, széles, vízszintesen átfúrt bütyökfül stb.) gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 114.
512. KAPOLCS-CSÖRÖGALJA (Veszprém m.): Feketés, grafitos cserepek az UK legvégét, a korai vaskor elejét jelzik a KBM gyűjteményében. MRT 1, 69–.
513. KAPOSVÁR-VÁRHEGY DÜLŐ (Somogy m.): Draveczky B. halomsíros telepet említ. Draveczky 1970, 44.
514. KAPOSVÁR-JÓKAI U. (Somogy m.): Későbronzkori öntőtégely az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 127.
515. KAPOSVÁR-ÓLAKI DÜLŐ (Somogy m.): Korek J. neolitik és rézkori telep feltárásánál bolygatott későbronzkori telepnyomokat lelt. Korek J.: Arch. Ért. 90 (1963), 297.
516. KAPOSVÁR-ROKKANTTELEP (Somogy m.): A KRM gyűjteményéből „D” típusú tör. Lt.sz. 5669.
517. KAPOSVÁR-ÚJ MEGYEI KÖNYVTÁR (Somogy m.): Szórványként nyelnyújtványos sarló a KRM gyűjteményében. Draveczky B.: Rég.Füz. 19 (1966), 10.
518. KAPOSVÁR-ÚJ SZENNYVÍZTELEP (Somogy m.): A Kapos egykori árteréből két db későbronzkori aranykarika került elő. Draveczky B.: Rég.Füz. 19 (1966), 10.
519. KAPOSVÁR (Somogy m.): Két, a kurdi szinthez tartozó tokosbalta a KRM gyűjteményében. Patek 1968, 127, XCIII.t. 12–13. Valószínűleg ezeket véli Bándi G. korai UK kincsletnek. Bándi 1962, 78.
520. KAPUVÁR-FÖLDVÁRDOMB (Győr-Sopron m.): Nováki Gy. földvárat említ, kiégett sánccal a Hanság egykori mocsarából. Nováki Gy.: Rég.Füz. 11 (1959), 8.
521. KAPUVÁR-KISTÖLGYPUSZTA (Győr-Sopron m.): Pusztai R. 12 urnasírt tárt fel, feltehetően a fiatalabb UK-ból. Pusztai R.: Arch.Ért. 92 (1965), 245.
522. KAPUVÁR (Győr-Sopron m.): Pustimer típusú kés törött markolatrészes töredéke az SLM gyűjteményében. Lt.sz. 54.92.1.

523. KARAKÓ (Vas m.): A Marcal árterébe nyúló erődített földvárat, a sánctöltésből neolit anyagot említ Károlyi M.: A celldömölki járás. Uo. bordás, füles tokosbalta.
524. KARAKÓSZÖRCSÖK (Veszprém m.): Csontvázas sírból díszített, átfúrt nyakú, szögfejű tű a túskevári helytörténeti múzeumban. A csabrendeki temető korábbi fázisába keltezhető. MRT 3, 121, 38. kép, 33.
525. KARÁD-GATTERHÁZ (Somogy m.): Draveczy öt urnasír előkerüléséről ad számot. A KRM-ben levő kerámia (öblös, hengeres nyakú urnák, grafitos, turbános peremű, síkozott peremű tálak stb.) a későhalomsíros korszakra utal. Draveczy 1970, XXXII. t. 224, 227, XXXIII. t. 229, 230, XXXIV. t. 234–237.
526. KÁDÁRTA-FALUBÖRCE (Veszprém m.): Forrás menti dombról, felszíni gyűjtésként ívelt perem, profilált oldaltöredék, ferdén levágott perem stb. az UK korábbi szakaszát jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 133.
527. KÁDÁRTA-GELEMÉR-FORRÁS (Veszprém m.): Forrás menti telepnyomokból felszíni gyűjtésként az UK elejére jellemző cserépanyag (kannelurás válltöredék, enyhén ívelt perem, ujjbenyomásos bordával díszített, fogóbütykös oldaltöredékek stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 113.
528. KÁDÁRTA-KENDERFÖLD (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból néhány későhalomsíros jellegű cserép (karcolt hálómintás, bütykös oldaltöredék). Felszíni gyűjtés, a VBM-ben. MRT 2, 111.
529. KÁDÁRTA-LÁNCI CSER (Veszprém m.): A térségben levő telepnyomokból későbronzkori cserepeket (síkozott szájrperem, egyenesen levágott perem, bütykös oldaltöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 112.
530. KÁDÁRTA-RÁCHALÁLA DÜLŐ (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból UK jellegű cserepeket gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. A közelben három halomból álló csoport. Bolygatás során kőpakolás nyomai, karcolt díszű bronztű a VBM gyűjteményében. Az egyik halomból származó cserepek a halomsíros kultúra korai szakaszára keltezhetőek. MRT 2, 113–, Patak 1968, LXXIII. t. 4.
531. KÁNYA-DERKÚTI DÜLŐ (Somogy m.): Néhány urnasír, Csalog J. szerint halom alatt. Egyikben kocsi-urna kalcinált csontokkal, turbántekercsezett táll és bronzcsipesz. A környéken több halom észlelhető. (Vál I). Az SzBM gyűjteményében. Csalagovits 1936, 22, IV, V. t.
532. KÁPTALANTÓTI-NÁDASKÚTI DÜLŐ (Veszprém m.): Dombtetőn, nagy kiterjedésű területen telepnyomokat figyeltek meg, melyekből az UK korai szakaszára jellemző kerámiát (ívelt perem, bordadíszes oldaltöredék, fogóbütykös fazéktöredék, háromszög átm. fül stb.) gyűjtöttek. A lelőhelytől nem messze kőpakolásos sírokból származó cserépanyag (behúzott turbántekercses és vízszintesen síkozott, kihajló, ugyancsak síkozott tálperemek, profilált bögrétöredékek stb.) ugyanezt a korszakot jelzi a KBM gyűjteményében. MRT 1, 73.
533. KÁVÁS (Zala m.): Ívelt élű lándzsahegy a ZGM gyűjteményében. Lt.sz. 51.03.21.
534. KEHIDA-BARÁTSZIGET (Zala m.): Telepnyomokból későbronzkori kerámia. Felszíni gyűjtés. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
535. KEHIDA (Zala m.): Szórványként bronz tokosbalta. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
536. KEMENDOLLÁR-VÁRDOMB (Zala m.): A teraszos, erődített településen Nováki Gy. ásatása során az UK fiatalabb szakaszára jellemző kerámia került elő (hengeres nyaktöredékek enyhén kihajló peremmel, ívelt besímitásokkal díszített oldaltöredék, agyagkarika, bütykös táltöredék stb.). A ZGM gyűjteményében. Nováki Gy.: Arch. Ért. 81 (1964), 71.
537. KEMENESHÖGYÉSZ-KAJMÁT (Veszprém m.): Feltehetően későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 124.
538. KEMENESHÖGYÉSZ-RADÓ-MAJOR (Veszprém m.): Lapos dombtetőn feltehetően későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 124.

539. KEMENESKÁPOLNA-BODONKÚT DŰLŐ (Vas m.): Lankás domboldalon, kisebb területen Károlyi M. települési nyomokat figyelt meg. Az SzSM gyűjteményében levő cserepek (háromszög ornamentikás, karcolt oldaltöredék, enyhén ívelődő és egyenesen levágott perem, durva, bordás fazéktöredékek stb.) a halomsíros kultúra végső fázisát jelzik. Károlyi M.: A celldömölki járás. Lt.sz. 73.87. 1–4.
540. KEMENESMAGASI (Vas m.): A Szergény község felé eső bazaltombon és annak lejtőjén Károlyi M. telep-
anyagot gyűjtött. A tűzdelt pontsoros díszítésű oldaltöredék a halomsíros, a széles, ferde árkolással díszített
cserepek már a korai UK-t képviselik. A Pápoc község felé vezető út mentén két halomcsoporthoz is megfi-
gyelt Károlyi M.: A celldömölki járás.
541. KEMENESMIHÁLYFA (Vas m.). Domboldalon kisebb felületen gyűjtött cserepeket (turbántekercses perem-
töredék, félgömb idomú tál bütykös oldaltöredéke, egyenesen levágott perem stb.) Károlyi M. Az SzSM-ben.
Lt.sz. 73.79. 1–3.
542. KEMENESMIHÁLYFA-PAPTAG (Vas m.): A községtől DK-re, hosszan elnyúló területen gyűjtött cserepeket
Károlyi M. Elszórtan emberi csontokat is megfigyelt. Holéczy adatai alapján korábban, a vasútépítésnél csont-
vázas sírt leltek babérlevél alakú lándzsahegygel. A behúzott peremű táltöredék, az árkolt díszű cserepek a
későhalomsíros–korai UK idejét sejtetik. Károlyi M.: A celldömölki járás.
543. KEMENESSÖMJÉN (Vas m.): A községtől É-ra, szántóföldön elszántott halmokból álló csoportot észlelt
Károlyi M. A kömyéken gyűjtött cserépanyag (bordázott oldaltöredékek, szalagfüles bögrétöredékek, vonal-
kázott háromszög ornamentikás cserepek stb.) a későhalomsíros korszakra keltezik a temetőt. Károlyi M.:
A celldömölki járás.
544. KEMENESSÖMJÉN-CSER (Vas m.): Holéczy hét kisebb halomból 1939-ben kettőt megásott. Az egyikben
hamvasztásos sírt és szórványcserepet, a másikban bronzkori edényt lelt. Károlyi M.: A celldömölki járás.
545. KEMENESSZENTMÁRTON (Vas m.): Az MNM gyűjteményében levő néhány bronz (két szeglyukas, nyélla-
pos kard, egy másik markolat töredéke négy szeglyukkal, balta és nyélnyújtványos sarlótöredékek) talán
későhalomsíros kincs volt. Lt.sz. 44/1949. 1–12.
546. KEMENESSZENTPÉTER-DOMBI DŰLŐ (Veszprém m.): Kisebb halomcsoporthoz, feltehetően későbronzkori.
Egy valószínűleg elszántott halom feltárából sikozott és ívelt peremek a PHM gyűjteményében. MRT 4, 127.
547. KEMENESSZENTPÉTER-FELSŐRÉT (Veszprém m.): Telepnyomokból sikozott perem, ujjbenyomásos
bordával díszített töredék (későhalomsíros) a PHM gyűjteményében. MRT 4, 129.
548. KENYERI-KECSKÉD (Vas m.): Károlyi M. későhalomsíros jellegű kerámiát (ívelt és egyenesen levágott pe-
remek, ujjbenyomásokkal és fogóbütyökkel díszített fazéktöredék stb.) gyűjtött telepnyomokból. Az SzSM-
ben. Lt.sz. 73.55. 1–7.
549. KENYERI-VÁRDOMB (Vas m.): A Lánka-patak mentén, dombtetőn, kisebb felületen a késői halomsíros–
korai UK fejlődési szakaszra jellemző kerámiát (ívelt peremű csészetöredék, bütykös, ujjbenyomásos bordás
oldaltöredék, kihajló, síkozott szájperem) gyűjtött telepnyomokból Károlyi M. Az SzSM-ben. Lt.sz. 73.56.
1–25.
550. KERTA (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokban jellegtelen, talán a későbronzkorra utaló cserepeket
leltek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 126.
551. KESZŐHIDEGKÚT (Tolna m.): Az MNM gyűjteményében levő kincslelet ép és töredékes nyélnyújtványos,
valamint gombos sarlókat, kávas karimájú, V bordás és bütykös tokos baltákat, töredékes talpas és szárnyas
baltákat, nyélnyújtványos kések töredékeit, ép és töredékes lándzsahegyeket, nyélnyújtványos kardmarkola-
tokat, zablapálcát, lemezes fibula, kétélű borotva, bronz páncéling, sisak, pajzs, bronzedény stb. töredékeket
tartalmaz. Az UK régebbi szakasza, kurdi horizont. Lt.sz. 66/1926. 1–95. Tompa 1934/34, 108.
552. KESZTHELY-ALSÓDOBOGÓ (Veszprém m.): Az Alsódobogón Lipp V. urnasírt tárt fel. MRT 1, 77.

553. KESZTHELY-APÁTDOMB (Veszprém m.): A Balaton mellett levő egykori dombon nagy kiterjedésű település. 400 m hosszan lakógödrök és tágasabb házak, utcaszerű elrendezéssel. A kerámia és bronzanyag, öntőminták stb. a régibb UK-hoz köthetők. A leletek zöme elpusztult, részben a KBM gyűjteményében. Sági J.: Arch.Ért. 29 (1909), 342—, MRT 1, 92, 10. t.7. 11. t.1, 7, 12. t.4, 14, 14. t.3, 8, Patek 1968, 34, LIII. t. Ld. a 6. tábla A, 8. tábla A.
554. KESZTHELY-CSÓRÉGÖDÖR (Veszprém m.): Urasírok a későhalomsíros korból, a KBM gyűjteményében. Valószínűleg a Csabrendek-Cserszegtomaj körhöz köthetők. Kuzsinszky 1920, 93, 131. kép, MRT 1, 94, 11. t.9.
555. KESZTHELY-DOBOGÓ (Veszprém m.): A domb lejtőjén, valamint körülötte nagy kiterjedésű régibb UK település maradványai (hulladékgödrök), illetve nyomai (felszíni gyűjtés). A KBM gyűjteményében levő kerámia (síkozott peremek, profilált csészetöredékek, ívelt bordás fazekak, ferdén árkolt vállrészek stb.). Füzes M. és Sági K. leletmentéseiből származik. Lt.sz. 65.136. 1–144, 38, 73.108. 3–103, MRT 1, 76, 11. t. 4–5, 10. Ld. az 1. tábla C–F.
556. KESZTHELY-FENÉKPUSZTA (Veszprém m.): Sánccal erősített korai UK település halomsíros és korai UK szórvány kerámiával, bronzokkal. A KBM és az SzSM gyűjteményében. Kuzsinszky 1920, 48, 60. kép, MRT 1, 81, 88, 11. t. 12, Patek 1968, 33, XLII. t. 2. Sági K. az erőd falon kívüli területről koravaskori urnasírt említ. Sági K.: Arch.Ért. 99 (1972), 258. A római teleptől K-re Lipp V. szárnyas baltákat, sarlókat, véssőket gyűjtött. Ezek kardpenge töredékekkel, lándzsacsúccsal, törökkel, tokos baltákkal, karperecekkkel együtt részben sírok, részben talán kincslelet tartozékai. MRT 1, 88.
557. KESZTHELY-GAZDASÁGI TANINTÉZET (Veszprém m.): Lipp V. adatai alapján a tanintézet kertjében, a múlt században előkerült temetőről van tudomásunk. A KBM gyűjteményében levő szórványkerámia az UK régibb szakaszára utal (profilált magas fülű csésze stb.). Lt.sz. 65.35.1, MRT 1, 94.
558. KESZTHELY-GÁTI DOMB (Veszprém m.): Település gödreiből az UK első felére jellemző cserépanyagot (ívelt peremek, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredék, turbántekecses tálperem stb.) gyűjtöttek. Egy nyéltüskés, díszített pengéjű bronzkés a fiatalabb szakaszt képviseli. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 78, 13. t. 9.
559. KESZTHELY-HUNYADI U. (Veszprém m.): UK telepnyomokból ívelt, ujjbenyomásos bordás fazéktöredékek, paticsok kerültek elő. A KBM gyűjteményében.
560. KESZTHELY-KARMELITA KOLOSTOR (Veszprém m.): A kolostor urdvaráról szórványként későbronzkori tálat és korsót említ az MRT: 1, 94.
561. KESZTHELY-LEHENRÉT (Veszprém m.): Kuzsinszky urnasír anyagát közli behúzott peremű füles tállal, kis bögrével, bronztüvel, talán az UK korábbi szakaszából. Kuzsinszky 1920, 132. kép.
562. KESZTHELY-ÚSZTATÓ (Veszprém m.): Az Alsópáhok határában feltárt telepmaradványokat (karcolt pontsor díszes, grafitos umatöredék, a behúzott peremű tál, hengeres nyaktöredék stb. az UK végére keltezi. A KBM gyűjteményében. Lt.sz. 70.281. Horváth L.: Arch.Ért. 97 (1970), 306.
563. KESZTHELY-VADASKERT (Veszprém m.): Sági K. tizenkét szórthamvas sírt tárt fel a korai vaskor jellegzetes kerámiájával. A 6. sír három darab egyszerű csónakos fibulája a HC periódusra keltezi a temetőt. Sági K.: Rég.Füz. 14. (1960) 6, Patek 1968, XLIX. t. 6–8.
564. KESZTHELYI HÁT (Veszprém m.): A hengeres nyaktöredék kihajló, síkozott szájperemmel, valamint világosbarna cserepek az UK korábbi szakaszát képviselik. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 89.
565. KESZTHELYI HÁT K-I OLDALA (Veszprém m.): A Nagy L. u. 10. sz. előtti csatornaárokban UK település cserepei kerültek elő (ívelt peremű bögre-töredékek, fazéktöredék, grafitos cserepek stb.). A KBM gyűjteményében. MRT 1, 95.
566. KESZTHELY (Veszprém m.): Szórványként behúzott, turbántekecses tálperemek az MNM gyűjteményében. Patek 1968, LIV. t. 14, 15.

567. KESZTÖLC-CSERESZNYÉSHÁTI DŰLŐ (Komárom m.): Az Esztergom-Táborba vezető út mentén nagy kiterjedésű urnatemető mintegy 20–25 sírjának mellékleteit sikerült megmenteni. Vadász É. 13 sírt tárt fel, a többi korábban került elő. Az EBM gyűjteményében levő kerámia az UK fiatalabb szakaszának típusait tartalmazza. Patek 1968, 74, CVIII. t. 6–11, XIV. t. 4–12, Vadász É.: Arch.Ért. 96 (1960), 253, MRT 5, 238. Ld. a 10. tábla C.
568. KESZTÖLC-SÁRMÁN BARLANG (Komárom m.): A barlang fél m vastag kitöltéséből Vékony G. UK anyagot említ. Az EMB gyűjteményében kihajló, síkozott szájperem. Vékony G.: Rég.Füz. 22 (1969), 13, MRT 5, 239.
569. KESZTÖLC-TSz MAJOR (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő zsinórdíszes, szalagfüles csuportöredék a halomsíros kultúrát jelzi. MRT 5, 239.
570. KESZTÖLC (Komárom m.): A község területén több helyütt is telepnyomok az UK fiatalabb szakaszából származó kerámiaanyaggal. A KBM gyűjteményében. (Klastromi u. vége, óvodaudvar, Borpincék.) Lt.sz. 61.20; 55, 70, 342, MRT 5, 240.
571. KÉMES (Baranya m.): A fiatalabb UK-ra jellemző, markolatnyújtványos szórványkés a PJM gyűjteményében. (Veleszentvid típus.) Lt.sz. 58.24.1.
572. KÉTHELY-BAGLYASHEGY (Somogy m.): Kuzsinszky erődített települést említ, néhány az UK-ra keltezhető szórvánnyal. Tokos, felső szárnyállású baltatöredék talán UK-végi depotból. Kuzsinszky 1920, 29–, 37–38. kép, Patek 1968, 58.
573. KÉTHELY-TÉGLAGYÁR (Somogy m.): Kuzsinszky közlése alapján az agyagfejtőben több urnasír pusztult el. Az általa közölt urna és karperec a halomsíros kultúra fiatalabb, ill. kései szakaszára keltezhető. Hasonló korúak a Draveczky által közölt szórványbronzok (Peschiera tör, peremes balta stb.). A kúpos nyakú urnában elhelyezett tizenhárom db bögre, feltehetően kerámiadepot, a halomsíros korszak elejére jellemző. Kuzsinszky 1920, 31–, Draveczky B.: Rég.Füz. 16 (1963), 10. 1970, XXV–XXVII.t. Ld. a 4. tábla F.
574. KÉTTORNYÚLAK-LEGELŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsíros–korai UK jellegű síkozott, ívelt peremek stb. Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 131.
575. KÉTÚJFALU-SZENTMIHÁLYFAPUSZTA (Baranya m.): Patek E. valószínűleg síregyütteshez tartozó kerámiát közöl a PJM gyűjteményéből. A dél-dunántúli UK fiatalabb szakaszából. Valamivel korábbi egy másik sír PJM-ben levő anyaga. Lt.sz. 1938. 525. 1–5.
576. KIRÁLYSZENTISTVÁN-BELTERÜLET (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány későbronzkori szórványcserép a VBM gyűjteményében. MRT 2, 115.
577. KIRÁLYSZENTISTVÁN-CSATÁRI MALOM (Veszprém m.): Gödöranyagban a halomsíros kultúra jellegzetes cserepei (csücskös peremek, karcolt háromszög ornamentika stb.). A háromszög átmetszetű füles bögre már a késői szakaszt jelzi. Felszíni gyűjtés a VBM gyűjteményében. MRT 2, 116, 10, t. 1–5, 7–9.
578. KISAPÁTI (Veszprém m.): A Szt. György hegy oldalán lelték nagyobb fazékban az ép és töredékes bronzokból álló kincsleletet. Kávás és V bordás tokos balták, nyélnyújtványos sarlók, II/a típ. kardtöredékek, két pár korongos tekercses fibulák, török, kések, szárnyas balták, lapos, fenyőág mintás karperecek, különböző bronzedények töredékei stb. voltak a leletben. Elpusztult. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Damay 1899, III–IV.t., MRT 1, 99, 13.t. 1, 5–8, 15–16, 18, 14.t. 10.
579. KISASSZOND (Somogy m.): Patek E. szórványbronzot említ. Patek 1968, 70.
580. KISCSÖSZ (Veszprém m.): Ártérből kiemelkedő telepen többek között a későhalomsíros kultúrára jellemző cserepek (kihajló és behúzott peremek, háromszög átm. fültöredék stb.) is előkerültek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 130.
581. KISDÖRGICSE-KÖVESIRTÁS (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány ívelt peremtöredék a VBM gyűjteményében. MRT 2, 119.

582. KISHARSÁNY NAGYFALU között (Baranya m.): Szórványként ívelt élő lándzsacsúcs a PBM gyűjteményében. Lt.sz. 1938. 379.
583. KISKAMOND (Veszprém m.): Ívelt élő lándzsahegy a VBM gyűjteményében. Lt.sz. 55.302.1.
584. KISKOMÁROM-MOCSOLYAI TÁBLA (Zala m.): Felszíni leletként későbronzkori szórványkerámia. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
585. KISLŐD (Veszprém m.): Szórványként későhalomsíros kerámia és bronzok a VBM gyűjteményében. (Csücskös peremű, bütykös edények, háromszög átmetszetű füllel, díszített, tömör bronzkarpercek, tör stb.). A feltehetően sírokból származó leletek a Farkasgyepű-Jánosháza csoporthoz tartoznak. Patek 1968, 34, LXII.t. 1–11, LXIII.t. 1, 2.t. 1,2, LXIV.t. 1, 3, 6, MRT 3, 132, 41. kép 1–7. Ld. a 3. tábla C.
586. KISLŐD-SZÉCHENYI U. (Veszprém m.): Földmunkák során későhalomsíros–korai UK cserepek (háromszög átm. szalagfűl, vízszintesen kihajló és behúzott peremtöredék) kerültek be a VBM gyűjteményébe. MRT 3, 132.
587. KISOROSZI (Pest m.): Patek E. UK települést említ. Patek 1968, 75.
588. KISPIRIT I–II. (Veszprém m.): Hulladékgödörből, telepnyomokból későbronzkori kerámia a VBM gyűjteményében. MRT 3, 135, 42. kép 2–11.
589. KISUNYOM (Vas m.): Felszíni gyűjtésből későbronzkori cserépanyag, valamint két db spirálvégű kartekercs az SzSM gyűjteményében. Patek 1968, 24.
590. KISVEJKE (Tolna m.): Wosinszky lakógödröket említ, átégett tűzhelyekkel. A kerámia leírása alapján (befelé kanyarodó peremű tálak, háromszög átmetszetű nyújtványokkal díszített edénytöredékek) későhalomsíros–korai UK telepről lehet szó. Wosinszky 1896, 442.
591. KOCSOLA-AKÁCFA U. (Tolna m.): Mészáros Gy. gyűjtéséből hamvasztásos sírok kerámiaanyaga (gömbidomú urna, fazék, vállán ujjbenyomásos bordával és fogóbütyökkel, nyomott, gömbhasú edényke) az UK fiatalabb szakaszából. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 66.45. 1–3. Patek 1968, 58.
592. KOCSOLA-ÁGOSI DÜLŐ (Tolna m.): Az Öreghegy környékén telepnyomokból későbronzkori cserepeket gyűjtött Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
593. KOCSOLA-IRTÁSFÖLD (Tolna m.): Az Öreghegy lankás oldaláról telepnyomokból síkozott peremeket gyűjtött Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
594. KOCSOLA-ÖREGHEGY (Tolna m.): Wosinszky sánccal erősített földvárról tájékoztat, amely a környéken előforduló leletek alapján későbronzkori lehet. Wosinszky 1896, 252–, Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
595. KOCSOLA-RÉGI VÁSÁRTÉR (Tolna m.): Jellegtelen cserepek között behúzott tálperemet említ Torma felszíni gyűjtéséből. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
596. KOCSOLA-SZENTKÚT (Tolna m.): Szórványként széles kannelurás cserép a korai UK jelenlétére utal. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
597. KOCSOLA-SZIGET DÜLŐ (Tolna m.): Mészáros közlése szerint cserepek és koponya kerültek elő. Az SzBM gyűjteményében levő síkozott szájperemű és vállú tálak az UK elejét jelzik. Mészáros Gy.: Arch.Ért. 87 (1960), 229.
598. KOLONTÁR (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból az UK elejére jellemző cserepek (ívelt, ferdén levágott és behúzott peremtöredékek, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, háromszög átm. fültöredék stb.) felszíni gyűjtésből a VBM gyűjteményében. MRT 3, 143, 44. kép 1–4.
599. KOMÁROM-DUNAMEDER (Komárom m.): Mozsolics A. Ennsdorf típ. kardot említ az MNM gyűjteményéből. Mozsolics 1975, 22.

600. KOMÁROM-ZORG VILLA (Komárom m.): Patek E. felszíni telepnyomokat említ az UK-ból Korek J. és Kemenczei T. beszámolója alapján. Patek 1968, 34.
601. KOMÁRVÁROS-CSÖNTEDOMB (Zala m.): Felszíni gyűjtésből néhány későhalomsíros cserép (vízszintes bordával díszített oldaltörödek, enyhén ívelt perem stb.). Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
602. KOMÁRVÁROS-CSÖNTEDOMB (KONDORVÁRI DŰLŐ) (Zala m.): Felszíni gyűjtésből néhány későhalomsíros—korai UK jellegű cserép. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
603. KOMÁRVÁROS (Zala m.): Az UK fiatalabb szakaszára keltezhető lándzsacsúcs a VBM gyűjteményében. Patek 1968, 58.
604. KOPPÁNSZÁNTÓ-BAKI ERDŐ ALJA (Tolna m.): A Torma I. gyűjtéséből származó kerámia (sűrűn árkolt oldaltörödek, síkzott perem, fogóbütykös fazéktörödek) talán az UK fiatalabb szakaszából származó teltre utal. Az SzBM gyűjteményében. Lt. sz. 73.203.1.
605. KOPPÁNSZÁNTÓ-HÁRSALJA (Tolna m.): Patak menti telepnyomokból UK jellegű kerámiát (egyenesen levágott és ívelt perem, ujjbenyomásos bordás fazéktörödek stb.) gyűjtött Torma I. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.203.1.
606. KOPPÁNSZÁNTÓ-KENDERFÖLD (Tolna m.): A Koppány menti teraszos dombon telepnyomokat észlelt Torma I. Az SzBM gyűjteményében levő cserepek (síkzott perem, fogóbütykös oldaltörödek, síkzott vállú bögreoldal stb.) az UK korábbi szakaszára utalnak. Lt.sz. 73.204.1.
607. KOPPÁNSZÁNTÓ-MAGYARÓS (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő cserepek (behúzott tálperem, kihajló, síkzott peremrész, fogóbütykös oldaltörödek, sűrűn árkolt hastörödek stb.) az UK fejlettebb szakaszának telepét sejtetik. Torma I. gyűjtése. Lt.sz. 73.202. 3—13.
608. KOPPÁNSZÁNTÓ-TIMÁRVÖLGY (Tolna m.): A Torma I. által telepnyomokból gyűjtött néhány cserép (ívelt perem, profilált csészetörödek stb.) az UK-t képviseli az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.208. 1—3.
609. KORONCÓ-BÁBOTA (Győr-Sopron m.): Bottyán Á., Gallus S. és Mithay S. telepet és temetőt tártak fel a Marcal—Rába menti dombon. A szórtamvas sírokból a későhalomsíros kultúra jellegzetes emlékeanyaga került elő. A telepen feltárt lakóház anyaga már a korai UK fejlettebb fázisát képviseli. Uo. több szórvány-bronz is előkerült ez utóbbi korszakból, a Marcalból pedig egy három bordás markolatú kard. Az 1939-ben feltárt ház mellett nyelnyújtványos T markolatú törből, ívelt élű lándzsacsúcsból, közép szárnyállású baltából, II/a típusú kardból álló kisebb bronzleletet találtak. A leletek a GyXM és Cigány B. magángyűjteményében. Mithay 1941, 24—, XIII.t. 3,4,9,10, XIV.t. 1—6, 8—11, XIV.t. 2—7, XVII.t. 1, 6—8, XVIII.t. 1,6,8, XIX.t. 7,9,11, Patek 1968, XLVIII.t. 7—20. Ld. az 1. tábla B, 5. tábla A.
610. KORONCÓ-DÓZSA GY. U. (Győr-Sopron m.): Uzsoki A. az UK fejlettebb szakaszára jellemző cserepeket (félgömb idomú csészetörödek, ujjbenyomásokkal és bevagdosásokkal tagolt fazékperemek, omfaloszos fenékrész stb.) gyűjtött. A GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 59.12. 1—5.
611. KORONCÓ-HARASZT (Győr-Sopron m.): Szórványként néhány, a halomsíros kultúra fiatalabb fázisába keltezhető cserép (behúzott tálperem, ferdén kihajló peremrész) a GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 56.90. 1—2.
612. KORONCÓ-TÁBORVÁGÁSI U. (Győr-Sopron m.): Tokosvész a GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 53.121. 10.
613. KORONCÓ (Győr-Sopron m.): A Koroncóról származó bronzszórványok között nyelnyújtványos sarlók, V bordás és sima tokostalták találhatók a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941, XVIII. t. 34, XIX. t. 7,9,11.
614. KORONCÓ-TÓTVÁGÁSI ÚT (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében levő cserepek (egyenesen levágott perem, félgömb idomú tál törödeke, ívelt oldalú bögrétörödek stb.) UK települést jelezhetnek. Lt.sz. 56.99. 1—5.

615. KORONCÓ-ÚJTELEP (Győr-Sopron m.): Koravaskori telepanyagban néhány későhalomsíros cserép késő-bronzkori településre utal. A GyXM gyűjteményében. Mithaty S.: Arch.Ért. 81 (1954), 71.
616. KORONCÓ-ZÖLDMAJOR-MARCALPART (Győr-Sopron m.): Patek E. az UK első feléhez tartozó szór-ványt említ. Patek 1968, 77.
617. KOZÁRMISLENY-ÚSZÖG (Baranya m.): Felszíni gyűjtésből függőlegesen árkolt vállú csupor az UK fej-lettebb szakaszára utal. A PJM gyűjteményében. Lt.sz. 72.4.1.
618. KÓNY-TÖKÖSDOMB (Győr-Sopron m.): A kurdi horizonthoz tartozó, enyhén ívelt élű lándzsacsúcs a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941, 32.
619. KÖKÉNY-KÖKÉNYPUSZTA (Baranya m.): Szórványos, magas fülű csésze az UK-ra utal a PJM gyűjtemé-nyében. Lt.sz. 62.162. 4.
620. KÖLESD (Tolna m.): Az MNM gyűjteményéből több szórványlelet (sarkított balta, nyeles sarló, Matrei tí-pusú kés, árkolt vállú kis korsó stb.) az UK korai, ill. régibb szakaszát képviseli. Lt.sz. 8/1887, 21, 25, 6/1950, 20. A Harcshégyről sarlóból, szárnyas vésőkből álló kincset említ: Wosinszky 1896, 452—.
621. KÖLKED (Baranya m.): Néhány kerámiaszórvány a Mohácsi Múzeum gyűjteményében az UK legfiatalabb szakaszára utal. Patek 1968, 129, CI.t. 3,4,11.
622. KÖLKED-FEKETEKAPU (Baranya m.): Későbronzkori temető mintegy hatvan urnasírtját tárta fel az elmúlt évek során Kiss A. A temető a dél-dunántúli UK-hoz tartozik, mellékletei egyaránt felölelik annak régibb és fiatalabb szakaszát. A PJM gyűjteményében. Kiss A.: Arch.Ért. 102 (1975), 301.
623. KÖRNYE (Komárom m.): 1955-ben a váli k.-hoz tartozó teleprész került elő bronzöntő maradványaival. Az EBM gyűjteményében. Patek 1968, 74, CXVI—CXIX.t. Hampel nyomán Patek két karperecet és tokos vé-sőt említ az MNM gyűjteményéből (kincslelet?). Patek 1968, 74.
624. KŐSZEG-ÓHÁZ (Vas m.): A felső erdei Teufeltischnél a múlt században negyvennégy sarlóból álló kincs ke-rült elő. Ebből öt példány van meg a kőszegi és a szombathelyi múzeumban. A nyélnyújtványos típusok a régibb UK kurdi horizontját képviselik. Nováki Gy.: MMK 1965—1966, 67—, kép: 69. o.
625. KŐSZEG (Vas m.): Szórványként a kurdi szinthez tartozó V bordás tokosvéső az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 34, XLI.t. 8.
626. KŐVÁGÓÓRS (Veszprém m.): Az ecseri templomtól É-ra Pekáry T. későbronzkori—koravaskori cserepeket észlelt. MRT 1, 101.
627. KŐVÁGÓÓRS-ECSERPUSZTA (Veszprém m.): A bolygatott talajból gyűjtött urnasírok maradványai talán a fenti lelőhelyről származnak. Tóth S.: Rég.Füz. 19 (1966), 62.
628. KŐVÁGÓSZŐLŐS-BETRIEB (Baranya m.): Az Uránbánya I. üzemében Kárpáti G. és Maráz B. a dél-dunán-túli UK korai szakaszába tartozó telep maradványát mentette meg (ferdén árkolt váll-, síkzott peremtöredé-kek, háromszög átm. fül stb.). A PJM gyűjteményében.
629. KÖVESKÁL (Veszprém m.): Darnay K. néhány, talán a későbronzkorba tartozó bronzrögöt említ. Darnay 1898, 19.
630. KUP-LEGELO (Veszprém m.): Telepnyomokból néhány későbronzkori cserép (bütyöktöredék és egyenesen levágott perem) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 133.
631. KURD-KAPOS VÖLGYE (Tolna m.): Telepnyomokból néhány erősen kihajló peremtöredék az SzBM gyűjte-ményében. Felszíni gyűjtés. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy. Wosinszky tokos baltát említ az SzBM gyűjteményéből. Wosinszky 1896, 458.

632. KURD-ÚRBÉRI ERDŐ (Tolna m.): A kincset a Kapos menti dombok oldalán, bronzvödörben lelték. Az ép és töredékes nyeles sarlókból, néhány törött szárnas és tokos baltából, karikákból, karperecekből, nyakperekéből, lemezes és két pár korongos fibulából, csüngőkből, tűből, késnyélből, nagy méretű falerákból, sok borostyángöngyből, bronzrögökből stb. álló lelet részben elkallódott, részben az MNM és az SzBM gyűjteményében. A régibb UK-t és a róla elnevezett horizontot képviseli. Hampel III, CCX–CCXIII.t.
633. KUSTÁNSZEG-ALSÓMEZŐ DÚLÓ (Tolna m.): Felszíni gyűjtésből vízszintesen síkozott peremtöredék az SzBM gyűjteményében. Müller 1971, 19, V.t. 4.
634. KÜLSŐVAT-BÁNHÁLMY Á.G. (Veszprém m.): Homokterazon telepnyomokból későhalomsíros cserepek (ívelt peremek, árkolt bütykös oldaltöredék stb.) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 137. Uo. A Marcal ártere menti dombon nagyobb település maradványai a PHM gyűjteményében. A ferdén árkolt vállú, síkozott, turbántekecses peremek a korai UK jelenlétére utalnak. A VBM és a PHM gyűjteményében. MRT 4, 137.
635. KÜLSŐVAT-BELSŐBÁND (Veszprém m.): Telepnyomokból a korai UK jellegzetes kerámiája (magasra húzott, háromszög átm. fül, vízszintesen síkozott perem, fogóbütykös töredék stb.). Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. A közelben bronztű az adorjánházi művelődési otthon gyűjteményében. MRT 4, 137, 7.t. 12–22, 22.t. 11.
636. KÜLSŐVAT-DERMA (Veszprém m.): A Marcal árterében telepmaradványok, későhalomsíros jellegű cserepekkel. Felszíni gyűjtés. A szomszédos dombháton hasonló jellegű cserepek, felszíni gyűjtés. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 135.
637. KÜLSŐVAT-GÁNYI TÓ (Veszprém m.): Ívelten kihajló peremtöredék füllel a PHM gyűjteményében. A helyi általános iskola gyűjteményében árkolt urna, omfaloszos csésze töredéke stb. MRT 4, 136.
638. KÜNGÖS-DEÁK F. U. (Veszprém m.): Telepnyomokból a későhalomsíros–korai UK-ra jellemző cserepeket (vízszintesen levágott, enyhén ívelődő peremek, ujjbenyomásos bordával díszített, fogóbütykös házikerámia, árkolt válltöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 120.
639. KÜNGÖS (Veszprém m.): A későhalomsíros–korai UK jellegzetes, gömbfejú, díszített szárú tüje a Pápai Ref. Kollégium gyűjteményében. MRT 2, 121.
640. LÁBATLAN-CEMENTGYÁR (Komárom m.): Mócsy A. UK települést tárt fel a homokbányában gödrökkel, sütőkemencével, behúzott peremű tállal, talpas pohárral stb. Az MNM gyűjteményében. A Cementgyár területéről UK síregyüttes került elő hengeres nyakú, két fülű urnával, talpas pohárral. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 244.
641. LÁBATLAN-EMÉNKESI KŐBÁNYA (Komárom m.): Szórványként tokos balta. MRT 5, 246.
642. LÁBATLAN-HONVÉD U. (Komárom m.): Az UK végső szakaszára keltezhető füles csupor az EBM, valószínűleg sírból származó urna, tál és cserepek a nyergesújfalui gimnázium gyűjteményében. Az MNM innét származó síranyaga már korai vaskori. MRT 5, 245.
643. LÁBATLAN-PISZKE (Komárom m.): Szórványként turbántekecses peremű tál az EBM gyűjteményében. Patek 1968, 34, CIII. t.2. A Dunamederből I/a típ. kard az MNM gyűjteményében. Mozsolics 1973, 190, 1. kép 4.
644. LÁBATLAN-RÁKÓCZI F. U. (Komárom m.): Nagy Sándor kertjéből három, füle felett felmagasodó peremű bögre, valószínűleg az UK fiatalabb szakaszának sírjából származik. Horváth–Torma: Rég. Füz. 26 (1972), 12.
645. LÁBATLAN (Komárom m.): Valószínűleg temetőből származó szórványkerámia a KBM gyűjteményében. Az UK késői szakaszából. Patek 1968, 34, CIV.t. 1–5, 13.

646. LÁNYCSÓK-ÉGETTMALOM DŰLŐ (Baranya m.): A későhalomsíros kultúra településén gödöranyagban ívelt peremek, háromszög átmetszetű fülek, csücskös peremű tálak, széles bütyökfülek stb. A PJM gyűjteményében.
647. LÁTRÁNY-RÁDPUSZTA (Somogy m.): A KBM gyűjteményében levő néhány szórványcserép (ívelt peremek, behúzott tálperem) talán az UK fiatalabb szakaszát képviseli. Lt.sz. 66.398. 1–3.
648. LÁZI-NÉGYRENDES DŰLŐ (Veszprém m.): A római cserepek között levő egyetlen, egyenesen levágott peremtöredék a későbronzkort képviseli. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 140.
649. LENGYEL (Tolna m.): Erődített, magaslati település a dél-dunántúli UK jellegzetes emlékéanyagával. A szórványanyag az SzBM és részben az MNM gyűjteményében. A későhalomsírostól a késő UK-t bezáróan keltezhető leletek között sok a bronzöntésre és a kultuszra utaló emlék. Wosinszky 1896, 259–, Kőszegi 1960, LXXV.t. 15–28, Patek 1968, LXXXV–LXXVII. t. LXXVIII.t. 1–4, 6, 10–12, 14–16. Ld. a 7. tábla A, 8. tábla G, 13. tábla B.
650. LENGYELTÓTI-MOHÁCSI HEGY (Somogy m.): A kincslelet a második világháborúban megsemmisült. A leletben széles, lemezes kartekecsék, nyélnyújtványos sarlók, két pár korongos fibulák, egy lemezes hátú típus, áttört csüngők, spirálgűrűk, kis falerák, torkveszek, karikák, kalapácsok stb. voltak. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Török Gy.: Dolg. 16 (1940), 57–, I–II. t., Mozsolics 1975/a, 5–, II–III.t.
651. LENGYELTÓTI-TATÁRVÁR (Somogy m.): Kuzsinszky sánccal erődített településről ír, s az UK fiatalabb szakaszából közöl kerámiát. Kuzsinszky 1920, 26, 34. kép. A KBM gyűjteményében Stillfried típ. kés. Lt.sz. 66.192.6. A negyvenes évek végén került elő a sarkított baltából, tokos vésőből, ép és töredékes tokos baltából, töredékes nyélnyújtványos sarlók, rovátkolt és tordírozott karperecből, szitula töredékéből, késből, nyeles kanálból, öntörögökből, keskeny vésőkből, spiráldíszes bronzlemezből stb. álló kincslelet. A KBM gyűjteményében. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Mozsolics 1975/a, 9, IV.t. Ld. a 13. tábla E.
652. LENGYELTÓTI I. (Somogy m.): A KRM gyűjteményében jelentős, a déldunántúli UK fiatalabb szakaszára keltezhető szórványkerámia. Talán a tatárvári földvár temetőjéből származhat. Patek 1968, 59. XCI–XCII.t.
653. LENGYELTÓTI II. (Somogy m.): Kuzsinszky közli a Berlinbe került kincsleletet. A lelet ép tárgyakból, V mintás tokos baltából, nyélnyújtványos sarlóból, tokos vésőből, torkveszekből, karperecekből, két pár korongos fibulából, csüngőkből, töredékes lándzsacsúcsból stb. áll. Régibb UK, kurdi horizont. Kuzsinszky 1920, 24–, 30–32. kép, Mozsolics 1975/a, 5, I. t.
654. LESENCEFALU (Veszprém m.): Domboldalon megfigyelt telepnyomokból az UK korábbi felére jellemző kerámiát (behúzott, síkzott tálperem, profilált magas fülű bögre töredéke, ujjbenyomásos bordás fazék, kihajló, síkzott perem stb.) gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 1, 108.
655. LESENCEISTVÁND-ÚJ TEMETŐ (Veszprém m.): Pulszky 15 karikából álló kincsleletet említ. Egy díszített példányt közöl Kuzsinszky: 1920, 121. 162. kép.
656. LESENCEISTVÁND-UZSA (Veszprém m.): Patek E. az MNM gyűjteményéből későhalomsíros füles csuprot közöl. Patek 1968, LIV.t. 9.
657. LESENCEISTVÁND-UZSAVÖLGY I. (Veszprém m.): Ép és töredékes nyélnyújtványos sarlók, tokos baltából, két pár korongtekerces fibulából, egy másik fibula töredékéből, karikákból, bronzcsövekből, ép és töredékes bronzleplenyekből stb. álló kincslelet a régibb UK kurdi horizontjából. Előkerült két, a leletet kiegészítő bronzüllő is. Darnay 1910, 426–, kép: 428. o.
658. LESENCEISTVÁND-UZSAVÖLGY II. (Veszprém m.): A KBM gyűjteményében levő, szemüveg fibulát, tokos baltát és karpereceket tartalmazó bronzkincs 1952-ben került elő. Kurdi horizont (?). MRT 1, 109.
659. LESENCEITOMAJ-BILLEGEI ERDŐ (Veszprém m.): Földmunkáknál hamvasztásos síregyüttes került napvilágra. A vöröses gömbhasú urna, az ívelt peremű, gömbhasú, vállán karcolt háromszögekkel díszített edény és szalagfüles bögrék a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszát képviselik. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 113.

660. LESENCETOMAJ-HERTELENDY S. FÖLDJE (Veszprém m.): Kuzsinszky profilált, az UK első felére jellemző tálat közöl. Kuzsinszky 1920, 121, 163. kép, MRT 1, 113.
661. LÉBÉNY-MAGASPART (Győr-Sopron m.): Ásatás során előkerült koravaskori gödröt és cölöplyukakat említenek. Pusztay R.: Arch. Ért. 92 (1965), 239.
662. LITÉR-PAPVÁSÁRHEGY (Veszprém m.): Telepnyomokból a korai UK-ra jellemző cserepeket (egyenesen és ferdén levágott peremek, turbántekecses tálperem, ujjbenyomásos bordával díszített oldaltöredék stb.) gyűjtötték. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 123.
663. LITÉR (Veszprém m.): Szórványként a VBM-ben későbronzkori füles csésze. Patek 1968, LIV. t. 4, MRT 2, 11. t. 21.
664. LOVAS-ÁLLAMI SZŐLŐTELEP (Veszprém m.): Szórványként ívelt peremű profilált edénytöredék a késő-halomsíros korszakra keltezhető a VBM gyűjteményében. MRT 2, 125.
665. LOVAS-HITTER HALOM (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből a korai UK cserepei (ívelt perem, ujjbenyomásos borda, turbántekecses szájerem, háromszög átm. fül) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 125.
666. LOVAS-KIRÁLYKÚT (Veszprém m.): Telepnyomokból a későhalomsíros korszakra jellemző cserepeket (ívelt peremű, profilált bögre, bütyökdiszes oldaltöredék, ujjbenyomásos borda stb.) gyűjtötték. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 125.
667. LOVASBERÉNY-SZŰZVÁR (Fejér m.): Jellegzetes későhalomsíros füles bögre a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 1949.
668. LOVASBERÉNY-VASÚTÁLLOMÁS (Fejér m.): A Vál I-hez tartozó szórványkerámia a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 64.90. 2,3.
669. LOVASBERÉNY (Fejér m.): A SzIM gyűjteményében levő kincslet (bordadíszes tokos balták, nyélnyújtványos sarlók, Ennsdorf és Allerona típ. kardok, nyéllapos kések, huzalkarperecek, lándzsacsúcsok) ép és töredékes darabjai egyaránt a régibb UK III. fázisát képviselik. Holste 1951, 13, 22. t. 1–26.
670. LOVÁSZHETÉNY-HÁZTÁJI FÖLDEK (Baranya m.): Kiss A. koravaskori telepről és temetőről, ill. nyomairól tudósít. A PJM-ben levő kerámia (árkolt, profilált, töredékek, behúzott síkozott peremű tál stb.) az UK régibb szakaszának telepéről származik. Lt.sz. 72.46. 1. Kiss A.: Rég.Füz. 16 (1973), 13.
671. LOVÁSZPATONA-KISKAJÁR (Veszprém m.): Terepjáráskor néhány jellegtelen későbronzkori cserép. MRT 4, 145.
672. LOVÁSZPATONA-MOCSOLYA (Veszprém m.): Telepnyomokból néhány későbronzkori (korai UK?) cserép a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 144—.
673. LOVÁSZPATONA-NAGYHALOM (Veszprém m.): Dombtetőn halom, környékéről néhány szórványos későbronzkori cserép. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 145.
674. LOVÁSZPATONA-ÖREG ERDEI FELSŐ LEGELŐ (Veszprém m.): Domboldalon néhány jellegtelen, talán későhalomsíros cserép a PHM gyűjteményében. Uo. magányos halom. MRT 4, 144.
675. LOVÁSZPATONA-SAJNOVICZI-MAJOR (Veszprém m.): Néhány korai UK jellegű cserép (síkozott perem) a PHM gyűjteményében. MRT 4, 145.
676. LOVÁSZPATONA-VICSEPUSZTA (Veszprém m.): Patak menti teraszon ívelt, ferde és síkozott peremek a későhalomsíros–korai UK-ból. Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményében. Uo. peremes balta és kis tál a Mihály gyűjteményben (VBM). MRT 4, 144, 19. t. 17.

677. LÓKÚT-ÓBÁNYAPUSZTA (Veszprém m.): Telepnyomokból a Farkasgyepű-Jánosháza csoport jellegzetes kerámiaanyaga került elő felszíni gyűjtésként. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 141, 6.t. 18–27. A telephez közel ma is látható néhány halom. Néhányat ezek közül a század elején megbolygattak. A kőlapokkal borított urnasírokból többek között díszített tűket, fibulákat, karperecet stb. szedtek ki. Egy füles fazék a VBM gyűjteményében. Patek 1968, 34, LIV.t. 2, MRT 4, 141.
678. MADOCSA (Tolna m.): Wosinszky kis tokos baltát és lándzsacsúcsot említ. Wosinszky 1896, 477.
679. MAGYARALMÁS (Fejér m.): A korai UK jellegzetes kerámia együttese a SzIM gyűjteményében még a halomsíros edénművesség tradícióit viseli magán. Petres 1958, 299, I.t. 1–9, Kőszegi 1960, 159, LXXXIX.t. 1–9. Ld. az 5. tábla C.
680. MAGYARGENCS-BÖRZSÖNYI-TAG (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből kevés későbronzkori cserép. MRT 4, 149.
681. MAGYARGENCS-CSERERDŐ (Veszprém m.): Kisebb halomcsoport, feltehetően későbronzkori. MRT 4, 147.
682. MAGYARGENCS-FŐGENCS (Veszprém m.): Telepnyomokból néhány későbronzkori cserép a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 147.
683. MAGYARGENCS-HORVÁTH-TAG (Veszprém m.): Talán a Börzsönyi-tagnál lelt telephez tartozó leszántott halom. MRT 4, 149.
684. MAGYARGENCS-MARCAL-RÉT (Veszprém m.): Egymás szomszédságában két kisebb halomcsoport, talán későbronzkoriak. MRT 4, 147.
685. MAGYARGENCS-PÖRNECZI-MAJOR (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből jellegtelen, későbronzkori szórványcserepek. MRT 4, 147.
686. MAGYARGENCS-RAGÓVÁR (Veszprém m.): Kisebb, talán későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 147.
687. MAGYARGENCS-TSZ GYÜMÖLCSÖS (Veszprém m.): Domboldali telepről vízszintesen síkozott és ferdén levágott peremek, valamint kettősfülű bögre töredéke a korai UK jelenlétére utalnak. MRT 4, 147, 7.t. 8–11.
688. MAGYARGENCS-ÖREGHEGY (Veszprém m.): Dombtetőn néhány későbronzkori cserép (agyagkarika töredéke) a korai UK jelenlétére utal. Felszíni gyűjtés, a PHM-ben. MRT 4, 149. Uo. erősen elszántott halom.
689. MAGYARGENCS (Veszprém m.): Peremes bronzbalta a PHM gyűjteményében. MRT 4, 149.
690. MAGYARKESZI-GUBACSI HALASTÓ (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő, behúzott, függőlegesen árkolt tálperem, ívelt kihajló perem, agyaggúla az UK fiatalabb szakaszának telepéről származik. Torma I. gyűjtése. Lt.sz. 73.226. 11–13.
691. MAGYARKESZI-GUBACSI SZŐLŐHEGY (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő, szántásból gyűjtött cserepek (vízszintes és ívelt peremek, behúzott, turbántekercsezett szájperecek) talán az UK korábbi szakaszának településéről származnak. Torma I. gyűjtése. Lt.sz. 73.2.9. 5–7.
692. MAGYARPOLÁNY (Veszprém m.): Valószínűleg későbronzkori (későhalomsíros?) sírból származó tárgyakat (bronztőr, karperecek, orsógombok) említenek a Pápai Főiskola gyűjteményéből. MRT 3, 147.
693. MAGYARSZENTMIKLÓS (Zala m.): Horváth L. bolygatott urnasírt tárt fel. A hengeres nyakú, fogóbütykös urna, bordadíszes oldaltöredék, ívelt fazékperemek, s a kisméretű huzal kartekercs a halomsíros k. késői szakaszából származik. A ZGM gyűjteményében.
694. MAGYARSZERDAHÉLY-HOMOKI DŰLŐ (Zala m.): A népvándorláskori temető területéről származó telepmaradványok (fényes, fekete, grafitos cserepek) az UK legvégét, vagy már a korai vaskor elejét képviselik. Horváth L.: Rég.Füz. 25 (1972), 12.

695. MAGYARSZÉK (Baranya m.): Néhány jellegtelen UK edény a PJM gyűjteményében. Patek 1968, 59, XCVII.t. 9, 10.
696. MAGYARTELEK (Baranya m.): Markolatnyújtványos kard a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 373.
697. MAJS-BORZA-MAJOR (Baranya m.): A 3/a munkahelyen szegletes lakóház (földbe mélyített) maradványai. A nagy kiterjedésű telepen a korai UK (dél-dunántúli) jellegzetes kerámiaanyaga került elő. Papp L. közlése alapján a telep szélén szórthamvas sírok jelentkeztek. A leletek a PJM gyűjteményében. Papp L.: Rég.Füz. 30 (1967), 18.
698. MAJS-KOSSUTH U. (Baranya m.): Turbántekercses táltöredékből, ívelt peremű táltöredékekből, ujjbenyomások bordával díszített töredékekből álló, a korai UK-ra jellemző kerámia a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 72.7. 1–2.
699. MAJS-MALOMÁROK-BORZAZUG (Baranya m.): Talán a Borza-majorival összefüggő, hasonló korú telep-rész anyaga a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 1962. 290. 1–297. 1.
700. MAJS-MERSE DŰLŐ (Baranya m.): Hamvasztásos síregyütteshez tartozó későhalomsíros edények. A PJM gyűjteményében. Lt.sz. 69.51. 1–2.
701. MALOMSOK-FEKETEPUSZTA (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegzetes korai UK cserepek (fogóbütyök, ujjbenyomások borda, ívelt perem) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 151. A lelőhely közelében magányos halom.
702. MALOMSOK-FELSŐPONYVÁD (Veszprém m.): Magányos, talán későbronzkori halom. MRT 4, 152.
703. MALOMSOK-KENDERESKERT (Veszprém m.): Telepnyomokból a korai UK cserepei (vízszintesen síkozott perem, árkolt válltöredék, háromszög átm. fül stb.) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 152.
704. MALOMSOK-NAGYVÖLGY (Veszprém m.): Telepnyomokból származó későhalomsíros–korai UK cserépanyag (vízszintesen síkozott és ferdén árkolt válltöredékek, síkozott szájrperem, könyökfűl, árkolt bütyök stb.) a PHM gyűjteményében. MRT 4, 151, 7.t. 1–7.
705. MARCALGERGELYI-BICSKADOMB (Veszprém m.): Mithay S. két házmaradványt tárt fel a későhalomsíros Farkasgyepű-Jánosháza csoport tipikus kerámiájával (ívelt peremek, fogóbütyökös töredékek, profilált bögrék stb.), valamint „D” típusú törrel. A PHM gyűjteményében. Mithay S.: Rég.Füz. 20 (1967), 19, MRT 4, 153.
706. MARCALGERGELYI-SZŐLŐHEGY (Veszprém m.): Feltehetően későbronzkoriak a század elején feltárt urnasírok. MRT 4, 153.
707. MARCALTŐ-FARKASDPUSZTA (Veszprém m.): Domboldalon néhány későhalomsíros jellegű cserép (ívelt perem). Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 156.
708. MARCALTŐ-GERENCEI DŰLŐ (Veszprém m.): Jellegtelen cserepek között behúzott, síkozott tálperem. Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményében. MRT 4, 156.
709. MARCALTŐ-GOMBÓC (Veszprém m.): Település gödreiből a későhalomsíros–korai UK kerámiaanyaga a PHM gyűjteményében (ívelt perem, ferdén árkolt váll, háromszög átm. fűl, bütyökdiszes oldaltöredék stb.). MRT 4, 155, 6.t. 28–34.
710. MARCALTŐ-HÉDERALJA (Veszprém m.): Telepről felszíni gyűjtésként későbronzkori cserepek a PHM gyűjteményében (ívelt perem, fogóbütyökös oldaltöredék, háromszög átm. fűl stb.). MRT 4, 155.
711. MARCALTŐ-ZSIGMONDHÁZA (Veszprém m.): Egymás szomszédságában két telepmaradvány későbronzkori cserepekkel. Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményében. MRT 4, 157.
712. MARKOTABÖGÖTE (Győr-Sopron m.): Kúpos fejű, rovátkolt nyakú tű az MNM gyűjteményében. Korai UK. Patek 1968, 34, XLII.t. 6.

713. MARTONFA (Baranya m.): 2 db csabrendeki típusú, díszített, szögfejű tű a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 369.
714. MARTONVÁSÁR-VÖRÖSMARTY U. (Fejér m.): Csücskös peremű későhalomsíros tál szórványként a SzIM gyűjteményében. Bánky Zs.: Alba Regia 10 (1969), 151.
715. MÁRIHALOM-KOLOSSORHEGY (Komárom m.): Dombtetőn elhelyezkedő telepen UK jellegű cserepeket (síkozott és ívelt peremek) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 255.
716. MÁRIAKÉMÉND (Baranya m.): A PJM gyűjteményében levő kincsleletben nyitott huzal karperecek, zárt, lapos karikák, fehérbronz tárgy, töredékek a régibb UK kurdi horizontját képviselik. Lt.sz. 1938/329.
717. MÁROK-PUSZTAFÖLDEK (Baranya m.): Az 55 kg súlyú, edényben elrejtett bronzleletben ép és töredékes nyélnyújtványos sarlók, D típ. török, lándzsák, tokos, szárnyas, talpas balták, nyélnyújtványos kardok, tömör karperecek, csésze- és lemeztöredékek stb. a régibb UK kurdi horizontját képviselik. Kiss A.: Arch.Ért. 101 (1974), 309.
718. MEDINA (Baranya m.): Patek E. az UK-hoz tartozó tálat említ az SzBM gyűjteményéből. Patek 1968, 131.
719. MENCSHELY-MALOMHEGY (Veszprém m.): Patek E. „BD jellegű” cserepeket említ felszíni gyűjtésből. Patek 1968, 34, LXIII.t. 8.
720. MERSEVÁT-CINCA (Vas m.): Károlyi M. gyűjtéséből korai UK cserépanyag (egyenesen levágott és ferde perem, ujjbenyomásos borda, háromszög átm. fül stb.) az SzSM gyűjteményében. Lt.sz. 71.45. 1–18.
721. MESZLEN (Vas m.): Kis bronzlelet két db nyélnyújtványos sarlóval, ívelt bordás tokos baltával, nagy korongtekerces ívfülával, s egy nyers bronzrúddal az SzSM gyűjteményében. Régibb UK, kurdi szint. Lt.sz. 68.16. 1–5.
722. MEZŐLAK-ASSZONYFA (Veszprém m.): Domboldali telepről későhalomsíros cserepek (tölcséres nyakú bögre, bütykös oldaltöredék, fogóbütyök stb.) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 161.
723. MEZŐLAK-ERREJÁRÓDŰLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből jellegtelen cserepek között két síkozott peremtöredék, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 161.
724. MEZŐLAK-SZENTPÉTERI DOMB (Veszprém m.): Két szomszédos településről felszíni gyűjtésként fogóbütykös, ujjbenyomásos bordás oldaltöredékek, ívelt peremek stb. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 160.
725. MEZŐLAK-SZÉLMEZŐ-BOKROS (Veszprém m.): Szórványként ívelt peremtöredék a PHM gyűjteményében. MRT 4, 159.
726. MEZŐLAK-SZÉLMEZŐ-TÖZEGTELEP (Veszprém m.): Tőzegbányászásnál a halomsíros kultúra UK fejlődést megelőző szakaszára utaló kerámia került elő (tölcséres nyakú bögre, bütyökdiszes korsók). Talán sírmellékletek. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 159, 5. t. 26–28.
727. MEZŐLAK-TÉGLAVETŐ DŰLŐ (Veszprém m.): Szórványként bütykös oldaltöredék a PHM gyűjteményében. MRT 4, 161.
728. MÉNFŐCSANAK-BEZERÉDI-FÖLD (Győr-Sopron m.): Mithay a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszába tartozó profilált talpas tálat közöl a GyXM gyűjteményéből. Mithay 1941, 26, XVI.t. 1.
729. MÉNFŐCSANAK (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében található szórványkerámia (bütyökdiszes bögre, ferdén kialakított, csücskös peremű tál töredékei, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, karcolt háromszögekkel, tűzdelt vonalkázással díszített vállrész stb.) a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszára keltezhető. Lt.sz. 59.23.

730. MIHÁLYFA-FENYŐSI-PATAK (Veszprém m.): Vizenyős területen gyűjtött cserepek között néhány UK jellegű darab (síkozott szájerem, ujjbenyomásos bordás oldaltöredék stb.) településről származik. A KBM gyűjteményében. MRT 3, 154. 46. kép 14.
731. MIHÁLYFA-SZALÓKA DÜLŐ (Veszprém m.): Domboldalon, telepnyomokból gyűjtött cserepek között egy keskeny, háromszög átm. fültöredék az UK korai szakaszát képviseli. A KBM gyűjteményében. MRT 3, 150.
732. MIHÁLYHÁZA-KÁNYÁS (Veszprém m.): Telepről felszíni gyűjtésként későbronzkori cserepek a PHM gyűjteményében (ferdén levágott perem, ujjbenyomásos bordadisz stb.). MRT 4, 163.
733. MIHÁLYHÁZA-PAPSZIGET (Veszprém m.): Homokszigeten néhány későbronzkori szórványcserép a PHM gyűjteményében. MRT 4, 163.
734. MIHÁLYHÁZA-ÜLÉSALJA (Veszprém m.): Két szomszédos domboldalon néhány korai UK jellegű cserép a PHM gyűjteményében (szélesen árkolt oldaltöredék, vastagfalú edény fogóbütykös oldaltöredéke). Felszíni gyűjtés. MRT 4, 164.
735. MIKLÓSFÁ-MÓRICHELYI HALASTAVAK (Zala m.): A halastó területén gyűjtött cserepek (bütyökdiszes, ujjbenyomásos bordás, fogóbütykös oldaltöredékek, ferdén levágott és ívelt peremek, háromszög átmetszetű és széles, alagútszerűen átfúrt fülek, behúzott tálperem, széles árkolású válltöredék stb.) a halomsíros kultúra végső szakaszát és a korai UK-t képviselő telepről származnak. Horváth L. leletmentése az NTM gyűjteményében. Lt.sz. 75. 1. 1–59.
736. MINDSZENTKÁLLA-KEREKI DOMB (Veszprém m.): A kettős sáncvonulattal erősített telep területén néhány későbronzkori jellegű cserepet (kihajló szájerem stb.) gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 1, 115.
737. MISZLA (Tolna m.): Wosinszky két fűzfalevél pengéjű hat szeglyukas tört említ az MNM gyűjteményéből. Wosinszky 1896, 478. Uo. négyújtványos, karikavégű kés az UK régibb szakaszából. Lt.sz. 41/1906. 8.
738. MOGYORÓSBÁNYA-FEHÉRKERESZT I. (Komárom m.): Mintegy fél m mélységből kiásott cserepek (síkozott szájeremű urna, mély tál, turbántekercsezett peremű táltöredék, függőleges besímitással díszített bögreoldal stb.) az UK dereka körüli időből származó sírhoz tartozhatnak. A közelben a szántásból kiszedett cserepek közül néhány (vörös oldaltöredékek, csücskösödő perem stb.) még későhalomsíros jellegű. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 256.
739. MOGYORÓSBÁNYA-FEHÉRKERESZT II. (Komárom m.): Domboldalon megfigyelt telepnyomokból gyűjtött cserepek között az ívelten kihajló és behúzott, síkozott, turbántekercses tálperemek, az egyenesen levágott csuporperem, a többszög átm. fültöredék, egy agyagkarika töredéke stb. az UK középre keltezhető telepet jeleznek. A KBM gyűjteményében. MRT 5, 256.
740. MOGYORÓSBÁNYA-ÓHEGY (Komárom m.): Magaslati telep mesterséges terasszal. A felszínen gyűjtött cserepek között sok a későhalomsíros korszakra jellemző típus (hengeres nyaktöredék, behúzott tálperem, bütykös oldaltöredékek, keskeny, háromszög átm. bögrefül, csücskös válltöredék stb.) van a KBM gyűjteményében. MRT 5, 258. Lt.sz. 75.18.
741. MOHÁCS-CSELEPATAK (Baranya m.): Település gödreiből a korai UK jellegzetes kerámiája az MNM gyűjteményében és Mohácson, Fehér G. ásatásából. Kőszegi 1960, 147–, LXXVII–LXXIX. t. 1–3, Patek 1968, 59–, XCV, XCVI. t. 1–3.
742. MOHÁCS (Baranya m.): A MNM gyűjteményében levő kincs két Y bordás, egy kisebb tokos baltából, két ép, egy törött négyújtványos sarlóból, valamint egy tekercses gyűrűből áll. Régibb UK, III. fázis. Holste 1951, 14, 23. t. 19–24.
743. MOHÁCS KÖRNYÉKE (Baranya m.): Egy szigligeti típusú bronztőr az MNM gyűjteményéből a későhalomsíros korszakot jelzi. Lt.sz. 71/1911.1. Patek 1968, 132.
744. MONOSTORAPÁTI-APÁTIHEGY (Veszprém m.): A hegyoldalon szórványként szemüveg fibula, valamint szórványos cserepek a fiatalabb UK településre utalnak. MRT 1, 118, 34. t. 3, Patek 1968, LXVI. t.2.

745. MOSONMAGYARÓVÁR-DUNAPART (Győr-Sopron m.): Szórványként ún. protovillanova uma a Mosonmagyaróvári Múzeum gyűjteményében. Patek 1968, 35, XLV.t. 2.
746. MOSONSZENTJÁNOS-FEHÉRKERESZT DÜLŐ (Győr-Sopron m.): Két szárnyas baltát és „lausitzi típusú” edénytöredékeket közöl: Pusztai R.: Rég.Füz. 13 (1960), 8.
747. MOSONSZENTJÁNOS-SCHOTTENGRUBE (Győr-Sopron m.): Koravaskori hamvasztásos sírokat tárt fel: Pusztai-Tomka: Arch.Ért. 95 (1968), 128.
748. MOSONSZENTJÁNOS (Győr-Sopron m.): Az MNM gyűjteményében levő, Rixheim-Monza típ. kardból és két lándzsacsúcsból álló bronzlelet feltehetően későhalomsíros harcászati sírból származik. Lt.sz. 28/1937. 1-3.
749. MOSONSZENTMIKLÓS-LÉBÉNY (Győr-Sopron m.): Kúpos nyakú, két fülű későbronzkori uma a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941, XIII.t. 5, Patek 1968, 35.
750. MOSONSZOLNOK-HAIDEHOFUSZTA (Győr-Sopron m.): A múlt század végén, szántás során néhány kisebb halmozatot bolygattak meg, melyekből a Caka-Mosonszolnok csoport jellegzetes, árkokolt kerámiaja, II/a típ. kardok, fibulák, lándzsa, borotva stb. került napvilágra. A Mosonmagyaróvári Múzeum gyűjteményében. Sötér Á.: Arch. Ért. 12 (1892), 207-., I-III. t., Kőszegi 1960, 159, Patek 1968, 35, XLV.t. 8,9, XLVI-XLVII. t. Ld. az 5. tábla B, 8. tábla C.
751. MOSONSZOLNOK (Győr-Sopron m.): Csücskös peremű, talpas tál a Mosonmagyaróvári Múzeum gyűjteményében. Szórvány, halomsíros kultúra. Patek 1968, XLV.t. 7.
752. MOZSGÓ-PRÁGA-DÜLŐ (Baranya m.): Domboldalon, több száz m hosszan elnyúló koravaskori telepről tudósít Kovács V.: Rég.Füz. 16 (1963), 35. A PJM gyűjteményében levő bordás, csücskös peremű tál, turbántekercses tál, csupor stb. töredékeiből álló lelet korai UK telepre utal. Lt.sz. 62.158. 2.
753. MOZSGÓ (Baranya m.): A dél-dunántúli UK fiatalabb szakaszának néhány jellegzetes kerámiaja a PJM gyűjteményében. Patek 1968, 60, XCVII.t. 7,8.
754. MÓR-TÁBORHEGY (Fejér m.): D típusú bronztör a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 2671.
755. MÓR-VAJALPUSZTA (Fejér m.): A váli kultúra néhány jellegzetes edénye a SzIM gyűjteményében. Petres 1958, 312.
756. MÓRICHIDA-KISÁRPÁD (Győr-Sopron m.): Patek E. a Marcal partjáról tokosbaltát említ az MNM, valamint kúpos tálat a VBM gyűjteményéből. Patek 1968, 34-
757. MŐZS (Baranya m.): Wosinszky tóparti telepről tudósít, s fényes, csavarmenetes, befelé hajló peremű táltöredéket említ. Wosinszky 1896, 478. A PJM-ben levő cserepek (vízszintesen síkzott peremű és hasú talak töredékei, ujjbenyomásos bordás táltöredék stb.) a régibb UK végét jelzik. Lt.sz. 66.116. 1-9.
758. MURGA-KISSÁNC (Tolna m.): A védmű tövében a múlt század végén lelték a nyélnyújtványos sarlókából, két hasonló töredékéből, egy db gombos sarlóból, V bordás tokos baltákból, lándzsacsúcs töredékéből, kardpengékből, nyélnyújtványos törzsből, drótspirál csövecskékből, edényfülből stb. álló bronzleletet. A régibb UK kurdi horizontja. Wosinszky 1896, 480, XCIII-XCIV.t.
759. NADAP-JÁNOSHÉGY (Fejér m.): 1970-ben került elő a 713 ép és 80 töredékből álló bronzlelet. Fegyverek, többek között három bordás markolatú kard, díszített lábvérték, gombos végű sisak, kalapsisak töredékei, pajzs- és páncélrészek, lándzsahegyek, török, tokos és szárnyas balták, 11 db ép és töredékes bronzedény, ékszerek, lemezes fibulák, sarlók, bronzkovács szerszámkészlet stb., a régibb UK kurdi szintjének típusai. A SzIM gyűjteményében. Petres-Makkay: Arch.Ért. 98 (1971), 267, Bánky Zs.: Alba Regia 12 (1972), 282. A raktárlelet térségében végzett terepjárás során a korai UK telepére utaló cserepanyagot (széles, függőlegesen árkokolt váll, behúzott, turbántekercsezett és síkzott talperem, szélesen kihajló, belső oldalán vízszintes hornyolásokkal díszített peremtöredék stb.) gyűjtött Petres É. és Makkay J. A SzIM gyűjteményében.

760. NAGYACSÁD-DARVAS (Veszprém m.): Későbronzkori település nyomairól, valamint halmokról tudósít az MRT 4, 167. Az MNM gyűjteményében szárnyas balta.
761. NAGYBARÁT (Győr-Sopron m.): A GyXM gyűjteményében levő szórványkerámia (ferdén kialakított, csücskös tálperem, bevagdosott vonalakkal díszített válltöredék, enyhén síkozott, bütykös válltöredék) a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszát képviseli. Lt.sz. 53.83. 1–5.
762. NAGYBERKI-SZALACSKA (Somogy m.): Magaslati településről származó szórványleletek a KRM, a KBM és az SZBM, valamint az MNM gyűjteményében. Néhány későhalomsíros típus (bütykös bögre, háromszög bekarcolásokkal díszített válltöredék) mellett a leletek zöme (meredeken behúzott peremű tálak, agyagkarikák stb.) a fiatalabb UK-ra jellemző. Patek 1968, 60, XC. t. 1–4, XCIII.t. 14, 15. Ld. a 7. tábla B.
763. NAGYCENK (Győr-Sopron m.): A Nováki Gy. által megmentett urnasír mellékletei a leírás alapján az UK fiatalabb szakaszára jellemzők. Nováki Gy.: Rég.Füz. 10 (1958), 5.
764. NAGYDÉM-GERHA (Veszprém m.): A 75 kg súlyú bronzleletet két edényben lelték. A három bordás markolatú kardok töredékeiből, nyelnyújtványos sarlókból, néhány hasonló töredékből, tokos baltákból, lándzsacsücsből, madáralakból, bronzlepenyből stb. álló lelet részben a VBM, részben a Pápai Ref. Kollégium gyűjteményében. A régibb UK III. fázisából. Hampel III, CXCV.t.
765. NAGYDÉM-KÖZÉPRÉPÁSPUSZTA (Veszprém m.): A korai vaskori temető területén néhány hulladékgödörben későhalomsíros cserepek voltak (ívelt peremű bögrék, besímított oldaltöredékek, behúzott peremű táltöredék stb.). A VBM gyűjteményében. Lt.sz. 63.15. 71/5–7, 73.
766. NAGYDÉM-KÖZÖS FÖLD (Veszprém m.): Néhány ívelt és egyenesen levágott perem alapján későbronzkori telepnymok. Nem messze kisebb, talán ugyancsak későbronzkori halomcsoport. Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményében. MRT 4, 171.
767. NAGYDÉM-RÉPÁSKÖZTE (Veszprém m.): Későhalomsíros bütykös szórványcserép a PHM gyűjteményében. MRT 4, 169.
768. NAGYGÖRBBŐ-VÁRHEGY (Veszprém m.): Erődített földvár, zömmel zóki cserépanyaggal. Egy árkolt díszű bütykös töredék a halomsíros lakottságot igazolja. Nováki 1965, 75, 5. kép 1, MRT 3, 159.
769. NAGYHARSÁNY-CSEMEGE DŰLŐ (Baranya m.): A dél-dunántúli UK korábbi felére jellemző szórványkerámia (ívelten kihajló, belső oldalán síkozott perem, sűrű, függőleges árkolással díszített váll, turbántekercses és vízszintesen síkozott, behúzott tálperem, omfaloszcos csésze stb.) a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 66.5. 1–7.
770. NAGYKAJDACS (Tolna m.): Wosinszky 21 ép és töredékes darabból álló kincseletet említ az MNM gyűjteményéből. A talpas balták, markolatnyújtványos sarlótöredékek, tör és kard markolatrésze, karikák stb. a régibb UK kurdi horizontjának típusai. Wosinszky 1896, 482, Holste 1951, 17, 32. t. 8–15.
771. NAGYKANIZSA-ALSÓERDŐ (Zala m.): Két későbronzkori síregyüttes az NTM gyűjteményében kúpos fejű tűkkel és I/a típusú karddal a halomsíros kultúra késői fejlődési szakaszából. Patek 1968, 60, XCIII.t. 1–5.
772. NAGYKANIZSA-BILKEI DŰLŐ (Zala m.): Horváth L. nagy kiterjedésű (kb. 300×400 m-es) település egyik hulladékgödör-rendszerét tárta fel. A háromszög átm. magas fülek, a síkozott tálperemek, a ferdén árkolt és vízszintesen síkozott vállú edények, a turbántekercses tálak, borda- és bütyökdiszes oldaltöredékek, ívelt peremek, stb. a korai UK-ra kelteznek a telepet. A NTM gyűjteményében.
773. NAGYKANIZSA-FELSŐNYÍRESI ERDŐ (Zala m.): Ívelt élű lándzsahegy az NTM gyűjteményében. Patek 1968, XCIII.t. 6.
774. NAGYKANIZSA-SÁNC DŰLŐ (Zala m.): Kalicz N. a korai UK hulladékgödörét tárta fel (ferdén árkolt vállú csupor, magas, háromszög átm. füllel, hengeres nyaktöredékek ferdén vágott peremrésszel, fogóbütykös, bordadíszes fazéktöredékek, behúzott peremű tálak töredékei stb.)

775. NAGYKAPORNAK (Zala m.): A ZGM gyűjteményében levő Dasice típusú kés az UK régebbi szakaszát képviseli. Lt.sz. 64.21. 1.
776. NAGYKÓNYI-ALSÓINOKAI MAJOR (Tolna m.): Patek E. magaslati telepet említ, ahol Csalog J. bronzbaltát és sarlót gyűjtött. Patek 1968, 60—.
777. NAGYKÓNYI-ÉRTÉNYI ÖREGHEGY (Tolna m.): A Koppány mentén levő domb platóján több helyütt is észlelt telepnyomokat Torma I. Az SzBM gyűjteményében levő cserépanyag (behúzott sima és turbántekercses tálperemek, bordadíszes fazék, vízszintesen kihajló perem stb.) az UK első felét képviseli. Lt.sz. 73.265. 1—13.
778. NAGYKÓNYI-OKRÁD DŰLŐ (Tolna m.): A malom környékén gyűjtött cserépanyagban az ívelt perem és a síkzott vállú edény töredéke a korai UK-t jelzi. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.286. 4—5.
779. NAGYKÓNYI-ÖREGHEGY (Tolna m.): Torma I. a hegy melletti domb lejtőjén UK cserepeket (turbántekercses szájrperem, ívelten kihajló és duzzadt peremtöredék, ujjbenyomásos bordás fazék töredéke stb.) gyűjtött. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.247. 1—4.
780. NAGYKÓNYI I. (Tolna m.): Az iregi és az okrádi patak egyesülése közelében megfigyelt telepnyomokból Torma I. az UK elejére jellemző cserepeket (széles, vízszintes síkosságú tálperem, magas, háromszög átm. bögrefül, síkzott szájrperem, fogóbütykös és ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, profilált bögreoldal stb.) gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 73.357. 1—13.
781. NAGYKÓNYI II. (Tolna m.): Jellegtelen, felszínen gyűjtött töredékek között egy ferdén árkolt válltöredék az UK korábbi szakaszát jelezheti. Torma I. gyűjtése az SzBM-ben. Lt.sz. 73.260. 4.
782. NAGYMÁNYOK ÁG. (Tolna m.): Mészáros Gy. hulladékgyödröket és kemencéket tárt fel. A kerámiaanyagban a kori UK jellegzetes típusai (ferdén árkolt válltöredék, behúzott peremű tálak síkzott és turbántekercsezett ornamentikával, profilált, magas fülű bögre stb.) mellett a későhalomsíros formák (széles bütyökfül, bordadíszes perem, háromszög átm. fül stb.) is fellelhetők. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 60.284, 66.271. Mészáros Gy.: Rég.Füz. 11 (1959), 47—.
783. NAGYNYÁRÁD-SÁTORHEGY (Baranya m.): Települési foltokból későhalomsíros kerámia (ívelt peremű korsók, csuprok, fogóbütykös, karcolt bütykös oldaltöredékek stb.) a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 62.286. 1—288. Papp L.: Rég.Füz. 15 (1962), 73—.
784. NAGYPALL (Baranya m.): Talpas balta a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 14/1940.
785. NAGYPIRIT-KOMLÓS (Veszprém m.): A Marcal térségében megfigyelt telepnyomokból síkzott peremeket, háromszög átm. fültöredékeket stb. gyűjtöttek az UK korai szakaszából. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 165.
786. NAGYRADA-KOSSUTH L. U.: (Zala m.): Sági K. nagyobb kiterjedésű telep nyomait figyelte meg s feltárt egy szabálytalan köralakú lakó- vagy hulladékgyödröt későbronzkori leletanyaggal. Korek 1960, 71.
787. NAGYSÁP-DOMONKOSPUSZTA I. (Komárom m.): Domb lejtőjén gyűjtött felszíni szóróanyagcserepek között néhány turbántekercses tálperem, kihajló, síkzott perem, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, grafitos, besímitott, vékony csészetöredék stb. az UK közepe körüli időre keltezhető. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 262.
788. NAGYSÁP-DOMONKOSPUSZTA II. (Komárom m.): A Sági oldalon gyűjtött felszíni cserepek (ívelt peremrész, öblösödő bögreoldal, szalagfűl töredékek stb.) UK jellegűek az EBM-ben. MRT 5, 262.
789. NAGYSÁP-ÚRISÁP (Komárom m.): Mélysántánál halomsíros—korai UK telep maradványai kerültek napvilágra. Az EBM gyűjteményében levő cserepek (turbántekercsezett tálperem, fogóbütykös fazéktöredék, karcolt háromszöggel, tűzdeléssel díszített vállrész, „alagút” füles töredék, kicsiny, talpas bögre, tölcéses nyakú, vízszintes fülű fazéktöredék stb.) Horváth I. gyűjtéséből. Horváth I.: Rég.Füz. 23 (1970), 10.

790. NAGYSÁP-ÚRISÁP MAJOR (Komárom m.): Szántásból ferdén kihajló és turbántekecszett tálperemeket gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 260.
791. NAGYSIMONYI (Vas m.): Az UK első felére keltezhető szórványkerámia (füles fazék, hengeres nyakú urna, síkozott és turbántekecszett tálak töredékei) az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 62.60. 14–17.
792. NAGYTEVEL (Veszprém m.): Sűrű karcolásokkal díszített bronzkarika a VBM-ben. MRT 4, 177.
793. NAGYVÁZSONY-CSEPELY (Veszprém m.): A középkori ásatás anyagából szórványként egy sarlótöredék és egy edényfül jelzi az UK jelenlétét. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 141.
794. NAGYVÁZSONY-CSEPELYI ELÁGAZÁS (Veszprém m.): Árokfalban Mészáros Gy. háromszög átm. fület és ujjbenyomásos bordás oldaltöredéket lelt. MRT 2, 143.
795. NAGYVÁZSONY-FÉRGESKÜTI DÜLŐ (Veszprém m.): Szórványként gömbfejű, rovátkolt nyakú tű, bronz karperecek a VBM gyűjteményében a későhalomsíros korból. Mészáros Gy. lándzsacsúcsot gyűjtött. MRT 2, 139.
796. NAGYVÁZSONY-SZÉRÜSKERTI DÜLŐ (Veszprém m.): A telepnyomokban gyűjtött turbántekecses és síkozott tálperemek, síkozott csupor az UK jelenlétére utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 140, 11.t. 6.
797. NAGYVÁZSONY-ZSÓFIA MAJOR (Veszprém m.): Középső szárnyállású balta a VBM gyűjteményében. Patek 1968, LXV.t. 2.
798. NAGYVEJKE-KOVÁCSI DÜLŐ (Tolna m.): A 25 db-ból álló edényegyüttes feltehetően jelképes sír vagy edényraktár lehetett. Az ásatók közlése alapján későbronzkori, az SzBM gyűjteményében. Mészáros–Gaál: Rég.Füz. 21 (1975), 18.
799. NAGYVEJKE-URASÁGI FÖLDEK (Tolna m.): A kincsletet középső bronzkori település rétegében talál-
ták. 164 ép és töredékes bronztárgyat tartalmaz. Többek között szárnyas balták, V mintás tokos balták, nyél-
nyújtványos sarlok (két itáliai típus is), Ennsdorf típ. kardok, „D” típ. török, ívelt élű lándzsacsúcsok, üreges,
tömör és huzal karperecek, díszített, nyomott gömbfejű tűk, lemezes és egyszerű hegedűvonó típ. fibula,
ép és töredékes darabok egyaránt, bronzlepeny, ill. öntörög darabok, több lemeztöredék (bronzcsésze, öv, s
talán sisak, pajzs és lábvert töredéke), borotva stb. vannak a leletben. Régibb UK, kurdi horizont. Mészáros
Gy.: SzBMÉ 1971–1972, 19–66.
800. NAGYVEJKE (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő szórványkerámia (behúzott peremű tálak síkozott
és turbántekecses töredékei, ívelt és síkozott peremtöredéke stb. feltehetően korai UK telepre engednek kö-
vetkeztetni. Lt.sz. 73.1. 1–14. A község területéről szórványos bronztárgyakról tudunk. Mészáros Gy.:
SzBMÉ 1971–1972, 20.
801. NAK-IVÁNI HALASTÓ (Tolna m.): Ívelt, síkozott tálperemek, behúzott tálperem, fogóbütykös oldaltöre-
dek, urnaszerű edény árkolt bütykös oldaltöredéke ívelt peremmel, ferdén árkolt oldaltöredék feltehetően
korai UK telepre utal. Mészáros Gy. gyűjtése az SzBM-ben. Lt.sz. 66. 70.
802. NEMESGÖRZSÖNY-DINGÁGY (Veszprém m.): Néhány későbronzkori szórványcserép a PHM-ben. MRT
4, 179.
803. NEMESGÖRZSÖNY-HEGYREDÜLŐ (Veszprém m.): Szórványként ívelt peremű, függőlegesen árkolt hasú
UK bögretöredék a PHM-ben. MRT 4, 179.
804. NEMESGÖRZSÖNY-POSTA (Veszprém m.): Szórványként kúpos nyaktöredék és ferdén árkolt oldaltöredék
a PHM gyűjteményében. MRT 4, 179, 7.t. 31–32.

805. NEMESGULÁCS-KÖBÖLKÚT (Veszprém m.): A KBM gyűjteményében levő, fekete edényben lelt bronzleletben több ép és töredékes nyélnyújtványos sarló, V, Y bordás tokos balták töredékei, fűrészlemezek, több nyéllapos és nyélnyújtványos késtörődék, díszített tűk, két pár korongos, lemezes, ívelt hátú fibulák, két élű borotva, csavart edényfűl, kardpenge töredékek, töredékes lándzsacsúcs stb. a régibb UK III. fázisát képviselik. Mozsolics A.: Arch. Ért. 76 (1949), 27–, XXII–XXVI. t.
806. NEMESGULÁCS (Veszprém m.): Kőpakolások sírok maradványaiként néhány UK cserép (vízszintesen síkozott, behúzott szájperemű táltörődék, matt fekete oldaltörődékek) a KBM gyűjteményében. MRT 1, 125.
807. NEMESHANY-NYÁROS (Veszprém m.): A homokbányában lelt kardtörődék és lándzsahegy valószínűleg korai UK harcos sírból származik. Uo. barna-fekete cserepeket is gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 3, 167.
808. NEMESHETÉS (Zala m.): Ívelt élű lándzsahegy és közép szárnyállású balta az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 89.1880. 1–2.
809. NEMESKERESZTŰR (Vas m.): A Marcal partján hosszan elnyúló területen gyűjtött paticsot és későbronzkori kerámiát Károlyi M.: A celldömölki járás.
810. NEMESKOCS (Vas m.): Telepnyomokból Károlyi M. szélesen árkolt oldaltörödéket gyűjtött. Károlyi M.: A celldömölki járás.
811. NEMESSZALÓK (Veszprém m.): Az MRT körbefutó bekarcolásokkal díszített, állítólag halomsírban lelt tőről tudósít. MRT 4, 182.
812. NEMESSZALÓK-VARJÚVÖLGY (Veszprém m.): Telepnyomokból korai UK cserepek (vízszintesen síkozott perem, bütykös oldaltörődék, háromszög átm. fültörődék stb.). Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményéből. MRT 4, 181.
813. NEMESVÁMOS-KISKÚT (Veszprém m.): Forrás környékén végzett felszíni gyűjtésből későhalomsíros–korai UK cserepek (behúzott peremű talak síkozott és turbántekercsezett töredékei, ferdén vágott és ívelt peremek, háromszög átm. fülek stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 152.
814. NEMESVÁMOS-TEMETŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből későhalomsíros–korai UK cserepek (ívelt és síkozott peremek, bütyökdiszes oldaltörődék, turbántekercses talperem, háromszög átm. fültörődék) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 147.
815. NESZMÉLY-TÉGLAGYÁR (Komárom m.): A váli kultúra eredetileg több száz síros temetőjének kétszáz sírját tárta fel Patek E. A nagyjából urnás rítus mellett a szórt hamvas is előfordul. A széles területekre kiterjedő kapcsolatokat bizonyító kerámiamellékletek az EBM gyűjteményében. Patek 1961, 37–, I–XXXI. t. Ld. a 10. tábla B, 11. tábla B.
816. NESZMÉLY-FELSŐSZIGET (Komárom m.): Valószínűleg a téglagyári temetőhöz tartozó váli kultúrárs település maradványai, az EBM gyűjteményében. Felszíni nyomok alapján a sziget teljes egészében be volt telepítve. Patek 1961, 55–, XXXII–XXXIV.t.
817. NESZMÉLY (Komárom m.): Enyhén ívelt, korai UK lándzsacsúcs az MNM gyűjteményében. Patek 1968, XLIII.t. 1.
818. NÉMETBÁNYA-HÁZIFÖLDEK (Veszprém m.): Felszíni telepnyomokból ívelt peremek, háromszög átmetszetű fűl képviseli a későhalomsíros–korai UK-t. Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 184.
819. NÉMETBÁNYA-KÁPOSZTÁSKERTEK (Veszprém m.): A vízszintesen átfűrt, széles bütyökfűl a későhalomsíros k. jelenlétére utal. Felszíni lelet, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 183.
820. NÉMETBÁNYA-PÁSZTORKÚT (Veszprém m.): Mintegy félszáz, feltehetően későbronzkori halomból álló csoport. MRT 4, 183.

821. NÉMETBÁNYA-TUSKÓS DÜLŐ (Veszprém m.): A Farkasgyepű-Jánosháza csoport telepéről származó cserépanyag (széles, vízszintesen átfúrt bütyökfülek, ívelt peremek, ferdén levágott peremek, háromszög átm. fülek, profilált csészetöredékek stb.) a PHM gyűjteményében. Részben felszíni gyűjtés, részben Mithay leletmentéséből származó gödöranyag. Lt.sz. 73.21. 1–16.
822. NÉMETFALU (Zala m.): A Kislengyel-patak völgyében gyűjtött cserepek között egy hengeres fültöredék és egy bordadíszes fazék töredéke későhalomsíros telepről származik. A ZGM gyűjteményében. Müller 1971, 15.
823. NYÁRÁD-ÖREGSZŐLŐALJA (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból bütykös oldaltöredék, árktolt földarab a PHM-ben. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 188.
624. NYÁRÁD-RÉTFÖLD (Veszprém m.): Dombháton hosszan elhúzódó telepnyomokból ferde, egyenesen levágott peremek, tölcseres nyaktöredék füllel stb. Felszíni gyűjtés, a PHM gyűjteményében. MRT 4, 188.
825. NYÁRÁD-UDVARDOMB (Veszprém m.): Jellegtelen, talán későbronzkori cserepek felszíni gyűjtésből a PHM gyűjteményében. MRT 4, 188.
826. NYERGESÚJFALU-DUNA DÜLŐ (Komárom m.): Tűzdelt és karcolt vonalakkal díszített korsótöredék az EBM gyűjteményében. MRT 5, 268.
827. NYERGESÚJFALU-DUNAPART (Komárom m.): Kalicz N. leletmentéséből gödöranyag az EBM gyűjteményében. A háromszög átm. füles, bütykös, vízszintesen karcolt hasú bögrék, ívelt peremek, ujjbenyomásos bordával, bütyökkel díszített oldaltöredékek a későhalomsíros–korai UK jellegzetes típusai. Uo. házhoz tartozó agyagtapasztás töredékek. Patek 1968, 35–, XCI–XCV.t. Ld. az 5. tábla F.
828. NYERGESÚJFALU-GUNYHÓALJI DÜLŐ (Komárom m.): A domboldalon levő lelőhelyen gyűjtött cserepek (vízszintes bordával díszített fazéktoldal, vastag bütykös oldaltöredék, behúzott tálperem, enyhén kihajló peremrészecskék, behúzott tálperem, kicsi agyaggúla stb.) későhalomsíros–korai UK telepet sejtetnek. Az EBM-ben. MRT 5, 264.
829. NYERGESÚJFALU-PALA U. (Komárom m.): Felszíni szórványként UK jellegű ötszög átm. fültöredék az EBM gyűjteményében. MRT 5, 274.
830. NYERGESÚJFALU-PAPÍRGYÁRI FÖLDEK (Komárom m.): A dunaparti beásásból gyűjtött cserepek valószínűleg későhalomsíros–korai UK telepről származnak az EBM-ben (kihajló, síkozott peremek, bordás csücskös peremtöredék). MRT 5, 264.
831. NYERGESÚJFALU-TÉGLAGYÁR (Komárom m.): Valószínűleg a váli kultúra temetőjéhez tartozó szórványedények az EBM gyűjteményében. Patek 1968, CIII.t. 4,5, CIV.t. 6,7, MRT 5, 170.
832. NYERGESÚJFALU-VISCOSA GYÁR (Komárom m.): Korabronzkori temető feltárása során négy fiatalabb UK jellegű sír is előkerült. Az egyik feltehetően szórthamvas volt, s a hamvak felett nagy méretű urnák és hombárok voltak mellékletként elhelyezve. Horváth–Torma: Arch.Ért. 102 (1975), 18.
833. NYERGESÚJFALU (Komárom m.): A község területéről szórványleletek az EBM gyűjteményében. Többek között egy csücskös hasú, rövid nyakú későhalomsíros bögre, valamint egy a Dunából kikotort, az UK dereka körüli időre keltezhető kardlelet (hárombordás markolatú és keskeny nyélnyújtványos típusok) egy bronzcipóval. Lt.sz. 57.63.1, 77.87. 1–3. Mozsolics 1975, 14–, 5. kép 2–3, 6. kép 1–2, 7. kép.
834. NYIRÁD-DEÁKIPUSZTA. (Veszprém m.): Lándzsacsúcs és szárnyasbalta a Darnay gyűjteményben. MRT 3, 175.
835. NYIRÁD-ERDÉSZHÁZ (Veszprém m.): Nagy kiterjedésű őskori telepen a korai UK-ra jellemző cserepeket (ferdén és egyenesen levágott, valamint ívelt peremek, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 175.
836. NYIRÁD-KÍGYÓS-PATAK (Veszprém m.): A patak menti telepeken gyűjtött ferdén vágott, ívelt és behúzott perem és profilált oldaltöredék a későhalomsíros–korai UK jelenlétét igazolja. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 173–.

837. NYIRÁD-RÓKADOMB (Veszprém m.): Patak menti telepen végzett felszíni gyűjtésből az UK elejére jellemző cserépanyag (behúzott tálperem, három és négyszög átmetszetű fültörödékek stb.) a VBM-ben. MRT 3, 172.
838. NYIRÁD-TÉGLÁS (Veszprém m.): Szórványként síkozott peremtörödékek az UK jelenlétére utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 173, 50. kép 7.
839. NYÚL (Győr-Sopron m.): Hengeres nyakú, fazettált szájperemű urna a GyXM gyűjteményében, valószínűleg a Vál I szakaszhoz köthető. Patek 1968, XLVIII.t. 24.
840. OLASZFALU-FELSŐPERE (Veszprém m.): Szórványként síkozott peremtörődék a VBM gyűjteményében. MRT 2, 191.
841. OLASZFALU-FELSŐPERE (Veszprém m.): Szórványként síkozott peremtörődék a VBM gyűjteményében. MRT 2, 191.
841. OLASZFALU-GEPLI TÁBLA (Veszprém m.): Egy karcolt díszű szóránycserép a halomsíros kultúrát képviseli. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 189.
842. OLASZFALU-IRTÁS DÜLŐ (Veszprém m.): Az MRT jellegtelen, későbronzkori jellegű cserepeket említ. MRT 2, 189.
843. ORCI (Somogy m.): Ép és töredékes nyélnyújtványos sarlókból, V bordás tokos baltából, enyhén ívelt lándzsacsúcsból, „D” típusú tör töredékéből, nyéllapos késből, II/a típ. kard töredékeiből, sújtásos fibula töredékéből, töredékes lemez karperecből, öntörögökből stb. álló kincslelet a régibb UK kurdi horizontjából. Hampel I. CXVII.t.
844. OSTFFYASSZONYFA (Vas m.): A Rába ártere fölött két helyen is telepnyomok jellegzetes UK kerámiával (ferdén levágott és síkozott peremek, ujjbenyomásos bordadíszes oldaltörödékek stb.). Károlyi M.: A cell-dömölki járás.
845. OZORA-KÁLVÁRIAHEGY (Tolna m.): Wosinszky nyomán erősített földvárat említ Patek E., kilátással a Sió völgyére. Patek 1968, 61.
846. OZORA (Tolna m.): T bordás tokosbalta az MNM gyűjteményéből. Lt.sz. 25/1939.
847. ÓHÍD-MALOM ÁROK (Veszprém m.): Nagy területre kiterjedő telepnyomokból korai UK cserepek (ferdén levágott vízszintesen síkozott peremek, behúzott tálperem, háromszög átm. fül stb.) a KBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. Óhídról a Darnay gyűjteményben szórványos hosszú szárú, díszített bronztűk. MRT 3, 178, 180, 51. kép 10–15.
848. ÖCS (Veszprém m.): Patak menti telepen ívelt és egyenesen levágott peremekből, rovátkolt bordás cserepekből álló, az UK-ra jellemző cserépanyagot gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 182.
849. ÖCS-KERTALJAI DÜLŐ (Veszprém m.): Patak menti telepen végzett felszíni gyűjtésből ívelt és behúzott peremeket, ujjbenyomásos bordás fazéktörödéket gyűjtöttek az UK idejéből. A VBM gyűjteményében. MRT 3, 181.
850. ÖCSÉNY (Tolna m.): Ovál átm. karperecekből, öntörögökből álló kincslelet az SzBM gyűjteményében. A régibb UK kurdi horizontja. Lt.sz. B 22.1933. 1–11.
851. ÖLBŐ-ÖLBŐPUSZTA (Vas m.): Kihajló síkozott, és behúzott turbántekecszett szájpere az UK-ból. Mithay 1941, XVII.t. 2–5. A cserepek a Pannonhalmi Apátság gyűjteményében vannak.
852. ÖREGLAK (Somogy m.): A KBM gyűjteményében levő leletben 175 bronz van, fele nyersanyag öntvény, másik fele fegyverekből, szerszámokból és ékszerekből áll. Ez utóbbiak között töredékes szárnyas balták, török, vésők stb. vannak. A régibb UK kurdi horizontja. Lt.sz. 55.155.

853. ŐSI-BÍRÓRÉT (Veszprém m.): II/a típ. nyélnyújtványos kard a VBM gyűjteményében. MRT 2, 158, Patek 1968, LXVII. t. 1.
854. ŐSI-CSAPÁSFÖLD (Veszprém m.): Forrás menti telepnyomokból későhalomsíros–korai UK cserepeket (ívelt, síkzott peremek, turbántekercses szájerem, háromszög atm. fültöredék, bordadíszes fazékperem stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 157.
855. ŐSI-VÍZREDÜLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből származó cserepek között egy ujbbenyomásos bordával díszített fazékperem az UK-ra utal. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 156.
856. ŐSKÜ-ARANYOSKÜT (Veszprém m.): Nyomott gömbfejű, karcolt díszű, átfúrt nyakú bronztű a VBM gyűjteményében a halomsíros kultúra kései szakaszát jelzi. MRT 2, 162.
857. PADRAKÚT-CSERHÁT TETŐ (Veszprém m.): Vizenyős területen levő telepnyomokból a fiatalabb UK cserepei (síkzott, turbántekercsezett peremek, függőlegesen árkolt oldaltöredékek, profilált, bordás peremtöredék stb.) a KBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 3, 185, 53. kép 7–12.
858. PAKS-SÁNCHEGY (Tolna m.): Wosinszky töredékes tokosbaltát, lándzsacsúcsot, kartekercset említ. Wosinszky 1896, 485.
859. PAKS-VÖRÖSMALOM DŰLŐ (Tolna m.): Wosinszky szárnyas vésőt és egy feltehetően későbronzkori két-fülű fazekat említ. Wosinszky 1896, 485.
860. PALOTABOZSOK (Baranya m.): Ép és néhány töredékes nyélnyújtványos sarlóból, zömmel ép V bordás tokos baltákból, töredékes D típ. törökből, kardpenge töredékekből, fűrészlemezekből, falerákból, tömör karperecből, tekercses gyűrűből, sisak töredékéből, csüngőkből stb. álló kincslet a régibb UK kurdi horizontjából. Hampel I. XCVII–C. t. A PJM gyűjteményében Szigliget típ. bronztör. Lt.sz. 7/1941. 1.
861. PALÓZNAK-MALOMHÁT (Veszprém m.): Dombtetőn megfigyelt telepnyomokból behúzott tálperemeket, valamint vízszintesen síkzott peremtöredéket gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 2, 167.
862. PALÓZNAK (Veszprém m.): V bordás, füles tokosbaltát közöl a VBM gyűjteményéből Patek E.: 1968, LXVI.t. 4.
863. PAMUK-VASÚTVONAL (Somogy m.): A többnyire töredékekből álló bronzkincsben nyélnyújtványos sarlók, II/a és Ennsdorf típusú kardok, V bordás tokos balták, Grossmugl típ. borotva, trébelt bronzlemezek, törpengék, fűrészlemezek, váza fejű tű, huzal karperecek, falera, tekercs részek stb. vannak. A régibb UK kurdi horizontja. Mozsolics 1975/a, V–VII.t.
864. PAPKESZI-KALAPOSTETŐ (Veszprém m.): Római település anyagában néhány szórványcserép (ívelt peremű, profilált bögrétöredék omfalossal) az UK-t jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 172.
865. PAPKESZI-SÁRI SZŐLŐK (Veszprém m.): Települési szórványként ujbbenyomásos bordával díszített, fogóbütykös töredékek, síkzott és turbántekercsezett tálperemek az UK-ra utalnak. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 173.
866. PÁLFA-ZSIDÓDOMB (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő néhány szórványcserép (ferdén árkolt vállú táltöredék, ujbbenyomásokkal tagolt fogóbütykös fazékperem) az UK első felére keltezhető. Lt.sz. 66.103. 3–4.
867. PÁLFA (Tolna m.): Wosinszky tokosbaltát említ a lelőhelyről. Wosinszky 1896, 486.
868. PÁLI-LINKÓ (Győr-Sopron m.): A honfoglaláskori sírok bolygatta őskori település anyagában lelt kúpos nyakú, árkolt vállú edénytöredék, a behúzott peremű táltöredék, valamint a nyomott hasú edénytöredék az UK fiatalabb szakaszát jelzi. A GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 59.19. Uzsoki A.: Rég.Füz. 12 (1960), 79.

869. PÁPA-KISHEGY (Veszprém m.): A lelőhelyről említett két csontvázas sír bronz és kerámia mellékletei a leírás alapján későbronzkoriak lehetnek. MRT 4, 202.
870. PÁPA-LIGETKERT (Veszprém m.): Szórványként öt szeglyukas bronztőrt említenek. MRT 4, 206.
871. PÁPA-ÖREGHEGY (Veszprém m.): Tokosvésőt és agyagedényeket említ a lelőhelyről Jankó L. MRT 4, 207.
872. PÁPA-PÁLHÁZAPUSZTA (Veszprém m.): Telepnyomokból a korai UK-ra utaló cserepeket (behúzott peremek, bütyökkel és ujbenyomásos bordával díszített oldaltöredéket) gyűjtöttek. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 205.
874. PÁPA-TÁNCICS M. U. (Veszprém m.): Korai UK jellegű, szélesen elnyújtott turbántekercsezzel díszített, behúzott peremű tál a PHM gyűjteményében. MRT 4, 203.
875. PÁPA-TÉGLAGYÁR (Veszprém m.): Az agyagbányából származó edények valószínűleg a halomsíros kultúra fejlett szakaszából valók. A PHM gyűjteményében. MRT 4, 205. 19. t. 24.
876. PÁPA-TÖRZSÖKHEGY (Veszprém m.): Későbronzkori jellegű szórványcserepeket közölnek. MRT 4, 206.
877. PÁPAKOVÁCSI-IZSAL (Veszprém m.): Fogóbütykös szórványcserép az UK jelenlétére utal. MRT 4, 206.
878. PÁPAKOVÁCSI-SÉDRE JÁRÓ (Veszprém m.): Két szomszédos telephelyen későbronzkori cserepeket gyűjtöttek. Az ívelt és egyenesen levágott szájrperem, a széles bütyökfülb. a korai UK-ra enged következtetni. Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményében. MRT 4, 210.
879. PÁPASALAMON-KERTALJA (Veszprém m.): Néhány későbronzkori jellegű szórványcserép. MRT 4, 212.
880. PÁPATESZÉR-GYÜMÖLCSÖS (Veszprém m.): Telepnyomokból egyenesen levágott perem, enyhén árkolt oldaltöredék stb. az UK jelenlétére utal. Felszíni gyűjtés a PHM gyűjteményében. MRT 4, 214.
881. PÁPOC I. (Vas m.): A Rába menti telepmaradványokból síkozott peremű és bordás díszű cserepeket említ többek között Károlyi M., melyek szerint már a „HB-re” utalnak. Felszíni gyűjtés az SzSM gyűjteményében. Károlyi M.: A celldömölki járás.
882. PÁPOC II. (Vas m.): A Lánka-patak mentén telepről többek között ferdén árkolt oldaltöredék, behúzott és egyenesen levágott szájrperem alapján az UK „HA” kori leleteire gondol Károlyi M. Felszíni gyűjtés, az SzSM gyűjteményében. A falutól DK-re halmot említ. Károlyi M.: A celldömölki járás.
883. PÁRI-NAGYKÖNYI VASÚTÁLLOMÁS (Tolna m.): Patak menti nagy kiterjedésű őskori telepen gyűjtött behúzott, síkozott és turbántekercses peremű tálak töredékei, íveltlen kihajló peremek, fogóbütykös oldaltöredék talán az UK régebbi szakaszából származnak. Torma I. terepjárásából, az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.507. 1–6.
884. PÁRI-SÁGI ERDŐ ALJA (Tolna m.): A Koppány menti dombon megfigyelt telepnyomokból felszíni gyűjtésként későhalomsíros–korai UK cserepek (síkozott és turbántekercses peremek, karcolt vonalkötegekkel és ferde árkolással díszített válltöredék, fogóbütykös oldaltöredék) a kőbuzogány töredéke az SzBM gyűjteményében. Torma I. terepjárása. Lt.sz. 74.314.4, 316. 1–18.
885. PÁRI-SÁNCHEGY (Tolna m.): Wosinszky sánccal erősített földvárrol ír. A platon levő település a környékbeli teraszokon is megfigyelhető. Torma I. telepnyomokból síkozott peremeket gyűjtött. Wosinszky 1896, 268, Patek 1968, 62, Torma I.: A Kapos és Koppány völgye.

886. PÁRI (Tolna m.): Szórványként az SzBM gyűjteményében szárnyas balta. Wosinszky lándzsacsúcsot említ. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
887. PELLÉRD HATÁRA (Baranya m.): Perem alatti nagy füles csupor, turbántekecszett táltöredék, fogóbütykös, ujjbenyomásos bordával díszített cserepek szórványként a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 62.174. 1–3.
888. PERENYE (Vas m.): Felszíni gyűjtés jellegtelen későbronzkori cserepei között egy kihajló perem alatti ujjbenyomásos bordával díszített töredék az UK-ra utal. Az SzSM gyűjteményében.
889. PETERD-PETERDIPUSZTA (Baranya m.): Főként nyélnyújtványos sarlókából (több terramare típ. darab), tokos baltákból, vésőkből, ívelt élű lándzsából, „D” típ. törből, Fucino típ. madárfejes késnyélből stb. álló, az UK régebbi szakaszára (kurdi horizont) keltezhető kincslet a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 69.20. 1–15. Majorossy 1941, 4.
890. PETŐHENYE (Zala m.): Patay P. három urnasírt tárt fel. Ezen kívül néhány sírhoz tartozó szórvány található a ZGM gyűjteményében. A jellegzetes barna színű kerámia és bronzok (rövid tölcéses nyakú, gömbhasú urnák széles alagút füllel és fogóbütyökkel, profilált bögrék és csuprok, enyhén behúzott peremű tál két füllel, közép bordás lemezkartekercs, csavart torkvesz stb.) a fiatalabb halomsíros kultúrához tartoznak. Lt.sz. 1970. 25. 1–2, 1975. 8. Patay P.: Rég.Füz. 15 (1962), 7.
891. PETRIKERESZTÚR (Zala m.): Müller R. telepmaradányokat figyelt meg jellegzetes későhalomsíros kerámiával. Felszíni gyűjtés a ZGM gyűjteményében. Müller 1971, 41, V.t. 1,3,6.
892. PÉCS-BASAHALOM (Baranya m.): Felszíni leletek alapján UK lelőhelyet említ: Patek 1968, 62.
893. PÉCS-ERŐMŰ (Baranya m.): Római leletek között korai UK gödöranyag a PJM gyűjteményében. Lakatos P.: Rég.Füz. 9 (1958), 26, Patek 1968, 62.
894. PÉCS-JAKABHEGY (Baranya m.): Óskori földvár, körülötte tumulusok. Török Gy. és Maráz B. ásatásából az UK legvégére keltezhető és korai vaskori sírleletek – kerámia, preszkíta lószerszámok, vastárgyak. A halomok feltöltésében az UK fiatalabb szakaszából származó, a temetkezéseknél korábbi cserépanyag. A PJM gyűjteményében. Az MNM gyűjteményében Stillfried típ., az UK fiatalabb szakaszára keltezhető bronzkés. Lt.sz. 14/1930. Horváth L. és Maráz B. ásatásából ép és töredékes bronzokból álló kincslet a PJM-ban. Ívelt élű lándzsahegyek, V bordás és sima tokos balták, nyélnyújtványos sarlók, díszített fejű tűk, lemezes hátú és spiráltekercses lábú fibulák, csüngők, poncolt és trébelt lemeztöredékek stb. Az UK régebbi szakasza, kurdi horizont. Török Gy.: Arch.Ért. 77 (1950), 4–.
895. PÉCS-KERTVÁROS (Baranya m.): Hamvasztásos síregyüttes ferde peremű fazékkal, profilált, omfaloszós bögrével. A PJM gyűjteményében. A korai UK-ra keltezhető. Bándi G.: Rég.Füz. 20 (1967), 21.
896. PÉCS-KESZÜ-BEREKALJA (Baranya m.): Szórványként síkozott és turbántekecszett, behúzott tálperemek a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 72.51. 1,2. 53. 1–8.
897. PÉCS-KESZÜ (Baranya m.): Valószínűleg temetőhöz tartozó szórványkerámia a halomsíros k. késői szakaszából a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 72.53.1.
898. PÉCS-MAKÁRHEGY (Baranya m.): A hegytetőn sánccal erősített földvár, környékéről több telephely és temető. A PJM gyűjteményében levő szórványanyag, főként kerámia a dél-dunántúli UK jellemző típusait tartalmazza, főként ennek fiatalabb szakaszából. (Baumgarten típ. kés.) Patek 1968, 62, XCVIII. XCIX. C.t. 1–7. Ld. a 13. tábla D.
A Fleisig gyűjteményből származik az ép és töredékes bronzokból álló, az UK régebbi szakaszára keltezhető kincslet. A leletben nyélnyújtványos sarlók, ívelt élű lándzsahegyek, V bordás, fületlen tokos balták, véső stb. vannak. Az MNM gyűjteményében. Mozsolics 1949–1950, 17–, 17–21. t.
899. PÉCS-MECSEKALJA (Baranya m.): Patek E. két baltát említ. Patek 1968, 63.

900. PÉCS-MESZESTELEPEK (Baranya m.): Szórványként néhány, a dél-dunántúli UK fiatalabb szakaszából származó edény (sírkerámia) a PJM gyűjteményében. Patek 1968, 63, XCV.t. 4–6.
901. PÉCS-PÉCSBÁNYA RENDEZŐ P.U. (Baranya m.): Lakatos P. méhkas alakú vermetet tárt fel. Az anyag a későhalomsíros korszak jellegzetes típusait (behúzott peremű tál, ívelt peremű fazék, széles, vízszintesen átfúrt bütyökfűl, ujjbenyomásos borda stb.) tartalmazza. A PJM gyűjteményében. Lakatos P.: Arch.Ért. 84 (1957), 82.
902. PÉCS (Baranya m.): Nyélnyújtványos sarlókból álló kincslelet került Kievbe. Mozsolics A. közlése alapján az UK régibb, kurdi szakaszából származnak. A PJM gyűjteményében talpas balta, szigligeti típ. tör, töredékes markolatú Pustimer típ. kés. Lt.sz. 339, 1939/1339, 396. Patek E. a dél-dunántúli UK fiatalabb szakaszába sorolható szórvány kerámiát, valamint tokos balta öntőmintáját közli az MNM gyűjteményéből. Patek 1968, 133, XCVI.t. 8–11.
903. PÉCSELY-KÁPOLNA DÜLŐ (Veszprém m.): A forrás menti domboldalon gyűjtött enyhén kannelurás oldaltöredék az UK-ból származik. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 178.
904. PÉCSELY-VEKENYE (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből ötszög átmetszetű fültöredék az UK-ra utal. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 178.
905. PÉCSVÁRAD-ARANYHEGY (Baranya m.): Nagy kiterjedésű település, Dombay J. feltárása nyomán több lakóházzal és tároló veremmel. Az előkerült kerámiaanyag a dél-dunántúli UK korai és régibb szakaszába keltezhető. Két bolygatott urnásír is napvilágra került, úgy tűnik, a településnél korábbi kerámiával. A leletek a PJM gyűjteményében. Dombay 1958, Patek 1968, 63. Ld. a 7. tábla C.
906. PÉCSVÁRAD-KOSSUTH L. U. (Baranya m.): Két síregyüttes a PJM gyűjteményében, függőlegesen árkolt vállú, két fülű urna és síkozott peremű és vállú mély tál a dél-dunántúli UK-ba sorolható. Lt.sz. 69.24. 1–2. Kiss A.: Rég.Füz. 23 (1970), 13.
907. PÉNZESGYŐR-BÁRÁNYLEGELŐ I. (Veszprém m.): Domboldalon magányos, talán későbronzkori halom. MRT 4, 215.
908. PÉNZESGYŐR-BÁRÁNYLEGELŐ II. (Veszprém m.): Telepnyomokból a halomsíros kultúra végső szakaszára jellemző cserepeket (széles, vízszintes átfűrésű bütyökfűl, egyenesen levágott, valamint ívelt, csücskösödő peremek, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék stb.) gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 4, 215.
909. PÉNZESGYŐR-FÜZESI RÉT (Veszprém m.): Ívelt peremek (perem alatti fűl) az UK elejét jelzik; valószínűleg telepről. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 216.
910. PÉNZESGYŐR-GULYABERKI TÁBLA (Veszprém m.): A század elején kőlapokkal kirakott sírokat figyeltek meg, melyekből cserepek, csontok, kard és lándzsahegy kerültek elő (korai UK harcos sír). MRT 4, 216.
911. PÉNZESGYŐR-HALASTÓÁRKI DÜLŐ I. (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből az UK-ra keltezhető telepről származó cserepek (ívelt, egyenesen levágott és behúzott peremek) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 217.
912. PÉNZESGYŐR-HALASTÓÁRKI DÜLŐ II. (Veszprém m.): Magányos, elszántott, talán későbronzkori halom. MRT 4, 217.
913. PÉNZESGYŐR-HÁRMASKÚT (Veszprém m.): Patak menti telepen ívelt peremeket gyűjtöttek az UK elejéről. A VBM gyűjteményében. A szomszédságban néhány, részben bolygatott halom a korszakhoz tartozhat. MRT 4, 217.
914. PÉNZESGYŐR-KERTESKŐ (Veszprém m.): Negyvenkét halomból álló, talán a pénzesgyőri telepek valamelyikéhez tartozó csoport. MRT 4, 216.
915. PÉNZESGYŐR (Veszprém m.): Pénzeskút térségében több bronzszórvány ismeretes. Közép szárnyállású balta az MNM gyűjteményében, karcolt díszű, gömb- és kúposfejű tű, bordás karperec, huzalgűrűk stb. a VBM gyűjteményében az UK elejéről. MRT 4, 217.

916. PÉTERHIDA (Somogy m.): Szórványként hengeres nyakú, két fülű urna a KRM gyűjteményében. Lt.sz. 73.59.1.
917. PILISBOROSJENŐ-TÉGLAGYÁR (Pest m.): A patak menti löszbányában szegletes lakógödör metszetét figyelték meg. A környéken péceli kultúrák és UK korabeli cserepeket gyűjtöttek. Tettamanti S.: Rég.Füz. 25 (1972), 16.
918. PILISCSABA-KÁLVÁRIA (Pest m.): A domb alján a váli kultúra fiatalabb szakaszába tartozó temető több urnasíját tártuk fel. A leletek az MNM gyűjteményében. Kőszegi 1956, 42—, XI—XVI.t. Ld. a 11. tábla D.
919. PILISCSÉV-TATÁRSZÁLLÁS (Komárom m.): Domboldalon függőlegesen árkolt vállú edénytöredéket, valamint enyhén seprőzött hasrészt gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 280.
920. PILISMARÓT-BASAHARC (Komárom m.): Az MRT szárnyasbaltát említ. MRT 5, 286.
921. PILISMARÓT-BASAHARCI OLDAL (Komárom m.): Beásásból gyűjtött cserepek között turbántekercses peremek, „szarv”-bütykös oldaltöredék, besimított, bütykös urna oldaltöredéke stb. már az UK végét jelzik. Az EBM-ben. MRT 5, 282.
922. PILISMARÓT-FELSŐ SZÉLESEK (Komárom m.): Felszínről összeszedett cserepek (függőlegesen árkolt has-töredék, kihajló peremrész, turbántekercsezett tálperemek, tűzdelt csuporváll stb.) a korai UK-t képviselik az EBM gyűjteményében. MRT 5, 290.
923. PILISMARÓT-FOKIFÖLD (Komárom m.): A Malom-patak torkolatánál, a római őrtorony alatt a fiatalabb UK-ból származó telepnyomok is előkerültek. A környéken végzett terepjárás során hasonló cserépanyagot gyűjtöttek (füles bögre, egyenesen levágott peremű fazék, ujbbenyomásos bordás edény oldaltöredéke stb.). Az EBM-ben. Kőszegi F.: Rég.Füz. 13. (1960), 17, MRT 5, 288.
924. PILISMARÓT-HOMOKI SZŐLŐK (Komárom m.): A Duna mentén elnyúló telep része (a Foki földdel szomszédos) jellegzetes korai UK kerámiával (ferdén árkolt válltöredék, háromszög átm. fülek, félkörösen körbeárkolt bütyök, profilált csésze töredéke, síkozott szájperem stb.) az EBM gyűjteményében. MRT 5, 288.
925. PILISMARÓT (Komárom m.): Patek E. az EBM gyűjteményéből UK jellegű szórványbőgrét közöl. Patek 1968, CIII.t. 3.
926. PILISSZENTLÁSZLÓ (Pest m.): Sarkított balta az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 58/1936.
927. PILISSZENTLÉLEK-LEGÉNYBARLANG (Komárom m.): A bejáratnál feltárt vastagabb kitöltésből már 1912-ben jelentős őskori leletanyag. Horváth I. 1968-ban a zömmel rézkori anyag mellett turbános tálperemet és ferdén árkolt töredéket is lelt. UK anyagot közöl a lelőhelyről Patek E. Az EBM és az MNM gyűjteményében. Patek 1968, CVII.t. 7.9, Horváth I.: Arch. Ért. 96 (1969), 254, MRT 5, 300.
928. PINCEHELY-BOGARAS (Tolna m.): Patak menti telepnyomokból síkozott peremrész, turbántekercses peremű tál-töredék az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.331. 10.
929. PINCEHELY-BÖDÖNKÚT (Tolna m.): Simán ívelt és síkozott peremrész, turbántekercses peremű tál-töredék, „alagút” füles oldaltöredék paticsos foltokból az SzBM gyűjteményében. Az UK korai szakasza, az SzBM gyűjteménye. Torma I. terepjárásából. Lt.sz. 74.343. 4—8.
930. PINCEHELY-GÖRBŐ HOMOKBÁNYA (Komárom m.): Homokbányából turbántekercses tálperemet gyűjtöttek. Torma I. terepjárásából az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.339. 1.
931. PINCEHELY-GYÁNTI BEVÁGÁS (Tolna m.): Wosinszky bronz szárnyasvésőt és késtöredéket említ az SzBM gyűjteményéből. Wosinszky 1896, 484.
932. PINCEHELY-KÚTVÖLGY (Komárom m.): A péceli k. lelőhelyén egy turbántekercses tál-töredék, egy profilált bögre oldaltöredéke, s egy ujbbenyomásos bordás fazéktöredék az UK-t képviseli. Torma I. gyűjtése az SzBM-ban. Lt.sz. 74.333. 2.

933. PINCEHELY-NEBOJSZA HEGY (Tolna m.): Wosinszky őskori földváról emlékezik meg. Talán későbronzkori eredetű. Wosinszky 1896, 287.
934. PINCEHELY-PAPSZIGET (Tolna m.): A lelőhelyen gyűjtött turbántekercses tálperem, síkozott peremtöredék, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, széles fogóbütyök UK korabeli. Torma I. terepjárásából az SzBM-ban. Lt.sz. 74.329. 3–9.
935. PINCEHELY-RÁCTEMETŐ (Tolna m.): Wosinszky szárnyas-talpas vésőt említ az MNM gyűjteményéből. Wosinszky 1896, 487.
936. POMÁZ-KISKOVÁCSI MAJOR (Pest m.): Koravaskori telep maradványát említi: Sashegyi S.: Rég.Füz. 9 (1958), 6, 10 (1958), 6.
937. POMÁZ-KŐHEGY (Pest m.): A váli kultúra végére keltezhető telepet tárt fel Gallus S. Kőfalazat maradványairól tudósít. Az MNM gyűjteményében levő, széles, függőleges árkolással díszített, síkozott peremű urna töredéke az UK régibb szakaszát jelzi. Lt.sz. 5/1948. Patek 1968, 74—.
938. POMÁZ-PREKOBRODICZA DÜLŐ (Pest m.): Sashegyi S. rekonstruálható lakógödrt tárt fel a korai UK jellegzetes kerámiaanyagával. Az SzFM gyűjteményében. Sashegyi S.: Stud. Com. Pest 1 (1972) 15—.
939. POMÁZ-ZDRAVLYÁK DÜLŐ (Pest m.): Az UK korai szakaszából származó hamvasztásos síregyüttes az MNM gyűjteményében. Patek 1968, 74—, CXXX.t.
940. POMÁZ (Pest m.): Az SzFM gyűjteményében nyélnyújtványos sarlóból, karcolt díszű karperecekből, lándzsacsúcsból álló bronzlelet (kincs?) az UK fiatalabb szakaszából. Patek 1968, CXXIX.t. 10, 12–16. Az MNM gyűjteményében az UK régibb szakaszára keltezhető szórványkerámia. (Széles árkolás, profilált csésze), valamint állatfejes tűzikutya töredéke. Lt.sz. 108/1951. 1. 3–6. Uo. I/b típ. bronzkard. Lt.sz. 93/1910.
941. PORVA-GENERÁLERDŐ (Veszprém m.): A fennsíkon feltehetően későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 220.
942. PORVA-GYŐRI ÚTI RÉTEK (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből későhalomsíros cserepek (ferde perem, háromszög átmetszetű fültöredék, bütykös, ujjbenyomásos bordás oldaltöredékek stb.) a VBM gyűjteményében. MRT 4, 220.
943. PORVA-PÁLINKAHÁZ PUSZTA (Veszprém m.): Telepnyomokból a korai UK-ra jellemző ívelt peremeket, ujjbenyomásos bordás fazéktöredéket stb. gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 4, 221, 6.t. 38–39.
944. PORVA-PÁLIHÁLÁS (Veszprém m.): Szántóföldön kisebb, feltehetően későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 221.
945. PORVA-PÁLIHÁLÁS-NÉMA-KÚT (Veszprém m.): Patak menti teraszon feltehetően későbronzkori halomcsoport. MRT 4, 220.
946. PORVA-VÉNKÚTI DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból a későhalomsíros kultúra jellegzetes cserepei (ívelt perem, ujjbenyomásos borda, széles, vízszintesen átfúrt bütyökfül stb.) a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 220. 5.t. 15–19, 6.t. 1–2.
947. PORVA (Veszprém m.): A község határából több szórványbronz az MNM és a VBM gyűjteményében. Többek között korai típ. nyélnyújtványos kés, lándzsacsúcs stb. Patek 1968, XLIII. t. 4, LXI.t. 5, MRT 4, 221, 19.t. 3.
948. PÓCSMEGYER-DUNAPART (Pest m.): A Kis-Duna partjáról korai vaskori telepet említ: Soproni S.: Rég. Füz. 14. (1960), 8.

949. PÓKASZEPETK-AVAR U. (Zala m.): A népvándorláskori temető területén későbronzkori telepmaradványok kerültek elő. A ZGM gyűjteményében levő cserepek (sok ujjbenyomásos bordás fazéktöredék, fogóbütykös oldaltöredék, vékony falú csésze töredéke stb.) a halomsíros kultúra végét képviseli. Néhány szórványos darab a kultúra korábbi szakaszából. Lt.sz. 64.7. 22–25, 29, 40, 50, 72–75, 188–207, 236–239, 351 stb.
950. PÓKASZEPETK-BESŐ-MESGYŐ (Zala m.): A ZGM gyűjteményében levő, nagyméretű, ferde peremű, kissé ívelt nyakú edény töredéke az UK-t képviseli. Lt.sz. 64.11.1.
951. PÖLÖSKE (Zala m.): Sági K. kutatásai nyomán erősített telepről tudunk. Korek J. leleteket is említ a ZGM gyűjteményéből. Korek 1960, 69. Uo. több nyélnyújtványos sarlóból, tokos baltákból, szárnyas baltákból, ívelt élű lándzsacsúcsból, díszített, belül üreges karperecből, Allerona kard markolat részéből, tűből, bronzvödör töredékeiből álló kincslelet az UK régibb szakaszából. Kurdi horizont. Hampel II, CLIV–CLV.t.
952. PÖTRÉTE (Zala m.): Edényben lelték a különböző méretű, díszített mellkorongokból, a kígyó alakú, spiráltekercses mellboglárból (láncon lógó lándzsa alakú csüngőkkel), két szemüveg fibulából, spirálcső és borostyángöngy nyakláncból, pitykékből stb. álló bronzkincset. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. A ZGM gyűjteményében. Müller 1972, 59–.
953. PUSZTAMISKE (Veszprém m.): Szórványként háromszög átmetszetű fültöredék a VBM gyűjteményében. Az UK elejét jelzi. MRT 3, 188.
954. PUSZTAMISKE-RÁCTÁBOR DÜLŐ (Veszprém m.): Szóbeli közlés alapján kőlappal fedett urnasírról számol be a MRT 3, 187–.
955. PUSZTASZABOLCS (Fejér m.): Rombikus formájú lándzsacsúcs az MNM gyűjteményéből az UK korai szakaszából. Lt.sz. 79.1873.
956. PUSZTASZEMES-LEVELES DÜLŐ (Somogy m.): Terepjárásnál jellegzetes későhalomsíros–korai UK cserepek (fogóbütykös peremtöredék, ujjbenyomásos borda, kettős bordával díszített oldaltöredék, kisméretű, profilált bögre stb.), valószínűleg telepről. A KRM gyűjteményében. Draveczky B.: Rég.Füz. 18 (1965), 18.
957. PUSZTASZENTLÁSZLÓ (Zala m.): Későhalomsíros–UK korabeli leletet említ: Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
958. RAJKA-DUNAMEDER (Győr-Sopron m.): Széles pengéjű II/a típ. kard a Mosonmagyaróvári Múzeum gyűjteményében. Patek 1968, XLV.t. 1.
959. RÁBAFÜZES-BEREK (Vas m.): Patak menti, mocsaras telepről a későhalomsíros kultúra cserepei. Ívelt peremek, profilált bögre, karcolásos és bordával díszített oldaltöredékek, ujjbenyomásos borda, síkozott váll stb. A PJM gyűjteményében. Lt.sz. 76.1–14. Bándi G.: Rég.Füz. 27 (1974), 15.
960. RÁBAPÜSPÖKI (Vas m.): Valószínűleg síregyütteshez tartozó, a korai UK-ba keltezhető edényt, deformált ívfibulának tűnő bronzhuzalt, orsógombokat közöl Benda L.: Term. Tud. Közl. 1928, 60, 8. sz. 958. füzet, 291–, 5. kép.
961. RÁKSI-DÓZSA GY. U. (Somogy m.): Draveczky B. ásatásából néhány síkozott és turbántekecszett peremtöredék az UK-t képviseli a KRM gyűjteményében. Lt.sz. 72.40. 1–4.
962. REGÖLY-BOGARAS (Tolna m.): A Kapos völgyből kiemelkedő dombháton Torma I. UK jellegű, egyenesen levágott, duzzadt peremtöredéket gyűjtött. Az SzBM-ben. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
963. REGÖLY-BORZÁSI HEGYTETŐ (Tolna m.): Felszíni szórványként szalagfüles táltöredék, fogóbütykös fazéktöredék az SzBM-ben. Torma I. gyűjtése. Lt.sz. 74.379. 10–11.
964. REGÖLY-FÖLDEVÁR (Tolna m.): Sánccal erősített település. A sáncátvágásból egyelőre az UK-nál későbbi, koravaskori cserepek. A lelőhelyről számos szórványkerámia és bronz Szekszárdon és a Nemzeti Múzeumban. 1950-ben Barkóczy L. és Sági K. ásatásából a dél-dunántúli UK leletanyaga, a fémművességre utaló tokosbalta öntőmintájával. Zömmel a korábbi szakasz cserepei fordulnak elő, de fiatalabb típusok is vannak a leletmentés anyagában. Az SzBM gyűjteményében. Patek E. a földvár alól tumulust említ. Patek 1968, 64–, LXXX–LXXXVI. t., Jerem E.: Rég.Füz. 24 (1971), 13–. Ld. a 8. tábla F.

965. REGÖLY-FÜSTÖLOLDAL (Tolna m.): Patak közelében fekvő dombháton Torma I. nagy kiterjedésű település nyomait rögzítette. Az SzBM gyűjteményében levő behúzott, vízszintesen síkozott tálperem, valamint a széles és keskeny árkolással díszített oldaltöredékek UK jellegűek. Lt.sz. 74.400.1.
966. REGÖLY-FÜZFÁS (Tolna m.): Torma I. két HA korú hulladékgödör leletmentését említi. Az SzBM gyűjteményében levő néhány cserép (vízszintesen levágott szájsperem, a perem alól közvetlenül kiinduló szalagfüles bögrétöredék) a késői halomsíros kultúrára utal. Torma I.: Arch.Ért. 95 (1968), 128—.
967. REGÖLY-HALASTAVAK I. (Tolna m.): Torma I. az UK fiatalabb szakaszára keltezhető cserepeket gyűjtött az egykori péceli kultúras telepen (fényes fekete cserepek között kihajló, síkozott és behúzott peremrészek, sűrűn árkolt hastöredékek, hegyes bütyök stb.). Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.364. 24—31.
968. REGÖLY-HALASTAVAK II. (Tolna m.): A korábbi kispostagi telephelyen egy behúzott perem UK kori. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
969. REGÖLY-KAOSPART (Tolna m.): A földvár közelében fekvő dombon Torma I. telepnyomokat figyelt meg. Egy kihajló, síkozott peremtöredék és egy szalagfüles bögrétöredék UK telepet sejtet. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.369. 1—2.
970. REGÖLY-KEMENCE (Tolna m.): A korai UK-t képviselő településről árkolt válltöredék, ívelt és vízszintesen síkozott perem, ujjbenyomásos bordával, fogóbütyökkel díszített fazéktöredék található az SzBM gyűjteményében. Kelemen M. leletmentése. Lt.sz. 66.25. 1—7.
971. REGÖLY-KESZI-ÁLLÁS (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében falerákból, töredékes lemezes fibulából, karperecből, sok borostyák gyöngyből, aranyhuzalokból álló kincslelet. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Mészáros Gy.: Arch.Ért. 95 (1968), 129.
972. REGÖLY-KISATÁD (Tolna m.): Az UK fejlettebb szakaszából származó telepről Torma I. árkolt, fogóbütykös, bordadíszes kerámiát gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.515. 1—7.
973. REGÖLY-KISREGÖLY (Tolna m.): A Torma I. által gyűjtött cserepek (széles, vízszintes síkozással díszített hastöredék, vízszintesen árkolt, hengeres nyaktöredékek, behúzott, síkozott tálperem, fogóbütykös, ujjbenyomásos bordás fazéktöredékek stb.) az UK első felének telepéről származhatnak. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.382. 11—13.
974. REGÖLY-KISTAVA (Tolna m.): Magaslati telephelynek számító domb peremén és oldalán behúzott peremet, vízszintesen árkolt oldaltöredéket gyűjtött Torma I. Az SzBM-ben. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
975. REGÖLY-KISVASKAPU (Tolna m.): Mészáros Gy. turbántekercses tálperemeket, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredékeket, agyagkarika darabot gyűjtött az UK idejéből. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 59.508. 1—9.
976. REGÖLY-KÖRTÉLYES I. (Tolna m.): Ferdén kihajló peremtöredék az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.374.7.
977. REGÖLY-KÖRTÉLYES II. (Tolna m.): Egy behúzott, síkozott peremű táltöredék és egy profilált, ujjbenyomásos peremű edénytöredék UK telepről származik. Torma I. gyűjtése az SzBM-ben. Lt.sz. 74.376, 1, 3.
978. REGÖLY-ÓVODA UDVAR (Tolna m.): Néhány későbronzkori cserép (profilált oldaltöredék, félgömb idomú tál bütykös töredéke stb.) Mészáros Gy. felszíni gyűjtéséből az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 67.109. 1—2.
979. REGÖLY-SIPKAHEGY (Tolna m.): Telepnyomokból Torma I. széles, függőleges árkolású válltöredéket, alacsony edénytálp töredéket gyűjtött. Talán az UK régibb szakaszát jelzik, az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.394. 1, 2.
980. REGÖLY I. (Tolna m.): A Koppány mentén, felszínén gyűjtött cserepek között néhány kihajló, síkozott és behúzott, turbántekercsezett peremrész az SzBM-ben. Torma I. terepjárása. Lt.sz. 74.368. 1—5.

981. REGÖLY II. (Tolna m.): Felszínen gyűjtött turbántekercses perem, gerezdes vállú edénytörödékek és fogóbütykös fazéktörödékek fiatalabb UK kori telepről származhat. Torma I. terepjárása, az SzBM-ben. Lt.sz. 74.370. 5–7.
982. REGÖLY (Tolna m.): Regölyről számos szórványlelet van közelebbi helymegjelölés nélkül Szekszárdon, az MNM-ben, valamint Berlinben. Így többek között 8-as sújtásos fibula, Szigliget típ. tör, valamint a Vál I. és II. szakaszt egyaránt képviselő, temetőből származó szórvány edények. Kőszegi 1960, 168–, LXXXV.t. 1–9, Patek 1968, XLII.t. 10.
Wosinszky nyitott karperecekből, tokos baltából, nyújtványos sarlóból álló kincsleletet említ. Wosinszky 1896, 494–. Az MNM gyűjteményében lándzsacsúcs töredékei, profilált nyakú tűk az UK régebbi szakaszából. Lt.sz. 18/1902. 1–.
983. REZI-BAKONYCSERPUSZTA (Veszprém m.): Horváth L. leletmentése nyomán nagyobb későhalomsíros temető hamvasztásos sírjainak maradványai a KBM gyűjteményében. (Gömbhasú urna alagút füllel, ujjbenyomások bordával, valamint ujjbenyomások fogóbütyökkel díszített kancsók, jellegzetes szeremlei típusú két fülű korsó stb.). Lt.sz. 70.273. 1–9.
984. REZI-FAGYOSKERESZT (Veszprém m.): Telepnyomokból szórványkerámia (síkozott szájpérem, behúzott tálpérem, füles bögértörödékek stb.) a KBM gyűjteményében. MRT 1, 132.
985. REZI-KOVÁCSIPUSZTA (Veszprém m.): Kuzsinszky Darnay nyomán a múlt század végén előkerült kincsletről (kés, szárnyas és tokos balta) tudósít. A kincs eredetileg 25–30 ép bronztárgyból áll. Kuzsinszky 1920, 110, Darnay 1899, 19.
986. REZI-SIKALIKJA BARLANG (Veszprém m.): A két méter vastag rétegsorból származó behúzott tálpérem és háromszög átm. fültörödékek az UK-t képviseli. A KBM gyűjteményében.
987. REZI-VÁR (Veszprém m.): A vár előtti területről földsáncról tudunk. A Darnay gyűjteményből szárnyas balta, bronzkés, tokos balta a KBM gyűjteményében, talán az UK régebbi szakaszából. MRT 1, 131.
988. RÉPCEVIS (Győr-Sopron m.): A község területéről több helyről is tudunk leletekről. Nováki Gy. leletmentései jellegzetes korai vaskori anyagot hoztak napvilágra. Egy MNM-beli, fogóbütykös, ujjbenyomások bordás fazéktörödékek talán UK lelőhelyről származik. Lt.sz. 1949. 26. Nováki Gy.: Arch. Ért. 83 (1956), 101, Rég. Füzet. 15 (1962), 8.
989. RIGÁCS-KAVICSBÁNYA (Veszprém m.): A Marcal menti telephelyről a későhalomsíros kultúra jellegzetes cserepei (ívelt perem, vállon ülő bütyök, karcolt háromszög ornamentika, ujjbenyomások borda stb.). Felszíni gyűjtés a KBM gyűjteményében. MRT 3, 189–, 54. kép 2–9.
990. RINYASZENTKIRÁLY (Somogy m.): A régebbi UK kurdi horizontjából származó bronzkincs ép és töredékes tárgyakkal. Többek között nyelnyújtványos sarlók, V bordás tokos balták, szárnyas balták, három bordás kardmarkolat, Dasice késmarkolat, szitula lemezek, madár és napkerék mintás lábvért, üreges karperec, öntőrögök, bordás-dudoros lemeztörödékek vannak a leletben. Hampel III, CCXIV–CCXV.t.
991. ROMÁND-NAGYTÓI TAGOK (Veszprém m.): Telepnyomokból néhány eléggé jellegtelen későbronzkori cserep. Felszíni gyűjtés, a VBM gyűjteményében. MRT 4, 222, 6.t. 37.
992. ROMÁND-ROMÁNDI MAJOR (Veszprém m.): Domboldali telepről későhalomsíros jellegű cserepek a VBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 223.
993. ROMÁND-ÚJHEGY-HOROGÚT (Veszprém m.): Az UK fiatalabb szakaszából származó bronzkincs, többek között Vadena és Stillfried típusú késekkel, Zürich típusú antennás karddal, kettős bordás sarlóval, övkapoccsal, félholdas borotvával, tojás fejű tűkkel, felső szárnyállású baltával, karpereccel, lándzsacsúccsal stb. Németh–Torma 1965, 59–.
994. RÖJTÖKMUSZAJ (Győr-Sopron m.): Korai vaskori cserepekkel teli hulladékgödört említ: Nováki Gy.: Arch. Ért. 84 (1957), 82–.

995. SALFÖLD-ÁBRAHÁMHEGY (Veszprém m.): Ferenci Gellért telkén Frech M. és Sági K. végeztek leletmen-tést. A kihajló, síkozott peremek, a fényes, fekete, ferdén árkolt válltöredék, a behúzott talperemek, a magas fülű, profilált csészék oldaltöredékei, az ívelt, ujjbenyomásos bordás fazéktöredékek stb. az UK korai szaka-szának telepéről származnak. A KBM gyűjteményében. Lt.sz. 70.280. 1–36.
996. SÁGVÁR (Somogy m.): Korai UK jellegű kerámiaszórvány az MNM gyűjteményében. Kőszegi 1960, 147, LXXVI.t. 12–14.
997. SÁRBOGÁRD-FORRÁS DÜLŐ (Fejér m.): Kralovánszky A. tizenhárom szórtamvas, későhalomsíros sírt tárt fel az egykori Sárvízkiöntés partján. További 5–10 sír pusztulhatott el. A sírkerámia (talpas tál, profilált tál, háromszög átmetszetű füles korsó stb.), valamint a bronzmellékletek (kúpos fejű, dudoros nyakú tű stb.) a Farkasgyepű-Jánosháza csoporthoz kötik a temetőt. A SZIM gyűjteményében. Kovács T.: Alba Regia IV–V. (1965), 201.
998. SÁRBOGÁRD-RÉTSZILAS-JURCSEKPUSZTA (Fejér m.): Szórványként Allerona típusú bronzkard a SZIM gyűjteményében.
999. SÁRISÁP-ÉLESHÁT (Komárom m.): Dombterazon, megfigyelt telepnyomokból, jellegzetes UK töredé-kek (fogóbütykös fazéktöredék, egyenesen levágott peremrész, ívelt peremű bögrétöredékek stb.) az EBM gyűjteményében. MRT 5, 305.
1000. SÁRISÁP-KŐSZIKLA ALATT (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő kerámiaanyag (ívelt perem, ujjbenyomásos bordás és fogóbütykös fazéktöredékek, több agyagkarika töredék stb.). UK telepről száрма-zik. Lt.sz. 57.645.
1001. SÁRISÁP (Komárom m.): Patek E. félgömbös, füles UK bögrét közöl. Hasonló korú talpas, árkolt urna az EBM gyűjteményében. Patek 1968, CIII.t. 10, MRT 5, 310.
1002. SÁRKERESZTES-NYÚL DÜLŐ (Fejér m.): Felszíni gyűjtésből korai UK cserépanyag (ívelt peremű, hengeres nyakú urnatöredék, széles, függőleges árkolású oldaltöredék stb.) a SZIM gyűjteményében. Bánki Zs.: Alba Regia XI (1971), 168.
1003. SÁRMELLÉK-AGYAGBÁNYA (Veszprém m.): Dornyai B. 1943-ban település gödreit figyelte meg. Terep-járás során nagyobb kiterjedésű területen UK cserepeket (turbántekercses talperem stb.) gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 1, 138.
1004. SÁRMELLÉK-REPÜLŐTÉR (Veszprém m.): Nováki Gy. négy urnasír feltárásáról tudósít, korábban több sír pusztult el. A kerámia és bronzmellékletek a Csabrendek-Cserszeztomaj csoporthoz kötik a temetőt. A temető szomszédságából Szántó I. koravaskori telepet említ. A leletek a KBM gyűjteményében. Szántó 1960, 23, MRT 1, 139, Patek 1968, 37, L.t. 1–7, XLIX.t. 1–5.
1005. SÁRMELLÉK-ZALAVÁRI DOMBHÁT (Veszprém m.): A hosszan elnyúló telepnyomokból gyűjtött csere-pek (ívelt peremek, fogóbütykös, seprőzött fazéktöredékek talán az UK korábbi felét jelzik. A KBM-ben. MRT 1, 139.
1006. SÁRMELLÉK-ZALAVÁRI HÁT (Devecseri dűlő) (Veszprém m.): A felszínen gyűjtött eléggé jellegtelen cse-repek, valamint egy kerek átm. agyagkarika töredéke az UK fejlettebb szakaszát képviseli. A KBM gyűjtemé-nyében. MRT 1, 138. Szórványos későbronzkori cserepek Lantos H. magángyűjteményében. MRT 1, 139.
1007. SÁRMELLÉK-ZALAVÁRI HÁT (a csatornánál) (Veszprém m.): Patek E. depotnak véli a csatornánál gyűj-tött, Lantos H. gyűjteményében levő bronztárgyakat. A dudoros díszítésű övlemezek, a kettős kúpos, szeg- és csavartfejű tű, lándzsa alakú csüngő stb. inkább csabrendeki típusú sírok mellékletei lehettek. Patek 1968, 37, LI.t. 2–10, 15–17, MRT 1, 10.t. 1, 9.
1008. SÁRSZENTLŐRINC-RÁCEGRES (Somogy m.): A Sió völgyében levő nagy kiterjedésű halomsíros telepről közölt kerámia a kultúra fejlett szakaszát képviseli. Wosinszky 1896, 493–, XCVI.t. 1–3, 5.

1009. SÁRSZENTLŐRINC-UZD (Tolna m.): Wosinszky az MNM gyűjteményéből több bronztárgyat említ a térségből. Ezek egy része talán kincslelet tartozáka a régibb UK kurdi szakaszából. Lt.sz. 8/1887. 18 (nyélnyújtványos tör), 20, 23 (nyújtványos sarló), 28 (tokos balta), 39 (ívelt élű lándzsacsúcs). Wosinszky 1896, 509—.
1010. SÁRSZENTLŐRINC-UZD-TSZ. SZÉRŰSKERT (Tolna m.): Mészáros Gy. hallstattkori településbe ástott népvándorláskori temetéről tudósít. Az SzBM gyűjteményében levő cserépanyag (háromszög atm. füles bögrék, vízszintes fülű tál, ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredék stb.) a későhalomsíros korszakot képviseli. Mészáros Gy.: Rég.Füz. 4. (1953), 69.
1011. SÁRSZENTMIKLÓS (Fejér m.): Tompa közlése nyomán bronzkincsről van tudomásunk az MNM gyűjteményéből (gombos és nyújtványos sarlók, kává és bordás tokos balták, ép és töredékes darabok, Pfatten típusú késtörödek, kard pengétörödek, karperecek, zárt karikák, torques, bográcsfül, fűrészfűrészek stb.), a lelet vételeiből származik, összetartozása, származása bizonytalan. A bronzok zöme az UK korai, illetve régibb szakaszából, a széles vágóélű tokosbalta és a kés fiatalabb. Lt.sz. 1955. 7. 1—40, Tompa 1934—1935, 108.
1012. SÁRVÁR-FÖLDVÁRPUSZTA MAJOR (Vas m.): A Rábavölgyben sáncokkal és vizesárokkaal erősített földvár fellegvár. Sáncátvágásból a La Tene mellett kevés későbronzkori cserép. Károlyi M.: Arch. Ért. 102 (1975), 293.
1013. SÁRVÁR-KASSA U. (Vas m.): Későhalomsíros—korai UK jellegű cserépanyag az SzSM gyűjteményében (behúzott és kihajló, vízszintesen síkzott tálperemek, ferde perem, éles hastörésű csoporttörödek stb.). Uo. kúposodó, karcolással díszített fejű bronztű. Lt.sz. 75.20. 1—14.
1014. SEGESD (Somogy m.): Sarlótörödek a KRM gyűjteményében. Patek 1968, 65.
1015. SELLYE-BELTERÜLET (Baranya m.): Gödörásáskor bronz- és koravaskori cserepek. Lakatos P.: Arch.Ért. 84 (1957), 84.
1016. SÉNYE-BAKIRTÁSI DŰLŐ (Zala m.): Patak menti domboldalon szórványként többek között síkzott peremtörödek. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1017. SIKÁTOR-PAPCSER (Veszprém m.): Telepnyomokból a későhalomsíros kultúra cserepeit (ívelt peremű, profilált bögrétörödek, árkokolt bütykös oldaltörödek stb.) gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 4, 227.
1018. SIKÁTOR-ÖREGSZŐLŐK ALJA (Veszprém m.): Telepnyomokból későbronzkori cserepeket gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 227.
1019. SIKLÓS-TÉGLAGYÁR (Baranya m.): Két rétegű település gödörházakkal, tűzhelyekkel, karámmal. Alul halomsíros környezetben a szeremlei kultúra, tűzdelt mészbetétes kerámiaja, felül a dél-dunántúli későhalomsíros—korai UK edényanyagok (ferde, síkzott, ívelt perem, síkzott vállú oldaltörödek, karcolt háromszög ornamentika, fogóbütykök, háromszög atm. fül), valamint turbános fejű bronztű, származás-balta öntőmintája stb. A PJM gyűjteményében. Lt.sz. 69.18. 18—23. Bándi G.—Kovács T.: JPMÉ 1969—70, 16—, Acta Arch. Hung. 22 (1970), 30.
1020. SIMASÁG-KAVICSBÁNYA (Vas m.): Károlyi M. gyűjtéséből a korai UK-ra jellemző kerámia (profilált oldaltörödek, turbántekercses perem, ujjbenyomásos borda stb.) az SzSM gyűjteményében. Lt.sz. 71.11. 1—23.
1021. SIMONFA (Somogy m.): Egy kardpenge törödek kivételével ép bronzokat tartalmazó kincslelet (tömör díszített és üreges karperec, nyélnyújtványos sarló, V bordás tokos balta, közép szárnyállású balta, lándzsacsúcs, csüngő, kartekercs, két pár korongos fibula stb.). az UK régibb, kurdi szakaszából. Arch. Ért. 20 (1900), 79, 81, 24 (1904), 174. U. erről a lelőhelyről Patek E. szórványbronzot említ. Patek 1968, 70.
1022. SIÓAGÁRD-LEÁNYVÁR I. (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő ujjbenyomásos és rovátkolt bordás házkerámia valószínűleg UK telepről származik. Lt.sz. 71.189. 1—3.
1023. SIÓAGÁRD-LEÁNYVÁR II. (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményéből közép szárnyállású, V bordás tokos balból, nyélnyújtványos sarlóból, lándzsacsúcsokból, fenyőág mintás karperecekből, II/a típusú kardtörödekből stb. álló kincsleletet közöl Holste. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Holste 1951, 22, 42.t. 1—21.

1024. SIÓAGÁRD-TÉGLAGYÁR (Tolna m.): Mészáros Gy. gyűjtésében bordás fazéktöredékekből, turbántekercses tálperemekből álló cserépanyag az UK egyik telepének maradványa. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 59.556. 1–4.
1025. SIÓAGÁRD I. (Tolna m.): Patek E. szórványkerámiát említ Szekszárdról. Patek 1968, 148.
1026. SIÓAGÁRD II. (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő, edény fejű, díszített és bütykös szárú tűkből, nyélnyújtványos sarlókból, bordás lemezes karperecből, csavart torkveszből, több pár korongos fibulából, csavart szárú csipeszből, áttört lemezkorong csüngőből (zömmel töredékes állapotban) álló kincslet a régibb UK kurdi horizontjára keltezhető. Holste 1951, 23, 43.t. 22–40.
1027. SIÓFOK-SZÉPLAK-VADKACSÁS (Somogy m.): Középső bronzkori temetőből néhány halomsíros urnasírt említ Bándi G. A KRM gyűjteményében levő kerámia (kihajló peremű, vízszintes bordákkal díszített, hengeres nyakú edény, behúzott, bütykös peremű tál, egyenesen levágott peremű edény töredékei) a későhalomsíros korszakot képviseli. Bándi G.: Rég.Füz. 22 (1969), 20.
1028. SOKORÓPÁTKA-É-i FALUHELY (Győr-Sopron m.): Talán telepről való szórványkerámia (ívelt, síkzott peremtöredék, behúzott tálperem, besímitott díszű oldaltöredék) a későhalomsíros kultúrát képviseli. A GyXM gyűjteményében.
1029. SOKORÓPÁTKA-KÓRAKÁS (Győr-Sopron m.): Két hullámos élű lándzsahegy a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 5675–5676.
1030. SOLYMÁR (Pest m.): Tokosbalta az MNM gyűjteményében. Tompa 1942, 107.
1031. SOM-SIMONMAJOR (Somogy m.): A KRM gyűjteményében levő bögreperem a későhalomsíros korszakból származik. Lt.sz. 62.224. 1. Patay P.: Rég.Füz. 14 (1960), 9.
1032. SOMLÓJENŐ-ALSÓMEZEI DÜLŐ (Veszprém m.): Szórványként ívelt perem és ujjbenyomásos bordás oldaltöredék a VBM-ben. MRT 3, 193.
1033. SOMLÓSZÖLŐS I. (Veszprém m.): Patak menti telepről az UK-ra jellemző ívelt és egyenesen levágott peremet, fogóbütykös oldaltöredéket gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 196.
1034. SOMLÓSZÖLŐS II. (Veszprém m.): A hegy nyugati oldaláról főként az UK második felére, végére jellemző urnás és csontvázaz temetkezések, lovas sírok, bronzbogrács, vaskard, preszkíta bronzok stb. A KBM és a VBM gyűjteményében. MRT 3, 197–, 57. kép.
1035. SOMLÓVÁSÁRHELY-FEKETE-TAG (Veszprém m.): A Torna-patak mentén húzódó urnatemető négy-öt sírját dűlták fel. Néhány urna és behúzott peremű tál a Tüskevári Helytörténeti Múzeum gyűjteményében az UK végső fázisát jelzi. MRT 3, 208–, 62. kép 21–22.
1036. SOMLÓHEGY (Veszprém m.): Az UK egyik legjelentősebb nyugat-dunántúli magaslati települése gazdag szórványanyaggal. A leletek zöme a hegy Ny-i oldalán levő Séd forrás környékéről származik. Urnás és csontvázaz temetkezések is. A típusok a korai szakasztól a preszkíta horizontig a teljes UK fejlődést felölelik. A leletek zöme a KBM gyűjteményében. Patek 1968, 37–, LXX–LXXII.t., MRT 3, 213–, 18.t. 4, 5, 19.t. 1–7, 20.t. 21. 7. Ld. a 9. tábla C.
1037. SOMLÓVÁSÁRHELY I. (Veszprém m.): Ártéri településen gyűjtött őskori cserepek között későbronzkori jellegű darabok is vannak a VBM gyűjteményében. MRT 3, 206. (52/5. sz. lelőhely.)
1038. SOMLÓVÁSÁRHELY II. (Veszprém m.): A község külterületén több helyütt is észleltek telepnyomokat az UK jellemző cserépanyagával (egyenes perem, ujjbenyomásos borda stb.). A VBM gyűjteményében. MRT 3, 208. (52/12–14. sz. lelőhely.)
1039. SOMLÓVÁSÁRHELY III. (Veszprém m.): A Somlóhegy DNy-i oldalán árkolt, ujjbenyomásos bordás UK jellegű cserepeket gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 3, 210, (52/18. sz. lelőhely.)

1040. SOMLÓVÁSÁRHELY IV. (Veszprém m.): A Somlóhegy D-i oldaláról szórványtűket és karikát említ bronzból az MRT 3, 212. (52/20. sz. lelőhely).
1041. SOMODOR-PUSZTASOMODOR (Somogy m.): Valószínűleg temetőből származó szórványkerámia az MNM gyűjteményében. A váli kultúra második fejlődési szakaszából. Kőszegi 1960, 168, LXXXIV.t. 1–2, 4–6.
1042. SOMOGYACSA (Somogy m.): V bordás tokosbalt a MNM gyűjteményében. Patek 1968, XCVIV.t. 9.
1043. SOMOGYDÖRÖCSKE-TSz ISTÁLLÓ (Somogy m.): Halomsíros temetőt említ, egymástól 8–20 m-re levő sírokkal, bennük „rossz megtartású” edényekkel Draveczy B.: Rég.Füz. 19 (1966), 16.
1044. SOMOGYSZIL (Somogy m.): Az UK fejlettebb szakaszára utaló edény a KRM gyűjteményében. Lt.sz. 65.580. 1.
1045. SOMOGYSZOB (Somogy m.): Az MNM gyűjteményében Pustimer késből, ívelt bordás tokos baltákból, kardpenge töredékből, zárt karikából, több huzalkarperecből, sarló pengetőredékéből stb. álló kincslet a régibb UK kurdi horizontjából. Lt.sz. 43/1883. 1–15. Hampel II, 134.
1046. SOMOGYVÁR (Somogy m.): Szórvány turbántekecses peremű tál a KRM gyűjteményében. Patek 1968, XC.t. 5.
1047. SOPONYA-NAGYLÁNG-DOMBA (Fejér m.): 2 db enyhén ívelődő élű lándzsahegy a SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 9252, 11653.
1048. SOPRON-KRAUTACKER (Győr-Sopron m.): Felső szárnyállású bronzbalt a UK fiatalabb szakaszából az SLM gyűjteményében. Lt.sz. 54.176.2.
1049. SOPRONKŐHIDA (Győr-Sopron m.): Felső szárnyállású bronzbalt a UK fiatalabb szakaszából az SLM-ben. Lt.sz. 54.176.2.
1050. SOPRON-SPITALACKER (Győr-Sopron m.): Közép szárnyállású baltából, nyélnyújtványos sarlókból, egy sima és egy V bordás töredékes tokos baltából álló bronzkincs az SLM gyűjteményében. Lt.sz. 54.207. 1–6.
1051. SOPRON-SZÁZHALMI ERDŐ (Győr-Sopron m.): Gömöri J. kőpakolások sírból származó későbronzkori–korai vaskori, nagyméretű edényről számol be. Gömöri J.: Rég.Füz. 27 (1974), 17.
1052. SOPRON-VÁRHELY (Győr-Sopron m.): Patek E. ásatása nyomán az erődített telepen és a tumulusok anyagában már az UK végi leletanyag is megfigyelhető. Patek 1976, 7–.
1053. SOPRONHORPÁCS (Győr-Sopron m.): Felszíni gyűjtésből származó bronzkori és korai vaskori cserepek. Nováki Gy.: Arch.Ért. 83 (1956), 99.
1054. SÓLY-HEGY (Veszprém m.): Szórványként síkozott peremtöredék. MRT 2, 184.
1055. SÓLY-RÉTMELLÉKI DŰLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból felszíni gyűjtésként egy széles árkolású oldal-töredék és egy egyenesen levágott perem a korai UK-t képviseli a VBM gyűjteményében. MRT 2, 184.
1056. SÓLY-VÍZREDŰLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból néhány korai UK jellegű cserepet (turbántekecses és síkozott tálperem, ívelt peremrész stb.) gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 184.
1057. SÓSKÚT (Pest m.): Függőlegesen árkolt hasú, egyfülű edény a SzIM gyűjteményében. Petres 1961, 28.
1058. SÖJTÖR (Zala m.): Nyak- és karperecek, valamint bronz öntörögök a ZGM gyűjteményében. Patek 1968, 65.
1059. SÜMEG-BAGLYAS HEGY (Veszprém m.): A hegy lejtőjén, a Baglyas forrás térségében több helyütt is megfigyeltek telepnyomokat. Valószínűleg az UK nagyobb kiterjedésű telepéről származnak a KBM gyűjteményében levő cserepek (ívelt perem, füles bögretöredék, ujjbenyomásos bordás fazékperem stb.). A Darnay leltár szerint bronzkés töredéke is előkerült. MRT 3, 218–, 54. kép 13–15.
1060. SÜMEG-FEHÉRKÖVEK (Veszprém m.): Darnay nyomán két db nagy bronzüstből álló leletet említ a MRT. Feltehetően az UK végéről, az V. fázis idejéből származnak. MRT 3, 219, 65. kép 1.

1061. SÜMEG-KAVICSBÁNYA (Veszprém m.): A bánya falában több sír elszíneződését is megfigyelték. Az egyik szórthamvas sír behúzott peremű táltöredéke és egy fenékrész az UK-ra keltezi a temetőt. (54/9. sz. lelőhely.) A KBM gyűjteményében. MRT 3, 218.
1062. SÜMEG-ÖREGHEGY (Veszprém m.): A Darnay gyűjteményben szárnyas és tokos véső szerepelt. MRT 3, 227.
1063. SÜMEG-PAPFÖLD (Veszprém m.): Darnay közlése nyomán ismerjük a nyélnyújtványos sarlókból, T bordás tokos baltából, lándzsacsúcsokból és bronzrögökből álló kincsleletet. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Darnay 1899, 7–, II.t.
1064. SÜMEG-TÉGLAGYÁR (Veszprém m.): Bekarcolt vonalcsoportokkal díszített, tömör bronz karperec a KBM gyűjteményében. MRT 3, 223, 65. kép 3.
1065. SÜMEG-ÜRBÉRI KÚT (Veszprém m.): A Lesence-patak völgyében végzett felszíni gyűjtésből talán az UK elejéről származó település cserépanyaga a KBM-ben (ívelt és behúzott peremek, durva, vastag, vöröses és barna cserepek stb.). MRT 3, 223.
1066. SÜMEGCSEHI-HATFAI DŰLŐ (Veszprém m.): Az UK telepéről néhány szórványcserép a KBM gyűjteményében (ujjbenyomásos bordával díszített fazéktöredék stb.). MRT 3, 229.
1067. SÜMEGCSEHI-KESZTHELYI KÚT (Veszprém m.): Településre utaló későhalomsíros–korai UK cserepek (háromszög átm. fül, egyenesen levágott perem, síkozott perem stb.) a KBM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 3, 228. 74. kép 23–27.
1068. SÜMEGPRÁGA (Veszprém m.): Bronzkés az UK fiatalabb szakaszából a Darnay gyűjteményben. Darnay 1909, 34. kép.
1069. SÜTTŐ-BIKOLPUSZTA I. (Komárom m.): Felszíni gyűjtésből fogóbütykös fazéktöredék az EBM-ben. MRT 5, 374.
1070. SÜTTŐ-BIKOLPUSZTA II. (Komárom m.): Domboldali telepnyomokból az UK különböző szakaszaiból gyűjtöttek cserepeket. A vízszintesen síkozott tálperemek, az enyhén duzzadt csücsökkel díszített peremrészek, a bütykös fazéktöredékek a korai, a függőleges besímitásokkal díszített, matt fekete hastöredék már a végső fázist képviselik. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 374.
1071. SÜTTŐ-FEKETEHIDI ÁROK MELLETT (Komárom m.): Magaslati, természetes védettségű településről simán behúzott és turbántekercses tálperemek, élesen profilált, dudorokkal díszített válltöredék, ferde besímitásokkal díszített grafitos bögretöredék az UK végét, esetleg a korai vaskor elejét képviselik. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 313.
1072. SÜTTŐ-GERECSE (Komárom m.): Sáncokkal erősített földvár területén jellegtelen, talán későbronzkori–UK cserepeket gyűjtöttek. MRT 5, 317.
1073. SÜTTŐ-NAGYSÁNC TETŐ (Komárom m.): Részben természetes módon, részben sánccal és sáncárokkal erősített magaslati település fennsíkján az UK végére, a korai vaskor legelejére jellemző cserepeket (ferdén kihajló, profilált és behúzott peremtöredékek, fogóbütykös fazéktöredék, grafitos fekete, kihajló peremű, hengeres nyaktöredék stb.) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 311.
1074. SÜTTŐ-PAPI FÖLDEK (Komárom m.): Felszíni gyűjtésből talán síkozott edényperem az EBM-ben. MRT 5, 319.
1075. SÜTTŐ-RÁKÓCZI U. (Komárom m.): Szepessy G. temető urnasírajairól számol be, a DTM gyűjteményében jellegzetes váli típusú edények, vaskés és vasfibula töredéke található. A fémtárgyak és a kerámia összetartozása bizonytalan. Patek 1968, 38–, CVIII.t. 1–5, MRT 5, 319.
1076. SÜTTŐ (Komárom m.): Szórványként lándzsacsúcs töredéke, tör és lemeztöredék az EBM gyűjteményében. MRT 5, 319.

1077. SZABADBATTYÁN-CSÍKVÁR (Fejér m.): Nyélnyújtványos bronzkard az MNM gyűjteményében. Dunaújvárosi típus. Marosi A.: MKÉ 1912, 17.
1078. SZABÁS (Somogy m.): Későbronzkori–koravaskori telepre utaló cserepek felszíni gyűjtésből. Magyar K.: SMK I (1973), 386.
1079. SZAKÁLY-BORZÁS (Tolna m.): Patak menti dombon, hosszan elnyúló telepnyomokból Torma I. jellegzetes UK cserepeket (gömb hasú, füles bögre és csupor oldaltörödékei, kihajló, vízszintesen síkozott peremrészek, turbántekercses tálperem stb.) gyűjtött. Egy fekete, zeg-zug vonalakkal díszített, behúzott peremű tál töredéke a fejlettebb szakaszra utal. SzBM. Lt.sz. 74.410. 10–16.
1080. SZAKÁLY-KENDERFÖLD (Tolna m.): Behúzott peremű táltörödékek a felszínen gyűjtött cserepek között. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1081. SZAKÁLY-KISTAVAPUSZTA (Tolna m.): Torma I. telepnyomokból UK cserepeket (turbántekercses tálperem, ívelt hastörödékek) gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.402. 3, 4.
1082. SZAKÁLY-SPORTPÁLYA (Tolna m.): Aranykarika az SzBM gyűjteményében. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1083. SZAKÁLY-TÁRKÁNY (Tolna m.): Torma I. felszíni gyűjtéséből profilált csészetörödékek és árkok szalagfűl az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.412. 5, 6.
1084. SZAKÁLY-VASÚTI ŐRHÁZ (Tolna m.): A Kapos árterében fekvő településen Torma I. ívelt, síkozott peremeket, turbántekercses és síkozott, behúzott tálperemeket, körbefutó vízszintes bordákkal díszített fazéktörödékeket gyűjtött az UK korai szakaszából. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.416. 1–5.
1085. SZAKCS-BAKI GÖDÖRTŐL K-re (Tolna m.): A Koppány árteréből kiemelkedő dombon, telepnyomokból síkozott, kihajló peremet és árkokt hastörödékeket gyűjtött: Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1086. SZAKONYHÁT-BÉKÁSTÓ (Győr-Sopron m.): Telepnyomok, téglalap alakú, földbemélyített, agyagtapasztásos ház maradványa, UK jellegű, ennek fiatalabb szakaszára keltezhető cserépanyaggal. Uo. az UK korai szakaszára keltezhető cserépanyag. Az SLM gyűjteményében. Gábler D.: MittArchInst (1971), 59–, 26.t. 1–4.
1087. SZANY-VARGA A. TELKE (Győr-Sopron m.): Mithay S. egy korai UK telephelyen végzett leletmentéséből cserépanyag (turbántekercses tálperemek, háromszög átm. fültörödékek, függőleges árkokt válltörödékek, ujjbenyomásos borda stb.) a GyXM gyűjteményében. Lt.sz. 64.
1088. SZÁK (Komárom m.): Bóna I. és Draveczky B. a halomsíros kultúra házmaradványáról számolnak be. Bóna I.—Draveczky B.: Arch.Ért. 88 (1961), 284.
1089. SZÁRAZD-HOMOKGÖDÖR (Tolna m.): Szórványként ujjbenyomásos bordás fazéktörödékek az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 71.206.
1090. SZÁRAZD (Tolna m.): Az UK régibb szakaszából származó kincs az MNM gyűjteményében. Több nyélnyújtványos sarló, V bordás tokos balta, lándzsacsúcs töredéke, Mixnitz típ. borotva, lándzsa alakú csüngő, torkvesz és karperec, kartekercs stb. vannak a leletben. Kurdi horizont. Holste 1951, 13, 21.t. 35–52. Uo. az MNM gyűjteményében levő bronzok (nyélnyújtványos sarlók és ívelt lándzsacsúcs) talán egy korábbi kincs darabjai. Lt.sz. 84/1901. 1–7.
1091. SZÁZHALOMBATTA-TÉGLAGYÁR (Pest m.): Az MNM gyűjteményében levő telepanyag (turbántekercses tálperem, árkokt vállú csupor töredéke, fogóbütykös fazéktörödékek, csücskös fültörödékek stb.) a váli kultúra fiatalabb szakaszát képviseli. Lt.sz. 1967. 62. 1–15, 69. 12. 1–9. Kovács T.: Arch.Ért. 91 (1964), 150.
1092. SZÁZHALOMBATTA (Pest m.): Szalagfüles, profilált későhalomsíros edény a SzIM, váli típusú kerámia, közép szárnyállású balta az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 59.11.1, 67.69. 1–2.

1093. SZEDERKÉNY (Baranya m.): Erdélyi típusú tokos balta az UK elejéről az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 8/1950. 19.
1094. SZEKSZÁRD-CINKA DŰLŐ (Tolna m.): Az SzBM gyűjteményében levő szórványkerámia (sűrűn árkolt vállú táltöredék, füles fazék ujjbenyomásos bordás díszű töredéke) az UK fiatalabb szakaszára keltezhető. Lt.sz. 12.60.4. 1, 6.1. Patek 1968, 149.
1095. SZEKSZÁRD-VÖRÖSMARTY U. (Tolna m.): A Mészáros Gy. felszíni gyűjtéséből származó kerámia (profilált bögre-töredékek csücskös peremmel, háromszög átm. fülel, árkolt vállú tál, ujjbenyomásos bordával díszített fazék stb.) az UK első feléből származó telepmaradványra utal. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 60.503.1, 506.1, 507.1, 510.1, 511.1, 518.1, 519.1.
1096. SZEKSZÁRD-ZSIDÓTEMETŐ (Tolna m.): A korai UK-ra jellemző szórványkerámia (ferdén árkolt vállú tál, vízszintesen síkozott hastöredék, behúzott, vízszintesen síkozott tálperem stb.) az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 58.169. 1–5.
1097. SZEKSZÁRD (Tolna m.): Az MNM gyűjteményében levő bronzegyüttes (két szeglyukas bronztör, lándzsa-csúcs, tekercselt végű tű, tutulus) talán a későbronzkor elejéről származó sír tartozéka. Lt.sz. 33/1935. 1–4.
1098. SZEMELY (Baranya m.): A dél-dunántúli korai UK települése. Profilált edények, vízszintes síkozás, turbán-tekercses perem, háromszög átm. fül, széles, vízszintesen átfúrt, árkolással díszített fül stb. A PJM gyűjteményében. Lt.sz. 62.149. 1–3.
1099. SZEMELY-BREGORE DOMBHÁT (Baranya m.): Pusztai R. leletmentése során későbronzkori bűtykös edény és táltöredék a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 1954. 7570–7572.
1100. SZENNA-DENNAI DŰLŐ (Somogy m.): Pusztai R. két urnasírt említ a korai vaskor későbbi szakaszából. Pusztai R.: Rég.Füz. 9 (1958), 8.
1101. SZENTENDRE-SZIGET-SZIGETMONOSTOR (Pest m.): Tompa a váli kultúra temetőjének több urnasíráját tárta fel. A sírokat kövekkel vették körbe, amely alacsony halomsírokra utal. Az SzFM gyűjteményében levő kerámiamellékletek ma már nem választhatók szét síregyüttesek szerint. Tompa a temető körzetében levő hamvasztóhelyet is meglegelte. A meglevő edények túlnyomó többsége a Vál II. szakaszt képviseli. Tompa az árokkal körülvett, valószínűleg a temetőhöz tartozó települést is megtalálta. Patek 1968, 75, CXXI–CXXVIII.t. Uo. a szivattyúháznál a váli kultúra telepmaradványai kerültek elő. Soproni S.: Rég.füz. 10 (1958), 9, Patek 1968, CXXIX.t. 9, 11. Ld. a 10. tábla E.
1102. SZENTENDRE-VASÚTÁLLOMÁS (Pest m.): Soproni S. a váli kultúra telepmaradványait tárta fel 1953-ban. A gödrökből származó kerámia a kultúra korábbi szakaszát képviseli (háromszög átm. fülek, vízszintesen síkozott és ferde peremek, fogóbűtykös oldaltöredékek stb.). Az SzFM gyűjteményében. Az anyag egy részét közli: Patek 1968, 76, XXXVII, CXXIX.t. 4–8.
1103. SZENTENDRE (Pest m.): Több UK korabeli bronz szórványt (ívelt élű lándzsa, sújtásos fibula, félholdas borotva, kés stb.) az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 47.1900, 78/1912, 16/1932, Patek 1968, XLIII.t. 3.
1104. SZENTGÁL-BONDOCSHEGY (Veszprém m.): Közép szármáyállású balta a VBM gyűjteményében. Lackó D. cserépanyagról is tudósít a forrás völgy menti dombról. MRT 2, 185.
1105. SZENTGÁL-FÜZIKÚT (Veszprém m.): Forrás menti nagy kiterjedésű telepről egy bűtyökdíszes, behúzott peremű tál, valamint a felszínen gyűjtött cserépanyag (ívelt és síkozott peremek, bűtykös válltöredék, ujjbenyomásos bordás fazékperemek stb.) a későhalomsíros–korai UK korszakot képviselik. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 186, 10.t. 17.
1106. SZENTGÁL-HÁRSÁGYPUSZTA (Veszprém m.): Gömbfejű, duzzadt, díszített nyakú tű a VBM gyűjteményében. Patek 1968, LXXIII.t. 12.
1107. SZENTGÁL-TOBÁN (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokból későhalomsíros cserépanyagot (durva kidolgozású bordás, bűtykös árú) gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 2, 185.

1108. SZENTGÁL (Veszprém m.): Pulszky nyélnyújtványos kardot közöl az MNM-ből. A VBM gyűjteményében az UK fiatalabb szakaszára jellemző tokosbalta. Patek 1968, LXV.t. 3, MRT 2, 186.
1109. SZENTGÁLOSKÉR (Veszprém m.): Az MNM gyűjteményében levő kincslelet vezértípusai alapján (három bordás markolatú és Allerona kard töredékei, közép szárnyállású és V bordás tokos balták, nyélnyújtványos sarkok, mellkorongok, díszített bronzövek stb.) a régebbi UK kurdi horizontjába keltezhető. Külön figyelmet érdemelnek a bronz páncéling, sisak, díszített bronzöv töredékei, valamint egy sima, összehajtogatott lábvert. Hampel I. CXVIII–CXIX.t.
1110. SZENTGYÖRGYVÁR-ALSÓMÁND (Veszprém m.): Gödör metszetében tűzhelyet figyeltek meg. A környéken gyűjtött cserepek (enyhén ívelt és egyenesen levágott peremrészek, jellegtelen oldaltöredékek) és paticsok az UK települését jelzik. A KBM gyűjteményében. MRT 1, 147.
1111. SZENTGYÖRGYVÁR-ALSÓMÁNDPUSZTA (Veszprém m.): Telepnyomokból néhány jellegtelen, talán az UK idejéből származó cserepet gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 1, 147.
1112. SZENTGYÖRGYVÁR-TEMETŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből füles bögre oldaltöredéke, agyaggúla és jellegtelen cserepek az UK-ból származnak a KBM-ben. MRT 1, 147.
1113. SZENTGYÖRGYVÁR-VÁRHEGY (Veszprém m.): Közép szárnyállású balta és tokosbalta Zalaváron, Lantos H. gyűjteményében. Patek 1968, LI.t. 12.
1114. SZENTGYÖRGYVÁR (Veszprém m.): Ujjbenyomásos bordával díszített, korai UK fazék a KBM gyűjteményében. MRT 1, 146, 12.t. 2. Ld. a 6. tábla E.
1115. SZENTIMREFALVA (Veszprém m.): Nagy méretű, gabonatarató hombár a KBM gyűjteményében. MRT 3, 235, 75. kép 8.
1116. SZENTJAKABFA-ALMAKÚT (Veszprém m.): Az 1962-ben elpusztult település anyagából megmentett cserepek (bordadíszes fazék, behúzott peremű tálak és uma hastöredéke) későhalomsíros jellegűek a KBM gyűjteményében. MRT 1, 149.
1117. SZENTKIRÁLYSZABADJA-ALSÓTELEK (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány UK korabeli szórványcserép (síkozott perem) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 190.
1118. SZENTKIRÁLYSZABADJA-KISTELEK (Veszprém m.): Telepnyomokból több későhalomsíros cserepet gyűjtöttek (ívelt és ferde peremek, síkozott szájpere, behúzott peremű táltöredék, ujjbenyomásos borda stb.). A VBM gyűjteményében. MRT 2, 191.
1119. SZENTLŐRINC (Baranya m.): Valószínűleg a dél-dunántúli UK fiatalabb szakaszából származó temető kerámia szórványai a PJM gyűjteményében. Patek 1968, 65, XCVII.t. 5–6.
1120. SZERECSENY-KÜTSZERI DÜLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsíros ívelt peremek, ujjbenyomásos bordával díszített cserép, széles, vízszintesen átfűrt bütyökfüles oldaltöredékek stb. felszíni gyűjtésként a PHM gyűjteményében. MRT 4, 233, 6.t. 4–7.
1121. SZERECSENY-NAGYBEREKEI DÜLŐ (Veszprém m.): Szórványként ívelt, későbronzkori perem a PHM-ben. MRT 4, 232.
1122. SZÉKESFEHÉRVÁR-MÓRI U. (Fejér m.): A 4. sz. kilométerkönnél telepre utaló felszíni leletek. Az ívelt perem, vízszintesen átfűrt, széles bütyökfül, háromszög átm. fül stb. a későhalomsíros kultúra sajátja. A SzIM gyűjteményében. Lt.sz. 65.42. 1–10.
1123. SZÉKESFEHÉRVÁR-NYÚLDOB (Fejér m.): Néhány későhalomsíros gödörben élesen profilált bögre, bütykös csupor töredékei, háromszög átm. fül, behúzott peremű, bütykös tál stb. A SzIM gyűjteményében. Bánky Zs.: Alba Regia X (1969), 149. Makkay J. nyolc m mély koravaskori kútról ír. Makkay J.: Rég.Füz. 21 (1968), 16.

1024. SZÉKESFEHÉRVÁR I. (Fejér m.): A SzIM gyűjteményében levő bronzkincs tárgyai (ívelt és Y bordás tokos balták, díszített késpenge, karperec stb.) a régibb UK gyermelyi szakaszát képviselik. Petres 1960, 35—.
1025. SZÉKESFEHÉRVÁR II. (Fejér m.): Babérlevél alakú lándzsahegy, bordázott tokkal az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 10.1884.
1126. SZIGLIGET-ARBORÉTUM (Veszprém m.): Horváth L. hat, részben bolygatott urnasírt tárt fel. A hamvak a tállal fedett urnában, ill. az urna szerepét betöltő mély tálban voltak. A hengeres nyakú, két fülű urna, a turbántekercses tál az UK kerámiatípusai. A 6. sír égett kurdi típusú fibulája a korszak elejére keltezi a temetőt. A KBM gyűjteményében.
1127. SZIGLIGET-CIFRAMAJOR (Veszprém m.): A múlt század végén néhány későhalomsíros temetkezés mellékletei kerültek be a Darnay gyűjteménybe. A kerámia és a bronzok a Csabrendek—Cserszegtomaj csoportra utalnak. Darnay 1899, 79, XXXII.t. 3—6, 9—12, 81, 1. kép 1—5, MRT 1, 13.t. 6, 8, 13. Ld. az 1. tábla H, 4. tábla E.
1128. SZIGLIGET-KÜLSŐHEGY (Veszprém m.): Szórványos tokosbalta a KBM régi leltára alapján. MRT 1, 154.
1129. SZIGLIGET-SZABADSÁG U. (Veszprém m.): Horváth L. a korai UK zárt gödöregyűttesét tárta fel a korszak jellegzetes kerámiájával, valamint egy kis méretű agyaghordóval. Valószínűleg a kiterjedt településhez tartozik a Frech M. által összegyűjtött cserépanyag [síkozott perem, fogóbütykös oldaltöredék, háromszög atm. fültöredék (keskeny) stb.] a KBM gyűjteményében. Lt.sz. 70.279, 1—2. Horváth 1974, 55—, 1—3. kép.
1130. SZIGLIGET-SZŐLŐHEGY (Veszprém m.): A KBM gyűjteményében levő szórványos, középbordás karteercs spirál végződéssel a halomsíros kultúra fiatalabb szakaszába keltezhető. Lt.sz. 70.275.1.
1131. SZILSÁRKÁNY (Győr-Sopron m.): Vízszintesen karcolt, nyomott gömbfejű bronztű és egy kerek atm. nyitott karperec a GyXM gyűjteményében a későhalomsíros—korai UK időszakból. Mithay 1941, XIX.t. 5.
1132. SZOMBATHELY-FALUDI U. (Vas m.): Patek E. kerámiaszórványt említ az UK-ból. Patek 1968, 39.
1133. SZOMBATHELY-HERÉNY (Vas m.): Karcolt díszű anyag tűzikutya UK településre utal az SzSM gyűjteményében. Uo. néhány szórványcserép az UK korábbi szakaszának telepére utal. Lt.sz. 73.128. 1.
1134. SZOMBATHELY-KENDERESI TÉGLAGYÁR (Vas m.): Két tölcseres nyakú, valamint egy bütyökkel díszített kétfüles bögre az SzSM gyűjteményében, valószínűleg a halomsíros k. késői fejlődési szakaszából. Patek 1968, 39.
1135. SZOMBATHELY-KÖRMENDI U. (Vas m.): Bütyökdíszes bögrék, valamint talpas tál a halomsíros k. késői szakaszából az SzSM gyűjteményében. Patek 1968, 39.
1136. SZOMBATHELY-TÉGLAGYÁRI EGYESÜLET (Vas m.): Szórványként tokosbalta az SzSM gyűjteményében. Szentlélek T.: Rég.Füz. 16 (1963), 12.
1137. SZOMBATHELY (Vas m.): Az MNM gyűjteményében levő bronzgyűttes (talpas balta, töredékes, áttört nyeles kés, tutulusok, huzal karperec) talán az UK elejéről származó bronzkincs része volt. Lt.sz. 105 (1898), 1—7. Uo. profilált, díszített peremű bronzüst az UK elejéről. Lt. sz. 4/1899.
1138. SZÓLÁD (Somogy m.): Patek E. Kuzsinszky nyomán UK települést említ tokoslándzsa öntőmintájával. Patek 1968, 65.
1139. SZÓKE (Baranya m.): A PJM gyűjteményében levő kisebb bronzkincs (nyélnyújtványos kard töredéke, széles, bordás lemezes karperec töredékek, pillangós borotva töredéke stb.) az UK régibb szakaszát, a kurdi horizontot képviseli. Lt.sz. 74.3. 1—17.
1140. SZÓKEDENCS (Somogy m.): Szórványként három pár korongos fibula a KRM gyűjteményében. Patek 1968, CXIII.t. 7.

1141. SZŐKÉD (Baranya m.): Telepről származó szórványkerámia (ferdén árkolt has, behúzott, vízszintesen síkzott tálperem, bütykös bögre stb.) a PJM gyűjteményében, a dél-dunántúli UK korábbi szakaszából. Lt.sz. 73.45.
1142. SZŐNY-ALMÁSFÜZITŐ-TÉGLAGYÁR (Komárom m.): Patek E. UK felszíni leletét említi a Dunaparttól Lenhardt Gy. dunaalmási magángyűjteményéből. Patek 1968, 39.
1143. SZŐNY-ŐSZÖNY (Komárom m.): A légiószállás területéről szórványleletek alapján (urna, Baierdorf típusú) UK (korai?) temetőt említi: Patek 1968, 39.
A Dunából I/a típusú kard. Mozsolics 1973. 14.t. 1.
1144. TAB-CSABAPUSZTA (Somogy m.): Az MNM gyűjteményében levő bronzleletben V bordás tokos balták, nyelnyújtványos sarlók, szárnyas balta, markolatnyújtványos kard pengetőredékei, lándzsacsúcsok, díszített karperecek, torkvesz, négy szeglyukas bronztőr stb. vannak. A régibb UK kurdi horizontja. Holste 1951, 19, 36.t. 8–24.
1145. TAB (Somogy m.): Patek E. ujjbenyomásos bordával és bütyökkel díszített urnatöredéket említi az MNM gyűjteményéből. Az UK második felére keltezi. Patek 1968, 153.
1146. TAHITÓTFALU-SZENTPÉTERI DŰLŐ (Pest m.): A váli k. fiatalabb szakaszába tartozó szórvány kerámia az SzFM gyűjteményében. Patek 1968, 75, CXXIX.t. 1–3.
1147. TAKÁCSI-ÉDENKERT (Veszprém m.): Az 1961-ben előkerült urnasír három edénye és karperece közül a kannelurás kétfülvű urna, amely a VBM gyűjteményében van, az UK fiatalabb szakaszára keltezi a sírt. MRT 4, 236.
1148. TAKÁCSI-KÖZÉPNYILAS (Veszprém m.): A huszonnégy halomból álló csoport egyikét, a legnagyobbikat bolygatták, s ennek során koravaskori csontvázas sír került elő edénymelléklettel. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 235.
1149. TALIÁNDÖRÖGD-KLASTROM DŰLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány grafitos cserép (behúzott szájrperem, karcolt, oldaltöredék stb.) a KBM-ben az UK végét vagy már a korai vaskort jelzi. MRT 1, 158.
1150. TALIÁNDÖRÖGD-SZT. ANDRÁS TEMPLOM (Veszprém m.): Éry Kinga ásatási anyagában egy szórványos sír az UK elejét képviseli. (Kis, magas fülű, fordított csónkakúpos csészében hamvak.) A VBM gyűjteményében.
1151. TAMÁSI-ADORJÁN-KOPPÁNYHÍD (Tolna m.): Lengyeli kultúrák lelőhelyén turbántekercses behúzott és kihajló síkzott peremeket gyűjtött össze Torma I. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.449. 4.
1152. TAMÁSI-ADORJÁN-ÚJTELEP (Tolna m.): Óskori lelőhelyen többek között simán behúzott, síkzott és turbántekercses tálperemek, ívelt kihajló, síkzott peremrész UK telepét jelezhet. Torma I. terepjárása, az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.451. 13–17.
1153. TAMÁSI-CSIKÓLEGELŐ-SZILVÁS (Tolna m.): A Koppány menti dombvonulaton elpusztított korai vaskori telep maradványáról számol be Rózner Gy.: Rég.Füz. 26 (1973), 113–.
1154. TAMÁSI-DOROMBOSHEGY (Tolna m.): Sánccal erősített földvár a Koppány völgyében. Talán későbronzkori. Patek 1968, 65–.
1155. TAMÁSI-ERDŐRÉSZ (Tolna m.): Felszínről gyűjtött cserépek között kihajló, síkzott, valamint ujjbenyomásokkal tagolt peremrész az SzBM-ben. Torma I. terepjárása. Lt.sz. 74.453. 1–3.
1156. TAMÁSI-GONOZD (Tolna m.): Torma I. felszíni gyűjtéséből füles bögre töredéke, síkzott szájrperem, bütykös, profilált hastöredék talán UK telepről származik. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.436. 12–14.
1157. TAMÁSI-HENYE (Tolna m.): Torma I. halomsíros síregyüttest említi. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.

1158. TAMÁSI-HESS DÜLŐ (Tolna m.): A homokbányából gyűjtött cserepek (vízszintesen síkozott, kihajló és behúzott tálperemek, vízszintes bordás fazéktöredék) korai UK telepet jeleznek. Torma I. gyűjtése sz SzBM-ben. Lt.sz. 74.479. 1–5.
1159. TAMÁSI-KECSEGE (Tolna m.): Patak menti lelőhelyről fogóbütykös oldaltöredéket és turbántekercses peremet említ Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1160. TAMÁSI-KISMEZŐ (Tolna m.): Torma I. telepnyomokból korai UK cserepeket (ferdén árkolt válltöredék, síkozott perem) gyűjtött. Az SzBM-ben. Lt.sz. 74.439. 1–2.
1161. TAMÁSI-LEOKÁDIA-PUSZTA (Tolna m.): Patak E. korai UK településről ad hírt. Az SzBM gyűjteményében levő cserepek (ívelt peremek, közöttük síkozott és ujjbenyomásokkal tagolt darabok, vízszintes bordával és ujjbenyomásos bütyökkel díszített fazéktöredékek) az UK elejét képviselik. Lt.sz. 74.466. 1.
1162. TAMÁSI-LEOKÁDIA-KARSÁK TANYA (Tolna m.): Valószínűleg dombtetőn elhelyezkedő telepről íveltlen kihajló síkozott peremtöredék, fogóbütykös oldaltöredékek, behúzott szájrperemű tál síkozott töredéke az UK korábbi szakaszát képviseli. Torma I. terepjárása, az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.438. 1–5.
1163. TAMÁSI-MIKLÓSVÁR I. (Tolna m.): Wosinszky urnát említ. Torma I. síkozott vállú füles tálat lelt az UK elejéről. Felszíni gyűjtésből turbántekercses tálperem, ívelt peremek, halomsíros bögre stb. Az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 68.1.1, 74.444. 1, 467. 1–4, 523.1. Wosinszky 1896, 278, Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1164. TAMÁSI-MIKLÓSVÁR II. (Tolna m.): Torma I. közléséből ismerünk egy bronzedényekből álló kincsleletet az SzBM gyűjteményéből. A leletben két vízszintes füles, gyöngysoros díszítésű, Blatnica típ., egy bordás fülű Friedrichsruhe típ. és egy profilált magasított fülű bronzcsésze, valamint egy Cseke típ. két füles agyagfazék van. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont.
1165. TAMÁSI-MIKLÓSVÁRI TEMETŐ (Tolna m.): Torma I. gyűjtéséből szórványos profilált csészetöredék az SzBM-ben. Lt.sz. 74.443.7.
1166. TAMÁSI-SAROK-KATONAHID (Tolna m.): Telepről származó, jellegzetes halomsíros kerámia (csupor árkolt bütykös hastöredéke, ívelt peremek, bütykös fazéktöredékek) az SzBM gyűjteményében. Torma I. terepjárása. Lt.sz. 74.440. 3–7.
1167. TAMÁSI-SZEMCSE (Tolna m.): Felszíni gyűjtésből ívelt peremek, bütykös oldaltöredék, szalagfüles bögre oldaltöredéke, kihajló, síkozott peremrész stb. a halomsíros kultúra késői szakaszát jelzik. Torma I. terepjárása az SzBM-ben. Lt.sz. 74.435. 3–21.
1168. TAMÁSI-SZEMCSEHEGY I. (Tolna m.): Őskori lelőhelyen gyűjtött cserepek között a vízszintesen kihajló peremtöredék, a turbántekercses tálperem, a fogóbütykös oldaltöredék stb. UK települést képviselnek. Torma I. terepjárása, az SzBM-ben. Lt.sz. 74.321. 4–7.
1169. TAMÁSI-SZEMCSEHEGY II. (Tolna m.): Neolitik lelőhelyről egy vízszintesen levágott, duzzadt peremtöredék, valamint egy háromszög átm. fültöredék talán korai UK-t jelez. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1170. TAMÁSI-SZEMCSEI KOPPÁNYHÍD (Tolna m.): A Koppány mindkét oldalára kiterjedő vizenyős területen telepmaradványok kerültek elő. Az SzBM gyűjteményében levő kihajló, síkozott peremek, tálak behúzott, síkozott és turbántekercsezéssel díszített peremrészei, profilált bögreoldalok, ferdén árkolt vállú csoporttöredék, ujjbenyomásos peremű fazekak stb. az UK korai szakaszából származnak. Torma I. terepjárása, az SzBM-ben. Lt.sz. 74.434. 7–23.
1171. TAMÁSI-TSZ KERTÉSZET (Tolna m.): Szórványként turbántekercses tálperem és ujjbenyomásos bordás fazéktöredék az SzBM gyűjteményében. Torma I. terepjárásából. Lt.sz. 74.478. 1, 2.
1172. TAMÁSI-VÁGÓHÍD (Tolna m.): Torma I. két-három urnasírról számol be. Az SzBM gyűjteményében öt síregyüttes anyaga, s valószínűleg ugyanebből a temetőből származó, több szórványkerámia található. Az árkolt és síkozott vállú tálak, a kónikus és magas fülű csésze a korai UK jellegzetes típusai, míg a tölcserés és hengeres nyakú urnák, a háromszög átm. fül, a behúzott, bütykös peremű tálak a halomsíros tradíciót őrzik. Lt.sz. 68.5. 1–16. 71.171. 1–11. Uo. kőbuzogány: Lt.sz. 71.94.25. Torma I.: Arch.Ért. 95 (1968), 129.

1173. TAMÁSI-VÁRHEGY-FRÜHWIRTH SZÖLŐ (Tolna m.): A hegy Ny-i oldalán a múlt század végén urnatemető sírjai kerültek napvilágra. Az SzBM gyűjteményében levő kerámia (fibulák és egyéb bronzok) az UK végső szakaszát képviselik. Wosinszky 1896, 506. CXIX. LXX.t. Patek 1968, LXXXVIII. t. 1–11. Ld. a 13. tábla A, 55. tábla.
1174. TAMÁSI (Tolna m.): Kétélű ún. közép-európai típ. borotva az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 68/1907. 29.
1175. TAPOLCA-AVARDOMB (Veszprém m.): Darnay a múlt század végén előkerült nagy kiterjedésű urnatemetőről ad számot. A sírokat kövek övezték, az urnákat esetenként kőlap fedte. A néhány szórványos, a KBM-ben és a VBM-ben megőrzött edény a korai UK-ra utal. Darnay 1899, 83, MRT 1, 162, 11. t. 13, 14, Patek 1968, 39, LIV. t. 6. Ld. a 6. tábla D.
1176. TAPOLCA (Veszprém m.): Díszített bronzkés a Darnay gyűjteményben a fiatalabb UK-ból. Darnay 1909, 35. kép, MRT 1, 162.
1177. TARJÁN-TÉGLAHÁZ DŰLŐ (Komárom m.): Későbronzkori településnyomokat említ: Vadász É.: Rég.Füz. 25 (1972), 80.
1178. TATA-TÓFAROK (Komárom m.): HA–B jellegű leletanyag feltárásáról tudósítanak: Vadász É.–Vékony G.: Rég.Füz. 22 (1969), 22–.
1179. TATA-TÓFAROK-TÓÓRHÁZ (Komárom m.): HA–B korú síregyüttesről ad számot: Vadász É.: Rég.Füz. 23 (1970), 18.
1180. TATA (Komárom m.): Hampel közléséből ismerjük az MNM tokos baltákból, sarlókból, késekből, fűrészlemezekből, borotvából, ill. ezek töredékeiből álló kincsleletet. Valószínűleg a régebbi UK kurdi horizontja. Hampel II, 162.
1181. TATABÁNYA-BÁNHIDA (Komárom m.): Szórványként bahérlevél alakú későbronzkori lándzsahegyek az MNM gyűjteményében. Patek 1968, XLIII.t. 2,5.
1182. TATABÁNYA-KIRÁLYHEGY (Komárom m.): Földmunkáknál előkerült HB–C telepnymokról számol be Vékony G.: Rég.Füz. 23 (1970), 18.
1183. TATABÁNYA (Komárom m.): Az MNM gyűjteményében levő két darab erősen bordázott lándzsahegy, Pustimer típ. kés és rombikus átm. karperec talán kincslelet volt az UK régebbi szakaszából. Kurdi horizont. Uo. szárnyas-talpas balta és lándzsacsúcs. Lt.sz. 147/1883, 1–4, 116/1879, 47/1901.
1184. TÁRNOK (Pest m.): Szőke M. leletmentéséből későhalomsíros leletegyüttes (sír?) az MNM gyűjteményében. (Mély tál, füles bögre, kis tál, duzzadt nyakú tű, bütykös karperec töredéke stb.). Lt.sz. 64.16. 22–27.
1185. TÁT-ÁLTALÁNOS ISKOLA (Komárom m.): Az iskola építésénél többek között síkozott és turbántekercszett peremtöredék is előkerült. MRT 5, 322.
1186. TÁT-DUNAMEDER (Komárom m.): A Dunából Keszthely típusú kard, az MNM gyűjteményében UK jellegű bögre. Mozsolics 1968, 61. 1. kép 1, 2, MRT 5, 324.
1187. TÁT-DUNAPART (Komárom m.): Az árterületen fekvő településről előkerült, vízszintes besímitásokkal díszített hengeres nyaktöredék, behúzott peremű táltöredékek turbántekercses és gerezdes ornamentikával, talán az UK fiatalabb szakaszát képviselik. Az EBM gyűjteményében. MRT 5, 324.
1188. TÁT-ÚJTELEP-BÉKE TÉR (Komárom m.): Az MRT szűkülő nyakú, árkolt díszű, kettős fülű urnát, valamint házépítésnél előkerült edénycsoportot (sír?) említ a táti ált. iskola gyűjteményéből. MRT 5, 323.
1189. TÁT (NYERGESÚJFALU-DUNAPART) (Komárom m.): Terepjárás során fiatalabb UK kerámia. Az EBM gyűjteményében. Lt.sz. 61.17. 1–13.

1190. TÉNYŐ (Győr-Sopron m.): A nyélnyújtványos kard, az ívelt élű lándzsahegy, a közép szárnyállású balta a Čaka-Mosonyiszolnok csoporthoz tartozó harcossírból származhat. Az MNM és a GyXM gyűjteményében. Mithay 1941, 31–, XI.t. 6, XIII.t. 7, XIX.t. 4, Patek 1968, 39–, XLVIII.t. 21–23. Ld. a 8. tábla H.
1191. TEVEL (Tolna m.): Az MNM gyűjteményében levő bronzok (zeg-zug bekarcolásos, tömör karperec, talpas balta, tokos véső, T mintás tokos balta töredéke) talán korai UK kincs tartozékai, vagy sírmellékletek. Lt.sz. 68/1907, 33, 35, 36, 37.
1192. TIHANY-CSÜCSHEGY (Veszprém m.): A félsziget nyugati gerincéről szórványos későbronzkori cserepeket említ az MRT 2, 196.
1193. TIHANY-HALMOK (Veszprém m.): Az Óvár aljában öt halom. Az eddigi kutatásokból származó szegényes emléktárgy a korai vaskorra enged következtetni. MRT 2, 198, Uzsoki A.: Rég.Füz. 29 (1971), 17.
1194. TIHANY-ÓVÁR (Veszprém m.): Sánccal erősített magaslati település a félsziget K-i részén. A múlt század végétől szórványos leletek, majd kisebb ásatások, sáncátvágások a földvár területén. A leletanyag zöme az UK idejére jellemző, egyaránt annak korábbi és fiatalabb szakaszaira. Az MNM és a VBM gyűjteményében. Patek 1968, 40, LXXXII.t. 2, 3, 5–11, MRT 2, 197, 10.t. 6, 11.t. 8, 15, 16, 18–20, Uzsoki A.: Arch.Ért. 99 (1972), 255, Rég.Füz. 25 (1972) 22.
Uo. a Dankó villa kertjében szórvány cserépanyag (turbántekercses, egyenesen levágott perem, ujjbenyomásos bordával díszített töredék stb.) az UK régibb szakaszára utal. Dankó István magángyűjteménye.
1195. TIHANY-RÉV (Veszprém m.): Korongos fejű, halomsíros bronztű. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 198.
1196. TINNYE (Pest m.): Az UK fiatalabb szakaszára (Vál II) jellemző kúpos nyakú füles edény az MNM gyűjteményében. Patek 1968, CII.t. 11. Uo. szárnyas balta, lándzsacsúcs, nyélnyújtványos sarló az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 67/1936, 73/1097, 1, 3.
1197. TOKOD-ÁRPÁD AKNA (Komárom m.): Az EBM gyűjteményében levő, nagyobb méretű, félgömbidomú füles fazék urnasírból származik (belsejében hamvak), valószínűleg az UK fejlettebb szakaszából. Lt.sz. 63.14.9.
1198. TOKOD-ERZSÉBET AKNA (Komárom m.): Bándi G. ásatásából többek között későbronzkori telepmaradványok is előkerültek. Az EBM gyűjteményében levő, árkolt hasú, szűkülő nyakú, csücskös fülű urnatöredék, a félholdas kivágású, átfúrt agyagkorong, orsógombok stb. az UK végső fázisát képviselik. Bándi G.: Rég.Füz. 14 (1960), 11–, MRT 5, 319.
1199. TOKOD-NAGYBEREK (Komárom m.): A domboldalon megfigyelt telepen simán behúzott és turbántekercses peremű táltöredékeket gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 322.
1200. TOKOD (Komárom m.): Szórványként halomsíros jellegű bögrét ismerünk. Récsey 1892, 244, 5. kép.
1201. TOLNANÉMEDI-GYÁNTI BEVÁGÁS (Tolna m.): A gyánti bevágásból szárnyas vésőt és késpenge töredéket említ Wosinszky 1896, 484.
1202. TOLNANÉMEDI-GYÁNTI PAPSZIGET (Tolna m.): A Kapos és a Sió összefolyásánál gyűjtött fogóbütykös oldaltöredék és síkozott perem UK telepet jelezhet. Torma I.: A Kapos és Koppány völgy.
1203. TOLNANÉMEDI-NEBOJSZA ALATT (Tolna m.): Torma I. gyűjtéséből későhalomsíros cserepek (ívelt perem, alagút-füles táltöredék) az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 74.484. 1,2.
1204. TOLNANÉMEDI-SZENTPÉTERI ÓRHÁZ (Tolna m.): A Kapos menti alacsony teraszon gyűjtött turbántekercses tálperem talán UK települést képvisel. Torma I. terepjárása, az SzBM-ben. Lt.sz. 74.493.2.
1205. TOLNANÉMEDI (Tolna m.): Patek E. Wosinszky nyomán szárnyasvésőt és ívelt hátú bronzkést közöl. Patek 1968, 66.
1206. TORMÁS-TSZ TEHENÉSZET (Baranya m.): A korai UK-ból származó cserepek (háromszög átm. fül, ferde perem, síkozott tálperem stb.) szórványként a PJM gyűjteményében. Lt.sz. 72.12. 1–6.

1207. TORVAJ (Somogy m.): Az MNM gyűjteményében levő kincslelet főleg töredékes bronzokat (tokos balta, nyélnyújtványos sarló, lándzsacsúcs, tokos kalapács), valamint néhány huzal karikát tartalmaz. Az UK régibb szakasza, kurdi horizont. Holste 1951, 19, 34.t. 22–25.
1208. TÓFEJ-TÉGLAGYÁR (Zala m.): A későhalomsíros–korai UK jelentős települése pusztult el a téglagyár területén. A ZGM gyűjteményében fellelhető leletanyag zömmel Szentmihályi I. gyűjtéséből származik. (Behúzott peremű táltöredékek, egyenesen levágott szájsperem, oldalán vízszintes síkkozással díszített tál oldaltöredéke, jadeitből csiszolt buzogány stb.) Lt.sz. 54.4. Korek 1960, 69.
1209. TÓTVÁZSONY-BÖGEI KÜT (Veszprém m.): Forrás menti telepnyomokból egy profilált, bütyökdiszes bögrötöredék a késői halomsíros kultúrát idézi. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 202.
1210. TÓTVÁZSONY-CSATÁRI VÖLGY (Veszprém m.): A völgy térségében jelentkező telepnyomokból ferde peremből, síkzott oldaltöredékből, háromszögű fültöredékből, turbántekecses tálperemből stb. álló korai UK cserépanyagot gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 202.
1211. TÓTVÁZSONY-MURVABÁNYA (Veszprém m.): A bánya területéről későhalomsíros szórványbögre került be a VBM gyűjteményébe. MRT 2, 202.
1212. TÖKÖL (Pest m.): A váli kultúra urnatemetőjének több sírját tárta fel a század elején Gerece P. A kerámiamellékletek zöme a Vál II. szakaszba tartozik, néhány síregyüttes még a Vál I-hez köthető. Az MNM gyűjteményében. Patek 1958, 385–. A korai bronzkori temető közeléből származó urnafészkekről és telep maradványairól: Bálint B.: Arch.Ért. 82 (1955), 95. Ld. a 10. tábla A, 14. tábla A.
1213. TÖRÖKBÁLINT (Pest m.): Mérey K. E. leletmentéséből „régibb vaskori” sírokról tudunk. Az MNM gyűjteményében levő leletek (belső oldalán hornyolt, fogólapos peremű tál, II/a típ. kard stb.) harcos sírra utalnak. Lt.sz. 52.78. 90–94.
1214. TÖRÖKKOPPÁNY (Somogy m.): Hampel közlése nyomán ismerjük a V bordás, fül nélküli tokos baltából és nyélnyújtványos sarlókból álló kincsleletet. Régibb UK, kurdi horizont. Hampel I., CXVII.t. 4, 13–17. Talán e kincslelet része a Patek által a KRM gyűjteményéből közölt lándzsacsúcs és nyélnyújtványos sarló. Patek 1968, 66.
1215. TÜRJE-KÁPOLNA DŰLŐ (Zala m.): Hosszan elnyúló telepnyomokból jellegtelen későbronzkori cserepek között ferdén levégott perem. Felszíni gyűjtés. A lelőhely közelében halom. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1216. TÜRJE-SZENTTAMÁSI DŰLŐ (Zala m.): Homokbányából urnasír négy-öt edényének töredékei hamvakkal együtt (íveltlen kihajló peremű tálak, fogóbütykös, ujjbenyomásos bordával díszített urnatöredékek stb.). A későhalomsíros kultúrához köthető. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1217. TŰSKEVÁR (Veszprém m.): Felső szárnyállású balta az MNM gyűjteményében az UK fiatalabb szakaszát képviseli. Lt.sz. 47.1906. 2.
1218. UDVARI-ALSÓPÉL (Tolna m.): Wosinszky közléséből nyélnyújtványos késekről, törőről, karperecekről tudunk az MNM gyűjteményében. Talán régibb UK kincslelet tartozékai. Lt.sz. 68/1888, 8, 15, 16, 33, 37, 38. Wosinszky 1896, 374–.
1219. UDVARI-FELSŐPÉL-MOLNÁRVÖLGY (Tolna m.): Bordás, fül nélküli tokos balta az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 68/1888, 32.
1220. UGOD-BEM J. U. (Veszprém m.): Az MNM gyűjteményében található szórvány cserépanyag (ujjbenyomásos, fogóbütykös fazék oldaltöredéke, omfaloszos bögrefenék, háromszög alakban besimított feketés nyaktöredék) az UK fiatalabb szakaszából származik. Lt.sz. 74.13.
1221. UGOD-DIÓSPUSZTA (Veszprém m.): Szórványként néhány későhalomsíros cserép (széles bütyök, egyenesen levágott perem stb.) az MNM gyűjteményében. MRT 4, 244.
1222. UGOD-HUBERTLAK (Veszprém m.): Patak menti teraszon magányos, talán későbronzkori halom. MRT 4, 248.

1223. UGOD-KATONAVÁGÁS (Veszprém m.): A térségben három halomcsoportot rögzítettek térképre. Az egyik százhatvan halomból áll. MRT 4, 247.
1224. UGOD-KÖKUNYHÓ (Veszprém m.): Hegytetőn kisebb halomcsoport. MRT 4, 247.
1225. UGOD-MÓRICZHÁZA (Veszprém m.): Dombnyúlványon mintegy félszáz halomból álló csoport. MRT 4, 248.
1226. UGOD-SZÉNEGETŐ DŰLŐ (Veszprém m.): Néhány jellegtelen későbronzkori cserép talán telepre utal. MRT 4, 247.
1227. ÚJSZŐNY (Komárom m.): Hampel bronzkincset közöl az MNM gyűjteményéből. A zömmel töredékekből (nyélnyújtványos sarló, tokos balta, kardpenge, áttört borotványél, keresztfogós bronzedény, csüngők, fűrészlemezek, falerák, Wöllersdorf típ. sisakfűl stb.) álló kincs a régibb UK kurdi horizontjából. Hampel I. CXXXV.t.
1228. UKK-NYÍRESALJA DŰLŐ (Veszprém m.): A KBM gyűjteményében levő szórványkerámia (ujjbenyomásos bordás fazéktöredék és feketés, jellegtelen cserepek) feltehetően már az UK legvégét jelzi. MRT 3, 248—.
1229. UKK (Veszprém m.): Darnay díszített, fiatalabb UK kést közöl. Darnay 1909, 342, 33. kép.
1230. UNY-BARÁTHEGYI DŰLŐ (Komárom m.): Felszíni gyűjtésből kihajló, síkozott szájperem az EBM gyűjteményében. MRT 5, 348.
1231. UNY-FILAGOR (Komárom m.): Telepmaradványokból az UK fejlettebb szakaszára jellemző cserepeket (kihajló, síkozott szájperemek, simán behúzott és turbántekercses tálperem, bögre-töredék, többszörösen bordázott fül maradványával stb.) gyűjtöttek. Az EBM-ben. MRT 5, 350. A lelőhely térségében korai UK jellegű cserepeket is gyűjtöttek (behúzott, vízszintesen síkozott tálperem, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék). Lt.sz. 70.705. 1–2.
1232. UNY (Komárom m.): Az MRT Foltiny nyomán díszített bronztűt említ az egyik amerikai múzeum gyűjteményéből. MRT 5, 350.
1233. ÚRKÚT-LUCERNAFÖLDEK (Veszprém m.): Keskeny pengéjű lándzsacsúcs és szárnyas-talpas balta a VBM gyűjteményében. MRT 2, 204, 41.t. 1.
1234. ÚRKÚT-ZSÓFIAPUSZTA (Veszprém m.): Peremes balta és középszárnyállású balta a VBM gyűjteményében. MRT 2, 204, 41.t. 2.
1235. VANYOLA-FELSŐSZALMAVÁR (Veszprém m.): Szórványként későhalomsíros jellegű, vastag cserepek az MNM gyűjteményében. MRT 4, 250.
1236. VANYOLA-HELYRÉTI DŰLŐ (Veszprém m.): Ártéri teraszról egyenesen levágott perem és ferdén árkolt válltöredék a korai UK-ra utal a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 250.
1237. VANYOLA-KISVANYOLA (Veszprém m.): Jellegtelen későbronzkori cserepek között egy függőlegesen árkolt hastöredék a PHM gyűjteményében. MRT 4, 251.
1238. VASASSZONYFA-KISASSZONYFA (Vas m.): UK-ra keltezhető telepanyagot említ Patek E. az SzSM gyűjteményéből. Patek 1968, 40—.
1239. VÁL-POGÁNYVÁR (Fejér m.): A földvár K-i lejtőjén összesen tizenhét umasírt tártak fel. Ezen kívül a területről származó szórványok ennél jóval nagyobb temetőre engednek következtetni. Kisebb részben a Vál I, nagyobb részben a Vál II. szakaszhoz köthetők a sírmellékletek. A SzIM, valamint az MNM gyűjteményében. Petres 1960, 17—, XI–XXVIII.t., Patek 1968, CII.t. 1–6. Ld. a 10. tábla D, 11. tábla C.
1240. VÁLLUS-BUDÖSKÚTPUSZTA (Veszprém m.): A múlt században lelték az agyagedényben elrejtett, Lausitz típ. tokos, felső szárnyállású baltából, bronzkarikákból, s mintegy 5 kg súlyú bronzrögből álló kincsleletet. Az UK fiatalabb szakasza. Kuzsinszky 1920, 109, 148. kép.

1241. VÁRALJA-KERTFŐ (Tolna m.): Szórványként a későhalomsíros kultúra jellegzetes kerámiája (bütyökdiszes bögre, háromszög átm. füllel, ívelt peremtöredékek, ujjbenyomással tagolt bordás házikeramia fogóbütyökkel stb.) az SzBM gyűjteményében. Lt.sz. 59.406. 1–12.
1242. VÁRKESZŐ-TÓALJI DŰLŐ (Veszprém m.): Telepnyomokból későhalomsírosnak tűnő cserepek (ívelt perem, bütykös, ujjbenyomásos bordás oldaltöredékek, külső oldalán vízszintesen árkolt peremrész stb.) a PHM gyűjteményében. Felszíni gyűjtés. MRT 4, 253.
1243. VÁROSLÓD-HÍDONFELÜLI DŰLŐ (Veszprém m.): Forrás mentén gyűjtött cserepek között ívelt peremek, háromszög átm. fültöredék, behúzott tálperemek, széles bütyökfül stb. jelzik a későhalomsíros kultúrát. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 209.
1244. VÁROSLÓD-ÚJPUSZTA (Veszprém m.): Többek között bronz vésőt és sarlót említ az MRT az MNM gyűjteményéből. MRT 2, 209.
1245. VÁROSLÓD-ÜVEGKÜTI DŰLŐ (Veszprém m.): Felszínen gyűjtött cserépanyagban síkozott perem és profilált oldaltöredék jelzi az UK-t. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 208.
1246. VÁRPALOTA-BÁNTAI HOMOKBÁNYA (Veszprém m.): Leletmentés során az UK elejéről származó telep-rész lakóház maradványával, több szintre terjedő települési réteggel. A vízszintesen átfűrt, széles bütyökfül, az ívelt, esetenként síkozott tálperemek, a behúzott, síkozással és turbánozással díszített tálperemek, a ferdén árkolt vállú táltöredék, a profilált oldalú bögrötöredékek stb. a VBM gyűjteményében. Lt.sz. 73.13. 1–21. Palágyi Sz.: Rég.Füz. 25 (1972), 23.
1247. VÁRPALOTA-VÁROSRETI DŰLŐ (Veszprém m.): Felszínen gyűjtött, az UK-ra utaló síkozott peremtöredék a VBM gyűjteményében. MRT 2, 218, 11.t. 11.
1248. VÁRPALOTA (Veszprém m.): Szórványként két töredékes, V bordás, tokos balta az MNM gyűjteményében. A SzIM-ben közép szárnyállású balta. A várpalotai későbronzkori sírokból kerámiatöredékek a VBM gyűjteményében. Patek 1968, XLIV. t. 5,6, MRT 2, 220, 10.t. 8.
1249. VÁRVÖLGY-FELSŐZSID (Veszprém m.): A Nagylázhegyen lelték agyagedényben a 14 sújtásos aranyhuzal tekercset és a 6 bronzlapra erősített aranykorongot. A közelmúltban került elő a KBM gyűjteményében a lelettel együtt talált félköríves bordás tokos balta és egy tokos véső. Keltezése bizonytalan, fiatalabbnak tűnik, mint a kurdi horizont. Lt.sz. 73.118. 1–2. Mozsolics 1950, 15, MRT 1, 116, 14.t. 6,7.
1250. VELEMSZENTVID (Vas m.): Sáncokkal erősített, magaslati, teraszos földvár. A múlt század végétől meginduló kutatások során lakógödörök, cölöpkonstrukciós lakóházak váltak ismertté. A Dunántúl legjelentősebb bronzipari központja, antimon bronzai Európa-szerte nyomon követhetők. A múlt századtól a mai napig az előkerülő leletek egyaránt felölelik az UK teljes időtartamát. A Sághegy-Velemszentvid csoport központja volt. Miske 1907, Foltiny 1958, Patek 1968, 41–, Bándi G.: Rég.Füz. 28 (1975), 31–, Bándi G.–Fekete M.: VMMÉ 7–8 (1973–1974), 113–.
- A telepről származó számtalan bronztárgy egy része feltehetően kincslelet tartozéka. A Hampel által közölt bronztárgyak az MNM, az SzSM, valamint Miske magángyűjteményéből (a szombathelyieket korábban Kárpáti K. már közölte) két, esetleg több kincshez tartozhattak. A nyélnyújtványos sarlók, a V és Y bordás tokos balták, a díszített szárú tűk, a lándzsa alakú csüngők, a gyermelyi, a széles vágóélű tokos balták, a karikás markolatú kés, a több korongos és a szemüveg fibulák stb. már a következő, a románci szint típusai. Kárpáti 1896, 295–, Hampel III, CCXXXV–CCXLI.t. Miske közöl egy „kupacos leletet”, amelyben kettős bordás sarló, felső szárnyállású balták, lándzsacsúcsok, mellkorong stb. már a hajdúböszörményi szintet képviselik. Miske 1907, XXVIII.t. Mozsolics közli a kincs további darabjait is (Kirkendrup típ. csésze, fenyőág mintás karperecek, valamint egy kettős kúpos agyagurna). Mozsolics A.: Dunántúli Szemle 181 (1941) 257–. Miske 1929-ben találta az ismert aranykincset. Az eredetileg bronzlapra erősített diadém, a díszített aranykorongok, az aranyhuzal tekercsek régibb UK párhuzamokkal bírnak, ez a korhatározás azonban bizonytalan. Mozsolics 1950, 70–. Ld. a 9. tábla A.
1251. VELENCE (Fejér m.): Az MNM gyűjteményében levő agyagkorong, síkozott perem és benyomkodott fazék-perem a váli kultúra telepéről származhat. Lt.sz. 69.83. 1–3.

1252. VESZKÉNY-SÍRHEGY (Győr-Sopron m.): Hulladékgödörből származó, jellegzetes fiatalabb halomsíros cserepanyag (tölcséres nyaktörödékek, profilált, bütykös hasú korsó törödéke, ujjbenyomkodásokkal díszített fazéktörödékek stb.) az SLM gyűjteményében. Nováki Gy.: Rég. Fü. 11 (1959), 13.
1253. VESZPRÉM-ARANY J. U. (Veszprém m.): II/a típ. kard és D típ. tör, valamint cserepek kerültek be a VBM gyűjteményébe. Valószínűleg a Čaka-Mosonyiszolnok csoport egyik harcos sírjából. MRT 2, 241, Patek 1968, LXVII.t. 2,5.
1254. VESZPRÉM-BALATON U. (Veszprém m.): Kúposodó fejű, duzzadt nyakú, karcolt díszű későhalomsíros bronztű a VBM gyűjteményében. MRT 2, 241, Patek 1968, LXXIII.t. 1.
1255. VESZPRÉM-BÉKATAVI DŰLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből néhány UK-kori cserep (behúzott tálperem, árckolt oldaltörödékek) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 253.
1256. VESZPRÉM-CSATÁRHEGY (Veszprém m.): Telepnyomokból jellegzetes későhalomsíros cserepeket gyűjtöttek (széles bütyökfűl, ívelt peremek, bütykös és vízszintes bordás oldaltörödékek, ujjbenyomásos borda stb.). A VBM gyűjteményében. MRT 2, 251.
1257. VESZPRÉM-VILLANYTELEP (Veszprém m.): UK szórványkerámia a VBM gyűjteményében. Patek 1968, LIV.t. 2, 3.
1258. VESZPRÉM-FELSZABADULÁS U. (Veszprém m.): Patak menti telepnyomokban kihajló peremtörödéket és bordás házikerámia törödéket gyűjtöttek. A VBM-ben. MRT 2, 241.
1259. VESZPRÉM-GULYADOMB (Veszprém m.): Néhány későbronzkori szórványcserep (bütyökdiszes és füles törödékek) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 248.
1260. VESZPRÉM-JERUZSÁLEMHEGY (Veszprém m.): Magas fűlű, profilált bögre a korai UK-ra utal. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 247, 10.t. 24.
1261. VESZPRÉM-JUTAS (Veszprém m.): Szórványként karcolt díszű bronzkarperec és lándzsa alakú bronzcsüngő a korai UK-ból a VBM gyűjteményében. MRT 2, 254.
1262. VESZPRÉM-KERTALJA U. (Veszprém m.): Nyomott gömbfejű, duzzadt nyakú, karcolt díszű bronztű a késői halomsíros k.-ból. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 239.
1263. VESZPRÉM-MEGYEHÁZ U. (Veszprém m.): Füles bögre és ívelt peremű ferdén árckolt vállú urnatörödékek a VBM gyűjteményében az UK régibb szakaszából. Patek 1968, III.t. 6.
1264. VESZPRÉM-NYŰLKERTEK (Veszprém m.): Telepnyomokból sűrű függőleges árckolású oldaltörödékeket gyűjtöttek, talán az UK fiatalabb szakaszából. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 249.
1265. VESZPRÉM-PÁZMÁNDI DŰLŐ (Veszprém m.): Szórványként későhalomsíros bögre és duzzadt nyakú bronztű a VBM gyűjteményében. Patek 1968, LIV.t. 1, MRT 2, 246, 10.t. 19.
1266. VESZPRÉM-VÁRHEGY (Veszprém m.): A földmunkák során előkerült, valamint a felszínen gyűjtött cserepek között megtaláljuk a korai UK emlékeit (behúzott peremű bütykös táltörödékek, hengeres nyakú urna oldaltörödéke füllel, fogóbütykös oldaltörödékek), valamint a kultúra fejlett szakaszát is (behúzott, turbántekercsezett tálperem, kihajló peremű edény oldaltörödéke vállán függőleges árckolással stb.). A várfal aljában végzett sáncátvágásnál középső és későbronzkori település maradványai kerültek elő. A behúzott tálperemek, függőlegesen árckolt hasú edények törödékei, kettős csücskös tálperem, a félholdas kivágású, átfúrt kerek agyaglap stb. már az UK fiatalabb szakaszába kelteznek az utóbbi települést. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 224, Éri I.–Palágyi Sz.: Rég.Füz. 26 (1973), 115.
1267. VESZPRÉM-VOROSILOV U. (Veszprém m.): Alapozásnál szórványcserepek között néhány jellegzetes későhalomsíros típus (ívelt perem, hegyes bütykös válltörödékek és fogóbütyök) is előkerült. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 245.

1268. VESZPRÉMFAJSZ-KÁLVÁRIA (Veszprém m.): Sánccal erősített földvából ferdén levágott, duzzadt peremeket és fogóbütyköt gyűjtöttek az UK idejéből. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 258.
1269. VESZPRÉMFAJSZ-KÉRI HARASZT (Veszprém m.): Telepnyomokból talán későbronzkori cserepeket gyűjtöttek. MRT 2, 257.
1270. VESZPRÉMVARSÁNY-CÉHEGYI DŰLŐ (Veszprém m.): A felszínen gyűjtött ferdén vágott és ívelt peremtöredék az UK korai szakaszát jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 260.
1271. VESZPRÉMVARSÁNY-TÉGLAGYÁR (Veszprém m.): Az agyagbánya partjáról származó, valamint a környéken gyűjtött cserepek (enyhén csücskösödő tálperem, füles bögretöredék, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék a későhalomsíros kultúra telepét jelzi. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 259.
1272. VESZPRÉMVARSÁNY (Veszprém m.): Hampel nyomán töredékes bronzvését és két db karikapénzt említ: MRT 4, 260.
1273. VÉRTESSZŐLŐS-LIKÓ (Komárom m.): Halomsíros gödröket említ: Vadász É.: Arch.Ért. 98 (1971), 268—.
1274. VID-CIKATALJAI DŰLŐ (Veszprém m.): A Hajagos-patak mentén húzódó temető urnasírjának több edényéről tudunk. A VBM gyűjteményében levő, ferdén árkolt vállú, kihajló peremű tál, háromszög átm. füllel az UK korai szakaszát képviseli. MRT 3, 253, 13.t. 6.
1275. VIGÁNTPETEND-MOSÓKÚT (Veszprém m.): A KBM gyűjteményében levő cserépanyag (behúzott, sima tálperemek, grafitos besímitású és árkolt oldaltöredékek, fogóbütykös, enyhén ívelt peremű fazéktöredékek, kettős, szarv jellegűen kialakított bütyök, lapos csonkakúp alakú orsógomb stb.) az UK késői szakaszának telepéről (gödrökből) származik. MRT 1, 168.
1276. VIGÁNTPETEND-SZENTEGYHÁZI DŰLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből UK jellegű cserepek (egyenes szájrperemű fazék ujjbenyomásos bordás oldaltöredéke) a KBM gyűjteményében. MRT 1, 168.
1277. VILLÁNY (Baranya m.): Vastagodó, díszített fejű, nyomott gömb fejű, kettős kúpos fejű tűkből stb. álló kis bronzlelet a PJM gyűjteményében, a régibb UK kurdi horizontjából. Lt.sz. 1938. 319. 1—3.
1278. VINÁR-MARCALRÉT (Veszprém m.): Későbronzkori szórványcserépről tudósít: MRT 4, 261.
1279. VINDORNYAFOK-KISSZAKASZTATI DŰLŐ (Veszprém m.): Felszíni gyűjtésből feketés, talán már korai vaskori cserepek a KBM gyűjteményében. MRT 1, 169.
1280. VINDORNYASZŐLŐS-KOVÁCSI HEGY (Veszprém m.): A bazaltbányából szárnyasbaltát említenek. MRT 3, 256.
1281. VINDORNYASZŐLŐS-KÖVECSES (Veszprém m.): Az egykori tó partján nagy kiterjedésű területen gyűjtöttek UK jellegű cserépanyagot (behúzott tálperem, egyenesen levágott peremrész stb.): A KBM-ben. MRT 3, 254.
1282. VINDORNYASZŐLŐS-TÓZEGBÁNYA (Veszprém m.): Mocsárba fült ember csontváza mellett „D” típusú bronztőr, Dobrovits L. gyűjteményében. MRT 3, 256, 16.t. 13. Ennek közelében bronzkard három bordás, díszített markolat töredéke. MRT 3, 256.
1283. VISEGRÁD-DUNAMEDER (Pest m.): Mozsolics I/a, I/b, II/a típusú nyélnyújtványos és három bordás markolatú kardot említ a Visegrádi Múzeumból. Mozsolics 1975, 21, 4. kép 1—3.
1284. VISEGRÁD-FELLEGVÁR (Pest m.): Patay P. lakógödör maradványát tárta fel az UK legvégére keltezhető kerámiával. A Visegrádi Múzeum gyűjteményében. Patek 1968, 76, XXXIX.t. 1—7, 16—18.
1285. VISEGRÁD-KÖTÖRÉS (Pest m.): Urnasírokból származó szórványkerámia a Visegrádi Múzeum gyűjteményében. Az UK legvégére keltezhető. Patek 1968, 75, XXXIX.t. 8—14.

1286. VISEGRÁD-LEPECE TELEP (Pest m.): Kettő, kettő és fél m mélységből HB cserepeket említ: Szőke M.: Rég.Füz. 22 (1969), 25.
1287. VISEGRÁD-STUKA-PATAK (Pest m.): Felszíni gyűjtésből UK szórványkerámia (turbántekercses tál, ujjbenyomásos bordával díszített oldaltörődék) a Visegrádi Múzeum gyűjteményében. Patek 1968, XXXIX.t. 15.
1288. VISEGRÁD-SZÉCHENYI U. (Pest m.): „Umasíros” korabeli településbe ásott avar sírokról számol be Szőke M.: Rég.Füz. 23 (1970), 58–.
1289. VISNYE (Somogy m.): Két nyélnyújtványos, bordás sarló (kurdi szint) a KBM gyűjteményében. Patek 1968, 66. XCIII.t. 10, 11.
1290. VONYARCVASHEGY-FISZKÚT (Veszprém m.): Az egykori mandulás területén a korai UK-ra jellemző kísérő kerámiával kerültek elő urnasírok. Ugyanezt a korszakot képviseli egy újabb síregyüttes, hengeres nyakú két fülű urnával, magas, háromszög átm. füles korsóval, valamint két kurdi típusú lemezes fibulával. Uo. Y bordás tokosbalta, valamint néhány fiatalabb UK jellegű szórványcserép (vízszintesen besimított hengeres nyaktörődék, ívelt peremtörődék stb.). A KBM gyűjteményében. Lt.sz. 70.276, MRT 1, 172, 11.t. 8, 15, 16, 19. Ld. a 6. tábla B.
1291. VONYARCVASHEGY-IVÁNYI VILLA (Veszprém m.): Sági K. kevés későbronzkori vagy korai vaskori cserepet gyűjtött. MRT 1, 173.
1292. VONYARCVASHEGY-SZENTMIHÁLY DOMB (Veszprém m.): A század elején szórványos bronzsarló került elő. MRT 1, 173.
1293. VONYARCVASHEGY-TEMETŐ (Veszprém m.): Talán UK korabeli urnasírok maradványaként edényfenék a KBM gyűjteményében. MRT 1, 172.
1294. VÖNÖCK (Vas m.): A község térségében egymás szomszédságában három településről is gyűjtött anyagot Károlyi M. Közlése szerint az SzSM gyűjteményében levő cserépanyag halomsíros jellegű. Károlyi M.: A cell-dömölki járás.
1295. VÖRÖSBERÉNY-KUNFÖLDEK (Veszprém m.): Telepnyomokból gyűjtött későbronzkori cserepek (ívelt perem, bütykös oldaltörődék) a VBM gyűjteményében. MRT 2, 262.
1296. VÖRÖSBERÉNY-SZILFA DŰLŐ (Veszprém m.): A Balaton partján elhelyezkedő dombon jellegtelen, talán későbronzkori cserepeket gyűjtöttek. A VBM gyűjteményében. MRT 2, 263.
1297. VÖRÖSTÓ-RAGONYA (Veszprém m.): Forrás menti telepnyomokból kihajló, síkozott peremtörődékek. MRT 2, 266.
1298. VÖRS (Somogy m.): A longobárd temető szomszédságában UK korabeli hamvasztásos sírt tárt fel Sági K.: Arch. Ért. 87 (1960), 2.
1299. ZALAAPÁTI (Zala m.): Horváth J. a zalaszabarihoz hasonló, D típ. bronztört említ a helyi ált. iskola gyűjteményéből. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1300. ZALABÉR-LEPOTY (Zala m.): Horváth J. gyűjtéséből ujjbenyomásos bordás, füles fazéktörődék. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1301. ZALABÉR-CSÜSZÓDOMB (Zala m.): Zala menti magaslati telepről enyhén behúzott, egyenesen levágott, kihajló, csücskös peremtörődékek. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1302. ZALACSÁNY (Zala m.): A Zala meder ásásánál, a múlt században feltehetően Riegsee típusú kard került elő. Arch. Ért. XI (1877), 49.
1303. ZALACSÁNY-MELEGHEGY (Zala m.): A hegy lejtőjén, agyagbányában későbronzkori putrit tárt fel Sági K.: Arch. Ért. 84 (1957), 84.

1304. ZALAHALÁP-HALÁPHEGY (Veszprém m.): A hegy tetején és lejtőjén nagyobb település maradványait (hulladékgödrök) figyelték meg. A KBM gyűjteményében levő leletanyag (ívelt fazékperemek, ujjbenyomásos bordás oldaltöredékek, simán behúzott és turbántekercsezett tálperemek, ívelt bordás, szarv-bütyökkel díszített edények töredékei, átfűrt, félholdas kivágású agyagkorong, agyagkarikák töredékei, könyökfűl stb.) az UK fiatalabb szakaszából származik. A hegy északi lejtőjéről urnasírokat említenek. MRT 1, 174.
1305. ZALAHALÁP-KASTÉLY (Veszprém m.): A patak menti dombháton telepnyomokból az UK fiatalabb szakaszára jellemző cserepeket gyűjtöttek (vízszintesen kihajló peremrész, matt fekete oldaltöredékek). A KBM-ben. MRT 1, 175. Uo. tokosbalta Bus J. gyűjteményében.
1306. ZALAISTVÁND-ZALA DÜLŐ (Zala m.): Zala menti homokterasról Horváth J. későbronzkori cserepeket (ívelt perem, ujjbenyomásos borda stb.) gyűjtött. A dűlőben urnasírból bütykös, ujjbenyomásos fazék a ZGM gyűjteményében. Korek 1960, 69–, Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1307. ZALAKOPPÁNY-ASZALTETŐ (Zala m.): Magaslati településről korai UK jellegű cserepek (behúzott tálperem, füles bögre-töredékek stb.). Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1308. ZALAKOPPÁNY-ITALBOLT (Zala m.): Walter I. tűzhelyet tárt fel későbronzkori cserepekkel. Walter I.: Rég.Füz. 17 (1964), 43.
1309. ZALAMEGGYES (Veszprém m.): A Marcal árterében településre utaló, már a korai vaskor kezdetére jellemző cserepeket (fekete-sárga anyag) gyűjtöttek. A KBM-ben. MRT 3, 265.
1310. ZALASZABAR-HOSSZÚRÉTI SZIGET (Zala m.): Szórványként D típ. bronztör Tóthmárton A. tulajdonában. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1311. ZALASZÁNTÓ-KOVÁCSI MEZŐ (Veszprém m.): Kuzsinszky bordadiszes tokos baltatöredékekből, lándzsa-csúcs töredékeiből, sarlóból, karperecekből és öntörögökből álló kincsről ír. Valószínűleg a régibb UK kurdi horizontja. A KBM gyűjteményében. Kuzsinszky 1920, 114. Lt.sz. 70.274.
1312. ZALASZÁNTÓ-TÁTIKA (Veszprém m.): A hegyről talán későbronzkori magaslati településre utaló leletek (tokoslándzsa stb.) a KBM gyűjteményében. MRT 1, 180. A környéken megfigyelt halmok Patek E. feltárásai alapján már korai vaskoriak. Patek E.: Arch.Ért. 100 (1973), 261–.
1313. ZALASZEGVÁR-KOHÁRI DOMB (Veszprém m.): A múlt század végén 8–10 sír előkerüléséről tudósítanak. A csabrendeki típusú bronztü a későhalomsíros–korai UK korszakra keltezi a temetőt. MRT 3, 268.
1314. ZALASZEGVÁR-MARCAL ÁRTERE (Veszprém m.): Az ártérből kiemelkedő dombháton, ill. partszegélyen két helyen is gyűjtöttek nagyobb kiterjedésű telepnyomokból UK jellegű cserépanyagot. (Kihajló, síkozott peremrész, vízszintesen kihajló és ferde peremű edénytöredékek, tálak behúzott peremtöredékei stb.). A KBM-ben. 69/2, 4. sz. lelőhely. MRT 3, 265.
1315. ZALASZEGVÁR-TORNA-PATAK (Veszprém m.): Az ártéri szigeten gyűjtött cserepek (egyenesen levágott szájpere, négyszög átm. fültöredék stb.) UK településre utalnak. A KBM-ben. MRT 3, 268.
1316. ZALASZENTGRÓT-HUSZONYA (Zala m.): Valószínűleg sírból származó síkozott urna és tálperemek, behúzott tálperem stb. az UK első felére keltezhető. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1317. ZALASZENTGRÓT-ARANYOD (a kastéllyal szemben) (Zala m.): A Zala fölötti teraszon gyűjtött ívelt peremtöredék, függőlegesen árkolt bögreoldal és orsógombok az UK fejlettebb szakaszának telepéről származhatnak. Horváth J.: Alsó Zalavölgy (12. sz. lelőhely).
1318. ZALASZENTGRÓT-ARANYOD (kavicsbánya) (Zala m.): A Zala menti kavicsbányából gyűjtött szórványkerámia (háromszög átm. fültöredék, bordás csuportöredék stb.) az UK korábbi felének telepét sejteti. A ZGM gyűjteményében. Walter I.: Rég.Füz. 16 (1964), 3.
1319. ZALASZENTGRÓT-KASTÉLYTÓL ÉK-re (Zala m.): Szórványként behúzott perem, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.

1320. ZALASZENTGRÓT-ARANYOD (zalaszei ótemető) (Zala m.): Szentmihályi I. gyűjtéséből eléggé jellegtelen, fekete-vörös cserepek az UK-ra utalnak. A ZGM gyűjteményében. Horváth J.: Alsó Zalavölgy (2. sz. le-
lőhely).
1321. ZALASZENTGRÓT-TÉGLAGYÁR (Zala m.): Szórványként ötszög átm. fültöredék és árkolt oldaltöredék az UK első feléből. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1322. ZALASZENTGRÓT-TÜSKESZENTPÉTER I. (Zala m.): A Zala árteréből szórványként egyenesen levágott tálperem, ívelt perem, ujjbenyomásos bordás oldaltöredék az UK-t képviseli. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1323. ZALASZENTGRÓT-TÜSKESZENTPÉTER II. (Zala m.): A malom mellett gyűjtött cserépanyag (síkozott peremrész, behúzott tál vízszintesen árkolt peremtöredéke, vízszintesen körbefutó bordával díszített fazék-
töredék, keskeny, háromszög átm. fültöredék stb.) az UK korai fázisának telepét jelzi. A ZGM gyűjteményé-
ben. Lt.sz. 76.28.
1324. ZALASZENTIVÁN-KISFALUDI HEGY (Zala m.): A sánccal erősített földvárban Nováki Gy. ásatai nyo-
mán későbronzkori település maradványai (gerendaház lenyomata) kerültek elő. A környéken gyűjtött és fel-
tárt cserepek (behúzott, turbántekecses tálperemek, ujjbenyomásos bordás, fogóbütykös töredékek, vonal-
kázott háromszögekkel díszített oldaltöredékek, szélesen síkozott vállrész stb.) az UK korai szakaszát képví-
selik. Uo. Y bordás tokosbalta és ívelt élű lándzsa öntőmintája is. A ZGM gyűjteményében. Lt.sz. 64.3.
16, 20. Nováki Gy.: Rég.Füz. 14 (1960), 12—, Patek 1968, 66.
1325. ZALASZENTLÁSZLÓ-ALSÓBÖGÖTE (Zala m.): Szórványként vízszintesen síkozott tálperem. Horváth J.:
Alsó Zalavölgy.
1326. ZALASZENTLÁSZLÓ-KOPPÁNYI HÍD (Zala m.): Enyhén ívelődő peremrész római telep alatti UK település
nyomaiból. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1327. ZALASZENTLÁSZLÓ (Zala m.): Szórványos bronzkés, Korek 1960, 72.
1328. ZALASZENTMIHÁLY-DÉLI TÖZEGTEMETŐ (Zala m.): Az egykori mocsárból kiemelkedő szigeten telep-
maradványokból a Csabrendek-Cserszeztomaj csoport jellegzetes kerámiája, a KBM gyűjteményében. Korek
1960, 70, Patek 1968, 66, XCIV.t. 5—8. Uo. az UK végére keltezhető fogóbütykös urna, hordó alakú edény-
kék stb. Patek 1968, XLIV.t. 1—4.
1329. ZALAUDVARNOK-TEMETŐDOMB (Zala m.): Szórványként ferde perem, rovátkolt bordás cserép stb.
Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1330. ZALAVÁR-ALSÓBÁRÁND (Veszprém m.): Csalog J. 1950-es leletmentéséből az UK első feléből származó
kerámia (ívelt és síkozott peremek, háromszög átm. fül, ujjbenyomásos bordás fazéktöredék stb.) a KBM
gyűjteményében. Lt.sz. 70.187. 1—193, 13, 197. 5, 6.
1331. ZALAVÁR-BALATONHÍDVÉGPUSZTA (Veszprém m.): Kuzsinszky ismerteti a Balaton ártere menti dom-
bon előkerült, feltehetően középső bronzkori telep maradványait. Uo. került elő a későhalomsíros—korai
UK temetője. A jellegzetes Csabrendek-Cserszeztomaj típ. kerámia (öblös, bütykös urna, profilált hasú
bögrék, enyhén, sűrűn árkolt tál stb.) elpusztult. Kuzsinszky 1920, 29—, 51. kép. Ld. a 2. tábla A.
1332. ZALAVÁR-LEBUJPUSZTA (Veszprém m.): A zalavári hát keleti peremén gödrök elszíneződését figyelték
meg. A környéken gyűjtött későbronzkori cserepek a KBM gyűjteményében. MRT 1, 188.
1333. ZALAVÁR-ÖKÖRSZIGET (Veszprém m.): Az egykori szigeten az MRT szerint későbronzkori—korai vas-
kori cserepeket gyűjtöttek. MRT 1, 189.
1334. ZALAVÁR-REPÜLTŐTÉR (Veszprém m.): A 44 darabból álló kincsleletben nyélnyújtványos sarlók, lándzsa-
csúcsok, tokos balták, kés és kardpenge töredék, díszített mellkorongok, csabrendeki típ. díszített tű, öntő-
rögök vannak. A KBM gyűjteményében levő kincs a régibb UK kurdi horizontját képviseli. Lt.sz. 55.12.
1—44. MRT 1, 189.

1335. ZALAVÁR-VÁRSZIGET (Veszprém m.): Lantos H. gyűjteményéből az MRT bronzkorvégi–korai vaskori cserepeket, Patek E. korai típ. nyélnyújtványos sarlót említ. MRT 1, 185, Patek 1968, 45, LI.t. 14.
1336. ZALAVÁR-ZALAVÁRI HÁT (Veszprém m.): A malomtól D-re hengeres nyakú urna került elő. Lantos H. magángyűjteményében. Patek 1968, 148, LI.t. 1.
1337. ZALAVÁR-VÍZÜGYI KIRENDELTSÉG (Veszprém m.): A szántásból UK szórványkerámia (tölcséres, belső oldalukon síkozott peremek) a KBM gyűjteményében.
1338. ZALAVÉG-ÚJHEGY (Zala m.): Szórványként néhány későbronzkori cserép. Horváth J.: Alsó Zalavölgy.
1339. ZAMÁRDI (Somogy m.): Ívelt, ujjbenyomásos bordával díszített kétfülű fazék az UK elejéről a KBM gyűjteményében. Sági K. kövekkel körülrakott urnasírról tájékoztat. Sági K.: Arch.Ért. 84 (1957), 84.
1340. ZAMÁRDI-SZÁNTÓDPUSZTA (Somogy m.): A KBM gyűjteményében levő, hosszú I/a típ. bronzkard a Balaton medréből került elő. Mozsolics 1975, 9, 21, 1. kép 3.
1341. ZÁKÁNY-PERECSENY (Somogy m.): UK korabeli ujjbenyomásos bordás fazéktöredék szórványként az MNM gyűjteményében. Lt.sz. 16/1961. 88.
1342. ZÁMOLY (Fejér m.): Petres É. UK korabeli szórványt említ. Petres 1958, 309.
1343. ZÁNKA (Veszprém m.): Hullámos szárú, korongos fejű tű a KBM gyűjteményében. Halomsíros kultúra. Lt.sz. 70.151.1.
1344. ZIRC-AKLIPUSZTA (Veszprém m.): A felszínen gyűjtött cserepek (ívelt és egyenesen levágott peremek, szalagfűl töredéke) az UK-t képviseli. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 268.
1345. ZIRC-CSENGŐ (Veszprém m.): Domboldalon száznál több halomból álló csoport. Néhányat megbolygattak s így láthatók a kőpakolás nyomai. E halmok egyikéből „D” típ. tűr a VBM gyűjteményében. MRT 4, 269, Patek 1968, LXVII.t. 3.
1346. ZIRC-KIRÁLYKÜTI FORRÁS (Veszprém m.): 1937-ben a Bükkösön halomcsoportot figyeltek meg. Azóta elhordták. MRT 4, 267.
1347. ZIRC-NAGYESZTERGÁRI HATÁRRA DÜLŐ (Veszprém m.): A felszínen gyűjtött cserepek között az ívelt és az egyenesen levágott peremek, az ujjbenyomásos bordás oldaltöredék az UK-ból származnak. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 267.
1348. ZIRC-TÜNDÉRMAJOR I. (Veszprém m.): A környéken telepnymokat figyeltek meg. A felszínen gyűjtött eléggé jellegtelen cserepek a későbronzkort jelzik. A VBM gyűjteményében. MRT 4, 267. (81/6. sz. lelőhely.)
1349. ZIRC-TÜNDÉRMAJOR II. (Veszprém m.): Korábban több halomból álló csoport a szérűskertben, ma már csak néhány rögzíthető. A század elején néhányat megbolygattak, ill. feltártak. A kövekkel körülrakott urnasírokból származó ívelt peremű tál, füles bögre, vízszintesen átfűrt, alagútfüles töredék, gömbfejű, díszített, duzzadt nyakú bronztű a későhalomsíros Farkasgyepű-Jánosháza csoport típusai. A szemüveg fibula feltehetően későbbi lelet. A VBM gyűjteményében. (81/7. sz. lelőhely.) Patek 1968, 44, LXIII.t. 11–16, LX.t. 8, MRT 4, 267, 19.t. 6.
1350. ZOMBA-PARADICSOMPUSZTA (Tolna m.): Hengeres nyakú, gömbhasú urna az SzBM gyűjteményében. Patek 1968, 166.
1351. ZOMBA (Tolna m.): Tömör markolatú, ívelt pengéjű Tiszakeszi típ. bronztőr az UK korai szakaszából. Az SzBM gyűjteményében. Wosinszky 1896, LXIV.t. 3.

RÖVIDÍTÉSEK

- Bándi 1962 – *Bándi G.*: Arch.Ért. 89 (1962), 77—.
- Bónis 1969 – *Bónis É.*: Die späteltische Siedlung Gellérthegey—Tabán, 1969.
- Csalogovits 1963 – *Csalogovits J.*: Hallstattkori kocsiurna Kányáról. Tolna vm. múzeumának szerzeményei, 1936, 22—.
- Darnay 1899 – *Darnay K.*: AK 22 (1899), 25—.
- Darnay 1909 – *Darnay K.*: A sümegi Darnay-Múzeum ingyen naptára az 1910-ik évre, 1909.
- Darnay 1910 – *Darnay K.*: Arch.Ért. 30 (1910), 426—.
- Dombay 1958 – *Dombay J.*: JPMÉ 1958, 53—.
- Draveczy 1970 – *Draveczy B.*: Somogy megye régészeti képekönyve, Somogy Múzeum 17 (1970).
- Foltiny 1958 – *Foltiny I.*: Velemszentvid, ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa, 1958.
- Hampel I – *Hampel J.*: Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn, 1887.
- Hampel II – *Hampel J.*: A bronzkor emlékei Magyarhonban, 1892.
- Hampel III – *Hampel J.*: A bronzkor emlékei Magyarhonban, 1896.
- Holste 1951 – *Holste, F.*: Hortfunde Südosteuropas, 1951.
- Horváth J.: Az Alsó-Zalavölgy és környéke őskori településtörténete (kézirat).
- Horváth 1974 – *Horváth L.*: Arch.Ért. 101 (1974), 55—.
- Károlyi M.: A celldömölki járás őskori településtörténete (kézirat).
- Korek 1960 – *Korek J.*: A Göcseji Múzeum jubileumi emlékkönyve, 1960, 67—.
- Kőszegi 1956 – *Kőszegi F.*: FA 8 (1956), 47—.
- Kőszegi 1958 – *Kőszegi F.*: Acta Arch. Hung. 9 (1958), 291—.
- Kőszegi 1960 – *Kőszegi F.*: Acta Arch. Hung. 12 (1960), 137—.
- Kőszegi 1963) – *Kőszegi F.*: Alba Regia 2–3 (1963), 25—.
- Kőszegi 1964 – *Kőszegi F.*: Arch. Ért. 99 (1964), 3—.
- Kuzsinszky 1920 – *Kuzsinszky B.*: A Balaton környékének archeológiája, 1920.
- MRT 1 – Magyarország Régészeti Topográfiája I, Veszprém megye Régészeti Topográfiája, A Keszthelyi és Tapolcai járás, 1966.
- MRT 2 – Ua., A Veszprémi járás, 1969.
- MRT 3 – Ua., A Devecseri és Sümegi járás, 1970.
- MRT 4 – Ua., A Pápai és Zirci járás, 1972.
- MRT 5 – Komárom megye Régészeti Topográfiája, A Dorogi járás, 1979.
- Majorossy 1941 – *Majorossy I.*: Múzeumi Értesítő 1941, 4.
- Marosi 1913 – *Marosi A.*: MKÉ 1913, 190.
- Marosi 1937 – *Marosi A.*: Székesfehérvári Szemle 1937, 7–9. sz. 13.
- Miske 1907 – *Miske K.*: A Velem Szt. vidi őstelep I, 1907.
- Mithay 1941 – *Mithay S.*: Bronzkori kultúrák Győr környékén, 1941.
- Mozsolics 1949–1950 – *Mozsolics A.*: Arch.Ért. 76 (1949), 26—.
- Mozsolics 1950 – *Mozsolics A.*: Prehistorica 1 (1950), 7—.
- Mozsolics 1954–1955 – *Mozsolics A.*: Acta Arch.Hung. 5 (1954–1955), 35—.
- Mozsolics 1968 – *Mozsolics A.*: Arch.Ért 95 (1968), 61—.
- Mozsolics 1972 – *Mozsolics A.*: Arch.Ért 99 (1972), 188—.
- Mozsolics 1973 – *Mozsolics A.*: Bronze und Goldfunde des Karpatenbeckens, Hortfundhorizonte von Forró und Ópályi, 1973.
- Mozsolics 1975 – *Mozsolics A.*: Arch.Ért. 102 (1975), 103—.
- Mozsolics 1975/a – *Mozsolics A.*: SMK 2 (1975), 5—.
- Müller 1971 – *Müller R.*: A Göcseji Múzeum Kiadványai 30 (1971).
- Nagy 1952 – *Nagy L.*: Arch.Ért. 79 (1952), 194—.

- Nagy 1962 – *Nagy T.*: Budapest Műemlékei II, 1962, 13–.
- Nagy 1971 – *Nagy T.*: Budapest Története I, 1971, 43–.
- Nagy 1979 – *Nagy L.*: VMMK 14 (1979) 19–.
- Németh-Torma 1965 – *Németh P.* – *Torma I.*: VMK 4 (1965), 59–.
- Nováki 1965 – *Nováki Gy.*: Arch. Ért. 92 (1965), 168–.
- Patek 1958 – *Patek E.*: Bud. Rég. 18 (1958), 385–.
- Patek 1961 – *Patek E.*: Acta Arch. Hung. 13 (1961), 33–.
- Patek 1968 – *Patek E.*: Die Urnenfelderkultur in Transdanubien, 1968.
- Patek 1970 – *Patek E.*: Acta Arch. Hung. 22 (1970), 41–.
- Patek 1976 – *Patek E.*: Arch. Ért. 103 (1976), 3–.
- Petres 1958 – *Petres É.*: Acta Arch. Hung. 9 (1958), 301–.
- Petres 1960 – *Petres É.*: Alba Regia 1 (1960), 17–.
- Petres 1961–1962 – *Petres É.*: Alba Regia 2–3 (1961–1962), 205–.
- Récsey 1892 – *Récsey V.*: Arch.Ért. 12 (1892), 344, 5. kép.
- Rómer 1878 – *Rómer F.*: Műrégészeti Kalauz, 1878.
- Szántó 1953 – *Szántó I.*: Arch. Ért. 80 (1953), 53–.
- Szántó 1960 – *Szántó I.*: Egy dunántúli falu (Alsópáhok) története, 1960.
- Tompa 1934–1935 – *Tompa F.*: 24–25 BRGK (1934–1935), 27–.
- Tompa 1936 – *Tompa F.*: TBM 4 (1936), 1–.
- Tompa 1942 – *Tompa F.*: Budapest Története, Budapest az Ókorban I, 1942, 27–.
- Torma I.: A Kapos és Koppány völgy őskori települései (kézirat).
- Wosinszky 1896 – *Wosinszky M.*: Tolna vármegye története I, 1896.

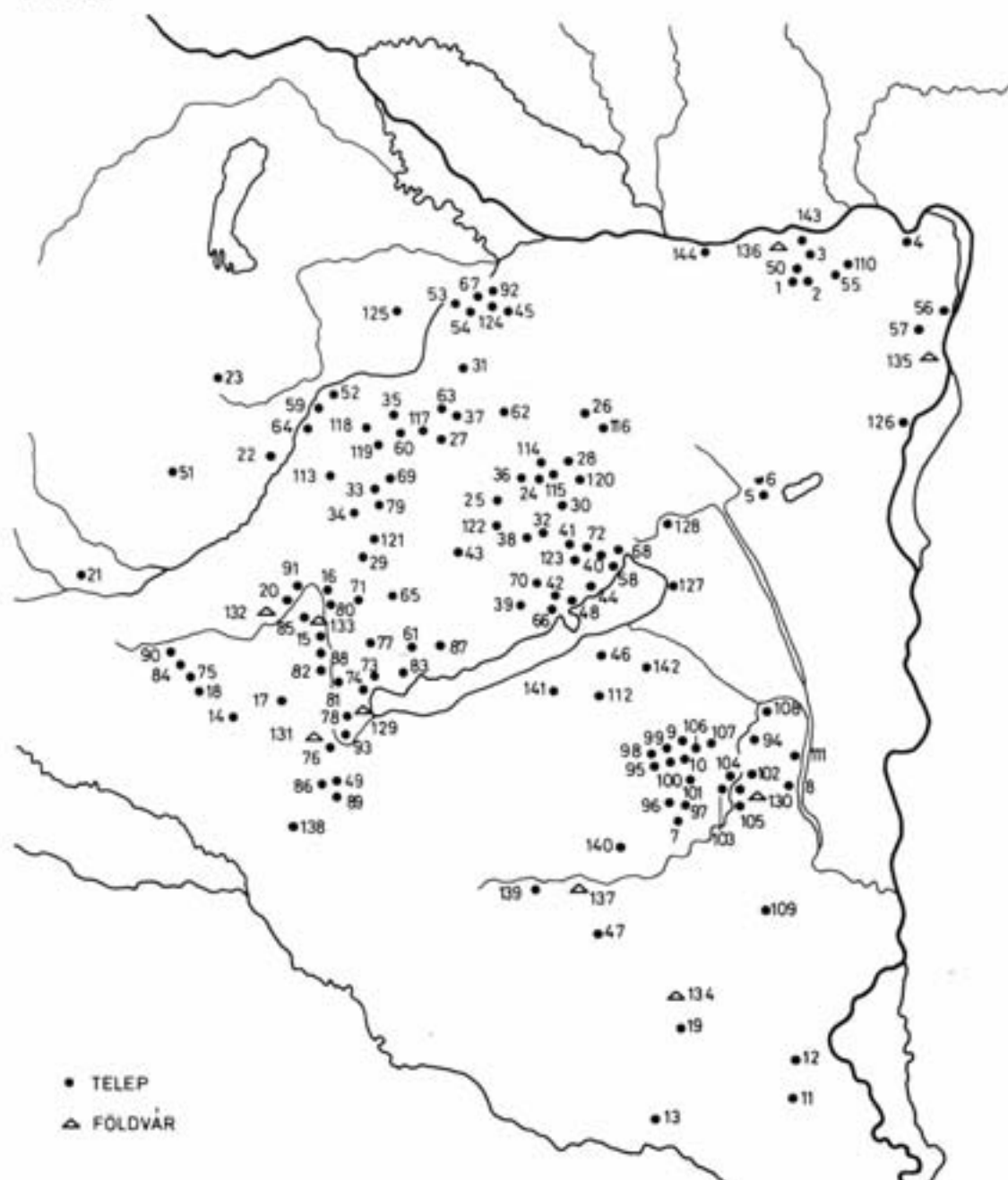
- BTM – Budapesti Történeti Múzeum
- DTM – Dorogi Tájélmúzeum
- EBM – Esztergomi Balassi Bálint Múzeum
- GyXM – Győri Xantus János Múzeum
- KBM – Keszthelyi Balatoni Múzeum
- KRM – Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum
- MNM – Magyar Nemzeti Múzeum
- NTM – Nagykanizsai Thury György Múzeum
- PHM – Pápai Helytörténeti Múzeum
- PJM – Pécsi Janus Pannonius Múzeum
- SLM – Soproni Liszt Ferenc Múzeum
- SzBM – Szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum
- SzIM – Székesfehérvári István király Múzeum
- SzFM – Szentendrei Ferenczy Károly Múzeum
- SzSM – Szombathelyi Savaria Múzeum
- VBM – Veszprémi Bakony Múzeum
- ZGM – Zalaegerszegi Göcsej Múzeum

ILLUSZTRÁCIÓK

I. FÁZIS

1. térkép: I. fázis – telep, földvár.

1. map: I. phase – settlement, earthwork.

1. Bajna-Halászi dűlő
2. Bajna-Vízalás alatti dűlő
3. Bajót-Pétföldszentkereszt
4. Dömös-Tófenék
5. Székesfehérvár-Nyúldomb
6. Székesfehérvár-Móri u.
7. Dalmand
8. Sárszentlőrinc-Uzd
9. Tamási-Leokádia
10. Tamási-Szemcsehegy
11. Lánycsók-Égettmalom dűlő
12. Nagynyárad-Sátorhegy
13. Siklós-Téglagyár
14. Tófej-Téglagyár
15. Zalakoppány-Italbolt
16. Zalaszentgrót-Tüskeszepetér
17. Zalaszentmihály-déli tőzegmező
18. Petrikeresztúr
19. Pécsbánya-Rendező
20. Pókaszeptek-Avar u.
21. Rábafüzes-Berek
22. Sárvár-Kassa u.
23. Szakonybél-Békástó
24. Bakonybél-Falubítang
25. Bakonyjákó-Somhát
26. Bakonyzentkirály-Hajmás
27. Borsosgyőr-Pityerdomb
28. Borzavár-Bocskorhegy
29. Gógánfa
30. Hárskút-Lazsnakúti dűlő
31. Csikvánd-Kalmártag
32. Herend-Szt. István alja
33. Kamond-Ürgedomb
34. Kamond
35. Marcalgergelyi-Bicskadomb
36. Némethánya-Tuskós dűlő
37. Pápa-Pálházas utca
38. Szentgál-Fűzikút
39. Szentjakabfa-Almakút
40. Szentkirályszabadja-Kis telek
41. Veszprém-Csatárhegy
42. Balatonszőlős-Öregréti
43. Kolttár
44. Lovas-Királykút
45. Nagybarát
46. Balatonendréd
47. Bakóca-Okorvölgy
48. Balatonfüred-Berekrét
49. Kiskomárom-Mocsolyai táblya
50. Nyergesújfalú-Gunyóhalászi dűlő
51. Szombathely-Herény
52. Kenyeri-Várdomb
53. Koroncó-Ujtelep
54. Koroncó-Dózsa Gy. u.
55. Sársáp-Éleshát
56. Bp. (III)-Békásmegyer-Vízművek
57. Budakeszi-Kertészeti Főiskola
58. Balatonalmádi-Bauxitkutató
59. Kenyeri-Kecskéd
60. Külsővat-Derma
61. Lesencefalu
62. Lovászpata-Mocsolya
63. Mezőlak-Szentpéter domb
64. Ostffyasszonyfa
65. Sümeg-Baglyashegy
66. Aszófő-Vörösmáli szőlők
67. Koroncó-Tótvágási u.
68. Balatonfűzfő-Szalimásy telep
69. Kispirit
70. Nagyvízsony-Szerűskerti dűlő
71. Óhid-Malomárok
72. Szentkirályszabadja-Urtelek
73. Keszthely-Karmelita kolostor
74. Keszthely-Hát
75. Becsvölgye-Barabászhegy
76. Nagyrada-Kossuth L. u.
77. Rezi-Fagyoskereszt
78. Sármedék-Zalavári dombhát
79. Zalaszegvár-Marcal ártere
80. Zalaszentgrót-Aranyod
81. Zalacsány-Meleghely
82. Alsópáhok-Güzellamajor
83. Balatonyörök-Becsehegyi major
84. Becsvölgye
85. Csáford-Újcsáford
86. Galambok
87. Gyulakeszi-Csobánc
88. Kehida
89. Komárom-Csöntedomb
90. Kustánszeg-Alsómező dűlő
91. Zalastvánd-Zala dűlő
92. Gyirmót-Sebestag
93. Zalavár-Alsóbáránd
94. Beleska-Kapospart
95. Értény-Edelény
96. Kocsola-Ágasi dűlő
97. Kocsola-Öreghegy
98. Koppányszántó-Kenderföld
99. Nagy kőnyi-Okrád dűlő
100. Nagy kőnyi-Öreghegyi táblya
101. Pári-Sánchegy
102. Regöly-Borzási hegy
103. Regöly-Füstösoldal
104. Regöly-Fűzfás
105. Regöly-Halastavak
106. Tamási-Hess dűlő
107. Tamási-Leokádia Karsák tanya
108. Tolnanémedi-Nebojsza
109. Váralja-Kertfő
110. Csolnok-Szedres
111. Sárszentlőrinc-Rácegres
112. Pusztaszemes-Leveles dűlő
113. Kemeneskápolna-Bodonkúti dűlő
114. Bakonybél-Szentkúti dűlő
115. Bakonybél-Vall
116. Bakonyoszló-Libahegy
117. Borsosgyőr-Téglagyár
118. Kéttornyúlak-Legelő
119. Külsővat-Bánalmi ÁG
120. Pénzesgyőr-Legelő
121. Rágács-Kavicsbánya
122. Városlőd-Hídonfelüli dűlő
123. Veszprém-Felszabadulás u.
124. Ménfőcsanak
125. Dőz-Kápolnahalom
126. Százhalombatta
127. Balatonvilágos-Marhalejáró
128. Berhida-Szénahordó dűlő
129. Keszthely-Fenekpuszta
130. Győnk-Gerényás
131. Esztergály-Remetesziget
132. Zalaszentiván-Kisfaludi hegy
133. Zalakoppány-Aszaltető
134. Pécs-Makárhegy
135. Budapest (I)-Gellérthegy
136. Mogyorósbánya-Óhegy
137. Nagyberki-Szalacska
138. Miklósfő-Mórichelyi halastavak
139. Bárdudvarnok-Liptófa
140. Gölle-Alsóhetény
141. Látrány-Rádpuszt
142. Ságvár
143. Nyergesújfalú-Dunapart
144. Almásfüzitő-Foktorok

I. FÁZIS

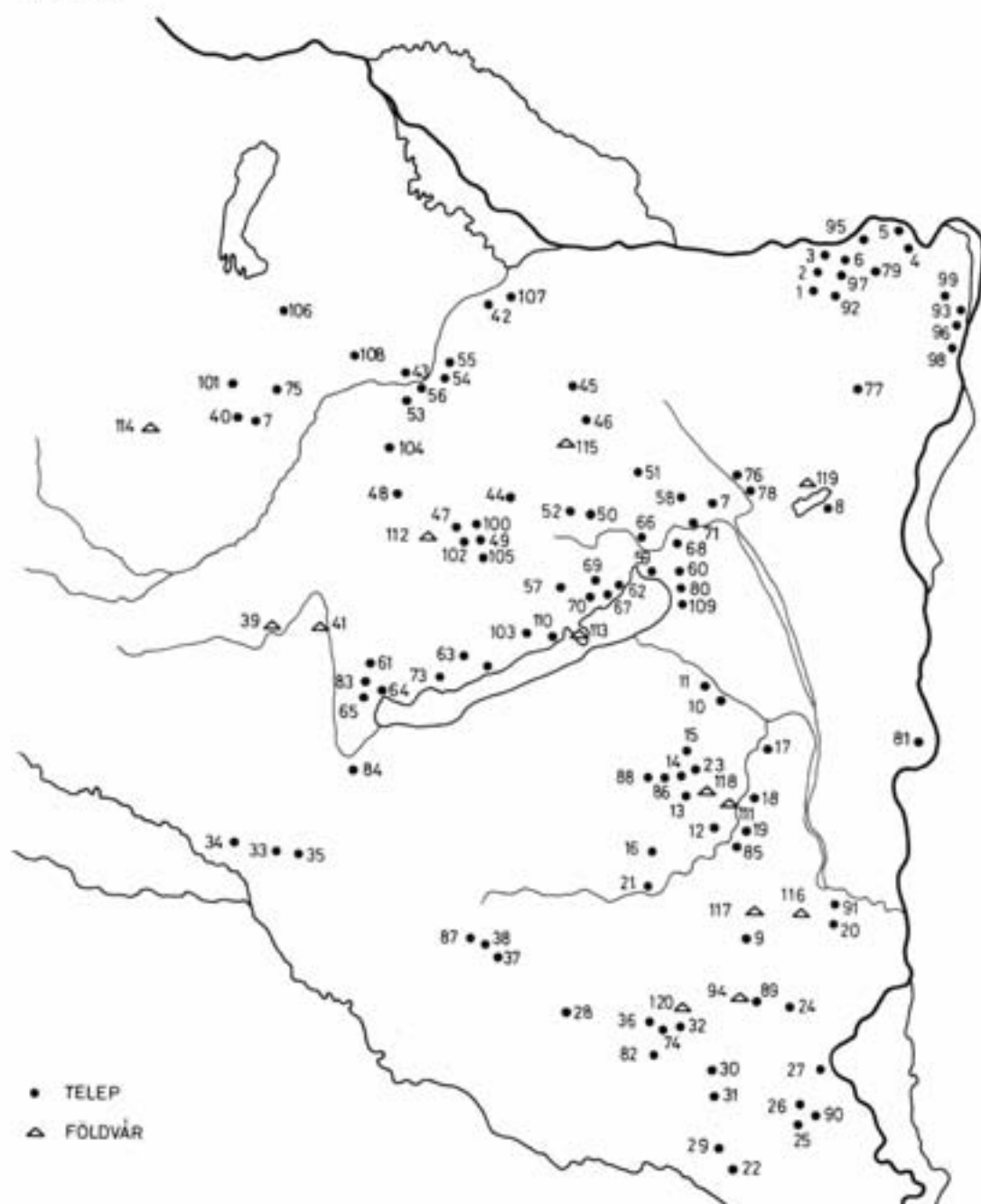
2. térkép: I. fázis – halomsírok, urnasírok.

2. map: I. phase – tumulus graves, urnburials.

2. térkép

1. Bakonybél-Feketehegy
2. Bakonybél-Erdőháza
3. Bakonybél-Gáthegy
4. Bakonyjákó-Somhát
5. Bakonytamási-Hathalom
6. Borzavár-Alsótündérmajor
7. Borzavár-Bocskorhegy
8. Kislőd
9. Zirc-Tündérmajor
10. Farkasgyepő-Pörösérdő
11. Hárskút-Rák tanya
12. Jánosháza
13. Kádárta-Ráchalála dűlő
14. Mosonszentjános
15. Törökbálint
16. Nagykálló-Alsóérdő
17. Borsosgyőr-Pityerdomb
18. Nemeshegy
19. Úrkút-Lucerna-föld
20. Tormás-TSZ tehenészet
21. Bakonybél-Erdőháza
22. Bakonyszőlő-Százhalom
23. Ászár
24. Balatongyörök-Becsehegy
25. Balatonszabadi-Gamásza
26. Borsosgyőr-Téglagyár
27. Budapest (I)-Várhegy
28. Csabrendek
29. Csabrendek-Hunyadi u.
30. Csereszegtomaj-Dobogó
31. Gyulakeszi-Csobánc
32. Sármedvék-Repülőtér
33. Rezi-Bakonycsépuszta
34. Zamárdi
35. Sárbogárd-Forrás dűlő
36. Keszthely-Lehenrét
37. Pécsvárad-Kossuth L. u.
38. Pécs-Kesző
39. Kocsola-Szigetdűlő
40. Magyarszentmiklós
41. Maja-Merse dűlő
42. Petőhenye
43. Tárnok
44. Kéthely-Téglagyár
45. Esztergom-Cserepesvölgy
46. Esztergom-MIM
47. Esztergom-Sinterteleg
48. Győr-Likócspuszta
49. Győr-Likócspuszta-homokgödör
50. Hegykő-Kisér
51. Koroncó-Bábot
52. Karakószőrcsök
53. Lesencetomaj-Bülegi erdő
54. Mezőlak-Szélmező
55. Nemesszalók
56. Túrja-Szenttamási dűlő
57. Nyergesújfaló-Téglagyár
58. Szigliget-Ciframajor
59. Karád-Gatterház
60. Zalavár-Balatonhídvégpuszta
61. Esztergom-Szentgyörgymező
62. Szőny
63. Markotabödöge
64. Alsópáhok-Kátyánhegy
65. Dabronc
66. Gógánfa-Vasútállomás
67. Zalaszentgrót-Huszonya
68. Keszthely-Alsódobogó
69. Szigliget-Szőlőhegy
70. Taliándörögd-Szt. András templom
71. Önkü-Aranyoskút
72. Pécs-Kertváros
73. Péterhida
74. Zomba-Paradicsompuszta
75. Pénzesgyőr-Gulyabérki tábla

II. FÁZIS

3. térkép: II. fázis – telep, földvár.

3. map: II. phase – settlement, earthwork.

3. térkép

1. Bajna-Fácánoskert
2. Nagysáp-Úrisáp
3. Nyergesújfalu-Papgyári földek
4. Pilismarót-Homoki szőlő
5. Pilismarót-Felsőszélesek
6. Mogyorósbánya-Fehérkereszt
7. Górnápolnahalom
8. Gárdonyi-Móricz Zs. u.
9. Aparhant-Bitterföldje
10. Felsőnyék-Aladár
11. Felsőnyék-Kenderföld
12. Gyulaj-Kiskúti föld
13. Nagykónyi-Értényi Öreghegy
14. Nagykónyi I.
15. Nagymányok-Szilvás dűlő
16. Nak-Iványi halastó
17. Pincehely-Bodonkút
18. Regöly-Kisregöly
19. Szakály-Vasúti őrház
20. Szekszárd-Vörösmarty u.
21. Dombóvár-Szarvasdi dűlő
22. Beremend-BCM
23. Tamási-Szemcsel Koppányhíd
24. Feked-Vasúti megálló
25. Majs-Borza major
26. Majs-Malomárok
27. Mohács-Cseleptak
28. Mózsgó-Prága dűlő
29. Nagyhasány-Csemege dűlő
30. Szemely
31. Szőked
32. Kővágószőlős-Betrieb
33. Nagykanizsa-Bükki dűlő
34. Becsehely
35. Nagykanizsa-Sánc dűlő
36. Boda-Nyárostó dűlő
37. Kadarkút-Somogyzentimre
38. Kadarkút-Földvár
39. Zalaszentiván-Kisfaludi hegy
40. Górnápolnahalom
41. Zalakoppány-Aszaltető
42. Koronóc-Bábot
43. Szany-Varga A. telke
44. Bakonyjók-Lőrincföld
45. Bakonypéterd-Acker
46. Bakonyzentlászó-Vinyemajor
47. Borszörcsők-Csigere-patak
48. Csögle-Dobómajor
49. Devecser-Pogánylakások
50. Hárskút-Esztergályi kút
51. Csetény-Szélfenek
52. Lókút-Obányspuszta
53. Magyaracsa-TSz gyümölcsös
54. Malomsok-Kenderes kert
55. Malomsok-Nagyvölgy
56. Marcaltó-Gombóc
57. Tótvázsony-Csatárvölgy
58. Várpalota-Bántai homokbánya
59. Balatonkenese-Altelek
60. Csajág-Böjtényvölgy
61. Csereszegtomaj-Dobogó
62. Felsőrs-Vakola dűlő
63. Káptalanfőti-Nédaskúti dűlő
64. Keszthely-Apátdomb
65. Keszthely-Dobogó
66. Litér-Papvásárhely
67. Lovas-Hittermalom
68. Küngös-Deák F. u.
69. Nemesvámos-Hárskút
70. Nemesvámos-Temető
71. Ősi-Csapásföld
72. Salföld-Ábrahámhegy
73. Szigliget-Szabadság u.
74. Bakonya-Ahó Kisbakonya
75. Simaság-Kavicsbánya
76. Sárkeresztes-Nyúl dűlő
77. Etyek-Kálváriadomb
78. Magyaralmás
79. Dorog-Sátorkői homokbánya
80. Balatonfőkajár-Apáti
81. Bölcse-Magyarhalmi dűlő
82. Pellérd határa
83. Keszthely-Gáti domb
84. Balatonmagyaród
85. Csibrák-Vasúti őrház
86. Értény-Csonkás dűlő
87. Kadarkút-Szentimrepuszta
88. Koppányszántó-Magyarós
89. Lovászhetény-Háztáji földek
90. Majs-Kossuth L. u.
91. Szekszárd-Vörösmarty u.
92. Bajna-Öreghegyalja
93. Budakalász-Tangazdaság
94. Pécsvárad-Aranyhegy
95. Esztergom-Szénégető
96. Budapest (III)-Békásmegyér-Vízművek
97. Nagysáp-Domonkospuszta
98. Budapest (III)-Harrer P. u.
99. Pomáz-Prekobrodicza dűlő
100. Bakonygyepes
101. Csepreg
102. Devecser-Egres-patak
103. Dörgicse-Sárkút
104. Mersevár-Cinca
105. Padragkút-Cserhát tető
106. Fertőszentmiklós
107. Győr-Pápai vám
108. Páli-Linkó
109. Balatonfőkajár-Szőcsföldek
110. Balatonudvari-Kiscser
111. Regöly-Földvár
112. Somlóhegy
113. Tihany-Óvár
114. Velem-szentvid
115. Bakonyzentlászó-Keseli-hegy
116. Kakasd-Belace-Várhegy
117. Lengyel
118. Pári-Sánchegy
119. Nadap-Jánoshegy
120. Pécs-Makárhegy

II. FÁZIS

4. térkép: II. fázis – halomsírok, urnasírok.

4. map: II. phase – tumulus graves, urnburials.

4. térkép

1. Bakonyszőlőcs-Százhalom
2. Zirc-Csengő
3. Farkasgyepű-Sírhalomtábla
4. Farkasgyepű-Pöröserdő
5. Lókút-Óbányapuszta
6. Nemeshany-Nyáros
7. Veszprém-Arany J. u.
8. Zirc-Tündérmajor
9. Magyarpolány
10. Csögle-Kispáskom
11. Mosonmágyasok-Háidehofpuszta
12. Tényő
13. Hővej-Nyárosserdő
14. Budapest (III)-Óbuda
15. Törökbálint
16. Kemenessömjén
17. Rábapüspöki
18. Csabrendek-Petricei major
19. Balatongyörök-Bódiakereszt
20. Tapolca-Avardomb
21. Vonyarcvashegy-Fiszkút
22. Szigliget-Arborétum
23. Vonyarcvashegy-Temető
24. Maja-Borzamajor
25. Föld-Győzelem Tsz
26. Vid-Cikatalja dűlő
27. Pomáz-Zdravtyák
28. Zalavár-Zalavári híd
29. Fertőszentmiklós
30. Pécsvárad-Aranyhegy
31. Tamási-Vágóhíd
32. Badacsonytörlemén
33. Csersegtomaj-Felsődobogó
34. Keszthely-Gazdasági Tanintézet
35. Lesencetomaj-Hertelendy földje

III. FÁZIS

5. térkép: III. fázis – telep, temető, földvár.

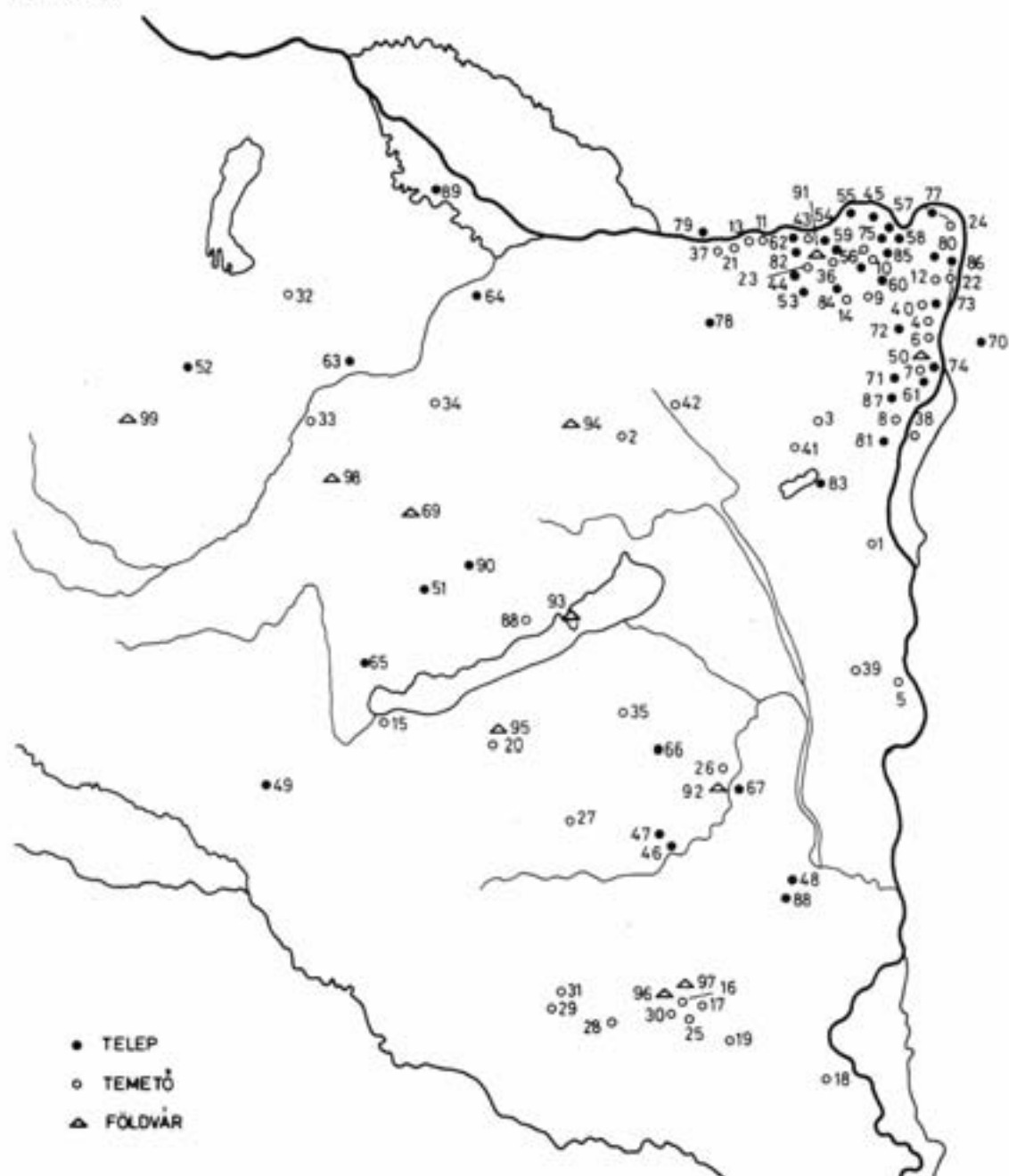
5. map: III. phase – settlement, cemetery, earthwork.

5. térkép

1. Bajna-Öreghegyalja
2. Pomáz-Prekobra-dűlő
3. Gönyű-Kálvária domb
4. Devecser-Egres-patak
5. Jásd-Szilváshalom
6. Külsővat-Bánalmi ÁG
7. Doba-Kunhalmok
8. Csibrák-Vasúti őrház
9. Gyulaj-Garasháti erdőszél
10. Pári-Nagykovácsi vasútállomás
11. Felsőnyék-Szabadsághegy
12. Értény-Csonkás dűlő
13. Zalaszentgrót-Aranyod
14. Pári-Sági erdő alja
15. Dunaföldvár-Mészáros u.
16. Mőzs
17. Lovászhetény-Háztáji földek
18. Gödrekereztúr
19. Sióagárd-Téglagyár
20. Ölbő-Ölbőpuszta
21. Bajót-Hagymásrét
22. Környe
23. Nagysáp-Domonkospuszta
24. Pilszárót-Felsőszécsény
25. Budakalász-Tangardaság
26. Budapest (XI)-Sztregova u.
27. Szentendre-Vasútállomás
28. Hegymagas-Szt. György hegy
29. Iregszemcse
30. Regöly-Halastavak
31. Sióagárd-Leányvár
32. Etyek-Kálváriahegy
33. Esztergom-Bűbásvölgy
34. Esztergom-Számárhegy
35. Budapest (III)-Békásmegyer-Vízűvek
36. Keszthely-Ápátdomb
37. Hévíz-Egrecy
38. Salföld-Ábrahámhegy
39. Sármellék-Zalavári hát
40. Szigliget-Szabadság u.
41. Vigántpetend-Mosókút
42. Bakonybél-Szot üdülő
43. Doba-Hajagos
44. Borsosgyőr-Felsőbozót
45. Magyargencs-Úrhegy
46. Bakonyzentlászó-Keselőhegy
47. Somlóhegy
48. Tihany-Óvár
49. Veszprém-Várhegy
50. Velem-szentvid
51. Bakonyzentkirály-Zöröghegy
52. Celldömölk-Sághegy
53. Celldömölk-Sághegyalja
54. Nagysimonyi
55. Kakas-Belacz-Várhegy
56. Nagyberki-Szalacska
57. Regöly-Földvár
58. Lengyel
59. Beremend-BCM
60. Értény-Pétertelek
61. Alsószentiván-Újtelep
62. Látatlan-Cementgyár
63. Mogyorósbánya-Fehérkereszt
64. Dunaszentgyörgy
65. Kánya-Derkúti dűlő
66. Nyúl
67. Koppányszántó-Magyarós
68. Celldömölk-Sághegy (temető)
69. Mór-Vajalpuszta
70. Baracs-Kisszentmiklós
71. Csákvár
72. Budapest (XXI)-Háros-Dencsev t.
73. Tököl
74. Esztergom-Ispitahegy
75. Neszmély-Téglagyár
76. Nyergesújfalu-Viscosa gyár
77. Kocsola-Akácfa u.
78. Budakalász-Dunapart
79. Szakály-Borzás
80. Kétújfalu-Szentmihályfa
81. Zirc-Tündérmajor
82. Érdliget
83. Vonyarcvashegy-Fizkút
84. Szigliget-Arborétum
85. Fadd-Győzelem Tsz
86. Lengyel (temető)
87. Nagyvejke

IV. FÁZIS

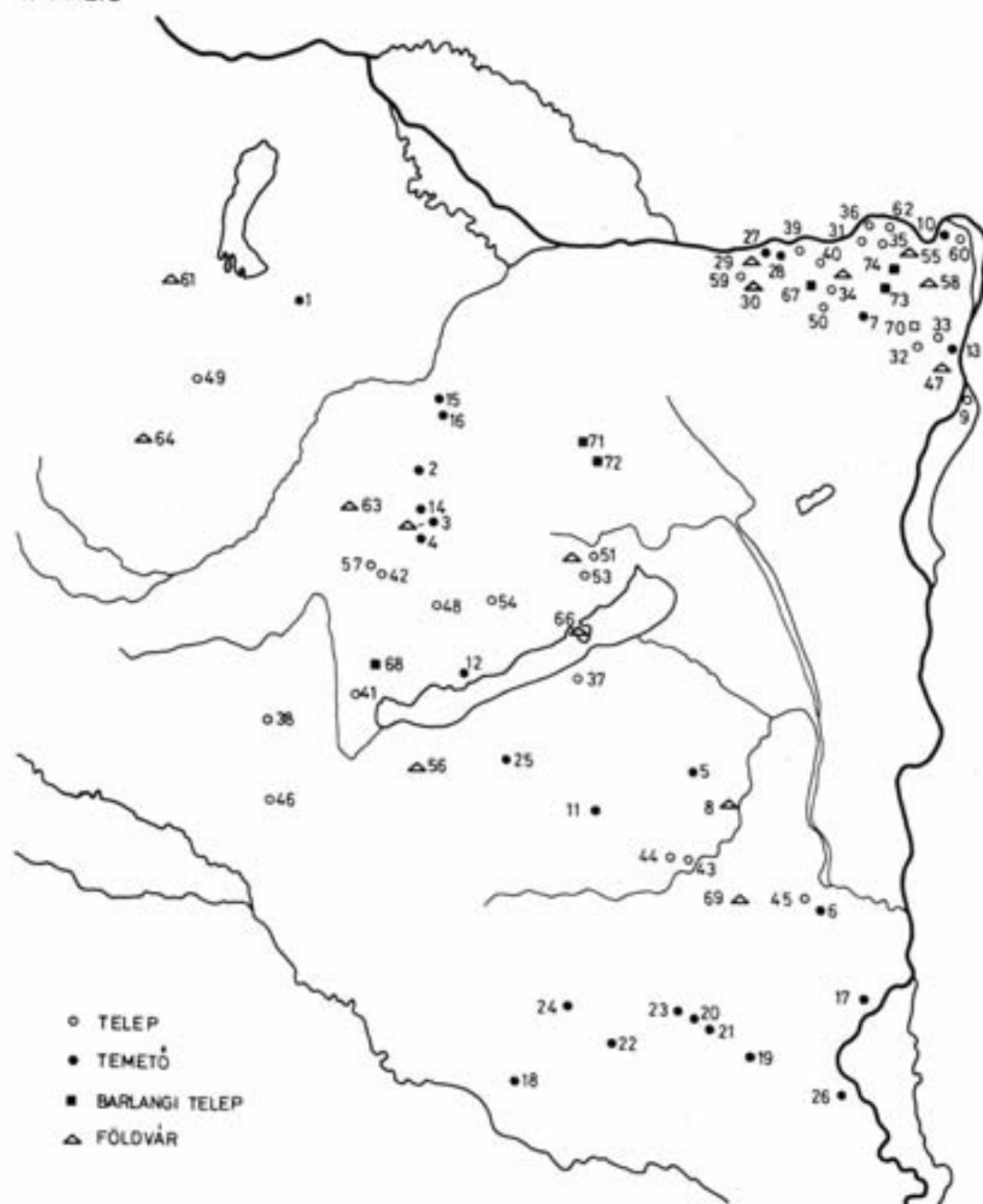
6. térkép: IV. fázis – telep, temető, földvár.

6. map: IV. phase – settlement, cemetery, earthwork.

6. térkép

1. Adony
2. Bakonycsérnye-Lenin u.
3. Vái-Pogányvár
4. Budapest (III) – Kossuth L. üdülőpart
5. Dunaföldvár
6. Budapest (III) – Vöröshadsereg u.
7. Budapest (XI) – Budafoki u.
8. Érd
9. Piliscsaba-Kálvária
10. Keszthely-Cseresznyéshát
11. Látatlan-Rákóczi F. u.
12. Budakalász-Kőfaragó
13. Látatlan-Honvéd u.
14. Tinnye
15. Balatonszentgyörgy
16. Pécs-Makárhegy
17. Pécs-Mesztelepek
18. Kőlked-Feketekapu
19. Bírján
20. Lengyeltóti
21. Süttő-Rákóczi F. u.
22. Szentendre-Szigetmonostor
23. Tokod-Árpádakna
24. Tahitófalu-Szentpéteri dűlő
25. Pécs
26. Regöly
27. Pusztasomodor
28. Szentlőrinc
29. Csécs-Szőlőhegy
30. Cserkút
31. Mozsóc
32. Kapuvár-Kistólyfapuszta
33. Csöng
34. Takácsi-Édenkert
35. Kánya-Derkúti dűlő
36. Dorog
37. Neszmély-Téglagyár
38. Tököl
39. Alsószentiván-Újtelep
40. Budapest (III) – Pusztatemplom
41. Lovasbény-Vasútállomás
42. Mór-Vajalpuszta
43. Tát-Újtelep
44. Bajna-Kiscsapás
45. Pálmárót-Basaharci oldal
46. Döbrököz-Göcsmény
47. Döbrököz-Kékvízöze
48. Kakas
49. Magyarzerdahely-Homoki dűlő
50. Budapest (I) – Gellérthege-Tabán
51. Zalahaláp-Kastély
52. Répcevis
53. Bajna-Szabadság u.
54. Dorog-Kálváriahegy
55. Esztergom-Helemba
56. Keszthely
57. Pálmárót-Foki föld
58. Dömös-Tófenék
59. Dorog-Dózsa Gy. u.
60. Pálmárót-Tatárzállás
61. Budapest (XI) – Lágymányos
62. Tát-Dunapart
63. Páli-Linkó
64. Koroncz-Dózsa Gy. u.
65. Cseresznyetomaj-Gyöngyösi csárda
66. Értény-Pétertelek
67. Regöly-Füstösoldal
68. Kakas-Új iskola
69. Somlóhegy
70. Budapest (XIV) – Bazzaróza u.
71. Budaörs-Kamaraerdő
72. Budapest (II) – Dózsa Gy. u.
73. Budapest (III) – Békásmegyer-Víz művek
74. Budapest (XI) – Sztregova u.
75. Dömös-Köves-patak
76. Keszthely térsége
77. Kisorosi
78. Környe
79. Neszmély-Fehősziget
80. Szentendre-Vasútállomás
81. Százhalombatta-Téglagyár
82. Tát-Nyergesújfalu között
83. Velence
84. Sárkány-Kőszikla alatt
85. Dömös-Körtvélyes
86. Szentendre-Szivattyúház
87. Dőlő
88. Dörgicse-Sárkút
89. Darnószell-Paraszszeg dűlő
90. Padrakút-Cserhátterő
91. Dorog-Hungáriahegy
92. Regöly-Földvár
93. Tihany-Óvár
94. Bakonyzentkirály-Zöröghegy
95. Lengyeltóti-Tatárvár
96. Pécs-Makárhegy
97. Pécs-Jakabhegy
98. Celldömölk-Sághegy
99. Velemzentvid

V. FÁZIS

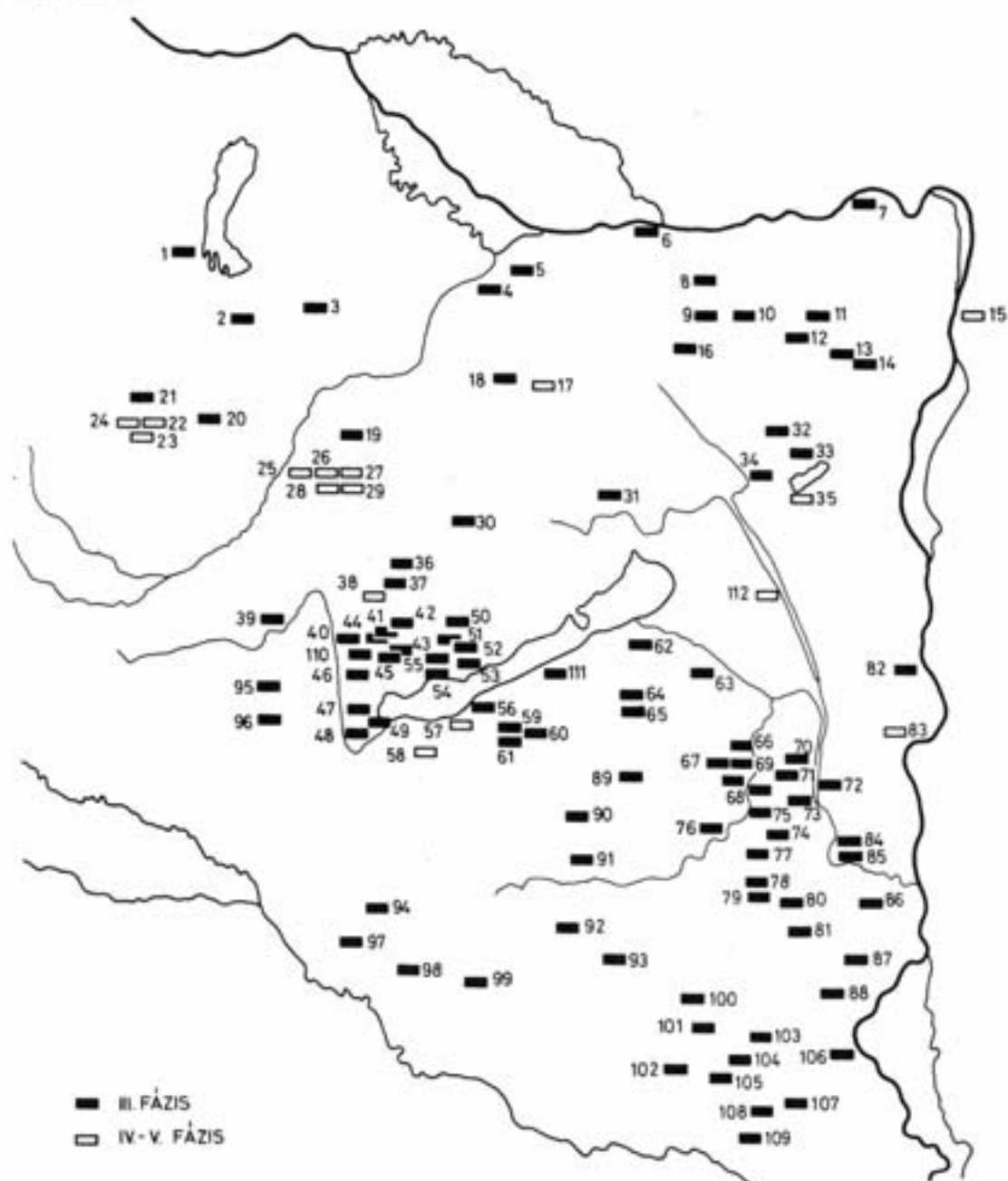
7. térkép: V. fázis – telep, temető, barlangi telep, földvár.

7. map: V. phase – settlement, cemetery, cave dwelling, earthwork.

7. térkép

1. Kapuvár-Kistólyfapuszta
2. Dabrony-Gányás-patak
3. Somlóhegy
4. Somlóvásárhely-Fekete tag
5. Tamási-Várhegy
6. Kakasd-Szekszárd között
7. Tinnye
8. Regöly-Földvár
9. Budapest (XXI)-Szabadkikötő
10. Visegrád-Kőtörés
11. Igal
12. Badacsonytomaj-Bazaltbánya
13. Budapest (III)-Vöröshadsereg u.
14. Somlószőlős
15. Takácsi-Kőzépnyúlas
16. Takácsi-Édenkert
17. Bába-Öreghegy
18. Kétújfalu-Szentmihályfa
19. Birtján
20. Pécs-Makárhegy
21. Pécs-Mesztelepek
22. Szentlőrinc
23. Pécs-Jakabhegy
24. Mozsó
25. Lengyeltóti-Tatárvár
26. Kölköd-Feketekapu
27. Lábatlan-Honvéd u.
28. Lábatlan
29. Sütő-Feketehegyi elágazás
30. Sütő-Nagysáncút
31. Esztergom-Számárhegy
32. Budapest (II)-Dózsa Gy. u.
33. Budapest (III)-Bécsi u.
34. Epöl-Nagyhegyi oldal
35. Esztergom-Hármasút
36. Esztergom-Újföldék
37. Balatonföldvár
38. Zalaszentmihály-Tőzegmező
39. Tát-Nyergesújfalu között
40. Tokod-Erzsébet akna
41. Keszthely-Úsztató
42. Ukk-Nyíresaljai dűlő
43. Döbrököz-Görösmény
44. Döbrököz-Kétfélekőze
45. Kakasd
46. Magyarszerdahely-Homoki dűlő
47. Budapest (I)-Gelérhegy-Tabán
48. Zalaláp-Kastély
49. Répcevis
50. Bajna-Szabadság u.
51. Veszprém-Elektromos művek
52. Veszprém-Várhegy
53. Veszprém-Vorosilov u.
54. Tálánd-örögk-Klastrom dűlő
55. Dömös-Árpádvár
56. Kéthely-Baglyashegy
57. Zalameggyes
58. Pomáz-Kőhegy
59. Sütő-Bikolpuszta
60. Visegrád-Fellegvár
61. Sopron-Várhely
62. Pilismarót-Basaharci oldal
63. Celldömök-Sághegy
64. Velem-szentvid
65. Dorog-Hungáriahegy
66. Tihany-Óvár
67. Bajna-Öreglyuk
68. Rezi-Siklikja barlang
69. Kakasd-Belacz-Várhegy
70. Budapest (II)-Remete bg.
71. Csermely-Kőmosó bg.
72. Dúdar-Öreglik
73. Keszthely-Sármán bg.
74. Pilisszentlélek-Legény bg.

KINCSELETEK

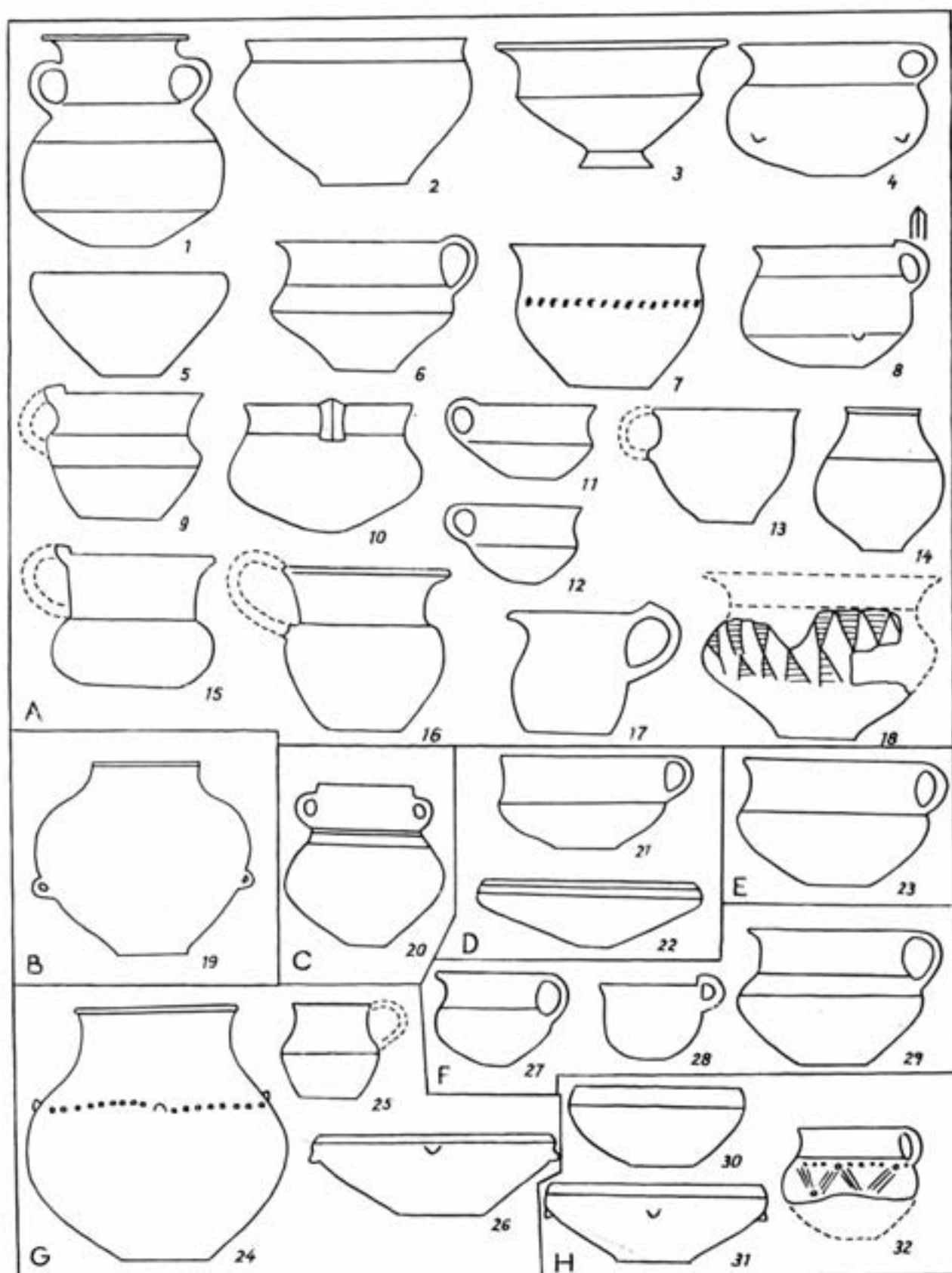

8. térkép: III–V. fázis: kincsleletek.

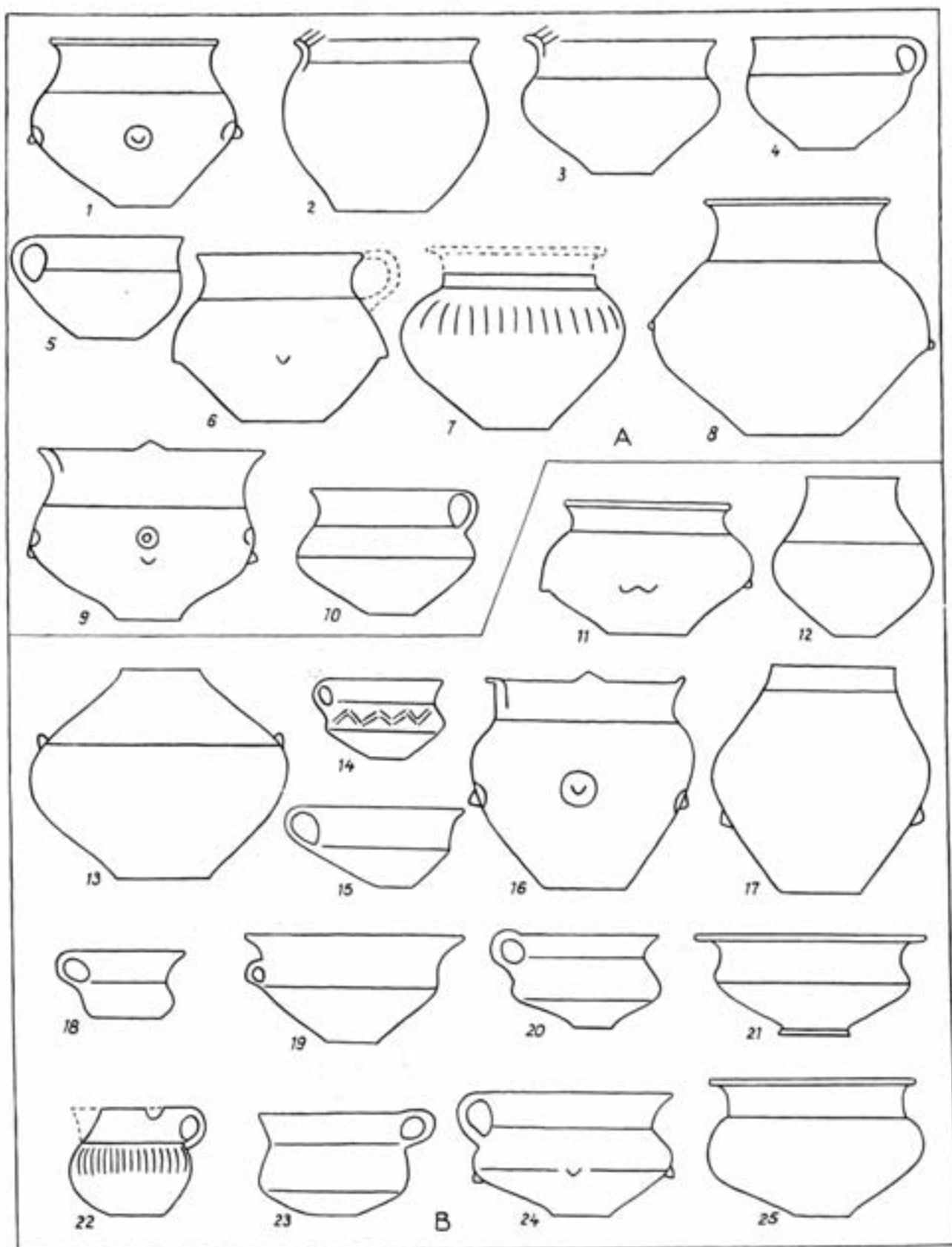
8. map: III–V. phases — treasure finds.

8. térkép

1. Sopron-Spítalacker
2. Ebergőc
3. Babótpuszta
4. Koroncó-Bábot
5. Győr-Pápai u.
6. Újzóny
7. Esztergom-Kistóti dűlő
8. Tata
9. Környe
10. Tatabánya
11. Gyermely
12. Csabdi
13. Herceghalom
14. Bátorbágy
15. Budapest (XIII)-Angyalföld
16. Bokod
17. Románd
18. Nagydém-Gerha
19. Kemenesmihályfa
20. Mészlen
21. Kőszeg-Óház
22. Velem-szentvid I
23. Velem-szentvid II
24. Velem-szentvid III
25. Celldömölk-Sághegy I
26. Celldömölk-Sághegy II
27. Celldömölk-Sághegy III
28. Celldömölk-Sághegy IV
29. Celldömölk-Sághegy V
30. Devecser-Székpurttai major
31. Gyulafirátót-Pogánytelek
32. Lovasberény
33. Nadap-Jánoshegy
34. Székesfehérvár
35. Dinnyés
36. Csabrendek
37. Sümeg-Papföld
38. Sümeg-Fehérkövek(?)
39. Zalaszántó-Kisfaludi hegy
40. Zalaszántó-Kovácsi mező
41. Lesenceistvánd-Uzavölgy I
42. Lesenceistvánd-Uzavölgy II
43. Lesenceistvánd-Újtemető
44. Várköly-Fehőzsid
45. Váth-Büdöskút-puszta
46. Csersegtomaj-Dobogó
47. Sármellék-Zalavári hát
48. Zalavár-Repülőtér
49. Keszthely-Fenekpuszta
50. Dízeli-Kosálla
51. Dízeli-Hajagos
52. Gyulakeszi-Csobánc
53. Badacsonyköbölkút
54. Badacsonytördemic
55. Kisapáti
56. Fonyód-Várhegy
57. Balatonfenyves
58. Kéthely-Baglyashegy
59. Lengyeltóti I
60. Lengyeltóti II
61. Lengyeltóti III
62. Balatonkiliti
63. Fehőnyék
64. Torvaj
65. Tab
66. Keszőhidévkút
67. Tamási-Miklósvár
68. Szérazd
69. Regöly
70. Sárszentlőrinc-Uzd
71. Udvari-Alsópél
72. Kajdacs
73. Kölesd
74. Murga
75. Hőgyész
76. Kurd-Ürbéri erdő
77. Tevel
78. Nagyvejké-Urasági földek
79. Aparhant-Hegyi szőlők
80. Bonyhád vidéke
81. Cükő
82. Dunaföldvár
83. Dunakömlőd
84. Sióagárd-Leányvár
85. Sióagárd
86. Öcsény
87. Bátaszék
88. Palotabozsok
89. Törökkoppány
90. Szentgáloskér
91. Orci
92. Simonfa
93. Bakóca-Szélespart
94. Somogyuszob
95. Pölöske
96. Pötréte
97. Berzence
98. Rinyaszentkirály
99. Homokszentgyörgy-Fő u.
100. Pécs-Jakabhegy
101. Pécs-Makárhegy
102. Szőke
103. Máriakéménd
104. Birján
105. Peterd-Peterdpuszta
106. Mohács
107. Márok-Pusztaföldek
108. Villány
109. Beremend-BCM
110. Rezi-Kovácsipuszta
111. Balatonszemés
112. Kálóz-Hatvanpuszta

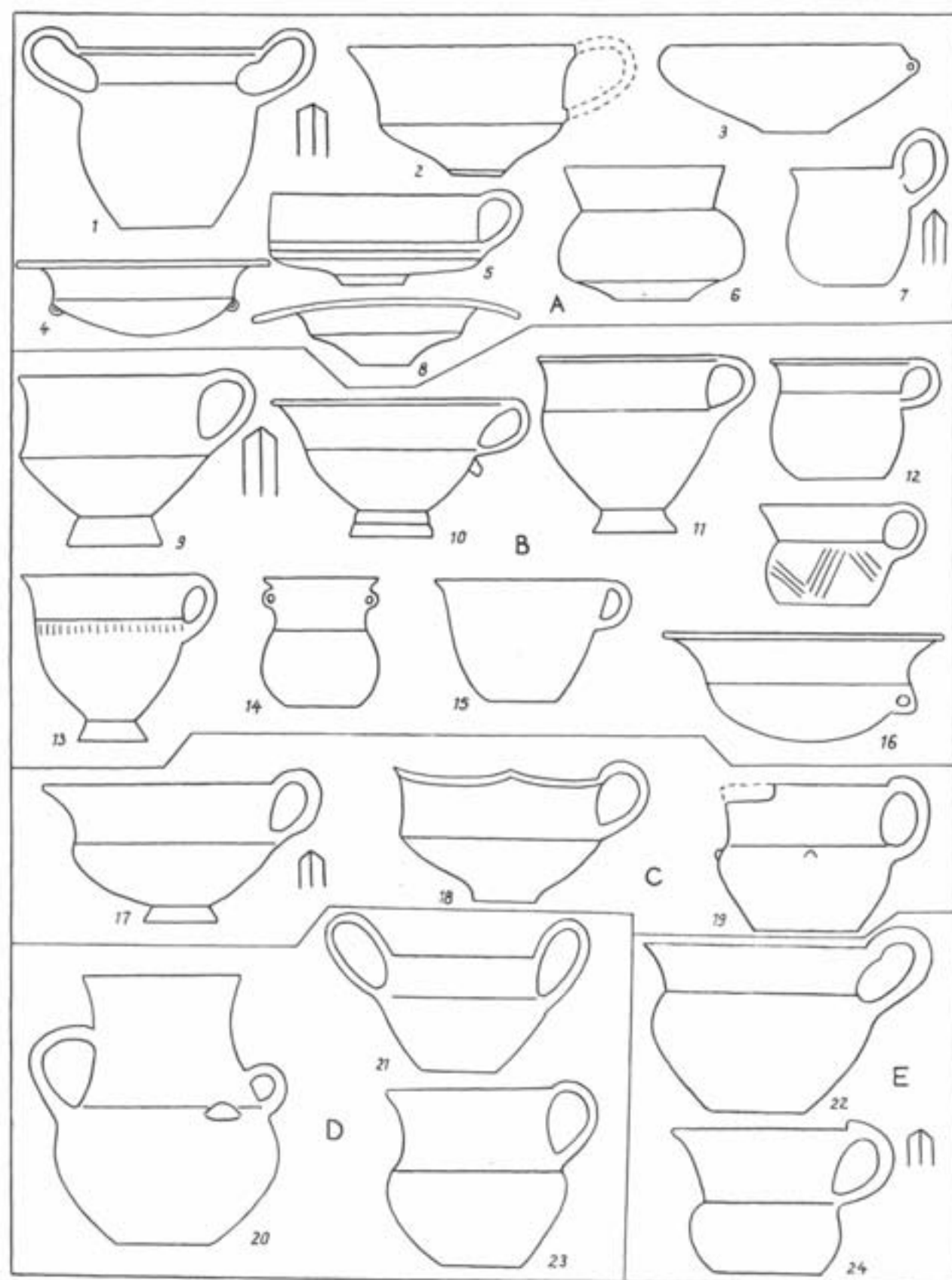

I. tábla. A: Csabrendek, B: Koroncó-Bábota (temető), C–F: Keszthely-Dobogó, G: Gyulakeszi-Csobánc,
H: Szigliget-Ciframajor
I. fázis

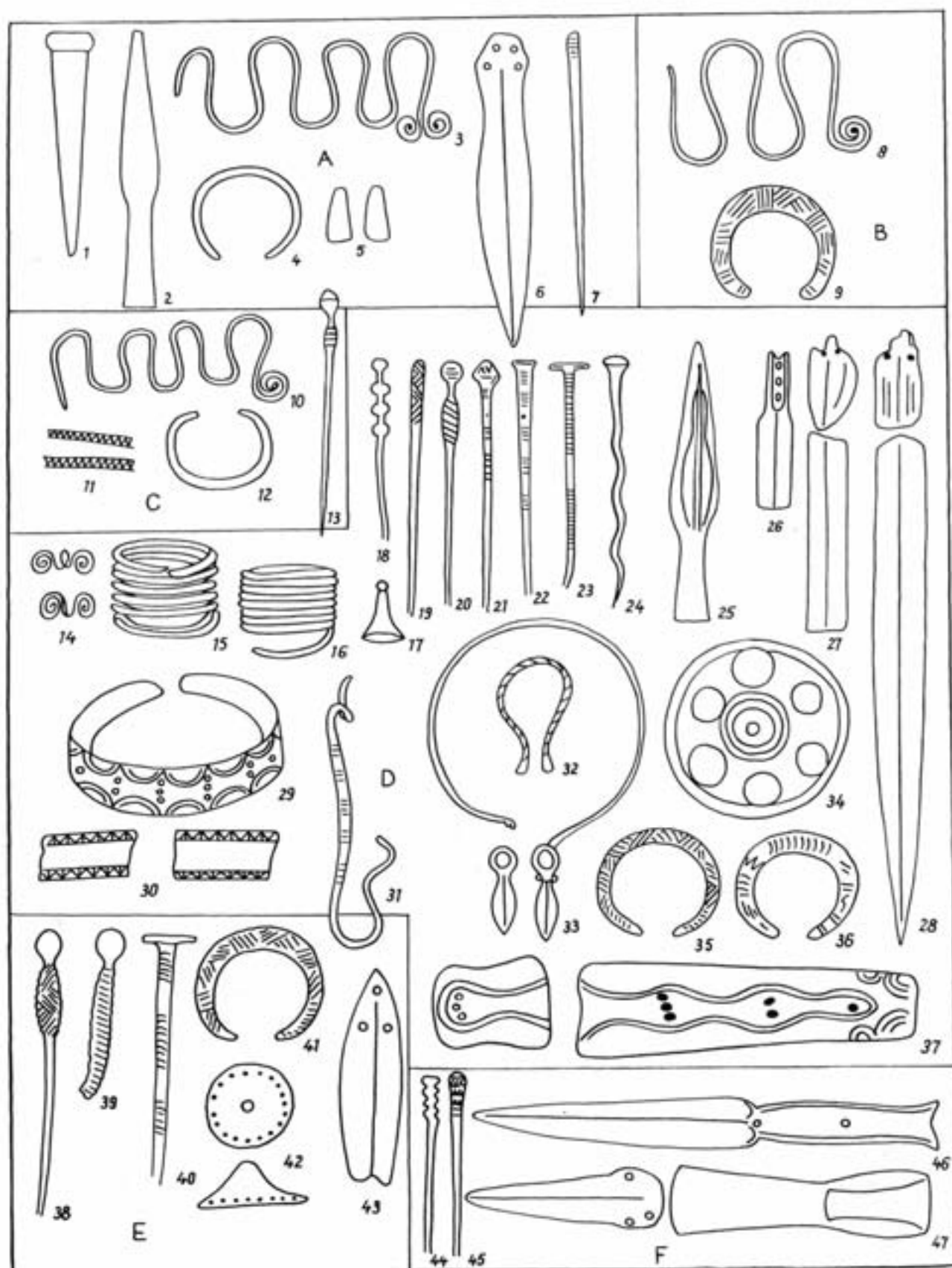

2. tábla. A: Zalavár-Balatonhídvéggpuszta, B: Cserszegtomaj-Dobogó
1. fázis

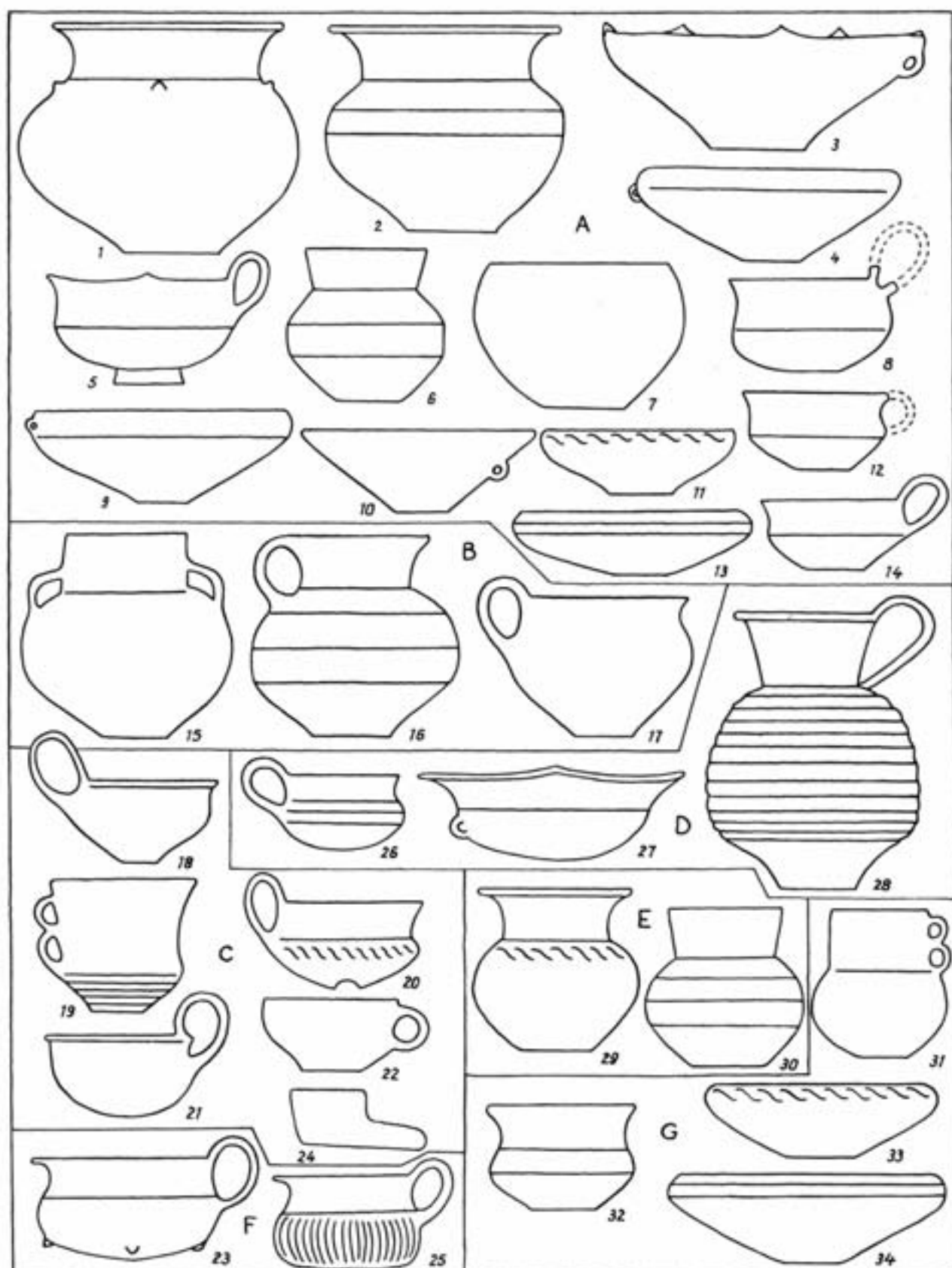

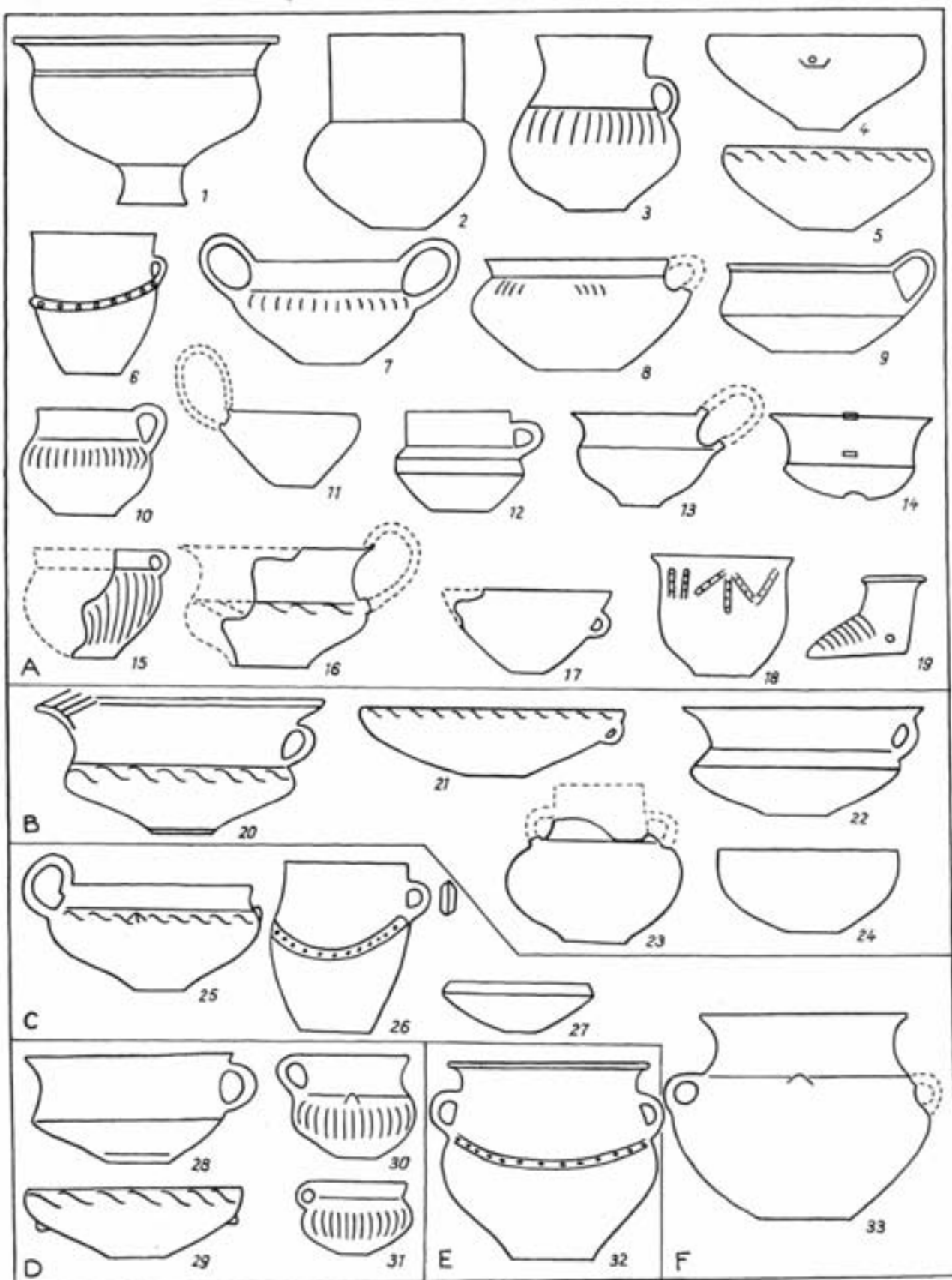
3. tábla. A: Jánosháza, B: Farkasgyepű-Pöröserdő, C: Kislőd, D: Borsosgyőr-Téglagyár, E: Hárskút-Rák tanya
I. fázis

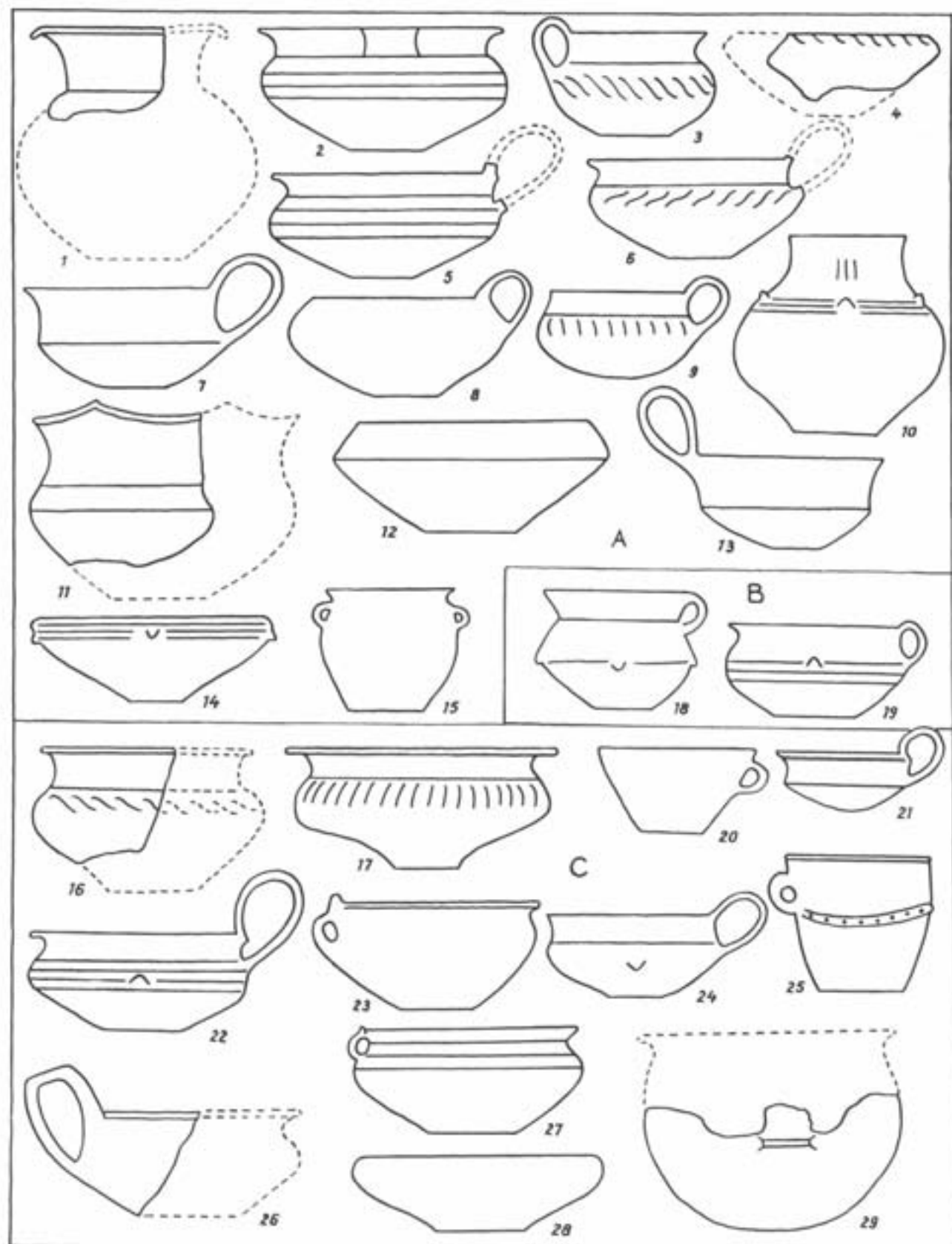
4. tábla. A: Farkasgyepű-Pöröserdő, B: Jánosháza, C: Bakonybél-Erdőlába, D: Csabrendek, E: Szigliget-Ciframajor,
F: Kéthely-Téglagyár
I. fázis (D/31 = II. fázis)

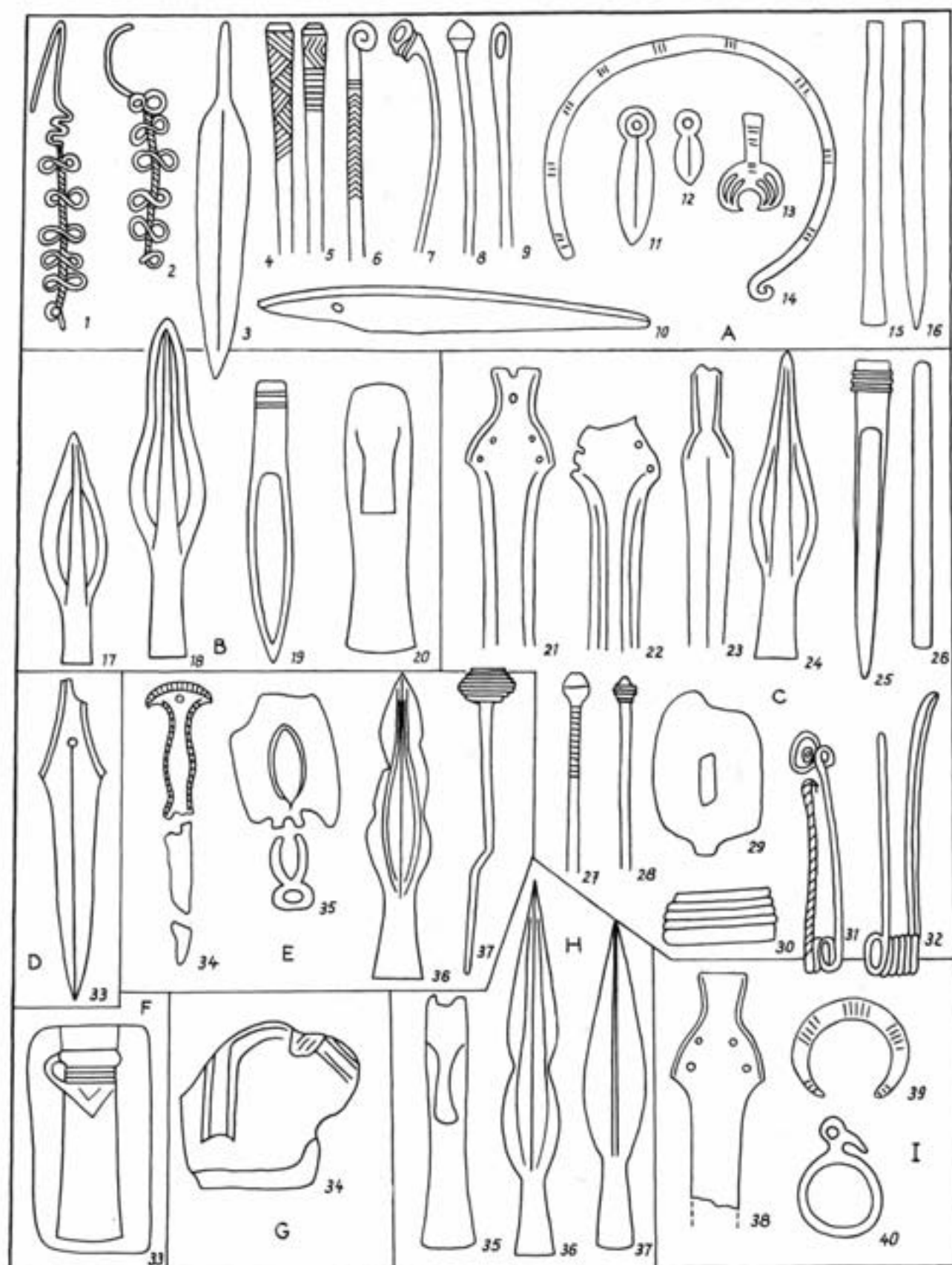
5. tábla. A: Koroncó-Bábotá (telep), B: Mészárosok-Hajdehospusztá, C: Magyaralmás, D: Bakonyzúcs-Százhalom,
E: Csór, F: Nyergesújfalu-Dunapart, G: Budapest (III)-Békásmegyer-Vízűvek
II. fázis

6. tábla. A: Keszthely-Apátdomb, B: Vonyarcvashegy-Fiszkút, C: Keszthely vidéke, D: Tapolca-Avárdomb,
 E: Szentgyörgyvár, F: Szentimrefalva
 II-III. fázis

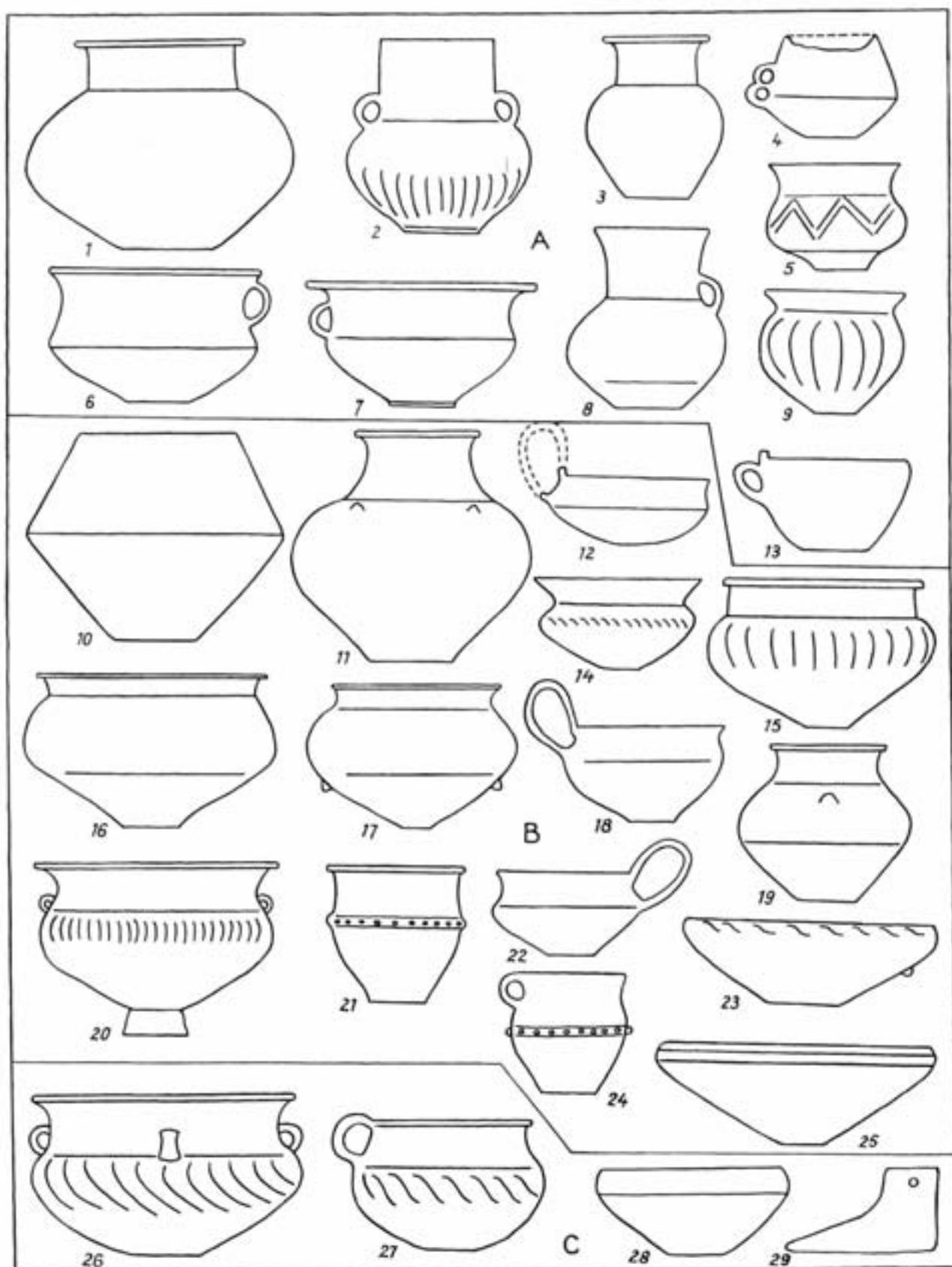

7. tábla. A: Lengyel, B: Szalacska, C: Pécsvárad-Aranyhegy
II. fázis

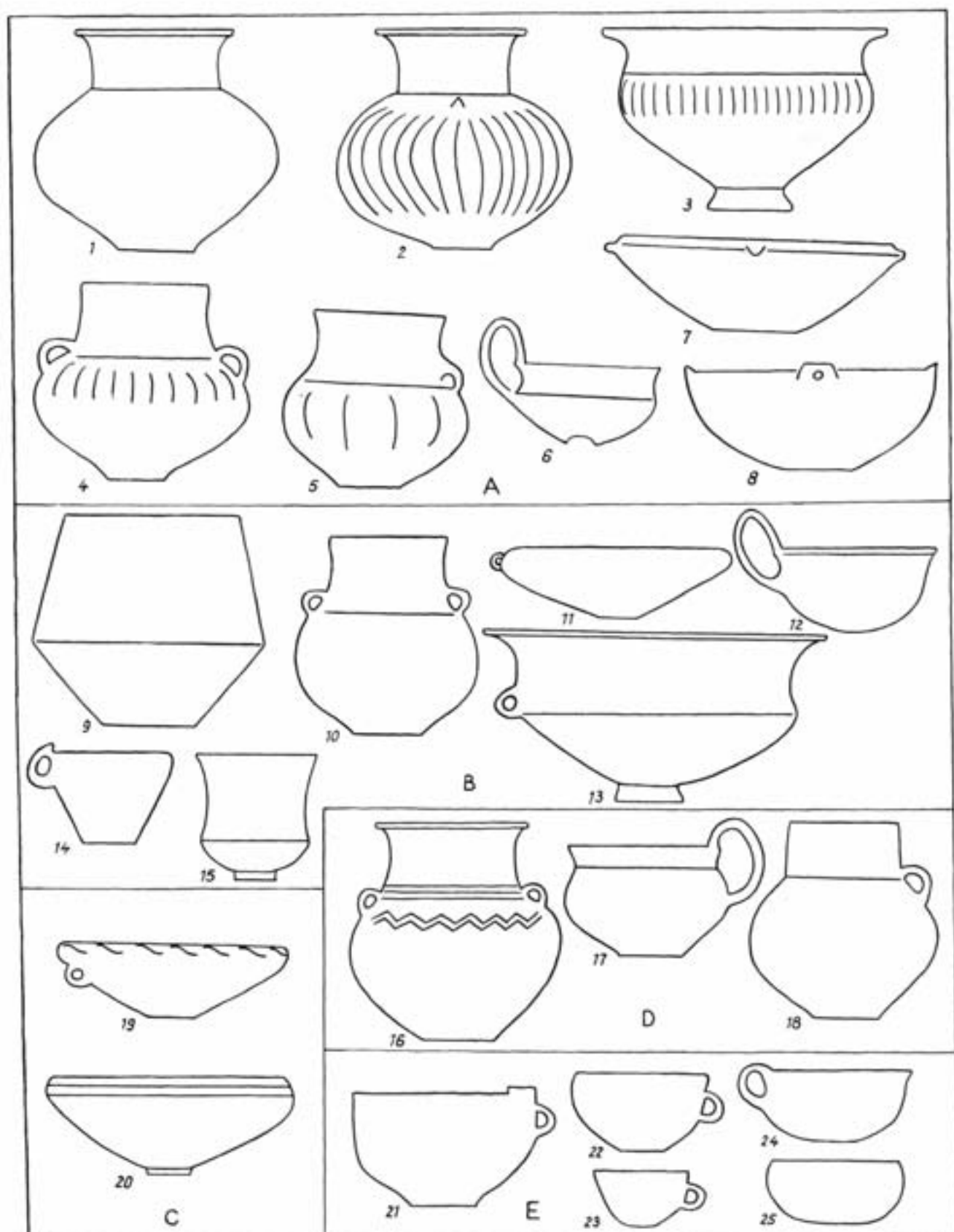

8. tábla. A: Keszthely-Apátdomb, B: Bakonyszűcs-Százhalom, C: Mosonszolnok-Hajdehofpuszta,
D-E: Bakonyszűcs-Százhalom, F: Regöly-Földvár, G: Lengyel, H: Tényő, I: Csögle-Kispáskom
II. fázis

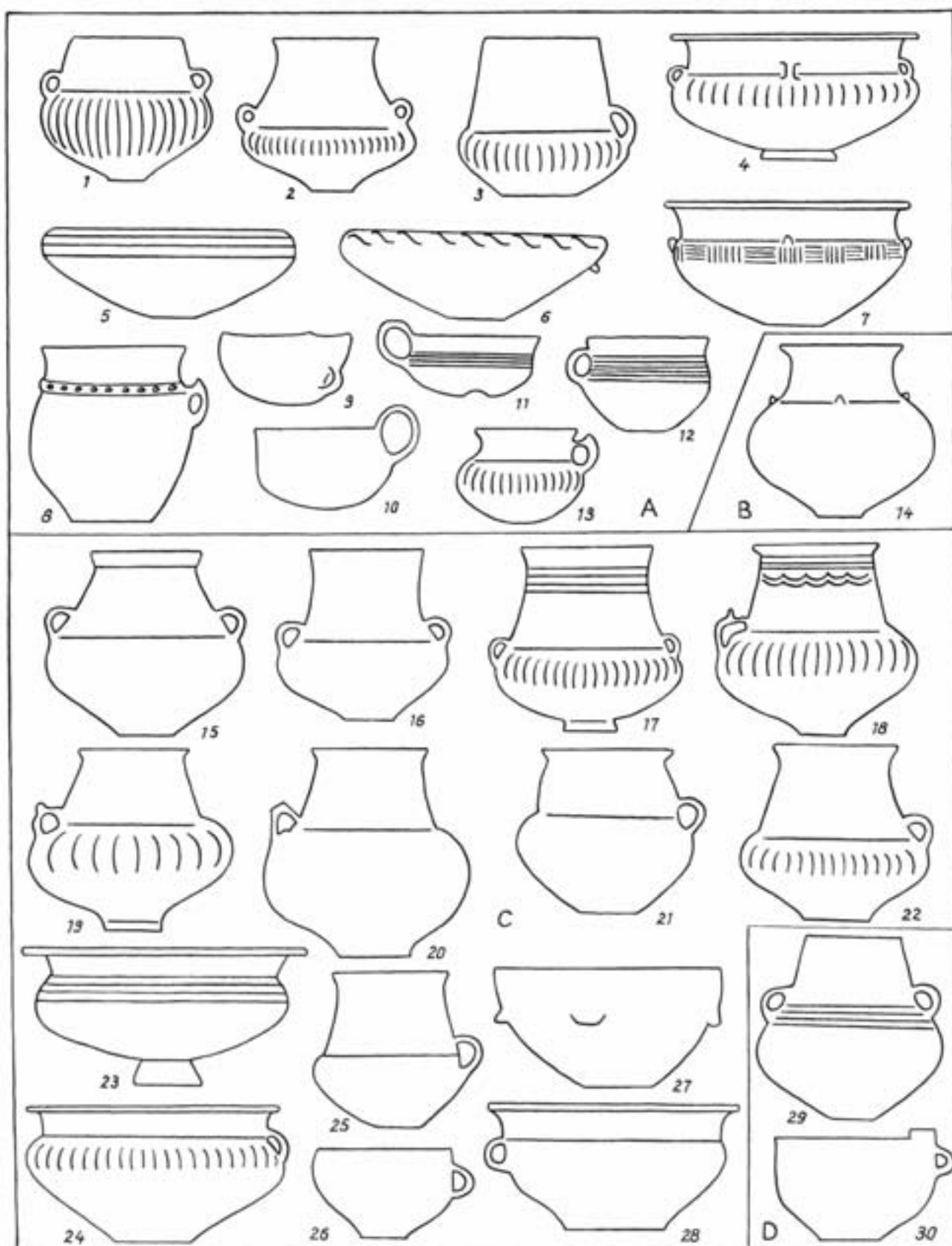

9. tábla. A: Velemzentvid, B: Sághegy (temető), C: Somlóhegy
II–III. fázis

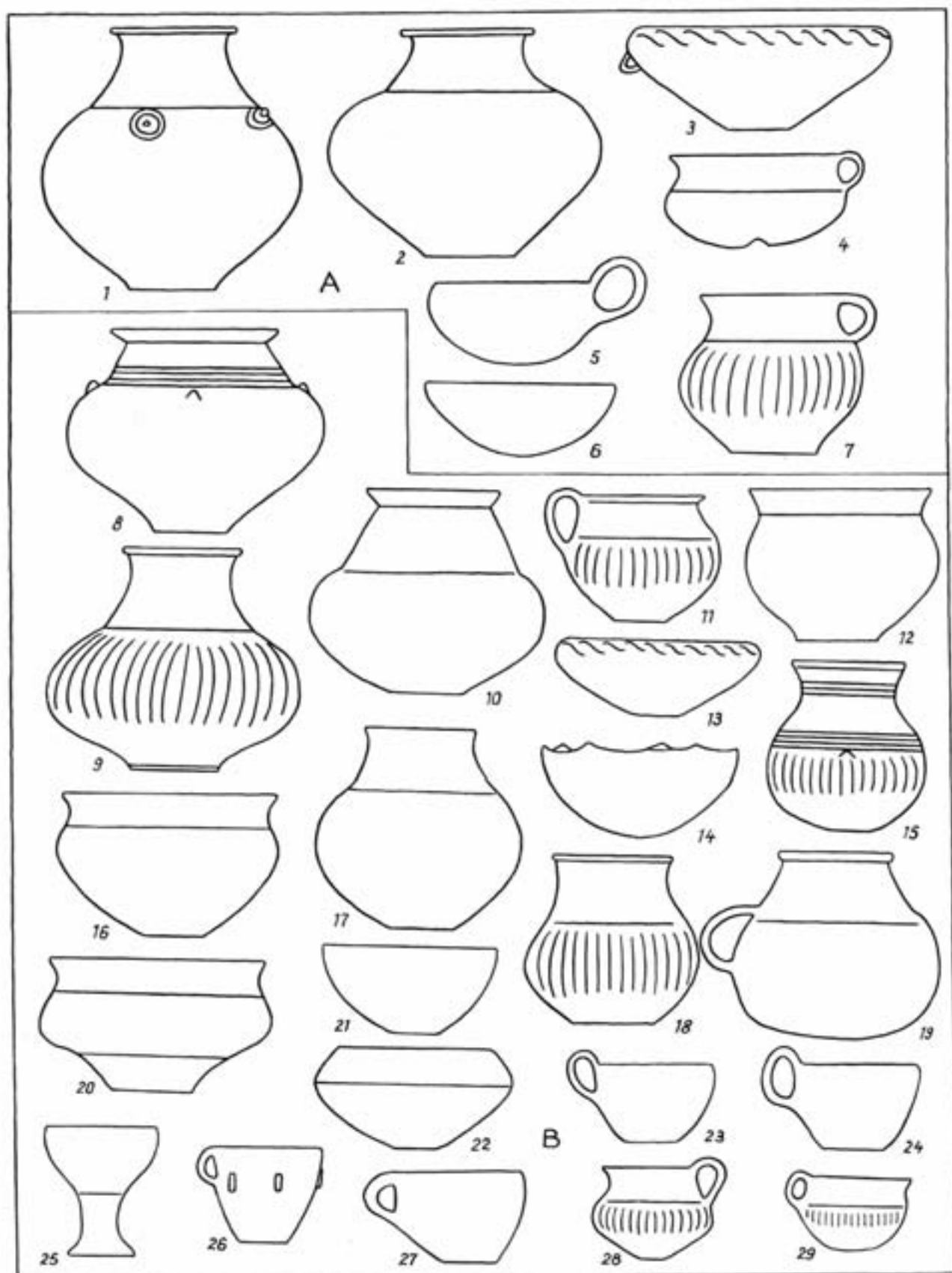

10. tábla. A: Tököl, B: Neszmély-Téglagyár, C: Keszthely-Cseresznyéshát, D: Vál-Pogányvár,
E: Szentendre-Szigetmonostor
III–IV. fázis (Vál I)

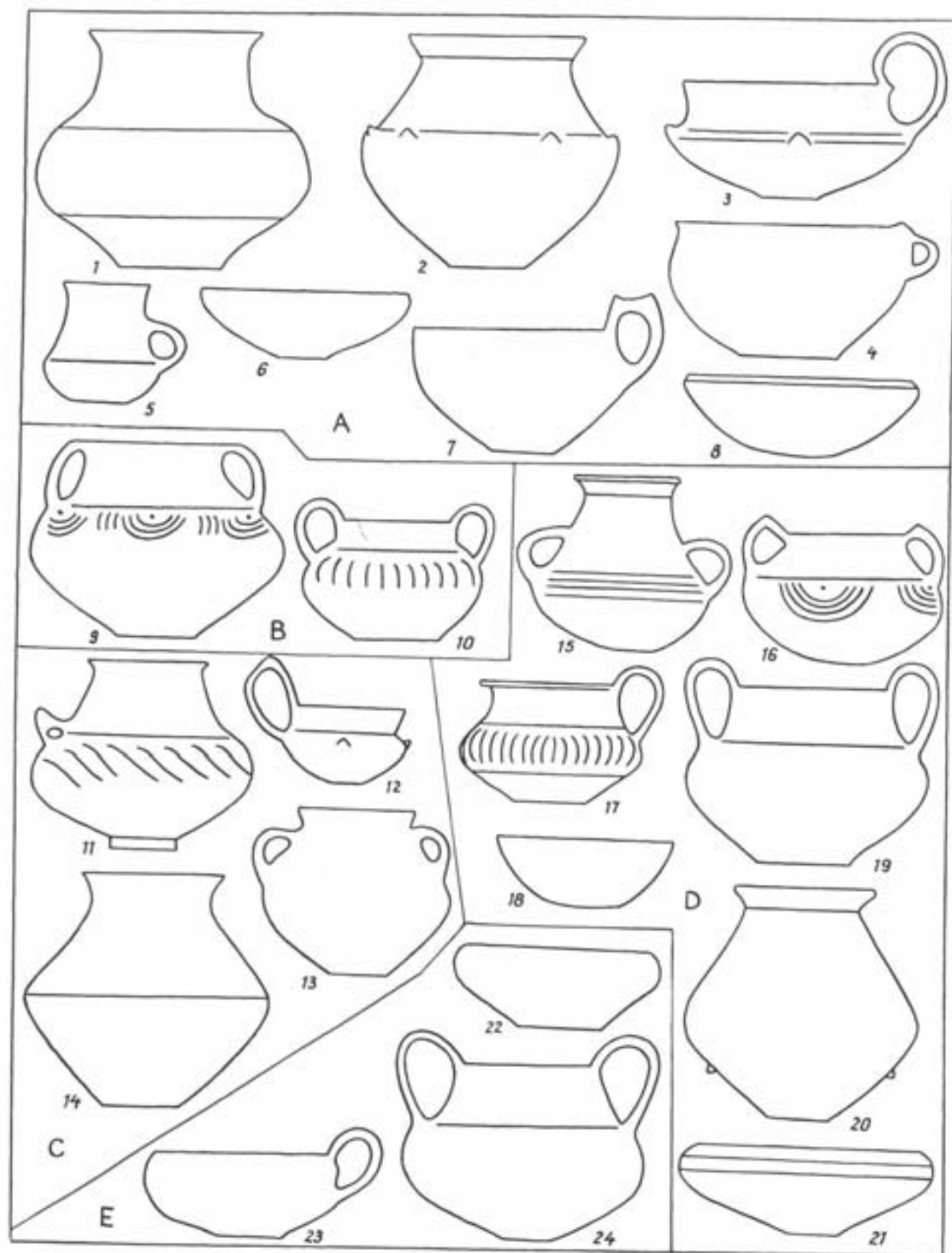

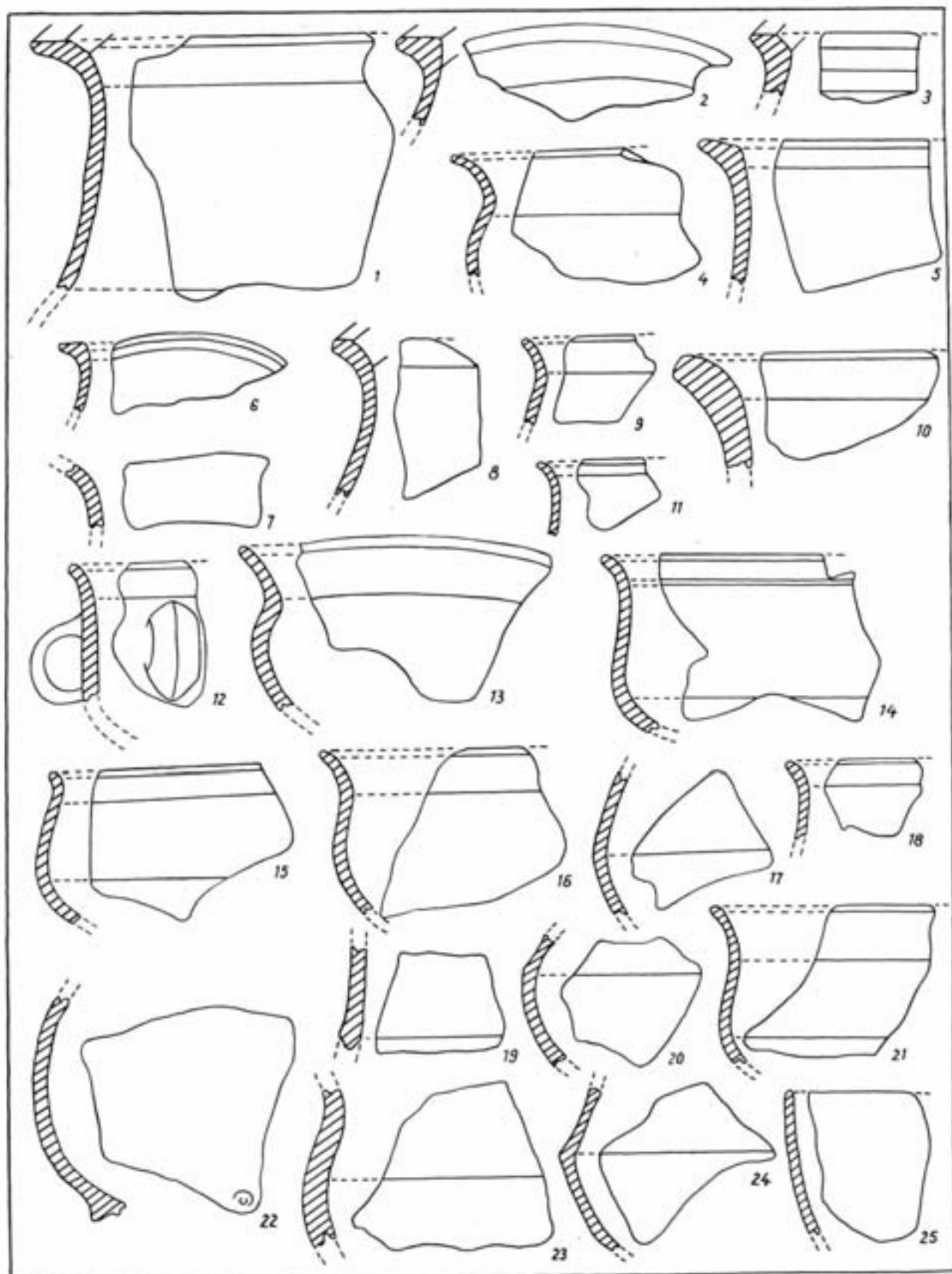
11. tábla. A: Tököl, B: Neszmély-Téglagyár, C: Vál-Pogányvár, D: Piliscsaba-Kálvária
IV. fázis (Vál II)

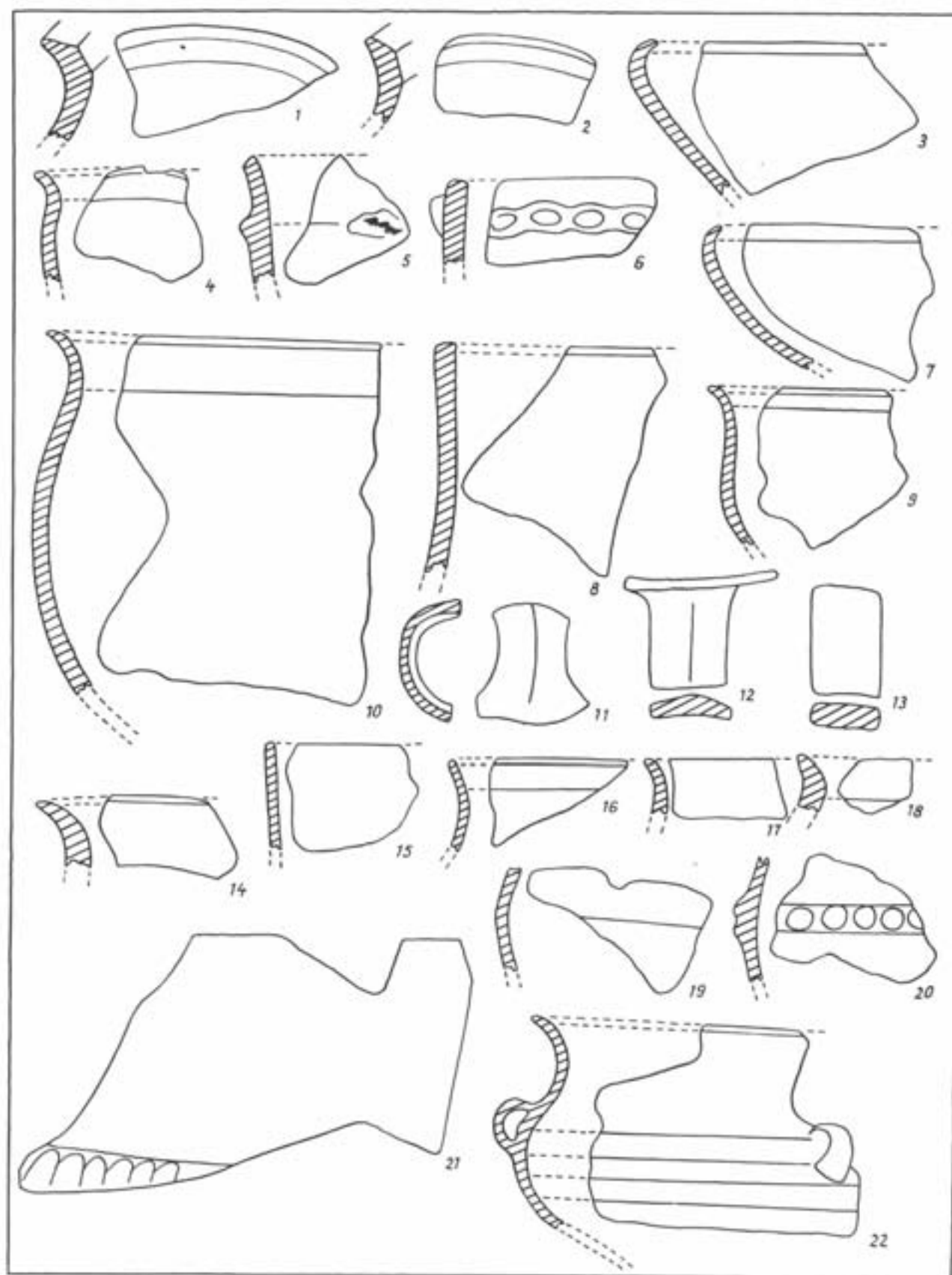
12. tábla. A: Csöngye, B: Sághegy (telep)
IV-V. fázis

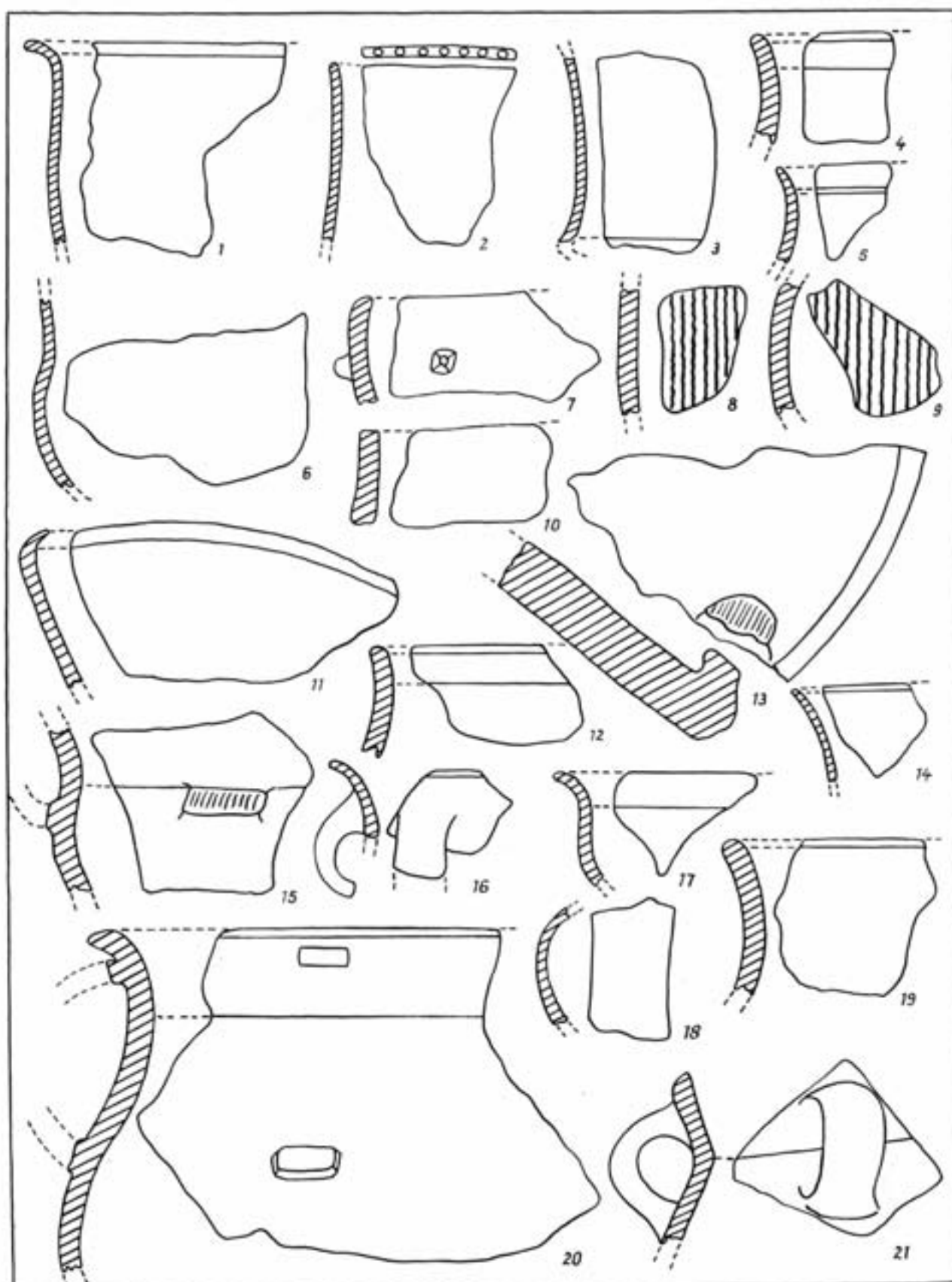
13. tábla. A: Tamási-Várhegy, B: Lengyel, C: Bába-Öreghegy, D: Pécs-Makárhegy, E: Lengyeltóti-Tatárvár
V. fázis

14. tábla. Budapest (III)-Harrer Pál u. 1:2
II. fázis

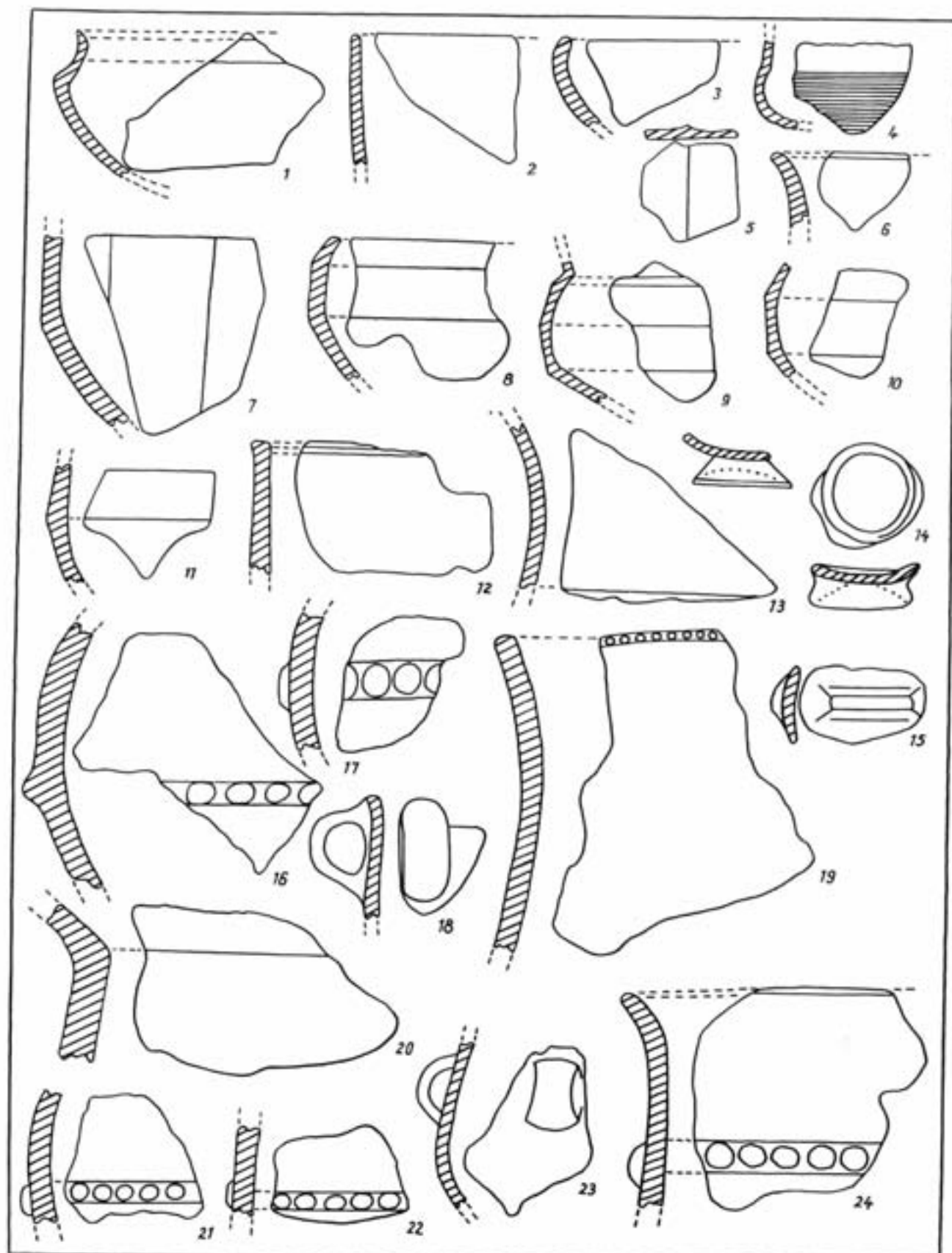

15. tábla. Budapest (III)-Harrer Pál u. 1:2
II. fázis

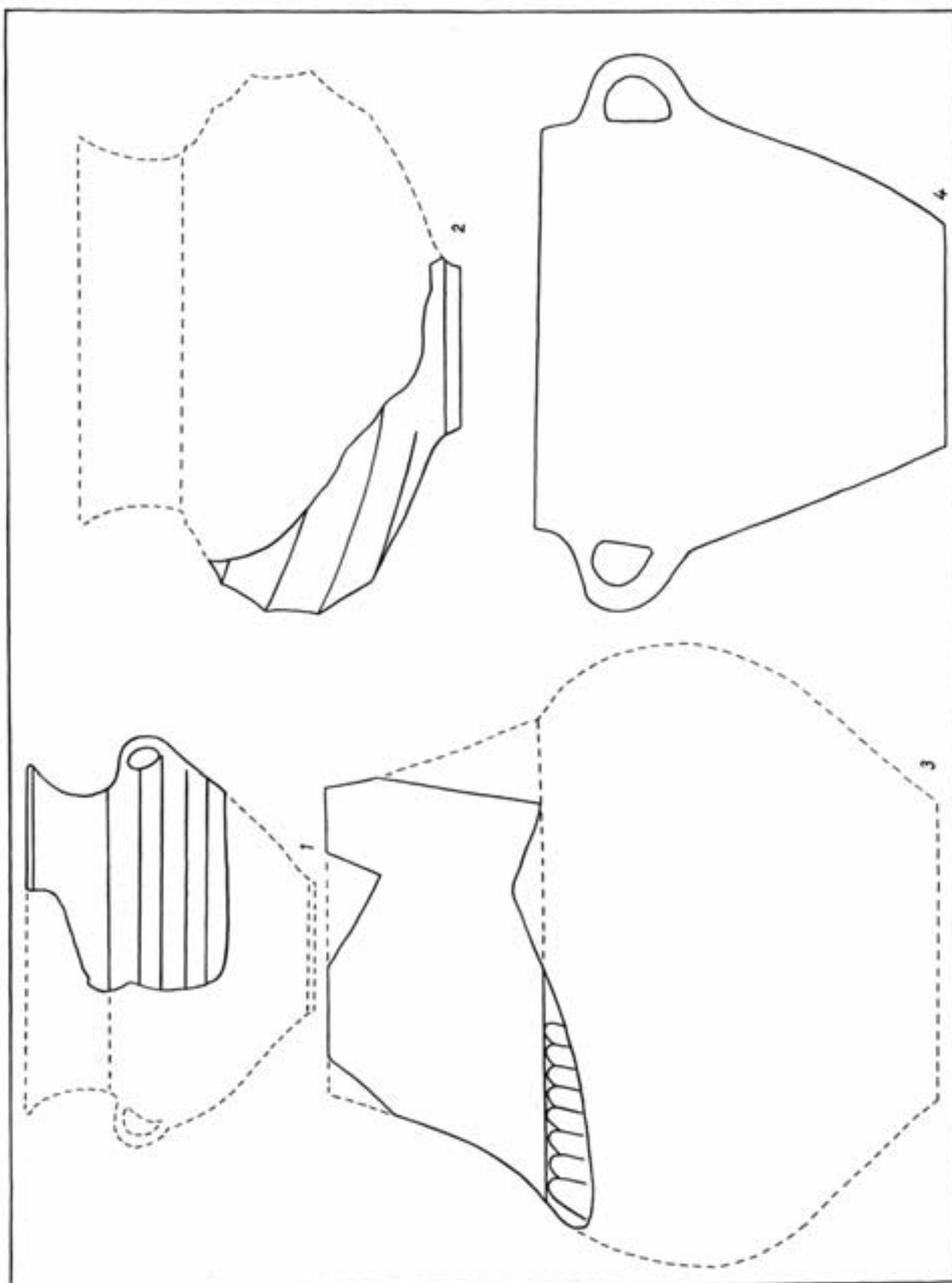
16. tábla. Budapest (III)-Harrer Pál u. 1:2
II. fázis

17. tábla. Budapest (III)-Harrer Pál u. 1:2

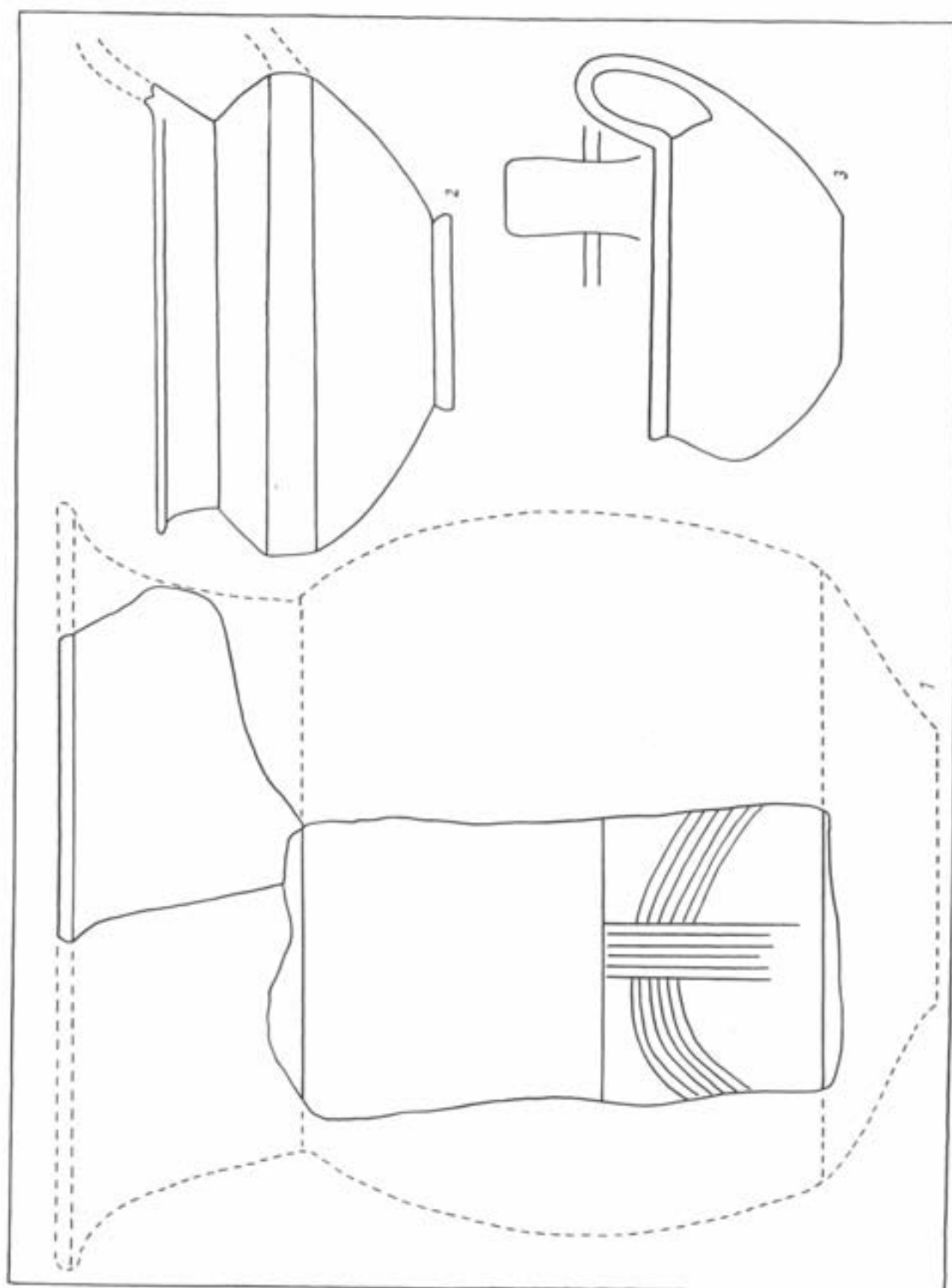
II. fázis

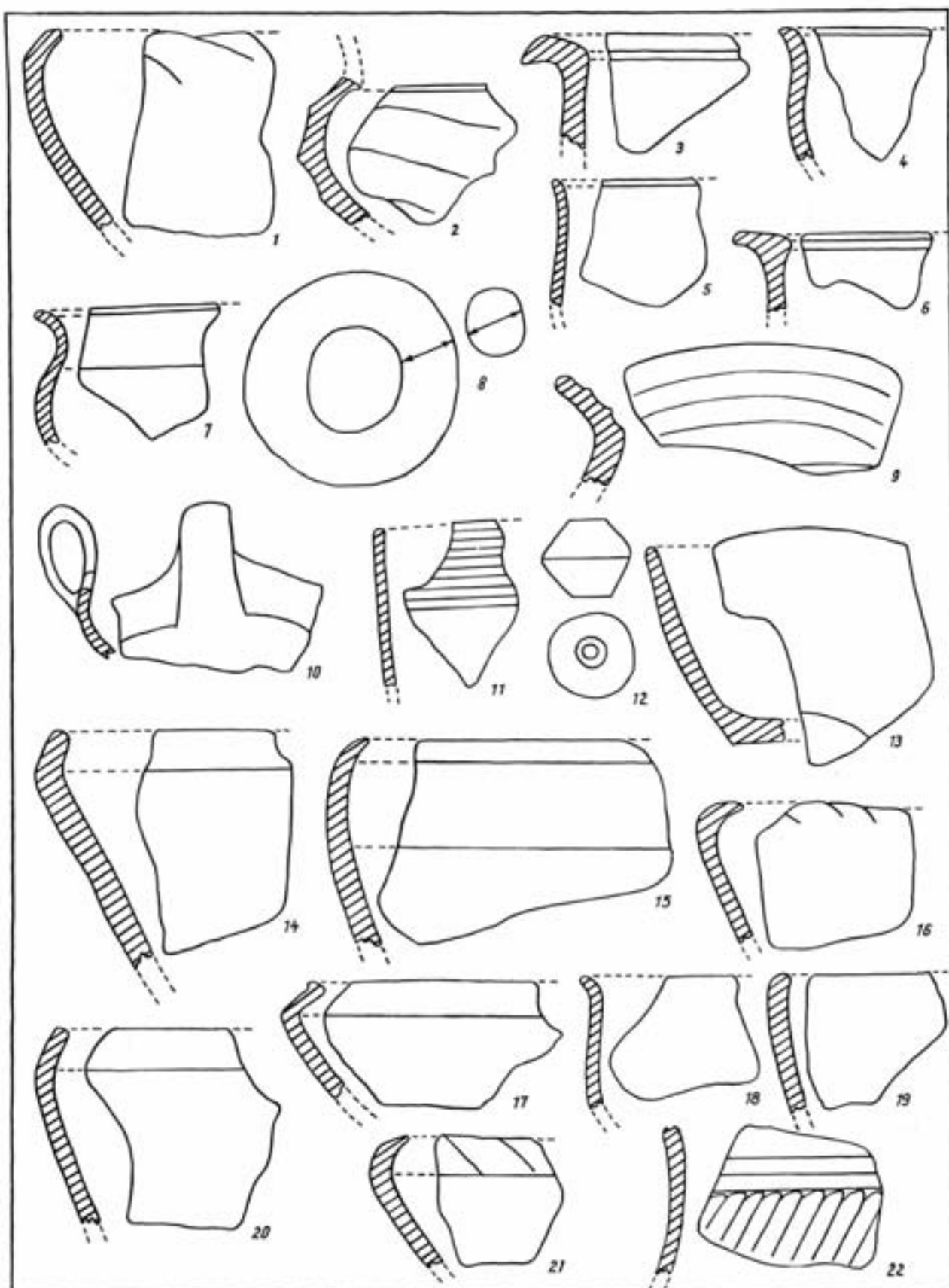
18. tábla. Budapest (III)-Harrer Pál u. 1:2

II. fázis

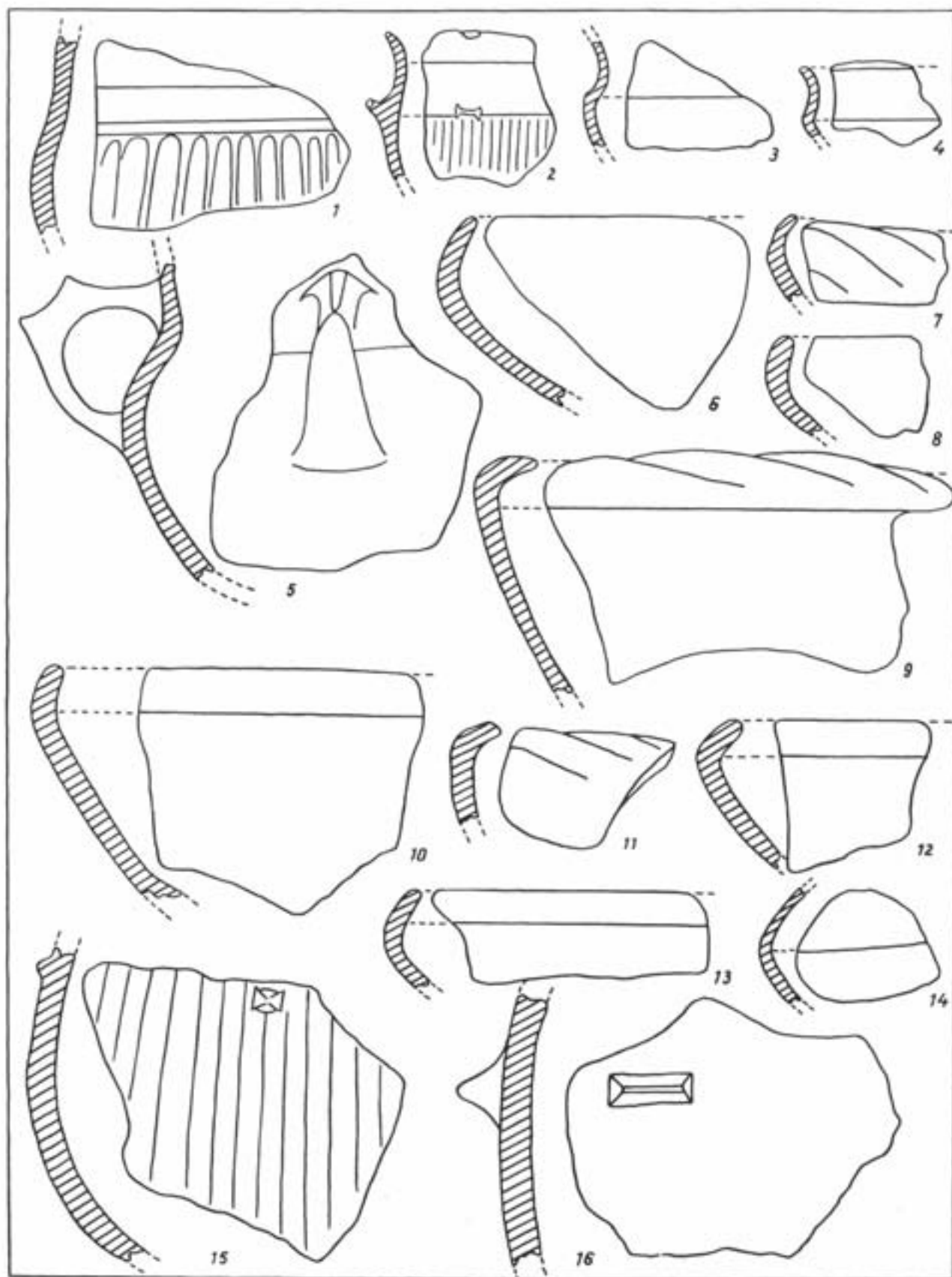

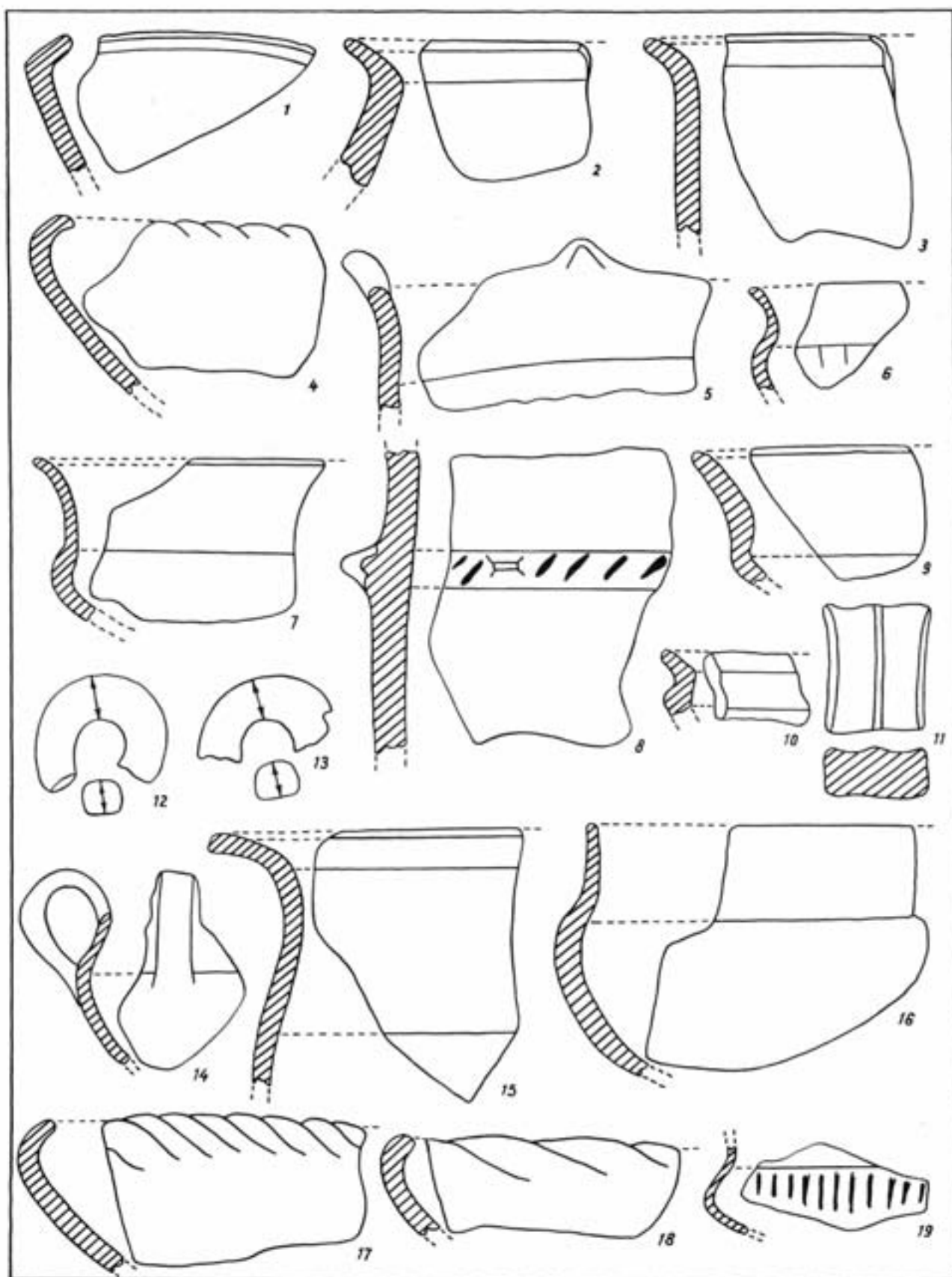
19. tábla, 1: Budapest (XIV)-Egressy u. 1:3, 2–3: Budapest (III)-Harrer P. u. 1:2
I. fázis, II. fázis

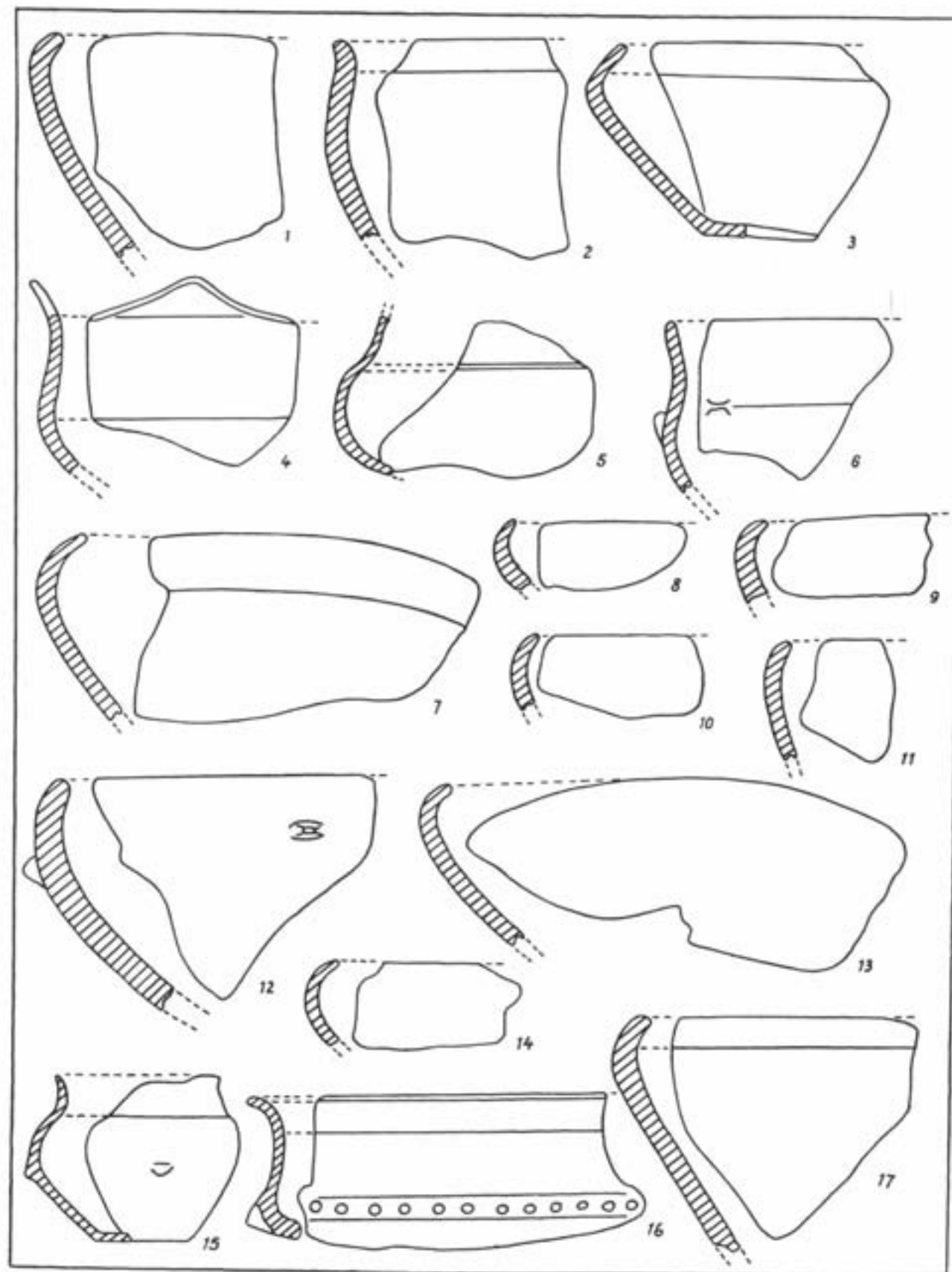
20. tábla. Budapest (III)-Békásmegyer-Vizművek 1:2
I-V. fázis

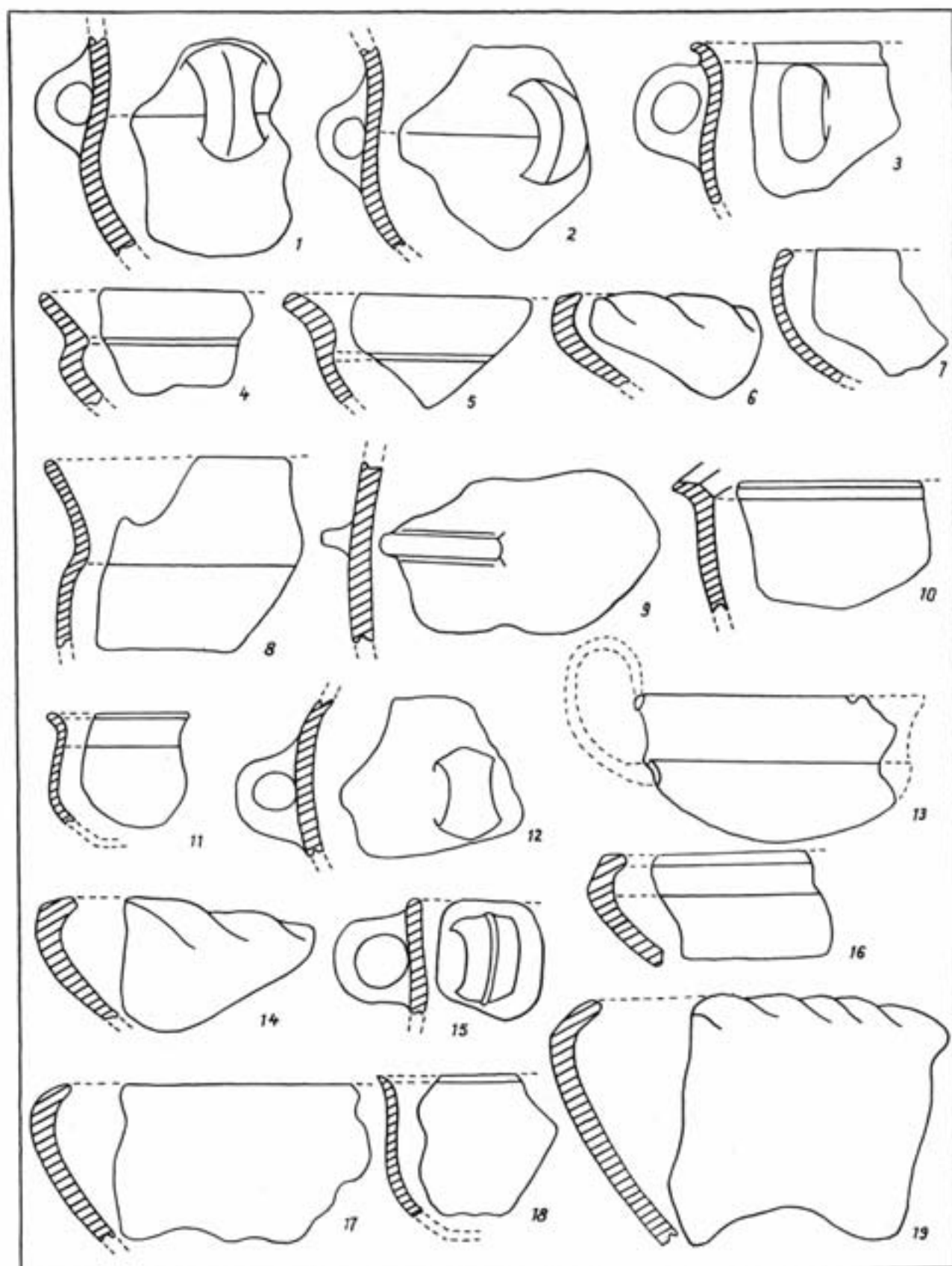
21. tábla. Budapest (III)-Békásmegyer-Vízművek 1:2
I-V. fázis

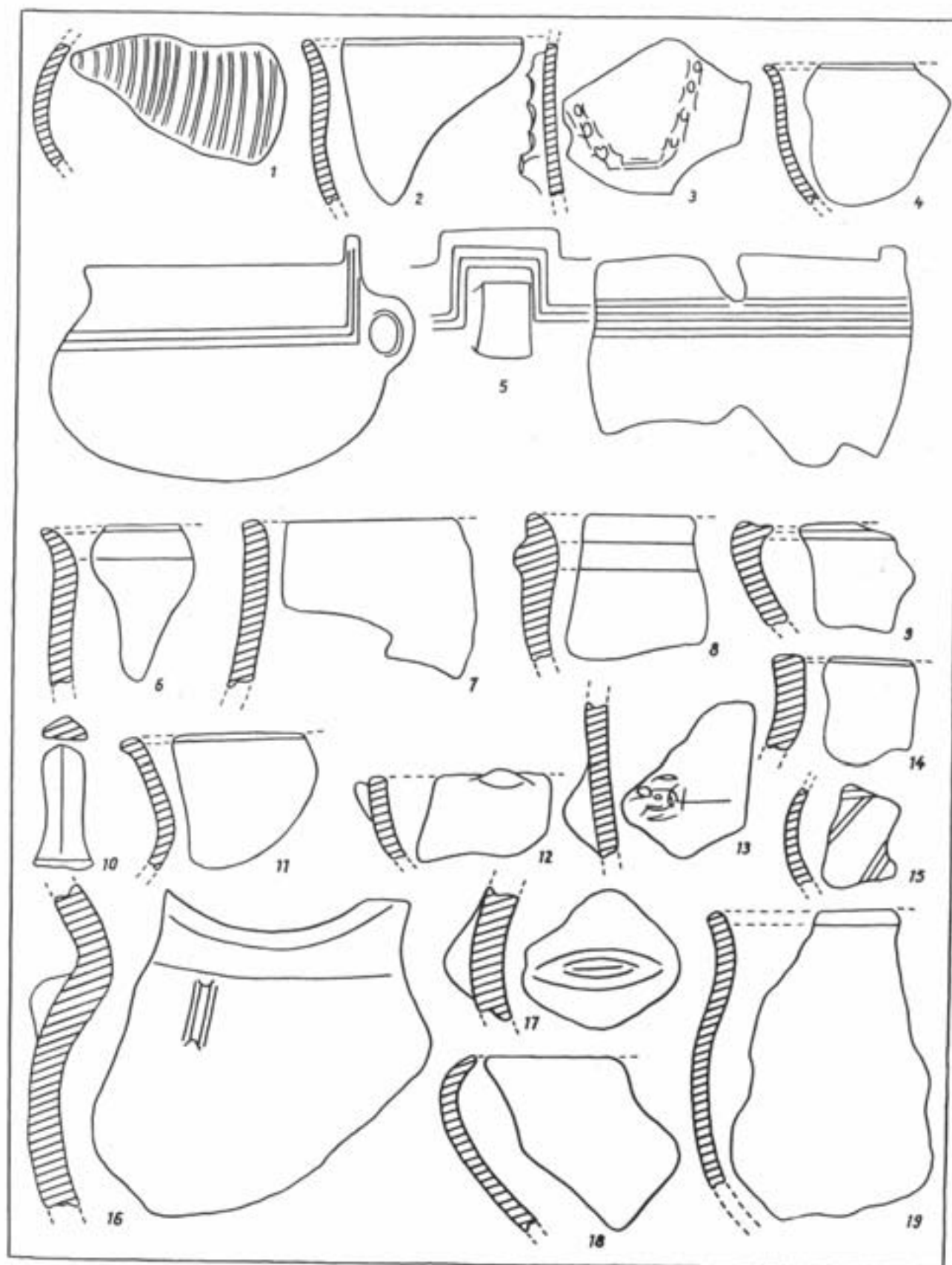
22. tábla. Budapest (III)-Békásmegyer-Vízművek 1:2
I-V. fázis

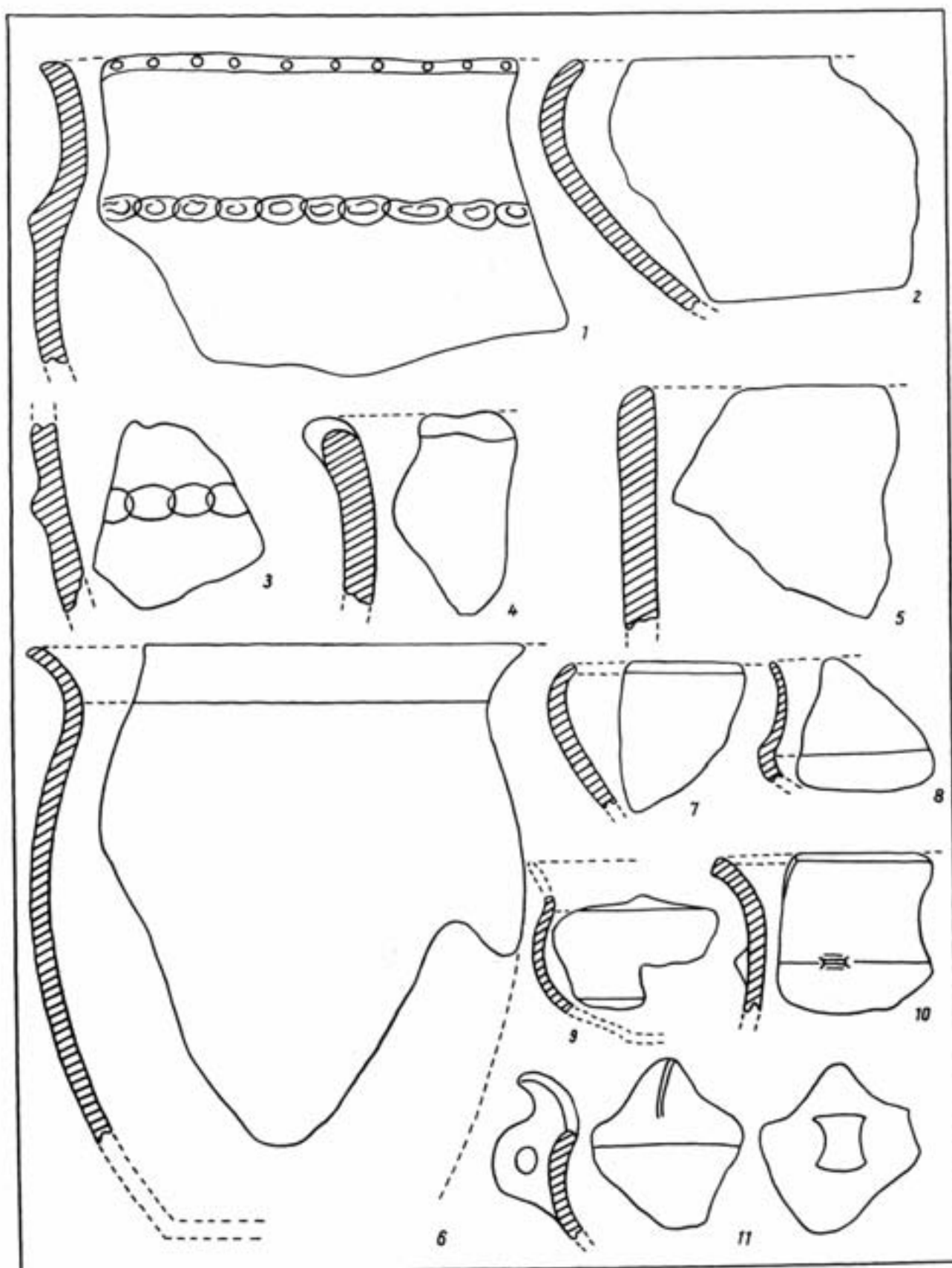
23. tábla. Budapest (III)-Békásmegyer-Vizművek 1:2
I–V. fázis

24. tábla. Budapest (III)-Békásmegyer-Vízművek 1:2
I-V. fázis

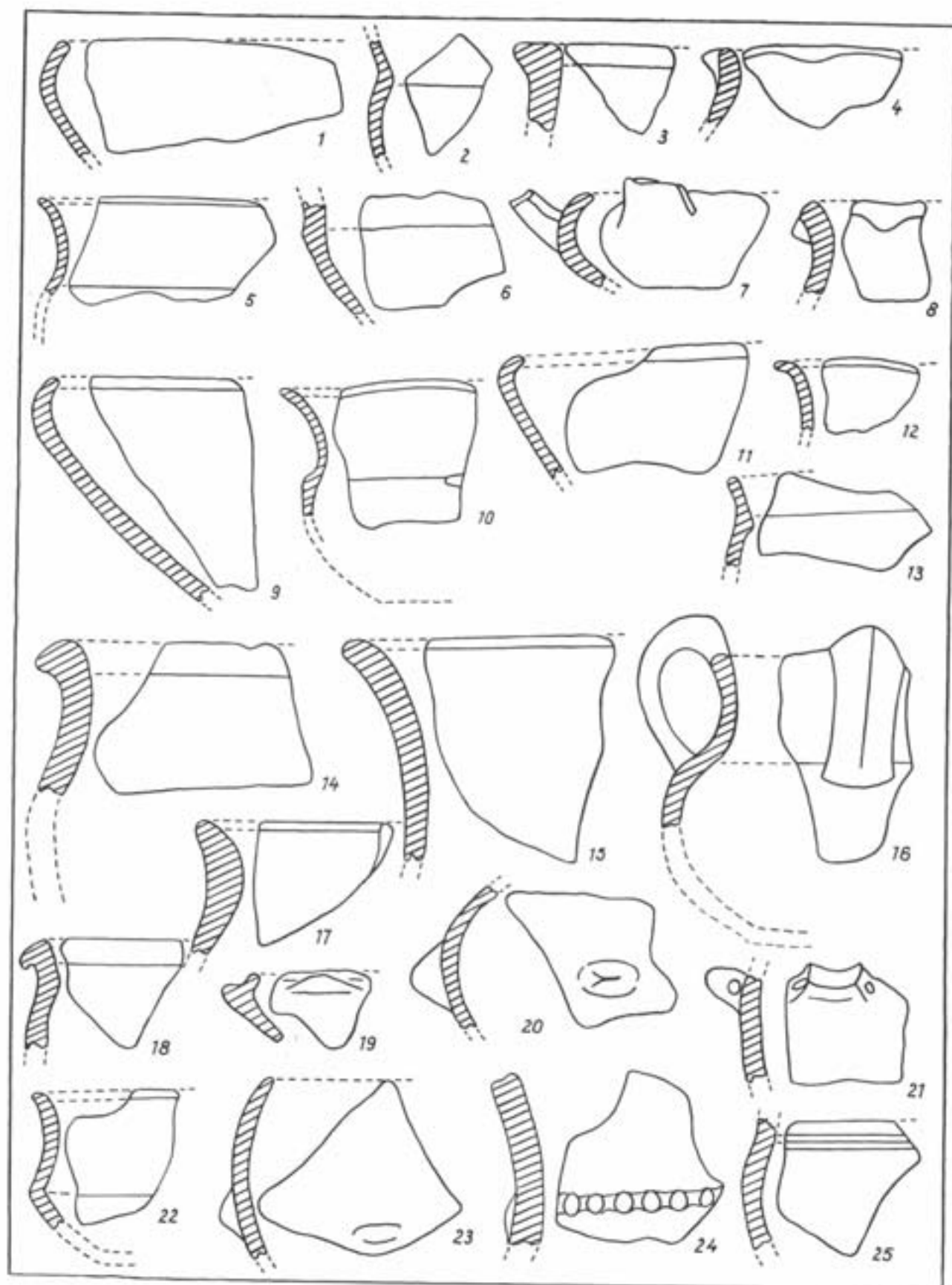

25. tábla. 1–5: Budapest (III)-Békásmegyer-Vízművek, 6–19: Budapest (XIV)-Egressy u. 1:2
I–V. fázis, I. fázis

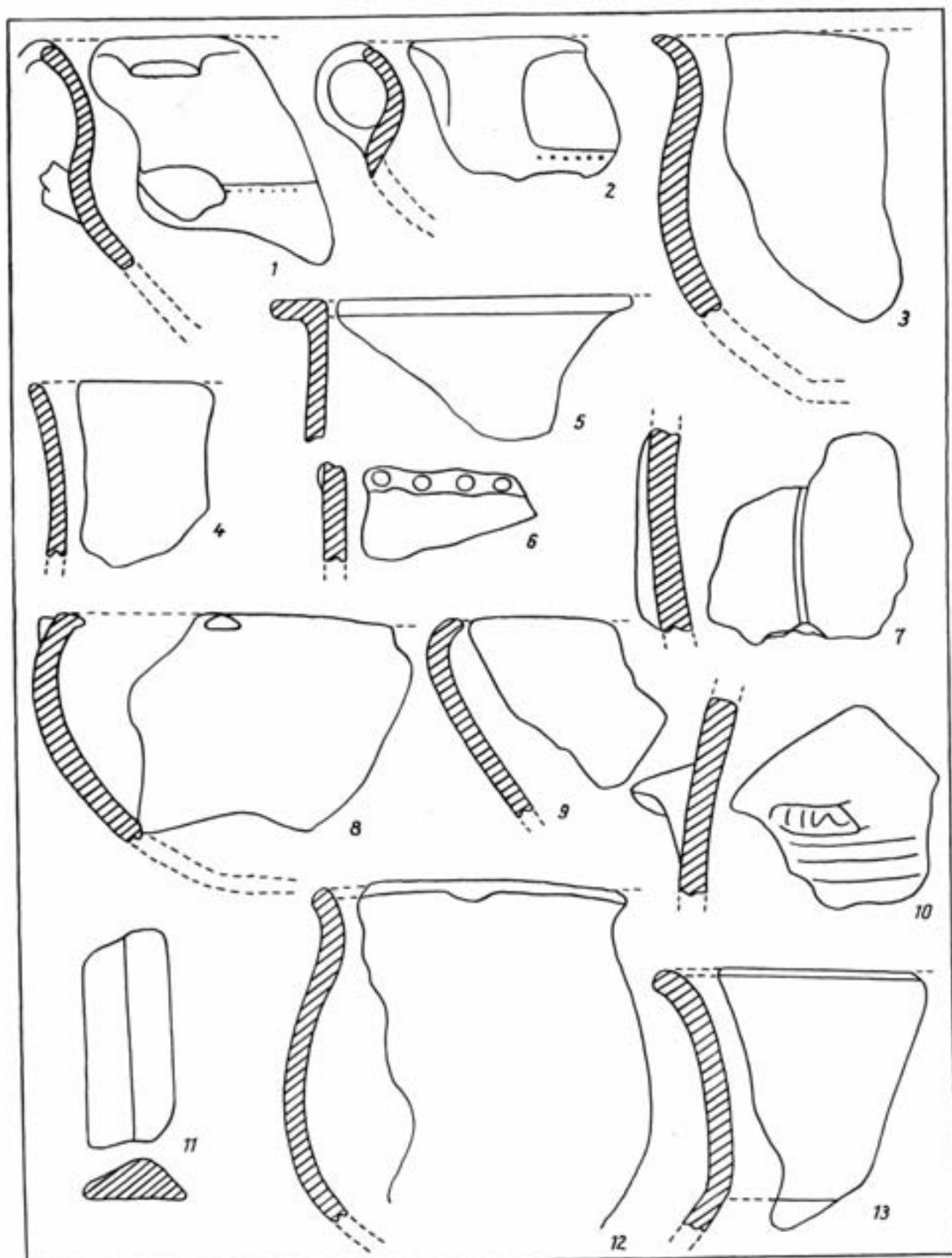

26. tábla. Budapest (XIV)-Egressy u. 1:2
I. fázis

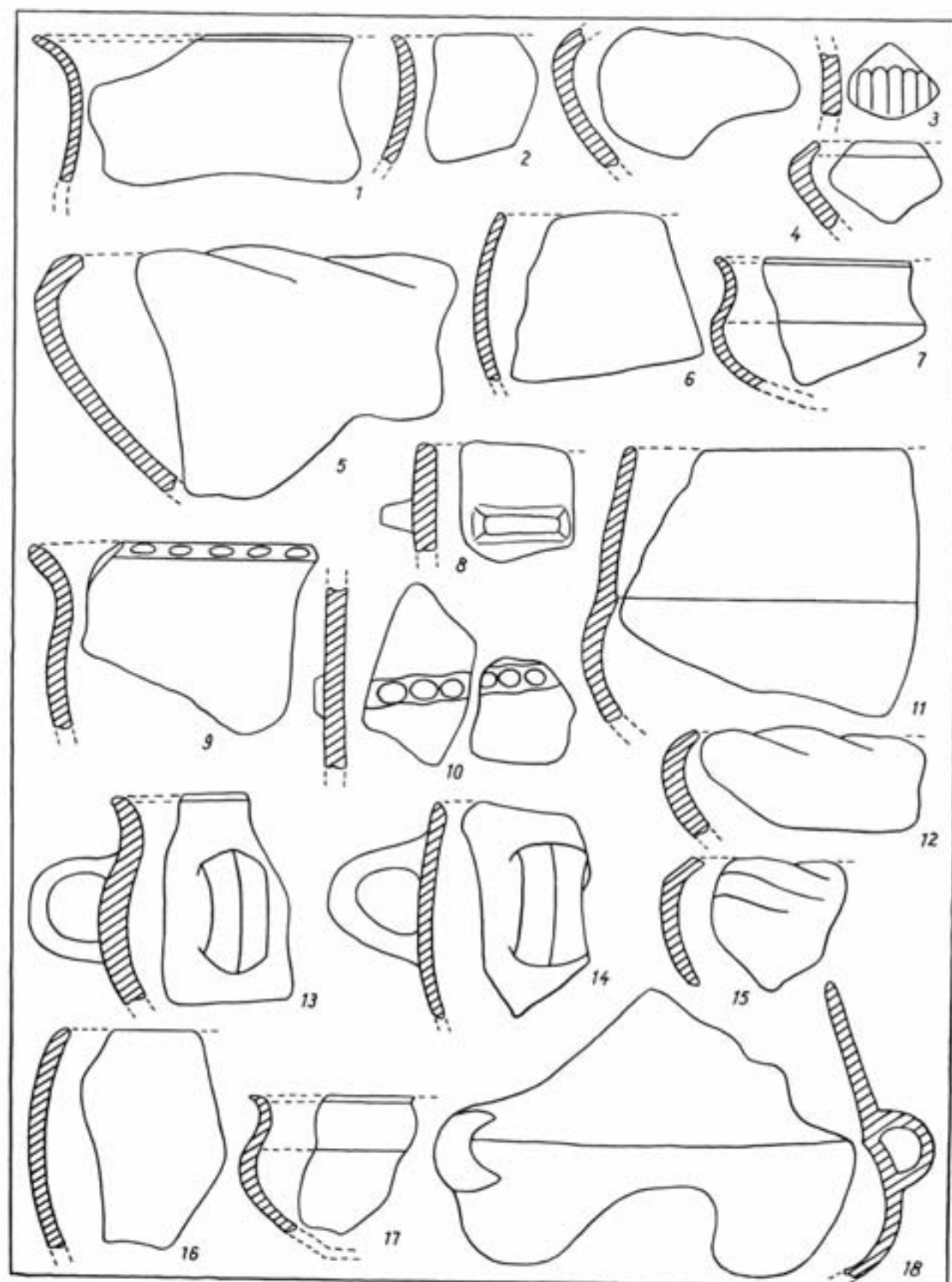

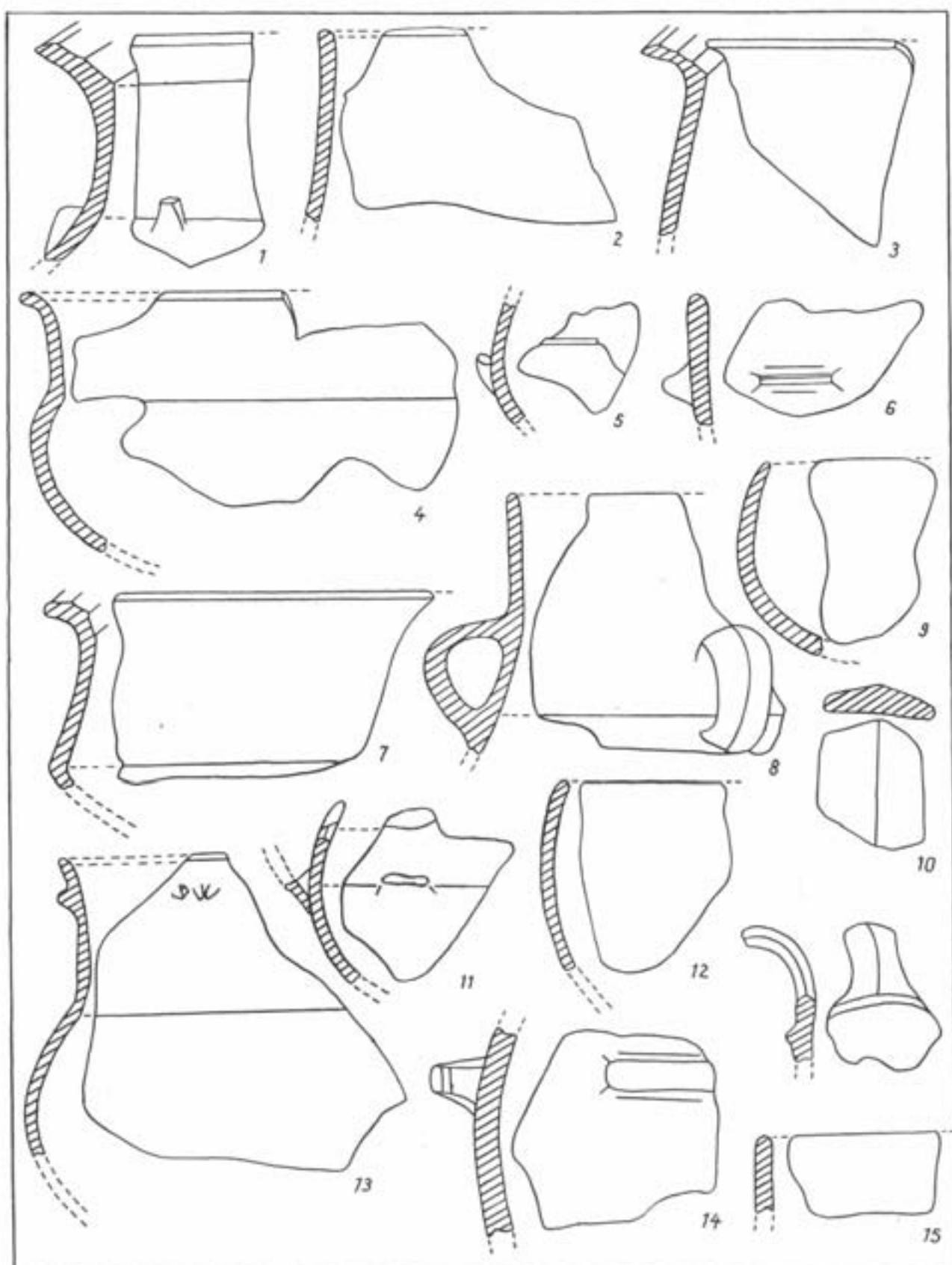
27. tábla. Budapest (XIV)-Egressy u. 1:2
I. fázis

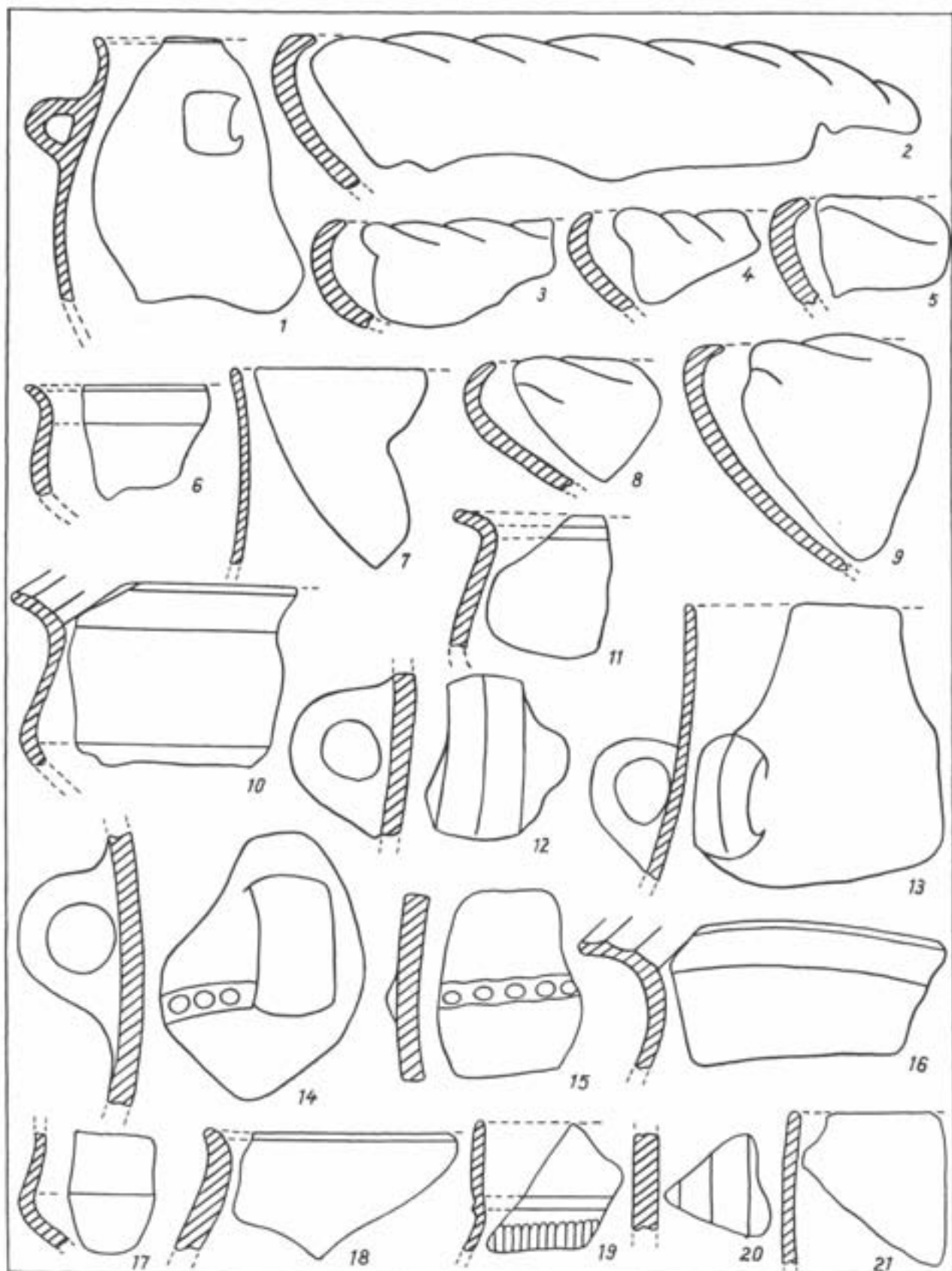
28. tábla. Budapest (XIV)-Egressy u. 1:2
I. fázis

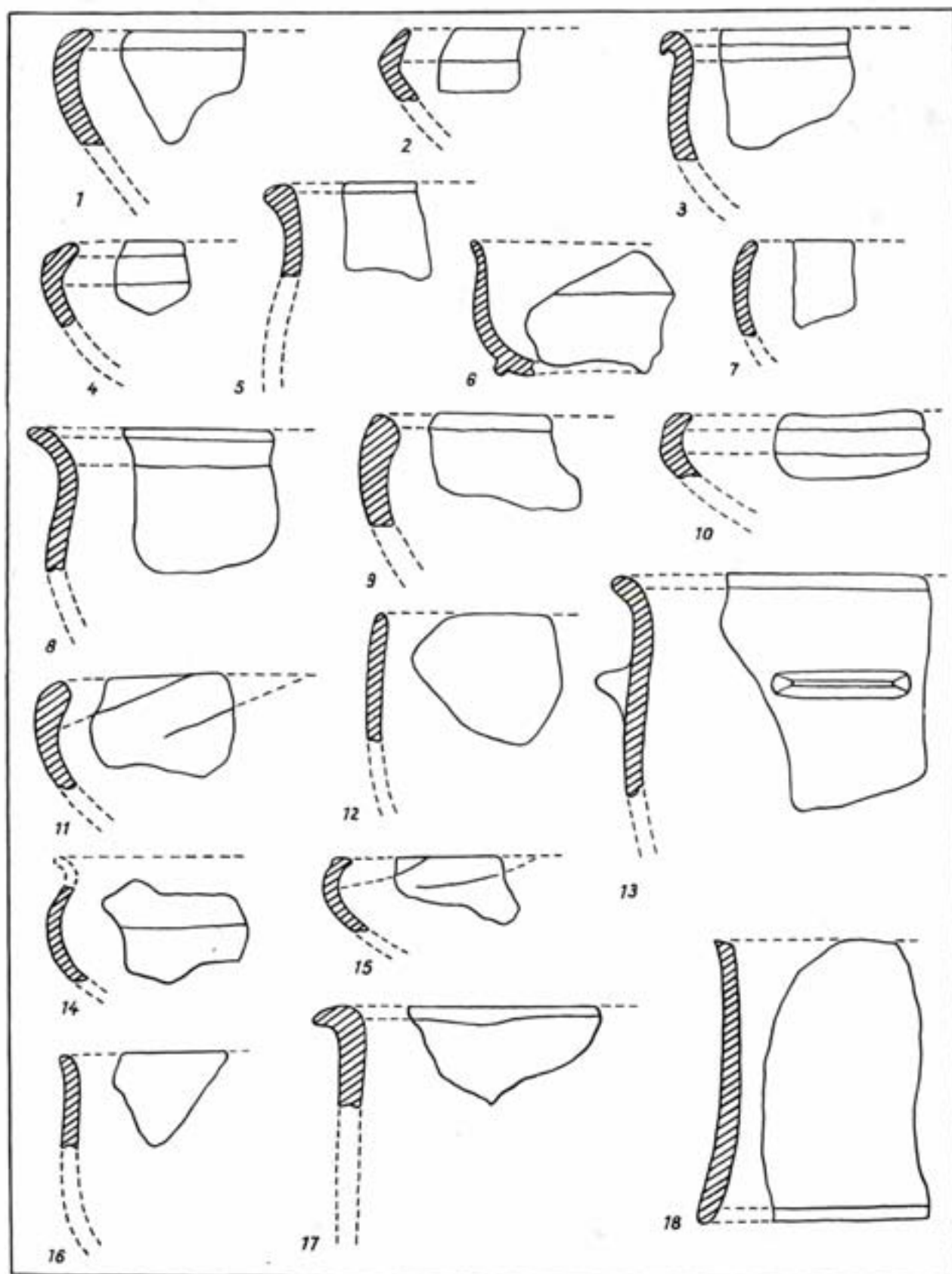
29. tábla. Budapest (XI)-Sztregova u. 1:2
III-IV. fázis

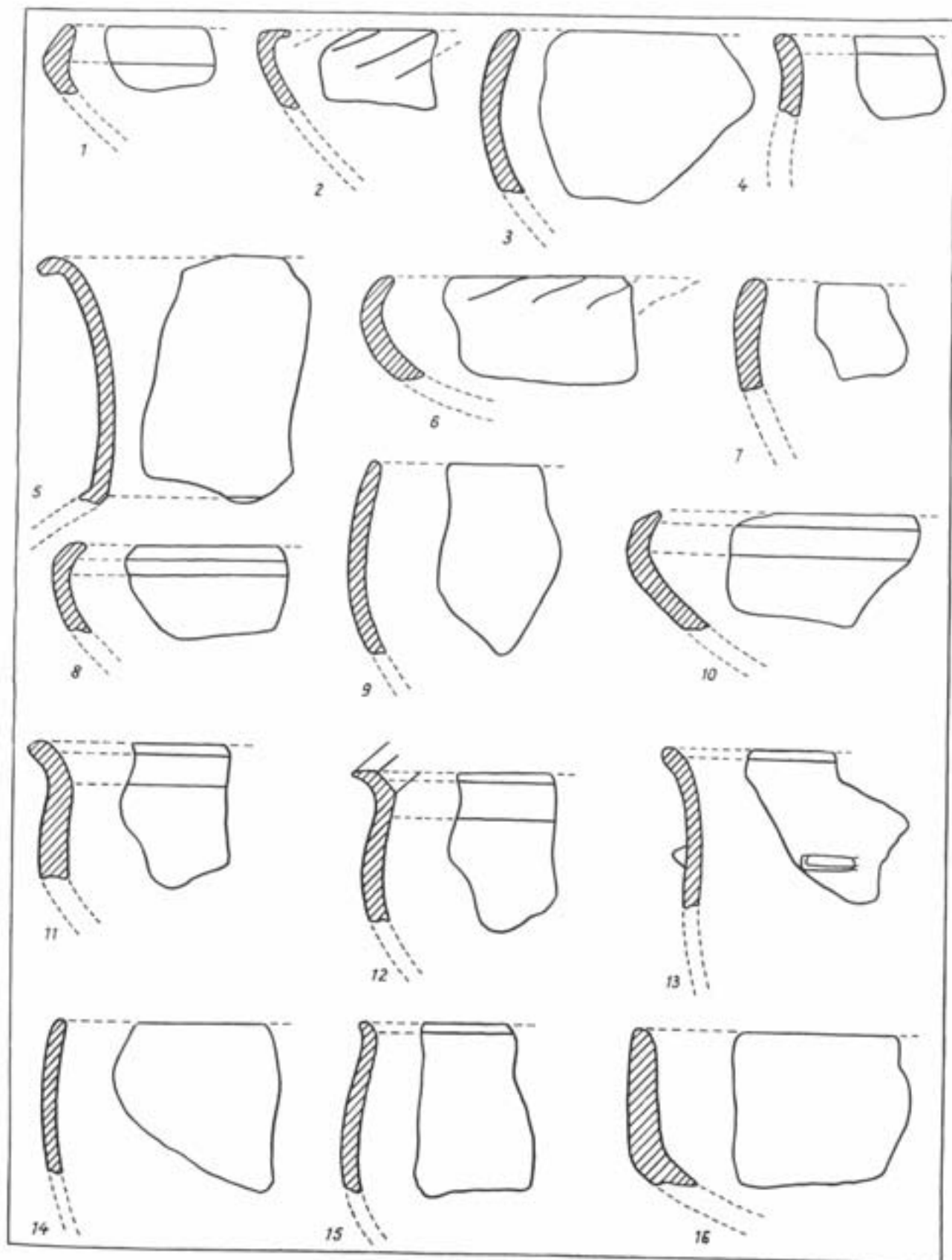
30. tábla. Budapest (XI)-Sztregova u. 1:2
III-IV. fázis

31. tábla. Budapest (XI)-Sztregova u. 1:2
III-IV. fázis

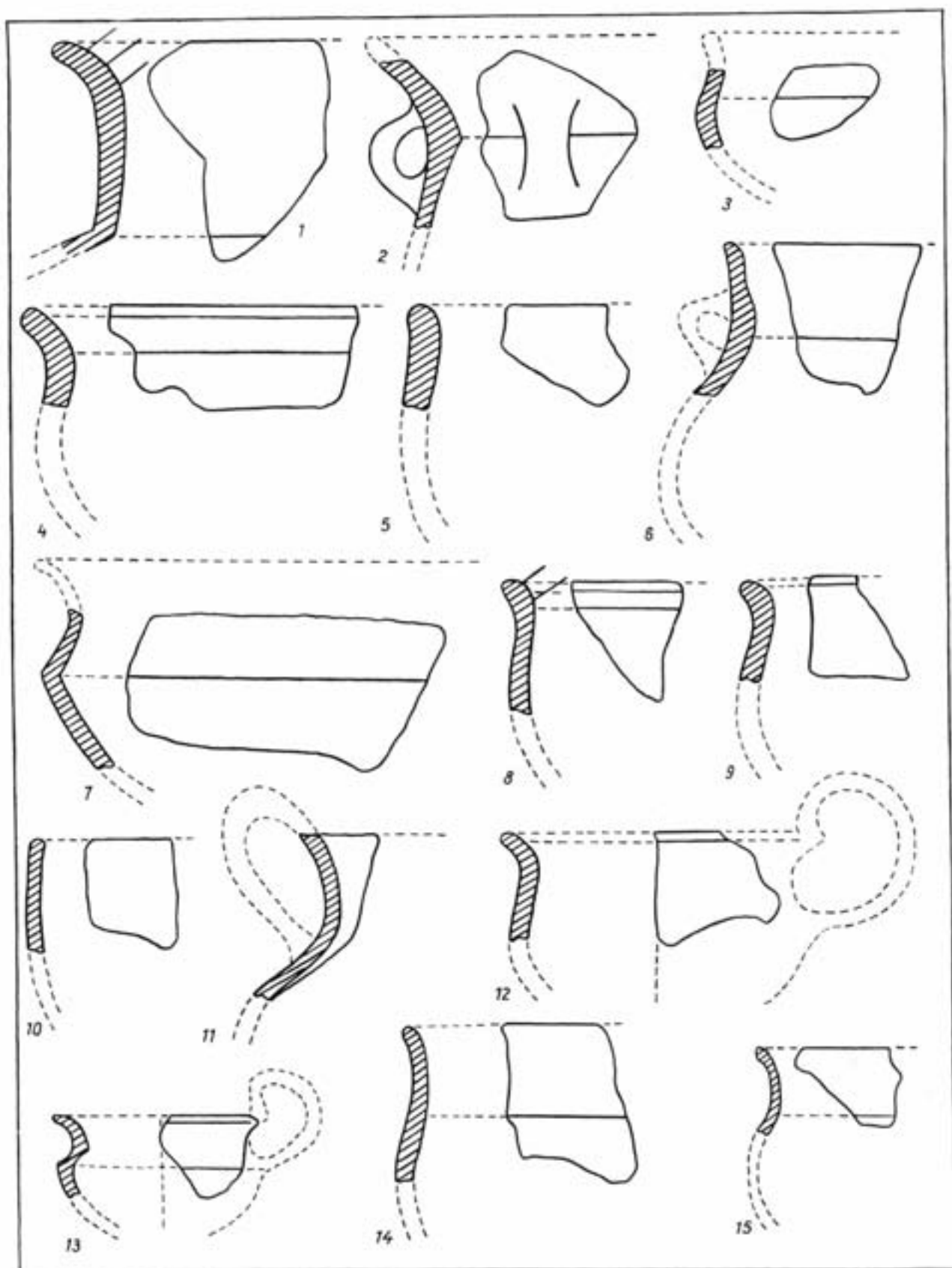

32. tábla. Budapest (IV)-Káposztásmegyer 1:2
III–IV. fázis

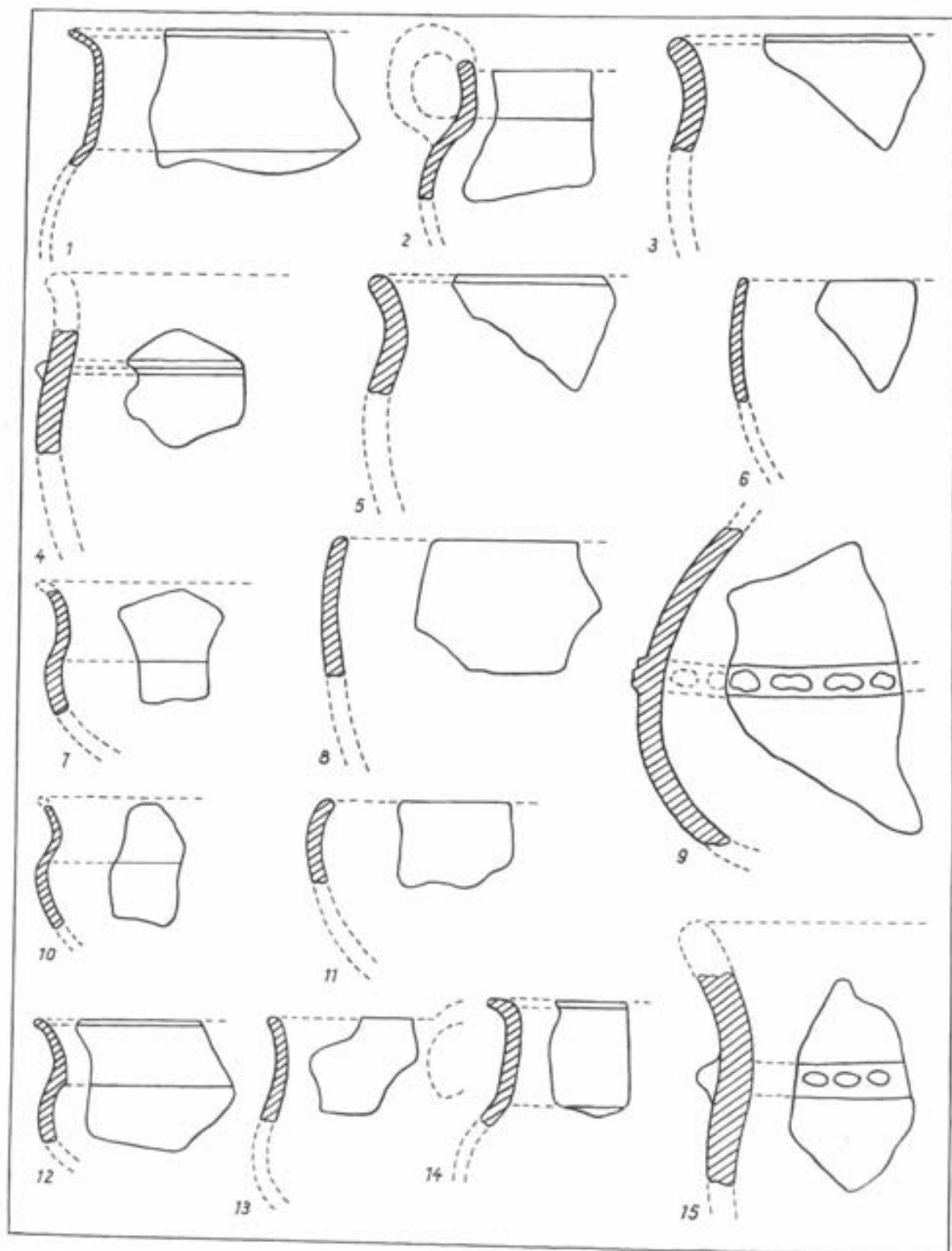
33. tábla. Budapest (IV)-Káposztásmegyer 1:2
III-IV. fázis

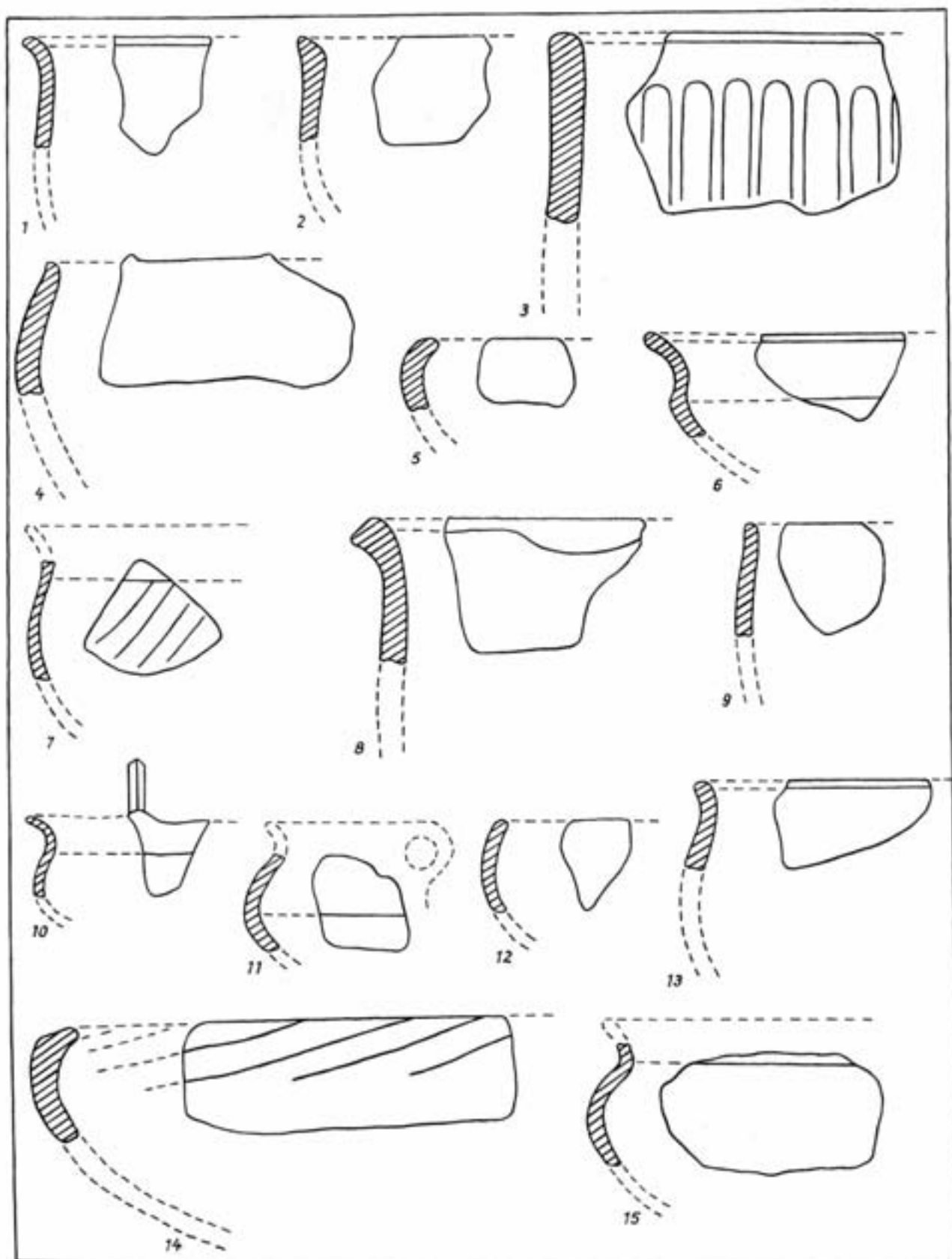

34. tábla. Budapest (IV)-Káposztásmegyer 1:2
III-IV. fázis

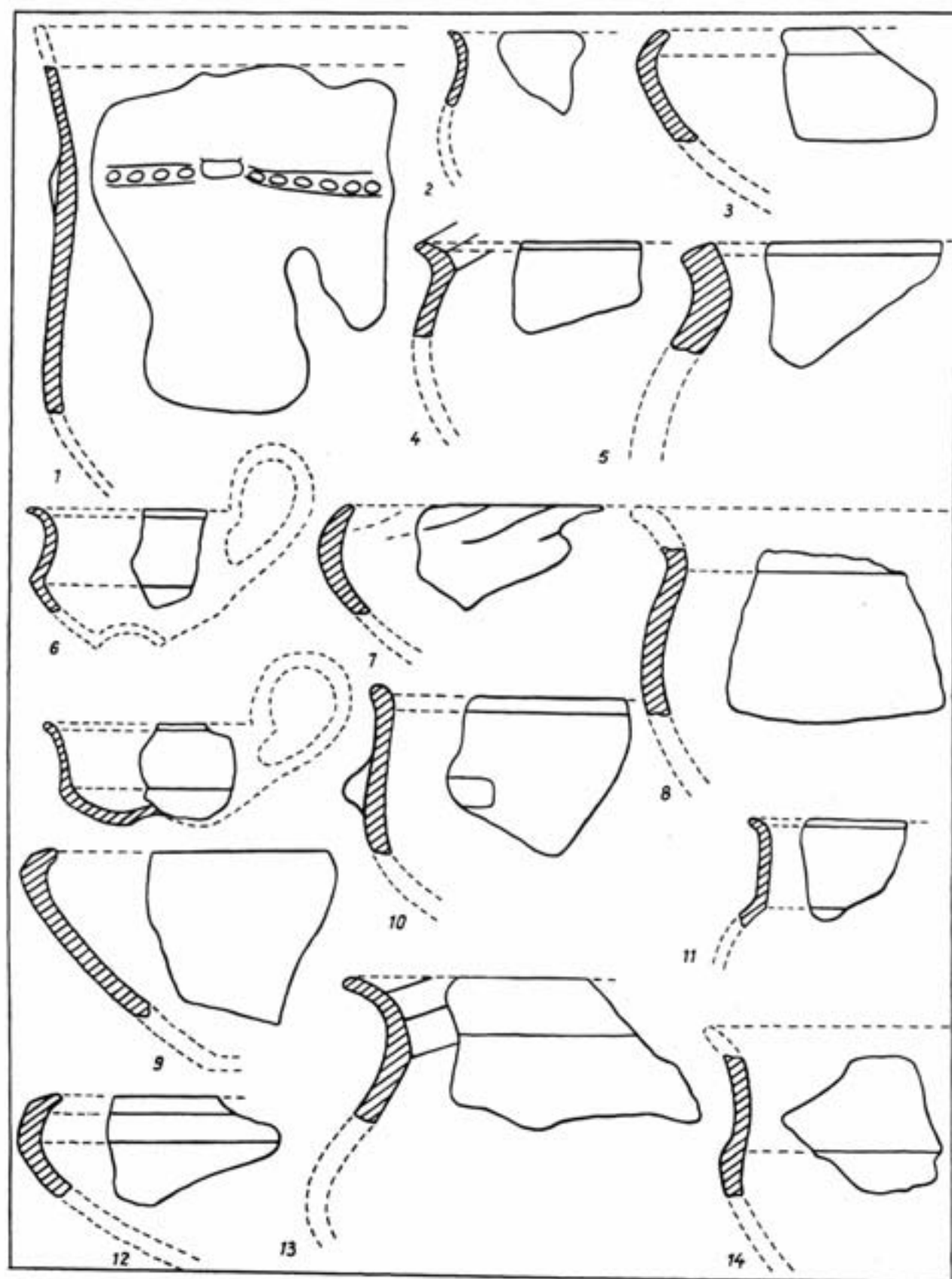

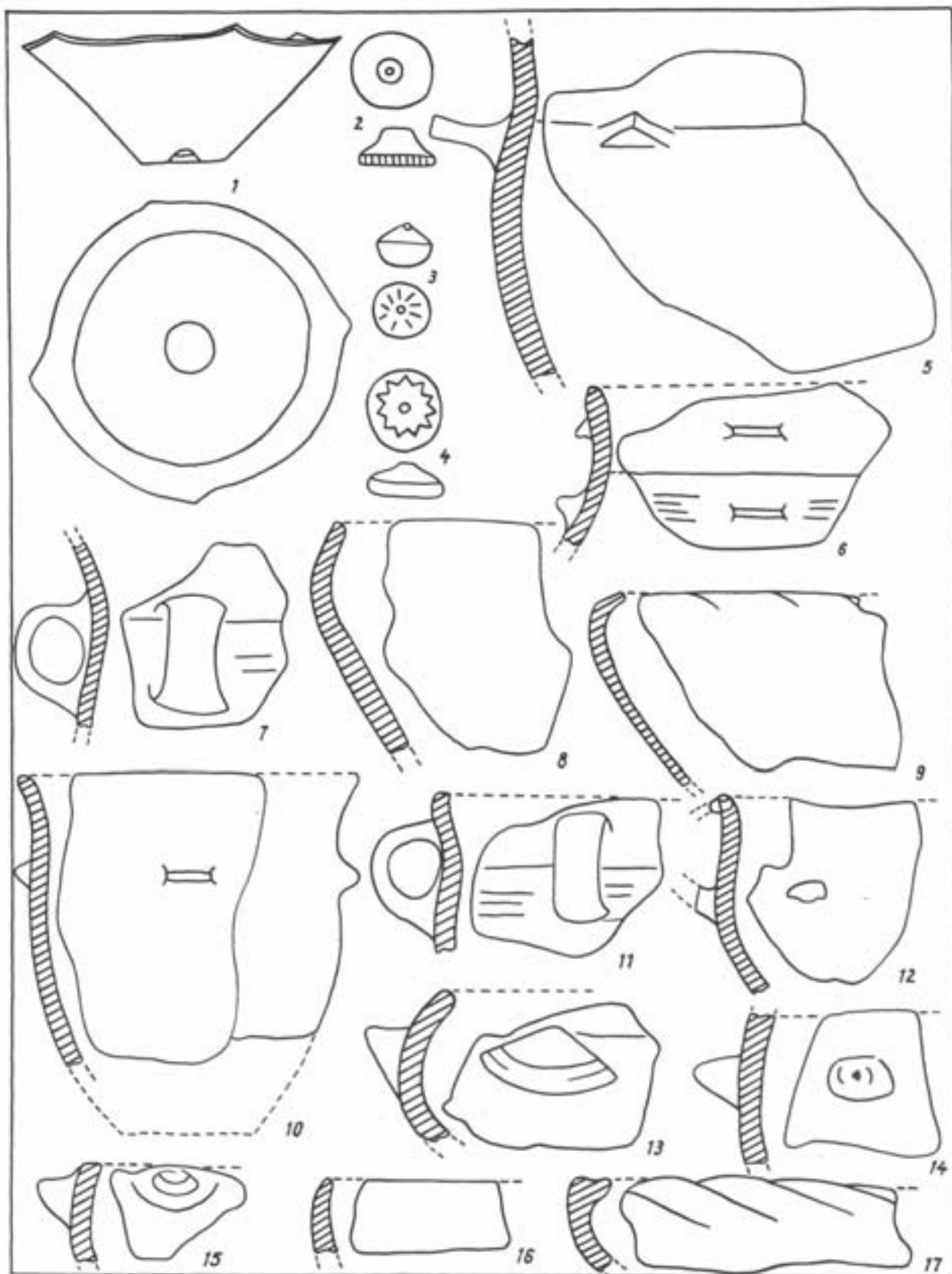
35. tábla. Budapest (IV)-Káposztásmegyer 1:2
III-IV. fázis

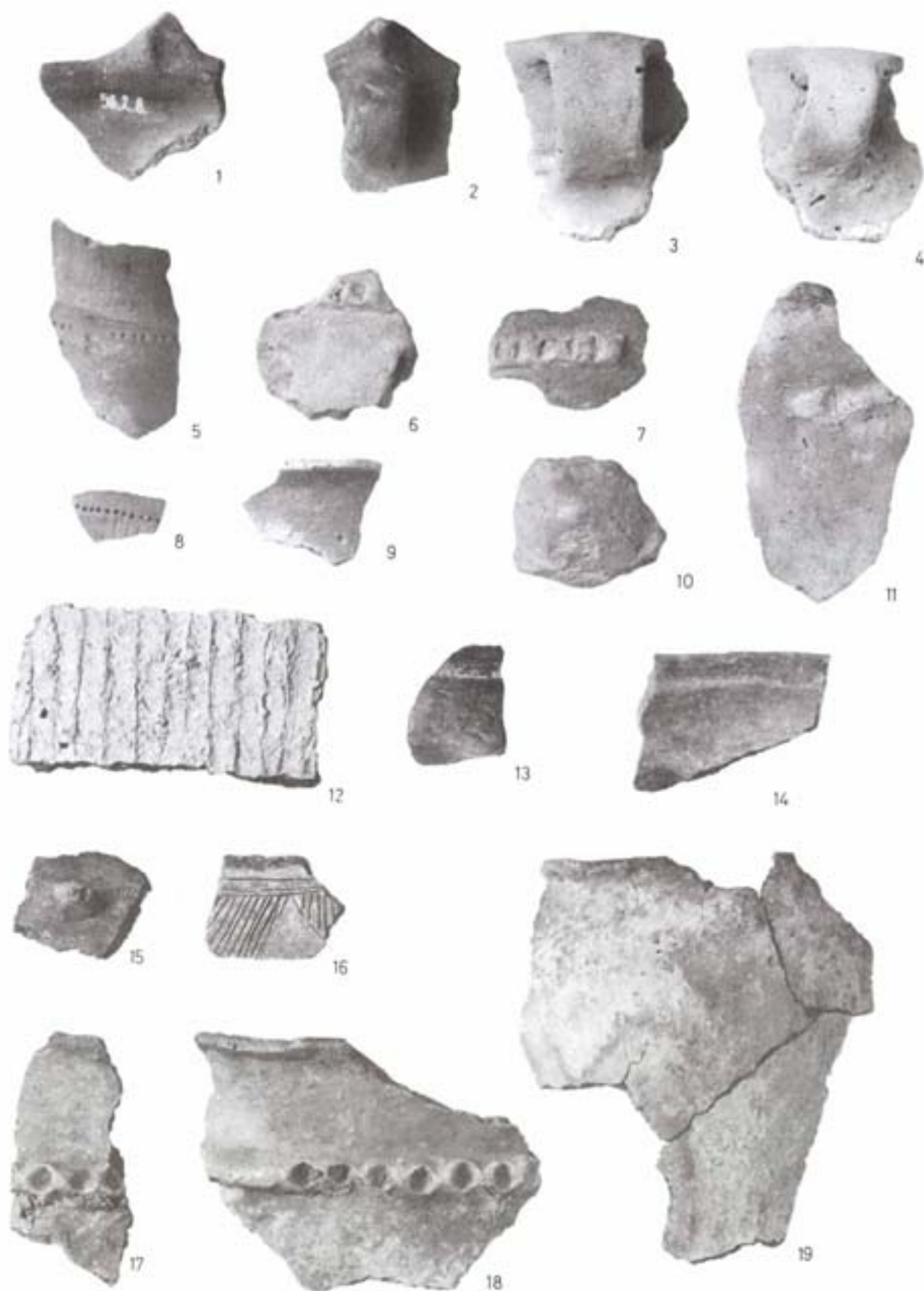
36. tábla. Budapest (IV)-Káposztásmegyér 1:2
III-IV. fázis

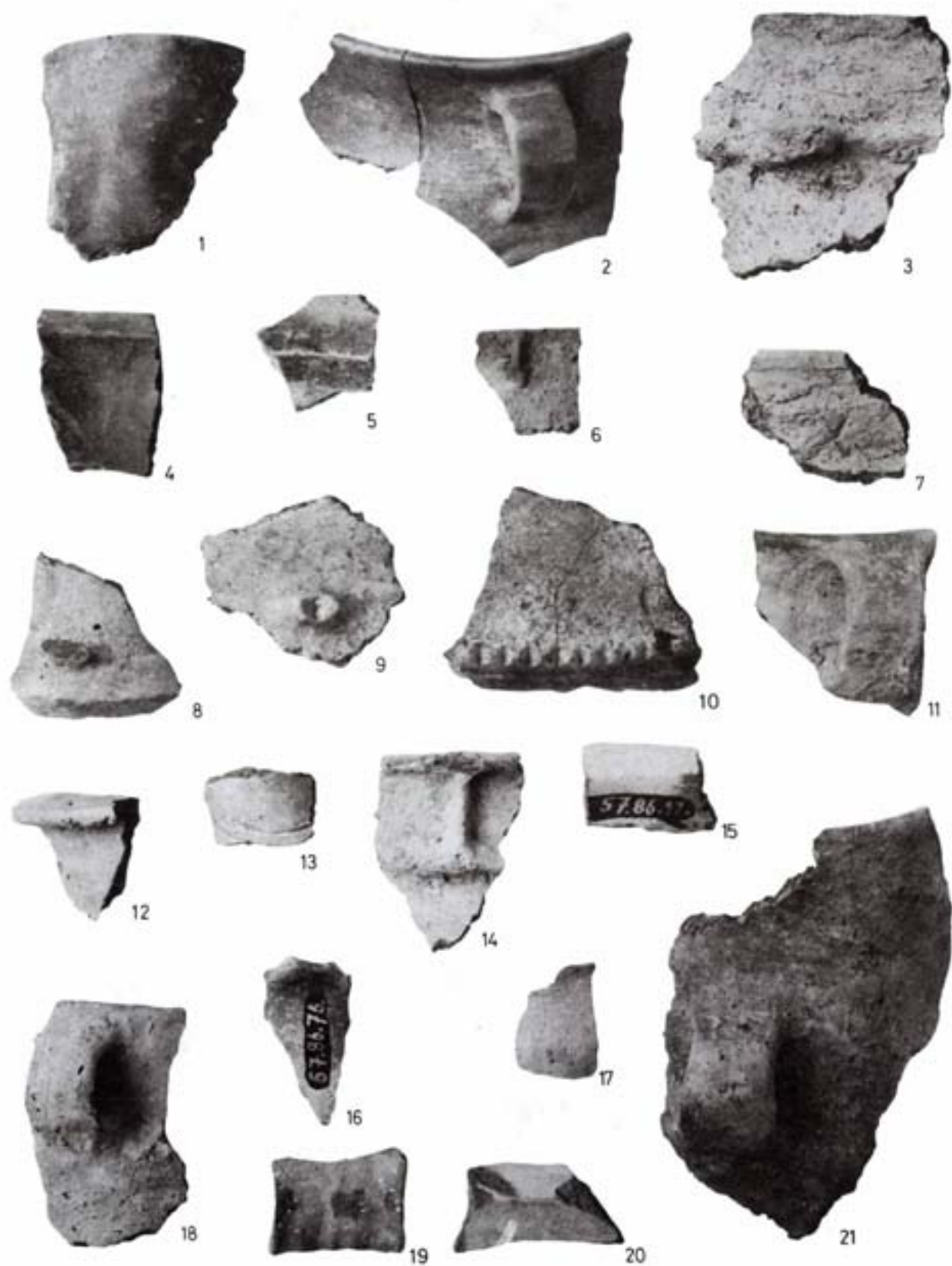
37. tábla. Budapest (IV)-Káposztásmegyer 1:2
III-IV. fázis

38. tábla. Budapest (XXI)-Csepel-Szabadkikötő 1:2
V. fázis

39. tábla. 1–11: Aszód-Domonyvölgy, 12–19: Soltvadkert 1:2
Későhalomsíros kor – I. fázis

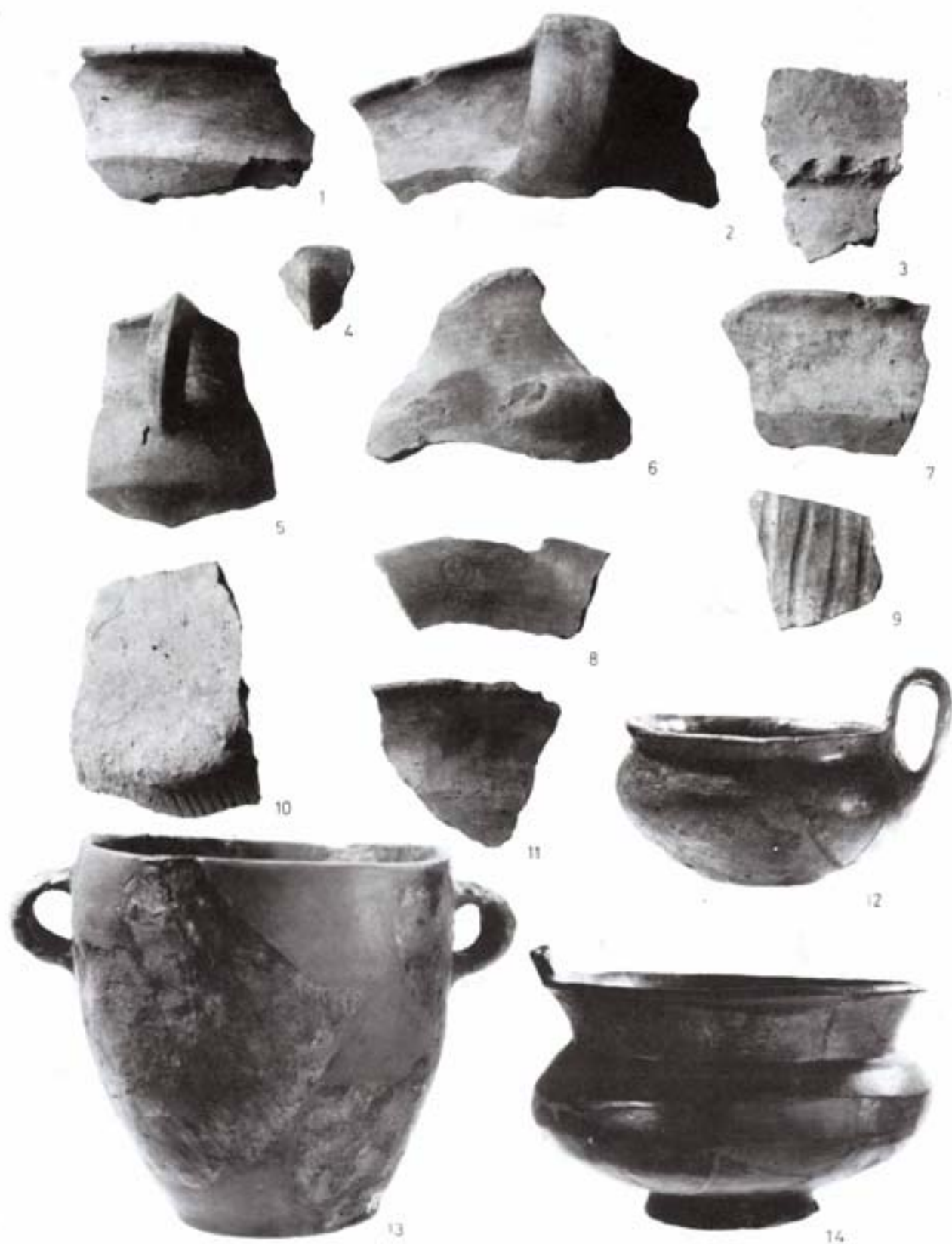

40. tábla. Soltvadkert 1:2
Későhalomsíros kor – I. fázis

41. tábla, Soltvadkert 1:2
Későhalomsíros kor – I. fázis

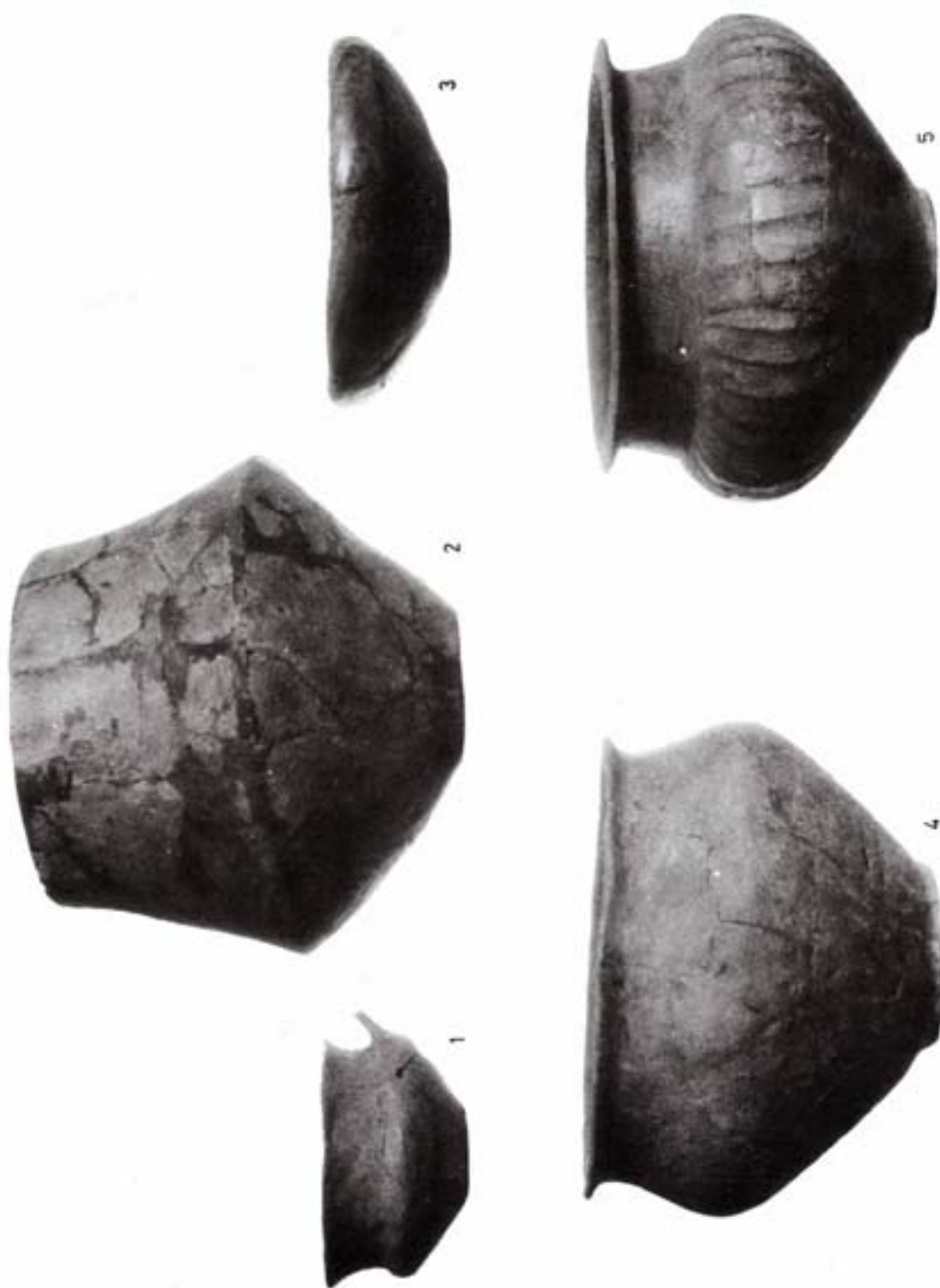

42. tábla. 1–11: Balatonendréd, 12–14: Budapest (III)-Harrer P. u. 1:2
I. fázis, II. fázis

43. tábla. Celldömölk-Sághegy (temető) Kb. 1:4
III. fázis

44. tábla. Celldömölk-Sághegy (temető) Kb. 1:4
III. fázis

45. tábla. Celldömölk-Sághegy (temető) Kb. 1:4
III. fázis

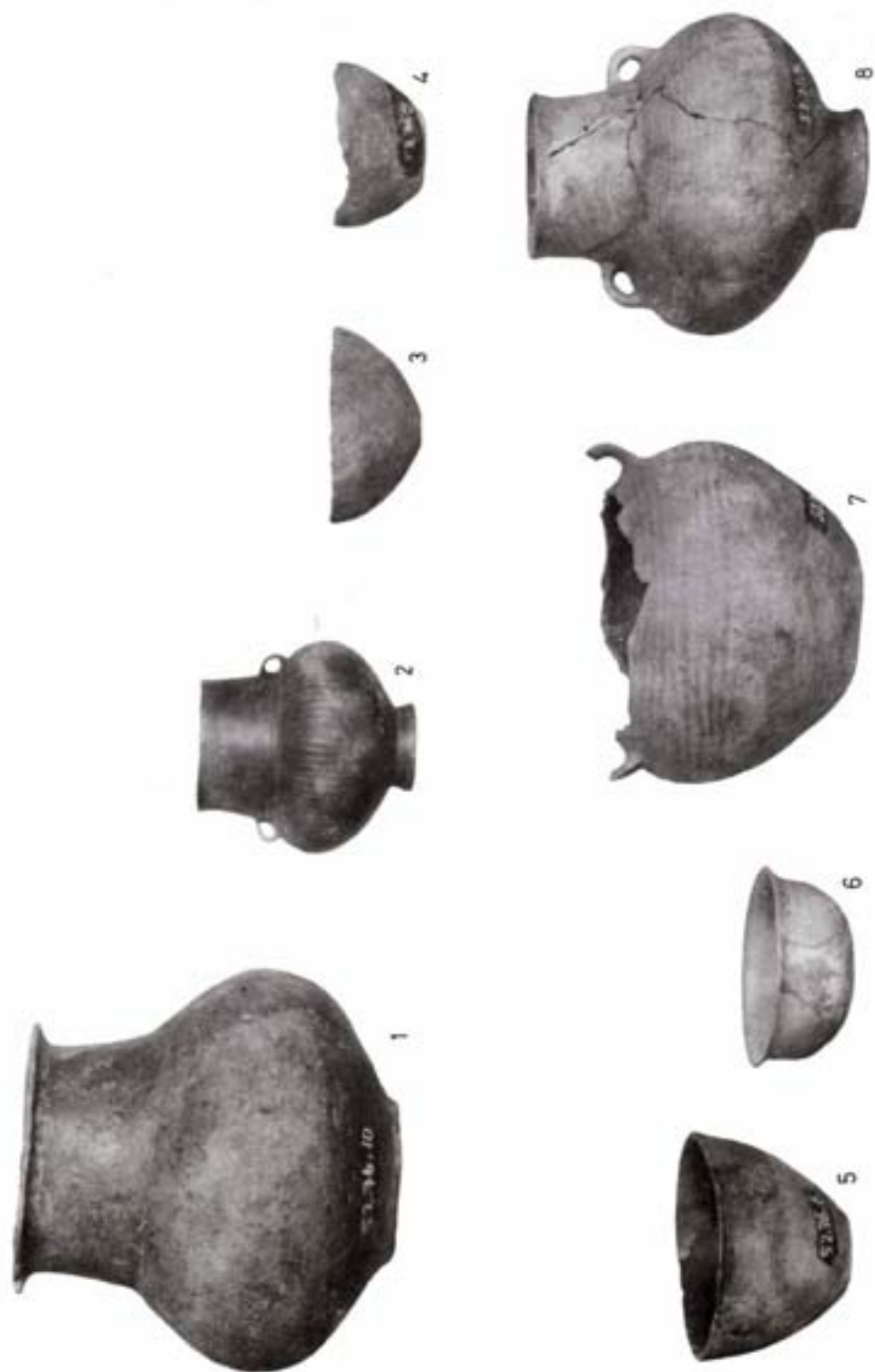
46. tábla, Celldömölk-Sághegy (temető) Kb. 1:4
III. fázis

48. tábla. Szada-Nagy S. földje 1:3
IV. fázis (Vál I–II)

49. tábla. Szada (1: Szada-Diósor, 2–3; 7–8: Szada-Bali föld, 4–6: Szada határa)) 1:3
IV. fázis (Vál I–II)

50. tábla. 1–6, 8: Budapest (III)-Békásmegyer-Vízművek, 7: Budapest (XI)-Budafoki u. (Április 4 Gépgyár) 1:2
1: I. fázis, 2–8: IV. fázis

51. tábla: 1, 5–6: Budakalász-Dunapart, 2–4: Budapest (III)-Békásmegyer 1:2, 5 = 1:3
III–IV. fázis (Vál I)

1

2

3

4

52. tábla. Budapest (XXI)-Csepel-Szabadkikötő 1:3
V. fázis

53. tábla. Budapest (XXI)-Csepel-Szabadkikötő 1–4 = 1:2, 5 = 1:3
V. fázis

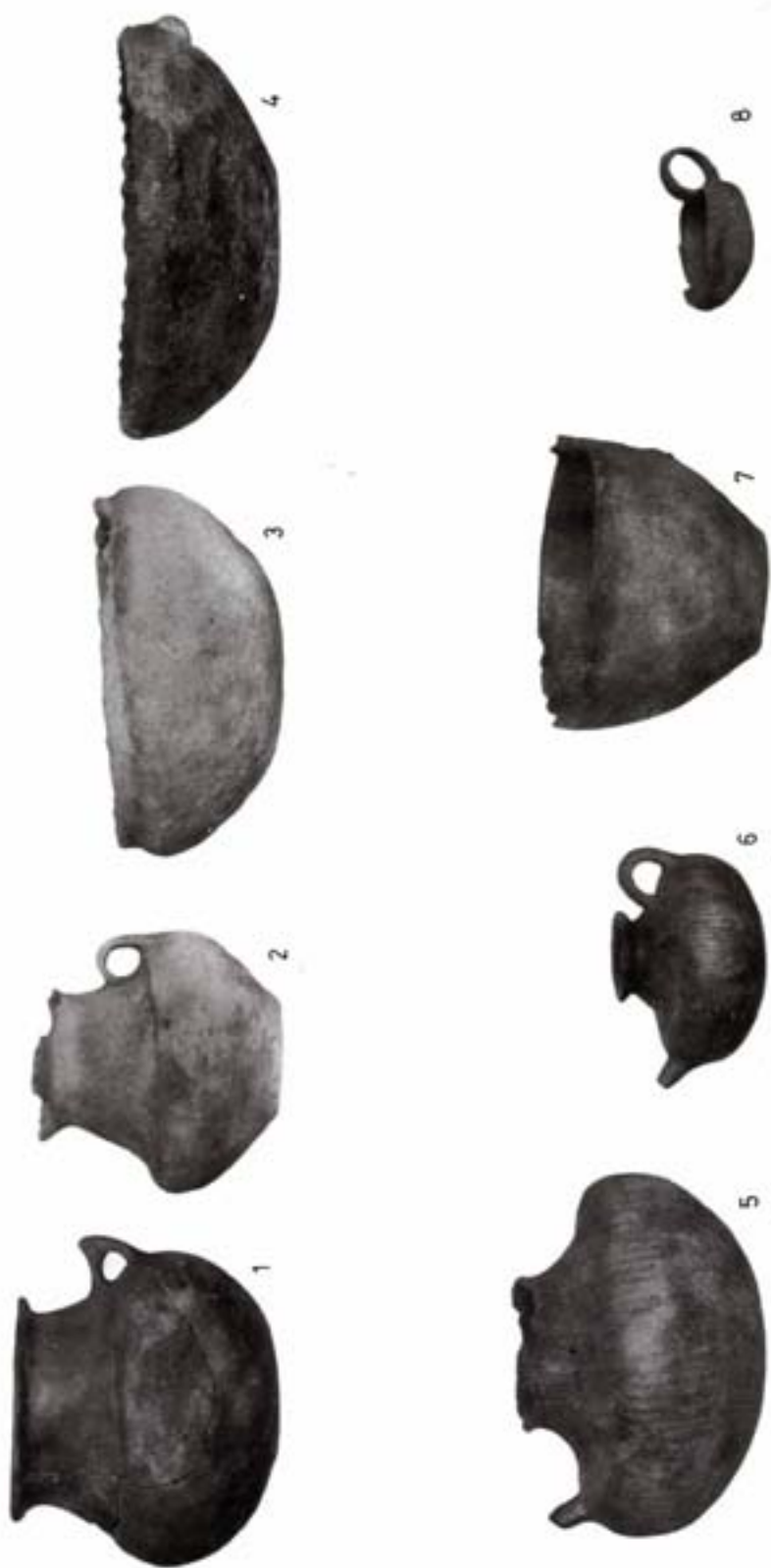

54. tábla. 1–3: Budapest (XXI)-Csepel-Szabadkikötő, 4–5: Budapest (III)-Békésmegyer-Vízművek 1:2, 3 = 1:4
V. fázis

55. tábla, Tamási (1, 3–6: az MNM gyűjteménye, 2: az SzBM gyűjteménye) 1:2
V. fázis

56. tábla. Kiskőszeg (Batina) (MNM gyűjteménye) 1:4
IV–V. fázis

57. tábla, Kiskőszeg (Batina) (MNM gyűjteménye) 1:4
IV–V. fázis

58. tábla. 1–2: Kiskőszeg, 3–4: Vörösmart, 5–7: Lábatlan (MNM gyűjteménye) 1:4
1–5: V. fázis, 6–7: Korai vaskor

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

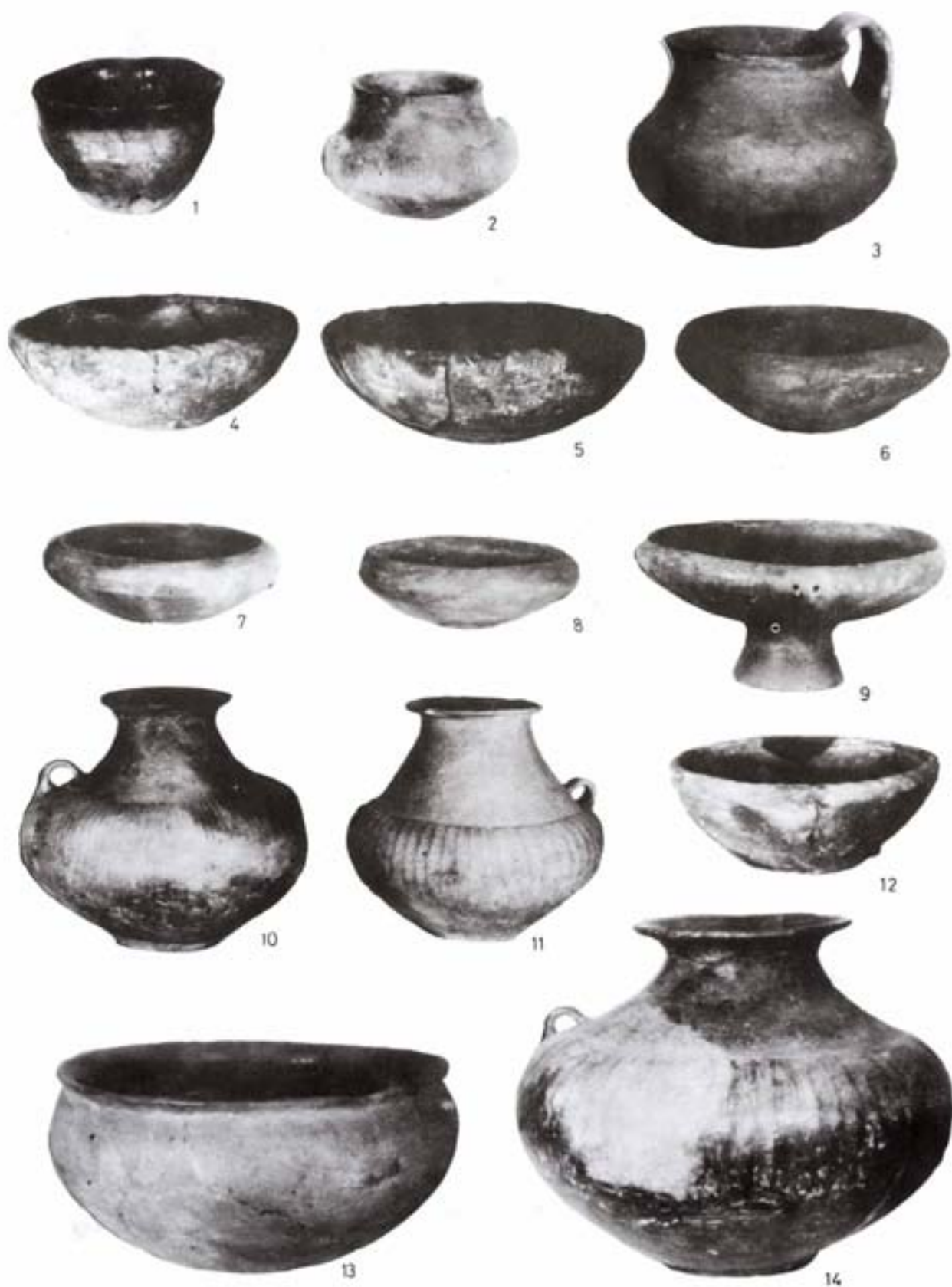

18

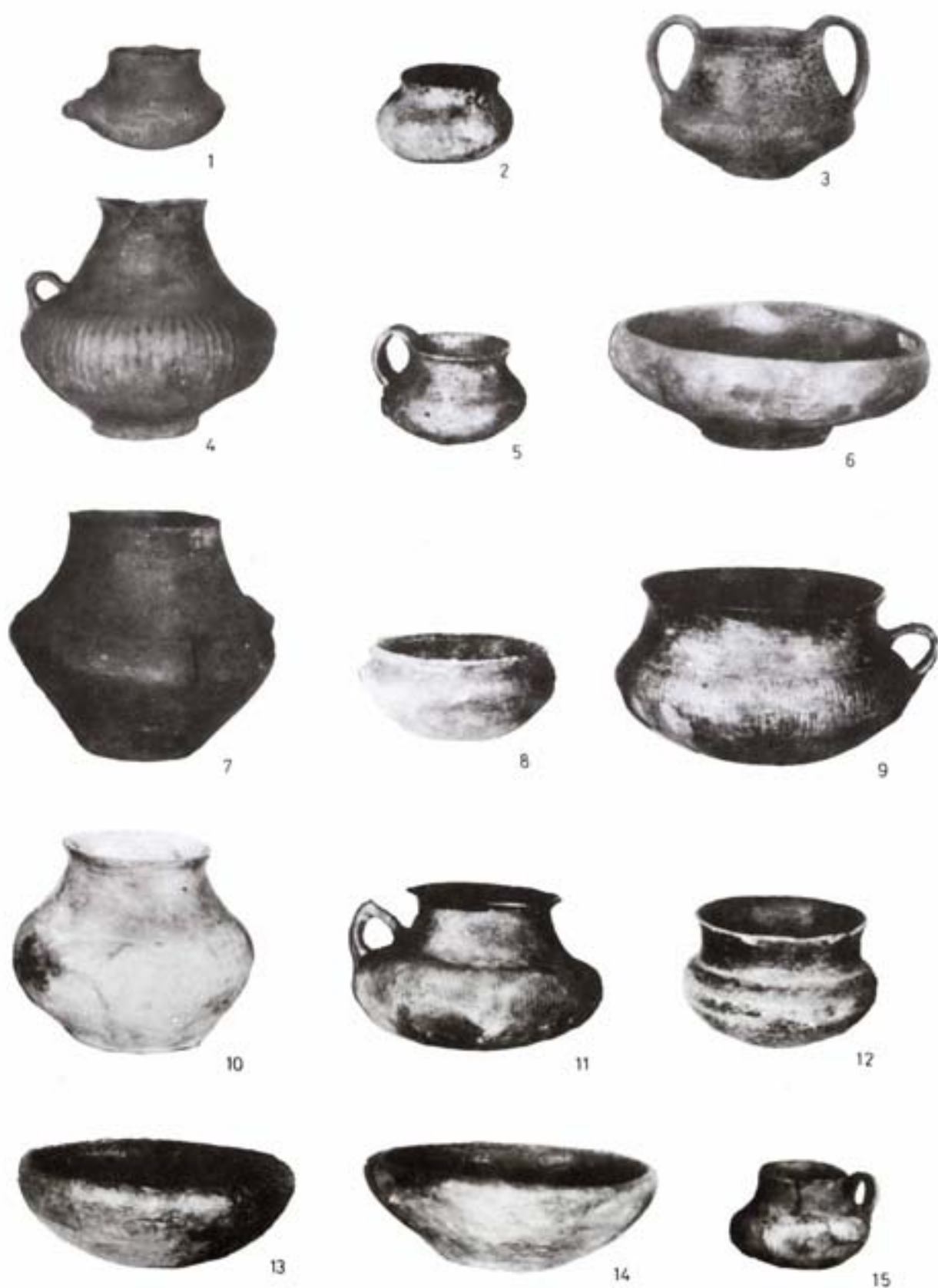

19

59. tábla. Kisköszeg (a berlini Staatlichen Mus. f. Vor- u. Frühg. gyűjteménye)
IV–V. fázis

60. tábla. Kiskőszeg (a berlini Staatlichen Mus. f. Vor- u. Frühg. gyűjteménye)
IV–V. fázis

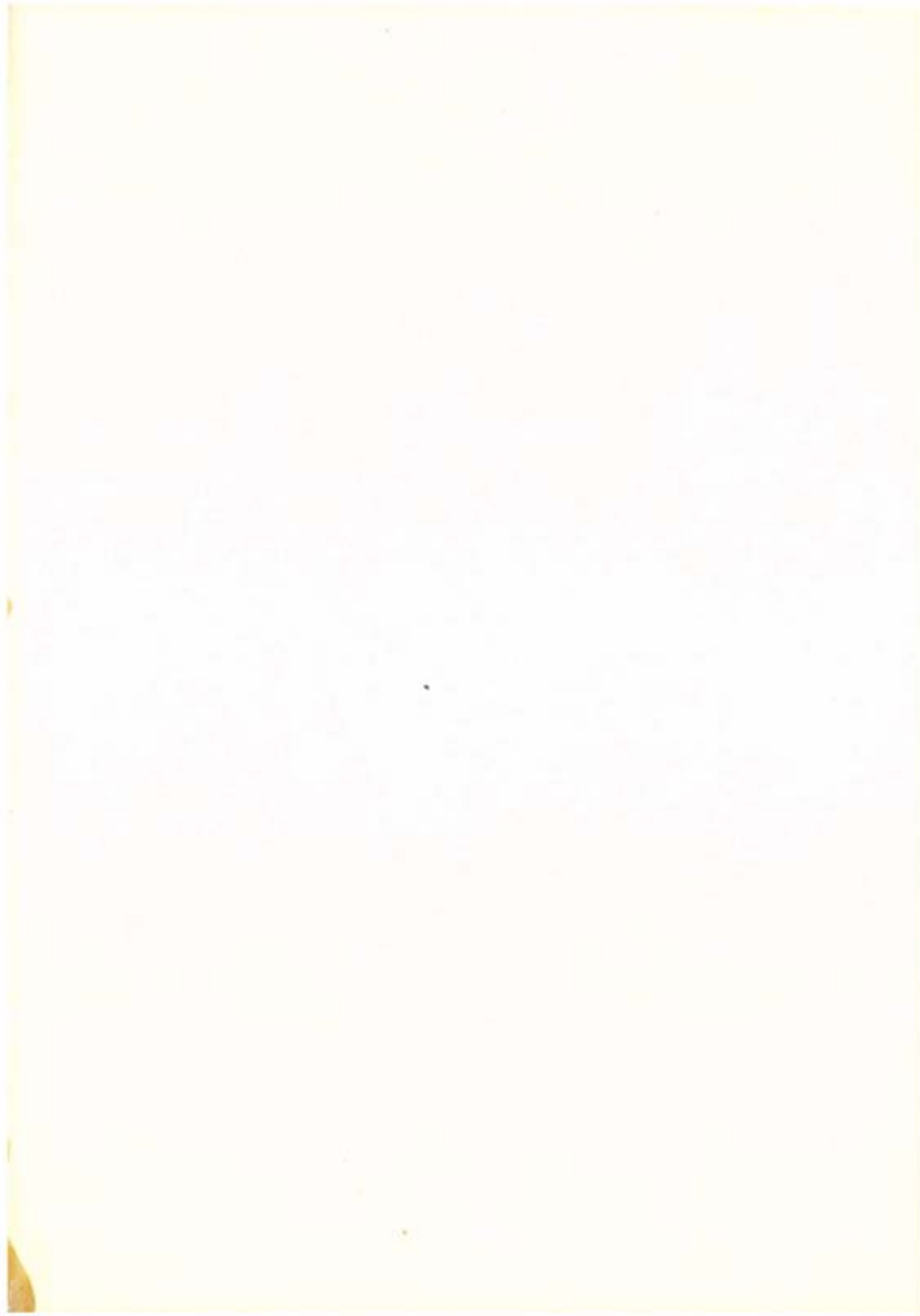
61. tábla. Kiskőszeg (a berlini Staatlichen Mus. f. Vor-u. Frühg. gyűjteménye)
IV–V. fázis

62. tábla. Kiskőszeg (a berlini Staatlichen Mus. f. Vor- u. Frühg. gyűjteménye)
IV–V. fázis

Ára: 300,- Ft

